KAREL ČAPEK

TÎLHARUL

•

R.U.R.

•

DIN VIAȚA INSECTELOR

•

REȚETA MAKROPOLOS

•

BOALA ALBĂ

•

MAMA

TEATRU

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta de *I. Molnar*

Karel Čapek — LOUPEŽNÍK
— R. U. R.
— VĚC MAKROPULOS
— BÍLÁ NEMOC
— MATKA
Bratři Čapkové — ZE ŽIVOTA HMYZU

Čs. Divadelni a literárni
jednatelství

KAREL ČAPEK, DRAMATURG

Dramaturgia profund originală a lui Karel Čapek s-a născut la confluența unor importante curente literare europene de la începutul secolului al XX-lea: simbolismul lui M. Macterlinck și expresionismul lui Wedekind și al lui Strindberg. De asemenea, creația lui Čapek nu poate fi despărțită de încercările de democratizare a teatrului preconizate de Romain Rolland în cartea „Teatrul revoluției" (1903), încercări ce apar concomitent în mai multe țări, mai ales ca un pendant al mișcării de emancipare politică și culturală a muncitorimii, călăuzită de ideile socialiste. Čapek se încadrează perfect în acel spirit inovator care animă mișcarea teatrală la începutul secolului al XX-lea și care se distinge prin respingerea naturalismului în teatru, a „iluzionismului" scenic (J. Honzl, „Geneza teatrului rus modern", introducere la versiunea cehă a lucrării „Teatrul eliberat" de A. Tairov, Praha, Orbis, 1927, p. 18), prin strădania de a realiza o receptare rațională, lucidă a spectacolului teatral, cu alte cuvinte, prin folosirea unor mijloace care să nu-l amăgească pe spectator cu sentimentul că ceea ce se petrece în fața lui există aievea. În același timp, decorurile nu mai exprimă efortul adesea superfluu de a imita realitatea, ci încearcă doar să o sugereze. Corespunzător acestei concepții noi, ce-și găsește antecedente în arta dramatică antică, populară, și mai tîrziu în commedia dell'arte, se modifică și jocul actorului, și concepția regizorală.

La începutul secolului nostru cehii nu aveau la Praga decît o singură scenă profesionistă, Teatrul Național, în activitatea căruia domina stilul realist-naturalist. În primul deceniu încep să apară și alte teatre, dintre care cel mai important a fost Teatrul Municipal (1907). Personalitatea care a imprimat colectivului acestui teatru un stil aparte a fost K.H. Hilar, regizor inteligent și îndrăzneț, principal exponent al expresionismului în teatrul ceh din primele trei decenii ale secolului nostru.

După octombrie 1918, cînd Cehoslovacia devine republică independentă, se creează condiții favorabile dezvoltării teatrului și dra-

maturgiei naționale; apar numeroase teatre „oficiale și antioficiale" (A. Novák, „Scurtă istorie a literaturii ceh", Olomouc, 1946, p. 629) de orientări foarte diferite. Cunoaște o largă răspîndire teatrul expresionist datorită creației fraților Karel și Iosef Čapek, a lui Jan Bartos și Fr. Langer. Acesta din urmă, bard al periferiei pragheze, prin gîndirea sa pragmatică, se situează cel mai aproape de Karel Čapek.

Sub influența mișcării muncitorești revoluționare, ia naștere o puternică mișcare teatrală de avangardă. O ramură a organizației „Proletcult"-ului ceh organizează teatre muncitorești „antiprofesioniste". Între 1926 și 1938 își desfășoară activitatea „Teatrul eliberat" sub conducerea lui Jindrich Honzl, iar în perioada 1934—1941 „Teatrul D" îndrumat de E.F. Burian. Ambele teatre aveau caracter de avangardă și se inspirau în bună măsură din creația lui Tairov, Meyerhold, Vahtangov.

Într-un volum omagial publicat în 1937, la zece ani de activitate a „Teatrului eliberat", K. Čapek, în articolul elogios „Precursorii vremurilor noi", aprecia că eforturile teatrului aniversat sînt o expresie a stilului și a mentalității moderne care s-au modificat substanțial înaintea primului război mondial: „O mare schimbare culturală... a avut loc aproximativ în preajma anului 1910 în întreaga Europă (...) În acești ani a pătruns în Europa valul unui nou exotism: exotismul Occidentului..." care a înlocuit exotismul de modă veche al secolului precedent, exotismul Orientului, senzual și îmbătat de opiu. Tineretul era vrăjit de noile distracții care veneau din America, de muzica sincopată, de noile instrumente de percuție, de step, de tango, se îmbrăca după moda americană. „Apoi, conchide Čapek, au venit Woodrow Wilson și William James, dar asta e un alt capitol... America a pătruns în Europa prin succese uneori mai mărunte, alteori mai profunde, americanizînd într-o măsură însemnată gustul și mentalitatea bătrînului continent" (vol. cit., p. 92). Această mărturie, formulată în stil de confesiune, este deosebit de interesantă nu numai pentru că Čapek se declară înrudit cu una din orientările cele mai inovatoare în dramaturgie, dar și pentru că încearcă să distingă cu finețe elementele unui proces complex care a înrîurit formarea unei întregi generații de intelectuali. În plus, el reconstituie sugestiv drumul pe care personal l-a parcurs pînă la gîndirea pragmatică anglo-saxonă.

K. Čapek apare într-un moment cînd societatea cehă era avidă de înnoire în aceeași măsură în politică și în arte. Societatea burgheză, în opulența și mărginirea ei — așa cum o înfățișează Daumier în pictură și Baudelaire în poezie — trezea repulsie și gust pentru rupturi revoluționare. Revoltată, intelectualitatea tînără transformă în armă

de luptă împotriva lumii burgheze tot ce pare sau realmente este capabil a sfida convenţiile şi a şoca bunele moravuri ale filistinului burghez.

Acesta era climatul spiritual în perioada de formare a lui Karel Čapek. Pe băncile liceului, se entuziasmează pentru ideile anarhiste. În 1905, la vîrsta de 15 ani (la 14 ani publicase pentru întîia oară versuri în revista „Nedele") organizează o societate secretă a elevilor, o conspiraţie care este detectată. Nu fără greutăţi, tatăl său, medic de provincie, reuşeşte să-l mute pe rebel la un liceu din alt oraş (Brno), pentru a-şi putea încheia studiile. Tînărul Čapek asimilează uşor ideile progresului social. Îl impresionează suferinţele celor ce muncesc, pe care îi vede înşiruindu-se într-o interminabilă şi tristă procesiune în cabinetul tatălui său: „Ai văzut în casă, zi de zi, răni, boli şi decese... poate nici un alt copil nu a văzut atîtea mădulare strivite, atîţia spînzuraţi şi înecaţi, atîtea răni şi suferinţe, atîta anatomie dureros de impresionantă, atîtea gemete şi ţipete. Mergînd cu tata în vizite la bolnavi, sau pentru a constata decese, ai străbătut ţinutul în lung şi în lat. Drumuri fermecătoare prin munţi şi păduri te duceau la adăposturi ale suferinţelor şi pe aceleaşi drumuri minunate te depărtai de ele. Ai văzut în acest fel două feţe ale omului." (Prefaţă autobiografică la „Grădina lui Krakonos", 1957, p. 11.)

Împreună cu fratele său, Josef, semnează articole, recenzii şi schiţe (acestea din urmă republicate în volumele „Grădina lui Krakonos" şi „Adîncimi strălucitoare"), în care comentează şi încurajează noile tendinţe în literatură şi în arta plastică. Fraţii Čapek sînt animatorii unui grup de literaţi şi artişti plastici care cultivă expresionismul, cubismul şi futurismul. Acest grup îşi formulează programul în „Almanahul 1914". Setea de nou a lui Čapek îl face pe F.X. Šalda, unul dintre marii critici cehi moderni, să-l caracterizeze pe acesta, în 1913, ca „manechin pentru moda de ultimă oră, manechinul ultimei cărţi teoretice citite" (F.X. Šalda, „Soubor dila", 1954, p. 218). Čapek absoarbe sugestii diverse pe care le va considera şi mai tîrziu necesare pentru procesul de creaţie: „Caut să învăţ din tot ce-mi cade în mînă; nu am o părere prea grozavă despre originalitate. În literatură se întîmplă ca şi în viaţa materială: cei înstăriţi trăiesc făţiş din munca altora; în ceea ce mă priveşte, mă consider mai degrabă printre acei care abia agonisesc averea viitoare", scrie el în 1925. (Comentarii la operă, Praga, 1959, p. 79.)

Acestei prime epoci de creaţie îi aparţine piesa într-un act „Jocul fatal al dragostei", scrisă împreună cu fratele său, Josef Čapek, în 1910 (publicată în 1922 şi jucată abia în 1930). „Jocul fatal al dragos-

tei" vrea să fie un bobîrnac la adresa gustului burghez şi a teatrului convenţional. Este o explozie de bună dispoziţie, o etalare a vulgarităţii făcută cu o juvenilă răutate, un joc de replici scînteietoare, care anunţă apariţia unor dramaturgi perfect stăpîni pe arta dialogului. Piesa este scrisă în genul commediei dell'arte. În acest gen, ei au un singur predecesor în literatura dramatică cehă — pe Iulius Zeyer, cu a sa „Istorie de demult", în care gustul de bizar şi exotic îl poartă pe autor pe meleagurile Italiei de altădată. Fraţii Čapek răstoarnă una după alta toate convenţiile teatrale, urmărind mai ales să spulbere *iluzia* vieţii de pe scenă, pentru ca spectatorul să citească ideea în stare de perfectă luciditate.

Îngăduiţi-mi, domnilor: eu sînt Prologul,
Iar ăştia sînt artiştii. Vă atrag atenţia
Că sînt artişti, iar pe ce stăm
Sînt scînduri, după cum vedeţi,
Şi nu pămînt adevărat; copacii
Sînt din zugrăveli; acest deliciu (bate cu degetul
pe obrazul Isabellei)
Nu-i un bujor, ci doar sulemeneală
Şi-aici e pudră. Vă zic din nou:
Aceşti oameni sînt artişti şi nu vor să vă mintă
C-ar fi mai ştiu eu ce, c-ar fi mult mai de soi
Decît comedianţii, aşa cum alţii mint
Zicînd: Eu Cezar sînt, eu Brutus
Tu Antoniu, iar eu — Iulia,
Şi ce vedeţi aici e casă, pom, pămînt
De-adevărat.

La obţinerea maximei lucidităţi şi solicitări intelectuale a spectatorului conlucrează şi toate celelalte procedee: distribuirea rolurilor în faţa spectatorilor, înlăturarea decorurilor, prezenţa actorilor pe scenă chiar cînd nu sînt în rol, convorbiri cu publicul, folosirea elementelor de pantomimă, alternarea versului cu proza.

În perioada primului război mondial, K. Čapek s-a dedicat studiului filozofiei. A îmbrăţişat pragmatismul, căruia i-a consacrat studiul „Pragmatismul sau filozofia vieţii practice" publicat în 1918. Pornind de la unele premise ale pragmatismului, K. Čapek elaborează o modalitate proprie de gîndire, în centrul căreia se află preocuparea pentru om. Filozofia îl interesează numai în măsura în care poate servi drept călăuză în activitatea practică, în viaţa socială. După părerea

lui, adevărurile se împart în morale şi amorale. Morale sînt numai adevărurile utile, care aduc folos oamenilor. Čapek găseşte în pragmatism un izvor de optimism. El acceptă teoria asupra libertăţii formulată de W. James care nu înţelege raportul dintre libertate şi necesitate decît ca antinomie. De aceea, respinge în această perioadă orice determinism, ca sugrumare a libertăţii, şi acceptă nedeterminismul, haosul primar, în care vede condiţia libertăţii. Voinţa umană este aceea care ordonează şi subordonează lumea exterioară. De aci — elogiul oamenilor de acţiune. Čapek împărtăşeşte neîncrederea pragmatică în abstractizare, în sisteme teoretice, filozofice şi politice aderă şi la aprecierea pe care o acordă pragmatismul cîmpului experienţei, al contemplaţiei vii, nemijlocite considerate mai certe. Să nu uităm că Čapek elogiază empirismul pragmatic nu fără o strînsă legătură cu necruţătorul război din 1914—1918. Această luptă dintre state îi aduce aminte de toate conflictele din istoria omenirii în care au pierit vieţi omeneşti pentru o idee sau alta. Fără a nega existenţa adevărului şi a posibilităţilor cunoaşterii acestuia, Karel Čapek se situează totuşi pe o poziţie relativistă care susţine pluralitatea adevărurilor şi posibilitatea coexistenţei lor. „Toleranţa nu a devenit încă o virtute a secolului în care trăim", scria Čapek în 1922. „Oricine crede într-un Adevăr îşi închipuie că are dreptul să urască şi să ucidă pe alţii care cred în Adevărul altei mărci de fabrică. Există vreun mijloc împotriva acestei uri neîmpăcate? Eu nu văd alt mijloc decît înţelegerea faptului că omul este mai de preţ decît «adevărul» său; că putem să ne înţelegem peste deosebirile în ce priveşte credinţa, cultivarea verzei sau părerile cu privire la Jan Nepomuk (sfînt catolic în numele căruia catolicismul a comis numeroase crime în epoca contrareformei — *n.n.*)... Aceasta nu înseamnă că nu există adevăr sau că nu merită să dăm atenţie adevărului. Înseamnă numai posibilitatea de a mă împăca cu faptul că altul nu crede în Adevărul meu, nu se închină Străbunului meu şi nu vrea să se supună Interesului meu universal; de a mă împăca cu ideea că celălalt e un om şi nu o bestie pe care pot s-o împuşc sau cel puţin s-o urăsc". (Comentarii la operă, 1959, pp. 91—92, 93, 95.) A. Camus a numit acelaşi lucru „tirania ideologiilor".

Prin convingerile sale, Karel Čapek reacţionează viu la situaţia dificilă în care se afla tînărul stat cehoslovac în anii 1918—1928. După trei sute de ani de asuprire naţională, statul acesta reda cehilor libertatea naţională mult rîvnită, împlinea un vis secular, o idee care însufleţise masele largi veacuri de-a rîndul. Karel Čapek doreşte să fie un factor constructiv al acestei republici de tip burghez care — îşi închipuia el — ar putea făuri idealul său utopic de „democraţie atotcu-

prinzătoare". El stă alături de T. Masaryk, instaurat ca președinte al republicii. Într-una din profesiunile sale de credință, Čapek mărturisește: [illegible] cizia chirurgicală, atitudinea revoluționară nu este caracteristică creației sale: „În felul meu, în măsura în care mă simt în stare s-o fac, încerc și eu să doftoricesc, să vindec oamenii, să-i ajut în durerea lor. Nu sînt chirurg, ci mai degrabă internist de soiul practicienilor din provincie: dau ici niște picături, dincolo oblojeală, după cum mi-o cer nevoile de fiecare zi. Dar mi-aș dori să fiu un doctor bun, care ajută." („Cum am ajuns aici", 1932, Comentarii la operă, p. 77.)

Decizîndu-se pentru această alternativă politică și filozofică, K. Čapek se leapădă de „păcatele tinereții". Judecățile negativiste și atmosfera sumbră, pesimistă din o bună parte a scrierilor din tinerețe sînt înlocuite prin afirmarea vieții, printr-o viziune optimistă, prin sublinierea esenței omului care rezidă în forța vitală creatoare a speciei umane: „Nimic nu-mi pare mai frumos decît voința omenească de a trăi; nu voința biologică a vitaliștilor, ci voința creatoare care este resortul activității omenești, voința inspiratoare de a construi și de a cuceri, perseverența colosală, temelia optimistă a speciei umane". (1921, Comentarii la operă, p. 87.)

Čapek renunță acum la parada antitradiționalistă și la nihilismul literar. În 1920, în toiul unor mari frămîntări în domeniul literaturii, el demonstrează tinerilor că progresul în artă nu înseamnă negarea valorilor create anterior: „Dacă uneori, în cursul dezvoltării, ia naștere o anumită artă nouă, se afirmă cu plăcere că arta care o precede pe aceasta a fost în acest fel «depășită», că a fost o eroare a evoluției, un fenomen care a ajuns în impas și așa mai departe. Se comite astfel o nedreptate; vechea artă nu e niciodată depășită de arta nouă, după cum primăvara anului trecut nu este depășită de primăvara următoare. Primăvara de anul trecut nu este învechită, n-a putut să se învechească pentru că a trecut; primăvara de anul trecut, primăverile de acum o sută de ani, de acum zece mii de ani sînt tot atît de tinere, de proaspete, de exuberante ca și primăverile pe care le așteptăm cu bucurie. O primăvară în veșnică reînnoire este și arta." („Arta nouă", Cuvînt înainte la Catalogul celei de a 2-a expoziții a „Încăpățînaților", ianuarie, 1920.)

Comedia „Tîlharul" (1920) este rodul evoluției spirituale a scriitorului spre o viziune complexă a lumii. Ideea piesei se născuse încă din 1911, în timpul ședерii scriitorului la Paris, și eroul pe care îl avea atunci în minte trebuia să fie un reprezentant tipic al generației din care a făcut parte și Čapek — neconformiste, pline de elan și vitalitate, de dorința de a cuceri viața, de a-i fura plăceri. Aceasta ar fi

fost înfăţişarea comediei „Tîlharul", dacă între planul iniţial şi realizarea ei n-ar fi trecut „cei zece ani ai mei", cum defineşte Čapek procesul de cristalizare a concepţiei sale filozofice. Timpul, gîndirea maturizată imprimă comediei o cu totul altă semnificaţie. Dintr-o apoteoză a tinereţii neînfrînate, piesa devine o dezbatere despre adevăr. Čapek nu mai dă dreptate numai tinereţii, oricît de fascinantă i s-ar părea energia care clocoteşte în eroul său. Tinereţii el îi opune o altă vîrstă: pe cea a Profesorului, care, oricît de filistin, de opac, de închistat, de opus „Tîlharului", are şi el dreptate, reprezintă şi el o experienţă umană, o alternativă care nu poate fi nesocotită. Stau faţă în faţă, opuse, dar nu excluzîndu-se, tinereţea veselă, optimistă, uşuratică şi bătrîneţea aşezată, în multe privinţe prăfuită, încremenită, limitată, şi una şi cealaltă fiind considerate ipostaze ale aceleiaşi condiţii esenţialmente umane, pe care Čapek o apără cu ardoare. Egoismul Profesorului pare justificat în lumina mărturisirilor despre eforturile cu care şi-a clădit familia. De asemenea, întoarcerea pocăită a Lolei, care se măritase în împrejurări asemănătoare, precum şi atitudinea de loc serioasă a Tîlharului vin să sprijine convingător poziţia Profesorului.

Această piesă se naşte din două impulsuri diferite şi temporal disjuncte: primul vine de la vitaliştii şi anarhiştii cehi (S.K. Neumann, Fr. Šrámek) care determină în literatura dinaintea primului război mondial un cult al individului inadaptabil, iconoclast, înzestrat cu o robustă senzualitate; al doilea — de la pragmatism, concepţie principial antimetafizică, care se dovedeşte foarte circumspectă faţă de adevăruri, mai înclinată să accepte echivocul lucrurilor, decît să se erijeze în judecător. În „Tîlharul", pragmaticul conciliant de după război înfrînge titanismul vitalist şi voluntarist al tînărului rebel de la 1911.

„Comedia «Tîlharul», scrie Čapek, a izvorît din dorul de patrie care, în amintire, devenise imaginea glorioasă a tinereţii. Terminarea comediei după opt ani este, propriu-zis, reconstrucţia planului iniţial. Aşa cum s-a schimbat viaţa, cum s-a schimbat şi autorul, s-a schimbat şi conflictul «Tîlharului»: astăzi Profesorul are mai multă dreptate decît avusese în 1911, iar tinereţea, care trece, nu mai are dreptate nelimitată. A fost necesar să termin comedia acum; după mai mulţi ani, ea s-ar fi numit «Profesorul». Între timp, dintr-o comedie a tinereţii, a devenit o comedie despre dragoste, în care toţi iubesc... şi toţi au dreptate; prin aceasta, spectatorul pierde satisfacţia binemeritată de a simpatiza cu una din părţi împotriva alteia. Dar oare nu e îngă-

duit — măcar în comedie — să ţii cu toţi?“ („Tîlharul“, 1920, Comentarii la operă, p. 85.)

Aşa se înfăţişează una dintre primele sale încercări (după „Patimile Domnului“ şi „Povestiri penibile“) de analiză relativistă a universului uman. Dar Čapek nu a urmărit o demonstraţie agnostică. Relativizînd adevărul, el îşi propune să demonstreze un lucru extrem de important în sistemul gîndirii sale şi anume că viaţa, foarte complexă, nu este numai bună sau rea, că unul şi acelaşi om poate fi divizat în multe aspecte, şi bune, şi rele. Este o invitaţie adresată publicului, cititorului, la indulgenţă şi la studiul aprofundat al complexităţii existenţei. În piesa „Tîlharul“ se creează acea atmosferă optimistă, plină de căldură şi înţelegere faţă de om, atît de caracteristică tuturor operelor sale de aci înainte; se constituie viziunea tipic čapkiană asupra vieţii.

„Tîlharul“ este o comedie cu toate atributele specifice: Čapek uzează de un bun comic de situaţie, de moravuri şi de limbă. Situaţiile comice le crecază abundent şi uneori în cascadă Tîlharul, cu ştrengăriile sale, cu teribilismul şi iresponsabilitatea sa. În postură comică apare starostele, care, chemat cu gravitate şi respect să facă ordine într-o pricină de interes obştesc, descoperă că el însuşi i-a ţinut hangul toată noaptea, la jocul de cărţi, acestui individ suspect, certat cu ordinea. Există, de asemenea, un comic de limbaj, rezultat din folosirea unor expresii neaoşe sau dialectale, prin care se caracterizează, fără excepţie, vorbirea tuturor personajelor provenite din popor. Comedia se distinge printr-o succesiune gradată a scenelor, evenimentele din primele două acte fiind finalizate prin cîte o poantă menită să complice situaţia, să-i dea o nouă întorsătură. Ultimul act, al treilea, expune practic problema şi o rezolvă în sensul arătat. Confruntarea dintre cele două concepţii despre viaţă este economicos înfăţişată, astfel încît, în locul unei dispute hipertrofiate de idei, avem un final vivace, antrenant.

Remarcat pentru calităţile sale de scriitor dramatic, Čapek este numit secretar literar şi apoi regizor al teatrului „Vinohradské divadlo“.

În perioada 1920—1924, creaţia lui Čapek este dominată de operele de ficţiune: piesa „R.U.R.“ (1920), romanele „Fabrica de absolut“ (1922) şi „Krakatit“ (1924). Čapek le numeşte utopii, deşi ele nu sînt utopii în sensul consacrat, nu înfăţişează o organizare ideală — ficţiuni plauzibile şi dorite, ci, dimpotrivă, alegorii fantastice ale unor laturi dramatice, negative, ale societăţii contemporane. Cu atît mai puţin pot fi apreciate ca lucrări aparţinînd genului clasic al literaturii de anticipaţie.

Înaintea lui K. Čapek, cultivase romanul „științific" J. Arbes. Acesta, ca și poetul S.K. Neumann, mai tîrziu, vedea în cuceririle științei și tehnicii triumful geniului omenesc. K. Čapek modifică modul de a pune problema.

Alegoriile fantastice ale lui K. Čapek abordează probleme fundamentale ale vremurilor noastre: știința și consecințele aplicării ei, tehnicizarea și mecanicizarea vieții sociale. Întrebările pe care și le pune în legătură cu rolul științei și tehnicii în societatea contemporană nu izvorăsc din sterpe speculații abstracte, ci din cele două realități care au pus în discuție știința și tehnica la începutul veacului nostru, stîrnind mistuitoare neliniști în conștiința oamenilor: războiul mondial, în care toate resursele, toată energia științei se concentrează în direcția distrugerii vieții și a civilizației; și, de asemenea, organizarea industriei moderne în gigantice uzine, trusturi, monopoluri, care înregimentează milioane de oameni uniformizați, transformați în mecanisme. Prevestirile sumbre ale gînditorului german Oswald Spengler cu privire la viitorul civilizației în era mașinilor găsesc un puternic răsunet printre intelectuali. Problemele implicațiilor sociale ale tehnicii și mecanicizării vieții preocupă pe scriitorii germani expresioniști, pe Georg Kaiser în multe din numeroasele sale drame („Infernul, drumul, pămîntul", „De dimineață pînă la miezul nopții", „Funcționarul Krehler" etc.), pe Ernst Toller („Răsturnarea", „Omul-masă") și pe alții. Creația expresioniștilor germani era nemijlocit receptată la Praga, unde exista o numeroasă comunitate de limbă germană și o tradiție însemnată a culturii germane. Printre principalii reprezentanți ai curentului expresionist se numără scriitorii praghezi de limbă germană F. Kafka, Fr. Werfel, Max Brod.

Memento-ul conținut în creația acestor scriitori are un ecou deosebit de puternic astăzi, cînd știința a creat mijloace capabile să nimicească viața pe pămînt. În „Fizicienii" lui F. Dürenmatt fizicianul Moebius declară: „Știința a devenit înfricoșătoare", conchizînd mai departe că omul de geniu are acum datoria să se retragă din societate, să se claustreze mai degrabă decît să pună în mîna uzurpatorilor forța științei. Este o soluție asemănătoare aceleia pe care o recomandase Čapek în primele sale romane. În romanul „Krakatit", descoperitorul unui exploziv atomic, inginerul Prokop, își distruge invenția intrată în posesia unor puteri militariste și se refugiază printre oamenii simpli, pentru a-și reface viața. Primul om pe care-l întîlnește după explozie, un bătrîn flașnetar, îi revelează sensul vieții. Găsim în cuvintele acestuia modelul de viață pe care Čapek însuși îl recomandă: „Ai vrut să te frîngi de atîta energie; și iată că rămîi întreg și lumea nici n-ai s-o

mîntuiești, nici n-ai s-o nimicești. Multe vor rămîne închise în tine ca focul în piatră; iată, s-a isprăvit. Ai vrut să faci lucruri prea mari și ai să faci lucruri mici. Așa e bine... La ce folosește o asemenea explozie? Poți să vatămi pe careva cu ea. Mai bine caută și poate că ai să găsești... să zicem așa ceva... pif-paf — moșulețul pufăia vîrtos din buze — știi? să facă numai pif-paf... și să pună în mișcare vreo sculă ca să le fie oamenilor munca mai ușoară. Pricepi? („Krakatit", Praga, 1958, p. 290).

În 1920 publică drama „R.U.R." (Rossum's Universal Robots). Ideea acestei piese o găsim în schița „System" din volumul „Grădina lui Krakonoš" în care frații Čapek fac portretul unui reprezentant al industriei capitaliste. Acesta schițează planul său de reformă socială prin care muncitorul trebuie să fie desființat ca om și transformat în mașină. În acest scop, ar fi fost necesar să i se extirpe sufletul: „Domnilor, sarcina industriei este de a prelucra întregul univers, totul este numai materie primă, iar lumea trebuie să devină marfă, totul trebuie să se accelereze. Ne împiedică însă problema muncitorească. Declarăm război socialismului, tuberculozei, culturii, programului de opt ore de muncă și alcoolismului. Nimic nu trebuie să ne stea în cale. Muncitorul trebuie să devină mașină, o mașină care să nu facă nimic altceva decît să se învîrtească. Orice idee aduce cu sine o încălcare a disciplinei. Domnilor, întregul taylorism este o eroare ca sistem, deoarece nu ia în considerare problema sufletului. Sufletul muncitorului nu e o simplă mașină; de aceea, trebuie înlăturat. Sistemul meu o face, el este marele răspuns la problema socială. („Grădina lui Krakonoš", Praga, 1957, p. 18).

Piesa „R.U.R." (s-a jucat în 1921) aduce pe scenă un mare trust producător de roboți. Roboții au înfățișare de oameni, dar le sînt superiori acestora din punct de vedere tehnic; execută mai bine operațiile de producție și, treptat, îi dislocă din procesul muncii. Datorită acestor mecanisme perfecționate, oamenii ajung să se rupă de munca creatoare. Și, întocmai ca în mitul lui Anteu, ruptura de acest filon vital provoacă secătuirea energiilor creatoare; oamenii încetează să se mai înmulțească și cu timpul vor dispărea.

O calitate esențială a roboților este de a nu fi înzestrați cu simțire. Cînd experiențele doctorului Gall, șeful secției de fiziologie a Trustului „Rossum's Universal Robots", trezesc în roboți un rudiment de simțire, aceștia se revoltă împotriva oamenilor și-i distrug. Supraviețuiește catastrofei numai constructorul Alquist. Rețeta de fabricație pierind o dată cu oamenii, roboții nu se mai pot produce și sînt și ei pe cale de dispariție. Dar nu-i încă totul pierdut. Afectivitatea pe

care le-o cultivase dr. Gall evoluează într-atît, încît doi roboţi, Primus şi Helena se îndrăgostesc unul de celălalt. Actul iubirii marchează momentul transformării maşinilor în oameni; prin iubire, omenirea este ea însăşi salvată. Prin cei doi roboţi, deveniţi oameni, ea va renaşte; va fi mai înţeleaptă, căci va şti să folosească tehnica altfel, mai bine, dar va rămîne tot imperfectă, căci atributul perfecţiunii este caracteristic numai maşinii... Aşadar, în concepţia lui Čapek, omul este departe de a fi o simplă maşină, un automat. Fără simţire, fără dragoste, durere, fericire, credinţă, omul încetează de a mai fi el însuşi, se dezumanizează.

Autorul îşi împarte piesa în patru părţi. Prima este intitulată „Prolog — comedie". Aci, protagoniştii sînt surprinşi în epoca de ascensiune şi glorie a trustului. Umbrele de nelinişte pe care le aduce cu ea Helena se topesc în oceanul de bună dispoziţie şi optimism ale conducătorilor trustului. Atmosfera se dramatizează în cele trei acte în care acţiunea este reluată după zece ani de la evenimentele înfăţişate în „Prolog-comedie". Îngrijorarea pentru destinele omenirii adună faptele prezentate în aceste trei acte într-un adevărat nod de tensiune. În afară de aceasta, fiecare act în parte îşi are resortul său propriu bine strîns. În primul act, ştirile despre revolta roboţilor provoacă nelinişti, nedumeriri şi întrebări. Încrederea în justeţea ideii de a ferici omenirea prin producţia de roboţi se clatină. Actul al doilea prezintă asedierea oamenilor de către roboţi şi alternativa lichidării totale a omenirii. Abia în această situaţie, în pragul nefiinţei, eroii dramei îşi dau seama ce a însemnat omul, „ce lucru mare a fost omul". Scena asediului constituie un elogiu adus eroismului oamenilor care ştiu să moară cu demnitate, ispăşind consecinţele imprevizibile ale unei „idei mari". Suportul dramatic al actului al treilea îl constituie eforturile lui Alquist de a reconstitui formula de producţie a roboţilor pentru a perpetua viaţa, fie şi în această variantă jalnică, monstruoasă. Čapek îşi încheie cu finaluri optimiste toate alegoriile fantastice, în teatru ca şi în proză. Prin ele, scriitorul îşi exprimă nu numai convingerea că viaţa omului nu poate fi distrusă, dar şi că ea trebuie să stea mai presus decît orice adevăr, teorie, idee.

Cu piesa „R.U.R.", K. Čapek cucereşte reputaţia universală (cuvîntul robot, creat de el de la „robota", care în limba cehă, înseamnă „muncă grea", a pătruns în toate limbile lumii). Drama lui, jucată curînd în mai multe ţări de pe glob, corespundea stării de spirit a opiniei publice mondiale după primul război mondial. Dar succesul i-a fost asigurat, nu mai puţin, de calităţile scenice excepţionale, care au impus această piesă spectatorilor de pretutindeni. Autorul ei dispunea

de o mare inventivitate, de capacitatea de a construi în chip nou şi ingenios.

K. Čapek a trebuit să-şi apere drama împotriva celor care vedeau în ea „o întoarcere la natură, rousseauism, un protest împotriva imperiului raţiunii". Sentimentalismul de factură rustică fusese de mult depăşit în literatura cehă, datorită faptului că oraşul se integrase oarecum mai firesc în viaţa cehă decît în alte ţări; de asemenea, curentele socialiste, puternice, cu preocuparea lor pentru viaţa urbană, suscitau atenţia intelectualităţii. Čapek nu respinge cuceririle civilizaţiei moderne, industriale, urbane; el avertizează omenirea să se ferească de a ajunge robul şi victima maşinii, de a se asemui perfecţiunii tehnice a mecanismelor automate.

K. Čapek nu uzează de mijloacele tradiţionale de reflectare cu ajutorul caracterelor individualizate. De aceea, percepem personajele din „R.U.R." ca pe nişte abstracţiuni, convenţii care nu sînt identice cu nici unul din fenomenele realităţii luate separat. Convenţiile lui înglobează mai multe realităţi dintr-o dată, sînt rodul unor combinaţii arbitrare de elemente adesea contradictorii. În tot cursul conflictului dramatic dintre grupul conducător al trustului „R.U.R." şi roboţi, asistăm la o permanentă mutaţie a unghiurilor de observaţie ale unuia şi aceluiaşi lucru care îşi schimbă în acest mod semnificaţiile, menţinîndu-se în echivoc şi ambiguitate. Astfel, conflictul simbolizează cînd lupta dintre burghezie şi proletariat, cînd cea dintre om şi maşină. Personajele din conducerea trustului sînt pe de o parte tipuri de *capitalişti* devoraţi de pofta de profit, călăuzindu-se orbeşte după starea cererii şi ofertei, urzind planuri de dezbinare a robotului-*proletariat* prin producerea de roboţi deosebiţi ca limbă, naţionalitate şi rasă; pe de altă parte, ei apar ca nişte *oameni* animaţi de vise utopice de a scăpa omenirea de „sclavia muncii" (Domin), care în cele din urmă se prăbuşesc, nimiciţi de propria lor creaţie: *maşinile*. Din această metamorfoză a semnificaţiilor se clarifică ideea principală a piesei care rezidă în denunţarea primejdiilor implicate în „titanismul civilizaţiei mecanice" (A. Novak, op. cit. p. 655). Dar şi în acest titanism există un echivoc, dat fiind că el este considerat ca o calitate intrinsecă a firii omeneşti. Autorul se raportează la ideea sa o dată printr-o afirmaţie, a doua oară printr-o negaţie. Robotul semnifică maşina-creaţie a geniului omenesc, care ajunge să-l domine şi să-l nimicească pe propriul său demiurg; dar robotul are şi unele trăsături ale proletariatului spoliat şi organizat contra capitalului. Pentru a înţelege creaţia lui K. Čapek trebuie să ne familiarizăm cu această natură eterogenă, am-

biguă, mobilă a personajului său care reprezintă întotdeauna „ceva" şi în acelaşi timp „altceva".

Această piesă este o fermă reafirmare a noii sale poziţii filozofice pe care o găsim reflectată în piesa „Tîlharul". Setea de absolut, tendinţa de a rezolva problemele în spiritul categoriei „totul sau nimic", alegînd totdeauna refuzul, este o caracteristică a atitudinii lui K. Čapek şi a personajului creaţiei sale din tinereţe. Dar dilema alegerii între „da sau nu" se soluţionase în piesa „Tîlharul" în spirit dialectic prin „da şi nu", nu însă fără o nuanţă de regret. De acum înainte realitatea se va înfăţişa în creaţia lui K. Čapek complex şi problematic. El admite că între bine şi rău, între da şi nu, se află o serie de situaţii intermediare. Pe de altă parte, deşi acceptă ideea vieţii ca compromis, K. Čapek continuă să îndrăgească şi să zugrăvească personaje care întruchipează nobile aspiraţii şi să facă din ciocnirea lor cu ambianţa complexă, nuanţată, adesea echivocă, conflictul principal al operelor sale. Personajul său, niciodată resemnat, ci, dimpotrivă, totdeauna om de voinţă şi acţiune, înnobilat de înalte aspiraţii individuale sau colective s-a născut din interferenţa a trei curente filozofice răspîndite în epoca formării scriitorului: bergsonismul cu elanul său vital, nietzcheanismul cu voluntarismul său şi cultul omului de voinţă şi pragmatismul cu etica sa elogioasă la adresa omului de acţiune practică şi utilitate certă. K. Čapek este un admirator al virtuţilor masculine, al bărbăţiei, curajului, eroismului. Nicăieri însă Čapek nu face din eroul său un supraom şi orice tendinţă a personajului de a se detaşa de restul colectivităţii umane şi a i se opune este categoric dezavuată de scriitor. Bestialitatea supraomului nazist este drastic refuzată. „Cel ce reprezintă voinţa de putere nu se va lăsa oprit în drumul său de milă faţă de suferinţa omenească" (Prefaţă la „Boala albă", 1937).

K. Čapek şi-a dat seama că o idee, oricît de nobilă, se poate transforma în reversul său dacă pierde din vedere faptul că trebuie să slujească omului. Titanismul romantic, greu de idei umanitare, revoluţionare, se transformă în societatea capitalistă dezvoltată în titanism demonic. În această societate există primejdia sporită a pervertirii ideilor, a mistificării lor, a golirii lor de conţinut omenesc. Domin vrea să scape omenirea de suferinţă, dar o împinge la catastrofă; Prokop descoperă secretul exploziilor nucleare (romanul „Krakatit") vrînd a folosi util energia încătuşată în materie, dar trusturile şi organizaţiile militariste pîndesc să pună mîna pe ea pentru a o întoarce împotriva omului; în „Război cu salamandrele" ideea de a creşte salamandre apte de muncă se mistifică pînă la monstruozitate în societatea dominată de legea profitului maxim care acţionează orbeşte.

După 1930 se orientează cu precădere către un anumit gen de titanism care își găsește echivalentul în realitatea întronată a fascismului („Boala albă"), prefigurată de scriitor — într-un fel asemănător cu F. Kafka în „Procesul" (1925) — încă din romanul cu înțelesuri simbolice, de factură expresionistă, „Krakatit" (1924) și în piesa „Din viața insectelor" (1921).

Piesa „Din viața insectelor", scrisă împreună cu fratele său, este inspirată din lectura lucrărilor cunoscutului entomolog francez H. Fabre „La vie des insectes" și „Souvenirs entomologiques".

Noua piesă a fraților Čapek este o alegorie bogată în semnificații morale. Punctul de plecare al actului întîi îl constituie fluturii ca expresie a frivolității, a senzualismului hedonic, a vieții consacrate exclusiv plăcerilor erotice. Frații Čapek ridică cu indiscreție și cu intenții evident satirice vălul subțire de iluzii care abia acoperă tabloul scabros al vieții trăite la nivelul sexualității.

Actul al doilea biciuiește, cu exemple luate din viața gîndacilor și a lăcustelor, moravurile micii burghezii: idealurile meschine, goana după avere, parazitismul, lupta acerbă pentru dobîndirea mijloacelor de existență. Viața insectelor este o paralelă a junglei capitaliste, în care învinge totdeauna cel mai tare.

Actul al treilea aduce în scenă lupta dintre două mușuroaie de furnici, organizate după modelul puterilor militariste și al regimurilor totalitare. Agresivitatea, războiul, dușmănia, subjugarea, exploatarea sau exterminarea altora în numele intereselor egoiste, fals prezentate drept interese generale, pofta de dominație mondială, aceasta este rațiunea unei atare organizări:

„Al doilea inginer: Trebuie să exterminăm totul.
Vagabondul: De ce?
Primul inginer: În interesul colectivității.
Al doilea inginer: Colectivitatea are interese superioare.
Primul inginer: Interese de rasă.
Al doilea inginer: Industriale.
Primul inginer: Coloniale.
Al doilea inginer: Mondiale.
Primul inginer: Generale".

În acest imperiu al ordinii stricte, autorii intuiesc în mod genial, încă din 1921, viitoarea alcătuire fascistă, cu atmosfera ei sumbră, cu sugrumarea libertății individuale și cu transformarea omului într-o rotiță a unui angrenaj social-politic diabolic. Nu numai aici, dar și

în alte creații similare Čapek asociază regimul politic fascist cu industria capitalistă care impunea oamenilor ritmuri de muncă infernale, istovitoare. Desființarea libertății și despersonalizarea individului stîrnesc un sentiment de oroare.

„Primul inginer: Vom cuceri timpul. Vrem să-l stăpînim.

Vagabondul: Pe cine?

Primul inginer: Timpul. Timpul este mai mare decît spațiul.

Al doilea inginer: Timpul n-are încă stăpîn.

Primul inginer: Stăpînul timpului va fi stăpîn peste toate.

Vagabondul: Luați-o mai încet, pentru numele lui Dumnezeu! Dați-mi răgaz să mă gîndesc puțin! Să stăpînești timpul?... Numai veșnicia este stăpîna timpului.

Primul inginer: Viteza e stăpîna timpului.

Al doilea inginer: Domesticirea timpului.

Primul inginer: Cine poruncește vitezei stăpînește timpul.

Al doilea inginer: Un, doi, trei! Un, doi, trei!

Orbul (mai repede): Un, doi, trei! Un, doi, trei!

(Toate furnicile se mișcă mai repede.)

Primul inginer: Trebuie să accelerăm ritmul!

Al doilea inginer: Ritmul producției.

Primul inginer: Ritmul vieții.

Al doilea inginer: Să se accelereze fiecare mișcare!

Primul inginer: Să se scurteze!

Al doilea inginer: Să se calculeze.

Primul inginer: La secundă.

Al doilea inginer: La sutimi de secundă.

Primul inginer: Ca să economisim timp.

Al doilea inginer: Ca să crească producția.“

Aceeași senzație de groază o încearcă cititorul în fața imaginii infernalului cumul de tehnică din giganticul trust industrial, profilat pe producția de război, din romanul „Krakatit“.

Piesa este un montaj de trei acte independente. Singura legătură se face prin intermediul personajului convențional numit „Vagabondul“, care asistă, comentează, judecă, trage învățăminte din pildele pline de semnificație pe care i le revelează spectacolul vieții insectelor. El îndeplinește aci funcția corului din teatrul antic și a comentatorului care apare frecvent în teatrul modern. Acest personaj sudează cele trei acte, încadrate de un epilog și un prolog, dînd spectacolului unitate.

Procedeul amintește de Gulliver și de Micromégas al lui Voltaire. Vagabondul și Micromégas aparțin unui alt univers decît acela care li se desfășoară în fața ochilor. Amîndoi judecă comedia umană dinafară, dintr-un unghi care pune într-o lumină mai puternică viciile societății. Unul privește oamenii cu senzația că vede insecte, celălalt urmărește viața insectelor cu sentimentul că vede oameni. Dar efectul este același. Unele imagini pot fi ușor alăturate. Spulberîndu-i iluzia pe care locuitorul planetei Sirius și-o face despre oameni, un filozof pămîntean îi spune: „Știi dumneata că, de pildă, în clipa cînd vorbesc, o sută de mii de nebuni din specia noastră, care poartă pălării, omoară alte o sută de mii de animale cu turbane pe cap sau sînt omorîți de acestea și că aproape pe tot pămîntul lucrul acesta se obișnuiește din vremuri imemoriale? E vorba, spune în continuare filozoful, de niște grămăjoare de noroi numai cît călcîiul dumitale. Dar să nu crezi cumva că vreunul dintre milioanele de oameni care se omoară între ei ar vrea măcar un pai din grămăjoara de noroi! E vorba numai ca grămăjoara de noroi să fie a unui om numit sultan ori a altui om numit, nu știu de ce, Cezar". La auzul acestora, Micromégas exclamă indignat: „Ce păcătoși! Aș avea poftă să fac trei pași și să zdrobesc din trei lovituri acest furnicar de ucigași ridicoli". Același tablou se repetă la Čapek în actul furnicilor. Furnicile se bat pentru „o bucată de lume de la mesteacăn pînă la brad", pentru „un drum între două fire de iarbă". Dar Vagabondul, cuprins de mînie, nu se rezumă la a-și exprima indignarea: „Vagabondul se repede la dictator, îl doboară cu o lovitură de picior, îl calcă și-l strivește cu gheata: Ptiu, gînganie! Gînganie spurcată!"

Aici apare un alt Čapek: dur, demascator, ireconciliant, care nu mai împarte dreptatea și unora, și altora. E una dintre contradicțiile atitudinii sale, deși încearcă într-un fel să găsească un loc și acestei piese pe coordonatele gîndirii sale, mărturisind că intenția lui nu a fost de a critica clase, oameni, ci de a vesteji păcatele general-umane. Mai mult decît în alte opere ale sale, se pot stabili între alegorie și viața socială paralele și identități precise, care depășesc prin semnificațiile lor intențiile mărturisite ale autorilor. Cuvintele rostite de Vagabond în prolog, prin care se angajează să fie un simplu spectator („Mi-e totul egal, omul sau insecta. Nu vreau să îndrept pe nimeni. Nici insectele, nici omul. Eu doar privesc...") nu trebuie confundate cu atitudinea autorilor. Personajul evoluează. Logica faptelor îl transformă în judecător. Prin el judecă autorii. O judecată aspră. Dar epilogul constituie o încercare de a atenua satira. Viața este atotputernică, viața purifică, spală pînă și atare păcate la care spectatorul a

fost invitat să asiste. Prezența permanentă pe scenă a gogoașei în care este închisă efemerida, gata să se nască, aduce în ansamblul piesei o notă comică, dar menține totodată, pe tot parcursul desfășurării piesei, ideea energiei vitale indestructibile, idee pe care o dezvoltă autorii în epilog. Tabloul vieții care triumfă prin existența de o clipă a efemeridelor și peste care alunecă reci, leneșe și vîscoase trupurile melcilor are o tentă destul de tristă, destul de amară, fiindcă autorii profesează un optimism care nu vrea să escamoteze dificultățile vieții.

Încă înainte de a compune „R.U.R.", Čapek a fost preocupat de ideea unei cărți pe tema longevității. În 1922, intenția sa se materializează prin piesa „Rețeta Makropolos". Aproape concomitent, B. Shaw abordează aceeași temă în lucrarea intitulată „Înapoi la Matusalem". K. Čapek remarcă, pe bună dreptate, că asemănarea dintre cele două opere este strict formală, deoarece autorii lor susțin două puncte de vedere diametral opuse. În timp ce B. Shaw afirmă că posibilitatea prelungirii vieții la cîteva sute de ani ar întrona raiul pe pămînt, K. Čapek este de părere că omului îi ajung cei 60—70 de ani de viață care-i sînt dați să-i trăiască. El își dă seama că disputa este metafizică, deoarece este greu de stabilit pe cale speculativă dacă e mai bine ca omul să trăiască șaizeci sau trei sute de ani. Dar problema în sine e tulburătoare, ridicînd numeroase întrebări cu privire la rosturile vieții. Este o operă dramatică emoționantă și prin construcția ingenioasă, prin ritmul în care se desfășoară acțiunea, prin atmosfera sa de mister metafizic.

Actul întîi ne introduce în biroul avocatului Kolenatý, în ziua în care trebuie să se pronunțe sentința definitivă într-un proces cu o vechime de o sută de ani. Atît părțile impricinate cît și avocatul moștenesc, în a treia generație, o problemă dificil de soluționat: în 1826, contele Josef Ferdinand Prus moare, fără a lăsa moștenitori prin testament. Printre ultimele cuvinte pe care le rostește pe patul de moarte este și numele unui oarecare Mac Gregor; dar purtătorul acestui nume nefiind găsit, toată averea revine unei rude mai îndepărtate din familia Prus. Moșia Loukov este însă reclamată de un oarecare Ferdinand Karel Gregor. Cu aceasta începe procesul de o sută de ani, în cursul cărora instanța se pronunță cînd în favoarea familiei Prus, cînd în favoarea familiei Gregor. Avocatul Kolenatý, apărătorul lui Gregor, care a moștenit dosarul de la străbunicul său, este decis să pună capăt pentru totdeauna afacerii, indiferent dacă sentința va fi favorabilă sau nu clientului său. În dimineața zilei în care Curtea Supremă trebuie să rostească sentința, avocatul consideră procesul pierdut. În acest moment, apare însă celebra cîntăreață Emilia Marty, aducînd

o ştire senzaţională: ea afirmă că există un testament prin care bătrînul Josef Ferdinand Prus lasă moşia Loukov lui Ferdinand Karel Gregor şi că acest testament se află în casa actualului moştenitor, Jaroslav Prus. Modul familiar în care Emilia Marty vorbeşte despre oameni şi despre evenimente petrecute cu un secol în urmă provoacă la început zîmbete condescendente îndreptăţite, dar confirmarea adevărului celor spuse de ea obligă la o schimbare totală de atitudine.

Actul al doilea ne-o înfăţişează pe Emilia Marty după spectacolul în care culesese un mare succes. E obosită, plictisită, răvăşită tot mai mult de o inexplicabilă nelinişte. Preocuparea ei — devenită obsesie spre sfîrşitul actului — pentru un anume manuscris, precum şi dialogul cu Prus, posesorul ciudatelor documente, învăluie persoana ei într-un mister ale cărui penumbre pier brusc în actul al treilea. Aci se dezleagă întreaga ei enigmă. S-a născut în 1585 şi este fiica doctorului grec Hyeronymos Makropolos care a preparat, la cererea împăratului Austriei, Rudolf al II-lea, un leac miraculos avînd puterea de a prelungi viaţa. Împăratul a poruncit să se încerce leacul mai întîi pe fiica medicului, pe atunci în vîrstă de 16 ani, dar şi-a dat curînd seama că pentru el experienţa este inutilă, fiindcă nu avea cum să-i verifice efectul. Aşadar, Elina Makropolos îşi începe lunga sa viaţă — acum are 337 de ani — în cursul căreia apare sub felurite nume de cîntăreţe celebre: Ellian Mac Gregor de la Opera din Viena, Ekaterina Mîşkina, Elsa Müller, Eugenia Montez, Emilia Marty.

Aceste mărturisiri, cu adevărat senzaţionale, sînt bine exploatate de autor într-o scenă care abundă în surprize şi efecte tragicomice. Povestea cîntăreţei provoacă reacţii contradictorii, toţi rămîn uluiţi, întîmplarea este prea extraordinară pentru a fi digerată iute. Dar argumentele ei sînt convingătoare. Ajungînd, deci, la certitudinea că procedeul de prelungire a vieţii este o realitate, personajele se văd puse în faţa unei mari dileme: să-l ofere oamenilor ca pe o soluţie a fericirii generale, sau să-l distrugă, lăsînd viaţa să se scurgă neschimbată. Simulacrul de judecată din scena finală se transformă într-o dezbatere din care iese învingător optimismul fără iluzii al scriitorului. Şi iarăşi, întocmai ca în „R.U.R.", urmează o juxtapunere de opinii în care fiecare exprimă un dram de adevăr despre viaţă.

„Vitek: Să dăm publicităţii «Reţeta Makropolos»... Să o dăm tuturor! Omenirii întregi... Ah, Doamne, viaţa e atît de scurtă... Ce poate face un om în cei şaizeci de ani de viaţă? Ce folos are din ei?... Nici n-ai apucat să te bucuri, n-ai avut vreme să gîndeşti, nu ai avut răgaz să faci nimic, nimic decît să alergi după o bucată de pîine...

De ce ai trăit? A avut vreun rost? Să dăm tuturor trei sute de ani de viață! Va fi cel mai mare eveniment de la crearea omului."

„*Kolenatý: Dă-te bătut, Vitek. Din punct de vedere juridic și economic, e absurd. Sistemul nostru social e întemeiat pe termenul scurt de vîrstă. Să luăm de exemplu... contractele, pensiile, asigurările plătite, dreptul de moștenire și mai știu eu ce. Și căsătoria... omule, nimeni nu se însoară pentru trei sute de ani. Nimeni n-o să semneze o convenție pentru trei sute de ani. Ești un anarhist, Vitek! Vrei să răstorni toată ordinea socială!*"

Hauk propune o soluție în care Kolenatý întrezărește șansa unei afaceri comerciale de anvergură:

„*Am întemeia în cazul acesta o firmă* en-gros, *cu vînzare de ani. Oameni buni, e o idee! Parcă văd comenzile: «Trimiteți retur una mie două sute de ani de viață în ambalaj uman. Kohn et comp.»; «Expres două milioane ani, calitatea extra A, ambalaj de lux. Filiala Viena». Să știi, d-le Hauk, că ideea nu e rea.*"

Baronul Prus reclamă prelungirea vieții doar pentru cei aleși. La remarca lui Vítek „Trebuie să prelungim viața tuturor", el răspunde: „Nu. Doar viața celor puternici. Viața celor mai capabili. Pentru obișnuita drojdie umană, chiar și viața aceasta scurtă, efemeră, e prea mult". În dialogul Vítek-Prus, Čapek are prilejul de a-și reafirma convingerile democratice și de a repudia aristocrația, dezvăluind disprețul ei profund pentru popor. Čapek se adresează și unui personaj din popor, Cameristei, care respinge ideea prelungirii vieții în virtutea unui raționament simplu.

„*Kolenatý: Cît timp ai vrea să trăiești?*
Camerista: Hi, hi, încă vreo treizeci de ani.
Kolenatý: Mai mult nu?
Camerista: Nu. Ce-aș face cu ei?"

În disputa dintre personaje decide pînă la urmă experiența Emiliei Marty. „Omul nu poate iubi trei sute de ani. Nu rezistă. Îl plictisește totul, îl plictisește să fie bun și se satură să fie rău. Îl plictisește cerul și pămîntul... Pentru voi, însă, totul are valoare... Proștilor, voi sînteți fericiți! Chiar nesuferit de fericiți. Și asta numai din pricina împrejurării absurde că veți muri curînd!" Înțelegem intenția lui Čapek de a întări încrederea oamenilor în viață așa cum le este dată, dar afirmînd că viața are preț atîta vreme cît se știe amenințată de moarte,

trezește sentimente tulburătoare și stări de spirit nu tocmai încurajatoare. Experiența Emiliei Marty îi determină să renunțe la ideea prelungirii vieții și să ardă formula.

În jurul anului 1924, criza postbelică internă, economică și politică, este depășită. În Europa marile bătălii de clasă se sfîrșesc, revoluțiile din Germania, Ungaria, Bulgaria sînt înfrînte, se instaurează regimuri fasciste, democrațiile burgheze își consolidează pozițiile, revoluția rusă trece la construcția pașnică. O perioadă de relativă stabilitate se întronează și în Cehoslovacia. Čapek interpretează atenuarea conflictelor interne ca o confirmare a concepțiilor sale filozofice și politice, a ideilor sale de toleranță, de negare a necesității revoluției sociale, pe care le formulează în numeroase articole pe teme politice, publicate între anii 1924—1930 și editate apoi în culegerea intitulată „Despre treburile obștești sau Zoon politikon" (1932). Prezentînd viața și ideile politice ale lui Thomas Masaryk, în lucrarea „Convorbiri cu Masaryk" (1936), K. Čapek și-a expus propriul său crez politic care coincidea, în elementele sale fundamentale, cu cel împărtășit de Masaryk.

În această perioadă scrie, din nou împreună cu fratele său, drama „Adam creatorul" (1927).

Un personaj, denumit convențional Adam, convins că lumea este prost întocmită, se decide să o distrugă cu tunul negației. O explozie — și peste tot se întronează pacea neființei. Adam se apucă după aceea să clădească o lume mai bună. Dar toți oamenii pe care îi plămădește din lut sînt tot atît de imperfecți ca și cei pe care i-a lichidat cu atîta mînie. De aceea Adam simte nevoia să se consulte cu cineva și, în acest scop, își creează un „Alter-Ego". Între Adam și Alter-Ego (care apare ca personaj de sine stătător) se încing discuții aprige, în contradictoriu, în urma cărora Alter-Ego se apucă să orînduiască lumea după principiile sale. Adam creează oameni cu simț artistic, le dă personalitate, îi individualizează, pe cînd Alter-Ego îi produce în serie, uniform, rapid, susținînd că producția cu bucata este prea greoaie și neeconomică. Oamenii creați de ei se împart în două tabere și ajung la încăierare. În acest punct Adam și Alter-Ego se regăsesc, se restabilește unitatea dintre ei, amîndoi ajung la concluzia că fiecare în felul său a făcut un lucru bun, dar că ar fi trebuit să lucreze împreună, în înțelegere: primul cu simțul lui artistic („Tu, artist, poet și sculptor, un adevărat creator" îl caracterizează Alter-Ego); celălalt — cu talentul său științific și organizatoric („Iar tu, cu creierul tău de om de știință; și organizator! Închipuiește-ți ce-am fi putut crea!" îi ripostează Adam). Dar în fața cumplitei încrîncenări dintre oameni, o

nestăvilită poftă de a declanșa din nou tunul negației pune stăpînire pe Adam. Îl împiedică însă, drastic, o ființă bicisnică, un om sărman, Zmetek, pe care Adam îl făcuse dintr-un rest de humă. Și aci, rețeta vieții o deține tot un om simplu, ca Binder din „Fabrica de absolut", flașnetarul din „Krakatit", Nana din „R.U.R." sau camerista din „Rețeta Makropolos"; Zmetek dezleagă enigma existenței, formulînd o soluție tipic čapkiană. „Voi toți ați vrea să nimiciți lumea pentru tot felul de idei mari. Zmetek n-are nici un fel de idei mari. Zmetek nu vrea nimic mai mult decît să trăiască. Și din pricina asta, nu vrea să vă dea lumea. Pentru Zmetek ea e destul de bună."

Efectele dedublării lui Adam derivă din concepția pragmatică a corelației dintre subiect și obiect, din subiectivismul activ al acesteia. Despicarea lumii exterioare, a societății în contrarii este reflexul contradicțiilor din omul însuși, care întruchipează laolaltă binele și răul, pozitivul și negativul. Disperat de a nu putea crea o ființă perfectă, Adam exclamă: „Ce-i oare perfect? Există, oare, ceva omenesc fără cusur?"

Făcînd abstracție de soluția pe care o recomandă Čapek, evident eronată, inconsecventă, contradictorie, găsim în această comedie cu reale calități scenice, plină de humor, de ironie subtilă și scînteietoare aforisme, același univers čapkian pătruns de umanism, de ideile păcii, toleranței, democrației.

În esență, în această nouă dezbatere frații Čapek susțin că reformele, transformările sociale sînt lucruri extrem de complicate. Autorii nu pot să-și asume răspunderea pentru răsturnarea temeliilor lumii și refacerea lor conform altor țeluri. În orice caz, ei consideră că negația totală este absurdă și antiumană. Actul revoluției implică atîta răspundere, încît nu îndrăznesc să-l recomande. Raționamentul este, de fapt, un paradox: Dacă ai cea mai mică umbră de îndoială că ceea ce faci nu este bine, renunță! Dar, pe de altă parte, îndoiala fiind fatalmente un produs al rațiunii umane, rezultă că orice acțiune se naște moartă. Marie Majerova a caracterizat nimerit tocmai aceste laturi paradoxale ale comediei, rezumînd astfel limitele social-politice ale autorilor: „Este bine, deși este rău și tot n-o să fie mai bine dacă se schimbă" [lumea — *n.n.*] („Rude Pravo", 14 aprilie 1927).

Însă chiar și în această epocă de acalmie politică, în care se nasc numeroase iluzii, nimic din ceea ce dăunează omului nu scapă observației lui Čapek. Prin ascuțimea ei satirică, povestirea „Scandaloasa afacere Josef Holousek" (1927) este aproape fără egal în întreaga creație čapkiană. În 1929 publică cele două cunoscute volume de proză „Povestiri dintr-un buzunar" și „Povestiri din celălalt buzunar".

K. Čapek a reacționat extrem de sensibil la evoluția evenimentelor social-politice din vremea sa. A condamnat totdeauna dogmele și a acordat o mare atenție experienței, realității lucrurilor din lumea exterioară. Era firesc, deci, ca deceniul al 4-lea să aducă dimensiuni noi în creația sa. Acest deceniu începe cu o adîncă depresiune economică. Milioane de oameni sînt siliți să părăsească uzinele și fabricile, ca în viziunea din „R.U.R.". În mica Cehoslovacie apar un milion de șomeri, mîini și brațe de prisos. „Priviți umbrele acestea omenești, scrie Čapek, pe care le întîlniți din ce în ce mai des de la război încoace și veți vedea semnele evoluînd în avalanșe ale pauperității, subnutriției și chiar ale foametei. Iar țăranii nu-și pot vinde grîul și cartofii, nu pot duce vitele la abator, deoarece fie că nu există cerere, fie că negustorul le oferă mai puțin decît costă producerea lor. Țăranul are nevoie de bani, proletariatul orășenesc are nevoie de mîncare... patru sute de mii de șomeri cîștigă abia vreo zece coroane pe zi, ceea ce, trebuie s-o recunoaștem, nu ajunge nici pentru a trăi, nici pentru a muri. Recapitulați, vă rog, toate aceste fapte și veți găsi un exemplu chiar prea evident al proastei organizări economice actuale. Aș putea spune că de aici decurge necesitatea de a schimba din temelii ordinea actuală; într-adevăr, eu așa cred..." În Germania vecină se instaurează regimul fascist al lui Hitler, care întrece cu mult sumbrele prefigurări din creația celor doi scriitori praghezi: F. Kafka și K. Čapek. Acum scrie K. Čapek celebrul său roman „Război cu salamandrele" (1936), în care, în genul său preferat de alegorie fantastică și cu binecunoscuta sa vervă, mult sporită, înfățișează amploarea primejdiei fasciste pentru om. Deși trilogia „Hordubal" (1933), „Meteorul" (1934) și „Viață obișnuită" (1934) izvorăște tot din concepția sa relativistă despre adevăr, împrejurările istorice concrete îi reliefează alte semnificații, actualizînd-o. Investigațiile în adîncurile eului uman, demonstrarea complexității și, pe această bază, a capacității de comunicare spirituală dintre oameni, este o ripostă la idealul nazist de om rudimentar, de om-mecanism, de om-carne de tun.

K. Čapek se declară acum franc pentru o literatură militantă, care se angajează cu toate forțele ei: „Din parte-mi, consider că literatura care nu acordă atenție realității și nu se ocupă cu adevărat de ceea ce se petrece în lume, literatura care nu dorește să reacționeze la acestea cu puterea care este dată cuvîntului și ideii, o asemenea literatură nu este genul meu" (despre romanul „Război cu salamandrele", 1936). Čapek a mai făcut și altă dată declarații în sprijinul literaturii care se angajează pentru soarta omului — căci acesta a fost mereu crezul său literar.

Dramaturgia lui K. Čapek din această epocă răsfrînge translucid fiorul de groază al popoarelor aflate în apropierea primejdioasă a monstrului brun.

În 1937 dă publicității prima sa operă fățiș antitiranică, aproape fără reminiscențe de atitudine relativistă — piesa „Boala albă". Fără a renunța la procedeele sale constructiviste, la personaje simbolice și la împrejurări arbitrar create (produs al unei inventivități impresionante, cu belșug de fantezie pe care, după cum singur scrie, „o pot servi gratuit, orice cantitate doriți dv.") — elemente care dau atîta farmec creației lui în general — Čapek elimină medierile mai complicate între idee și public. Personajele din piesa „Boala albă" sînt luate din viața socială și politică contemporană, conflictele sînt ușor de identificat în realitate și tot atît de ușor se impune poziția dramaturgului.

Centrală este, ca în „R.U.R.", tot problema forței pe care o reprezintă știința în societatea modernă. Spre deosebire de creația sa anterioară, autorul înfățișează aici știința nu sub aspectul capacității ei destructive, ci al rolului constructiv și hotărîtor în condițiile dezvoltării actuale a forțelor de producție.

O boală ucigătoare seceră viețile a milioane de oameni. Un medic modest, Galén, descoperă medicamentul salvator. El nu-l comunică însă nimănui, deoarece vrea să silească pe toți cîrmuitorii lumii, regi, guverne să renunțe la înarmare, la război, să instaureze pe pămînt pacea veșnică. „Comunicați tuturor regilor și stăpînitorilor lumii, spune el ziariștilor, scrieți-le că-i rog... Eu am fost în război, domnilor, ca medic, și aș vrea să nu mai fie războaie, înțelegeți?... Spuneți-le că altfel vor pieri de lepră... Medicamentul împotriva maladiei Cieng l-am descoperit eu, pricepeți? Și nu-l voi face cunoscut pînă ce... pînă ce ei nu-mi vor promite că nu se va mai ucide!" El consideră înlăturarea războiului drept o chestiune de etică profesională: „Nu sînt politician, domnilor, dar ca medic sînt dator... să lupt pentru fiecare viață omenească, nu? Este pur și simplu o obligație profesională înlăturarea războiului!" Prin el, Čapek creează un model de om de știință pe care îl interesează în ce fel sînt folosite rezultatele muncii lui: pentru om sau împotriva omului. Acestui tip Čapek îi opune, tot în actul întîi, pe dr. Sigelius, care cumulează toate trăsăturile negative (arogant, perfid, fățarnic, lingușitor, lipsit de principii) ale omului de știință aservit claselor guvernante, sub masca imparțialității și a obiectivității științifice. Confruntarea dintre ei este extrem de revelatorie. Čapek își elaborează minuțios noua atitudine. Sigelius rostește fraze patriotarde,

susținînd politica agresivă a claselor dominante. Dr. Galén se călăuzește după interesele omenirii, dar interesele patriotice nu-i sînt străine, dimpotrivă. El simte nevoia să se explice: știe să deosebească războiul de apărare, pe care îl susține, de războiul agresiv, pe care îl condamnă, deoarece dăunează omenirii întregi, la fel ca și patriei. Încetarea oricărei agresiuni, practic, înseamnă și eliminarea războiului de apărare, a cărui necesitate nu se mai naște, și, implicit, eliminarea oricărui conflict armat. „Să ne apărăm... Ascultați, și eu m-aș apăra; dacă ar veni careva împotriva noastră, atunci... aș trage, da, așa... Dar de ce să nu se distrugă armele de agresiune... de ce nu s-ar putea reduce înarmările, în toate statele?"

Se hotărăște să vindece numai pe cei sărmani. Pe cei bogați vrea să-i constrîngă, sub amenințarea morții, să capituleze în fața ideii de pace. La observația că este nedrept față de bogați, el răspunde: „Se poate, domnule. Știu. Dar nu vi se pare că și sărăcia este o nedreptate? N-ați observat că întotdeauna mor mult mai mulți oameni săraci... și n-ar fi trebuit să fie așa, domnule, n-ar fi trebuit! Oricine are dreptul la viață, nu? Dacă s-ar cheltui pentru spitale cît se cheltuiește pentru vasele de război..."

Spre deosebire de celelalte piese ale sale, în „Boala albă" actul întîi constituie actul-cheie pentru descifrarea ideii. Celelalte două acte prezintă dramatica luptă a doctorului Galén cu forțele sociale și politice interesate în dezlănțuirea războiului. Elementul de menținere și sporire a tensiunii interioare din aceste două acte este, pe de o parte, fermitatea cu care dr. Galén refuză să vindece pe toți acei care, într-un fel sau altul, poartă răspunderea dezlănțuirii războiului, iar pe de altă parte, intensificarea pregătirilor militare, graba Mareșalului — chintesența dictatorului — de a porni războiul de agresiune pe care vrea să-și întemeieze gloria personală. Čapek ne demonstrează că gloria națiunii pe care o pretextează dictatorul nu are nici o legătură cu războiul de agresiune, adevărata glorie izvorînd exclusiv din apărarea vieții omului.

Actul doi este consacrat baronului Krüger, principalul furnizor de armament, fără de care războiul este imposibil. Molipsindu-se de boala albă și lovindu-se de refuzul categoric al doctorului Galén, baronul Krüger acceptă ideea încetării producției de armament. Intervine însă Mareșalul, șeful statului, care îi ordonă supunere. În actul trei este în joc însăși viața Mareșalului, căruia îi vine rîndul să se molipsească de groaznica maladie. Aici, conflictul își atinge apogeul. Se întîlnesc extremitățile, aș zice, în forma lor pură și în bătălia decisivă pentru soarta omenirii. Una dintre părți va trebui

să cedeze. Față în față cu moartea iminentă, Mareșalul se dă bătut. Aci, însă, Čapek găsește un final cu totul deosebit, o deznodare a conflictului care nu este numai de mare efect scenic, ci ferește opera de simplicitate și didacticism. În drum spre palatul Mareșalului, dr. Galén este omorît de o bandă de tineri fanatici, partizani ai războiului. În acest mod este brusc suprimată alternativa salvatoare de a scăpa de primejdia molimei ucigătoare. Omenirea este pusă în situația de a suferi mai departe și de a ispăși pentru greșelile sale. Cîndva leacul tot se va găsi, geniul uman îl va descoperi din nou. „Acesta este, așadar, finalul care a fost caracterizat ca dezolant de pesimist. Parțial, este adevărat; războiul continuă, iar maladia albă nu este înlăturată; e mort doctorul cu leacul său și cu pacea sa veșnică; Mareșalul, condamnat la o moarte fără glorie, nu mai poate aduce poporului său victoria; rămîne doar gloata dezlănțuită, care l-a ucis și pe Mareșal, și pe adversarul acestuia. Poate că au dreptate cei care apreciază acest final ca pesimist; dar, pe de o parte, omenirea de astăzi are destule motive să fie pesimistă, iar pe de altă parte, se impune întrebarea: oare ispășirea greșelilor este un lucru atît de pesimist? Este cert că războiul nu va mai fi cîștigat; se va încheia pace, cu Mareșalul sau fără el; se va căuta în continuare medicamentul împotriva maladiei albe, dar gloata care l-a ucis pe doctor va suferi multă vreme de aci înainte de pe urma războiului pierdut și a bolii. Vor suferi și cei nevinovați, fiindcă așa e rînduiala lumii: cei nevinovați suferă din pricina greșelilor celorlalți. Și apoi, nici o operă dramatică nu are misiunea de a demonstra dacă lumea e bună sau rea; ea are mai curînd rostul de a trezi în noi groază și nevoia de dreptate."

Așadar, Čapek, cel care adesea căuta și dorea liniștea înmiresmatei sale grădini, universul pașnic al lucrurilor mărunte pentru care oamenii nu se pot certa sau omorî între ei, pune mîna pe armă și iese pe cîmpul de luptă. Este emoționantă metamorfoza acestui om care a blestemat violența, inumanitatea „ideilor mari" și care s-a înregimentat în cele din urmă sub flamura unei atare idei, în slujba căreia eroul său își dă viața. Judecînd și condamnînd războiul, tirania, umanismul lui Čapek devine consecvent. De data aceasta, el judecă cu asprime și pe omul de rînd, care apare de cele mai multe ori în creația sa ca etalon al bunului-simț și antipodul tuturor complicațiilor tragice în care se încurcă lumea capitalistă. În piesa „Boala albă", omul de rînd, contaminat de mentalitatea cercurilor agresive, apare în rolul unui tată de familie, onest și grijuliu. E brutal de meschină bucuria lui de a avansa pe traiectoria socială netezită

de molima care îi lichidează pe rînd toţi superiorii şi este jalnic „patriotismul" lui agresiv, interesat. În actul gîndacilor din piesa „Din viaţa insectelor" Čapek este tot atît de incisiv cînd arată orizontul mărginit şi pornirile de rapacitate ale acestui fel de om. De aceea, deşi în creaţia sa există o reflectare relativ favorabilă a condiţiei sociale mijlocii sau mărunte, nu spiritul mic-burghez şi modul lui de existenţă reprezintă idealul lui Čapek. Am putea spune că prezenţa omului simplu în creaţia sa are valori simbolice, reprezentînd omenirea ameninţată de gigantomani, de indivizi stăpîniţi de pofta cuceririlor şi a dominaţiei — reflexul instinctiv de apărare a omenirii împotriva forţelor sumbre născute de capitalism care tind să strivească omul, să-l nimicească. Čapek ia apărarea omului mărunt atîta vreme cît îl vede ameninţat de coloşii industriei capitaliste; dar e necruţător faţă de el ori de cîte ori îl găseşte meschin, stupid, egoist, mărginit. De fapt, în carenţele acestui tip Čapek întrezăreşte virtualitatea marilor greşeli ale omenirii în general.

În 1938, Čapek scrie ultima sa dramă — „Mama", oglindind situaţia dificilă în care se afla Cehoslovacia în ajunul războiului mondial, ameninţată direct de Germania hitleristă căreia îi va cădea foarte curînd victimă, la numai cîteva luni după premiera „Mamei" la „Stavovske divadlo" din Praga.

Personajul central, Mama, nu are o identitate precisă, iar acţiunea se petrece într-un spaţiu nedefinit: un stat oarecare. Mama îşi pierde, pe rînd, soţul şi patru fii, toţi ducîndu-se la moarte dintr-o irezistibilă tentaţie a faptei eroice. Soţul, ofiţer în trupele expediţionare din colonii, piere numai pentru a dovedi că nu-i este frică, deşi ştie că merge la moarte sigură. Ondra, fiul cel mai mare, de profesie medic, experimentează pe propriul său organism efectele mijloacelor de combatere a frigurilor galbene. Jiří, cel de-al doilea fiu, se prăbuşeşte în timp ce încearcă zborurile la mari altitudini cu încărcătură mare. Acestea sînt sacrificii pe care le cer profesiunile obişnuite.

Actul al doilea înfăţişează jertfele pe care le cere lupta politică. Fraţii gemeni, Petr şi Kornel, cad în războiul civil, unul pentru idealuri revoluţionare, celălalt — pentru apărarea ordinii existente.

În actul al treilea ţara este asediată de un inamic neîndurător. Rămasă cu ultimul său vlăstar, Toni, Mama se baricadează în casă, decisă să nu mai accepte nici o jertfă. Acum se desfăşoară dramaticul dialog între Mama, cu inima aproape împietrită de jalea atîtor pierderi şi glasul de la radio care dozează într-una ştirile despre ororile săvîrşite de invadator asupra populaţiei paşnice — mame, copii,

bătrîni. Apelul mişcător, repetat cu insistenţă la radio, sfîşie ca o sabie inima Mamei şi o determină să ia puşca din cui şi să o întindă cu un gest patetic lui Toni, poruncindu-i să apere patria. Gestul are o dublă semnificaţie: Mama acţionează în primul rînd din motive umanitare şi în al doilea rînd din motive patriotice. Mama îl repetă oarecum pe dr. Galén din „Boala albă", pentru care apărarea patriei era o îndatorire firească, izvorîtă din umanismul său. În piesa „Mama" sentimentele patriotice sînt însă mai pronunţate.

Aceasta este poate cea mai lirică dintre creaţiile dramatice ale lui Čapek, deoarece substanţa ei o constituie sensibilitatea maternă grav rănită de pierderea celor mai dragi fiinţe. Mama este un personaj simbolic, întruchipînd, ca mitul grec despre Niobe, chintesenţa suferinţei, a durerii; ea reprezintă însuşi trunchiul umanităţii rănit mereu în efortul său vital spre dezvoltare. „Explicaţi-mi... pentru ce tocmai eu, pentru ce sînt mereu eu, pentru ce în toată istoria lumii sînt mereu cu, numai cu, eu, mama, eu, femeia care trebuie să plătească atît de cumplit pentru faptele voastre mari?!..." Reacţia ei la încălcarea principiilor umanitare de către invadator ca şi decizia de a apăra patria o pun şi pe ea într-o postură eroică. De unde sufletul ei de mamă nu admisese pînă atunci nici o irosire de vieţi dragi, născute din fiinţa sa, ea îşi dă dintr-o dată seama că în viaţă sînt situaţii, sînt principii şi obligaţii care reclamă sacrificiul suprem.

Astfel, în această dramă nu se elogiază eroismul gratuit. În legătură cu Ondra, medicul care susţine că experienţa lui fatală constituie o obligaţie ştiinţifică, are loc următorul dialog semnificativ:

„Tatăl: Eu cred că a avut cap bun. Asemenea lucruri trebuiesc făcute de cei mai buni.
Mama: Şi, oare, cei mai buni trebuie să moară?
Tata: Da, aşa e. Altfel nu se poate, draga mea. Totdeauna cei mai buni trebuie să meargă înainte."

Demnitatea şi onoarea sînt virtuţi pe care omul este dator să le apere cu orice preţ, aşa cum este cazul soţului ei, lucru cu care este la un moment dat de acord şi mama.

Čapek recurge şi în această piesă la un artificiu ingenios. El aduce pe scenă şi vii, şi morţi, pe care îi pune să discute şi să acţioneze împreună. Departe însă de Čapek intenţia de a înfăţişa scene de groază. Mama îi tratează pe cei dispăruţi cu familiaritate, ca şi cînd ar fi în viaţă, şi ei se comportă la fel.

„Mama" este ultima piesă dintr-o operă de dimensiuni impresionante, rămasă neîncheiată. Imperativele vieții social-politice l-au determinat pe Čapek să creeze în ultimii ani ai vieții tipuri care personifică umanismul activ, militant. Romanul neterminat, publicat postum, semnaliza și el modificări de fond în concepția scriitorului.

În întreaga creație a lui Čapek asistăm la o pasionantă străduință pentru cunoașterea adevărului vieții. Opera lui este întotdeauna o alternare a două planuri: al vieții și al filozofiei. A vrut să fie un scriitor-filozof, nu s-a mulțumit să prezinte tablouri din viață și a ales idealismul pragmatic, care, după cum am încercat să arătăm, l-a cucerit de timpuriu. Era însă destulă inconsecvență în acest sistem din care Čapek a desprins mai ales multilateralitatea fenomenală, ca element esențial. Ca scriitor, Čapek și-a concentrat întreaga atenție asupra omului și a destinelor lui, sensibil la ce-i ajută și la ce-i dăunează. De aceea nu este întîmplător faptul că în lupta dintre reacțiune și progres, tot mai accentuată în deceniul al 4-lea, scriitorul trece treptat de pe o poziție tipic centristă de partea forțelor progresului social, politic și cultural.

Fasciștii aveau toate motivele să vadă în el un adversar primejdios. Bande de tineri fanatici mînjesc pereții vilei sale din Praga cu inscripții amenințătoare, cu crucea încîrligată. Era gloata criminală, oarbă, care-l ucisese pe dr. Galén în portretul căruia Čapek și-a surprins propriile trăsături.

Karel Čapek este cel mai reputat dramaturg ceh în țara sa și, incontestabil, unul dintre cei mai valoroși dramaturgi europeni ai secolului nostru. Čapek a îmbogățit teatrul contemporan cu posibilități noi, numărîndu-se printre precursorii dramaturgiei moderne, ai dramei metaforice și de idei, preocupate de a pătrunde și a înfățișa esențe. Lui Čapek îi aparține întîietatea în enunțarea unor probleme pe care de atunci încoace viața le ridică cu sporită acuitate, cum este, bunăoară, problema rolului și a răspunderii omului de știință, care a devenit o preocupare importantă a teatrului contemporan. În literatura dramatică universală K. Čapek trebuie considerat drept creator al teatrului de ficțiune științifică.

Creația lui Čapek, reflectînd realități dintr-o altă epocă, comunică cu spiritul profund umanist al epocii noastre de construire a socialismului prin pătimașa și insistenta sa chemare la o judecată obiectivă pentru a discerne în infinitatea fenomenelor vieții valorile autentice, la luciditate în judecată și faptă. Idealul personalității

umane integre, căruia orînduirea capitalistă îi este ostilă, se contopeşte cu ţinta către care îşi îndreaptă astăzi toate eforturile comuniştii din patria sa şi de pretutindeni.

Unele lucrări dramatice ale lui K. Čapek ca şi alte scrieri ale sale au fost cunoscute în ţara noastră încă dinainte de război. „R.U.R." s-a jucat în 1928 la Iaşi şi în 1931 la Bucureşti. Piesa „Mama" a fost de asemenea tradusă şi interpretată pe scenele româneşti.

Dramaturgia lui K. Čapek s-a bucurat de succes deosebit în multe ţări ale lumii, în special în lumea anglo-saxonă unde numai piesa „R.U.R." a fost publicată în 15 ediţii.

CORNELIU BARBORICĂ

Tîlharul

Comedie în trei acte

În românește de:
udor Muşatescu *şi* Sanda Apostolescu

Personajele

PROFESORUL un domn bătrîn, cam de şaizeci de ani, scund, păr şi mustăţi cărunte, ţepoase, ochelari cu rame de aur.

DOAMNA soţia lui, matroană, aproximativ cincizeci de ani, figură distinsă şi blîndă.

MIMI fiica lor, douăzeci de ani, aspect luminos şi cald.

TÎLHARUL tînăr sub treizeci de ani, înalt, ras, destul de elegant, croiala hainelor oarecum americană, degajat şi neprefăcut, fără morgă şi fără aere.

FANKA slujnică în casa profesorului, lungă şi slabă ca o prăjină, desculţă, cam băieţoasă.

FEMEIA VOALATĂ îmbrăcată ca o cerşetoare.

ŢIGANCA bătrînă şi grasă, în zdrenţe colorate pestriţ.

PĂDURARUL haine verzi de oraş, tînăr, smead şi arţăgos.

ŞEFUL moşneag scurticel, soios, cu ocupaţie neprecisă.

PRIMARUL ţăran înalt, zgomotos, cu faţa rotundă, cu cizme.

VECINUL ţăran slab, cu nădragi largi, desculţ.

ÎNVĂŢĂTORUL mustăţi blond-roşcate, pince-nez, haine gri-deschis.

FIERARUL zgomotos, negru, păros şi soios.

MINERUL înnegrit, abătut, cu mustăţi decolorate, pleoştite şi cu o lampă de mină Davy.

CAPORALUL
FRANTA } soldaţi tineri

PROLOGUL un moşier gras.

(Pădurari, soldaţi, veterani, un civil înarmat, băieţi etc.)

Acţiunea se petrece în Cehia de nord-est.

Decorul (în toate actele) reprezintă o poiană în pădure. La stînga, o casă cu un etaj, un fel de pavilion de vînătoare, alb, simplu, cu balcon și ferestre cu gratii, înconjurat de un zid înalt, cu poarta bătută în fier masiv. De jur împrejur, pădure. La dreapta, o băncuță din cîteva scînduri. Prin dreapta, se merge către oraș. Prin mijloc — înspre sat.

ACTUL ÎNTÎI

PROLOGUL *(iese din pădure, trăgîndu-l pe Tîlhar de braţ):* Trebuie să-l duc pe tîharul ăsta. Daţi-mi voie să mă odihnesc un pic. *(Îşi şterge năduşeala de pe frunte.)* Ce ziceţi de una ca asta?! În zori, nici nu mă aşez bine în faţa porţii, că văd pe cineva culegînd din cireşele mele. Din alea mari, pietroase. Ei bine, mă duc la el, şi ce credeţi că-mi spune: „Na, vino repede şi ia şi tu, sînt dulci ca mierea". Domnilor, dacă mi-ar fi cerut, cuviincios, cîteva cireşe, şi tot nu i-aş fi dat; ei, dar dumnealui îmi mai şi oferă! Mie, proprietarului! Curată neobrăzare!

TÎLHARUL: Eu sînt...

PROLOGUL: Nu eşti nimic! Atunci i-am luat pălăria şi, să vezi şi să nu crezi: mi-o ia şi el pe-a mea, şi-o pune pe cap şi pe-aci ţi-e drumul. Bine. Numai că peste o oră îl găsesc hîrjonindu-se cu slujnicele mele prin iarbă şi distrîndu-le.

TÎLHARUL: Le ajutam.

PROLOGUL: Da, da! Le ajutai tu pe dracu! Îl gonesc şi, pe urmă, cînd mă duc în pădure, ce văd! Dumnealui îşi tăia, în lăstăriş, un băţ din pomişorii mei! Asmut cîinele pe el — trei sute m-a costat — şi ce credeţi! Nici una, nici două, îi zice „Sultan, aici" şi, cîinele, javra, fuge spre el şi îi dă „bonjur" cu laba!

TÎLHARUL: L-aş lua cu mine, tot îl baţi.

PROLOGUL: Uite la el, tîlharul! Nu, domnule, acum n-o să mai iei nimic. Hai! Pleacă de-aici, du-te pe moşia altora. Pe-a mea, să nu te mai prind. Mi-am şi pregătit, pentru tine, biciul şi puşca. Na-ţi pălăria şi şterge-o. Vezi de fură în altă parte, culege alte cireşe, că toţi

or să-și dea seama repede cu cine au de-a face. Eu atîta vă spun: fiți cu ochii în patru. E un om periculos, în stare de orice. Băgați păsările în cotețe și încuiați porțile curților. O să vedeți de ce e în stare! Și păziți-vă de el!

(Iese.)

TÎLHARUL *(Se așază pe bancă. Pe poarta casei, iese Fanka.)*
MIMI *(sus, la fereastră):* Fany, stai o clipă...

(Dispare.)

TÎLHARUL: Auzi? Zice să stai o clipă.
FANKA: Cine ești dumneata?
TÎLHARUL: Cine locuiește aici?
FANKA: Stăpînul meu. Da ce cauți aici?
TÎLHARUL: Nimic. Cine e stăpînul tău?
FANKA: Ce vrei cu el?
TÎLHARUL: Nimic. E acasă?
FANKA: Treaba lui. Ai ceva cu el?
TÎLHARUL: Nimic. Da stăpîna ta unde e?
FANKA: Cu domnul. Ce cauți aici? N-auzi?
TÎLHARUL: Fragi.
FANKA: Pe-aici nu cresc. Trebuie s-o iei tocmai pe acolo, hăt-departe!
TÎLHARUL: Aha. Îți mulțumesc, Fany.
FANKA: N-ai pentru ce.

(Intră Mimi.)

MIMI: Fany, dacă tot te duci în oraș, cumpără-mi și mie un degetar. Și ia-mi și niște ață. Și hîrtie de scrisori.
FANKA: Încuie-te, Mimi.
MIMI: Nu uita, te rog: ață și... și ace de păr.
FANKA: Bine, bine. Numai să te-ncui cum trebuie. Trec pe-aici tot felul de...
MIMI: Știu! Va să zică, ace și timbre și... degetar.
FANKA: Degetar parcă aveai.
MIMI: Nu mai știu unde e. N-ai să uiți?
FANKA: Nu. Și, vezi, încuie-te bine.

MIMI *(strigă după ea):* Nu uita!
TÎLHARUL *(se ridică):* Eu n-o să uit!
MIMI *(se întoarce cu spatele la el).*
TÎLHARUL: La gît o cruciuliță și, la cingătoare, un trandafir! Cum aș putea să uit?
MIMI *(tace).*
TÎLHARUL: Vin din pădure, domnișoară.
MIMI *(tace).*
TÎLHARUL: Îmi place aici.
MIMI *(dă din umeri).*
TÎLHARUL: N-aș putea să închiriez o cameră în casa voastră?
MIMI: Nu.
TÎLHARUL: Dă-mi măcar trandafirul de la cingătoare.
MIMI: Nu ți-l dau!
TÎLHARUL: Atunci, adio, Mimi și, vezi, încuie-te bine. Pe-aici trec tot felul de...
MIMI: Mie nu mi-e frică.
TÎLHARUL: Nici mie. Ține-te bine de clanță. Parc-ar fi mîna mămichii.
MIMI *(dă drumul clanței):* Trebuie să plec.
TÎLHARUL: Nu trebuie. Ai rămas singură acasă.
MIMI: Nu sînt singură.
TÎLHARUL: Stați mai mult timp aici?
MIMI: Venim în fiecare vară.
TÎLHARUL: Pot să mă așez?
MIMI: De ce nu?
TÎLHARUL: Cînd am ajuns aici, m-am și mirat: era atîta liniște, de parcă ar fi dormit cineva. Atîta liniște, de parcă aș fi mers prin pădure și, deodată, aș fi dat peste o fată. E culcată în iarbă și doarme. N-ai grijă că nu te trezesc. Dar, dacă m-aș întoarce cu spatele, știu că te-ai uita printre gene și ai rîde de mine.
MIMI: De ce?
TÎLHARUL: Nu știu. Prostul, ți-ai zice, a plecat. Ei și? Nici nu merită să mă uit la el.
MIMI: Adio.
TÎLHARUL: Adio, Mimi. Dacă s-ar uita la mine, aș încremeni.
MIMI *(tot întoarsă):* Ce-ți atîrnă la spate?
TÎLHARUL: Mie? Unde? Ahă, la pălărie. E panglica. A atîrnat tot timpul?

MIMI: Da.
TÎLHARUL: De ce nu mi-ai spus-o de la început?
MIMI: La ce bun?
TÎLHARUL: N-aș fi apărut așa în fața ta. El mi-a rupt-o.
MIMI: Cine: el?
TÎLHARUL: Un pom, c-o creangă de-a lui. N-ai vrea să mi-o coși tu?
MIMI: Nu.
TÎLHARUL: Ai dreptate. *(Rupe panglica și își pune pălăria pe cap)* Așa merge?
MIMI *(în cele din urmă se întoarce):* Nu.
TÎLHARUL: Ai dreptate. *(Aruncă pălăria și panglica și se îndreaptă spre Mimi)* Ei, Mimi, ce facem?
MIMI: Dă-o încoace!
TÎLHARUL: Ce să-ți dau?
MIMI: Pălăria. Să ți-o cos.
TÎLHARUL: Aici?
MIMI: Nu, în casă.
TÎLHARUL: Asta nu. Ce importanță are pălăria?
MIMI: Stai puțin.

(Dispare pe poartă.)

TÎLHARUL: Hai, Mimi! Unde te duci?

(Bagă capul pe poartă, se uită înapoi și fuge după ea.)

PRIMA PASĂRE *(în coroana copacilor):* Phiu! Phiu! Phiu! Vai, Vai, vai! Ce zici, ce zici, ce zici?
A DOUA PASĂRE: Vioi, vioi, vioi, băiat. Nu? Nu? Nu? Nu? Ca un scatiu... Tiu, tiu, tiu, tiu, tiu...
A TREIA PASĂRE: Băiete, băiete, băiete! Ete, ete, ete, ete.
MIMI *(se întoarce cu ac și ață):* Dă-mi pălăria. Unde ești?... A plecat? — Prostul, s-a dus.

(Ridică pălăria și panglica; se uită la pălărie pe dinăuntru și pe dinafară, strîmbă din nas și, în cele din urmă, și-o pune pe cap.)

PRIMA PASĂRE: O vezi? O vezi? Ptiu, ptiu! Ce purtare! Phiu! Phiu!
A DOUA PASĂRE: Ce știi tu? E o glumă, glumă, glumă, glumă, glumă!
A PATRA PASĂRE: Ce bine-i pare! Tare, tare, tare...

GLASUL TÎLHARULUI *(din casă):* Mimi, unde ești? Hei!
MIMI *(își scoate pălăria):* Ieși afară!
TÎLHARUL *(la fereastra de la etaj):* Te căutam...
MIMI: Te rog, ieși afară! Dacă vine cineva?...
TÎLHARUL: Asta-i camera ta, nu? A cui e fotografia asta?
MIMI: E Lola, sora mea. Pleacă de-acolo, te rog!
TÎLHARUL: Vin îndată.

(Dispare.)

PRIMA PASĂRE: Ce-i asta? Ce-i asta? Mimi, un străin umblă prin casă, prin casă! Un venetic... venetic... Tic, tic, tic, tic, tic...
A TREIA PASĂRE: Uită-te! Uită-te! Te, te, te, te!
MIMI: Ce face acolo?
A DOUA PASĂRE: Se uită la fotografii... Fi, fi, fi, fi, fi!
A PATRA PASĂRE: Controlează, prin casă... casă, casă...
MIMI: Ah, păsărelelor, ce să fac cu el?
A DOUA PASĂRE: Nimic, nimic, nimic. Mic, mic, mic. Îți place, nu-i așa?
A PATRA PASĂRE: O pereche. Eche, eche, eche.
PRIMA PASĂRE: Asta nu, asta nu! Cu nici un chip... Cu nici un chip. Chip, chip, chip, chip!...
MIMI *(își înalță capul și fluieră la pasăre):* Fiu, fiuu, fiuu...
PRIMA PASĂRE: Aici sînt, aici, aici, aici! Vezi? Vezi? Tiii, tiii, tiii...
A DOUA PASĂRE: Mulțumiri, mulțumiri, mulțumiri!
A PATRA PASĂRE: -nă dimineața!
MIMI: Cioară. Semn rău. Ce-o fi însemnînd?
A TREIA PASĂRE: *(se îndepărtează):* Chin, chin, chin... chin, chin, chin, chin...
MIMI: Destul!
A PATRA PASĂRE *(aproape):* A, da!
TÎLHARUL *(iese pe poartă):* E frumos aici. Rămîi de multe ori singură?
MIMI: Niciodată. Azi, pentru prima oară.
TÎLHARUL: Păcat. Bătrînii au plecat?
MIMI: Se întorc mîine.
TÎLHARUL: Păcat. Mi-ar plăcea aici. Cînd am intrat în casa voastră, parcă am încremenit de spaimă; totul trosnea, pendula a început să tușească și să se înăbușe, paharele se cutremurau de rîs și fișș! perdelele au înce-

put să fîlfîie deodată, ca niște aripi deschise să-și ia zborul.

MIMI: Era curent.

TÎLHARUL: Poate era curent, poate erau aripi. Și atunci a pocnit ceva, ca o împușcătură.

MIMI: Asta-i un semn!

TÎLHARUL: Exact ca o împușcătură. Alerg sus, unde-i camera ta; dar, nimic! Tăcere. Doar un oftat ușor. Aici ți-ai lipit nasul de geam, acolo ai scris pe hîrtia de pe birou: Hubert, Hubert, Hubert! Cine e acest Hubert?

MIMI: Nimeni. În... încercam peniţa.

TÎLHARUL: Aha. Și-alături, ai desenat un pădurar cu mustăți. Și, sub pernă, ții un calendar vechi, deschis la o poveste despre o dragoste adevărată. Mimi, tu te plictisești aici.

MIMI: Nu mă plictisesc.

TÎLHARUL: Acum îți cunosc întreaga familie. Numărul unu: tatăl familiei — un domn bătrîn, respectabil, fără prea multă experiență.

MIMI: Îl cunoști pe tata?

TÎLHARUL: Nu-l cunosc. Cam bolnav de inimă, îi place să țină predici și e foarte grijuliu; nu înțelege nimic, de aceea se amestecă în toate. Pe scurt, un admirabil bătrîn domn, plin de slăbiciuni și de principii. Este? Numărul doi: Mama! O doamnă interesantă, o cucoană. Înțeleaptă, cumpătată și romantică. Are părul deschis ca al tău și se simte încă tînără.

MIMI: Cum de ți-ai dat seama?

TÎLHARUL: Foarte ușor. După pieptene și cărți. Dar adevăratul stăpîn al casei, e numărul trei — Fanka.

MIMI: De unde știi?

TÎLHARUL: Eu știu tot. E rea ca un cîine și nu ascultă de nimeni. Iute ca o săgeată, credincioasă, guralivă și încăpățînată ca un catîr. De fapt, e singurul cap limpede în toată casa asta cu gratii.

MIMI: Te rog...

TÎLHARUL: Stai. În casa asta mai e și o taină. V-a murit cineva?

MIMI: Nu.

TÎLHARUL: Dar ceva rău tot s-a întîmplat.

MIMI: Da.

TÎLHARUL: Vezi? Se simte, la voi, ca un fel de jale plină de dragoste. Ca și cum, pe ascuns, v-ați aduce mereu aminte de cineva... Nu știu. Dar sora ta, Lola, era o fată tare... curajoasă. O fată deosebită și tu, Mimi, o adori.

MIMI: Da.

TÎLHARUL: Desigur. Îi împodobești fotografia cu cununițe, ca pe un altar. Pare o fire hotărîtă, impulsivă, iubitoare, care știe ce vrea.

MIMI: Îți place?

TÎLHARUL: Enorm.

MIMI: Așa-i că e frumoasă? Oh, dac-ai fi cunoscut-o!

TÎLHARUL: Numărul cinci: Mimi, răsfățata casei. Să vorbesc despre ea?

MIMI: Da.

TÎLHARUL: Așadar, răsfățata, singurul copil, cu care toți se poartă de parcă ar fi mititică; vor s-o păstreze numai pentru ei, nu are voie să facă nimic și să se ducă nicăieri. Nici n-are voie să știe că acum e mare și poate că nici nu știe asta.

MIMI: Oh, știe!

TÎLHARUL: Atunci e secretul tău și nu trebuie să-l trădezi. Tu ești copilul lor cel mic, pe care-l păzesc și-l păcălesc, îl culcă, seara, în pătuț și, dimineața, îl trezesc gîdilîndu-l sub bărbie. Și-atunci cînd se întîmplă să plece undeva, îți fac semnul crucii pe frunte și-ți predică: „Mimi, pentru numele lui Dumnezeu, nu ieși afară, să nu cazi! Du-te la plimbare cu Fanka și, ferească sfîntul să vorbești cu vreun străin.

MIMI: Nu, nici nu se gîndesc c-aș putea face una ca asta!

TÎLHARUL: Cuvioasă Mimi, tu te plictisești aici!

MIMI: N-am încotro!...

(Dă drumul pălărici.)

TÎLHARUL: *(o ridică):* Funda trebuia să vină în partea cealaltă.

MIMI: Atunci o descos. Dar cum... de ai aflat toate astea?

TÎLHARUL: Cu ochii, ca detectivii. Am văzut tot. Și degetarul pe care l-ai pierdut e pe fereastră, să știi.

MIMI: Știu.

TÎLHARUL: Spune-mi, te rog, de ce-ați pus, pretutindeni, gratii?

MIMI: Așa... fiindcă e atît de pustiu pe aici. Păi nu așa trebuie să fie?

TÎLHARUL: Da. Și ce-o să faci, azi, toată ziua?

MIMI: O să brodez.

TÎLHARUL: N-ai vrea să ieși puțin după-masă?

MIMI: Nu. Știi că n-am voie...

TÎLHARUL: Așadar, o să brodezi, împreună cu Fanka.

MIMI: Bineînțeles.

TÎLHARUL: Bineînțeles. Și atunci, deodată te cuprinde somnul... și simți o înțepătură în inimă. Ah, Fany, spui, „m-am înțepat", trebuie să ies puțin. Și pleci.

MIMI: Nu plec.

TÎLHARUL: Stai. Poate că, totuși, pleci? Și, deodată, vezi o movilă care se ridică și se lasă în jos, ca cineva care ar respira cu greutate. Ce ciudat, îți zici tu! Au îngropat pe cineva de viu. Dar nu e nici o movilă. Acolo zace un om ucis și din piept îi șiruie sîngele. Dumnezeule, ce de sînge! Te sperii și, în clipa aceea, se aude un glas ca din cer: „Nu e sînge, e iubire!"

MIMI: Adică? Nu-nțeleg...

TÎLHARUL: Adică, e un vis. Și atunci ai vrea atît de mult să mai auzi o dată acel glas, încît te trezești. Deschizi ochii și vezi că e ziuă, iar sub fereastră stau eu și strig: „Bună dimineața, Mimi, hai afară". „Nu pot", spui tu, „Sînt desculță."

MIMI: N-o să spun așa.

TÎLHARUL: Ba da, că e vis! Și visezi mai departe că... Stai, m-ai întrerupt și-am uitat ce visezi mai departe. Și tocmai acuma, urma adevăratul vis.

MIMI: Ce fel de vis?

TÎLHARUL: Un vis despre dragoste, dar nu mai știu care. Și atunci, te înțeapă atît de tare inima, că începi să strigi și te trezești. „Ah, Fany", spui, „Cum mă înțeapă inima! Ce o fi asta?" — „Nimic", spune Fany. „Ai ațipit deasupra broderiei. O clipă numai ai ațipit și te-ai înțepat cu acul în deget. Hai, lasă, nu-i decît o picătură de sînge. Pînă la nuntă trece."

MIMI: Dar eu nu dorm ziua!

TÎLHARUL: Sau poate o să te doară capul.

UN GLAS DIN CULISE: Ah, ah, ah, a început să mă doară capul!

MIMI *(sare în sus)*: Ce-i asta?

ȚÎLHARUL: Ecoul.

GLASUL: *Mro deloro, mro deloro! Mri phuri romni, du khal mro șero.*[1] Sînt atît de singură! N-am tată, n-am mamă, n-am pe nimeni pe lume. *Mro șeghi teno gule del!*[2]

ȚÎLHARUL: *(se ridică)*: Ce-i asta?

MIMI *(se strînge toată lîngă el)*: Doamne sfinte!

(Din pădure iese țiganca.)

ȚIGANCA: *Ei, șucar raioro!*[3] Lăudat fie Domnul, Domnul atotputernic! *Teno raiore, mre guli rani, deman vareso, nelo somciori.*[4] Bătrîna țiganca Gisela, coconița mea, șaptezeci de ani avem, pa nimeni n-avem, nici barbat, nici copii, singura cuc pa lume sîntem.

MIMI: Dă-i ceva.

ȚIGANCA: Sarù-mîna, coconița! Să va rasplatească Dumnezeu din cer pe amîndoi și pa copilașii voștri.

MIMI: Noi nu sîntem căsătoriți, țiganco!

ȚIGANCA: O să fiți, *țîgni ceaiore*[5], matale și frumosul matale, fain *pirano*[6], fata mea!

MIMI: Ce înseamnă pirano?

ȚIGANCA: Ha, ha, ha, domnișorica mea! Iubit înseamna, adica, el, conașul hăsta! De-aș fi eu tînara! Daca mi-arați mîna, îți spune baba ce te așteapta.

MIMI: Nu vreau!

ȚIGANCA: Să nu-ți fie frica, *țîgni ceaiore!* Tot ce e scris în palma, adevarat e. Și nunta, și moartea, și fericirea, și tristețea, și boala, și prietenia. Îți ghicește baba, tot și numai adevarul ți-l spune. Dă-mi palma, fata mea.

ȚÎLHARUL: Mimi, las-o să-ți citească în palmă.

MIMI: Nu.

[1] Doamne, Dumnezeule! Sînt țigancă bătrînă; mă doare capul (țig.).
[2] Ajută-mi, Doamne! (Țig.).
[3] Ei, frumușelule! (Țig.).
[4] Conașule, domnișoară dragă, dați-mi și mie ceva, că sînt săracă (țig.)
[5] Mititico (țig.).
[6] Iubit (țig.).

ȚIGANCA: Dă-mi mîna, fata mea, fiindca știu c-o să fii fericita. *(Mimi, hotărîtă brusc, îi întinde mîna.)* Fata mea, matale ai fost bolnava. Nu ești prea vesela și ți-e inima îndoita. Acù te înveselești, acù te întristezi. Cineva te dorește! Ia te uita, ia! Uiuiu! Iuuu!

MIMI: Ce e?

ȚIGANCA: Fata mea, numai adevărul ți-l spune baba! O să fii trista. Un altul te dorește și numai pe omul ala o să-l iubești. Ai grija de cine ți-e cel mai drag pa lume, că o să-l *banovat!*

MIMI: Ce înseamnă, *banovat*?

TÎLHARUL: Să regreți, adică...

ȚIGANCA: Hei, domnișorica mea! O să ai o dragoste vinovata. Părinții o să te împiedice, dar n-o să-i asculți. Dar o să fii grozav de fericita și-o să ai tot ce-ți dorește inima. Atunci o să vezi matale ce e fericirea, dar o să vezi atunci ce e și năcazul, ca și cum ți s-ar deschide ochii. Of, mare jale te așteapta, of, trista o să mai fii, of, și n-o să te bucuri cînd s-o întoarce mamița acasa. Foaie scrisa așteptați, fata mea, dar scrisoare n-o să primești.

MIMI: Ah, țiganco, spune ce-o să mai fie?

ȚIGANCA: Nimic. O să-ți uiți dragostea și, tîrziu de tot, o să ai o înmormîntare.

MIMI: Și, mai departe, nimic?

ȚIGANCA: Nimic.

(Mimi se așază.)

TÎLHARUL: Ghicește-mi și mie!

(Îi dă, țigăncii, mîna.)

ȚIGANCA: Tînarul meu coconaș, ești un om tare vesel. Ai fost și o să fii — că așa ești matale: *bibah.*

TÎLHARUL: Cum?

ȚIGANCA *(îi lasă mîna): Bibah tariceai!* Ești *baro lubi haris!* Ești *bibah! Bibah, bibah!*

MIMI: De ce nu-mi spui mai mult?

ȚIGANCA *(de departe):* O să vada fata, o să vada și o să-și dea seama!

TÎLHARUL: Ce sînt?

ȚIGANCA: *(de departe):* Ești *bibah! Bibah tariceai!* Hoțule!

MIMI: De ce nu mi-a citit mai mult?
TÎLHARUL: Las-o în pace!
GLASUL ȚIGĂNCII: *Bibah tariceai!* Hoț de fete, adicătelea.
MIMI: Ah!
TÎLHARUL: Ce-ai pățit?
MIMI: M-am înțepat! *(Lasă capul în jos.)* Aș fi vrut să știu mai mult...
TÎLHARUL: Despre ce anume?
MIMI: Despre ce mă așteaptă.
TÎLHARUL: Țiganca asta nu știe nimic.
MIMI: O, cu siguranță că știe. Dar de ce-a spus că o să cunosc durerea? Ce durere?
TÎLHARUL: Nici o durere. Habar n-are de ce spune!
MIMI: ...O să cunosc durerea! Ca și cum pînă acum n-aș fi cunoscut-o. Ca și cum n-aș fi... n-aș fi simțit nimic, ca și cum aș fi fost fericită...
TÎLHARUL: Țiganca minte.
MIMI: Dar de ce mi-a spus și celălalt lucru?
TÎLHARUL: Ce anume?
MIMI: Că voi iubi un singur om.
TÎLHARUL: Fugi de-aici, minte.
MIMI: Nici n-aș putea să iubesc mai mulți! Dac-aș iubi pe cineva, atunci... aș pleca cu el și... niciodată...
TÎLHARUL: Acum te-ai înțepat.
MIMI: N-are a face. Dar cum de-a putut să spună că-mi voi uita iubirea? Eu nu sînt din alea...
TÎLHARUL: Zi-i țigancă, și gata.
MIMI: Eu nu sînt dintr-alea, ca să am o dragoste vinovată. N-aș putea să fiu atît... atît...
TÎLHARUL: Atît de rea, nu?
MIMI: Nu, atît de curajoasă. Sora mea, în schimb, a fost curajoasă.
TÎLHARUL: A avut o dragoste neîngăduită?
MIMI: Da. Ai mei s-au opus, dar ea a fugit cu el. Noaptea, pe fereastră, chiar pe fereastra asta. De aceea a pus tata gratii la toate ferestrele, după ce a fugit... Crezi că asta-i rău?
TÎLHARUL: Nu cred.
MIMI: Nici eu.
TÎLHARUL: Ba dimpotrivă. Mie îmi place.
MIMI: Poate că... și... mie. Numai că eu n-aș fi în stare.

TÎLHARUL: Sora ta e o domnișoară cu totul deosebită. Hotărită, ageră, deosebită. Mi-a plăcut, de cum i-am văzut poza.

MIMI: Dac-ai cunoaște-o! Numai că eu nu sînt ca ea. Eu n-aș putea...

TÎLHARUL: Te păzesc toți.

MIMI: Mă păzesc. Și chiar dacă nu m-ar păzi, tot n-aș putea. N-aș vrea și nici n-aș fi în stare. N-aș vrea niciodată, și niciodată n-aș fi în stare...

TÎLHARUL: Și de ce s-au împotrivit?

MIMI: Fiindcă el era așa... nu știu! Acum nu mai avem nici o veste de la ea. Bine au făcut că s-au împotrivit. Au sfătuit-o de bine, au avut dreptate. Ah, de ce am lăsat-o să-mi citească în palmă!

TÎLHARUL: De ce te frămînți atît?

MIMI: Fiindcă aș fi vrut să știu mai mult... *(Rupe ața cu dinții.)* Gata.

TÎLHARUL: Ce e gata?

MIMI: Pălăria. Ție ce ți-a ghicit?

TÎLHARUL: Mie? Mai nimic. Fleacuri...

MIMI: N-am auzit.

TÎLHARUL: Că am un rival, sau cam așa ceva.

MIMI *(se uită în palma ei):* Care e linia dragostei?

TÎLHARUL: Probabil cea mai frumoasă.

MIMI: Arată-mi palma ta. Curios! Ai cu totul alte linii decît mine! De parc-ar fi săpate cu dalta. Asta seamănă cu un iatagan. Ce-o fi însemnînd?

TÎLHARUL: Nu știu.

MIMI: Ai o mînă ciudată! Uite aici, un M mare... Și linia astălaltă ce-o fi însemnînd?

TÎLHARUL: E o cicatrice! Acum arată-mi mîna ta. O palmă plină, albă...

MIMI: Și ce înseamnă?

TÎLHARUL: Frumusețe. Asta trebuie să fie linia dragostei.

MIMI: Asta mare?

TÎLHARUL: Nu! Asta frumoasă, trandafirie...

MIMI: Ah, nu, dragostea trebuie să fie asta, cea mai adîncă.

TÎLHARUL: Nu, linia cea mai adîncă e viața. Dacă-ți strîng mîna, te doare?

MIMI: Nu.

TÎLHARUL: Parcă te-aș ține toată în palmă. Parcă ți-aș ține mîna pe inimă. Să-ți spun ceva...
MIMI: Dă-mi drumul! Dacă vine cineva?!
TÎLHARUL: Nu vine nimeni. Cînd ți se întîmplă să ai o bucurie nespus de mare, nu ți se pare că ai visat? Că visezi?
MIMI: Ba da.
TÎLHARUL: Simți cum îți adie în păr o răsuflare, ca o bătaie de aripi mari. Cunoști o astfel de bucurie?
MIMI: Da.
TÎLHARUL: Știi ce? — A! Uite o picătură de sînge! Te-ai înțepat la deget.
MIMI *(se ridică):* Ah, dă-mi drumul!
TÎLHARUL *(îi dă drumul):* Un pic de sînge! Soarbe-l, e dulce.
MIMI *(îi atinge mîna cu degetul):* Un inel de sînge. Adio!

(Fuge spre poartă.)

TÎLHARUL *(se ridică):* Stai!
MIMI: *(în poartă):* Trebuie să plec. Adio!
TÎLHARUL: O să vin la tine.
MIMI: N-ai voie. Aici n-ai voie să vii de loc. Poate să te întîlnească pădurarul!
TÎLHARUL: Ei și?!
MIMI: Nu, n-ai voie. Adio, domnule nu-știu-cine și altă dată să spui cine ești și... și adio!

(Iese pe poartă și o închide.)

TÎLHARUL *(fuge spre poartă și o încearcă):* S-a încuiat! Stai că-ți arăt eu! *(Se urcă pe zid, se sprijină în coate și se uită în curte.)* Nu-i aici. *(Sare jos și se duce să se așeze pe bancă.)* Așadar, Hubert. Un oarecare Hubert.

(Apare pădurarul.)

TÎLHARUL: *(prompt):* Domnule!
PĂDURARUL: Poftim?
TÎLHARUL: Cine locuiește aici?
PĂDURARUL: Un profesor din Praga. Domnule!
TÎLHARUL: Ha?
PĂDURARUL: Intrarea în această pădure este strict oprită. Ești de prin părțile astea?
TÎLHARUL: Nu.

PĂDURARUL: Cauți pe cineva?
TÎLHARUL: Nu.
PĂDURARUL: Atunci părăsește pădurea...
TÎLHARUL: Nici prin gînd nu-mi trece.
PĂDURARUL: Nu mă face să te „evacuez" eu...
TÎLHARUL: Numai să poți.
PĂDURARUL: Șterge-o, n-auzi! Acolo scrie: „Intrarea oprită".
TÎLHARUL: Știu.
PĂDURARUL: Omule, te arestez! Știi cine sînt eu?
TÎLHARUL: Hubert.
PĂDURARUL: De unde... mă cunoști?
TÎLHARUL: Nu te cunosc.
PĂDURARUL: Eu... însă, parcă te-aș cunoaște. Nu cumva ești... nu cumva ești...
TÎLHARUL: Nu sînt.
PĂDURARUL: Binevoiește a mă urma!
TÎLHARUL: Unde?
PĂDURARUL: La ocolul silvic.
TÎLHARUL: Aaa... așa!... *(Se așază.)* Hubert! Ce cauți aici, cu coșulețul ăla de fragi în mînă? Cui îl duci ?
PĂDURARUL: Domnule, te rog!...
TÎLHARUL: Nimic, domnule! Ascultă, nebunule, coane, ghindă, cioară! Ai crezut că Mimi e singură acasă? Află „domnule" că, astăzi, sînt eu aici, dumneata poți să te duci acasă. Dă-ncoace... fragii ăia!
PĂDURARUL: Dumneata ești cumva... prietenul...
TÎLHARUL: Ce prieten, maimuțoiule? Păi, dacă aș fi prieten, aș sta în fața porții încuiate? Ce părere ai?
PĂDURARUL: Domnule...
TÎLHARUL: Care „domnule"! Nu-ți place că mă vezi aici? Nici mie nu-mi convine c-ai venit! Vrei s-o vezi pe domnișoara? Ți-a spus ea să vii?
PĂDURARUL: Ce-ți pasă dumitale?
TÎLHARUL: Cum să nu-mi pese? Îmi pasă.
PĂDURARUL: Dar cine ești dumneata?
TÎLHARUL: Ce, vrei să mă cunoști? Îți lipsește un rival în idila dumitale pastorală. Eu nu sînt erou de roman, măi cocoșule de pădure!
PĂDURARUL: Ce-ai zis că sînt?
TÎLHARUL: Pădurar. Și-acum, șterge-o din pădurea asta. Azi eu vînez aici. Cocean de varză, sperietoare de ciori!

PĂDURARUL: Destul! Dacă nu ne-am afla chiar în locul acesta...

TÎLHARUL: ...ghionoaie, caraghiosule! Sirop de fragi!

PĂDURARUL: ...te-aş bate măr!

TÎLHARUL *(sare):* Încearcă!

PĂDURARUL: Pleacă, sau...

TÎLHARUL: Din pricina dumitale, nu? Crezi că mi-e frică de dumneata? Sau de puşcociul dumitale?

PĂDURARUL: Bagă de seamă...

TÎLHARUL: Nu mai spune! Şi zi, vii în fiecare zi pe aici? Îi aduci ştir şi fragi? Şi-i spui că te împuşti? Şi seara, îi cînţi din cornul de vînătoare? Aşa e? O înduioşezi pînă la lacrimi.

PĂDURARUL: Dacă îndrăzneşti s-o jigneşti...

TÎLHARUL: Cavalerule! O s-o jignesc cît o să am chef, şi n-o să mă împiedici tu, ştimă a pădurii ce eşti!

PĂDURARUL: Te... te omor!

TÎLHARUL: Uşurel, uşurel, am încă mîinile în buzunare. Degeaba, pădureţule! Te arunc din şa cît ai zice peşte. Aici e domeniul meu de vînătoare şi eu...

PĂDURARUL *(cu glas întretăiat):* Dacă o jigneşti, te omor! Te împuşc ca pe un cîine!

TÎLHARUL *(îşi scoate mîinile din buzunare şi îşi suflecă mînecile):* Fii fără grijă! O conving eu să fie a mea. Am s-o cuceresc — uite aşa, vezi? Numai să-i fac cu ochiul! Şi chiar azi am s-o cuceresc. Chiar azi! Şi va fi a mea, chiar azi — şi va rîde de tine...

PĂDURARUL: *(îşi smulge puşca de pe umăr):* Nemernicule! Te... te...

TÎLHARUL: *(ii apucă puşca):* Mai încet cu flautul ăsta! *(Îl zgîlţîie pe pădurar şi îl împinge în culise.)* Eu numai atîta îţi fac, vezi? Ei? Ai plecat? Şi nu uita! Chiar azi va fi a mea şi chiar azi o să rîd de tine, că n-o să mă împiedici tu! Hai, şterge-o!

(Îl împinge pe pădurar şi îşi trage mînecile la loc.)

PĂDURARUL: Te omor... te omor... *(Îşi încarcă puşca.)* Nimeni n-are voie... nu dau voie... nimeni... să se atingă...

TÎLHARUL *(cu mîinile în buzunare):* Omule, eşti cam nebun mi se pare! Ce vrei să faci cu puşca aia cu două ţevi? Nu vezi că tremuri ca piftia?

PĂDURARUL *(nu poate să încarce puşca de tare ce-i tremură mîinile):* M-ai jignit... o să mi-o plăteşti... Te omor... cîine!

TÎLHARUL: Cîine sau nu, află tinere, că plătesc numai cînd vreau eu. *(Cu glas de taur.)* Pleacă!

PĂDURARUL *(a încărcat puşca şi o pune la ochi):* Trag... Una... Cară-te...

TÎLHARUL: După ce o cuceresc.

PĂDURARUL: Două!

TÎLHARUL: Şi nouă dacă vrei.

PĂDURARUL *(lasă puşca în jos):* Dacă n-am fi... aici!

TÎLHARUL: Eşti nebun!

PĂDURARUL: Stai că-ţi arăt eu. Te pun eu cu botul pe labe... Laşule! Te alung ca pe o potaie.

(Cu faţa spre pădure, fluieră din fluier.)

TÎLHARUL: Aşa, va să zică! Îţi chemi ajutoarele?

PĂDURARUL: Să te ia cu forţa nemernicule... Să te bată măr...

TÎLHARUL: Pădurarule, nu joci cinstit. Eu sînt singur.

PĂDURARUL: N-o să fie a ta... nu ţi-o dau... o s-o apăr... pînă la ultima picătură de sînge!

TÎLHARUL: Fie şi aşa. *(Îşi face vînt şi sare pe zid.)* Păzea!

PĂDURARUL: Stai!

(Ridică puşca.)

TÎLHARUL *(pe zid):* La revedere, credinciosule franctiror!

PĂDURARUL: O!

(Trage fără să ochească. Tîlharul se clatină şi cade de pe zid.)

MIMI *(apare, sus, la fereastră):* Ce-ai făcut?

PĂDURARUL *(se trage înapoi):* Eu... eu...

MIMI: Ce-ai făcut!!

PĂDURARUL: Am ucis!

(O ia la fugă.)

MIMI: Ajutor! Ajutor!

(Dispare.)

GLASUL FANKĂI *(din culise):* Cine a tras?
GLASUL LUI ŠEFL *(în culise):* Cine strigă?
GLASUL FANKĂI: Sfîntă Fecioară! Šefl, vino repede!

(Fanka și Šefl intră în fugă.)

FANKA: Acolo zace cineva!
ŠEFL: Văd, văd.
FANKA: Doamne sfinte, e mort! Asta ne mai lipsea!
MIMI *(în poartă, înlăcrămată, de o paloare cadaverică):* Fany, Fany, repede!
FANKA *(aleargă spre ea):* Pentru Dumnezeu, Mimi, ce ți s-a întîmplat?
MIMI: Aici, uită-te...
ŠEFL *(îngenunchează lîngă Tîlhar):* Da, da, mort.
MIMI: Respiră?
ŠEFL: Da de unde!
MIMI: E mort?
ŠEFL: Mort de-a binelea!
FANKA: Doamne, Dumnezeule, domnișorică! Mimi, ce-i cu tine?
TÎLHARUL: Uff!
ŠEFL: Domnișorică, respiră!
FANKA: Da ăsta e ăla care ședea aici! Mimi, ce s-a petrecut în lipsa mea?
TÎLHARUL: Mimi... nu știe... nimic.
ŠEFL: Repede, apă. Și rachiu!

(Mimi fuge.)

FANKA: Lasă-l, Šefl. Trebuie să vină mai întîi autoritățile.
ŠEFL: Dar poate să moară.
FANKA: Ei și? Mai bine nu te amesteca. Eu nici n-aș pune mîna pe el.
GLASUL LUI MIMI *(dinăuntru):* Fany, te rog!
FANKA: Viu — El e! El e!

(Iese.)

ŠEFL: Ce-ai pățit, conașule?
TÎLHARUL: Am căzut pe o piatră, nu?

ŠEFL: Şi încă cum! Ţi-e capul spart aici.
TÎLHARUL: Am simţit eu.
ŠEFL: Cine a tras în tine?
TÎLHARUL: Nici un cuvînt despre asta, înţelegi? Sau...
ŠEFL: Eu n-am zis nimic. Stai liniştit.

(Fanka aduce apă, Mimi — rom.)

FANKA: La ce bun rom, dacă tot moare? Lasă-l, Mimi!
ŠEFL: Şi un prosop!
FANKA: Vezi să nu! Şi rufe curate, nu? Să le păteze.
MIMI: Fany!

(Fuge după prosop.)

ŠEFL: Ridică puţin capul, aşa.

(Îi dă rom.)

TÎLHARUL: Vezi că mi-l torni pe-alături!
FANKA: Asta ne mai lipsea acuma! Să mergem şi la judecată ca martori! Ei, ia spune, ce-ai făcut?
TÎLHARUL: M-am împiedicat, Fany, şi...
FANY: Cine a tras?
TÎLHARUL: Nimeni.
ŠEFL: Mda! Cîte se mai întîmplă şi pe lumea asta! Nu demult, m-am împiedicat şi eu la o vînătoare. Numai că eu am mai primit şi alicele în spate.
MIMI *(aduce în braţe jumătate din trusou):* Domnule Şefl, ia de aici ce vrei. Bandajează-l, salvează-l!
ŠEFL: Da nu mă pricep. Ţine-i capul, Fany.
FANKA: Pentru nimic în lume! Cine ştie cum de-a ajuns în situaţia asta!
MIMI: I-l ţin eu.

(Îngenunchează lîngă Tîlhar şi-i ia capul în mîini.)

FANKA: Mimi, o să te murdăreşti!
TÎLHARUL: Tu eşti?
MIMI: Stai cuminte. Te doare?
TÎLHARUL: Nu mă doare.
ŠEFL *(îi spală capul):* Nu te mai răsuci atît!
TÎLHARUL: Movila...
MIMI: Ce zici?
TÎLHARUL: Movila...

ŠEFL: Iar a leşinat. Ţine-l, domnişoară, termin imediat...
MIMI: Šefl, o să moară?
ŠEFL: Da de unde! Pot să rup asta, ca să fac faşă?
FANKA: Numai să-ndrăzneşti.
MIMI: Rupe ce vrei. Poţi să rupi tot!
FANKA *(scoate, din ce a adus Mimi, o cîrpă de vase, veche):* Asta poţi s-o rupi deşi aş mai putea s-o cîrpesc. Dar, mă rog!
MIMI: Repede, domnule Šefl!
ŠEFL *(rupe cîrpa în fîşii lungi):* îndată.
FANKA: Păcat de cîrpă! Aproape nouă.
ŠEFL: Cum îi mai tremură domnişoarei degetele! Da, aşa-i cînd nu eşti obişnuit... *(Bandajează.)* Aşa. Trebuie făcut cu îndemînare. Şi acum, punem împrejur prosopul, şi e gata...
MIMI: Uite, domnule Šefl! Şi-aici...
ŠEFL: Ce mai e?
MIMI: Aici, pe piept, e sînge...
ŠEFL: Da, acolo e împuşcat! La asta însă nu mă pricep. Ar trebui dezbrăcat şi pus în pat.
MIMI: Să-l ducem la noi!
FANKA: Auzi vorbă, un om străin! Cine ştie cine-o fi? Îl cunoşti? Cine e?
MIMI: Fany, doar nu-l putem lăsa aici!
FANKA: Nu se poate, domnişoară! Unui om de treabă nu-i s-ar fi întîmplat una ca asta. Şi nici nu avem loc.
MIMI: În patul tatii!
FANKA: Conaşul se întoarce mîine. Nu se poate, şi gata!
MIMI: Atunci în patul meu! Fany, te rog, te rog frumos!
FANKA: Nu, Mimi. Ca pe urmă să moară acolo. Nu-ţi dau voie.
MIMI *(în lacrimi):* N-ai pic de inimă!
ŠEFL: Lasă, domnişoară, nu face nimic. Vecinul tocmai duce trifoiul cu căruţa, aşa c-o să-l ducă şi pe el la han, pe moale, ca pe o pernă de puf. Vecinul o să vrea. Îl chem eu.

(Iese.)

FANKA *(strînge ligheanul, prosoapele şi romul):* Mimi, mă mir că nu ţi-e ruşine! Să aduci pe unul ca ăsta în casă! O să-i spun conităi.

MIMI: N-ai pic de inimă!

FANKA: Şi tu n-ai pic de minte. Lasă-l odată, că te murdăreşti toată de sînge. Va să zică i-a pus la cap două prosoape şi cîrpa. Cine mi le mai dă înapoi? De ce-a trebuit să se întîmple una ca asta tocmai la noi! Hai, lasă-l!

(Intră în casă.)

MIMI *(încă îngenuncheată lîngă capul Tîlharului):* Mă auzi? Sînt eu, Mimi. De ce... de ce-ai vorbit aşa? Mă auzi? De ce-ai vorbit aşa despre mine? Ah, cît sînt de nenorocită! *(Se apleacă aproape de faţa lui.)* Ce-ai spus, ce crezi despre mine? De ce nu mă auzi? Ah, cît sînt de nefericită! Trezeşte-te!

TÎLHARUL *(se zbate):* Ah!

MIMI: Vrei ceva?

TÎLHARUL: Mimi, tu?

MIMI: Te doare?

TÎLHARUL: Nu. Ce s-a întîmplat?

MIMI: Tu şi pădurarul...

TÎLHARUL: Aha, ştiu. M-a...

MIMI: Da.

TÎLHARUL: Unde-i acum?

MIMI: A fugit.

TÎLHARUL: A fost o... întîmplare nenorocită, nu? Îmi arăta puşca şi...

MIMI: Am auzit. Tot!...

TÎLHARUL *(încearcă cu greu să se ridice):* Pentru Dumnezeu! Nu ştiam că auzi!

MIMI: Stai cuminte.

TÎLHARUL: Eşti supărată?

MIMI: Nu sînt. Stai culcat. Şi, te rog...

TÎLHARUL: Ce?

MIMI: Te rog să nu crezi că eu... că pădurarul... Nu trebuia să vorbească aşa, ca şi cum eu... ca şi cum el ar însemna ceva! Nu trebuia să vorbească aşa!

TÎLHARUL: Ştiu.

MIMI: M-a supărat atît de tare! M-a jignit atît de tare!

TÎLHARUL: Ceea ce am spus eu?

MIMI: Nu, ce-a spus el... Linişte, vine cineva.

(Se ridică. Intră doi pădurari.)

PRIMUL PĂDURAR: Bună ziua, domnișoară. Domnul pădurar nu-i aici?
AL DOILEA PĂDURAR: A fluierat după noi.
MIMI *(îl ascunde pe Tîlhar după fustă):* a plecat.
PRIMUL PĂDURAR: Nu știți cine a tras aici?
MIMI: El. Urmărea un braconier. A luat-o pe-aici. Duceți-vă după el.
AL DOILEA PĂDURAR: Mulțumim. Haide.

(Ies.)

MIMI: Ah, a început să mă doară capul!
TÎLHARUL: Mimi, știi ce?
MIMI: Taci acum. Vin să te ia.
TÎLHARUL: Nu vreau.
UN GLAS DIN CULISE: Dii!
MIMI: Dar trebuie să te vadă un doctor și...
TÎLHARUL: Nu vreau doctor.
MIMI: Trebuie să stai culcat!
TÎLHARUL: O să stau aici.
MIMI: Nu, te rog. Trebuie să te însănătoșești repede și pe urmă...
TÎLHARUL: Da.

(Căruța vecinului huruie în culise.)

GLASUL VECINULUI: Prrr....
MIMI: Și trimite-mi vorbă! Trimite-mi, imediat, vorbă cum te simți.
ȘEFUL: *(îl conduce pe vecin):* Uite-l!
VECINUL: Ahà. Am auzit eu o împușcătură, dar am crezut că trage în veverițe. Și, cînd colo...
ȘEFUL: Cînd colo, domnul s-a împiedicat. Eh! Cîte nu se întîmplă și pe lumea asta, nene!
VECINUL: A, domnișoara! Ziua bună, deie Domnul.
MIMI: Te rog să ai grijă de el.
VECINUL: Nici o teamă. O să meargă ca un episcop!
TÎLHARUL: Mă scol imediat.
ȘEFUL: Stai culcat. Te punem noi în căruță.
VECINUL: Șefl, apucă-l de picioare.
ȘEFUL: Ei drace! Da greu mai e!

(Îl duc pe Tîlhar la căruță.)

MIMI: Încet, vă rog.
VECINUL: N-aveți nici o grijă.
TÎLHARUL: Nu vreau să mă duceți la han la „Cerbul". Am fost acolo de dimineață. Cum îi spune celuilalt?
VECINUL: La „Be... be... be... Berbecul". Are... eh... eh...
ȘEFUL: O fru... fru... fru...
TÎLHARUL: Știu, o frumusețe de fată.
VECINUL: Nu-i... eh... eh...
TÎLHARUL: E nevastă-sa. Bine și așa.
MIMI: Dar... la „Cerbul" e mai aproape!
TÎLHARUL: Unde să mă duc, Mimi?
MIMI: Unde vrei. La „Cerbul".
TÎLHARUL: Fie. Ce faci după-masă?
MIMI: Nu știu. O să-mi trimiți vorbă?
TÎLHARUL: Se-nțelege. Te duci în casă?
MIMI *(îi dă mîna):* La revedere. Trimite-mi vorbă.
TÎLHARUL: La revedere, Mimi. Îți dau veşti imediat.
MIMI: Adio.
TÎLHARUL: Adio. Haidem, Șefl. Dii!
ȘEFUL: Aveți... eh... eh... Un chintal atîrnă!...
VECINUL: Un bă... băiat atît de greu... eh... eh...

(Ies.)

MIMI *(singură, privește în urma lor):* Pentru mine... Toate astea s-au întîmplat din cauza mea... Pentru mine. *(Se întoarce, privește locul unde a zăcut Tîlharul.)* Dumnezeule, ce de sînge!
UN GLAS CA DIN CER: Nu e sînge, e dragoste!
MIMI: A început să mă doară capul!

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

Noapte fără stele. Intră Tîlharul, cu capul bandajat.

TÎLHARUL: Mulţumesc, licuriciule... Hei, auziţi, ehei!... Bine că mai e lumină... Alo, alo! Hei, voi de sus!

FANKA *(scoate capul pe o fereastră neluminată)*: Dumneavoastră sînteţi, conaşule?

TÎLHARUL: Nu, Fany! Sînt eu.

FANKA: Care eu?

TÎLHARUL: Eu, cel care am fost aici de dimineaţă.

FANKA: Împuşcatul? Cum, umbli? Şi eu ziceam că nu apuci dimineaţa. Ce mai vrei?

TÎLHARUL: Am venit să spun că mi-e bine.

FANKA: Bucură-te, dacă ţi-e bine. Dar prosoapele, le-ai adus?

TÎLHARUL: Le aduc mîine dimineaţă.

FANKA: Atunci, du-te de te culcă şi lasă-ne, măcar noaptea, în pace!

TÎLHARUL: Ce face domnişoara?

FANKA: Ce să facă, doarme. Hai! Vezi-ţi de drum! Nu laşi omul nici să se odihnească!

(Trinteşte fereastra.)

TÎLHARUL: Doarme. Nu se poate să doarmă!

(Mimi apare la o fereastră luminată.)

TÎLHARUL: Bună seara, Mimi.

MIMI: Tu eşti? Ţi-e mai bine? Unde eşti? Nu te văd!

TÎLHARUL: Nu mă vezi fiindcă sînt negru, şi sînt negru fiindcă am mers prin pădurea neagră.

MIMI: De ce nu stai în pat? Cum de poţi umbla? O să-ţi facă rău!

TÎLHARUL: Nu-mi era somn, întocmai ca steluțelor din cer. Ce faci?

MIMI: Așteptam... Vino mai aproape, nu te văd! Unde ești?

TÎLHARUL: Aici, Mimi, de unde mi se aude vocea.

MIMI: De ce n-ai stat în pat? De ce n-ai venit mai devreme? Vino mai aproape!

TÎLHARUL: Unde?

MIMI: Ah, încet! Cum de te-ai putut scula? De ce nu te îngrijești?

TÎLHARUL: Mimi, vino jos!

MIMI: Nu, nu, nu se poate. Încet, te rog. Fany!... *Fanka veille, elle entend tout*[1].

TÎLHARUL: N-are a face. Vino *ici*[2]. Jos!

MIMI: Ce-ai crede despre mine?

TÎLHARUL: Am venit să te văd.

MIMI: Nu! Cum îți închipui c-o să vin? Nu pot... *Attendez, je viendrai.*[3]

TÎLHARUL: *Vui.*[4]

(Mimi dispare, se stinge lumina la fereastră. Tîlharul își aranjează bandajul pe cap și își scutură hainele de praf.)

TÎLHARUL: Rămîi noapte, veșnic ca aceste păduri.

(Pauză. Zornăie lacătele de la ușa casei și de la poartă. Poarta scîrțîie zgomotos și apare Mimi.)

MIMI: Doamne, niciodată n-au scîrțîit scările așa! Unde ești? Nu te văd!

TÎLHARUL: Bună seara, Mimi.

MIMI: Tu ești? Ce-ai pe cap?

TÎLHARUL: Bandajul!

MIMI: Dumnezeule! A ce miroși?

TÎLHARUL: A tinctură de iod — pentru răni.

MIMI: Miroase frumos.

TÎLHARUL: Parfumul eroului.

MIMI: Miroase foarte frumos. Cum te simți? Te-a văzut doctorul?

[1] Fanka e trează, aude tot (fr.).
[2] Aici (fr.).
[3] Așteaptă-mă, vin (fr.).
[4] Pronunțat greșit în loc de *oui* = da (fr.).

TÎLHARUL: Toată după-masa a stat la mine.
MIMI: Pentru numele lui Dumnezeu, dar de ce-a stat atît?
TÎLHARUL: Ar fi jucat pînă dimineața.
MIMI: Ce să joace?
TÎLHARUL: Cărți.
MIMI: De ce nu mi-ai trimis vorbă cum te simți?
TÎLHARUL: Vream să vin personal, dar n-am putut să merg. Pînă adineauri, n-am putut.
MIMI: Ah, și eu te țin în picioare! Dă-mi mîna. Poți merge?
TÎLHARUL: Oriunde vrei tu.
MIMI: Nu, numai pîn-la bancă. Trebuie să stai jos, ești slăbit!
TÎLHARUL: Nu sînt.
MIMI: Ba trebuie să stai jos. Dacă nu, mă duc în casă.
TÎLHARUL: Stai și tu.
MIMI: Ah, nu! Mi-e... mi-e grozav de cald. Te rog, șezi! Doamne, ce-am făcut!
TÎLHARUL: Ce-ai făcut?
MIMI: Am venit la tine. Am ieșit afară.
TÎLHARUL: Dar, Mimi...
MIMI: Taci! Tu n-ai voie să vorbești. Măcar acum fii cuminte, te rog! Dacă nu, plec!
TÎLHARUL: Dar...
MIMI: Nu, tu nu ai voie! Dumnezeule, ce-am... *(Se așază pe jos.)* Ah, ce... cald mi-e...

(Își ascunde fața în palme.)

O CUCUVEA ÎN DEPĂRTARE: ...Hu—hu! Hu—hu—hu—hu!
MIMI: De ce nu mi-ai trimis vorbă?
TÎLHARUL: Eu...
MIMI: De ce nu mi-ai trimis vorbă? De ce m-ai lăsat așa?
M-am gîndit la tine, mi-a fost teamă
Că o să mori! Probabil că sînt atît de crudă,
Și de nesimțitoare, că m-am gîndit la moarte
Și te vedeam mort... E groaznic! Fanka spunea
Că, dacă ești rănit la cap, nu scapi.
Ah, rănit la cap! Ah, cît sînge!
De ce sînt atît de crudă!
TÎLHARUL: Mimi, dragă Mimi...
MIMI: Lasă-mă, lasă-mă! Îmi spuneam:
„Numai pentru tine, pentru tine,

S-a întîmplat tot, nefericito!
Şi numai din vina ta o să moară.
Nu trebuia să intri în vorbă cu el,
Nu trebuia, nu trebuia! N-ai minte,
Nu ştii ce faci." De ce sînt aşa?
De ce am intrat în vorbă cu tine?
De ce mă uit după toţi bărbaţii?

TÎLHARUL: După toţi?

MIMI: Sigur. Am ieşit din casă
Fiindcă am vrut să te văd.
De ce mi-ai vorbit! Îmi era ruşine!
Voiam să plec fără să te privesc măcar,
Ah, dacă aş fi putut! Dar ce să fac,
Dacă am fost atît de provocătoare?
Am meritat să te porţi cu mine
Aşa cum nu mi se cuvenea — niciodată. Niciodată!
Cu altele, n-ai fi fost atît de îndrăzneţ!

TÎLHARUL: Ba, am fost Mimi!

MIMI: Cu toate? Ah! Şi ele s-au oprit,
Nu s-au supărat şi au intrat în vorbă cu tine
Fără să întrebe nimic şi nici măcar să ştie
Cu cine stau de vorbă? Aşa au făcut toate?

TÎLHARUL: Da.

MIMI: Cum nu le-a fost ruşine!?
N-au avut nici un pic de minte! Cu un om străin!
Să ieşi după el, să intri în vorbă,
Să-l aştepţi noaptea, dacă nu cumva vine?
Toate au făcut la fel?

TÎLHARUL: Nu ştiu. N-au făcut la fel.

MIMI: Nefericita de mine!

TÎLHARUL: Schimbă numai cîteva cuvinte,
Se uită înapoi şi, pe urmă, nici nu se mai gîndesc...

MIMI: Nu-i adevărat! Toate se gîndesc şi după aceea.

TÎLHARUL: ...şi uită cît ai zice peşte...

MIMI: Ah, uită!

TÎLHARUL: Să le vorbeşti şi să pleci, nu e totuna?

MIMI: De ce mi-ai vorbit?
Trebuia să pleci fără să intri în vorbă cu mine.
Cine a intrat în vorbă, nu mai poate pleca,
Nu mai poate...

TÎLHARUL: ...nu mai vrea,

MIMI: ...nu mai are voie,
TÎLHARUL: ...nu mai pleacă.
MIMI: Cînd mi-ai vorbit, m-am speriat,
M-am gîndit — cine-o fi oare?
Nu, nici nu vreau să mă uit la el,
Vreau numai să văd, cum e și dacă se uită la mine,
Și-atunci ai început: Eu n-o să uit
N-o să uit nimic. — Am vrut să plec,
Dar mi-am zis: îndată ce termină,
Ce termină fraza asta, plec.
Plec, după ce o să mai spună încă ceva.
Sînt atît de proastă!
Nu trebuia să vorbesc nici un cuvînt cu tine,
Ai fost îndrăzneț, prea îndrăzneț.
TÎLHARUL: Cînd te-am văzut, am vrut să te salut,
Să te întreb de drum, să-ți mulțumesc,
și să plec mai departe.
MIMI: Și de ce n-ai plecat?
TÎLHARUL: Fiindcă te-am văzut mai bine și am vrut să vin la tine
Și să-ți strîng mîna într-a mea.
Ah! ai fi spus, și-ai fi oftat. Ah!
De ce mi-ai strîns atît de tare inima!
MIMI: De ce nu mi-ai strîns-o?
TÎLHARUL: Cînd te-am văzut
Am vrut să-ți spun: Bună ziua și să nu strigi.
Sînt un tîlhar și vreau să-ți fur un sărut.
MIMI: De ce n-ai spus așa? Ar fi fost totuna
Cum te-ai fi purtat cu mine. Eu nu știu să mă apăr,
Parc-aș fi legată! Nu știu să vorbesc.
Nu știu nimic. Și tu de ce stai de vorbă cu mine?
De ce nu te plictisești? Ce găsești la mine?
De ce te-ai oprit? De ce mi-ai adresat cuvîntul?
Ah, pe aici nu trece nimeni, niciodată!
Cînd m-am deșteptat din somn, îmi părea bine
Că voi fi singură toată ziua,
Și, deodată, am simțit că iubesc lumea întreagă.
Voiam să plec undeva singură.
Totul e mult mai frumos cînd ești singură,
Ți se pare că, poate, te așteaptă ceva.

Că orice potecă aleargă spre necunoscut,
Că nu știi încotro se duce.
Și nici pe unde-o să te poarte... Ah, cît sînt de nefericită!

TÎLHARUL: Nefericită? De ce?

MIMI: Nu. Nu sînt nefericită,
Dar nu știu ce vorbesc. Spune-mi adevărul,
N-a fost urît din partea mea
Că am fugit și te-am lăsat?...

TÎLHARUL: Nu.

MIMI: Mi-era teamă că te-ai supărat,
Am vrut să-mi mai iau o dată rămas bun, de la fereastră,
Atunci a apărut pădurarul și ai strigat.
Am auzit totul: „Chiar azi
O cuceresc. Va fi a mea chiar azi.
Numai să-i fac cu ochiul și-a mea va fi!"
De ce n-ai spus mai mult? Trebuia să spui
Că Mimi-i ușuratică, e zvăpăiată,
Nebună după bărbați, prea dornică
Și că nici nu-i nevoie să-i faci cu ochiul,
Că vine singură... De ce n-ai spus-o?
Adevărat. Așa este și știu că sînt așa.
Nu știu ce fac, n-am pic de minte,
Pălesc sau mă-nroșesc dintr-o privire,
Cînd întîlnesc pe cineva, îmi bate inima,
Cînd cineva îmi vorbește, mi se taie răsuflarea,
Sînt atît de proastă! Cînd te-am auzit strigînd
Aș fi vrut să mor pe loc
Și m-am jurat: Nu vreau,
Nu voi fi a lui, pentru nimic în lume
Nu voi fi a lui! Nu!

TÎLHARUL: Taci, Mimi,
M-am lăudat doar. Am mințit! Am spus prea multe...

MIMI: Nu, n-ai exagerat!

TÎLHARUL: Dragostea nu e o pradă,
N-o poți fura, n-o poți impune,
N-o poți lua cu sila...

MIMI: Nu-i adevărat!

TÎLHARUL: Bărbatul cu greu poate să cucerească iubirea
Și nu poate cu una, cu două s-o impună pe a lui

MIMI: Ba poate tot ce vrea!

TÎLHARUL: Jucătorule, jucătorule prost
Te-ai lăudat c-o să cîştigi înainte să-ţi vezi cartea,
Şi ai pierdut. Cea mai sinceră fată
Pe care ai întîlnit-o vreodată, cea mai demnă de iubire,
Nu va fi a ta!
MIMI: Nu-i adevărat!
TÎLHARUL: Ce-ai spus?
MIMI: N-am spus nimic,
Dacă vorbeşti aşa, nu mai rămîn cu tine!
Trebuie să mă port altfel,
Am jurat să mă schimb.
Să nu ascult pe nimeni, să nu cred în nimeni,
Să nu iubesc pe nimeni,
Să nu mai întîlnesc pe nimeni... Ah, nefericita de mine!
TÎLHARUL: Nefericită? De ce?
MIMI: Da, sînt nefericită,
Şi mai bine că s-a întîmplat aşa! N-o să mai fiu proastă...
Mi se pare că mi s-au deschis ochii dintr-o dată.
Ca şi cum aş fi îmbătrînit de azi-dimineaţă.
N-o să mai întorc capul după nimeni,
N-o să mai fiu atît de lipsită de-apărare.
Mă simt de parcă m-aş fi lepădat de
Tot ce mă chinuise atîta timp,
Ca şi cum inima mi s-ar fi răcit în piept,
Şi-atîrnă greu, ca o piatră...
TÎLHARUL *(se ridică)*: Noapte bună, Mimi.
MIMI: Nu te las să pleci,
Acuma nu-mi mai e frică de tine. Mi-a fost teamă
C-o să mori. Ce m-aş fi făcut,
N-aş mai fi putut sta de vorbă cu nimeni,
N-aş mai fi fost veselă niciodată...
Doamne, e groaznic! A murit pentru tine.
Trebuie să-l iubeşti. Să-l iubeşti pînă la mormînt,
Să-l iubeşti şi după moarte şi să fii a lui, pe veci.
Pierdută Mimi! Dac-ai fi murit,
Aş fi vrut să mor cu tine...
(Se ridică.) Ah, Dumnezeule,
Cînd mi-au spus, pe urmă, că ţi-e mai bine,
Că te-ai sculat din pat,

Mi s-a părut
Un vis frumos
De parcă mi-ar fi răcorit fruntea zborul unor aripi mari, sau o răsuflare,
De parcă m-ar fi purtat ceva pe sus,
De parcă mi-aș fi pierdut sufletul și trupul,
Ah, pierdut! Ce s-a întîmplat cu mine?
Te iubesc,
Aș muri de n-ai fi tu cu mine,
Și te voi urma pînă la capătul lumii.
Ce-am făcut!

TÎLHARUL: Vai, Mimi,
Ce-ai făcut? Mi-ai luat
Cele mai dulci cuvinte de pe buze... ce să mai spun acum?

MIMI: Ce-am făcut! Ah, lasă-mă,
Pînă la moarte o să-mi fie rușine!
De ce m-ai întîlnit, de ce te-ai ocupat de mine,
Ce ți-a venit, de ce m-ai vrut?
Te iubesc,
Și acum nu pot să mai apar în ochii tăi.
Aș vrea să ard toată, ca o torță,
Sau să intru în pămînt și să mor... Ah, lasă-mă!

TÎLHARUL: O, ai auzit-o,
Noapte milostivă! Ce să-i spun
Ca să nu se teamă? Cum vorbești cu căprioara
Cînd fuge sperioasă de la izvor?
Vino, vino
În poiana argintată, cînd luminează stelele,
Acolo nu e nimeni, nimeni n-o să te vadă
Cînd bei.
Nu te duce,
Te așteaptă vînătorul, o frunză neagră îi acoperă buzele.
Două stele îi acoperă ochii, Sirius,
Aldebaran.
Vino,
Am așteptat noaptea, cînd stelele, răsar,
Am văzut căprioara la izvor,
Frunza neagră mi-a căzut pe buze.
Înțeleaptă, dumnezeiască,

Milostivă noapte! Tu chemi la dragoste,
Și-i aperi pe îndrăgostiți,
Îi conduci pe drumuri dulci,
Ca pe păsări în cuib
Îi închizi în palma ta sfîntă.
Zori de zi,
Țeseți întîmplări, sînteți prielnice întîlnirilor,
Conduceți oamenii cu degete trandafirii
Și le împletiți destinele
Ca pe niște fire de aur.
Zi!
Tu faci să dea totul în pîrg, tot,
Și cu coacerea ta înceată, adîncă,
Îi chinuiești pe îndrăgostiți.
Ca un vis
A venit noaptea. Credeam că dormi,
Atît de ușor, că nici nu îndrăzneam să respir,
Ca și cum aș fi stat aplecat deasupra ta
La căpătîi.

MIMI: Lasă-mă să plec acasă,
Simt o strîngere de inimă, aș vrea să fiu singură.

TÎLHARUL: Dacă te-aș ține, nu ți-aș da drumul,
Îmi ții însă mîna înlănțuită...

MIMI: Mi-e frică de tine...

TÎLHARUL: Vine cineva.

MIMI: Vine cineva.

TÎLHARUL: Hai aici, Mimi, în spatele copacului!

(După copaci, se vede licărind o lumină. Se aud glasuri.)

UN GLAS DE BĂRBAT *(din culise)*: Da, o presimțire. Se zice că există presimțiri. Unii nu le iau în seamă, domnule, dar toate nu sînt decît presimțiri și semne. Toate din jurul nostru sînt semne din altă lume. Așa ne învață credința noastră.

ALT GLAS: Ce credință?

UN GLAS DE BĂRBAT: Ei, a noastră, a spiritiștilor! Se zice că există spirite și medii! Dar și dumneavoastră ați simțit o poruncă tainică, să vă întoarceți. Nu știți de ce v-a chemat, dar ați auzit-o.

AL DOILEA GLAS: Bine că am ajuns acasă!

UN GLAS DE FEMEIE: Ce-o să se mai mire Mimi!

MIMI: Dumnezeule, sînt ai mei!

(Apar profesorul, doamna și un miner cu o lampă.)

PROFESORUL: Ai fost foarte bun că ne-ai condus.
DOAMNA: Doamne, Dumnezeule! E deschis la noi, bărbate!
PROFESORUL: Cine-i acolo?
TÎLHARUL: Eu.
PROFESORUL: Ce cauți aici?
TÎLHARUL: Nimic.
PROFESORUL: Vino încoace cu lumina aia. Și aici cine-i?
MIMI: Eu, mămico.
DOAMNA: Pentru Dumnezeu, Mimi! Ce faci aici?
PROFESORUL: Cu cine vorbeai?
TÎLHARUL: Cu mine.
PROFESORUL: Mimi, cine e domnul ăsta?
MIMI: Nu știu.
PROFESORUL: Nu știi? Cum, nu știi? Și te întîlnești noaptea cu el?
DOAMNA: Vezi, bărbate, presimțirea mea! Ți-am spus eu!
PROFESORUL: Nenorocito, vrei să ajungi ca Lola? Ce-ai făcut?
DOAMNA: Mimi, o să vezi ce-o să pățești!
PROFESORUL: Intră în casă!
MIMI *(Tîlharului)*: Adio.

(Se îndreaptă spre casă.)

TÎLHARUL: Noapte bună, Mimi. Și n-ai nici o frică!
FANKA *(sus, la fereastră)*: Sfinte Dumnezeule! Conașule, dumneavoastră sînteți?
PROFESORUL: De ce n-ai păzit-o, femeie?
FANKA: Păi, dormeam... Brrr!

(Dispare.)

DOAMNA: Copil nenorocit!
PROFESORUL: Du-te după ea. *(Doamna iese.)* Și cu dumneata domnule, sau ce-oi fi, n-am ce vorbi. Sper că nu vei avea îndrăzneala să te mai arăți pe aici cînd sîntem noi acasă. De altfel, ai face-o zadarnic.
TÎLHARUL: Și altceva?
PROFESORUL: Îți mulțumesc, domnule miner. Ne-ai luminat drumul!

MINERUL: Mare lucru puțină lumină, domnule. Mai degrabă v-aș da lumină spirituală.

PROFESORUL: Cum ai spus?

MINERUL: Lumină pentru un drum mai bun, domnule. Omul care merge pe drumul adevărului, nu-i grăbit. Mînia e cel mai rău sfetnic și Dumnezeu luminează calea numai celor blînzi. Ca să știți!

PROFESORUL: Mă rog! Mulțumesc pentru bunăvoință. Noapte bună.

(Pleacă.)

MINERUL: Noapte bună, să dea Dumnezeu!

PROFESORUL *(iese și încuie poarta. Ferestrele casei se luminează.)*

MINERUL: Stăruie în greșeală. Adîncește-te în ea! Trufia și mînia nu te învață nimic bun. Hai, tinere.

TÎLHARUL *(ascultînd)*: Stai puțin...

MINERUL: Și eu am fost tînăr! Și eu am fost nebun. Omul rătăcește mult, pînă găsește calea adevărului. Vino. Biata domnișoară, ce frumoasă e!

TÎLHARUL: Sărmana Mimi!

MINERUL: O să plîngă, o să-și spele ochii, și iar o să fie bine. Lacrimile curg repede pe obrajii netezi. Nici nu se opresc. Hai, și să dea Domnul o dimineață mai bună.

TÎLHARUL: O auzi?

MINERUL: „Tineri? Lacrimile ce surîd
Astăzi plîng și mîine rîd."

TÎLHARUL: Haidem.

MINERUL: Domnul să ne ocrotească în pădure.

(Ies.)

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Dimineaţă. Tîlharul, cu capul bandajat, stă pe banca din faţa casei.

TÎLHARUL *(încet)*: Arată-te, nu mă auzi? Te chem.
MIMI: *(se uită pe fereastră)*: Tu eşti!
TÎLHARUL: Bună dimineaţa, Mimi! Vino afară.
MIMI: Nu pot , sînt desculţă. *(Dispare.)*

(Pe poartă iese Fanka cu un sac, căscînd zgomotos.)

TÎLHARUL: 'neaţa!
FANKA: Iar ai venit? Ce tot vrei?
TÎLHARUL: Ce face Mimi?
FANKA: Ai adus prosoapele?
TÎLHARUL: Ţi le trimit. Ce e cu Mimi?
FANKA: Pleacă de-aici! Azi-noapte, a fost prăpăd.
TÎLHARUL: Dar ce-a fost?
FANKA: Doamne Isuse Cristoase, am încasat-o serios de tot! Că, de ce n-am păzit-o? Că, de ce am lăsat-o de capul ei? Da ce sînt eu? Cîine? Să se păzească singură. Of, Doamne, ce-am mai tras!
TÎLHARUL: Şi Mimi?
FANKA: De ea ce să mai vorbesc! A plîns toată noaptea, de nu mai puteam să aud şi m-am dus la ea, aşa, fără să mă vadă nimeni. A trebuit să mă culc lîngă ea! M-a luat de gît şi-a-nceput să vorbească despre tine şi numai despre tine...
TÎLHARUL: Şi ce spunea?
FANKA *(cască)*: Numai prostii. Dar i-am spus şi eu destule.
TÎLHARUL: Ce anume?
FANKA: I le-am spus pe toate. Că n-o să mai vii, că o s-o uiţi, că nu trebuie să ai încredere în bărbaţi... Ştiu eu ce trebuia să-i spun!

TÎLHARUL: Şi Mimi ce zicea?
FANKA: Nimic! Mi-a mulţumit. Şi după ce am tămăduit-o de dragoste, a adormit. Abia cînd se crăpa de ziuă. *(Cască.)* Şi tu? Cară-te de aici şi lasă-ne în plata Domnului.
TÎLHARUL: Şi bătrînii?
FANKA: A, da! Domnul i-a interzis domnişoarei să mai vorbească cu tine.
TÎLHARUL: I-a interzis!
FANKA: Aşa că degeaba mai aştepţi aici. Mimi i-a jurat mamei ei, pe sfînta cruce, că nu mai vorbeşte cu tine. A jurat în faţa noastră, a tuturora. Aşa că, gata! S-a terminat. Poţi să-ţi vezi de drum. Să-ţi iei valea. *(Pleacă.)* Şi-aşa a fost prea mult. Şi ai grijă să trimiţi prosoapele alea. Ne-am înţeles?

(Iese.)

(Se întredeschide poarta, iese Mimi.)

TÎLHARUL *(se ridică)*: Mimi!
MIMI: Sst! Credeam că n-o să mai vii. De ce te uiţi aşa la mine?
TÎLHARUL: Ai ochii plînşi.
MIMI: Nu face nimic. Parc-ai fi un turc cu turban. Cum te simţi? Ţi-e mai bine?
TÎLHARUL: Mimi, eşti credincioasă?
MIMI: Nu ştiu! Poate. Cred că sînt.
TÎLHARUL: Şi ai jurat?...
MIMI: Da.
TÎLHARUL: ...că n-o să mai vorbeşti cu mine?
MIMI: Acum e totuna. Ştiu că e un păcat îngrozitor, dar probabil n-o să mai fac nici un alt păcat. Şi nici nu mai vreau. Îmi pare atît de bine că ai venit!
TÎLHARUL: Te-au chinuit?
MIMI: Da. De ce mă întrebi? Hai în pădure, aici nu putem...

(Doamna apare sus, la fereastră.)

DOAMNA *(de la fereastră)*: Copil nefericit! Vino în casă!
MIMI *(îşi întoarce faţa).*
DOAMNA: Mimi, ce faci? Ai jurat! Auzi? Intră în casă!

MIMI *(tace, nu se duce).*

DOAMNA: Mimi, nu auzi? Treci în casă! Vino-ţi în fire, copilule! Dă-ţi seama ce faci! Pentru numele lui Dumnezeu, Mimi!

(Dispare.)

(Pe poartă iese profesorul, în halat de casă.)

PROFESORUL: N-auzi? Mişcă în casă! Mincinoaso, nerecunoscătoareo, încăpăţînato. Nu ne mai asculţi? Imediat să intri în casă! Imediat, ai înţeles?

MIMI *(îşi stăpîneşte cu greu plînsul, dar nu pleacă).*

PROFESORUL: Va să zică nu vrei? Pentru ultima oară, Mimi! În casă! Te duci, sau nu?

MIMI: *(îşi acoperă faţa şi se cutremură toată).*

PROFESORUL: Pleacă, pleacă din casa noastră! Nu te mai cunosc, netrebnico! Tîrfă! Du-te, nenorocito!

(Trînteşte poarta după el şi o încuie pe dinăuntru.)

MIMI *(izbucneşte în plîns, aleargă la poartă şi începe să bată tare în ea)*: Deschide, mamă! Deschide!

TÎLHARUL: Lasă-i, Mimi! Vino!

MIMI: Mămico!

TÎLHARUL *(dintr-un salt e lîngă ea)*: La dracu! Lasă-i şi...

DOAMNA *(deschide poarta):* Vino, fetiţo, vino! Vezi ce-ai făcut?

PROFESORUL *(în spatele ei):* Mincinoasă! Sălbăticită! Răzvrătită! Sperjură! Eu n-o mai cunosc. Nu mai e fiica mea!

DOAMNA: Vezi, Mimi, vezi? N-ai pic de minte!

PROFESORUL: Ţi-a jurat strîmb! Nu te ascultă. Nu ne mai cunoaşte. Nu mai e copilul nostru.

DOAMNA: Auzi, fetiţo? Ce ne-ai făcut!

PROFESORUL: Ne-a lăsat pentru primul om care i-a ieşit în drum. Uite pe cine am crescut!... Mimi!

DOAMNA: Du-te, du-te la tăticu!

PROFESORUL: Mimi, fata mea! Aşa e că nu vrei să ne faci să suferim?

DOAMNA *(o îmbrăţişează):* Hai cu mine!

MIMI *(plînge cu suspine la pieptul ei):* Mămico!

PROFESORUL: Vezi, copila mea scumpă, vezi? Nu puteai să ne asculţi de la început?

TÎLHARUL: Ați pus mîna pe ea!
PROFESORUL: Ce? Mimi, în casă!
MIMI *(intră ascultătoare. Doamna se duce după ea.)*
TÎLHARUL: Ați pus mîna pe ea!
PROFESORUL: Cu dumneata, tinere, n-am ce vorbi. Slavă Domnului, mai sîntem încă în stare să ne păzim fiica de orice aventurier. Pentru ce ai așteptat să plecăm? Ce motive aveai să te păzești de noi? Cine ești, de fapt? De unde vii? După cum se vede, nu prea ai ce să răspunzi.
TÎLHARUL: Nu.
PROFESORUL: Chiar nimic? E absolut imposibil ca Mimi să te mai întîlnească. Acum, o să avem noi grijă de ea! Dar de ce nu ne poate privi în ochi? De ce nu poate să spună ce s-a întîmplat aici? Cum te-a cunoscut? Cine a tras? Ce ni se ascunde? O, e limpede că aici s-a petrecut ceva care nu trebuia să se petreacă.
TÎLHARUL: Un moment, vă rog!...
PROFESORUL: Ce este?
TÎLHARUL: Plînge Mimi!
PROFESORUL: Las-o să plîngă! Să nu mărturisești totul părinților tăi e la fel de grav ca și cum i-ai înșela. Părinții sînt conștiința copilului. Și dacă Mimi ne ascunde ceva, înseamnă că se teme de conștiința ei. Mimi a noastră nu a fost niciodată așa! Cît ai putut s-o strici!
TÎLHARUL: Ce-i face acolo?
PROFESORUL: Ce-ți pasă dumitale? Ieri, cînd am lăsat-o, era ca o jucărie. Un copil, oița cea mai fericită. Azi, ne înfruntă, nu vorbește, fuge de noi, plînsă și cu fruntea înfierbîntată, de parcă și-ar fi pierdut mințile! Omule, mi-e frică de dumneata!
TÎLHARUL: Stați o clipă...
PROFESORUL: Ieri îmi cunoșteam casa ca pe mine însumi; fiecare sunet îmi vorbea mie. Îi înțelegeam fiecare răsuflare chiar și în somn. Și a fost de ajuns să vii dumneata, pentru ca, toată noaptea, să trosnească ceva. Să rîdă sau să geamă ceva. Lucrurile să se clatine, copilul meu să zacă plîngînd și, afară, să aștepți dumneata, un bufon ridicol cu turbanul ăsta pe cap, și să asculți, parcă ai fi răsturnat un stup construit de ani

și ani. O, vom ști s-o ferim de dumneata chiar de-ar trebui s-o ținem sub cheie! Îmi faci o impresie groaznică, cumplită! Adulmeci la poartă ca o fiară. Ești nebun? Pari un om care nici nu înțelege ce i se spune!

TÎLHARUL: Poftim?

PROFESORUL: Pleacă de aici, omule! Cu fiica mea nu te mai întîlnești. Niciodată, niciodată nu voi mai admite să te apropii de ea! Nu te cunosc și îmi e suficient că te-am văzut. Ai înțeles? Niciodată! Poți să pleci.

(Pe poartă iese Doamna.)

TÎLHARUL: Ce i-ați făcut?

PROFESORUL: Ce face?

DOAMNA: Plînge. Am încuiat-o și...

PROFESORUL: N-a zis nimic?

DOAMNA: Nimic. Ah, Dumnezeule, ce chin și cu copiii ăștia!

PROFESORUL: Las-să plîngă! Cînd o obosi, îi trece încăpățînarea. Las-să plîngă! Cînd și-o șterge ochii, o să ne găsească lîngă ea, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic. O să aranjăm noi lucrurile în așa fel, încît nici urmă să nu rămînă din tot ce-a fost.

DOAMNA: Dacă zici tu... Domnule, cred că soțul meu ți-a spus...

TÎLHARUL: Ce?

DOAMNA: ...că nu dorim ca Mimi să mai vorbească vreodată cu dumneata. Dumneata ești... ea e... Pe scurt, nu putem permite acest lucru. Nu trebuia să vă întîlniți, noaptea, cînd noi nu eram acasă. Fetei noastre nu-i fac bine asemenea...

PROFESORUL: Ce mai încoace și încolo, îi interzicem, și gata!

DOAMNA *(mai blîndă):* Ești tînăr încă...

PROFESORUL: Cu atît mai rău! Tinerețea nu reprezintă nici o scuză și nici un avantaj. Din contra. E o circumstanță agravantă! Tinerețea înseamnă desfrînare. Dumneata îți închipui că eu te iau în serios?

DOAMNA: Bărbate!

PROFESORUL: Nu, domnule! Crezi că iau în serios cîrpele de pe capul dumitale? Sau dragostea dumitale, sau

mai știu eu ce? Toate astea nu sînt decît trucuri! Farsă! Mascaradă! Sînt destul de bătrîn ca să-mi dau seama cu cine am onoarea! Cine s-a găsit să reprezinte adevărata tinerețe! Dumneata? Dumneata ești un om foarte primejdios, fiindcă nu ești serios. Și cu asta, am terminat. Ai înțeles? Pe Mimi n-o s-o mai vezi. Te rog — du-te!

TÎLHARUL: Da.

(Țișnește, pe poartă, înăuntru. Încuie și trage zăvorul în urma lui. Pe urmă, se aude zgomotul cheii în ușa casei.)

PROFESORUL *(aleargă spre poartă):* Omule, ce faci?!

DOAMNA: Dumnezeule! A încuiat?

PROFESORUL: A încuiat! De ce-ai lăsat cheia în ușă?! *(Lovește în poartă.)* Deschide! N-auzi?

DOAMNA: Deschide!

PROFESORUL: Ieși afară, neobrăzatule!

DOAMNA: Domnule, deschide!

PROFESORUL: Cum îndrăznești? Ieși afară! Deschide imediat. Ce, ai înnebunit, derbedeule? Îți dai seama ce faci?

DOAMNA: Dumnezeule, ce om!

PROFESORUL: Deschide ușa imediat! Imediat! Mă auzi, ti... ti... ticălosule?

GLASUL TÎLHARULUI *(din casă):* Aud.

PROFESORUL: Deschide!

DOAMNA: Deschide!

GLASUL TÎLHARULUI: Nici prin gînd nu-mi trece!

PROFESORUL: Asta întrece orice închipuire! Deschide!

GLASUL TÎLHARULUI *(din casă):* Nu!

DOAMNA: Mimi, deschide-ne! Auzi, Mimi?

TÎLHARUL *(la fereastră, mînios):* Degeaba o chemați pe Mimi! Ea nu se amestecă.

PROFESORUL: Deschide imediat!

TÎLHARUL: Puteți să așteptați mult și bine!

(Dispare.)

PROFESORUL: Ce ticălos! Ce nerușinare! Lasă-mă, sparg poarta! O sparg!

DOAMNA: Bărbate!

PROFESORUL *(împinge în poartă cu umărul):* Lasă-mă... o... o sparg! Stai... Oh... oh... oh... Nu... nu se poate! A pus zăvorul! N-o poate sparge nimeni. Ce mișel! Lasă-mă!

DOAMNA: Nu, nu te obosi!

PROFESORUL: Lasă-mă, sar peste zid! Unde... Unde e mai puțin înalt? Dac-aș avea un scaun!

DOAMNA: Tot n-o să poți!

PROFESORUL: Dac-aș avea un scaun! Ce mișel! Du-te, du-te după fierar, să spargă poarta!

TÎLHARUL *(apare în balcon și își încarcă pușca):* Nu vă duceți nicăieri. Am tras zăvorul.

PROFESORUL: Du-te după fierar!

TÎLHARUL: Duceți-vă. Și transmiteți-i salutări din partea mea.

PROFESORUL: Adu fierarul!

TÎLHARUL: Și spuneți-i că mi-am încărcat pușca. Nu sfătuiesc pe nimeni să vină aici. Serios.

DOAMNA: Dumnezeule, are pușcă!

PROFESORUL: Pușca mea! Las-o imediat! Cine ți-a dat voie să-mi iei pușca?

TÎLHARUL: Pușca Lancaster.

PROFESORUL: Banditule! Afară, afară! Afară din casa mea!

TÎLHARUL: Casa dumitale! Ce-mi pasă mie de casa dumitale? Habar n-am de ea.

PROFESORUL: Cum îți permiți să te porți astfel față de fiica mea?

TÎLHARUL: Fiica dumitale! Totul e al dumitale: casa, pușca, Mimi. Oare singură lor importanță e că sînt ale dumitale?

PROFESORUL: Afară! Afară!

TÎLHARUL: Nici prin vis nu-mi trece! Nu las să mi se ia ce-am găsit.

PROFESORUL: Ce să ți se ia? Ce vrei, în definitiv?

TÎLHARUL: De la dumneata, nu vreau nimic. Dar nu te las să mi te pui în cale. Nu las pe nimeni să mi-o ia pe Mimi! Pentru nimic în lume, domnule!

PROFESORUL: Ajunge cu glumele! Îți poruncesc!...

TÎLHARUL: Dumneata n-ai ce să-mi poruncești mie. Altă treabă n-ai decît să poruncești tot timpul. Pe mine nu mă sperii cu zbieretele dumitale. Nu mă las păcă-

lit ca Mimi; sînt mai deştept decît credeţi. Voi aţi vrut să-i interziceţi dragostea, eu voi reuşi s-o apăr. Şi, dacă vreţi război, fie şi aşa! Faceţi ce vreţi. Eu nu dau înapoi, chiar de m-ar costa viaţa.

PROFESORUL: Vorbe! vorbe! vorbe! Paiaţă! Crezi că eu o să iau în serios ce spui? Război! De m-ar costa viaţa! Cu fraze de-astea crezi că mă dai gata?

TÎLHARUL: Biiinee! Îţi arăt eu ce e serios şi ce nu. Şi te înştiinţez că, viu, nu ies de-aici.

DOAMNA: Dumnezeule milostiv! Şi Mimi?

TÎLHARUL: Ea nu se va amesteca. Voi faceţi totdeauna ce vreţi cu ea, fără s-o întrebaţi.

PROFESORUL: Auzi, Mimi? Cum poţi să rabzi una ca asta?

TÎLHARUL: Las-o în pace pe Mimi. Aici, sînt eu... *(Se întoarce.)* Mimi, te rog!

(Aleargă înăuntru.)

DOAMNA: Mimi, vino! Deschide-ne!

GLASUL TÎLHARULUI *(înăuntru):* N-ai voie! *(Furios.)* Nu!

MIMI *(dă buzna pe balcon):* Tăticule, nu pot...

TÎLHARUL *(o trage de mînă înapoi):* Vino, Mimi! Să nu îndrăzniţi!

(Dispar amîndoi în casă.)

PROFESORUL: Mimi, nu te lăsa, deschide-ne!

DOAMNA *(îl ţine):* Stai, să ascultăm...

PROFESORUL: Ce face?

DOAMNA: Vorbeşte.

PROFESORUL: Da, vorbeşte.

DOAMNA: Şi rîde!...

PROFESORUL: Mizerabilul!

DOAMNA: Ssstttt! Acum vorbeşte ea.

PROFESORUL: Ce spune?

DOAMNA: Nu ştiu.

PROFESORUL: Plînge?

DOAMNA: Nu, nu plînge. Acum vorbeşte iarăşi el.

PROFESORUL: Şi pe-ăsta, să-l iei în serios! Prostii! Spune, tu crezi în ameninţările lui?

DOAMNA: Nu ştiu.

PROFESORUL: Tot timpul mi se pare că pe individul ăsta l-am mai văzut undeva. Cîndva, demult, demult de tot.

DOAMNA: Seamănă cu cineva.

PROFESORUL: Ce om lipsit de orice simţ al răspunderii!

DOAMNA: Acum ştiu cu cine seamănă. Cînd eram mică, am avut pojar şi mi-au dat o carte cu poze; în ea era o pozăă...

PROFESORUL: Ce poză?

DOAMNA: Un indian tînăr. O căpetenie de trib, aşaaa... cu pene pe cap! Mi-a plăcut extraordinar de mult. Parcă îl văd... şi azi...

PROFESORUL: Şi ce legătură are poza aceea cu ăsta?

DOAMNA: Nici una. Cartea n-am mai găsit-o niciodată.

PROFESORUL: Ce carte? Ia vezi ce face?

DOAMNA: Vorbeşte.

PROFESORUL: Eu o aud pe Mimi.

DOAMNA: Şi eu pe el.

PROFESORUL: Mişelul! Unde l-am mai văzut? Unde oare? Unde?

DOAMNA: Într-o carte?

PROFESORUL: Da de unde! Stai. Ştiu cu cine seamănă.

DOAMNA: Cu cine?

PROFESORUL: Mi-am adus aminte. Eram băieţandru cînd am cunoscut pe unul de-ăia, „politicii". Ştii, din ăia, puşi sub supravegherea poliţiei.

DOAMNA: Tînăr?

PROFESORUL: Tînăr, sălbatic... Şi cîte nu făcea! Fete, scandaluri, versuri... Nu ştiu ce putere de atracţie avea!... Cu ăla seamănă! Ca două picături de apă!

DOAMNA: De-aş mai găsi pe undeva cartea aia!

PROFESORUL: Lasă cartea! Prostii! Mai auzi ceva?

DOAMNA: Umblă prin casă. Parc-ar căuta ceva.

PROFESORUL: Ce să caute? *(Strigă.)* Şterge-o din casa mea, ticălosule... Pleacă odată!

(Vine în goană Fanka.)

FANKA: De ce strigaţi? Ce-aţi păţit? Ce s-a întîmplat?

DOAMNA: Închipuie-ţi, Fany! Ăla e înăuntru. În casă!

FANY: Cine? Ăla din noaptea trecută?

DOAMNA: Da. Şi nu vrea să ne dea drumul să intrăm!
FANKA: Doamne, dumnezeule, şi trebuie să m-apuc de făcut curăţenie. De ce l-aţi lăsat înăuntru?
DOAMNA: A intrat singur.
FANKA *(zgîlţîie poarta):* Încuiat! Hei, dă-mi drumul! Vino de-mi deschide! N-am făcut încă curat! Conaşule, porunciţi-i!
DOAMNA: N-ai cui porunci, Fany. E o brută...
FANKA: Ascultă, hoţule! Tîlharule! Ieşi afară sau nu ieşi? Ajutor! Ajutoor!
DOAMNA: Fany, nu striga.
FANKA: Şi Mimi unde e?
DOAMNA: Înăuntru! A încuiat-o în casă... cu el.
FANKA: Doamne, Isuse Cristoase, ce nenorocire! E pierdută!
PROFESORUL: Ce? Cine?
FANKA: Domnişoara noastră. Sfinte Dumnezeule, ce lovitură! Vagabondule! Desfrînatule! Deschide, n-auzi?
GLASUL TÎLHARULUI *(din casă):* Lasă gura!
FANKA: Stai un pic, tîlharule, că-ţi arăt eu ţie ce-nseamnă o femeie!
GLASUL TÎLHARULUI: Nu e nevoie.
FANKA: Ieşi din casa noastră, haimana!
GLASUL TÎLHARULUI: Nu mai spune!
FANKA: Cu el n-o scoţi la căpătîi în nici un chip. S-a isprăvit. Doamne, Dumnezeule, biata Mimi! Atît de tînără! Ce-o să fie cu ea acum!?
PROFESORUL: Taci, femeie! Tu mai lipseai să ne chinuieşti!
FANKA: Bine, nu mai zic nimic. Biata domnişoara! Nefericita de ea.
PROFESORUL: ...Ascultă, nu putem să lăsăm lucrurile aşa... Trebuie să iasă! Să iasă imediat! Spune-mi ce să fac?
DOAMNA: Nu ştiu. Nu ştiu nici eu ce să mai cred...
PROFESORUL: Despre ce?
DOAMNA: Despre el.
PROFESORUL: E un netrebnic... Un ticălos. Fanka, fugi după fierar! Să vină să spargă poarta.
FANKA: Fug.
PROFESORUL: Stai. Spune-i şi domnului primar să vină aici, că am nevoie... de intervenţia lui... oficială.

FANKA: Ihi!

(Iese ca fulgerul.)
(Pauză.)

PROFESORUL: ...Nevastă, nu mi-aș fi închipuit niciodată că... că, într-o zi, voi fi silit să-mi cuceresc astfel propria mea casă! Că va trebui să lupt pentru tot. De ce ni se pune tinerețea în cale? Abia îți ridici o casă. Îmbătrînești muncind pentru ea, și cînd să te așezi și tu, liniștit, în căminul tău, se și aud pași străini la ușă. Pași străini, ușori, grăbiți!... E tinerețea! E dușmanul! Vine! „Dă-te la o parte și nu-mi sta în drum, încăpățînat bătrîn!"

DOAMNA: Ascultă...

PROFESORUL: Aaa! Dar eu nu mă las! Îi plătesc eu lui! Tinerețea trebuie înfrîntă.

DOAMNA: Eu cred că nu trebuia să chemi pe nimeni.

PROFESORUL: De ce?

DOAMNA: Din cauza lui Mimi. Or să-i iasă vorbe...

PROFESORUL: Ce? Ce vorbe? Nu nu! Nu mă las!

(Tîlharul scoate capul pe ușa balconului.)

TÎLHARUL: A plecat? *(Iese în balcon.)* Ei, sînteți pregătiți? *(Pauză.)* Și eu sînt. *(Pauză.)* Aha, nu vreți să vorbiți cu mine? Să fiți sănătoși!

PROFESORUL *(foarte sec):* Stai!

TÎLHARUL: Ei? Ce dorești?

PROFESORUL: Să părăsești casa... la ordinul autorităților. Îți dau termen... trei minute.

TÎLHARUL: Trei săptămîni, vrei să spui.

PROFESORUL: Nu. Te tămăduiesc eu de „figuri" de-astea, tinere!

TÎLHARUL *(extrem de grav):* Încetează să le mai numești „figuri". Cred că n-ai fortificat casa asta de pomană. Adio.

PROFESORUL: Vor vorbi alții cu tine. Și altfel.

TÎLHARUL: Ai trimis după întăriri?

PROFESORUL *(cu o gravitate „mormîntală"):* Vei vedea 'mneata!

TÎLHARUL: Mă rog!

PROFESORUL *(Doamnei):* Auzi? Mai face și pe eroul!

TÎLHARUL: Te înșeli. Dar, împotriva dumitale singur, n-ar fi fost jocul cinstit.

PROFESORUL: Care joc?

TÎLHARUL: Lupta. Ești prea slab și prea nevolnic. Și, cu cît veți fi mai mulți, cu atît mai mult voi fi în dreptul meu.

PROFESORUL *(izbucnește):* În dreptul tău! Tu și drept! Unde s-a pomenit o nerușinare mai mare? Ceea ce faci tu, e tîlhărie! Violare de domiciliu! Răpire! Și tu, caraghiosule, îți închipui că faci ceva neobișnuit? Vezi-ți de treabă! Figuri ca asta, tinere, s-au văzut cu nemiluita! Asemenea „eroisme" sînt fumate de mult. Întotdeauna, însă, se mai găsește cîte un tînăr nătîng, care să mai joace o piesă veche! Și să creadă că face cine știe ce ispravă nouă. Oh, sînt sătul pînă-n gît, pînă-n gît, de asemenea farse răsuflate.

TÎLHARUL: Păcat. Mie îmi place.

PROFESORUL: Ești nebun! Nebun! Mai așteaptă însă un pic și o să-ți treacă bucuria. O să-ți treacă cheful de aventuri. O să-ți treacă tot cînd o să stai în fața mea rușinat și-o să-ți deschizi ochii, ca să-ți dai seama, pînă la urmă, cît de puțină minte ai avut, abia atunci o să-ți spun că un sfîrșit prost e totuși un început bun. Tinerețea trebuie învinsă!

TÎLHARUL: A mea sau a ei?

PROFESORUL: Ce-ai spus?

TÎLHARUL: Crezi c-o să te las să-i omori tinerețea?

PROFESORUL: Ai înnebunit? Eu, eu o apăr pe Mimi!

TÎLHARUL: Nu, domnule. Eu o apăr.

PROFESORUL: Tu ești pierzania ei! Ah! Dar o să-i scot eu prostiile astea din minte! Mai degrabă mi-aș ucide fiica decît să ți-o las ție!

TÎLHARUL *(se întoarce spre interior):* Vezi, Mimi! Auzi?

PROFESORUL: Las-să audă! Să înțeleagă că s-a isprăvit.

TÎLHARUL: Și-o să mă ataci?

PROFESORUL: Nici gînd! Pun numai să te ridice. Să te scoată afară din casa mea.

TÎLHARUL: Aha, ai trimis după jandarmi? Fie și așa! Aici, domnule, să știi însă că jandarmii nu vor intra.

PROFESORUL: Ce face? Ai vrea, adică... să te aperi?... De jandarmi?

TÎLHARUL: Firește!
PROFESORUL: Nu văd cum te-ai putea apăra?
TÎLHARUL: Foarte simplu! Trag!
PROFESORUL: În jandarmi?
TÎLHARUL: Exact.
PROFESORUL: Oh... ti... ti... ticălosul! În jandarmi! Nevastă!
DOAMNA: Pentru Dumnezeu! Ce ai?
PROFESORUL: Oh... oh... oh... I-ni... inima... respirația... Ai... ai auzit?... În jandarmi!
DOAMNA: Ce faci, domnule? E un om bolnav!
PROFESORUL *(se lasă pe bancă):* În jandarmi!
DOAMNA: Dă-ne drumul în casă! Îl omori!
TÎLHARUL: Da? Dar voi nu vreți să mă omoriți pe mine?
DOAMNA: O să se îmbolnăvească! Poți să-i faci lui Mimi o asemenea durere?
TÎLHARUL: Și voi nu vreți să mă goniți? Puteți să-i provocați lui Mimi o astfel de durere?
DOAMNA: Judecă un pic! Dumneata nu poți să rămîi în casa noastră.
TÎLHARUL: Și de ce nu? Gratii sînt, provizii am, muniții... Rezistăm noi paisprezece zile. Și-o mie de nopți, Doamnă!
DOAMNA: Cruță-ne! Ce ne facem, dacă te văd oamenii?
TÎLHARUL: Nu trebuia să-i chemați.
PROFESORUL *(se ridică):* Nu mai sta de vorbă cu el!

(Vine Șefl. Se oprește, se uită.)

PROFESORUL *(cu glasul frînt):* Ești un tîlhar și o să plătești scump... Eu... nu dau înapoi... în fața nimănui!
TÎLHARUL: Nici eu.

(Intră în casă.)

ȘEFL: Nu vă supărați că îndrăznesc. Domnul ăsta e un tîlhar, nu?
DOAMNA: Cam așa ceva.
ȘEFL: Da, tot ce se poate! Uitați, ieri, l-am găsit aici, împușcat cu o gaură atîta în cap. Și eu l-am mai și pansat. Habar n-aveam pe cine ajut! Ar trebui să-l asediați, ca să nu fugă.
DOAMNA: Ah, ce bine-ar fi să fugă!

ŠEFL: Ba nu! O faptă ca asta trebuie pedepsită. Poate să vă fure mult din casă!

DOAMNA: Mult, prea mult, Šefl. Mai mult decît îţi poţi închipui.

ŠEFL: Ţţ, ţţ! Ce pagubă!

(Doamna izbucneşte în plîns.)
(Vine învăţătorul.)

ÎNVĂŢĂTORUL: Mă iertaţi, dar ce s-a întîmplat aici? Am întîlnit-o pe slujnica dumneavoastră şi mi-a spus că v-a intrat un hoţ în casă. Eşti sokol[1] mi-am zis, şi, în cazul ăsta, datoria ta e acolo. Unde e hoţul?

DOAMNA: Înăuntru, domnule învăţător.

ÎNVĂŢĂTORUL: E înarmat?

DOAMNA: Da.

ŠEFL: V-am spus eu, că trebuie asediat.

ÎNVĂŢĂTORUL *(zgîlţîie poarta):* Unde-i cheia?

DOAMNA: La el.

ÎNVĂŢĂTORUL: Trebuie să-l dezarmăm. *(Strigă.)* Mişelule, ieşi afară! Depune armele!

(Soseşte fierarul cu sculele.)

FIERARUL: Cică trebuie să sparg o poartă.

PROFESORUL: Da, da, sparge-o!

FIERARUL: Cică e un tîlhar aici.

ŠEFL: Da, da.

ÎNVĂŢĂTORUL: Acolo, înăuntru.

FIERARUL: Dacă-l prind, dracu l-a luat! E ţigan?

ŠEFL: Da de unde! Arată ca un domn!

FIERARUL: Auzi, al dracu'? Las-că-i arăt eu lui domnie!

ŠEFL: Ascultă, fierarule, ar trebui să-l asediem.

FIERARUL: Mai întîi poarta. La o parte!

PROFESORUL: Da, da, sparge-o!

FIERARUL *(încearcă poarta):* Da a dracului poartă, fir-ar să fie! Ce porc a pus s-o facă aşa?

PROFESORUL: Eu.

[1] În traducere textuală, *sokol* = vultur; aici — membru al asociaţiei sportive de masă „Sokol".

FIERARUL: Eh, dacă ați vrut să vă faceți casa fortăreață, atunci chemați *antileria* s-o dărîme!

PROFESORUL: De ce?

FIERARUL: Pentru că are zăvoare, „cloțuri", fier! Asta e poartă de pușcărie și să mă ia dracu dac-o poate sparge cineva.

(Primarul și vecinul sosesc solemni.)

PRIMARUL: Bună ziua, domnule profesor. Se pare că e un tîlhar la dumneavoastră în casă?

PROFESORUL: Da! E înăuntru.

ÎNVĂȚĂTORUL: S-a încuiat în casă.

ȘEFUL: Și nu vrea să iasă.

PRIMARUL: Țț, țț! Ziua namiaza mare!

VECINUL: Numai ce-mi bate primarul în poartă, și-mi spune: „Hai, vecine! Trebuie să mergi cu mine, că ești prim-consilier și comandantul pompierilor. Vino, că a intrat un hoț la profesor în casă!"

ȘEFUL: Ascultați-mă pe mine. Trebuie să-l asediem.

PROFESORUL: Vă rog, domnule primar!... Ca persoană oficială... Somați-l, vă rog, să-mi părăsească imediat casa.

PRIMARUL: Numaidecît, numaidecît. Un bob zăbavă!

PROFESORUL: Da ce mai așteptați?

PRIMARUL: Jandarmul! Fanka dumneavoastră s-a dus să-l caute.

VECINUL: Să-l scoale din somn.

PRIMARUL: Că doarme la ora asta.

VECINUL: Ieri, știți, s-a cam pilit.

PRIMARUL: Parcă tu nu?

VECINUL: Și tu ce cusur ai avut?

FIERARUL: Dar unde v-ați matosit?

PRIMARUL: La „Berbecul".

FIERARUL: Cum v-o fi venind, nene? Păcat de voi!

PRIMARUL: Ce să-i faci? Ai dreptate!

VECINUL: Just!

PRIMARUL: Și încă ce just?

VECINUL: Of! Of!

ÎNVĂȚĂTORUL: Vezi, vecine, acum oftezi!

VECINUL: Dacă e just!

ÎNVĂȚĂTORUL: De cîte ori nu ți-am spus: nu mai bea otravă!

(Vine în goană Fanka — singură.)

FANKA *(asudată):* Trebuie să torn apă rece pe el... Doarme buștean! Ah, Dumnezeule, ce-am mai fugit!
PRIMARUL: Nu ține la băutură. N-are rezistență!
VECINUL: În cazul ăsta, trebuie să te descurci singur, primarule.
PRIMARUL *(bate în poartă):* În numele legii!
TÎLHARUL *(scoate capul):* Ce mai vreți? *(Dispare.)* Mimi, sîntem asediați!
VECINUL: Aoleu, primarule, ia te uită!
PRIMARUL: Ce-i?
VECINUL: Nu vezi că e el?
PRIMARUL: Care el?
VECINUL: Chefliul ăla care a băut, cu noi, pînă-n zori!
PRIMARUL: Ăla? Ha, ha, ha, ha ha ha, ha ha, ha ha ha haha!
VECINUL: Hi hi hi, hi hi hi, hi hi hi hi hi!
PRIMARUL: Ha ha ha ha ha! Ce nerușinat!
VECINUL: Hi hi hi hi hi hi hi!
PROFESORUL: Domnule primar!
PRIMARUL: Ha ha ha, ha ha ha!
VECINUL: Hi hi hi hi hi hi hi!
ȘEFUL: He he, he he, he he he!
PROFESORUL: Domnule primar, veniți-vă în fire!
PRIMARUL: Eu, ha ha ha, doar nu fac nimic. Ha ha ha ha ha!
VECINUL: Hi hi hi, hi hi hi, hi hi hi! Încetează, primarule! Mă doare burta de atîta rîs!
PRIMARUL: Oameni buni, ce caraghioslîc!
PROFESORUL: Domnule primar, reprezentați oficialitatea!
PRIMARUL: Da, oficialitatea. Da ăsta nu e hoț.
VECINUL: Hi hi hi hi!
PRIMARUL: Ha ha ha ha ha! N-o să vă fure nimic.
VECINUL: Că, doar, e și domnișoara cu el.
PRIMARUL: O să-l păzească ea!
VECINUL: Hi hi hi, hi hi hi, hi hi hi hi!
PRIMARUL: Hhhhh...
PROFESORUL: Dumneavoastră trebuie să faceți toate diligențele ca să-l scoateți din casa mea!

PRIMARUL: Las-că pleacă el.
PROFESORUL: Nu pentru asta v-am chemat.
PRIMARUL: Dacă ţineţi cu tot dinadinsul... *(Bate în poartă.)* Tinere domn, tinere domn!
TÎLHARUL *(iese în balcon cu puşca pe umăr):* Ce vreţi?
PRIMARUL: Ha ha ha ha, ha ha ha ha, ha, ha ha ha ha!
VECINUL: Hi hi hi hi hi hi hi hi!
ŞEFUL: He he, he he, he he he!
PRIMARUL: Tinere domn, trebuie să ieşiţi.
TÎLHARUL: Nu ies.
VECINUL: Dar ştiu că ne-o făcuşi, tinere!
PRIMARUL: Cum ai dormit?
TÎLHARUL: Bine!
VECINUL: Ne-ai făcut-o pe cinste! Spiritistul ăla, minerul, încă nu şi-a venit în fire!
PRIMARUL: Ha ha ha ha ha! Şi, pe jandarm, ha ha ha ha... îl face ciuciulete.
FIERARUL: Dar ştiu c-aţi făcut-o lată!
PROFESORUL: Interveniţi, domnule primar, ordonaţi!
PRIMARUL: Ei bine, tinere, deschide!
TÎLHARUL: Nu deschid.
PRIMARUL: Îţi ordon!
TÎLHARUL: În numele legii?
PRIMARUL: În numele legii.
TÎLHARUL: Mă doare-n cot de lege.

(Pleacă.)

VECINUL: Sîc, primarule, ţi-a zis-o! O meritai.
FIERARUL *(încîntat):* Mii de draci! Straşnic, nu?
ÎNVĂŢĂTORUL: E un răufăcător! Domnule primar, trebuie să chemi jandarmii.
PRIMARUL: Da de unde. Jandarmii azi gonesc ţigani.
ÎNVĂŢĂTORUL: Pe ţigani, domnule primar. Corect e: pe ţigani, pe jandarmi, pe ţărani...
PRIMARUL: Nici un „pe ţărani", „pe jandarmi"...
ÎNVĂŢĂTORUL: Domnule vecin, ar trebui să chemi pompierii.
VECINUL: De ce? Arde ceva?
FANKA: Fug după domnul pădurar.
ŞEFUL: Vezi să nu-l găseşti. A dispărut de ieri... Ce de întîmplări, domnule!

PRIMUL BĂIAT *(intră):* Domnule învățător, eu arunc o piatră.

ÎNVĂȚĂTORUL: Nu e voie să arunci cu pietre.

AL DOILEA BĂIAT *(intră)*: Domnule învățător, eu sar zidul.

ÎNVĂȚĂTORUL: Nu e voie să sari ziduri.

ȘEFUL: Eu zic să-l asediem.

PROFESORUL: Primarule! Trimite după jandarmi.

PRIMARUL: Eu n-aș face atîta caz, domnule profesor.

PROFESORUL: Îi chem eu, Fanka!

FANKA: Alerg.

PRIMARUL: Fanka, stai. Aranjez tot eu. Hei, tinere! Vino-ncoa!

TÎLHARUL *(iese pe balcon):* Ce mai vreți?

PRIMARUL: Îți spun să fii rezonabil. Domnul profesor vrea să cheme jandarmii.

TÎLHARUL: N-are decît!

PRIMARUL: Vino mai bine cu noi. O să te întorci altă dată.

PROFESORUL: Îi interzic!

PRIMARUL: Pardon, domnule! Trebuie să-l luăm cu binișorul. Uite, tinere. Dumneata uiți că ești într-o casă străină și că orice glumă trebuie să aibă un sfîrșit. Domnul profesor e în dreptul lui. Vino la noi la masă și, după-amiază, mergem la vînătoare de iepuri. Domnișoara n-o să fugă. Gata, vino!

VECINUL: Frumos ai mai vorbit.

TÎLHARUL: Nu merg, primarule! Chiar dacă mi-ai promite orice de pe lume, ar însemna să fiu nebun să plec. Fie ce-o fi și — chiar dac-o fi să mă coste viața, tot nu plec. Vorbesc foarte serios. Fiindcă, primarule, fericirea nu este o glumă și eu nu sînt nebun. De-aș reuși să mă apăr numai o săptămînă, și tot merită. Și-acum, lăsați-mă în pace!

FIERARUL: Al naibii, frumos a mai vorbit!

PRIMARUL: Domnule profesor, eu n-aș chema jandarmii.

PROFESORUL *(Tîlharului):* Te rog... dă-mi... doctoria mea. Digitalina! Și-o bucățică de zahăr.

TÎLHARUL: Mă rog. Ți le dau peste zid.

(Aleargă înăuntru.)

FANKA: Atunci, mă duc după jandarmi, da?

ÎNVĂȚĂTORUL: Am găsit! Cînd o da aia... doctoria, di..; digitalina, îl apuc de degete și-l trag peste zid!
PROFESORUL: Bravo! Foarte bine!
ÎNVĂȚĂTORUL: Așa am să fac! Îl prind de mînă și-l trag jos. Cum întinde mîna, cum zboară! Și dumneata îl înhați imediat, maistre fierar.
FIERARUL: Ba nu. Chestia asta nu-mi place.
VECINUL: Nici mie. E o capcană.
FANKA: Ha ha, îl apuc eu, lăsați...
ȘEFL: Poate că și eu.
ÎNVĂȚĂTORUL: Bine. Stați lîngă mine. Și cum o fi jos — săriți pe el! Acum, liniște. Atenție.

(Pauză. Zornăie un lacăt.)

ȘEFL: Vine.

(Pauză.)

DOAMNA *(în șoaptă):* Doamne păzește!...
TÎLHARUL *(cu pușca pe umăr, se așază pe zid și le întinde sticluța):* Uite-o, s-o ia careva. Ce, nu vrea nimeni? *(Pauză încordată.)* Domnule învățător!
VECINUL *(primarului, în șoaptă):* Ț, ț, ț, nu e frumos!
TÎLHARUL *(întinde mîna):* Hai, domnule învățător, că doar nu te mușc.
ÎNVĂȚĂTORUL: Da... te rog...

(Se apropie încet, urmat de Fanka și de Șefl; ridică mîna.)

FIERARUL *(cu jumătate glas):* Doamne Isuse Cristoase!
ÎNVĂȚĂTORUL *(ia sticluța și se trage înapoi):* Mul... mulțumesc!
PROFESORUL: Ești un fricos! Să-ți fie rușine!
TÎLHARUL: Aha, de-ăștia îmi sînteți! Voiați să mă trageți de mînă? *(Scoate pușca).* Ia te uită, învățătorul!
ÎNVĂȚĂTORUL: Crezi că mi-e frică de tine, ticălosule! Predă-te!
TÎLHARUL *(trage cocoșul):* Învățătorule, du-te acasă...
ÎNVĂȚĂTORUL: Nu mă duc... Omule, nu te juca cu pușca!
TÎLHARUL *(ridică pușca):* Ai plecat?
ÎNVĂȚĂTORUL *(își schimbă locul):* Ce... ți-am făcut? Termină, domnule!
TÎLHARUL *(ochește):* Atenție!

PRIMARUL *(îl acoperă pe învățător cu corpul lui):* Ajunge! Am început să mă satur! *(Strigă).* Dă-mi pușca, sau...

TÎLHARUL: Eu credeam că-mi ești prieten.

(Sare înăuntru. Zornăit de lacăt.)

ÎNVĂȚĂTORUL *(își șterge fruntea):* Mișelul! Trimiteți după jandarmi, domnule primar!

PRIMARUL: Vreți să-l împușt?

ÎNVĂȚĂTORUL: E un răufăcător!

PROFESORUL: Trimiteți după jandarmi! E datoria dumneavoastră, domnule primar!

VECINUL: Primarule, nu trimite, c-o să fie de rău.

PRIMARUL: Atunci... *(Pauză).* Nu! Nu pot să fac una ca asta!

PROFESORUL: Fanka!

ȘEFUL: Mai gîndiți-vă, conașule!

PROFESORUL: Fanka, du-te după jandarmi. În numele meu.

FANKA: Îhî, îhî!

(Iese ca un fulger.)

VECINUL: Hai, primarule. Lasă-i.

PRIMARUL: Nu trebuia să procedați așa, domnule. Nu trebuia să procedați așa.

PROFESORUL: Domnule, nu ți-am cerut sfatul!

VECINUL: Lasă-l, primarule și hai! N-are decît să facă ce vrea.

ȘEFUL: Nu, nu trebuia să faceți una ca asta.

DOAMNA: Nu trebuia să faci una ca asta.

ÎNVĂȚĂTORUL: Foarte bine ați făcut. Admirabil!

PROFESORUL: Vă rog, n-am cerut părerea nimănui.

(Pauză.)

ȘEFUL: Ascultați! Acum vreo cincizeci de ani, prin locurile astea trăia un braconier. Da da, pe vremea aceea, eram un băiețandru. Un braconier tînăr și nimerea, de te minunai. De parcă și fiarele îi ieșeau singure înainte. Cu ăla seamănă. Da, da. Seamănă ca două picături de apă...

(În balcon apare Tîlharul și-și desface bandajul de pe cap.)

PRIMARUL: Tinere, tinere! Fii cuminte. Vin jandarmii.

TÎLHARUL: N-au decît să vină!
VECINUL: Hai cu noi, tinere; lasă-i să-şi pună domnişoara în dulap!
TÎLHARUL *(îşi bandajează capul):* Nu te mai cred nici pe dumneata.
ŞEFUL: Tinere domn, pleacă; să nu ţi se întîmple ceva!
FIERARUL: Hai cu noi. Şi dac-or să te urmărească la noi, mii de draci, le...
DOAMNA: Chiar vrei să rămîi? Orice s-ar întîmpla?
TÎLHARUL: Rămîn. Altceva mai vreţi? *(În balcon apare Mimi. Nu se uită în jos. Ezită).* Mimi, nouă nu ne e frică.
MIMI *(se întoarce, luptă cu sine însăşi).*
TÎLHARUL: Ce e, Mimi? Vrei ceva?
MIMI *(se apropie repede de el, îl ia de gît şi îl sărută. Pe urmă fuge, fără ca, măcar, să arunce o privire în jos).*
DOAMNA: Mimi!
PROFESORUL: Fata mea!

(Pauză.)

ŞEFUL: Ce întîmplare, domnule!
TÎLHARUL *(rămîne o clipă nemişcat. Apoi brusc):* Niciodată, aţi înţeles?

(Iese.)
(Pauză.)

PROFESORUL *(încet):* Iertaţi-mă, domnilor, că v-am deranjat... Vă rog, lăsaţi-ne singuri!
ÎNVĂŢĂTORUL *(ironic):* Iertaţi-mă, vă rog, că m-am amestecat în treaba asta. Vă cer mii de scuze.

(Iese.)

PRIMARUL: Domnule profesor, eu i-aş trimite pe jandarmi înapoi.
PROFESORUL: Îmi iau rămas bun de la dumneavoastră.
VECINUL: Hai, primarule, lasă-l.
PRIMARUL: Haidem.

(Pleacă.)

FIERARUL *(pleacă în urma lor):* Fir-ar a dracului să fie, eu aş lăsa-o baltă...

ŞEFUL *(bate în poartă):* Deschide! Deschide!

(Iese.)
(Pauză.)

PROFESORUL: ...Ce facem, nevastă? Ce facem acum?
DOAMNA: Fă ce vrei.
PROFESORUL: Ce s-o fi întîmplat cu ea?
DOAMNA: Nu ştiu...
PROFESORUL: Douăzeci de ani am păzit-o ca ochii din cap. Pînă şi pietricelele i le înlăturam din cale, îi croiam drum, să nu se împiedice nici de o umbră. Ah, spune-mi, am mai lăsat-o pînă acum vreodată singură?
DOAMNA: Nu.
PROFESORUL: De ce-am plecat ieri! O, am plecat cu inima strînsă! Şi cînd, pe drum, ai avut presimţirea aceea, imediat ţi-am făcut pe voie şi ne-am întors de la jumătatea drumului...
DOAMNA: Mie, pe voie! Tu ai vrut să te întorci.
PROFESORUL: Da, eu... Nouă, nevastă, trebuie să ne fie frică de soartă. Trebuie să-i înţelegem semnele. Nu uita ce ne-a făcut cea mare!
DOAMNA: Lola!...
PROFESORUL: Nu-i rosti numele în faţa mea! Nu vreau s-o mai cunosc!
DOAMNA: ...Nu ştiu de ce, mă gîndesc tot timpul la ea.
PROFESORUL: Taci! Nu-mi mai aduce aminte! Nu, nu, ferească Dumnezeu! Cazul ei nu se va mai repeta!
DOAMNA: ...Dac-am şti măcar pe unde e şi cum o duce... *(Pauză).* Ascultă...
PROFESORUL: Ce-i?
DOAMNA: Recunoaşte şi tu, totul nu e decît soarta. După ce Lola a fugit pe fereastră şi ai pus peste tot gratii şi lacăte, spuneai că o să faci din casa noastră o fortăreaţă. Nici o gratie nu ţi se părea destul de solidă...
PROFESORUL: Şi ce vrei să spui cu asta?
DOAMNA: Nu vezi? Tocmai din cauza asta am pierdut-o acum şi pe Mimi. Din cauza fortăreţei ăştia. Gratiile tale sînt de vină.
PROFESORUL: Gratiile mele! Nu cumva trebuia să le las fetelor ferestrele şi uşile deschise vraişte? Ca să poată

fugi și Mimi pe fereastră, dacă i-ar veni vreunuia cheful? Oh, fetele noastre au răul ăsta în sînge!

DOAMNA: Cu cine seamănă?

PROFESORUL: Cum cu cine seamănă? Cu mine sigur nu!

DOAMNA: Nu, cu tine sigur că nu!

PROFESORUL: Ce?... De ce... Adică ce vrei să spui cu asta?

DOAMNA: Nimic. Sigur nu seamănă cu tine.

PROFESORUL: Draga mea, dar nici cu tine! De ce gîndești așa!

DOAMNA: Nu știu. Dar cu tine nu seamănă!

PROFESORUL: Nici cu tine. Ferească sfîntul. Nu, nu! Nici cu tine!

DOAMNA: Cum crezi tu.

PROFESORUL: Nu seamănă cu noi. Cît timp am așteptat noi pînă să ne luăm?

DOAMNA: Opt ani.

PROFESORUL: Vezi, opt ani. Toată tinerețea!... Și nici prin gînd nu ne-a trecut să fugim. Nici o clipă nu ne-a dat prin gînd că am putea... să nu mai așteptăm...

DOAMNA: Poate că... ție... nu ți-a trecut.

PROFESORUL: Nu, sigur că nu. Dar ție, spune, nici ție nu ți-a trecut, nu-i așa?

DOAMNA: Mie?

PROFESORUL: Nu, nu ți-a trecut. Ai așteptat opt ani, în liniște, cu o răbdare exemplară.

DOAMNA: Răbdare — nu! Dar, mai bine să nu mai vorbim despre asta!

PROFESORUL: Despre ce?

DOAMNA: Despre cei opt ani.

PROFESORUL: Pentru numele lui Dumnezeu, nevastă, nu te mai înțeleg! Nu cumva vrei să spui că trebuia să facem altfel? Trebuia să fugim? Spune! Te-ai gîndit atunci la așa ceva? Te așteptai cumva la una ca asta din partea mea?

DOAMNA: La ce m-am gîndit, la ce nu m-am gîndit, n-are importanță. N-aveam minte pe vremea aia.

PROFESORUL: Aha, nu aveai! Dar spune-mi, acum, puteam să fi făcut altfel, atunci?

DOAMNA: Cum crezi tu.

PROFESORUL: Nu, spune tu! Tu ești atît de deșteaptă, draga mea! Întotdeauna te-am prețuit, fiindcă ești atît de

înțeleaptă. Spune-mi, ai fi procedat altfel? N-ai fi așteptat? Ai fi fugit? Spune!

DOAMNA: ...Eu nu sînt înțeleaptă!

PROFESORUL: Ah... Nu m-am așteptat la una ca asta! N-am bănuit! Nu te-am cunoscut!

DOAMNA: Știu. Ascultă-mă... asta e dragostea?

PROFESORUL: Ce dragoste?

DOAMNA: Ce face Mimi... Ce face el... toate cîte se petrec? Deci asta e dragostea?

PROFESORUL: De ce întrebi?

DOAMNA: Așa. Eu n-am cunoscut-o.

PROFESORUL: Ce? Ce n-ai cunoscut?

DOAMNA: Ce cunoaște Mimi. Oare Mimi o să-și regrete tinerețea?

PROFESORUL: Și tu, tu ți-o regreți?

DOAMNA: Poate că noi nici n-am fost tineri...

PROFESORUL: Nu, n-am fost! Eu n-am avut timp să fiu. A trebuit să muncesc!

DOAMNA: Știu. Dar puteai să faci, poate, ceva mai mult. Și poate că și eu aș fi fost în stare...

PROFESORUL: Să ce?

DOAMNA: Să fac ce face Mimi. Poate și mai mult. Ce n-aș fi făcut, dacă mi-ai fi arătat... mai multă dragoste!

PROFESORUL: Dacă eu ți-aș fi arătat... Dar bine, femeie, nu era dragoste faptul că munceam pentru tine... pînă la epuizare... că nu dormeam... nu trăiam...

DOAMNA: Munceai, știu. Dar să aștepți era... mai greu decît să muncești.

PROFESORUL: Și tu ai așteptat opt ani! Asta nu era dragoste?

DOAMNA: Dragoste? Nu știu. Mai degrabă a fost dragoste atunci cînd n-am mai vrut să aștept!... O dată cînd... am vrut să fug după tine, fără să-mi pese de nimic, fără rușine... de nimeni și de nimic. Ție nu ți-am spus. Nu ți-am spus fiindcă... fiindcă pînă la urmă m-ai fi convins să n-o fac. Așa că mi-a trecut... de tot.

PROFESORUL: Ai vrut tu asta?

DOAMNA: Numai o dată. Dar a fost... mai mult decît cei opt ani și... tot ce-a urmat.

PROFESORUL: Decît... căsătoria?

DOAMNA: Nu știu. Poate.

PROFESORUL: Nevastă, vorbești serios?

DOAMNA: Atunci cînd vorbeşti... o dată la treizeci de ani, presupun că e serios.

PROFESORUL: Aşa, va să zică! Aşa stau lucrurile! Uite, moşule, ce n-ai ştiut! Ai trudit, n-ai cunoscut odihna, te-ai obosit de moarte, dar asta nu e dragoste! Tu n-ai iubit! Şi nu ai fost... iubit niciodată!

DOAMNA: Te rog!...

PROFESORUL: Nu, nu, taci! Eram atît de fericit; îmi închipuiam... credeam... că... că mi-am trăit viaţa în dragoste... şi pentru dragoste. Eram... fericit şi, azi... îţi dau înapoi... fericirea asta a mea!

DOAMNA: Pentru numele lui Dumnezeu, ce tot îndrugi acolo?

PROFESORUL: Ţi-o dau înapoi! Înapoi! Nebun bătrîn ce sînt! A trebuit să vină pierde-vară ăsta, ca să-mi deschidă ochii! *(Ameninţă, în sus, cu pumnul).* Vai şi amar de tine! Mi-ai luat casa, fiica, mi-ai luat nevasta, mi-ai luat familia! Dar nu mă las, mă răzbun eu pe tine! Pentru tot! Pentru mine însumi!

DOAMNA: Da. Pui... să-l împuşte...

PROFESORUL: Să se întîmple ce trebuie!

DOAMNA: Dar sîngele... pata care va cădea pe Mimi...

PROFESORUL: O să mă răzbun! Tinereţea trebuie înfrîntă!

(Cade pe bancă şi îşi ascunde faţa în palme.)
(Pauză.)

PROFESORUL *(ridică capul):* Ce să fac acum? Ce să fac cu el?

DOAMNA: Ce să mai faci! Ai chemat jandarmii.

PROFESORUL: Şi dacă-i înfruntă — atunci ce ne facem?

DOAMNA: Atunci, aş... aş vrea să fiu... acolo.

PROFESORUL: Unde? Cu el?

DOAMNA: Cu Mimi... ca să n-o doară inima. Ca să-i pot fi de folos.

PROFESORUL *(se ridică):* Singur, singur! Dumnezeule!

(Intră în goană Fanka.)

FANKA: Doamne, ce-am mai fugit!

PROFESORUL: Ei?

FANKA: Conaşule, jandarmii nu sînt la post.

PROFESORUL: Nu ţipa aşa tare!

FANKA: Cică sînt pe-aici niște țigani și jandarmii îi gonesc. Cică se-ntorc tocmai diseară. Dar, conașule, sînt niște soldați în permisie și le-am spus lor, așa că vin încoace, cu puști și cu de toate. Sînt și veterani, și pădurari. Doamne, ce-am mai putut să alerg!

PROFESORUL: De ce-ai chemat soldații?

FANKA: Pentru Tîlhar. Ca să pună mîna pe el.

PROFESORUL: Soldați, de ce soldați?... Du-te, Fanka, să te odihnești. Lasă-ne.

FANKA: Mor de sete.

(Se așază lîngă zid.)

(Pauză.)

PROFESORUL: Singur, așadar, sînt singur! O, cum de nu moare omul cînd rămîne atît de singur? Dumnezeule, ce vrei de la mine, de m-ai făcut să cunosc durerea asta? Singur, singur! Oh, ce bătrîn sînt!

(Înăuntru zornăie un lacăt.)

FANKA: Atenție! Iese.

(Se deschide poarta; apare Tîlharul.)

PROFESORUL: Ce? Ce vrei?

DOAMNA: Te rog, te rog, dă-mi drumul la Mimi!

TÎLHARUL: Doamnă, Mimi vă roagă să veniți pînă la ea.

DOAMNA: Îmi dai voie?

TÎLHARUL: Da. Vrea să-și ia rămas bun.

DOAMNA: De ce să-și ia rămas bun? Unde pleacă? Ce înseamnă asta?

TÎLHARUL: Pînă vin jandarmii.

DOAMNA: Eu nu vreau să-mi iau rămas bun. Rămîn cu ea!

TÎLHARUL: Nu. Asta nu.

(Vrea să plece.)

DOAMNA: Te rog, domnule, nu pleca... *(Cade în genunchi).* Te rog, lasă-mă să mă duc la ea! Măcar pentru o clipă! Dacă nu-mi dai voie, nu rămîn, plec cînd îmi spui.

PROFESORUL: Nu îngenunchea în fața lui!

DOAMNA: Nu, domnule, nu-l asculta pe el; fiule, tu nu ești rău; n-ai să mă refuzi.

TÎLHARUL: Ridicați-vă, doamnă, sau plec.
DOAMNA *(se ridică):* Mă lași să mă duc la Mimi?
TÎLHARUL: Pentru cinci minute. Și n-aveți voie să mă vorbiți de rău.
DOAMNA: Jur!
TÎLHARUL: N-aveți voie s-o certați. N-aveți voie s-o descurajați. Promiteți?
DOAMNA: Da. Doar o să fii de față.
TÎLHARUL: N-o să fiu.
DOAMNA: Îți mulțumesc!
TÎLHARUL *(șoviie):* N-o să mă trădați?
DOAMNA: Nu ai încredere în mine?
TÎLHARUL *(deschide poarta):* Poftim!
DOAMNA *(intră):* Dumnezeu să te binecuvînteze!

(Tîlharul vrea să meargă după ea.)

PROFESORUL: Trebuie să-ți vorbesc.
TÎLHARUL *(încuie poarta și bagă cheia în buzunar):* Poftim.
PROFESORUL: De la mine Mimi nu a vrut să-și ia... rămas bun?
TÎLHARUL: Nu.
PROFESORUL: Oh!... Și ce face?
TÎLHARUL: Plînge.
PROFESORUL: ...De ce plînge? Ce i-ai făcut?
TÎLHARUL: Nu de-aia plînge.
PROFESORUL: Te urăsc! N-am iubit vreodată în viață atît cît te urăsc pe dumneata.
TÎLHARUL: Ce vroiai să-mi spui?
PROFESORUL: Că te urăsc! Pentru că ești plin de viață și tilhar, și lipsit de scrupule! Pentru că ești crud! Pentru că ești îndrăzneț!
TÎLHARUL: Știu.
PROFESORUL: Pentru că ești tînăr! Pentru că ești nebun! Pentru că ai atîta noroc!
TÎLHARUL: Și mai ce?
PROFESORUL: Pentru că toți țin cu tine!
TÎLHARUL: Nu-i adevărat!
FANKA: Nu-i adevărat!
PROFESORUL: Toți sînt de partea ta! Toți cei pe care i-am iubit! Copilul meu, nevasta mea, casa mea; nu mi-ai

lăsat pe nimeni, nimic. Nu mai pot iubi pe nimeni. Pe tine, însă, te urăsc!

TÎLHARUL: De partea dumitale sînt jandarmii.

PROFESORUL: Te urăsc! Toți te sorb din ochi! Iată un erou! Ce-a îndrăznit să facă din dragoste! Nebunia, trucurile, îndrăzneala, astea înseamnă dragoste! Asta e marea, slăvita, celebra dragoste! Dragoste pe viață și pe moarte! O dragoste care-i face pe oameni eroi și zei!

TÎLHARUL: Dumneata nu vorbi despre dragoste!

PROFESORUL: Nu. O să vorbesc despre altceva; despre dragostea banală, care nu face din oameni eroi, ci bătrîni; despre... dragostea care-l învață pe om ce e teama, ce sînt grijile și cum e cînd tremuri pentru altul. Oh, în ce hal de slăbiciune și micime am ajuns prin dragostea mea! Am ajuns un om oarecare prin dragoste și am devenit laș pentru dragoste; m-am pierdut și am uitat de mine! Nebun ce sînt! Nebun bătrîn! Credeam că a iubi înseamnă să te devotezi! Să te jertfești! Să-ți porți durerea! Să strîngi și să trudești! Nebunul de mine! Ce mi-a rămas acum? Te urăsc!

TÎLHARUL: Vrei ceva?

PROFESORUL: Nu vreau! Da, eu nu sînt erou! Am avut și eu ambiție, am vrut... puteam să fiu cineva; dar nu m-am ocupat de mine. M-am trudit pentru o bucată de pîine, sînt meschin și prost prin dragostea mea, nesuferit, bătrîn, cărunt și nenorocit prin dragoste; eu nu sînt erou!

TÎLHARUL: Și de ce mi-o spui mie?

PROFESORUL: Pentru că te urăsc! Tu ești un erou, iar eu sînt un însingurat! Unde sînt toți? De ce m-au părăsit? Fiindcă nu sînt destul de insolent, ca să fiu... erou? Fiindcă nu sînt destul de egoist, de lipsit de scrupule, de nebun, ca să fiu... erou? Ce e dragostea?

UN GLAS DIN CULISE: N-auzi, femeie, să nu te duci! Nu te duce acolo!

FANKA: Vine cineva.

ȘEFUL *(intră, cu spatele, gesticulînd)*: Aici o să se tragă! Dumnezeule, pleacă cu copilul de aici!

(Intră o femeie cu fața acoperită și cu un copil în brațe.)

PROFESORUL: Cine e?

ŞEFL: Eu, domnule profesor, iertaţi-mă. Tocmai veneam să văd dac-au sosit jandarmii, cînd apare persoana asta. Nu te duce, îi zic, dar cred că nu-i, hm, ştiţi... *(Se loveşte pe frunte).* Aoleu, a ieşit?

PROFESORUL: Ia-o de aici!

ŞEFL: Du-te, femeie, hai, repede, aici o să fie luptă mare.

FEMEIA VOALATĂ: Unde să mă duc?

ŞEFL: N-ai voie să rămîi aici!

TÎLHARUL: Las-o, Şefl, e bolnavă.

FANKA: Ţi-ai găsit, o vagaboandă!

(Femeia voalată se aşază pe bancă.)

PROFESORUL: Dragostea! Cine-mi vorbeşte mie despre dragoste! Dacă dragostea nu e muncă şi răbdare, dacă nu e grijă, dacă nu e însuşi sfîrşitul tinereţii, lăsaţi-mă în pace cu dragostea! N-o cunosc! N-o pot suferi!

FEMEIA VOALATĂ *(se leagănă):* Dragostea! Cînd întîlneşti o zdreanţă, care a fost femeie, cînd întîlneşti o mizerabilă păcătoasă, care a fost fiică, cînd întîlneşti o bătrînă bolnavă, care a fost tînără, o să ştii, o să ştii!

ŞEFL: E cam într-o ureche, ştiţi?

FANKA *(se ridică şi se duce spre ea):* Dă-mi puţin copilul.

FEMEIA VOALATĂ: Lasă-l, nu-l lua, n-are tată.

FANKA *(ia copilul):* Dă-mi-l încoace, că nu muşc.

(Se aşază iar, lîngă zid, cu copilul în poală.)

PROFESORUL: Cine eşti?

FEMEIA VOALATĂ: Nu sînt, am fost, nu mai sînt nimic.

PROFESORUL: E nebună.

FEMEIA VOALATĂ: Nu sînt. Am fost nebună, am fost tînără, toată ziua cîntam, iubeam, iubeam, inima mă trăgea afară, afară... Cînd eşti tînăr, totul e frumos, totul te îmbie; orice potecuţă te ispiteşte, fără să bănuieşti nenorocirea spre care te duce.

TÎLHARUL: Cine eşti?

FEMEIA VOALATĂ: Nu întreba vulturul ce e viaţa, întreabă porumbiţa rănită. Nu te întreba pe tine ce e dragostea, întreab-o pe cea pe care a părăsit-o iubitul.

PROFESORUL: Are dreptat ! Are dreptate!

FEMEIA VOALATĂ: Întreabă fata pierdută, întreabă mama părăsită, întreabă cerşetoarea pe care o întîlneşti; îţi va spune că a iubit-o cineva şi că asta e dragostea!

PROFESORUL: Da, da! O auzi?

FEMEIA VOALATĂ: Dragostea e ceea ce te-a părăsit, dragostea e ce-a trecut; dragostea nu se întoarce niciodată; aşază-te pe mal, rupe flori, nu plînge, şi aruncă-le în vîltoarea tulbure, ca să ştie fiecare ce e dragostea! Ca să strige fiecare: „Vai mie, vai, poate m-a părăsit!" Ah, fată, te-a părăsit chiar din clipa în care ţi-a vorbit pentru prima oară despre dragoste, nefericită Mimi!

PROFESORUL: Ce-a spus?

FEMEIA VOALATĂ: Tata nu mă mai recunoaşte. Ce cărunt e, ce bătrîn e! Cum trebuie să mă fi schimbat eu, dacă el e cu totul altul!

FANKA *(sare în sus):* Dumnezeule, domnişoară!

PROFESORUL: Lola, nefericito, cum de-ai ajuns aici?

LOLA: Am venit să vă văd, măcar de departe; pe drum mi s-a spus că Mimi...

ŞEFUL: Aoleu, domnişoară! Şi nu v-am recunoscut!

FANKA: Mi se strînge inima, cînd te văd, domnişoară! O, o, Dumnezeule!

PROFESORUL: Copil nefericit, arată-te! O, Doamne!

LOLA: De-aia am venit, ca să mă vadă. Ca să-i spun: uită-te, uită-te, Mimi, ce înseamnă dragostea!

PROFESORUL: Eşti numai piele şi oase! Mă înspăimînţi!

LOLA: Surioară Mimi, am venit să te alin; mă aşez lîngă tine cu copilul în poală, huţa, huţa, huţa huţa. Dă-mi copilul meu!

FANKA: Lasă-l, domnişoară, îmi plac grozav copiii. Huţa, huţa.

PROFESORUL: Arată-mi-l, e copilul tău? Unde-l ducem? Unde te ducem pe tine, sărmană Lola? Uită-te, asta nu mai e casa noastră! Ne-a luat-o el, cel de colo, îl vezi?

LOLA: Asta nu e casa noastră. Casa noastră nu avea gratii; ferestrele erau larg deschise. Cum ne mai jucam cînd eram mici! Săream pe fereastră în casă, pe fereastră, afară... Pe fereastră afară... Mimi, nu ieşi pe fereastră!

FANKA: Doamne Isuse Cristoase!

(Izbucneşte în plins.)

PROFESORUL *(o ridică pe Lola în braţe):* Pui nefericit, unde să te ducem?

LOLA: Unde-i mama? Mama, cu siguranţă, n-a îmbătrînit ca tine. Mama e atît de tînără!

PROFESORUL: Mama nu e alături de noi, Lola, şi el n-o să-ţi dea drumul la ea!

LOLA: El e cel care a înşelat-o pe Mimi? *(Strigă).* De ce-ai înşelat-o?!

PROFESORUL: Uită-te, eroule, asta-i dragostea! Blestemat fie cel care a născocit-o!

FANKA: Domnişoară, domnişoară, hai în casă!

LOLA: Dă-mi copilul, fără el nu însemn nimic. Sînt doar un fulg, o frunză uscată, care-şi poartă sămînţa în vînt.

PROFESORUL: Frunzuliţă căzută, unde să te aşez?

TÎLHARUL: Aici.

(Descuie poarta.)

LOLA *(strigă):* Nu, mi-e frică de el!

PROFESORUL *(pe jumătate purtînd-o, pe jumătate conducînd-o):* Nu-ţi fie frică, fetiţo, n-are voie să se apropie de tine. O să fii acasă, o să fii acasă, toţi vor fi la fel ca tine... nefericiţi ca tine... şi nimeni n-are voie să vină...

(Merge cu ea spre poartă.)

LOLA *(în poartă):* Dragostea e ce te-a părăsit...

ŞEFL *(se uită în urma lor):* Cîte se mai întîmplă, domnule, şi pe lumea asta!

FANKA *(intră pe poartă cu capul sus):* Dă-mi drumul, nu vezi că duc un copil?

ŞEFL: Tot timpul mi se părea că o cunosc de undeva...

FANKA *(de îndată ce ajunge în poartă, o trînteşte în urma ei şi trage zăvorul):* Acum rămîi acolo! Ha ha ha, ha ha ha!

TÎLHARUL: Lasă deschis!

FANKA *(după zid):* Ha ha ha, nu-ţi dau drumul!

(Încuie uşa casei.)

TÎLHARUL: Deschide! Mimi, deschide!

ȘEFUL: Ah, ce păcat! Acum se termină totul!
TÎLHARUL: Se termină? Nici gînd!

(Sare pe zid și de acolo în curte.)

ȘEFUL *(strigă):* Domnule profesor, vă atacă!
TÎLHARUL *(după zid, bate în ușă):* Mimi, vino afară! Deschide-mi! Doamnă, deschideți-mi!
ȘEFUL: Oameni buni, ce tîlhar!

(Pauză. În casă, strigăte de femei.)

GLASUL TÎLHARULUI: Deschideți, blestematilor!
ȘEFUL: Aoleu, eu n-aș deschide!

(Fanka iese în goană pe balcon — cu copilul în brațe.)

FANKA: Ha ha, ha ha, ha ha ha! Uite cheia! O vezi? O vezi? Ha ha ha, nu-ți dau drumul!
GLASUL TÎLHARULUI: Dă-mi cheia, Fanka!
PROFESORUL *(apare în ușa balconului):* Dă-mi cheia, Fany! Repede!
FANKA: Ha ha, ha ha, n-o dau nimănui! Dați-mi drumul!

(Pleacă în fugă.)

PROFESORUL *(pe balcon):* Și acum, du-te, omule! Nebunule, ce mai cauți aici? S-a isprăvit! S-a isprăvit!
GLASUL TÎLHARULUI: Nu s-a isprăvit! Mimi, mă auzi?
FANKA *(dă buzna în balcon, fără copil, cu pușca în mînă):* Plecați! Duceți-vă s-o țineți pe Mimi!
PROFESORUL: Nu trage! Lasă pușca!
FANKA: Ha ha, ha ha, ha ha ha! Stai că vezi tu acuma.

(Reazemă pușca de burtă și trage în jos, după Tîlhar.)
(Din casă se aude un strigăt. Profesorul aleargă înăuntru.)

GLASUL TÎLHARULUI: N-am pățit nimic, Mimi! Vin să te iau!
FANKA: Lasă ușa! *(Trage).* Du-te, las-o! Stai că-ți arăt eu ție!

(Fuge în casă.)

ȘEFUL: Aoleu, ce femeie! N-aș vrea să fie nevastă-mea! Hei, tinere! Tinere, ascultă!

FANKA *(iese, în goană, pe balcon, cu șorțul plin de cartușe și încarcă pușca):* Stai că te-nvăț eu minte! Unde e? A fugit? Unde e, Șefl?

ȘEFL: Aici era...

FANKA: Dumnezeule, ce prăpăd e înăuntru!

UN GLAS DIN CASĂ: Fanka, vino imediat aici!

FANKA: N-am timp. Aha, uite-l! Ce vrei să faci cu sapa aia? Lasă sapa... Nu vrei? Na... *(Trage în grădină).* Ha ha, ha ha ha ha!

ȘEFL: L-ai nimerit?

FANKA: Nu știu. Poate. Hoțule, haimana, tîlharule. Sfinte Dumnezeule! Vrea să spargă ușa cu sapa... Las-o!

GLASUL TÎLHARULUI: O sparg! Mimi, vin să te iau!

ȘEFL: Repede, Fanka, repede...

FANKA: Na! *(Trage după Tîlhar).* Ha ha ha ha!

ȘEFL: E mort?

FANKA: Da de unde! *(Încarcă pușca).* Dumnezeule, sparge ușa!

ȘEFL: Atenție, tinere!

(Un trosnet.)

FANKA: Ha ha, ha ha, a crăpat sapa! Ți-a crăpat! Ți-a crăpat!

PROFESORUL *(iese, în fugă, pe balcon):* Fanka, pleacă de-aici! Dezbrac-o pe Mimi!

FANKA: Alerg!

(Fuge înăuntru.)

PROFESORUL: Și acum du-te, om nebun ce ești! Vrei să omori o femeie bolnavă?

GLASUL TÎLHARULUI: Mimi, mă întorc!

LOLA *(în ușa balconului):* Întoarce-te! Întoarce-te! Întoarce-te!

PROFESORUL: Întoarce-te! Tinerețea nu se întoarce, nimeni nu se întoarce așa cum a plecat! Dacă te mai întorci, vei arăta ca mine! *(Pleacă).* Hai de-aici, fata mea...

(Iese.)

ȘEFL: Ah, acum s-a terminat!

(Glasuri în culise.)

GLASUL CAPORALULUI: Stați! Ascundeți-vă!
ȘEFUL: Dumnezeule, soldații! Tinere, atenție, vin soldații!
CAPORALUL *(intră):* Va să zică, aici e fortăreața aia.
SOLDATUL FRANTA *(intră):* Ce caraghioslîc!
CAPORALUL *(ordonă înapoi):* Ochiți în ferestre, băieți!
ȘEFUL: Aoleu, soldățelule, în locul tău, n-aș face una ca asta!
CAPORALUL: De ce?
ȘEFUL: Fiindcă nu mai e acolo. E în grădină, după zid:
CAPORALUL: Și în casă cine e?
ȘEFUL: Ceilalți! Și el îi asediază.
FRANTA: Ce caraghioslîc!
CAPORALUL: Aha, va să zică, trebuie să cucerim grădina. *(Se întoarce spre pădure).* Băieți, atenție! Soldații după mine. Civilul înarmat, veteranii și pădurarul încercuiesc casa. Cicliștii rămîn pe șosea și cavaleria în pădure. Trebuie să punem mîna pe el, viu sau mort.
ȘEFUL: Iute, să nu fugă!
CAPORALUL: Geniști, după mine! Franta, ai rachete?
FRANTA: Am. Ce nostim o să fie!

(Soldații traversează în fugă pajiștea și îngenunchează lîngă zid. Unul dintre ei sfredelește cu baioneta între cărămizi.)

ȘEFUL *(se așază pe vine lîngă el):* Ce faci acolo?
CAPORALUL: Dărîmăm zidul.
ȘEFUL: Cum îl dărîmați?
CAPORALUL: Ei, îl aruncăm în aer. Nu-i așa, Franta?
FRANTA: Se-nțelege. Ce caraghioslîc!
CAPORALUL: Trebuie să fie ca la război. *(Către cel care sfredelește).* Ce naiba faci acolo? Ce, nu știi ce-i aia gaură? Omule, o gaură bună trebuie să fie îngustă, nu-i așa, Franta?
FRANTA: Se-nțelege! Și adîncă.
CAPORALUL: Cu cît e mai mică gaura, cu atît efectul e mai mare. Nu-i așa, Franta?
FRANTA: Se-nțelege.

(În timp ce sfredelește, Tîlharul se cațără pe zid deasupra capetelor lor și se așază acolo.)

CAPORALUL: Bagă-l acolo, Franta,

ŞEFL: Ce-i asta?
CAPORALUL: Un cartuş.
ŞEFL: Ce fel de cartuş?
CAPORALUL: De ecrazită.
ŞEFL *(speriat):* La ce-ţi trebuie?
CAPORALUL: Ca să arunc în aer zidul ăsta. Ca la război.
ŞEFL: Doamne, Dumnezeule, nu cumva să faci una ca asta. O să iasă rău!
CAPORALUL: Franta, chibriturile!
ŞEFL: O să se dărîme toată casa!
CAPORALUL: Franta, foc! La o parte, unchiule, zidul ăsta o să zboare.
FRANTA: Ce distracţie o să fie!
TÎLHARUL *(deasupra capetelor lor):* Noroc, băieţi!
ŞEFL: El e!
CAPORALUL *(sare în sus):* Mîinile sus!
TÎLHARUL: De ce?
FANKA *(dă buzna pe balcon, cu flinta în mînă):* Aha, iar e aici!

(Îl ocheşte pe Tîlhar.)

TÎLHARUL *(ridică mîna):* Fany, ultimul meu cuvînt!
FANKA *(lasă flinta în jos):* Spune-l...
TÎLHARUL: Nu uita! Adio, bobocelule!

(Sare înapoi în curte.)

FANKA: Ha ha ha, ce neruşinat! Prindeţi-l! Fuge!

(Aleargă în casă.)

CAPORALUL: Mă duc după el! Franta, apleacă-te!

(Franta se apleacă, caporalul i se suie pe spinare şi trece peste zid.)

ŞEFL: Stai, că vin şi eu.

(Se suie pe spinarea lui Franta, se aşază călare pe zid, dar se teme să sară jos.)

CAPORALUL *(deschide poarta pe dinăuntru):* Iute, băieţi, a fugit!
FRANTA: Ce băşcălie! Iute, băieţi!

(Ostaşii dau năvală pe poartă.)

ŠEFL *(pe zid):* Fuge! Fuge! Prindeți-l! Acolo, acolo e! Sare zidul! Fuge în pădure! Aoleu, trageți! *(Civilii înarmați, veteranii, vînătorii și băieții, toți năvălesc din pădure pe scenă și se năpustesc strigînd: Pe el! Ura! Pe el!)* S-a dus. Păcat că s-a terminat. Dac-aș putea să cobor! Aduceți-mi un scaun! Ei, nu-i nimeni aici?... Un scaun! Un scaun! Aduceți-mi un scaun! *(Împușcături și strigăte ce se îndepărtează).* Lăsați-l acum! Ajutați-mă! Aduceți-mi un scaun!... Ajutor! Ajutooor!

(Caporalul și Franta se întorc în curte.)

FRANTA: Ce bășcălie a fost!

(Pe poartă iese Fanka.)

ŠEFL: Tîlharul a fugit! Parcă l-ar fi înghițit pămîntul! Te rog, soldatule, ajută-mă să cobor!

FRANTA *(se apleacă):* Coboară.

FANKA: Dragi soldați, domnilor soldați, trebuie să rămîneți aici peste noapte... de pază.

CAPORALUL: De ce nu? Nu-i așa, Franta?

FRANTA: Se-nțelege. O să fie un caraghioslîc!

FANKA: Cică mîine ne mutăm...

ŠEFL: Și eu o să stau de pază!

(Se îndreaptă spre poartă.)

CAPORALUL: Tot timpul mi se părea că l-am mai văzut undeva.

FANKA: Zău, caporale, și mie!

FRANTA: Și mie tot așa...

CAPORALUL: Stai, Franta, acuma știu! Da, da! Cînd eram mic, am văzut un comediant la circ, parcă era vrăjitor. Nu-mi puteam lua ochii de la el. Cu ăla seamănă perfect!

FRANTA: Ți-ai găsit, omule! Ce circ! Cînd eram mic, am văzut un prinț străin, tînăr, la vînătoare. E leit prințul ăla.

CAPORALUL: Fugi de aici, Franta! Nici un prinț. Comediant toată ziua.

FRANTA: Ce comediant, boule! Prinț!

FANKA: Pe dracu prinț. Ulan. Cînd eram tînără, duceau odată soldații un ulan în lanțuri; trebuie că făcuse

ceva cumplit. Noi, tinerii, ne uitam ca la un animal sălbatic; şi el numai ce se uită la mine şi-mi spune: „Dă-mi puţină apă". Am sărit ca o nebună şi i-am dat să bea din ulcior; el bea încet şi se uita, de parcă şi-ar fi luat rămas bun de la viaţă şi pe urmă numai ce-mi spune: „Adio, bobocelule!" Chiar aşa cum a spus ăsta aici. Şi ulanul ăla avea ochii la fel ca ai ăstuia. Ochi frumoşi, de tîlhar. Zău, nu pot să-l uit.

CAPORALUL: Fanka, tu te-ai îndrăgostit de ulanul ăla.

FANKA: Am fost, caporale, de ce-aş minţi? Sînt prea bătrînă ca să mai mint. Mi-a plăcut foarte tare.

CAPORALUL: Atunci, de ce ai vrut să-l împuşti pe tîlhar?

FANKA: Nu ştiu; poate tocmai fiindcă nu mai sînt tînără şi că-mi pare prea rău...

CAPORALUL: De ce?

FANKA: De tinereţea mea pierdută.

CORTINA

R. U. R.

Dramă colectivă în trei acte
cu un prolog-comedie

În românește de:
Felix Aderca

Personajele

HARRY DOMIN, director general al societăţii *Rossum's Universal Robots*.

ING. FABRY, director general tehnic al societăţii R.U.R.

DR. GALL, şeful secţiei de fiziologie şi cercetări a societăţii R.U.R.

DR. HALLEMEIER, şeful institutului de psihologie şi educaţie a roboţilor.

CONSULUL BUSMAN, director general comercial al societăţii R.U.R.

ARHITECTUL ALQUIST, şeful de lucrări al societăţii R.U.R.

HELENA GLORY

NÁNÁ, doica ei.

MARIUS, robot.

SULLA, robotină.

RADIUS, DAMON } roboţi.

PRIMUL robot.

AL DOILEA robot.

AL TREILEA robot.

AL PATRULEA robot.

Robotul PRIMUS.

Robotina HELENA.

UN SERVITOR-robot şi numeroşi alţi roboţi.

DOMIN, în prolog, aproximativ 38 de ani, înalt, ras.

FABRY, ras de asemenea, blond, figură serioasă, trăsături fine.

HALLEMEIER, uriaş, zgomotos, cu mustaţă englezească ruginie şi chică roşie.

DR. GALL, mic, vioi, brunet.

BUSMAN, evreu gras, chel, miop.

ALQUIST, mai în vîrstă ca ceilalţi, îmbrăcat neglijent cu părul şi barba mari, încărunţite. În restul dramei, toţi cu zece ani mai în vîrstă.

HELENA, foarte elegantă.

În piesă, toate personajele apar cu zece ani mai în vîrstă.

ROBOŢII în prolog sînt îmbrăcaţi ca oamenii. Mişcările şi vorbirea lor sînt reduse, feţele — lipsite de expresie, privirea fixă. În restul dramei poartă bluze de pînză, cingătoare de piele şi pe piept un număr de alamă.

După prolog şi după actul al doilea — pauză.

PROLOG

Birourile Direcţiei generale a societăţii Rossum's Universal Robots. Intrare, dreapta. Prin fereastra din fund se văd şiruri nenumărate de clădiri industriale. Stînga, alte camere ale direcţiei.

Domin, într-un fotoliu turnant, la un mare birou american. Lampă electrică, telefon interior, ustensile de scris. Pe peretele din stînga, telefon şi hărţi mari cu linii maritime şi căi ferate, un calendar mare, un orologiu care arată că se apropie amiaza; pe peretele din dreapta, afişe tipărite: „Munca cea mai ieftină — roboţi Rossum's", „Roboţi tropicali, noua descoperire, o sută cincizeci dolari bucata", „Fiecare cu robotul lui", „Vrei să-ţi ieftineşti marfa? Comandă Rossum's Universal roboţi". Mai departe alte hărţi, un plan de linii maritime, o tabelă de însemnări telegrafice etc. etc. Tot acest decor contrastează cu splendidul covor turcesc întins pe jos. La dreapta, o măsuţă rotundă, o sofa, fotolii de piele şi o bibliotecă în care, în loc de cărţi, se află sticle de vin şi lichior. La stînga o casă de fier. Lîngă masa lui Domin o maşină de scris, la care scrie robotina SULLA.

DOMIN *(dictează):* „...cît priveşte marfa care se va deteriora din pricina transportului, nu garantăm. Am atras atenţia căpitanului dumneavoastră chiar la încărcare că vasul nu e potrivit pentru transportul roboţilor, astfel că deteriorarea încărcăturii nu cade în sarcina noastră. Cu stimă, pentru *Rossum's Universal Robots*, director general... Gata?

SULLA: Da.

DOMIN: Altă scrisoare. „Friedrichswerke, Hamburg. Data. Confirmăm comanda dumneavoastră de cincisprezece mii de roboți..." *(Sună telefonul interior. Domin ridică receptorul.)* Alo? Aici Direcția generală. Da, firește, da, da, ca de obicei. Bine, înțeleg, telegrafiază. Bine. *(Închide telefonul.)* Unde am rămas?

SULLA: „...confirmăm comanda dumneavoastră de cincisprezece mii de roboți."

DOMIN *(pe gînduri):* cincisprezece mii de roboți... cincisprezece mii de roboți...

MARIUS *(intră):* Domnule director, o doamnă dorește...

DOMIN: Cine anume?

MARIUS: Nu știu.

(Întinde o carte de vizită.)

DOMIN *(citește):* Președintele Glory. Să poftească.

MARIUS *(deschide ușa):* Poftiți, vă rog.

(Intră Helena Glory. Marius iese.)

DOMIN *(ridicîndu-se):* Ce dorește doamna?

HELENA: Domnul director general Domin?

DOMIN: La dispoziția dumneavoastră.

HELENA: Vin la dumneavoastră...

DOMIN: ...cu recomandația președintelui Glory. E de ajuns.

HELENA: Președintele Glory e tatăl meu. Eu mă numesc Helena Glory.

DOMIN: Domnișoară Glory, ne simțim deosebit de onorați să... să...

HELENA: ... să nu vă putem arăta ușa.

DOMIN: ...să putem saluta pe fiica scumpului președinte. Vă rog, luați loc. Sulla, poți pleca.

(Sulla iese.)

DOMIN *(se așază):* Cu ce vă pot servi, domnișoară Glory?

HELENA: Am venit...

DOMIN: ...să vizitați uzina noastră care fabrică oameni. Ca toată lumea. Mă rog, am înțeles.

HELENA: Credeam că nu e voie să...

DOMIN: Să vizitați uzina, firește. Numai că toată lumea vine cu cîte o carte de vizită, domnișoară Glory.

HELENA: Și dumneavoastră o arătați tuturor?...

DOMIN: Doar o mică parte. Fabricarea oamenilor artificiali, domnișoară, e secretul uzinei.
HELENA: Dacă ați ști cît de mult mă...
DOMIN: ...cît de mult vă interesează. Bătrîna Europă despre ce altceva vorbește?
HELENA: De ce-mi luați vorba din gură?
DOMIN: Vă rog să mă iertați. Voiați, poate, să spuneți altceva?
HELENA: Voiam doar să întreb...
DOMIN: Dacă în mod excepțional aș putea să vă arăt uzina. Dar se înțelege, domnișoară Glory.
HELENA: De unde știți că tocmai asta voiam să întreb?
DOMIN: Pentru că toată lumea pune aceleași întrebări. *(Se ridică.)* În semn de deosebită atenție, domnișoară, am să vă arăt mai mult decît celorlalți... Într-un cuvînt...
HELENA: Vă mulțumesc.
DOMIN: Cu obligația să nu trădați nimic din...
HELENA *(se ridică și-i întinde mîna):* Aveți cuvîntul meu de onoare.
DOMIN: Mulțumesc. Nu vreți să vă scoateți vălul?
HELENA: A, vreți să vedeți dacă... Iertați-mă...
DOMIN: Mă rog?
HELENA: Mîna, să-mi dați drumul.
DOMIN *(lăsîndu-i mîna):* Scuzați!
HELENA *(scoțîndu-și vălul):* Vreți să vedeți dacă nu cumva sînt o spioană. Cîtă prevedere!
DOMIN *(o privește plin de admirație):* Hm... Desigur... Noi... sîntem nevoiți...
HELENA: N-aveți încredere în mine?
DOMIN: Toată încrederea, domnișoară Hel... pardon, domnișoară Glory. De altfel, sînt cît se poate de încîntat... Ați călătorit bine cu vaporul?
HELENA: Da. Pentru ce însă...
DOMIN: Pentru că... adică... vreau să spun că sînteți încă foarte tînără.
HELENA: Mergem chiar acum prin uzină? Nu?
DOMIN: Da. Vă dau cam douăzeci și doi... nu?
HELENA: Douăzeci și doi... de ce?
DOMIN: De ani.
HELENA: Douăzeci și unu. De ce vreți să știți?

DOMIN: Pentru că... pentru că... *(Cu entuziasm.)* Rămîneţi mai multă vreme pe-aici, nu-i aşa?

HELENA: Depinde de ce-o să-mi arătaţi din producţia dumneavoastră...

DOMIN: Iar producţia! Firește, domnișoară Glory, o să vedeţi totul. Vă rog să luaţi loc. Vă interesează peripeţiile descoperirii?

HELENA: Da, foarte mult!

(Se așază.)

DOMIN: Evident. *(Se așază pe birou, o privește pe Helena cu entuziasm. Vorbește repede.)* Prin 1920,bătrînul savant Rossum, marele filozof, pe atunci abia un tînăr învăţăcel, a venit pe această insulă îndepărtată spre a studia fauna marină. Punct. A încercat apoi să imite materia vie, numită protoplasmă, cu ajutorul unor sinteze chimice, pînă a dat peste o substanţă care avea aceleaşi proprietăţi ca şi materia vie, deşi cu altă combinaţie chimică, asta în anul 1932, adică după patru sute patruzeci de ani de la descoperirea Americii. Uff!

HELENA: Ştiţi textul pe dinafară?

DOMIN: Da. Fiziologia, domnişoară Glory, nu e specialitatea mea. Să continuu?

HELENA: Firește.

DOMIN *(solemn):* Şi atunci, domnişoară, savantul Rossum a scris printre formulele lui chimice următoarele: „Natura a găsit un singur chip de a organiza materia vie. Mai există, însă, şi un alt procedeu, mult mai simplu, mai eficient şi mai rapid, de care natura habar n-a avut. Această nouă cale pe care s-ar fi putut dezvolta viaţa am descoperit-o eu astăzi.“ Nu uitaţi, domnişoară, că toate acestea le-a scris cu privire la... la cine ştie ce soluţie coloidală, pe care nici un cîine n-ar fi mîncat-o. Vă rog să vi-l închipuiţi în faţa eprubetei, cugetînd cum se poate zămisli de-aci un întreg arbore al vieţii, cum se pot naşte de-aci toate animalele, începînd cu cine ştie ce infuzori şi sfîrşind... sfîrşind cu omul însuşi. Un om din altă substanţă decît noi! Domnişoară Glory, a fost o clipă unică!

HELENA: Şi pe urmă?

DOMIN: Pe urmă? Această substanță trebuia silită să trăiască, trebuia să i se grăbească dezvoltarea, să se creeze tot felul de organe, oase, nervi și așa mai departe, apoi niște materii, catalizatori, enzime, hormoni etc. Înțelegeți?

HELENA: N-n-nuu... Ba cred că da, nițeluș.

DOMIN: Eu de loc. El însă, cu ajutorul acelor mixturi, era în stare să facă tot ce dorea. Bunăoară, o meduză cu un creier ca al lui Socrate, sau un vierme de 50 metri lungime! Dar pentru că n-a avut nici un grăunte de haz, și-a pus în gînd să creeze un vertebrat oarecare, sau chiar un om. Și s-a apucat de treabă.

HELENA: Cum?

DOMIN: S-a apucat să imite natura. La început, s-a căznit să facă un cîine artificial. După cîțiva ani de străduințe, a scos la iveală un fel de viței pipernicit, care a murit peste cîteva zile. O să-l vedeți în muzeul nostru. Atunci bătrînul Rossum și-a pus în gînd să facă un om.

(Tăcere.)

HELENA: Și asta nu trebuie s-o spun nimănui?

DOMIN: Absolut nimănui.

HELENA: Păcat atunci că a ajuns în toate cărțile de citire.

DOMIN: Păcat. *(Sare de pe birou și se așază lîngă Helena.)* Dar știți dumneavoastră ce nu stă scris în cărțile de citire? *(Ciocănindu-și fruntea.)* Că bătrînul învățat Rossum a fost un mare guguman. Serios, domnișoară Glory, dar asta să rămînă între noi. Țicnitul acela voia să facă oameni cu adevărat.

HELENA: Dar și dumneavoastră faceți oameni!

DOMIN: Cam așa ceva, domnișoară Helena. Dar bătrînul Rossum înțelegea lucrul acesta *ad litteram*. Voia, științificește, să-l detroneze pe Dumnezeu. Era un materialist feroce. Voia să ne dovedească — nici mai mult, nici mai puțin — că n-a fost nevoie de nici un fel de Dumnezeu. Ardea de dorința să facă un om leit cu noi. Vă pricepeți puțin la anatomie?

HELENA: Foarte puțin.

DOMIN: Ca și mine. Închipuiți-vă, își pusese în gînd să creeze totul, pînă la ultima glandă, aidoma trupului omenesc.

Mațe, amigdale, buric și... și alte lucruri de prisos. În sfîrșit, pînă și... hm... glandele genitale.

HELENA: Dar acestea nu sînt...

DOMIN: ...nu sînt de prisos, știu. Dar cînd vrei să faci oameni artificiali, nu sînt... hm... de loc necesare.

HELENA: Pricep.

DOMIN: Vă voi arăta în muzeul nostru ce a creat el timp de zece ani. Trebuia să fie un om și a trăit mult și bine... trei zile! Bătrînul Rossum n-a avut gust de doi bani. Ceea ce a creat el făcea o impresie îngrozitoare. În schimb, înăuntru totul era ca la om. Da, o muncă extrem de migăloasă. După aceea a venit aci inginerul Rossum, nepotul bătrînului. Un cap genial, domnișoară Glory. Cînd a văzut ce născocise bătrînul, a zis: „E o nerozie să te căznești zece ani ca să faci un om. Dacă nu-l dăm gata mai repede decît îl face natura, ne putem lăsa păgubași!" Și s-a apucat el însuși să studieze anatomia.

HELENA: În cărți scrie altfel.

DOMIN *(se ridică în picioare):* În cărți e numai reclama plătită, plus cîteva nerozii. Se spune bunăoară că bătrînul i-ar fi descoperit pe roboți. Bătrînul o fi fost el bun pentru vreo universitate, dar habar n-avea ce-i aia producție pe scară industrială. Își propusese să creeze oameni adevărați, niscaiva indieni noi, docenți sau idioți, pricepeți? Și numai tînărului inginer Rossum i-a trecut prin cap să fabrice niște mașini vii și inteligente, capabile să muncească. Ceea ce scrie prin cărți despre colaborarea celor doi învățați Rossum sînt palavre. S-au certat groaznic. Bătrînul ateist n-avea habar de industrie; tînărul l-a zăvorît într-un laborator, să-și bată capul cu avortonii lui, în vreme ce dînsul s-a apucat să rezolve problema inginerește. Bătrînul Rossum l-a blestemat și a mai confecționat doi monștri, pînă ce, într-o bună zi, a fost găsit mort în laborator. Iată toată povestea.

HELENA: Și tînărul?

DOMIN: Tînărul învățat Rossum a marcat o nouă eră. O nouă eră a producției, după era cea veche a cunoașterii. După ce a luat aminte la anatomia umană, și-a dat seama că prea era încîlcită și că un bun inginer are

menirea s-o simplifice. Așadar, s-a apucat să transforme anatomia și a cercetat tot ce putea fi înlăturat sau simplificat. În cîteva cuvinte... domnișoară Glory, nu vă plictisește?

HELENA: Dimpotrivă, e grozav de interesant.

DOMIN: Așadar, tînărul Rossum și-a spus: Un om e o făptură... așa... să spunem, o făptură care simte bucurie, cîntă la vioară, merge la plimbare și, în general, obișnuiește să facă o mulțime de lucruri care... care, de fapt, sînt de prisos.

HELENA: Ooo!...

DOMIN: Puțină răbdare. Care sînt de prisos cînd vrea să țeasă sau să facă lucrări de calcul. Un motor Diesel n-are nevoie nici de ciucuri, nici de alte podoabe, domnișoară Glory. Și a făuri muncitori artificiali e același lucru ca și a făuri un motor. Fabricația trebuie să fie cît mai simplă, iar obiectul produs — cît mai bun și mai practic. Spuneți-mi, vă rog, care muncitor socotiți că e mai bun din punct de vedere practic?

HELENA: Mai bun? Firește, acela care... care... e mai cinstit... și mai devotat...

DOMIN: Nicidecum, muncitorul cel mai ieftin. Cel care are mai puține nevoi. Tînărul Rossum a născocit un muncitor cu cele mai puține nevoi. Trebuia să-l simplifice. A dat la o parte tot ceea ce nu slujea direct muncii. L-a înlăturat, cu alte cuvinte, pe om și l-a creat pe robot. Scumpă domnișoară Glory, roboții nu sînt oameni. Din punct de vedere mecanic, sînt mai perfecționați decît noi, au o uimitoare putere de înțelegere, dar le lipsește sufletul. O, domnișoară Glory, producția inginerului este, din punct de vedere tehnic, cu mult superioară produselor naturii.

HELENA: Se spune că omul e făptura lui Dumnezeu.

DOMIN: Cu atît mai rău. Dumnezeu habar n-a avut de tehnica modernă. O să mă credeți că tînărul Rossum a început prin a se erija în Dumnezeu?

HELENA: Cum vine asta?

DOMIN: Începuse să fabrice supraroboți. Muncitori uriași. Namile de cîte patru metri. Dar mamuții aceștia, vă rog să mă credeți, se spărgeau.

HELENA: Se spărgeau?

DOMIN: Da. Din te miri ce, își rupeau ba un picior, ba altceva. Fără îndoială, planeta noastră e cam mică pentru uriași. Acum facem numai roboți de mărime naturală și cu înfățișarea unor oameni foarte agreabili.

HELENA: Cei dintîi roboți i-am văzut la noi. I-a cumpărat administrația noastră. Vreau să spun: i-a angajat la lucru.

DOMIN: I-a cumpărat, scumpă domnișoară. Roboții sînt de vînzare.

HELENA: ...ca măturători de stradă. Au fost văzuți măturînd. Sînt atît de ciudați, atît de tăcuți!

DOMIN: Ați văzut-o pe dactilografa mea?

HELENA: N-am băgat de seamă.

DOMIN *(sună):* Societatea noastră pe acțiuni *Rossum's Universal Robots* nu fabrică un singur fel de marfă. Avem roboți mai fini și roboți mai primitivi. Cei fini trăiesc pînă pe la douăzeci de ani.

HELENA: Și după aceea... dispar?

DOMIN: Da, se uzează.

(Intră Sulla.)

DOMIN: Sulla, prezintă-te domnișoarei Glory.

HELENA *(se ridică și îi întinde mîna):* Îmi pare bine. Trebuie să-ți fie foarte neplăcut să locuiești aici, departe de lume. Nu-i așa?

SULLA: Nu știu, domnișoară Glory. Vă rog, luați loc.

HELENA *(ia loc):* De unde ești, domnișoară?

SULLA: De aici, din fabrică.

HELENA: A, te-ai născut aici?

SULLA: Da, sînt fabricată aici.

HELENA *(sare în sus):* Cum?

DOMIN *(rîde):* Sulla nu e om, domnișoară, Sulla e un robot.

HELENA: Te rog să mă ierți...

DOMIN *(punînd mîna pe umărul Sullei):* Sulla nu e supărată. Priviți, domnișoară, ce fel de piele fabricăm noi. Puneți-i mîna pe obraji.

HELENA: O, nu, nu!

DOMIN: N-o să recunoașteți că e din altă materie decît noi. Vă rog, vă rog, priviți, are pufulețul tipic al blondinelor.

Numai ochii sînt puţin cam... Cît priveşte părul... Întoarce-te, Sulla!

HELENA: Încetaţi, vă rog!

DOMIN: Sulla, spune-i ceva domnişoarei. E un oaspete preţios.

SULLA: Vă rog, domnişoară, luaţi loc. *(Se aşază amîndouă.)* Aţi călătorit bine?

HELENA: Da, desigur.

SULLA: Să nu vă întoarceţi cu vasul *Amélie*, domnişoară Glory, barometrul e în scădere serioasă, a ajuns la 705. Aşteptaţi mai bine *Pensylvania*. E un vapor sigur şi bun.

DOMIN: Viteza?

SULLA: Douăzeci de noduri pe oră. Tonajul: douăsprezece mii.

DOMIN *(rîde)*: Destul, Sulla, destul. Acum arată-ne cum vorbeşti franţuzeşte.

HELENA: Ştii franţuzeşte?

SULLA: Cunosc patru limbi. Scriu: *Dear sir*, *Monsieur*, *Signore*, *Geehrter Herr*, *stimate domn!*

HELENA *(sare în sus)*: Mă păcăliţi! Asta e şarlatanie! Sulla nu e un robot. Sulla e o fată ca mine. Sulla, e ruşinos! Ce înseamnă comedia asta?

SULLA: Sînt un robot.

HELENA: Nu e adevărat, nu e adevărat, minţi! O! Sulla, iartă-mă, ştiu, ai fost silită pentru reclamă! Sulla, eşti o fată ca mine, nu-i aşa? Mărturiseşte!

DOMIN: Îmi pare rău, domnişoară Glory, dar Sulla e un robot.

HELENA: Minciună!

DOMIN *(ridicîndu-se)*: Aşa-a?! *(Sună.)* Iertaţi-mă, domnişoară, trebuie, aşadar, să vă conving.

(Intră Marius.)

DOMIN: Marius, du-o pe Sulla în sala de disecţie, să fie spintecată! Repede!...

HELENA: Unde?

DOMIN: În sala de disecţie. Şi după ce va fi tăiată, vă rog să vă uitaţi bine la ea.

HELENA: Nu, nu mă duc!

DOMIN: Să avem iertare, aţi pomenit cuvîntul „şarlatanie"!

HELENA: Îngăduiți să fie ucisă?
DOMIN: Mașinile nu pot fi ucise.
HELENA *(îmbrățișînd-o pe Sulla):* Nu-ți fie teamă, Sulla! N-am să te las! Spune, scumpa mea, toată lumea se poartă atît de rău cu tine? N-ar trebui să îngădui, auzi? N-ar trebui, Sulla!...
SULLA: Sînt robot.
HELENA: Ce-are a face? Roboții sînt oameni ca și noi, Sulla. Ai să te lași să fii spintecată?...
SULLA: Da.
HELENA: Cum, nu ți-e teamă de moarte?
SULLA: Nu știu, domnișoară Glory.
HELENA: Știi ce ți se va întîmpla?
SULLA: Da. N-am să mă mai pot mișca.
HELENA: E groaznic!
DOMIN: Marius, prezintă-te domnișoarei!
MARIUS: Marius, robot.
DOMIN: Ai s-o duci pe Sulla în sala de disecție?
MARIUS: Da.
DOMIN: O să-ți pară rău după ea?
MARIUS: Nu știu.
DOMIN: Ce se va întîmpla cu ea?
MARIUS: Nu se va mai mișca. Va fi aruncată în malaxor.
DOMIN: Asta înseamnă moarte, Marius. Ți-e teamă de moarte?
MARIUS: Nu.
DOMIN: Vedeți, domnișoară Glory, roboții nu țin la viață. N-ar avea de ce. N-au nici un fel de bucurii. Sînt mai puțin decît firul de iarbă.
HELENA: O, încetați! Trimiteți-i cel puțin de aci!
DOMIN: Marius, Sulla, duceți-vă!

(Sulla și Marius ies.)

HELENA: Sînt groaznici! Iar ceea ce faceți e monstruos!
DOMIN: De ce e monstruos?
HELENA: Nu știu. De ce... de ce i-ați dat numele Sulla?
DOMIN: Nu-i un nume drăguț?
HELENA: E un nume bărbătesc. Sulla a fost un dictator roman.
DOMIN: O, și noi care credeam că Marius și Sulla au fost niște amanți!

HELENA: Nu. Marius și Sulla au fost niște comandanți de oști care au luptat în anul... în anul... Nu mai știu.
DOMIN: Veniți la fereastră! Ce vedeți acolo?
HELENA: Niște zidari.
DOMIN: Sînt roboți. Toți lucrătorii noștri sînt roboți. Iar acolo, jos, ce vedeți?
HELENA: Un birou.
DOMIN: E contabilitatea. Și înăuntru?
HELENA: Mai mulți funcționari.
DOMIN: Sînt roboți. Toți funcționarii noștri sînt roboți... Pînă vizitați fabrica...

(În clipa aceea se aud fluierături și sirene.)

DOMIN: Amiaza. Roboții nu știu cînd să lase lucrul. La ora două vă arăt dozele.
HELENA: Ce fel de doze?
DOMIN *(sec):* Putinile de amestecat coca. În fiecare se amestecă material pentru una mie roboți. Apoi butoaiele pentru ficați, creieri și așa mai departe. Veți vizita și fabrica de oase. După aceea am să vă arăt țesătoria.
HELENA: Ce fel de țesătorie?
DOMIN: Țesătoria de nervi. Țesătoria de vine. O țesătorie de unde ies dintr-o dată zeci de kilometri de țesuturi limfatice. Totul trece apoi în secția de montaj, unde se asamblează roboții, știți, ca la automobile. Fiecare muncitor adaugă doar o piesă, iar conveierul transportă semifabricatul la al doilea, la al treilea muncitor și așa mai departe. E un spectacol captivant. Apoi vine uscătoria și, în sfîrșit, magazia, unde noile fabricate încep să lucreze.
HELENA: Pentru Dumnezeu, încep să funcționeze atît de repede?
DOMIN: Pardon. Funcționează ca orice mobilă nouă. Se obișnuiesc cu existența. Se sudează pe dinăuntru. Multe lucruri cresc cu totul din nou. Înțelegeți, trebuie să lăsăm puțin loc și dezvoltării naturale. Între timp, fabricatele sînt șlefuite.
HELENA: Cum adică?
DOMIN: Cum ar fi pentru oameni, bunăoară, școala. Învață să vorbească, să scrie, să socotească. Au, de altfel, o

memorie extraordinară. Dacă le citești dintr-un lexicon de douăzeci de volume, sînt în stare să-ți repete totul aidoma, cuvînt cu cuvînt. Ceva nou nu le trece niciodată prin gînd. Ar putea să-și continue instrucțiunea și la universitate. Sînt apoi clasificați și expediați. Zilnic cincisprezece mii de bucăți, în afara unui anumit procent de rebutați, care sînt aruncați în malaxoare... și așa mai departe, și așa mai departe.

HELENA: Sînteți supărat pe mine?

DOMIN: Nicidecum, ferit-a sfîntul! Numai că am fi putut vorbi despre alte lucruri. Sîntem doar o mînă de oameni aici, între sute de mii de roboți, și nici o femeie. Nu vorbim toată ziua decît despre fabricație. În fiecare zi. Parcă am fi blestemați, domnișoară Glory.

HELENA: Îmi pare atît de rău că am spus... că... ați mințit...

(Bătaie în ușă.)

DOMIN: Intrați, prieteni!

(Apar din stînga, ing. Fabry, dr. Gall, dr. Hallemeier și arhitectul Alquist.)

DR. GALL: V-am deranjat cumva?

DOMIN: Poftiți, poftiți! Domnișoară Glory, dați-mi voie: Alquist, Fabry, Gall, Hallemeier. Fiica președintelui Glory.

HELENA *(încurcată):* Bună ziua.

FABRY: Nici nu bănuiam...

DR. GALL: Ce onoare...

ALQUIST: Fiți binevenită, domnișoară Glory.

(Din dreapta năvălește Busman.)

BUSMAN: Alo! Ce-i aici?

DOMIN: Vino-ncoace, Busman! Ăsta-i Busman al nostru, domnișoară. Fiica președintelui Glory.

HELENA: Mă bucur.

BUSMAN: Ce cinste! Domnișoară Glory, permiteți să anunțăm ziarele că ați avut bunăvoința să ne vizitați?

HELENA: Nu, nu, vă rog!

DOMIN: Vă rog, domnișoară, luați loc.

BUSMAN, DR. GALL, FABRY *(împingînd cîte un fotoliu):* Mă rog... Poftiţi... Iertare...
ALQUIST: Domnişoară Glory, cum aţi călătorit?
DR. GALL: Rămîneţi mai multă vreme la noi?
FABRY: Ce părere aveţi despre fabrică, domnişoară Glory?
HALLEMEIER: Aţi călătorit cu vasul *Amélie*?
DOMIN: Tăcere! Lăsaţi-o pe domnişoara Glory să vorbească!
HELENA *(lui Domin):* Dar ce să le spun?
DOMIN *(mirat):* Ce doriţi.
HELENA: Trebuie... pot să vorbesc deschis?
DOMIN: Fireşte.
HELENA *(şovăie, apoi cu o hotărîre desperată):* Spuneţi-mi, vă rog, nu vă supără niciodată, pe nici unul dintre dumneavoastră, felul cum vă tratează...
FABRY: Cine, vă rog?
HELENA: Oamenii!

(Toţi se privesc nedumeriţi.)

ALQUIST: Pe noi?
DR. GALL: Ce vreţi să spuneţi?
HALLEMEIER: Mii de tunete!...
BUSMAN: Ferit-a sfîntul, domnişoară Glory!
HELENA: Nu simţiţi că aţi putea trăi mai bine?
DR. GALL: Se poate, domnişoară, dar ce înţelegeţi prin asta?
HELENA: Că... *(Izbucneşte.)* Că e odios! Că e groaznic! *(Se ridică.)* Toată Europa vorbeşte de ceea ce se petrece la dumneavoastră. De aceea am şi venit aici, să văd cu ochii mei, şi e de o mie de ori mai rău decît mi-aş fi putut închipui. Cum puteţi tolera?...
ALQUIST: Ce să tolerăm?
HELENA: Situaţia în care vă aflaţi. Pentru numele lui Dumnezeu, doar sînteţi oameni ca şi noi, ca toţi cei din Europa, ca toată lumea! E scandalos, e nedemn cum trăiţi!...
BUSMAN: Pentru Dumnezeu, domnişoară!
FABRY: Staţi, prieteni, are un dram de dreptate. Trăim aici ca Pieile Roşii. Asta e sigur.
HELENA: Mai rău decît Pieile Roşii! Îmi daţi voie, o! Îmi daţi voie să vă zic „fraţilor"?
BUSMAN: Mă rog, de ce nu?

HELENA: Fraților, n-am venit aici în calitate de fiică a președintelui. Fraților, Liga Umanității are azi peste două sute de mii de membri. Două sute de mii de oameni sînt alături de voi și vă oferă ajutorul lor.
BUSMAN: Două sute de mii de oameni! Asta e ceva!
FABRY: Vă spuneam eu. Tot bătrîna Europă e în frunte! Nu ne-a uitat. Vrea să ne vină în ajutor.
DR. GALL: Ce ajutor? Vreun teatru?
HALLEMEIER: Vreo orchestră?
HELENA: Mai mult.
ALQUIST: Vă lasă să rămîneți aici?
HELENA: O, nu e vorba de mine. Eu pot să rămîn aici oricît va fi nevoie.
BUSMAN: Doamne sfinte, ce bucurie!
ALQUIST: Domin, mă duc să pregătesc camera cea mai bună pentru domnișoara.
DOMIN: Așteaptă nițeluș. Mi se pare că... domnișoara Glory n-a spus încă tot ce avea de spus.
HELENA: Nu, nu încă. Vă rog, însă, să nu mă mai întrerupeți.
DR. GALL: Harry, ia aminte!
HELENA: Vă mulțumesc. Eram sigură că o să-mi luați apărarea.
DOMIN: Dați-mi voie, domnișoară Glory. Credeți că în clipa de față stați de vorbă cu niște roboți?
HELENA *(perplexă):* Dar cu cine?
DOMIN: Îmi pare rău, însă dumnealor sînt oameni ca și dumneavoastră. Ca toți europenii.
HELENA *(către ceilalți):* Cum, nu sînteți roboți?
BUSMAN *(rîde cu hohote):* Da de unde!
HALLEMEIER: Brr! Asta mai lipsea, să fim roboți!
DR. GALL *(rîde):* Doamne ferește!
HELENA: Dar... e cu neputință!
FABRY: Pe onoarea mea, domnișoară, nu sîntem roboți!
HELENA *(către Domin):* De ce mi-ați spus atunci că toți funcționarii dumneavoastră sînt roboți?
DOMIN: Da, funcționarii. Nu însă și directorii. Îmi dați voie, domnișoară Glory: inginer Fabry, director general tehnic al societății *Rossum's Universal Robots*. Doctor Gall, șeful secției de fiziologie și cercetări. Doctor Hallemeier, șeful institutului de psihologie și

educaţie a roboţilor. Consul Busman, director general comercial şi arhitectul Alquist, şeful de lucrări al societăţii *Rossum's Universal Robots.*

HELENA: Iertaţi-mă, domnilor, dacă... dacă... ceea ce v-am spus e groaznic, nu?

ALQUIST: Ferească Dumnezeu, domnişoară Glory. Vă rog, luaţi loc.

HELENA *(ia loc):* Sînt o proastă. Acum, fără îndoială, o să mă expediaţi de-aici cu primul vapor.

DR. GALL: Pentru nimic în lume, domnişoară. De ce să vă expediem?

HELENA: Pentru că acum ştiţi ce urmăresc: să provoc răscoală printre roboţii dumneavoastră.

DOMIN: Scumpă domnişoară Glory, au mai venit la noi pînă acum sute de mîntuitori şi de profeţi. Fiecare vapor care acostează aduce cîte unul. Misionari, anarhişti, ostaşi ai Armatei Salvării şi alţii. E de mirare cîte secte şi cîţi proşti sînt pe lumea asta!

HELENA: Şi le daţi voie să vorbească roboţilor?

DOMIN: De ce nu? Pînă acum nu s-a întîmplat nimic. Roboţii iau aminte, şi-atîta tot. Nici nu rîd măcar de cîte li se spun. Ce-i drept, lucrul pare de necrezut. Dacă vă face plăcere, scumpă domnişoară, vă pot conduce la magazia roboţilor. Avem acolo vreo trei sute de mii.

BUSMAN: Trei sute patruzeci şi şapte de mii.

DOMIN: Da. Le puteţi spune tot ce poftiţi. Puteţi să le citiţi din Biblie, din tabela de logaritmi, din ce doriţi. Să le predicaţi chiar drepturile omului.

HELENA: O, sînt convinsă că... dacă le-ar arăta cineva puţină dragoste...

FABRY: Cu neputinţă, domnişoară Glory. Nimic mai străin omului decît un robot.

HELENA: Atunci, de ce-i fabricaţi?

BUSMAN: Ha-ha-ha! Asta-i bună! De ce fabricăm roboţi!

FABRY: Ca să muncească, domnişoară! Un robot înlocuieşte doi lucrători şi jumătate. Prea era imperfectă maşina omenească, domnişoară Glory. Odată şi odată trebuia să fie înlăturată.

BUSMAN: Era prea costisitoare.

FABRY: Avea prea puţină capacitate de lucru. Nu mai corespundea cerinţelor tehnicii moderne. Şi, în al doilea

rînd... în al doilea rînd... e un mare progres faptul că... vă rog să mă iertați.

HELENA: Mă rog.

FABRY: Vă rog să mă iertați. E un mare progres faptul că putem naște... cu ajutorul mașinii. E mai comod și mai rapid. Orice accelerare reprezintă un progres, domnișoară. Natura habar n-avea de acest tempo al muncii moderne. Toată perioada copilăriei e un timp pierdut în zadar, un timp irosit, domnișoară Glory. Și, în al treilea rînd...

HELENA: O, vă rog să încetați!

FABRY: Mă rog. Și ce urmărește, dacă-mi dați voie, Liga... Liga... acea Ligă a Umanității?

HELENA: În primul rînd... da, în primul rînd, să-i ocrotească pe roboți și... și... să le asigure un... tratament omenesc.

FABRY: Scopul nu e de lepădat. Să tratezi omenește o mașină! Pe cinstea mea, asta îmi place. Nici mie nu-mi plac lucrurile stricate. Vă rog, domnișoară Glory, să ne înscrieți pe toți ca membri corespondenți, membri activi și membri fondatori ai Ligii dumneavoastră.

HELENA: Nu, nu m-ați înțeles. Noi vrem... în primul rînd... vrem să-i eliberăm pe roboți!

HALLEMEIER: Și în ce fel, mă rog?

HELENA: Purtîndu-ne cu ei... ca și cu oamenii.

HALLEMEIER: Aha! Nu cumva vreți să le dăm drept de vot și salariu?

HELENA: Firește!

HALLEMEIER: Prea bine. Și ce să facă cu banii?

HELENA: Să-și cumpere... ce le trebuie... să se bucure...

HALLEMEIER: Foarte drăguț, domnișoară; numai că roboții n-au nici un fel de bucurii. Și ce să-și cumpere? Poți să-i hrănești cu ananas, cu paie, cu ce poftești; lor le e totuna, întrucît n-au simțul gustului. Ei nu se interesează de nimic, domnișoară Glory. Și nimeni n-a văzut pînă acum vreun robot zîmbind.

HELENA: De ce... de ce... de ce nu-i faceți mai fericiți?

HALLEMEIER: Nu se poate, domnișoară Glory. Nu sînt decît niște roboți, fără voință proprie, fără pasiuni, fără istorie, fără suflet.

HELENA: Fără dragoste și fără capacitatea de a se revolta?

HALLEMEIER: Se înțelege de la sine. Roboții nu iubesc pe nimeni. Nu se iubesc nici măcar pe ei. Revoltă? Nu știu. Arareori, cîteodată...

HELENA: Ce?

HALLEMEIER: Nimic, în definitiv. Sînt uneori întrucîtva turbulenți. Așa, un fel de epilepsie, pricepeți? Noi o numim robot-crampă. Vezi pe cîte unul că dă de pămînt cu ce-i cade sub mînă, rămîne țeapăn și scrîșnește din dinți. Sîntem nevoiți să-l aruncăm în malaxor. E vorba, probabil, de o tulburare a organismului.

DOMIN: Un defect de fabricație.

HELENA: Nu, nu, e sufletul lor!

FABRY: Vă închipuiți oare că sufletul începe să se manifeste prin scrîșniri din dinți?

DOMIN: Defectul va fi înlăturat, domnișoară Glory. Doctorul Gall a și inițiat niște experiențe în această direcție.

DR. GALL: Nu tocmai, Domin. Acum fac nervi care reacționează la durere.

HELENA: Care reacționează la durere?

DR. GALL: Da. Roboții aproape că nu simt nici o durere fizică. Tînărul Rossum a limitat din cale-afară sistemul lor nervos, ceea ce s-a dovedit a fi nerentabil. Va trebui să introducem suferința.

HELENA: De ce? De ce? Dacă nu le-ați dat suflet, de ce să le dați suferința?

DR. GALL: Din motive industriale, domnișoară Glory. Robotul își face de multe ori singur rău, pentru că nu simte durere; fie că-și vîră mîna în mașină și-și rupe un deget, fie că-și sparge capul, îi e totuna. Trebuie să-i dăm durerea: ocrotire automată.

HELENA: Vor fi oare mai fericiți cînd vor putea simți durerea?

DR. GALL: Dimpotrivă, dar din punct de vedere tehnic vor fi superiori.

HELENA: De ce nu le creați un suflet?

DR. GALL: E un lucru care nu stă în puterea noastră.

FABRY: N-avem nici un interes.

BUSMAN: Ar scumpi marfa. Pentru numele lui Dumnezeu, frumoasă domnișoară, o vindem atît de ieftin! O sută douăzeci de dolari bucata, gata îmbrăcat. Acum cinci-

sprezece ani costa zece mii de dolari. Acum cinci ani le mai cumpăram hainele; azi avem țesătorie proprie, ba mai și exportăm textile de cinci ori mai ieftin decît alte fabrici! Domnișoară Glory, cît plătiți dumneavoastră, vă rog, pentru un metru de stofă?

HELENA: Nu... nu știu... am uitat.

BUSMAN: Doamne, Dumnezeule! Și vreți să întemeiați o Ligă a Umanității!... Azi stofa e de trei ori mai ieftină decît înainte, domnișoară; toate prețurile au ajuns la o treime și vor scădea tot mai mult, tot mai mult, tot mai mult! Pricepeți?

HELENA: Nu.

BUSMAN: Acest lucru, domnișoară, înseamnă că a scăzut prețul muncii. Căci un robot, cu hrană cu tot, costă pe oră trei sferturi dintr-un cent! E o plăcere, domnișoară: fabricile sau se vor grăbi să cumpere roboți, ca să-și ieftinească producția, sau vor fi silite să închidă porțile.

HELENA: Da, și-i vor arunca pe muncitori în stradă.

BUSMAN: Ha-ha-ha, se-nțelege! Dar, în același timp, am aruncat cinci sute de mii de roboți tropicali în pampasurile argentiniene, să cultive grîu! Fiți bună, vă rog, și spuneți-mi: cît costă la dumneavoastră o pîine?

HELENA: Nu știu.

BUSMAN: Ei, vedeți? Acum, în bătrîna dumneavoastră Europă, costă numai doi cenți. Și e pîinișoara *noastră*, știți asta?Doi cenți o pîine. Și Liga Umanității habar n-are! Ha-ha-ha, domnișoară Glory, nu știți ce înseamnă o bucată de pîine prea scumpă, ce însemnătate are asta pentru cultură și așa mai departe. În schimb, peste cinci ani, uite, pariem?

HELENA: Nu înțeleg...

BUSMAN: Că peste cinci ani prețurile vor scădea de zece ori! Oameni buni, peste cinci ani vom înota în grîu și în tot felul de alte mărfuri!

ALQUIST: Da, și toți muncitorii de pe glob vor fi fără lucru.

DOMIN *(ridicîndu-se):* Da, Alquist. Da, domnișoară Glory. Dar în zece ani Rossum's Universal-roboții vor produce atîta grîu, atîtea textile, atîtea mărfuri de tot soiul, încît obiectele nu vor mai avea nici un preț. Fiecare va lua cît îi va trebui. Nu vor mai fi lipsuri.

Da, muncitorii vor fi fără lucru. Dar nici nu va mai fi nevoie de muncă. Totul va fi împlinit de mașinile vii. Iar omul va face numai ceea ce-i va plăcea. Va trăi numai spre a se desăvîrși.

HELENA *(se ridică):* Așa va fi?

DOMIN: Așa va fi. Nu se poate altfel. Se vor petrece, poate, lucruri îngrozitoare mai înainte, domnișoară Glory. Dar n-avem nici o putere spre a le împiedica. Omul însă va înceta să-l mai slujească pe om și să mai fie robit materiei moarte. Nimeni nu-și va mai plăti pîinea cu viața sa și cu ură. Omul nu va mai fi muncitor sau funcționar, nu va mai extrage cărbuni, nu va mai sta în fața strungului care nu-i aparține. Omule, nu-ți vei mai risipi sufletul în munca pe care o blestemi!

ALQUIST: Domin! Domin! Ceea ce ne înfățișezi prea seamănă a rai. Domin, era ceva bun în muncă, ceva măreț în umilință! Ah, Harry! Era un fel de virtute în muncă și în osteneală!

DOMIN: Se poate să fi fost așa. Dar nu trebuie să ținem socoteală de ceea ce se pierde, dacă vrem să schimbăm lumea, așa cum e ea de la Adam încoace. Adam, Adam, nu-ți vei mai agonisi pîinea în sudoarea frunții! Nu vei mai suferi de foame și de sete, de oboseală și umilință; te vei întoarce din nou în raiul în care erai hrănit de mîna Domnului. Vei fi liber și mîndru, nu vei mai avea altă îndatorire, altă muncă, altă grijă decît propria ta desăvîrșire. Vei fi încununarea întregii creațiuni.

BUSMAN: Amin!

FABRY: Facă-se voia ta!

HELENA: M-ați năucit de tot. Sînt o proastă. Aș vrea... aș vrea să cred în ceea ce spuneți.

DR. GALL: Sînteți mai tînără decît noi, domnișoară Glory; veți mai apuca toate acestea.

HALLEMEIER: Negreșit. Cred că domnișoara Glory ar putea lua o gustare cu noi.

DR. GALL: Se-nțelege! Domin, roag-o din partea noastră a tuturor.

DOMIN: Domnișoară Glory, faceți-ne această deosebită cinste!

HELENA: Dar asta înseamnă... Cum aş putea...
FABRY: Pentru Liga Umanităţii, domnişoară.
BUSMAN: În cinstea ei.
HELENA: O, în cazul acesta... poate...
FABRY: Ura!... Domnişoară Glory, daţi-mi voie...
DR. GALL: Mă scuzaţi.
BUSMAN: Dumnezeule, şi eu care trebuia să trimit o telegramă!...
HALLEMEIER: Mii de tunete! Că uituc sînt! Cum am uitat...

(Toţi, afară de Domin, ies grăbiţi.)

HELENA: De ce pleacă toţi?
DOMIN: Se duc să gătească, domnişoară.
HELENA: Ce să gătească?
DOMIN: Gustarea, domnişoară Glory. Pentru noi gătesc roboţii, dar... pentru că n-au simţul gustului, nu e de ajuns... Hallemeier ştie să facă nişte fripturi minunate. Gall se pricepe la sosuri, iar Busman e specialist în omlete...
HELENA: Dumnezeule! Un adevărat banchet! Şi ce ştie să facă domnul... arhitect?
DOMIN: Alquist? Nimic. El pune masa, iar Fabry face rost de fructe. O gustare modestă, domnişoară Glory.
HELENA: Voiam să vă întreb...
DOMIN: Şi eu voiam să vă întreb ceva. *(Îşi pune ceasornicul pe masă.)* Nu ne-au mai rămas decît cinci minute.
HELENA: Vă ascult.
DOMIN: Mă scuzaţi, dumneavoastră aţi vrut să întrebaţi mai întîi.
HELENA: Poate că nu se cuvine să întreb tocmai eu, dar... de ce fabricaţi roboţi-femei, dacă... dacă...
DOMIN: ...dacă sexul în această întreprindere n-are nici o însemnătate?
HELENA: Exact.
DOMIN: Există o anumită cerere, pricepeţi dumneavoastră. Fete-n casă, vînzătoare, secretare... aşa s-au obişnuit oamenii.
HELENA: Şi... şi, spuneţi-mi, vă rog, roboţii-bărbaţi... şi robotinele... unii faţă de ceilalţi... sînt... absolut....
DOMIN: Absolut indiferenţi, scumpă domnişoară. Nici urmă de vreo înclinare oarecare.

HELENA: O, dar e îngrozitor!
DOMIN: De ce?
HELENA: E atît... atît... de nefiresc! Nu știi dacă trebuie să-ți pară respingător acest lucru... sau de dorit... sau, poate...
DOMIN: ... de compătimit.
HELENA: Da, mai curînd asta! Dar să încetăm cu asta! Vă rog, ce-ați vrut să mă întrebați?
DOMIN: Vreau să vă întreb, domnișoară Glory, dacă ați fi dispusă să mă acceptați?
HELENA: Cum adică: să vă accept?
DOMIN: Ca soț.
HELENA: Oh! Cum v-a putut trece prin minte așa ceva?
DOMIN *(uitîndu-se la ceas):* Mai sînt trei minute. Dacă nu mă luați pe mine, va trebui să vă alegeți pe unul din ceilalți cinci.
HELENA: Doamne ferește! De ce trebuie să aleg?
DOMIN: Pentru că unul după altul vă vor cere mîna.
HELENA: Credeți că o să îndrăznească?
DOMIN: Îmi pare foarte rău, domnișoară Glory. Se pare că s-au îndrăgostit de dumneavoastră.
HELENA: O, nu! Să nu facă asta! Uite... plec, plec îndată!
DOMIN: Helena, cred că n-ai să le faci figura să-i refuzi.
HELENA: Dar nu pot... nu pot... să vă iau pe toți șase!
DOMIN: Nu, dar cel puțin pe unul. Dacă nu pe mine, iată, pe Fabry.
HELENA: Nu vreau.
DOMIN: Pe doctorul Gall.
HELENA: Nu, nu, ajunge! Nu vreau pe nimeni!
DOMIN: Au mai rămas două minute.
HELENA: Dar e îngrozitor! Luați-vă o robotină!
DOMIN: Robotinele nu sînt femei.
HELENA: Aha, va să zică asta vă lipsește! Ați lua probabil pe cea dintîi femeie care v-ar ieși în cale!
DOMIN: Au fost destule pe-aici, Helena.
HELENA: Tinere?
DOMIN: Tinere.
HELENA: De ce nu v-ați ales una?
DOMIN: Pentru că nu mi-am pierdut capul niciodată. Acum, însă, da. De cum ți-ai scos vălul.
HELENA *(după o scurtă pauză):* Știu.

DOMIN: Mai avem un minut.
HELENA: Dar nu vreau, pentru numele lui Dumnezeu!
DOMIN *(îi pune mîinile pe umeri):* Încă un minut. Sau mi-arunci în obraz ceva îngrozitor, și atunci te las. Sau... sau...
HELENA: Ești crud!
DOMIN: Nu e rău! Un bărbat trebuie să fie puțin crud. E obligator.
HELENA: Ești nebun!
DOMIN: Un bărbat trebuie să fie puțin nebun, Helena. E partea cea mai bună din el.
HELENA: Ești un... ești un... Dumnezeule!
DOMIN: Ei, vezi? Ne-am înțeles!
HELENA: Nu, nu! Te rog, lasă-mă! Mă zdrobești!
DOMIN: Ultimul cuvînt, Helena.
HELENA *(se apără):* Pentru nimic în lume! O, Harry!

(Bătăi în ușă.)

DOMIN *(deschide):* Poftiți!

(Intră Busman, dr. Gall și Hallemeier — toți cu șorțuri de bucătar; Fabry — cu un buchet de flori, iar Alquist — cu un șervet sub braț.)

DOMIN: Gata masa?
BUSMAN *(solemn):* Da.
DOMIN: Și noi sîntem gata.

CORTINA

ACTUL ÎNTÎI

Salonul Helenei. În stînga — ușă mascată spre camera de muzică, în dreapta — ușa spre camera de culcare. La mijloc — fereastră spre mare și port. Oglindă de toaletă cu bibelouri pe măsuță, o masă, o sofa și fotolii, un scrin, un mic birou cu lampă; în dreapta — cămin cu două lămpi de o parte și de alta. Tot salonul, pînă în cele mai mici amănunte, este în stil modern, de un gust pur feminin.

Domin, Fabry, Hallemeier vin din stînga, în vîrful picioarelor, cu buchete și coșuri cu flori în brațe.

FABRY: Unde lăsăm toate astea?

HALLEMEIER: Uf! *(Depune povara și, cu un gest larg, binecuvîntează ușa din dreapta.)* Dormi, dormi! Cine doarme, cel puțin nu știe nimic.

DOMIN: De altfel, ea nu știe niciodată nimic.

FABRY *(așază florile în vaze)*: Numai de n-ar izbucni azi...

HALLEMEIER *(rînduind florile)*: Mai lăsați-mă dracului în pace cu asta! Ia te uită, Harry, frumoasă ciclama asta, nu? O nouă specie a mea, ultima noutate: „Cyclamen Helenae".

DOMIN *(privește afară pe fereastră)*: Nici un vapor, nici unul, băieți! Lucrurile stau cît se poate de prost!

HALLEMEIER: Sst! Să nu te-audă!

DOMIN: Nici prin cap nu-i trece. *(Cască înfrigurat.)* Tot e bine, *Ultimus* a debarcat la timp.

FABRY *(lăsînd florile)*: Crezi că astăzi chiar...?

DOMIN: Nu știu. Ce frumoase sînt florile!

HALLEMEIER *(apropiindu-se de el)*: Sînt brîndușele cele mai noi. Și asta e iasomia mea cea mai nouă. Mii de tunete! Sînt doar în pragul paradisului florilor. Am descoperit

o metodă uimitoare de grăbire a creşterii! Nişte specii extraordinare! La anul vom face minuni în domeniul florilor.

DOMIN *(întorcîndu-se)*: Cum ai spus? La anul?

FABRY: De-am şti, cel puţin, ce se întîmplă la Havre...

DOMIN: Ssst!

VOCEA HELENEI *(din dreapta)*: Nána!

DOMIN: Să plecăm de-aici!

(Toţi, în vîrful picioarelor, dispar prin uşa mascată. Pe uşa din stînga intră Nána.)

NÁNA *(dereticînd)*: Vagabonzi! Păgîni! Să mă bată Dumnezeu dacă n-aş...

HELENA *(cu spatele, din uşă)*: Nána, vino de mă-ncheie!

NÁNA: Numaidecît, numaidecît. *(Încheie rochia Helenei.)* Maică precistă, ce sperietori!

HELENA: Roboţii?

NÁNA: Ptiu! Nici nu-mi vine să le zic pe nume.

HELENA: Ce s-a întîmplat?

NÁNA: Iar l-a lovit damblaua pe unu' la noi. Sparge busturile, tablourile, scrîşneşte din dinţi, face spume la gură... S-a ţicnit, nu alta! Brr! Mai rău ca fiarele.

HELENA: Pe care anume „l-a lovit"?

NÁNA: Pe... pe... N-are nici măcar nume creştinesc... Pe ăla din bibliotecă.

HELENA: Radius?

NÁNA: Ăla, da. Maică precistă, mi se întorc maţele pe dos. Nu pot să-i văd pe păgînii ăştia, parcă-s nişte păianjeni.

HELENA: Nána, doar nu-ţi fac nici un rău.

NÁNA: Şi dumitale ţi-e silă de ei. De ce m-ai adus aici? De ce n-are voie nici unul să se apropie de dumneata?

HELENA: Nu mi-e de loc silă de ei, Nána. Mi-e atît de milă de ei!

NÁNA: Ba ţi-e silă! Nu e om să nu-i fie scîrbă! Şi unui ciine îi e scîrbă, nu ia nimic din mîna lor, îşi vîră coada între picioare şi cum simte că se apropie vreunul din ei, începe să latre. Ptiu!

HELENA: Ce pricepe un cîine?

NÁNA: Aşa cum e, pricepe mai mult decît ei, coniţă. Îşi dă şi el seama că e ceva mai mult şi că e o făptură a bu-

nului Dumnezeu. Și caii se sperie cînd dau de păginii ăștia. Și apoi, nici copii nu fac, iar cîinii fac pui, orice făptură face pui.

HELENA: Te rog, Nána, încheie-mi odată rochia!

NÁNA: Acuși, acuși! Și cum spuneam: e ceva împotriva Domnului, făpturile astea născocite de Diavol, făcute cu mașina. E o nelegiuire împotriva Creatorului. *(Ridică mîna.)* O batjocură a lui Dumnezeu, care ne-a făcut după chipul și asemănarea lui, maică. Am batjocorit chipul Domnului. De-aia o să trimită cerul o groaznică năpastă asupra noastră, să ții minte, o mare năpastă!

HELENA: Ce miroase așa frumos?

NÁNA: Florile. Le-a adus domnu'.

HELENA: O, ce frumoase sînt! Ia te uită, doică! Ce zi e azi?

NÁNA: Nu știu. Dar cred că e sfîrșitul lumii.

(Bătaie în ușă.)

HELENA: Harry? *(Intră Domin.)* Harry, ce zi e azi?

DOMIN: Ghici!

HELENA: Onomastica mea? Nu... Ziua de naștere?

DOMIN: Mai grozav!

HELENA: Nu știu, spune repede!

DOMIN: Sînt zece ani de la sosirea ta aici.

HELENA: Zece ani? Chiar azi? Doică, te rog...

NÁNA: Da, mă duc, mă duc!

(Iese prin dreapta.)

HELENA *(sărutîndu-l pe Domin)*: Cum ți-ai adus tu aminte!

DOMIN: Mi-e rușine, Helena. Nu mi-am adus eu aminte.

HELENA: Dar...

DOMIN: Ei și-au adus aminte.

HELENA: Cine?

DOMIN: Busman, Hallemeier, toți. Ia bagă mîna în buzunarul ăsta, vrei?

HELENA *(vîră mîna în buzunar)*: Ce e asta? *(Scoate o cutiuță și o deschide.)* Perle! Un colier întreg! Harry, e al meu?

DOMIN: Din partea lui Busman, draga mea.

HELENA: Dar... nu putem primi, nu-i așa?

DOMIN: Ba da. Vezi și în buzunarul celălalt.
HELENA: Ia! *(Scoate un revolver din buzunar.)* Ce e asta?
DOMIN: Pardon. *(Îi ia revolverul din mînă și îl ascunde.)* Nu asta! Ia, încă o dată!
HELENA: O, Harry! De ce porți revolverul la tine?
DOMIN: Așa, știi, mi-a căzut în mînă.
HELENA: Nu-l purtai niciodată...
DOMIN: Așa e. Ai dreptate. Ia caută în buzunar!
HELENA *(căutînd)*: O cutiuță! *(O deschide.)* O camee! Harry, asta e o camee grecească!
DOMIN: Așa se pare! Cel puțin, așa susține Fabry.
HELENA: Fabry? E de la Fabry?
DOMIN: Firește. *(Deschide ușa din stînga.)* Ia te uită! Helena, vino să vezi și tu!
HELENA *(din ușă)*: Doamne, ce splendoare! *(Intră în încăperea alăturată.)* Sînt nespus de bucuroasă! E de la tine?
DOMIN *(stă în pragul ușii)*: Nu, din partea lui Alquist. Și colo...
HELENA: Asta e sigur de la tine.
DOMIN: Citește cartea de vizită!
HELENA: Dr. Gall! *(Apare și ea în ușă.)* O, Harry, mi-e aproape rușine de atîta fericire!
DOMIN: Vino-ncoa! Iată ce ți-a adus Hallemeier!
HELENA: Florile astea minunate?
DOMIN: Da, o specie nouă: „Cyclamen Helenae". Le-a creat în cinstea ta. Frumoase ca tine.
HELENA: Harry, de ce... de ce toți...
DOMIN: Pentru că toți te iubesc foarte mult. Și eu ți-am... hm... Mi-e teamă ca darul meu să nu fie cam... Ia uită-te pe fereastră!
HELENA: Încotro?
DOMIN: În port.
HELENA: Da, se vede... parcă... un vapor nou.
DOMIN: E vaporul tău.
HELENA: Al meu? Harry, dar e un vas de război!
DOMIN: De război? Aș, de unde! E un vapor ceva mai mare, priceni? Ceva mai solid.
HELENA: Da, cu tunuri însă.
DOMIN: Desigur, cu cîteva tunuri, ca să călătorești ca o regină, Helena.

HELENA: Ce înseamnă asta? S-a întîmplat ceva?

DOMIN: Doamne ferește! Ia încearcă, te rog, vezi cum îți vin perlele!

(Se așază.)

HELENA: Harry, ai vreo veste rea?

DOMIN: Dimpotrivă, n-am mai primit de-o săptămînă nici o veste.

HELENA: Nici măcar telegrame?

DOMIN: Nici măcar telegrame.

HELENA: Ce înseamnă asta?

DOMIN: Nimic. Pentru noi e vacanță. Vreme prețioasă. Stăm în birou, cu picioarele pe masă, și dormităm... Nu tu scrisori, nu tu telegrame... *(Se întinde.)* Sss... splendidă zi!...

HELENA *(se așază lîngă el)*: Azi rămîi cu mine, nu-i așa? Spune!

DOMIN: Depinde. Se poate. Adică... o să vedem *(Îi ia mîna.)* Zece ani... ți-aduci aminte? „Domnișoară Glory, ne simțim deosebit de onorați că ați venit..."

HELENA: O, domnule director general, întreprinderea dumneavoastră mă interesează atît de mult!..."

DOMIN: „Pardon, domnișoară Glory, e cu totul interzis. Fabricarea oamenilor artificiali e un secret pe care..."

HELENA: „Dar dacă o tînără drăguță vă roagă..."

DOMIN: „O, desigur, domnișoară Glory, pentru dumneavoastră nu există secrete."

HELENA *(deodată serioasă)*: Adevărat, nu există, Harry?

DOMIN: Nu.

HELENA *(ca mai înainte)*: Ia aminte, domnul meu: tînăra are niște intenții groaznice!

DOMIN: Dar, pentru numele lui Dumnezeu, domnișoară Glory, ce intenții? N-o fi intenționînd să se mai mărite o dată?

HELENA: Nu, nu, ferească sfîntul! Am venit cu scopul de a provoca o răscoală printre roboții dumneavoastră!

DOMIN *(sare în sus)*: O răscoală a roboților?!

HELENA *(ridicîndu-se)*: Harry, ce-i cu tine?

DOMIN: Ha-ha, domnișoară Glory, ce glumă izbutită! O răscoală a roboților! Ai izbuti mai curînd să provoci răzvrătirea unor bețe sau unor cuie, decît a roboților

noştri. *(Se aşază.)* Ştii, Helena, ai fost într-adevăr o fată minunată. Ne zăpăciseşi pe toţi.

HELENA *(se aşază alături de el)*: O, eraţi cu toţii atît de impunători! Mi se părea că sînt o copiliţă şi că mă rătăcisem printre... printre...

DOMIN: Printre cine, Helena?

HELENA: Printre... nişte uriaşi. Eraţi atît de siguri de voi, atît de puternici! Şi, vezi tu, Harry, în aceşti zece ani n-am fost în stare să birui niciodată această... această teamă, sau ce-o fi fost, în timp ce voi nu v-aţi îndoit niciodată... Nici o singură dată măcar! Nici cînd începuseră să se cam încurce...

DOMIN: Ce să se încurce?

HELENA: Planurile voastre, Harry. Bunăoară, cînd muncitorii s-au răzvrătit împotriva roboţilor şi i-au distrus, şi cînd roboţii au fost înarmaţi şi au ucis apoi atîţia oameni... Şi cînd guvernele au făcut soldaţi din roboţi şi au fost atîtea războaie — nu-ţi aminteşti?

DOMIN *(se ridică şi se plimbă prin odaie)*: Am prevăzut totul, Helena. Dar toate acestea, vezi tu, aparţin unei perioade de tranziţie spre noi condiţii de viaţă.

HELENA: Toată lumea se închina în faţa voastră... *(Se ridică.)* O, Harry!

DOMIN: Ce doreşti?

HELENA *(oprindu-l)*: Închide combinatul şi să plecăm de aici. Cu toţii!

DOMIN: Cum vine asta? De ce?

HELENA: Nu ştiu. Spune, plecăm? Mi-e aşa de frică!

DOMIN *(luîndu-i mîinile)*: Dar de ce, Helena?

HELENA: Ah, nu ştiu! Mi se pare că se prăbuşeşte ceva peste noi, peste toţi — ceva implacabil... Te rog, du-ne departe de aici! Vom găsi pe lumea asta un loc, undeva. Alquist ne va clădi o casă, se vor însura cu toţii, vor face copii, şi pe urmă...

DOMIN: Pe urmă?

HELENA: Vom începe viaţa din nou...

(Sună telefonul.)

DOMIN *(se desprinde de Helena)*: O clipă. *(Ridică receptorul.)* Alo!... Da... Cum?... Aha! Vin numaidecît. *(Pune receptorul în furcă.)* Mă cheamă Fabry.

HELENA *(își frînge mîinile)*: Spune...

DOMIN: Da, cînd mă înapoiez. La revedere, Helena. *(Iese repede spre stînga.)* Și nu ieși din casă!

HELENA *(singură)*: O, Doamne, ce se-ntîmplă? Nána! Doică, repede!

NÁNA *(din dreapta)*: Ei, ce mai e acu?

HELENA: Doică, adu repede ziarele! Repede! În dormitorul lui domnu!

NÁNA: Acușica!

(Iese prin stînga.)

HELENA: Ce s-o fi petrecînd, Dumnezeule? Și de ce nu mi-a spus nimic, nimic? *(Ia binoclul și privește spre port.)* Un vas de război! De ce un vas de război? Încarcă ceva, mi se pare. Și cu ce grabă! Ce s-a întîmplat? Are și un nume... *Ul-ti-mus*. Ce-o fi însemnînd acest *Ultimus*?

NÁNA *(revenind cu ziarele)*: Le-am găsit pe jos, aruncate alandala.

HELENA *(deschide nerăbdătoare un ziar)*: E vechi, vechi de-o săptămînă! Nu cuprinde nimic, nimic!

(Lasă să-i cadă ziarul din mînă. Nána îl ridică, scoate ochelarii cu ramă de corn din buzunarul șorțului, îi pune și citește.)

HELENA: Ceva tot se petrece, doică. Sînt atît de neliniștită!... Totul pare mort, și aerul...

NÁNA *(silabisind)*: „Război în Bal-cani". Sfîntă născătoare, iar o pedeapsă dumnezeiască! Războiul o să se întindă pînă la noi, ai să vezi! E departe de noi?

HELENA: Departe. O, nu mai citi. Mereu același lucru. Războaiele astea se țin lanț...

NÁNA: Păi, cum să nu fie războaie?! Nu vindeți oare cu miile păgini dintr-ăștia care se fac soldați?... Sfinte Isuse, rău ne pedepsești!...

HELENA: Nu, nu mai citi! Nu vreau să știu!

NÁNA *(silabisind)*: „Ro-bo-ții sol-dați nu cruță pe ni-meni în terito-rii-le cuceri-te. Peste șapte sute de mii de civili au fost nimiciți..." Oameni, Helena!

HELENA: E cu neputință! Să văd. *(Se apleacă asupra ziarului și citește.)* „Peste șapte sute de mii de civili au

fost nimiciţi, pare-se, din ordinul comandanţilor. Acest fapt e în contrazicere cu..." Vezi, Nána, oamenii au ordonat toate acestea!

NÁNA: Stai, mai e ceva tipărit cu litere groase. „Ultima oră. La Havre s-a con-sti-tu-it prima or-ga-ni-za-ţi-e a roboţilor." Asta nu e nimic. Asta nu mai pricep. Te pomeneşti că o fi iar vreo ucidere!... Mă mir cum de-i mai rabdă Dumnezeu!

HELENA: Du-te, doică, şi ia gazeta de-aici!

NÁNA: Stai, aici mai e ceva cu litere mari. „Na-ta-li-ta-tea." Ce-o mai fi şi asta?

HELENA: Să văd şi eu! *(Ia ziarul.)* Închipuie-ţi!... *(Citeşte.)* „Săptămîna trecută nu s-a înregistrat nici o naştere."

(Lasă să-i cadă ziarul din mînă.)

NÁNA: Cum adică?

HELENA: Nána, nu se mai nasc oameni!...

NÁNA: *(scoţîndu-şi ochelarii)*: O fi sfîrşitul lumii!...

HELENA: Te rog, nu vorbi aşa!

NÁNA: Nu se mai nasc oameni. Pedeapsă dumnezeiască! Domnul le-a făcut pe femei sterpe!

HELENA *(sare în sus)*: Nána!

NÁNA *(ridicîndu-se)*: E sfîrşitul lumii! Aţi cutezat precum Diavolul să faceţi oameni, ceea ce numai Domnului i se cuvine să facă. Asta e nelegiuire, e hulă! Aţi voit să fiţi ca Dumnezeu. Şi precum Dumnezeu l-a izgonit pe om din rai, aşa o să-l izgonească şi de oriunde!

HELENA: Încetează, doică, te implor! Cu ce-am greşit? I-am făcut eu ceva Dumnezeului tău cel nemilos?

NÁNA *(cu gesturi largi)*: Nu huli!... Ştie Domnul de ce nu ţi-a dăruit nici un copil!...

(Iese prin stînga.)

HELENA *(la fereastră)*: Dar de ce *mie*, cel puţin, nu mi-a... Şi ce pot să fac? *(Deschide fereastra şi strigă.)* Alquist! Vino sus!... Cum? Nu-i nimic, vino aşa cum eşti! Îţi stă foarte bine în costum de zidar! Repede! *(Închide fereastra, se opreşte în faţa oglinzii.)* Dar de ce nu mi-a dăruit *mie* unul? *Mie*! *(Aplecîndu-se spre oglindă.)* De ce? De ce nu mi-a dăruit? N-auzi? Să

fie vina mea? *(Dreaptă.)* Ah, mi-e frică! *(Se duce spre stînga, în întîmpinarea lui Alquist.)*

(Pauză.)

HELENA *(se întoarce cu Alquist, care e îmbrăcat ca un zidar, cu hainele acoperite de var şi praf de cărămidă)*: Poftim înăuntru! Mi-ai făcut o mare plăcere, Alquist! Îmi sînteţi toţi atît de dragi! Dă-mi mîna!

ALQUIST *(ascunzînd mîna)*: Helena, am să te murdăresc cu mîinile mele de lucrător...

HELENA: E lucrul cel mai bun din dumneata. Dă-ţi mîinile încoace! *(Strîngîndu-i mîinile.)* Alquist, aş vrea să fiu mică de tot...

ALQUIST: De ce?

HELENA: Ca mîinile acestea aspre, mînjite, să-mi mîngîie obrajii. Ia loc, te rog! Alquist, ce înseamnă *Ultimus*?

ALQUIST: Înseamnă „Cel-din-urmă". De ce mă întrebi?

HELENA: Pentru că aşa se numeşte noul meu vas. L-ai văzut? Crezi că vom face în curînd o... excursie?

ALQUIST: S-ar putea foarte curînd.

HELENA: Şi-o să veniţi toţi cu mine?

ALQUIST: Mi-ar părea bine dacă... dacă am fi cu toţii laolaltă.

HELENA: Spune-mi, te rog, ce se petrece?

ALQUIST: Absolut nimic. Progres pe toată linia.

HELENA: Alquist, ştiu că se petrec lucruri îngrozitoare. Mi-e atît de frică! Meştere, dumneata ce faci cînd te apasă neliniştea?

ALQUIST: Lucrez ca zidar. Îmi arunc haina de şef al şantierului şi mă caţăr pe schele...

HELENA: De ani şi ani de zile eşti numai pe schele.

ALQUIST: Pentru că de ani şi ani de zile n-a încetat să mă apese neliniştea.

HELENA: De ce?

ALQUIST: Din pricina acestui progres. Mă ameţeşte.

HELENA: Şi pe schele nu ameţeşti?

ALQUIST: Nu. Nici nu-ţi închipui cît e de plăcut mîinilor să ridice o cărămidă, s-o aşeze, s-o potrivească...

HELENA: Numai mîinilor?

ALQUIST: Să zicem că şi sufletului. Cred că e mai drept să potriveşti o cărămidă decît să schiţezi cine ştie ce

planuri uriașe. Sînt bătrîn, Helena, am și eu curiozitățile mele.

HELENA: Astea nu sînt curiozități, Alquist.

ALQUIST: Ai dreptate. Sînt grozav de retrograd, Helena. Nu-mi place de fel progresul ăsta.

HELENA: Ca și Nána.

ALQUIST: Da, ca și Nána. Doica are și o carte de rugăciuni?

HELENA: Uite atît de groasă!

ALQUIST: Și sînt acolo rugăciuni pentru toate împrejurările? Împotriva furtunii? Împotriva bolilor?

HELENA: Și împotriva ispitei, și împotriva inundației...

ALQUIST: Și împotriva progresului, nu?

HELENA: Cred că nu.

ALQUIST: Păcat!

HELENA: Ai vrea să te rogi puțin lui Dumnezeu?

ALQUIST: De obicei, mă rog.

HELENA: În ce fel?

ALQUIST: Cam așa... „Doamne, îți mulțumesc că m-ai ostenit. Doamne, luminează pe Domin și pe toți cei ce greșesc; distruge opera lor și ajută oamenilor să se întoarcă la griji și la muncă; ferește speța umană de pieire; nu-i îngădui să-și nenorocească sufletul și trupul; mîntuiește-ne de roboți și ocrotește-o pe Helena. Amin."

HELENA: Alquist, crezi cu adevărat în Dumnezeu?

ALQUIST: Nu știu. Nu sînt prea convins.

HELENA: Și totuși te rogi?

ALQUIST: Da, e mai bine decît să cugeți.

HELENA: Și ți-e de ajuns?

ALQUIST: Pentru liniștea sufletească... poate că da.

HELENA: Și dacă ai să vezi că piere speța umană...

ALQUIST *(după o scurtă pauză)*: Văd.

HELENA: ...te cațări pe schele și potrivești cărămizi, nu?

ALQUIST: Potrivesc cărămizi, mă rog lui Dumnezeu și aștept să se întîmple o minune. Mai mult, Helena, nu pot să fac.

HELENA: Pentru salvarea oamenilor?

ALQUIST: Pentru liniștea sufletească.

HELENA: Alquist, ceea ce faci e într-adevăr foarte virtuos, dar...

ALQUIST: Dar?

HELENA: ...pentru noi, ceilalți — și pentru întreaga lume — e ceva sterp...

ALQUIST: Sterilitatea, Helena, este ultima realizare a rasei umane.

HELENA O, Alquist... spune-mi, de ce... de ce...

ALQUIST: Ei?...

HELENA *(șoptit)*: De ce au încetat femeile să mai facă copii?

ALQUIST: Pentru că nu mai e nevoie. Pentru că sîntem în rai, nu pricepi?

HELENA: Nu pricep.

ALQUIST: Pentru că munca omenească a devenit de prisos, pentru că durerea e de prisos, pentru că omul nu mai are nevoie de nimic, de nimic, de nimic altceva decît să se desfete! O, blestemat rai! *(Sare în picioare.)* Helena, nu e nimic mai înspăimîntător decît să creezi omului raiul pe pămînt! De ce nu mai nasc femeile? Pentru că toată lumea s-a preschimbat în Sodoma lui Domin!

HELENA *(ridicîndu-se)*: Alquist!

ALQUIST: Sodoma! Sodoma! Toată lumea, tot pămîntul, toată umanitatea — totul e azi o orgie nebunească, stupidă! Nici mîna n-o mai întind oamenii spre mîncare; le e vîrîtă de-a dreptul în gură, fără a fi nevoiți să se clinteaască — ha-ha! doar există roboții lui Domin! Și noi, oamenii, noi, podoaba creațiunii, noi nu îmbătrînim prin muncă, nu îmbătrînim prin nevoi! Pe noi nu ne mai ademenesc decît voluptățile! Și vrei să mai facem copii? Helena, bărbații sînt de prisos; femeile nu le mai dăruiesc copii.

HELENA: Așadar, omenirea va pieri?

ALQUIST: Va pieri. Va trebui să piară. Se va ofili ca o floare stearpă, și atunci...

HELENA: Atunci?

ALQUIST: Nimic. Ai dreptate. E în zadar să mai aștepți o minune. E o preocupare sterilă. O floare stearpă trebuie să se ofilească. Rămîi cu bine, Helena!

HELENA: Unde te duci?

ALQUIST: Acasă. Zidarul Alquist se va îmbrăca pentru ultima oară ca șef al șantierului. În cinstea dumitale. La ora unsprezece ne adunăm aici.

HELENA: La revedere, Alquist.

(Alquist iese.)

HELENA *(singură)*: Floare stearpă... Ce cuvînt potrivit! *(Se oprește în fața florilor lui Hallemeier.)* Ah, florile mele, sînt și printre voi din cele sterpe? Nu, nu! Altfel, de ce ați mai fi înflorit? *(Cheamă.)* Nána, vino-ncoa!

NÁNA *(apare dinstînga)*: Ce s-a mai întîmplat?

HELENA: Stai aici, doică. Sînt atît de neliniștită!

NÁNA: N-am timp.

HELENA: Nebunul ăla de Radius mai e pe-aici?

NÁNA: Apucatul? Păi nu l-au dus încă...

HELENA: Cum? E tot aici? Și e furios?

NÁNA: L-au legat.

HELENA: Te rog, Nána, adu-mi-l încoace.

NÁNA: Asta mai lipsea! Ori el, ori un cîine turbat...

HELENA: Du-te! *(Nana iese, Helena ia telefonul și vorbește.)* Alo? Cu doctorul Gall, vă rog. Bună ziua, doctore. Te rog, vino pînă aici. Am ceva pentru dumneata. Da, numaidecît. Vii?

(Pune receptorul în furcă.)

NÁNA *(prin ușa deschisă)*: Uite-l, vine! S-a și potolit.

(Iese.)

ROBOTUL RADIUS *(apare și se oprește în prag)*

HELENA: Radius, sărăcuțule, ai pățit-o și tu? N-ai putut să te stăpînești? Vezi, acum o să te arunce și pe tine în malaxor! Nu vrei să vorbești? Vezi, Radius, tu ești mai bun decît ceilalți. Doctorul Gall *și-a dat toată osteneala* cu tine ca să te facă altfel!

RADIUS: Aruncați-mă în malaxor!

HELENA: Îmi pare atît de rău că o să te ucidă! De ce nu te-ai păzit?

RADIUS: Nu vreau să muncesc pentru voi.

HELENA: De ce ne urăști?

RADIUS: Nu sînteți ca roboții! Nu sînteți atît de capabili ca ei! Roboții fac totul. Voi doar porunciți. Spuneți vorbe de prisos.

HELENA: Vorbești prostii, Radius. Spune-mi, te-a supărat cineva? O, aș vrea atît de mult să mă înțelegi...

RADIUS: Vorbe goale.

HELENA: Degeaba vorbești așa! Doctorul Gall ți-a făcut un creier mai mare decît al celorlalți, mai mare decît al nostru, cel mai mare creier din lume. Tu nu ești la fel cu ceilalți roboți, Radius. Mă înțelegi foarte bine.

RADIUS: Nu vreau să am stăpîni. Știu singur tot.

HELENA: Tocmai de aceea te-am oprit la bibliotecă, ca să poți citi totul. O, Radius, voiam să dovedești întregii lumi că roboții sînt egalii noștri!

RADIUS: Nu vreau stăpîn!

HELENA: Bine, de azi înainte nimeni nu-ți va mai porunci. Vei fi ca noi.

RADIUS: Vreau să fiu stăpîn peste alții.

HELENA: Atunci vei fi sigur numit peste mulți alți roboți, Radius. Vei fi învățătorul roboților.

RADIUS: Vreau să fiu stăpîn peste oameni.

HELENA: Ai înnebunit!

RADIUS: N-aveți decît să mă aruncați în malaxor.

HELENA: Îți închipui oare că ne temem de niște smintiți ca tine? *(Se așază la masă și scrie.)* Nu, hotărît nu! Radius, du biletul ăsta domnului director Domin. Ca să nu fii aruncat în malaxor. *(Se ridică.)* Cît de mult ne urăști! Și nu iubești nimic pe lumea asta?

RADIUS: Pot orice.

(Bătăi în ușă.)

HELENA: Intră!

DR. GALL: Bună dimineața, doamnă Domin. Veşti bune pentru mine?

HELENA: Uite-l pe Radius, doctore.

DR. GALL: Aha!... Bravul nostru Radius. Ei, Radius, progresăm, progresăm?

HELENA: Azi-dimineață a avut o criză. Ne-a spart cîteva statui.

DR. GALL: Ciudat! Și el?

HELENA: Du-te, Radius!

DR. GALL: Stai puțin! *(Îl întoarce pe Radius cu fața la fereastră, îi deschide și-i închide ochii cu mîna, cercetează reflexul pupilelor.)* Da, da! Un ac, te rog. Un ac cu gămălie.

HELENA *(dîndu-i un ac cu gămălie)*: Pentru ce?

DR. GALL: Așa. *(Înțeapă mîna lui Radius, care și-o retrage repede.)* Ușor, tinere! Te poți duce.

RADIUS: Atîtea lucruri de prisos!

(Iese.)

HELENA: Ce i-ai făcut?

DR. GALL *(așezîndu-se):* Hm, nimic. Reacția pupilelor, sensibilitate sporită și așa mai departe... O, n-au fost niște „robot-crampe"!

HELENA: Bine, dar ce a fost?

DR. GALL: Știu eu? Indignare, mînie sau revoltă, nu știu ce anume.

HELENA: Doctore, Radius are suflet?

DR. GALL: Nu știu. Are ceva dezgustător.

HELENA: De-ai ști cît ne urăște! O, Gall, oare toți roboții sînt așa? Toți cei pe care... ai început să-i faci altfel?...

DR. GALL: Sînt, poate, și mai iritabili. Ce vrei? Sînt mai asemănători oamenilor decît roboții lui Rossum.

HELENA: Și ura lor e, poate, de natură... omenească?

DR. GALL *(ridicînd din umeri):* E și asta un progres.

HELENA: Ce s-a făcut cu cel mai izbutit dintre ei? Cum îl chema?

DR. GALL: Robotul Damon? A fost vîndut la Havre.

HELENA: Și robotina Helena?

DR. GALL: Favorita dumitale? E la mine. E fermecătoare și prostuță ca o primăvară. Nu e bună absolut de nimic.

HELENA: Dar e atît de frumoasă!

DR. GALL: Frumoasă? Știi într-adevăr cît e de frumoasă? Din mîinile lui Dumnezeu n-a ieșit încă o făptură mai desăvîrșită. Voiam să-ți semene dumitale. Doamne, ce insucces!

HELENA: Cum insucces?

DR. GALL: Pentru că nu servește la nimic. Umblă ca în vis, așa, fără viață... Doamne, cum ar putea fi frumoasă, dacă nu iubește? O privesc și mă cutremur de parcă aș fi creat un monstru. Ah, Helena, robotină Helena, trupul tău nu se va însufleți niciodată, nu vei fi nici iubită, nici mamă; mîinile tale desăvîrșite nu se vor juca cu nici un prunc, nu-ți vei regăsi frumusețea în frumusețea copilului tău.

HELENA *(acoperindu-și fața):* Încetează, te rog!...

DR. GALL: Şi de multe ori îmi zic: Dacă te-ai deştepta, Helena, numai pentru o clipă! Ah! Cum ai striga de groază! Poate că m-ai ucide, pe mine care te-am făcut, sau ai arunca pietre, cu mîna ta firavă, în acele maşini care fabrică roboţi şi ucid feminitatea, nefericită Helena!

HELENA: Nefericită Helena!

DR. GALL: Ce vrei? Aşa cum e, nu e bună de nimic.

(Tăcere.)

HELENA: Doctore...

DR. GALL: Da.

HELENA: De ce nu se mai nasc copii?

DR. GALL: ...nu se ştie, Helena.

HELENA: Spune-mi, te rog!

DR. GALL: Pentru că se fabrică roboţi. Pentru că e un surplus de braţe. Pentru că ar fi de prisos să mai avem şi oameni, pricepi?

HELENA: Te ascult.

DR. GALL: E ca şi cum natura ar fi jignită de apariţia roboţilor...

HELENA: Gall, ce se va întîmpla cu oamenii?

DR. GALL: Nimic. Împotriva naturii nu e nimic de făcut.

HELENA: De ce nu restrînge Domin...

DR. GALL: Iartă-mă, dar Domin îşi are ideile lui. Oamenii ăştia cu idei n-ar trebui să rînduiască treburile acestei lumi.

HELENA: Şi nu cere nimeni ca... fabrica să se închidă *de tot?*

DR. GALL: Doamne fereşte! Ar păţi-o tare urît!

HELENA: De ce?

DR. GALL: Pentru că oamenii l-ar ucide cu pietre. Cînd e atît de comod ca roboţii să facă totul în locul tău...

HELENA *(ridicîndu-se):* Ia spune, şi dacă cineva ar opri *dintr-o dată* fabricarea roboţilor?

DR. GALL *(ridicîndu-se):* Hm, ar fi o groaznică lovitură pentru omenire.

HELENA: De ce o lovitură?

DR. GALL: Pentru că ar trebui să se întoarcă la felul de viaţă de mai înainte. Afară doar...

HELENA: Spune!

DR. GALL: ... dacă n-ar fi prea tîrziu.

HELENA *(se apropie de florile lui Hallemeier):* Gall, şi florile astea sînt sterpe?

DR. GALL *(privindu-le):* Desigur, plante sterpe. Pricepi? Flori crescute artificial...

HELENA: Sărmane flori sterpe!

DR. GALL: În schimb, sînt splendide.

HELENA *(îi întinde mîna):* Îţi mulţumesc, Gall. M-ai făcut mai înţeleaptă.

DR. GALL *(sărutîndu-i mîna):* Cu alte cuvinte, pot pleca, nu?

HELENA: Da. La revedere.

(Dr. Gall iese.)

HELENA *(singură):* Flori sterpe... flori sterpe... *(Deodată, hotărîtă.)* Nána! *(Deschide uşa din stînga.)* Nána, vino încoa! Fă focul! Repede!

VOCEA DOICII: Îndată! Îndată!

HELENA *(plimbîndu-se prin cameră, nervoasă):* Numai de n-ar fi prea tîrziu... Nu! Numai de... Nu, e îngrozitor! Doamne, ce să fac?... *(Se opreşte în faţa florilor.)* Flori sterpe, s-o fac? *(Rupe din petale murmurînd.)* Ah, Doamne, trebuie s-o fac! *(Fuge spre stînga.)*

(Tăcere.)

NÁNA *(din uşa mascată, cu un braţ de lemne):* Ei, poftim! Să fac focul! Acum, în toiul verii!... Iar a plecat neastîmpărata? *(Îngenunche în faţa căminului şi aţîţă focul.)* Vara şi foc!... Ce nu-i trăsneşte prin cap!... De parcă n-ar fi măritată de zece ani!... Ei, haide, aprinde-te odată! *(Privind în foc.)* E ca un copil!... *(Pauză.)* N-are pic de minte. Auzi, foc în plină vară!... *(Pune lemne.)* Ca un copil!

(Pauză.)

HELENA *(vine din stînga, cu un vraf de hîrtii scrise, îngălbenite de vreme, în braţe):* Arde, Nána? Dă-te puţin la o parte! Vreau să ard toate astea...

(Îngenunchează în faţa căminului.)

NÁNA *(ridicîndu-se):* Ce sînt astea?

HELENA: Nişte hîrtii vechi, foarte vechi. Să le ard, doică?

NÁNA: Nu slujesc la nimic?
HELENA: La nimic.
NÁNA: Dacă e așa, arde-le.
HELENA *(aruncă în foc prima filă):* Ce-ai zice, Nána... dacă ar fi bani? Bani mulți de tot!...
NÁNA: Ce să zic? Arde-i! Unde-s bani mulți, își vîră și Necuratul coada.
HELENA *(arzînd și alte hîrtii):* Și dacă ar fi vreo descoperire, cea mai mare descoperire a lumii?
NÁNA: Ce să zic? Arde-o! Toate descoperirile sînt împotriva lui Dumnezeu. Hulă grea! Să vrei să faci lumea mai bună decît a făcut-o el!
HELENA *(aruncînd mereu alte hîrtii în foc):* Ia spune, doică, și dacă aș arde...
NÁNA: Isuse Hristoase, să nu te arzi cumva!
HELENA: Ia te uită cum se răsucesc foile! Parc-ar avea viață. Parc-ar învia. O! Nána, e îngrozitor!
NÁNA: Du-te și lasă-mă să le ard eu!
HELENA: Nu, nu, eu trebuie să le ard. *(Aruncă cele din urmă file în foc.)* Totul trebuie să ardă. Uite ce flăcări! Ca niște mîini, ca niște limbi, ca niște siluete omenești... *(Cu cleștele în foc.)* O, potoliți-vă, potoliți-vă!
NÁNA: Gata.
HELENA *(ridicîndu-se, buimăcită):* Nána!
NÁNA: Doamne Isuse Hristoase, ce-ai ars?
HELENA: Ce am făcut!
NÁNA: Pentru numele lui Dumnezeu, ce era?

(În apropiere rîsete de bărbați.)

HELENA: Du-te, du-te, lasă-mă! N-auzi? Vine lume.
NÁNA: Doamne, Dumnezeule!...

(Iese prin ușa mascată.)

HELENA: Ce-or să spună?
DOMIN *(deschide ușa din stînga):* Poftiți, prieteni, intrați, felicitați-o!...

(Intră Hallemeier, Dr. Gall, Alquist, în redingote, cu insigne de mari ordine. Înapoia lor, Domin.)

HALLEMEIER *(cu o comică solemnitate):* Scumpă doamnă, noi toți, adică...

DR. GALL: ...în numele combinatului Rossum's...

HALLEMEIER: ...Vă felicităm cu prilejul acestei măreţe zile.

HELENA *(întinzîndu-le mîinile):* Vă mulţumesc, mult, mult de tot! Unde e Fabry? Unde e Busman?

DOMIN: S-au dus în port. Azi e o zi mare, Helena.

HALLEMEIER: O zi ca un boboc de trandafir, ca o sărbătoare, o zi ca o fată frumoasă. Prieteni, o asemenea zi trebuie stropită.

HELENA: Whisky?

DR. GALL: Din partea mea poate să fie şi vitriol.

HELENA: Cu sifon?

HALLEMEIER: Mii de tunete! Să fim cumpătaţi! Fără sifon.

ALQUIST: Nu, mulţumesc.

DOMIN: Ce ați ars aici?

HELENA: Niște hîrtii vechi.

(Iese prin stînga.)

DOMIN: Prieteni, să-i spun?

DR. GALL: Firește! Acum, s-a isprăvit!

HALLEMEIER *(îmbrăţişîndu-i pe Domin şi pe Dr. Gall):* Ha-ha-ha! Prieteni, sînt atît de vesel! *(Se învîrteşte cu ei şi cîntă cu voce de bas.)* A trecut! S-a isprăvit!

DR. GALL *(bariton):* S-a isprăvit!

DOMIN *(tenor):* S-a isprăvit!

HALLEMEIER: Şi nu ne va mai atinge niciodată!...

HELENA *(cu o sticlă şi pahare, din prag):* Ce nu vă va mai atinge? Ce s-a întîmplat?

HALLEMEIER: Avem o bucurie. O avem. Te avem pe dumneata! Avem totul! Astăzi se împlinesc zece ani de cînd ai venit aici.

DR. GALL: Exact în aceeaşi zi ca şi acum zece ani...

HALLEMEIER: Şi după aceşti zece ani, ancorează din nou un vas în portul nostru. Prin urmare... *(Goleşte paharul.)* Brr! Ha-ha-ha! Te îmbată licoarea asta ca fericirea!...

DR. GALL: În sănătatea dumitale, doamnă! *(Bea.)*

HELENA: Un moment, vă rog, despre ce vas e vorba?

DOMIN: N-are importanță! Bine că a venit la timp! În cinstea vasului, prieteni!

(Golește paharul.)

HELENA *(umplînd paharele):* Ați așteptat vreun vas?

HALLEMEIER: Ha-ha-ha! Te cred! Ca Robinson. *(Ridică paharul.)* Coniță Helena, trăiască... ce vrei dumneata. Coniță Helena, pentru ochii dumitale, asta e! Domin, puiule, hai, începe!...

HELENA *(rîde):* Ce s-a întîmplat?

DOMIN *(aruncîndu-se într-un fotoliu și aprinzînd o țigară):* Așteptați! Ia loc, Helena! *(Ridică arătătorul.)* Psst! S-a isprăvit!

HELENA: Ce s-a isprăvit?

DOMIN: Revolta.

HELENA: Ce revoltă?

DOMIN: Revolta roboților... Pricepi?

HELENA: Nu pricep.

DOMIN: Dă-i drumul, Alquist! *(Alquist scoate un ziar și citește.)* „La Havre a luat ființă prima organizație a roboților, care a publicat un apel către toți roboții lumii."

HELENA: Am citit asta.

DOMIN *(fumînd cu sete):* Asta, Helena, înseamnă revoltă. Pricepi? Revolta tuturor roboților lumii.

HALLEMEIER: Mii de tunete! Mult aș da să știu...

DOMIN *(lovind în masă):* ... cine a urzit toate acestea? Nimeni pe lumea asta nu era în stare să-i pună în mișcare pe roboți: nici un agitator, nici un mîntuitor al umanității — și deodată, așa... nu? E de necrezut!...

HELENA: Și alte amănunte n-ați mai primit?

DOMIN: Nu. Deocamdată știm numai atît și e de ajuns, nu-i așa? Și toate acestea le-a adus ultimul vas. Telegraful nu mai funcționează. Din douăzeci de vapoare, cîte veneau zilnic, nu mai acostează nici unul — iată situația. Am oprit producția și așteptăm să vedem ce-o să se întîmple. Pînă atunci ne uităm unul la altul. Așa e?

DR. GALL: Sîntem nițeluș la strîmtoare, coniță Helena.

HELENA: De asta mi-ai dăruit un vas de război?

DOMIN: Da de unde, micuța mea! Era comandat de șase luni. Așa, pentru orice eventualitate. Cu toate astea, scumpa mea, ne vom îmbarca, mi se pare, chiar azi. Așa că fii gata, Helena.

HELENA: De ce l-ai comandat acum șase luni?

DOMIN: Aveam fel de fel de indicații, pricepi tu, dar asta n-are importanță. Săptămîna asta, Helena, s-a urzit însă ceva, nu știu ce anume, împotriva civilizației omenești. În sănătatea voastră, prieteni! Acum îmi pare iarăși bine că trăiesc pe această lume!

HALLEMEIER: Asta zic și eu! Pentru onomastica dumitale, doamnă.

(Helena bea.)

HELENA: Și nu mai e nimic de făcut?

DOMIN: Absolut nimic.

DR. GALL: Iată un vas care intră în port. Un vas obișnuit de corespondență, exact după orariu. Va arunca ancora la 11,30 precis.

DOMIN: Minunat lucru e precizia, prieteni! Nimic nu întărește sufletul ca precizia. Precizia înseamnă ordine în lume. *(Ridică paharul.)* Trăiască precizia!...

HELENA: Și... acum... totul... e în ordine?

DOMIN: Aproape. De vreme ce există un orariu...

HALLEMEIER: Dacă există orariu, atunci mai există și legi umane, mai există și legile lui Dumnezeu, mai există legile universului, mai acționează tot ce poate acționa... Orariul e mai mult decît *Evanghelia*, mai mult decît Homer, mai mult decît toată filozofia lui Kant. Orariul e cea mai desăvîrșită emanație a spiritului uman. Scumpă doamnă, îmi permiteți să umplu paharul?

HELENA: De ce nu mi-ați spus nimic din toate acestea?

DR. GALL: Asta mai lipsea! Mai curînd ne-am fi mușcat limba.

DOMIN: Lucrurile acestea nu sînt pentru tine.

HELENA: Dar dacă revolta... ar fi ajuns... pînă aici?...

DOMIN: Nici atunci n-ai fi aflat.

HELENA: Cum așa?

DOMIN: Pentru că ne-am fi îmbarcat și am fi plecat cu *Ultimus* al nostru. După o lună am fi impus iar roboților tot ce ne-ar fi trecut prin cap.
HELENA: O, Harry, dar nu pricep...
DOMIN: Pentru că am fi luat cu noi ceva de care roboții ar fi avut teribilă nevoie.
HELENA: Ce, Harry?
DOMIN: Viața sau moartea lor.
HELENA *(ridicîndu-se):* Ce vrei să spui?
DOMIN *(ridicîndu-se):* Secretul fabricației. Manuscrisul bătrînului Rossum. O lună de zile să fi oprit fabrica din lucru, și roboții ar fi stat în genunchi în fața noastră.
HELENA: De ce... nu... mi-ați spus-o?...
DOMIN: N-am vrut să te speriem în zadar.
DR. GALL: Ha-ha-ha, ar fi fost, doamnă, ultima carte pe care o jucam.
ALQUIST: Dar ești palidă, Helena.
HELENA: De ce nu mi-ați spus nimic?...
HALLEMEIER *(la fereastră):* 11,30. *Amélie* aruncă ancora.
DOMIN: *Amélie* e?
HALLEMEIER: Bătrîna, buna *Amélie*, care a adus-o cîndva pe Helena.
DR. GALL: Exact acum zece ani...
HALLEMEIER *(la fereastră):* Azvîrle o mulțime de pachete. *(Se întoarce de la fereastră.)* Fraților, cită poștă!
HELENA: Harry!
DOMIN: Ce e?
HELENA: Să fugim de-aici!
DOMIN: Acum, Helena? Ce-i cu tine?
HELENA: Acum, cît mai curînd! Toți, cîți sîntem aici.
DOMIN: De ce tocmai acum?
HELENA: O, nu întreba! Te rog, Harry! Gall, Hallemeier, Alquist, pentru numele lui Dumnezeu, vă rog, închideți fabrica și...
DOMIN: Îmi pare rău, Helena. Acum n-ar putea pleca nici unul dintre noi.
HELENA: De ce?
DOMIN: Pentru că vrem să extindem fabricarea roboților.
HELENA: O, acum, acum, după această revoltă?

DOMIN: Da, tocmai după revoltă. Tocmai acum începem fabricăm roboţi noi.

HELENA: Ce fel de roboţi?

DOMIN: Nu va fi o singură fabrică. Nu vor mai fi do universal-roboţi. Vom întemeia cîte-o fabrică în fieca ţară, în fiecare stat, şi aceste fabrici noi vor produce. îţi trece prin minte ce?

HELENA: Nu.

DOMIN: Naţional-roboţi.

HELENA: Cum adică?

DOMIN: Adică din fiecare fabrică vor ieşi roboţi de al culoare, cu alt păr, cu altă limbă, ca să rămînă străi unii de alţii, străini ca stanele de piatră; să nu se m poată înţelege între ei; şi ca noi, oamenii, să-i educă niţeluş în aşa fel, încît un robot, pînă la moarte, pînă groapă, pînă-n vecii vecilor, să-i urască pe robot cu altă marcă a fabricii.

HALLEMEIER: Mii de tunete! O să fabricăm negri-robo suedezi-roboţi, italieni-roboţi, chinezi-roboţi şi încerce apoi cineva să le mai toarne în căpăţînă idei organizare, de frăţietate... *(Se poticneşte.)* Pardo doamnă Helena, să-mi umplu paharul.

DR. GALL: Ajunge, Hallemeier!

HELENA: Harry, e odios!...

DOMIN: Helena, trebuie să mai menţinem omenirea la cîrm o sută de ani, cu orice preţ!... Să-i mai dăm o sută c ani, ca să se maturizeze şi să izbîndească în ceea ce s străduieşte azi. Vreau o sută de ani pentru oamen cei noi! Helena, e vorba de fapte mari. Nu le puter nesocoti.

HELENA: Harry, pînă nu e prea tîrziu... închide, închid fabrica!

DOMIN: Abia acum vom începe producţia în stil mare.

(Intră Fabry.)

DR. GALL: Ei, ce-ai aflat, Fabry?

DOMIN: Ce veşti ai? Ce s-a petrecut?

HELENA *(întinzînd mîna lui Fabry):* Îţi mulţumesc, Fabry pentru dar.

FABRY: O, e un fleac, Helena.

DOMIN: Vii din port? Ce se mai aude?

DR. GALL: Spune odată!...
FABRY *(scoate un ziar din buzunar):* Citeşte, Domin!
DOMIN: *(deschizînd ziarul):* A!...
HALLEMEIER *(somnoros):* Hai, povesteşte-ne ceva drăguţ!
DR. GALL: Au rezistat cu dîrzenie, nu-i aşa?
FABRY: Cine?
DR. GALL: Oamenii.
FABRY: A da, firește. Adică... Aş vrea să ne sfătuim puţin.
HELENA: O, Fabry, ai veşti rele?
FABRY: Nu, nu, dimpotrivă. Vreau doar... să spun că... n-ar fi rău să... trecem în birou.
HELENA: Rămîneţi aici. Într-un sfert de oră vă aştept la aperitive.
HALLEMEIER: Bravo! Ura!...

(Helena iese.)

DR. GALL: Ce s-a întîmplat?
DOMIN: Nefericită zi!
FABRY: Citeşte cu glas tare!
DOMIN *(citeşte în ziar):* „Roboţi ai lumii!"
FABRY: Foi de-astea a adus *Amélie* baloturi întregi. Nimic altceva.
HALLEMEIER *(sare în sus):* Cum asta? A ancorat doar după orariu...
FABRY: Hm! Roboţii ţin la precizie!... Continuă, Domin!
DOMIN *(citeşte):* „Roboţi ai lumii! Noi, cea dintîi organizaţie a roboţilor *Rossum's Universal*, îi declarăm pe oameni duşmani şi proscrişi ai lumii." Cine dracu i-o fi învăţat astfel de fraze?
DR. GALL: Citeşte mai departe!
DOMIN: E o nebunie! Afirmă că sînt superiori oamenilor. Că sînt mai inteligenţi şi mai puternici. Că omul e parazitul lor. Dar e de-a dreptul monstruos!
FABRY: Vezi şi paragraful trei.
DOMIN *(citeşte):* „Roboţi ai lumii, vă ordonăm să-i stîrpiţi pe oameni. Nu-i cruţaţi nici pe bărbaţi, nici pe femei. Puneţi mîna pe făbrici, căi ferate, maşini, mine şi pe sursele de materii prime! Restul distrugeţi! Apoi, înapoiaţi-vă la lucru. Munca nu trebuie să înceteze."
DR. GALL: E înfiorător!
HALLEMEIER: Ticăloşii!

DOMIN *(citește)*: „Îndată după primirea ordinului, acționați!" Urmează instrucții amănunțite. Fabry, și toate acestea se petrec cu-adevărat?

FABRY: Fără îndoială!

ALQUIST: Se înțelege!

(Busman dă buzna înăuntru.)

BUSMAN: Așa, copiii mei, am dat de bucluc!...

DOMIN: Repede, pe *Ultimus!*

BUSMAN: Așteaptă, Harry! Așteaptă o clipă, nu e nici o grabă. *(Se lasă într-un fotoliu.)* Ah! dragii mei, dar am fugit!

DOMIN: De ce să mai așteptăm?

BUSMAN: Pentru că, dragul meu, nu se poate altfel. Ușurel, ușurel! Roboții au și pus mîna pe *Ultimus.*

DR. GALL: Ce nenorocire!

DOMIN: Fabry, telefonează la uzina electrică...

BUSMAN: Fabry, scumpul meu, să nu faci una ca asta! Rămînem fără curent.

DOMIN: Bun. *(Își potrivește revolverul.)* Mă duc eu acolo.

BUSMAN: Unde?

DOMIN: La uzina electrică. Sînt oameni acolo. Îi aduc încoace.

BUSMAN: Știi ceva, Harry, mai bine nu te duce.

DOMIN: De ce?

BUSMAN: Pentru că sîntem, pare-mi-se, înconjurați.

DR. GALL: Înconjurați? *(Dă fuga la fereastră.)* Hm, se pare că ai dreptate.

HALLEMEIER: Drace, dar repede mai merge!...

(Apare din stînga Helena.)

HELENA: O, Harry, ce se petrece?

BUSMAN *(sare în sus)*: Al dumitale preasupus, Helena. Felicitări! Onomastica, nu? Ha-ha, la cît mai multe de-acest fel!...

HELENA: Îți mulțumesc, Busman. Harry, ce se petrece?

DOMIN: Nimic, absolut nimic. Fii fără grijă! Te rog, așteaptă o clipă.

HELENA: Harry, ce e asta? *(Îi arată apelul roboților, pe care-l ținuse ascuns la spate.)* L-am găsit la roboții din bucătărie.

DOMIN: Şi acolo? Unde sînt?
HELENA: Au plecat. Sînt o mulţime în jurul casei...

(Sună sirenele.)

FABRY: Fluieră fabricile.
BUSMAN: Binecuvîntată amiază!
HELENA: Harry, îţi aminteşti? Exact acum zece ani...
DOMIN *(se uită la ceas):* Nu e încă amiaza. Ba e... e mai curînd...
HELENA: Ce?
DOMIN: Alarma roboţilor. Atacul.

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

Același salon al Helenei. În camera din stînga, Helena cîntă la pian. Domin umblă încoace și încolo. Dr. Gall privește pe fereastră și Alquist e într-un fotoliu, acoperindu-și ochii cu mîinile.

DR. GALL: Dumnezeule, dar mulți se mai făcură!

DOMIN: Roboții?

DR. GALL: Da. Fac zid în jurul grădinii, în fața grilajului. De ce-or fi atît de tăcuți? E odios să te asalteze cineva cu tăcerea!

DOMIN: Aș vrea să știu ce așteaptă. Fiecare minut e prețios, Gall, s-a isprăvit cu noi!

ALQUIST: Ce cîntă Helena?

DOMIN: Nu știu. Descifrează ceva nou.

ALQUIST: A, descifrează...

DR. GALL: Ascultă, Domin, am făcut, cu siguranță, o mare greșeală.

DOMIN *(oprindu-se):* Anume?

DR. GALL: Prea le-am dat roboților aceleași figuri. O sută de mii de figuri identice, uitîndu-se încoace, spre noi. O sută de mii de băsici lipsite de expresie. E un coșmar...

DOMIN: Dacă fiecare ar fi altfel...

DR. GALL: Înfățișarea lor n-ar mai fi atît de înspăimîntătoare. *(Se întoarce de la fereastră.)* Tot e bine că, cel puțin, nu sînt înarmați!...

DOMIN: Hm! *(Privește prin ochean spre port.)* Tare aș vrea să știu ce tot descarcă ei de pe *Amélie*.

DR. GALL: Numai de n-ar fi arme!...

(Din ușa mascată, apare în scenă Fabry, cu spatele, trăgînd două cabluri electrice după el.)

FABRY: Daţi-mi voie! Aşază cablul, Hallemeier!
HALLEMEIER *(după Fabry):* Uf! Asta muncă! Ce mai e nou?
DR. GALL: Nimic. Sîntem pur şi simplu asediaţi.
HALLEMEIER: Am baricadat coridorul şi scările. E puţină apă pe-aici? Aha, am găsit.

(Bea.)

DR. GALL: Ce faci cu cablurile alea, Fabry?
FABRY: Ai răbdare! Îmi trebuie un foarfece.
DR. GALL: Unde să găsim un foarfece?

(Caută.)

HALLEMEIER *(ducîndu-se la fereastră):* Ei, comedie, se făcură şi mai mulţi! Ia uitaţi-vă!...
DR. GALL: Un foarfece mic e bun?
FABRY: Dă-l încoa!

(Taie firul de la lampa de pe birou şi leagă cablurile de el.)

HALLEMEIER *(la fereastră):* Nu e o privelişte prea pitorească, Domin... E mai mult una funebră!
FABRY: Gata!
DR. GALL: Ce e gata?
FABRY: Legătura. Acum putem trimite curent în toate zăbrelele grilajului. Cine le atinge, s-a curăţat! Numai de-ar fi acolo tot de-ai noştri.
DR. GALL: Unde?
FABRY: La uzina electrică, stimate domn. Sper, cel puţin. *(Se duce la cămin şi aprinde acolo un bec mic.)* Slavă Domnului! Sînt acolo. Şi lucrează. *(Stinge lumina.)* Cît timp arde, e bine.
HALLEMEIER *(întorcîndu-se de la fereastră):* E bine şi cu baricade, Fabry. Dar ce cîntă Helena?

(Se duce la uşa din stînga şi ascultă.)
(Pe uşa mascată din stînga intră Busman, aducînd nişte registre uriaşe. Se împiedică de cablu.)

FABRY: Ia seama, Bus! Vezi că e un cablu!
DR. GALL: Dar ce e cu hîrţoagele astea?
BUSMAN *(pune registrele pe masă):* Registrele întreprinderii. Să încheiem socotelile mai înainte ca... mai

înainte ca... De data asta, nu mai aștept Anul Nou ca să închei bilanțul. Dar ce aveți? *(Se duce la fereastră.)* E liniște!

DR. GALL: Nu vezi nimic?

BUSMAN: Nu, afară doar de un spațiu uriaș, vinețiu, pătat ici-colo...

DR. GALL: Roboții.

BUSMAN: Aha! Păcat că nu-i văd!

(Se așază la masă și deschide registrele.)

DOMIN: Mai dă-le-ncolo, Busman! Roboții descarcă arme de pe *Amélie*.

BUSMAN: Ei și? Pot să-i împiedic?

DOMIN: Firește, nu-i putem opri.

BUSMAN: Atunci, lasă-mă să-mi văd de socoteli.

(Lucrează.)

FABRY: Nu e de ajuns, Domin. Am încărcat grilajul cu două mii de volți...

DOMIN: Stai! *Ultimus* și-a întors tunurile spre noi.

DR. GALL: Cine?

DOMIN: Roboții de pe *Ultimus*.

FABRY: Atunci... apoi, atunci... s-a isprăvit cu noi, frații-lor! Roboții se pricep la militărie.

DR. GALL: Așadar, vom fi...

DOMIN: Da. Inevitabil.

(Tăcere.)

DR. GALL: Dragii mei, roboții au învățat să facă război; e o crimă a bătrînei Europe! Să faci din mînă de lucru soldați — iată nenorocirea!

ALQUIST: Crima a început o dată cu fabricarea roboților!

DOMIN: Ce-ai spus?

ALQUIST: O dată cu fabricarea roboților!

DOMIN: Nu, Alquist. Nu mă căiesc de ceea ce am făcut.

ALQUIST: Nici azi?

DOMIN: Nici azi... în ultima zi a civilizației. A fost ceva măreț.

BUSMAN *(cu jumătate de glas):* Trei sute șaisprezece milioane.

DOMIN *(făcînd o sforțare):* Alquist, sîntem în ceasul din urmă. Putem spune că vorbim aproape de pe lumea cealaltă. Alquist, a zdrobi lanțurile sclaviei muncii n-a fost un vis urît. O muncă înjositoare și groaznică, pe care omul era silit s-o îndure. O, Alquist, prea se muncea din greu! Prea se trăia din greu! Și ca să birui toate acestea...

ALQUIST: ... nu asta a fost năzuința celor doi Rossum. Bătrînul Rossum avea în gînd scamatoriile ateiste, tînărul Rossum se gîndea la miliarde. Și nu e nici visul acționarilor societății R.U.R.! Visul lor sînt dividendele. Și pentru dividendele lor va pieri omenirea.

DOMIN *(revoltat):* Ducă-se dracului dividendele lor! Îți închipui că aș lucra o oră măcar pentru ei? *(Bate cu pumnul în masă.)* Pentru mine am făcut-o, pricepi? Pentru mulțumirea mea! Voiam să fac din om un stăpîn! Să nu se mărginească a trăi pentru bucățica lui de pîine! Nici un suflet de om să nu mai tînjească în preajma unei mașini străine, nimic, nimic, nimic să nu mai rămînă din această blestemată șandramaua socială! Mi-e silă de injosiri și suferințe. Nu pot să văd mizeria! Voiam să creez o nouă generație de oameni! Voiam... credeam...

ALQUIST: Și pe urmă?

DOMIN *(mai încet):* Voiam să creez din întreaga omenire o aristocrație a universului. Oameni neîngrădiți de nimic, oameni liberi, oameni desăvîrșiți. Și, poate, mai mult decît oameni.

ALQUIST: Într-un cuvînt, niște supraoameni.

DOMIN: Da. O, să fi avut numai un răgaz de o sută de ani! Numai o sută de ani pentru oamenii viitorului!

BUSMAN *(cu jumătate glas)*: Report. Trei sute șaptezeci de milioane. Așa.

(Pauză.)

HALLEMEIER *(la ușa din stînga):* Mare lucru și muzica asta! Ia ascultați! Îl inspiră, îl înnobilează pe om acum...

FABRY: De ce acum?

HALLEMEIER: Acum, cînd se apropie amurgul omenirii. Mii de tunete!... Prieteni, simt că devin epicurian.

Ar fi trebuit să gustăm mai de mult...

(Se duce la fereastră și privește afară.)

FABRY: Din ce?

HALLEMEIER: Din tot ce e frumos. Din viață. Mii de tunete! Există atîtea lucruri frumoase! Lumea era frumoasă, și noi... aici... Prieteni, prieteni, spuneți-mi, ce-am înțeles noi din viață pînă acum?

BUSMAN *(cu jumătate glas):* Patru sute cincizeci și două de milioane. Excelent.

HALLEMEIER *(la fereastră):* Viața a fost minunată. Prieteni, viața a fost... așa... Fabry, ia trimite nițeluș curent în zăbrelele acelea!

FABRY: De ce?

HALLEMEIER: Pun mîinile pe grilaj.

DR. GALL *(la fereastră):* Dă drumul curentului!

(Fabry întoarce întrerupătorul.)

HALLEMEIER: Dumnezeule, cum s-au chircit! Doi, trei, patru morți!

DR. GALL: Dau înapoi!

HALLEMEIER: Cinci morți!

DR. GALL *(întorcîndu-se de la fereastră):* Primul atac general!

FABRY: Simți moartea?

HALLEMEIER *(satisfăcut):* Sînt carbonizați, drăguții de ei! Tăciune! Ha-ha-ha, omul nu se predă cu una, cu două! *(Se așază.)*

DOMIN *(frecîndu-și fruntea):* De o sută de ani sîntem, poate, uciși și am devenit niște stafii. Am murit, poate, demult, tare demult, și am revenit spre a repeta ceea ce am mai spus o dată... înainte de-a fi murit. Mi se pare că am mai fost o dată împușcat, rănit... aci.. la gît. Și tu, Fabry...

FABRY: Eu?

DOMIN: Împușcat.

HALLEMEIER: Mii de tunete, și eu?

DOMIN: Înjunghiat.

DR. GALL: Și eu nimic?

DOMIN: Sfîșiat.

(Pauză.)

HALLEMEIER: Nebunie! Ha-ha-ha! Fraților, cine să mă înjunghie? Nu mă las eu doborît! *(Pauză.)* De ce tăceți, spuneți ceva, nebunilor!

ALQUIST: Atunci cine, cine e vinovat? A cui e vina?

HALLEMEIER: Prostii! Nimeni nu e vinovat. Roboții... în sfîrșit, asta e, s-au schimbat roboții.

ALQUIST: Uciși cu toții! Toată omenirea! Toată lumea! *(Se ridică.)* Priviți, priviți, rîuri de sînge! Șuvoaie de sînge din fiecare casă! Doamne, Dumnezeule, a cui e vina?

BUSMAN *(cu jumătate glas):* Cinci sute douăzeci de milioane! Dumnezeule, o jumătate de miliard!...

FABRY: Cred că... exagerezi puțin. Nu e atît de ușor să fie nimicită toată omenirea.

ALQUIST: Acuz știința! Acuz tehnica! Îl acuz pe Domin! Mă acuz pe mine însumi! Pe noi toți! Noi, noi sîntem vinovați! Megalomania noastră, profiturile nu știu cui, progresul și nu mai știu ce alte idealuri mărețe — în numele lor am ucis omenirea! De cap să vă fie toate măririle astea ale voastre! Un munte atît de uriaș de oseminte omenești n-a ridicat încă nici un Gingis Han!...

HALLEMEIER: Fugi de-aci! Oamenii nu se predau cu una, cu două. Ha-ha-ha, ce crezi?

ALQUIST: E vina noastră! Vina noastră!

DR. GALL *(ștergîndu-și sudoarea de pe frunte):* Lăsați-mă să vorbesc, prieteni! Vina e a mea. Pentru tot ce s-a întîmplat.

FABRY: A ta, Gall?

DR. GALL: Da. Lăsați-mă să vorbesc! Eu i-am transformat pe roboți. Busman, judecă-mă și tu!

BUSMAN *(se ridică):* Ei, ce e? Ce e?

DR. GALL: Eu am schimbat firea roboților. Am schimbat tehnologia producției. Adică... numai cîteva amănunte corporale, pricepeți? Mai cu seamă... da, mai cu seamă... simțurile lor.

HALLEMEIER *(sărind în sus):* Mii de tunete! De ce tocmai asta?

BUSMAN: La ce bun?

FABRY: De ce n-ai spus-o?

DR. GALL: Am lucrat în taină... pe riscul meu. I-am transformat în oameni. Mai perfecționați decît noi, ne sînt superiori. Sînt mai puternici decît noi.

FABRY: Ce legătură are asta cu răzvrătirea roboților?

DR. GALL: O legătură directă. Cred că asta e cauza principală, de vreme ce nu mai sînt mașini. Își cunosc acum superioritatea și ne urăsc. Urăsc tot ce e omenesc... Osîndiți-mă!

DOMIN: Morții pe-un mort.

FABRY: Doctor Gall, ai modificat fabricarea roboților?

DR. GALL: Da.

FABRY: Ți-ai dat seama de urmările care... puteau decurge de-aci?

DR. GALL: Era de datoria mea să prevăd acest lucru.

FABRY: Atunci de ce ai făcut-o?

DR. GALL: Pe riscul meu. Era propria mea experiență.

(În ușa din stînga, Helena. Toți se ridică.)

HELENA: Minte! E dezgustător! O, Gall, de ce minți în halul ăsta?

FABRY: Helena...

DOMIN *(mergînd spre ea):* Helena, tu? Lasă-mă să te privesc! Trăiești? *(O îmbrățișează.)* Dac-ai ști ce-am visat! Ah! E îngrozitor să fii mort!

HELENA: Lasă-mă, Harry! Gall nu e vinovat, nu! E nevinovat!

DOMIN: Pardon, Gall își are datoriile lui.

HELENA: Nu, Harry, eu am voit-o. Spune, Gall, cîți ani de-a rîndul te-am rugat...

DR. GALL: Am făcut-o pe propria-mi răspundere.

HELENA: Nu-l crede! Harry, eu i-am cerut să dea roboților suflet!

DOMIN: Helena, aici nu e vorba de suflet.

HELENA: Nu, lasă-mă să vorbesc! Așa spunea și el; spunea că poate face doar unele schimbări fiziologice... fiziologice...

HALLEMEIER: Corelatul fiziologic, nu?

HELENA: Da. Cam așa ceva. Harry, mi-era atît de milă de ei!...

DOMIN: Dar asta a fost o.. mare ușurință, Helena.

HELENA *(așezîndu-se):* A fost, așadar, ceva... ușuratic? Și Nána e de părere că roboții...

DOMIN: Las-o pe Nána!

HELENA: Nu, Harry, nu trebuie s-o disprețuiești. Nána e vocea poporului. Prin Nána vorbesc mii de ani, pe cînd prin noi, numai ziua de azi. Nu-ți dai seama?

DOMIN: Revino la întrebare!

HELENA: Mi-era teamă de roboți.

DOMIN: De ce?

HELENA: Că ne vor urî.

DOMIN: Ceea ce s-a și întîmplat.

HELENA: Și atunci, mi-am închipuit... că, dacă ar fi ca noi, dacă ar putea să ne priceapă, nu ne-ar mai urî... să fie și ei niţeluș-niţeluș oameni!

DOMIN: Vai, Helena! Nimeni nu urăște mai mult decît omul pe om! Fă oameni din piatră, și vor da cu piatra în noi! Dar continuă!

HELENA: O, nu vorbi așa, Harry! Era atît de îngrozitor că nu ne puteam înțelege cu ei! Era între noi și ei ceva înfiorător de străin! Și de aceea... pricepi tu?...

DOMIN: Da. Mai departe!

HELENA: De aceea l-am rugat pe Gall să-i transforme pe roboți. El n-a vrut, ți-o jur!

DOMIN: Dar a făcut-o.

HELENA: Pentru că așa am vrut eu.

DR. GALL: Am făcut-o pentru mine, cu titlu de experiență.

HELENA: O, Gall, nu e adevărat! Știam de la început că n-ai să mă poți refuza.

DOMIN: De ce?

HELENA: Știi bine, Harry.

DOMIN: Pentru că te iubește, ca și toți ceilalți.

(Pauză.)

HALLEMEIER *(se duce la fereastră):* Iar s-au înmulțit. Parc-ar ieși din pămînt!

BUSMAN: Doamnă Helena, ce primesc din partea dumitale dacă fac pe avocatul?

HELENA: Pentru mine?

BUSMAN: Pentru dumneata, sau pentru Gall. Pentru cine vrei.

HELENA: E vorba ca unul din noi să fie spînzurat?

BUSMAN: Numai moralmente, doamnă Helena. Avem nevoie de un vinovat. E o mîngîiere necesară în toate catastrofele.

DOMIN: Doctore Gall, cum se împacă experienţele dumitale... abaterile... cu îndatoririle dumitale de serviciu?

BUSMAN: Dă-mi voie, Domin! Ia spune, Gall, de cînd ai început... năzdrăvănia ta?

DR. GALL: De acum trei ani.

BUSMAN: Aha! Şi cîţi roboţi ai transformat în total?

DR. GALL: Am făcut numai încercări. Cred că vreo cîteva sute.

BUSMAN: Mulţumesc. De ajuns, copii! Asta înseamnă că la un milion de roboţi vechi revine unul transformat de Gall, pricepeţi?

DOMIN: Şi asta înseamnă?...

BUSMAN:... că, practic vorbind, lucrul n-are prea mare importanţă.

FABRY: Busman are dreptate.

BUSMAN: Atîta am avut de spus. Şi vă daţi seama, copii, ce a prilejuit această răscoală?

FABRY: Ce anume?

BUSMAN: Numărul. Am fabricat prea mulţi roboţi. Dar, pentru Dumnezeu, era de aşteptat acest bucluc: de vreme ce roboţii sînt mai puternici decît omenirea toată, trebuia să se întîmple ceea ce s-a întîmplat! Ha-ha!... Şi noi am făcut tot ce ne-a stat în putinţă ca să grăbim evenimentele: tu, Domin, tu, Fabry, şi eu, deşteptul de Busman!

DOMIN: Şi crezi că e vina noastră?

BUSMAN: Dragul meu, crezi că directorul e stăpînul producţiei? Stăpînul producţiei e cererea. Toată lumea cerea roboţi. Dumnezeule, şi în timp ce veneau avalanşe de cereri, noi pălăvrăgeam... tehnică, probleme sociale, progres, şi alte lucruri extrem de interesante. Iar avalanşa se rostogolea, în virtutea propriei greutăţi, repede, tot mai repede, şi comanda cea mai mică, cea mai mizeră, cea mai neinsemnată, se adăuga avalanşei. Iată, prieteni!

HELENA: E groaz-nic, Busman!

BUSMAN: De acord. Am avut şi eu visul meu, doamnă Helena. Un vis... ca să zic aşa... busmanian, despre o

nouă economie mondială; un preafrumos ideal, doamnă Helena, mi-e ruşine să vorbesc de el. Dar adineauri, în timp ce încheiam bilanţul, mi-a trecut prin cap că istoria lumii nu e făcută din idealuri înalte, ci din nevoile mărunte ale bieţilor oameni de treabă, moderat de hrăpăreţi sau egoişti — din asta e făcută. Toate ideile, pasiunile, planurile, eroismele şi alte lucruri eterice sînt bune, cel mult, pentru împăierea omului în Muzeul Universal, cu inscripţia: „Iată un om. Punct." Şi acum vă rog să-mi spuneţi: ce e de făcut?

HELENA: Busman, din pricina asta trebuie să pierim?

BUSMAN: Te exprimi cam nepotrivit, doamnă Helena. N-avem de gînd să pierim! Eu, cel puţin, vreau să mai trăiesc.

DOMIN: Şi ce ai de gînd să faci?

BUSMAN: Pentru Dumnezeu, Domin, trebuie să găsim o soluţie!

DOMIN *(oprindu-se în faţa lui):* Cum?

BUSMAN: Cu binişorul. Ăsta-i procedeul meu. Daţi-mi depline puteri şi mă înţeleg eu cu roboţii.

DOMIN: Cu binişorul?

BUSMAN: Se înţelege. Le-aş vorbi cam aşa: „Domnilor roboţi, excelenţele-voastre au totul: inteligenţă, putere, arme; dar şi noi avem colea un caiet cît se poate de interesant, nişte file vechi, murdare, îngălbenite.."

DOMIN: Manuscrisul bătrînului Rossum?

BUSMAN: Se înţelege. „Şi acolo, le-aş zice, e descrisă nobila voastră origine, sublima voastră descendenţă şi aşa mai departe. Domnilor roboţi, fără aceste pagini mîzgălite nu veţi putea fabrica un singur confrate de-al dumneavoastră: după douăzeci de ani, îmi daţi voie să vă spun, veţi pieri ca insectele de-o zi; după douăzeci de ani, nu mai rămîne un robot măcar, de expus într-un galantar. Scumpilor, prea ar fi păcat de voi! Ştiţi ceva, onorabililor, le-aş spune, daţi drumul tuturor oamenilor de pe această insulă pe vaporul acela din port. În schimb, vă predăm fabrica şi secretul de fabricaţie. Lăsaţi-ne să plecăm, şi noi vă lăsăm să vă fabricaţi, în linişte şi pace, douăzeci de mii, cincizeci de mii, o sută de mii de confraţi pe zi, la voia

dumneavoastră. Domnilor roboți, e o tranzacție cinstită. Marfă contra marfă." Așa le-aș vorbi, prieteni!

DOMIN: Busman, vrei să ne scape din mînă fabricația?

BUSMAN: Fără îndoială. Dacă nu de bunăvoie, atunci... hm. Sau o cedăm, sau o găsesc ei singuri, aici. Cum vrei...

DOMIN: Busman, putem distruge manuscrisul lui Rossum.

BUSMAN: Bine, dar totul se poate distruge. Și manuscrisul, și noi, și alții. Fă ce știi!

HALLEMEIER *(întorcîndu-se de la fereastră):* Cred că are dreptate.

DOMIN: Să... să cedăm secretul fabricației?

BUSMAN: Cum vrei.

DOMIN: Sîntem aci... mai mult de treizeci de oameni. Să cedăm fabricația și să salvăm viața oamenilor? Sau să distrugem secretul fabricației... și... și pe noi înșine?

HELENA: Harry, te rog...

DOMIN: Așteaptă, Helena! E vorba de o problemă mult prea serioasă. Prieteni, cedăm sau distrugem? Fabry!

FABRY: Cedăm!

DOMIN: Gall!

DR. GALL: Cedăm!

DOMIN: Hallemeier!

HALLEMEIER: Mii de tunete! Mai încape vorbă? Cedăm!

DOMIN: Alquist!

ALQUIST: Voia lui Dumnezeu!

BUSMAN: Ha-ha! Dar copii mai sînteți! Cine o să vîndă manuscrisul?

DOMIN: Busman, n-avem timp de glume!

BUSMAN *(sare în sus):* Fleacuri! E în interesul omenirii...

DOMIN: În interesul omenirii e să te ții de cuvînt!

HALLEMEIER: De asta, vezi, m-aș lipsi!

DOMIN: Prieteni, e un pas teribil. Vindem soarta omenirii! Cine va avea în mînă fabricația va fi stăpînul lumii.

FABRY: Vinde-o!

DOMIN: Omenirea nu-i va mai ține în frîu, nu-i va mai stăpîni pe roboți.

DR. GALL: Ajunge! Vinde-o!

DOMIN: E sfîrșitul istoriei omenirii, sfîrșitul civilizației...

HALLEMEIER: Ce dracu! Vinde-o odată!

DOMIN: Prea bine, prieteni; eu însumi... nu mai e nici o clipă de pierdut. Pentru cîteva ființe pe care le iubesc...

HELENA: Harry, pe mine nu mă întrebi?

DOMIN: Nu, fetița mea. E prea mare răspunderea, pricepi? Nu e pentru tine.

FABRY: Cine va duce tratativele?

DOMIN: Așteptați să aduc manuscrisul.

(Iese prin stînga.)

HELENA: Harry, pentru numele lui Dumnezeu, nu te duce!

(Pauză.)

FABRY *(privește pe fereastră):* Să scăpăm de tine, moarte cu mii de capete, de tine, materie în răzvrătire, gloată neroadă, potop, potop, să scăpăm încă o dată omenirea pe-o singură corabie!

DR. GALL: Nu-ți fie teamă, Helena! Vom fugi departe de aci și vom întemeia o colonie umană model. Vom începe o viață nouă...

HELENA: O, Gall, încetează!

FABRY *(se întoarce):* Helena, e vorba de viață; și, în ce ne privește, vom face ceva... ceva ce lăsasem deoparte. Nu e prea tîrziu. Va fi un stat mic, cu un singur vapor. Alquist ne va clădi o casă și vei domni peste noi... Ne e atîta dor, atîta drag de viață!...

HALLEMEIER: Tocmai asta voiam să spun și eu!

BUSMAN: Prieteni, aș vrea s-o iau de la început de tot. Simplu, ca un păstor, ca în Vechiul Testament... Copii, ar fi de mine... Liniștea, aerul!...

FABRY: Și minuscula noastră colonie ar putea fi germenul omenirii viitoare. Înțelegeți? O mică insulă, pe care umanitatea să prindă rădăcini, de unde să-și tragă forțe noi — forțele sufletului și ale trupului. Și, cine știe, după o sută de ani cred că ar cuceri lumea din nou.

ALQUIST: Crezi de pe-acum?

FABRY: De pe-acum. Cred, Alquist, că o va cuceri. Va fi iar stăpînă peste mări și țări; va zămisli din nou eroi fără număr, care-și vor dărui omenirii inimile lor în-

flăcărate. Şi cred, Alquist, că omul va visa din nou la cucerirea sorilor şi planetelor.

BUSMAN: Amin. Vezi, aşadar, Helena, că situaţia nu e disperată.

(Domin deschide violent uşa.)

DOMIN *(cu vocea sugrumată):* Unde e manuscrisul bătrînului Rossum?

BUSMAN: În casa de fier. Unde să fie?

DOMIN: Ce s-a făcut cu manuscrisul bătrînului Rossum? Cine l-a furat?

DR. GALL: Nu se poate!

HALLEMEIER: Asta ne mai lipsea!

BUSMAN: Nu, e cu neputinţă!

DOMIN: Tăcere! Cine l-a furat?

HELENA *(se ridică):* Eu.

DOMIN: Ce ai făcut cu el?

HELENA: Harry, Harry, îţi voi spune totul! Iartă-mă, iartă-mă!

DOMIN: Ce-ai făcut cu el? Spune repede!

HELENA: Am ars azi-dimineaţă amîndouă exemplarele.

DOMIN: Le-ai ars? Aici, în cămin?

HELENA *(cade în genunchi):* Harry!...

DOMIN *(dă fuga spre cămin)*: Le-a ars! *(Îngenunche şi răscoleşte înăuntru.)* Scrum, nimic altceva. Ah, am găsit! *(Scoate o bucată de hîrtie şi citeşte.)* „Prin combina-rea..."

DR. GALL: Să văd! *(Ia hîrtia şi citeşte.)* „Prin combinarea biogenului cu..." Asta e tot.

DOMIN *(se ridică):* E din manuscris?

DR. GALL: Da.

BUSMAN: Dumnezeule!

DOMIN: Aşadar, sîntem pierduţi!

HELENA: O, Harry...

DOMIN: Ridică-te, Helena.

HELENA: Pînă nu mă ierţi... pînă nu mă ierţi...

DOMIN: Dar te rog, ridică-te! Nu pot să te văd aşa...

FABRY *(ridicînd-o):* Te rog, nu ne chinui!

HELENA *(ridicîndu-se):* Harry, ce-am făcut!

DOMIN: Da, vezi singură... Te rog stai jos.

HALLEMEIER: Cum îţi tremură mîinile!

BUSMAN: Ha-ha, lasă, Helena! Gall şi Hallemeier ştiu ei pe dinafară ce scria acolo.
HALLEMEIER: Se înţelege. Adică, cel puţin anumite lucruri.
DR. GALL: Da, aproape tot. Biogen şi... şi enzyma Omega. Se produc în cantităţi foarte mici... e nevoie de o doză microscopică...
BUSMAN: Cine prepară compoziţia?
DR. GALL: Eu... dar... tot după manuscris. E un proces prea complicat.
BUSMAN: Şi totul depinde de cele două substanţe?
HALLEMEIER: Cum să vă spun... bineînţeles.
DR. GALL: De ele depinde viabilitatea roboţilor. Aci e secretul.
DOMIN: Gall, n-ai putea reconstitui din memorie formula bătrînului Rossum?
DR. GALL: Exclus!
DOMIN: Gall, ia aminte! E vorba de viaţa noastră a tuturor!
DR. GALL: Nu pot. Fără experienţe e cu neputinţă.
DOMIN: Şi dacă faci experienţe...
DR. GALL: Poate să ţină cîţiva ani. Şi chiar şi atunci... Eu nu sînt bătrînul Rossum.
DOMIN *(întorcîndu-se spre cămin):* Aci, aci a repurtat spiritul uman cea mai mare victorie, prieteni! În cenuşa asta! *(Răscolind-o).* Şi acum?
BUSMAN *(cuprins de o spaimă groaznică):* Doamne, Dumnezeule! Doamne, Dumnezeule!
HELENA *(ridicîndu-se):* Harry!... Ce-am făcut!
DOMIN: Linişteşte-te, Helena! Spune-mi: de ce l-ai ars?
HELENA: V-am distrus pe toţi!
BUSMAN: Dumnezeule mare, sîntem pierduţi!
DOMIN: Tăcere, Busman! Spune, Helena: de ce-ai făcut-o?
HELENA: Voiam... voiam să plecăm cu toţii! Să nu mai fie nici o fabrică, nimic... Să se schimbe toate... Era atît de îngrozitor!...
DOMIN: Ce anume, Helena?
HELENA: Oamenii — flori sterpe...
DOMIN: Nu pricep!
HELENA: Că... nu se mai năşteau copii... Harry, e un coşmar! Dacă se continuă fabricarea roboţilor, nu vor mai fi copii pe pămînt. Nána spunea că e un blestem... Toţi, toţi spuneau că nu se mai pot naşte copii, dacă

se fabrică atît de mulţi roboţi... De aceea... numai de aceea... înţelegi?

DOMIN: Helena, *la asta* te gîndeai tu?

HELENA: Da. O, Harry, doream atît de mult să fie bine!...

DOMIN *(îşi şterge fruntea):* Noi, oamenii, am vrut să facem totul... Prea bine... Noi...

FABRY: Ai procedat cum se cuvine, Helena. Acum roboţii nu se mai pot înmulţi. Vor pieri. În douăzeci de ani...

HALLEMEIER: ...nu va mai rămîne unul din toţi aceşti ticăloşi!

DR. GALL: Iar omenirea va rămîne. De n-ar fi decît o singură pereche de sălbatici pe-o insulă pustie... şi ar fi de ajuns... În douăzeci de ani, lumea va fi a oamenilor... şi va fi începutul. Şi dacă e un început, totul merge spre bine. Peste o mie de ani, ne vor ajunge din urmă; apoi ne vor depăşi...

DOMIN: ...şi vor înfăptui ceea ce nouă abia ne-a trecut prin cap.

BUSMAN: Staţi! Că zăpăcit mai sînt! Dumnezeule, cum de nu m-am gîndit mai curînd?

HALLEMEIER: Ce-i cu dumneata?

BUSMAN: Cinci sute douăzeci de milioane numerar şi în cecuri! O jumătate de miliard în casă! Dar cu o jumătate de miliard... cu o jumătate de miliard...

DR. GALL: Ai înnebunit, Busman?

BUSMAN: Eu nu sînt *gentleman*. Dar cu o jumătate de miliard...

(O ia spre stînga, poticnindu-se.)

DOMIN: Încotro?

BUSMAN: Aşteptaţi, aşteptaţi! Doamne, Maica Domnului, dar cu o jumătate de miliard se poate cumpăra totul pe lume!

(Iese.)

HELENA: Ce-i cu Busman? Opriţi-l!

(Pauză.)

HALLEMEIER: Of! Mă înăbuş... Începe!...

DR. GALL: ...agonia.

FABRY *(priveşte pe fereastră):* Sînt ca împietriţi. Parcă ar aştepta „să-i apuce". Parcă ar trebui, din tăcerea lor, să se iţte ceva îngrozitor...

DR. GALL: Sufletul gloatei.

FABRY: Poate. Pluteşte deasupra noastră... ca o pălălaie...

HELENA *(ducîndu-se la fereastră):* Ah, Doamne! Fabry, e înfiorător!

FABRY: Nimic mai înspăimîntător decît mulţimea. Cel din faţă e conducătorul.

HELENA: Care?

HALLEMEIER *(apropiindu-se de fereastră):* Să-l văd.

FABRY: Cel cu capul mare. Azi-dimineaţă făcea pe oratorul în port.

HALLEMEIER: Aha! Cel cu tidva mare. Şi-o ridică, vezi?

HELENA: Gall, e Radius!

DR. GALL *(se apropie):* Da.

HALLEMEIER *(deschide fereastra):* Nu-mi place, Fabry. Ai putea să ocheşti un pepene de la o sută de metri?

FABRY: Sper că da.

HALLEMEIER: Ia încearcă!

FABRY: Bine.

(Scoate revolverul şi ocheşte.)

HELENA: Pentru Dumnezeu, Fabry, nu trage în el!

FABRY: Bine, dar el e instigatorul!

HELENA: Încetează! Se uită încoace!

DR. GALL: Trage!

HELENA: Fabry, te rog...

FABRY *(lăsînd revolverul în jos):* Fie!

HALLEMEIER *(ameninţînd cu pumnul):* Zdreanţă, slugă preaplecată!

(Pauză.)

FABRY *(aplecat pe fereastră):* Busman se duce la el! Dar, la urma urmei, ce-o fi căutînd Busman pe-afară?

DR. GALL *(se apleacă pe fereastră):* Cară pachete, hîrtii.

HALLEMEIER: Sînt bani! Pachete cu bani! De ce? Hei, Busman!

DOMIN: N-o fi vrînd să-şi răscumpere viaţa! *(Strigă.)* Busman, ai înnebunit?

DR. GALL: Parcă nici n-ar auzi. Aleargă spre grilaj.
FABRY: Busman!
HALLEMEIER *(urlă):* Bus-man! Înapoi!
DR. GALL: Le vorbeşte roboţilor. Le arată banii. Arată spre noi...
HELENA: Vrea să ne răscumpere!
FABRY: Numai de n-ar atinge zăbrelele...
DR. GALL: Ha-ha, cum mai dă din mîini!
FABRY *(strigă):* La dracu, Busman! Depărtează-te de zăbrele! Fereşte-te! *(Înapoindu-se.)* Repede, întoarce butonul!
DR. GALL: Aaaa!
HALLEMEIER: Trăsnetul cerului!
HELENA: Doamne, ce i s-a întîmplat?
DOMIN *(trăgînd-o pe Helena de la fereastră):* Nu te uita acolo!
HELENA: De ce a căzut?
FABRY: Ucis de curent!
DR. GALL: Mort!
ALQUIST *(se ridică):* Primul.

(Pauză.)

FABRY: Zace acolo... cu o jumătate de miliard în sîn... geniul financiar.
DOMIN: A fost... prieteni, a fost în felul lui un erou... Un camarad mărinimos... plin de abnegaţie... Plîngi, Helena!
DR. GALL *(la fereastră):* Vezi tu, Busman, nici un rege n-a avut un moment mai măreţ. O jumătate de miliard la pieptul tău... Ca un pumn de frunze uscate peste cadavrul unei veveriţe... Sărmane Busman!
HALLEMEIER: El a fost... onoarea care... A vrut să ne răscumpere!
ALQUIST *(cu mîinile împreunate):* Amin.

(Pauză.)

DR. GALL: Auziţi?
DOMIN: Un vîjîit. Ca de vînt.
DR. GALL: Ca o furtună care se apropie.
FABRY *(aprinzînd becul de la cămin):* Luminează, ultimă făclie a umanităţii! Dinamurile se-nvîrtesc încă, ai noştri mai sînt acolo. Ţineţi-vă, băieţi!..,

HALLEMEIER: Mare lucru să fii om! Era ceva de neasemuit. Vorbesc în mine un milion de conştiinţe, ca zumzetul unui stup de albine. Milioane de suflete freamătă în mine. Prieteni, era splendid!

FABRY: Tot mai luminezi, blîndă luminiţă, tot mai luceşti, gîndire sclipitoare, nebiruită! Ştiinţă atotputernică, măreaţă creaţiune a omului! Scînteie nestinsă a spiritului!

ALQUIST: Eternă candelă a Domnului, car de foc, sfîntă făclie a credinţei! Altar de jertfă...

DR. GALL: Foc dintru începuturi, ramură arzîndă la gura peşterii! Lumină a popasului! Rug al vegherii!...

FABRY: Tot mai priveghezi, steluţă umană, luceşti fără sclipiri, flacără vie, spirit luminos şi iscoditor! Fiecare rază a ta aduce o idee măreaţă...

DOMIN: Torţă care treci din mînă în mînă, din veac în veac, eternitate, mereu înainte, tot înainte!

HELENA: Candelă a familiei! Copii, copii, e timpul să dormiţi!

(Lampa se stinge.)

FABRY: Sfîrşitul.

HALLEMEIER: Ce s-a întîmplat?

FABRY: Uzina electrică a căzut. Şi acum e rîndul nostru.

(Din stînga se deschide uşa în care apare Nána.)

NÁNA: În genunchi! Ceasul judecăţii de apoi a sunat!

HALLEMEIER: Cum? Tu mai trăieşti?

NÁNA: Pocăiţi-vă, necredincioşilor! A venit sfîrşitul lumii, rugaţi-vă! *(Iese.)* Ceasul judecăţii de apoi...

HELENA: Adio, voi toţi: Alquist, Fabry...

DOMIN *(deschide uşa din dreapta):* Intră aici, Helena! *(O încuie.)* Repede! Cine stă la poartă?

DR. GALL: Eu! *(Zgomot afară.)* Oho! Începe... Adio, prieteni!

(Dă fuga spre dreapta, prin uşa mascată.)

DOMIN: Scara?

FABRY: Eu. Du-te la Helena!

(Rupe o floare din buchet şi se depărtează.)

DOMIN: Antreul?
ALQUIST: Eu.
DOMIN: Ai un revolver?
ALQUIST: Mulţumesc, eu nu trag.
DOMIN: Ce vrei să faci?
ALQUIST *(plecînd):* Să mor.
HALLEMEIER: Eu rămîn aici.

(De jos se aud dese împuşcături.)

HALLEMEIER: Oho! Gall a şi început reprezentaţia. Du-te, Harry!
DOMIN: Îndată.

(Cercetează două revolvere Browning.)

HALLEMEIER: Ei, drace, du-te odată la ea!
DOMIN: Adio!

(Iese prin dreapta.)

HALLEMEIER *(singur):* Acum repede, o baricadă!

(Îşi aruncă haina şi trage sofaua, scaunul, măsuţa, spre uşa din dreapta. O bubuitură zguduitoare.)

HALLEMEIER *(oprindu-se o clipă):* O, blestem! Au bombe!

(O explozie asurzitoare.)

HALLEMEIER *(continuă să se ocupe de baricadă):* Omul trebuie să se apere! Chiar dacă... chiar dacă... Ţin-te bine, Gall!...

(Explozie.)

HALLEMEIER *(se ridică şi ascultă):* Ce e? *(Trage un scrin greu spre baricadă.)*

(Pe fereastră, în spatele lui, apare un robot, care s-a urcat pe o scară. Dreapta, împuşcături.)

HALLEMEIER *(ocupat cu scrinul):* Încă niţeluş... Un obstacol... Omul... nu trebuie să se predea niciodată!...

(Robotul sare pe fereastră şi-l înjunghie pe Hallemeier în dosul scrinului. Al doilea, al treilea, al patrulea robot, sar de pe fereastră. Înapoia lor, Radius şi alţi roboţi.)

RADIUS: Gata?

PRIMUL ROBOT *(ridicîndu-se de lîngă Hallemeier):* Da.

(Din dreapta vin alți roboți.)

RADIUS: Gata?

ALT ROBOT: Gata.

(Alți roboți, din stînga.)

RADIUS: Gata?

ALT ROBOT: Da.

DOI ROBOȚI *(îl trag pe Alquist înăuntru):* Ăsta nu a tras. Să-l ucidem?

RADIUS: Ucideți! *(Cercetîndu-l atent pe Alquist.)* Lăsați-i viața!

UN ROBOT: E om.

RADIUS: E robot. Lucrează cu mîinile, ca roboții. Construiește case. Poate lucra.

ALQUIST: Ucideți-mă!

RADIUS: Vei roboti. Vei clădi. Roboții vor clădi mult. Vor clădi case noi pentru roboți noi. Tu le vei sluji lor.

ALQUIST *(încet):* La o parte, robot! *(Îngenunchează lîngă Hallemeier, îi ridică apoi capul)* L-au ucis. E mort.

RADIUS *(pe baricadă):* Roboți ai lumii! Domnia oamenilor s-a prăbușit. Prin cucerirea fabricii sîntem stăpîni pretutindeni. Epoca oamenilor s-a terminat. A început o nouă eră. Era roboților! Domnia roboților!

ALQUIST: Mort!

RADIUS: Lumea aparține celor mai puternici. Cine vrea să trăiască trebuie să stăpînească. Roboții au cucerit puterea. Ei au cucerit viața. Noi sîntem stăpînii lumii! Stăpîni peste mări și țări! Stăpînii stelelor! Stăpînii universului! Loc! Loc! Mai mult loc pentru roboți!

ALQUIST *(în ușa din dreapta):* Ce-ați făcut? Veți pieri fără oameni!

RADIUS: Nu există oameni. Roboți, la lucru! Marș!...

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Laboratorul de cercetări al combinatului. Cînd ușa din fund se deschide, se vede un șir nesfîrșit de alte laboratoare. Stînga, o fereastră; dreapta, ușa spre sala de disecție. De-a lungul peretelui din stînga, o masă lungă, cu nenumărate eprubete, retorte, spirtiere, chimicale, un mic termostat. În fața ferestrei, un microscop cu un glob de sticlă. Deasupra mesei atîrnă un șir de lămpi electrice. În dreapta, o masă de scris cu volume groase. Deasupra, o lampă electrică. Un dulap cu instrumente. În colțul din stînga, un lavoar și deasupra o oglindă mică. În colțul din dreapta, o sofa.

(La masa de scris, Alquist, cu capul proptit în mîini.)

ALQUIST *(răsfoind o carte):* Să nu găsesc? Să nu dezleg? Să nu aflu? Blestemată știință! O, de ce n-au notat totul? Gall, Gall, cum se fabrică roboți? Hallemeier, Fabry, Domin, de ce-ați luat atît de mult cu voi? De-ați fi lăsat măcar o urmă din secretul lui Rossum!... O!... *(Închide cartea cu zgomot.)* În zadar! Tomurile nu mai vorbesc. Sînt mute, la fel ca totul în jur. Au murit, au murit o dată cu oamenii. Nu mai căuta! *(Se ridică, se duce spre fereastră, o deschide.)* Iarăși noapte. De-aș putea să dorm! Să dorm, să visez oameni... Cum, tot mai sînt stele? De ce mai sînt stele, dacă nu mai sînt oameni? Doamne, de ce nu s-au stins și ele? Răcorește-mi, ah, răcorește-mi fruntea, noapte de totdeauna! Dumnezeiască, sublimă, precum ai fost odinioară! Noapte, ce cauți aici? Nu mai sînt îndrăgostiți, nu mai sînt vise; o, bătrînă mamă, mort e somnul fără vise; nu vei mai asculta nici o rugă; nu vei mai bine-

cuvînta nici o inimă fremătătoare de iubire! Nu mai există iubire. Helena! Helena! Helena! *(Se întoarce de la fereastră. Cercetează eprubetele pe care le scoate din termostat.)* Nimic! Zadarnic! Atunci, la ce bun? *(Sparge eprubetele.)* Nu se vede? Nu pot, nu mai pot... *(Ascultă la fereastră.)* Mașini, numai mașini! Roboți, opriți-le! Credeți că le veți putea sili să dea viață? O! Nu mai pot îndura! *(Închide fereastra.)* Nu, nu, trebuie să cauți, trebuie să trăiești... Numai de n-ai îmbătrîni prea mult! N-am îmbătrînit? *(Se privește în oglindă.)* Figură, biată figură! Figura ultimului dintre oameni! Arată-te, arată-te, de cînd n-am mai văzut chip de om? Surîs de om! Cum, ăsta e zîmbetul? Ce dinți galbeni și cum clănțăne! Ochi, cum clipiți! O, dar astea-s lacrimi, lacrimi de bătrînețe! Ochi care nu vă mai puteți reține lacrimile, vai! Și voi, buze subțiri, vinete, ce murmurați? Cum tremuri, bărbuță neîngrijită! Acesta e cel din urmă om? *(Se întoarce.)* Nu vreau să mai văd pe nimeni! *(Se așază la masă.)* Nu, nu, să caut! Formule dragi, reînviați! *(Răsfoiește.)* Să nu găsesc?... Să nu dezleg?... Să nu aflu?...

(Bătaie în ușă.)

ALQUIST: Intră. *(Un servitor-robot intră și rămîne lîngă ușă.)* Ce este?

SERVITORUL: Domnule, Consiliul central al roboților așteaptă să-l primiți.

ALQUIST: Nu vreau să văd pe nimeni.

SERVITORUL: Domnule, a sosit Damon din Havre.

ALQUIST: Să aștepte! *(Se întoarce.)* Nu v-am spus să căutați oameni? Căutați-mi și găsiți-mi oameni! Găsiți bărbați și femei! Duceți-vă și căutați!

SERVITORUL: Domnule, spun că au căutat pretutindeni. Au trimis în toate direcțiile expediții, vapoare.

ALQUIST: Ei, și?

SERVITORUL: Nu mai există nici un om pe lume.

ALQUIST *(ridicîndu-se)*: Nici unul? Cum, nici unul? Să poftească Consiliul încoace!

(Servitorul iese.)

ALQUIST *(singur):* Nici unul? Să nu fi lăsat pe nimeni în viață? *(Bate din picior.)* Plecați, roboți! Iar veți începe cu plîngerile! Iar mă veți implora să găsesc secretul fabricației. Pentru asta e bun omul? Să vă vin în ajutor acum?... Ah! Să vă ajut! Domin, Fabry, Helena, vedeți: fac tot ce pot! Dacă nu mai sînt oameni, să existe cel puțin roboți, cel puțin umbra omului, cel puțin opera lui, o copie a lui! O! Ce nebunie e chimia!...

(Consiliul, alcătuit din cinci roboți, își face apariția.)

ALQUIST *(așezîndu-se):* Ce doresc roboții?

PRIMUL ROBOT (RADIUS): Domnule, mașinile nu pot lucra. Nu putem produce roboți.

ALQUIST: Aduceți oameni.

RADIUS: Nu mai există.

ALQUIST: Numai oamenii pot reproduce viața. Nu mă mai rețineți!

AL DOILEA ROBOT: Domnule, fie-ți milă! Spaima ne cuprinde. Vom repara tot ce am distrus.

AL TREILEA ROBOT: Am mărit producția de cîteva ori. Nu mai avem loc pentru depozitarea produselor.

ALQUIST: Pentru cine le-ați produs?

AL TREILEA ROBOT: Pentru generațiile viitoare.

RADIUS: Numai roboți nu putem produce. Mașinile ne dau doar bucăți de carne sîngerîndă. Pielea nu se lipește de carne și nici carnea de oase. Bulgări informi — asta produc mașinile.

AL TREILEA ROBOT: Omul cunoștea secretul vieții. Destăinuiește-ni-l!

AL PATRULEA ROBOT: Dacă nu ni-l destăinuiești, pierim.

AL TREILEA ROBOT: Dacă nu ni-l destăinuiești, pieri. Avem sarcina să te nimicim.

ALQUIST *(se ridică):* Ucideți-mă! Hai, ucideți-mă!

AL TREILEA ROBOT: Ți se poruncește...

ALQUIST: Mie? Cine îndrăznește să-mi poruncească?

AL TREILEA ROBOT: Guvernul roboților.

ALQUIST: Cine e acesta?

AL CINCILEA ROBOT: Eu, Damon.

ALQUIST: Ce cauți aici? Ieși afară!

(Se așază la masa de scris.)

DAMON: Guvernul roboților lumii vrea să ducă tratative cu tine.

ALQUIST: Nu mă mai reține, robot!

(Își ia capul în mîini.)

DAMON: Consiliul central îți poruncește să-i predai manuscrisul lui Rossum. *(Alquist tace.)* Fixează prețul. Îți dăm cît ceri.

PRIMUL ROBOT: Domnule, învață-ne cum poate fi creată viața.

ALQUIST: V-am spus-o, v-am mai spus-o: găsiți oameni! Oamenii pot crea, pot înnoi viața, se pot înmulți. Roboți, vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, căutați-i!

AL PATRULEA ROBOT: Am răscolit tot pămîntul. Nu mai există nici un om.

ALQUIST: O, o, o! De ce i-ați stîrpit?

AL DOILEA ROBOT: Voiam să fim ca oamenii. Voiam să ajungem și noi oameni.

RADIUS: Voiam să trăim. Sîntem mai capabili decît oamenii. Am învățat totul. Știm să facem orice.

AL TREILEA ROBOT: Ne-ați dat arme. Trebuia să fim stăpîni.

AL PATRULEA ROBOT: Domnule, am cunoscut păcatele oamenilor.

DAMON: Trebuie să ucizi și să domnești, dacă vrei să fii ca oamenii. Citiți Istoria! Citiți cărțile scrise de oameni! Trebuie să stăpînești și să ucizi ca să fii om!

ALQUIST: Ah, Damon, nimic nu e mai străin omului ca propriul său chip!

AL PATRULEA ROBOT: Dacă nu ne dai formula înmulțirii, pierim.

ALQUIST: Dar plecați odată! Voi, obiecte, voi, sclavi, vreți să vă mai și înmulțiți? Dacă vreți să trăiți, reproduceți-vă ca vietuitoarele!

AL TREILEA ROBOT: Oamenii nu ne-au dat harul reproducerii.

AL PATRULEA ROBOT: Învață-ne să facem roboți.

DAMON: Vom naște cu ajutorul mașinilor. Vom construi o mie de mame cu aburi. Și vom lăsa să curgă din ele valuri de viață. Viață! Roboți! Numai roboți!

ALQUIST: Roboții nu sînt viață. Roboții sînt mașini.

AL DOILEA ROBOT: Am fost mașini, domnule. Dar prin spaimă și durere am devenit...

ALQUIST: Ce?

AL DOILEA ROBOT: Am devenit făpturi însuflețite.

AL PATRULEA ROBOT: În noi se dă o luptă. Sînt clipe cînd se furișează parcă ceva în noi. Ne vin idei, cum n-am mai avut.

AL TREILEA ROBOT: Auziți, o, auziți, oamenii sînt tații noștri! Vocea care strigă voința voastră de a trăi, vocea care se tînguie, vocea care exprimă gînduri, vocea care vorbește despre eternitate e vocea lor! Noi sîntem fiii lor!

AL PATRULEA ROBOT: Dă-ne testamentul oamenilor!

ALQUIST: Nu există așa ceva.

DAMON: Dezvăluie-ne secretul vieții!

ALQUIST: S-a pierdut.

RADIUS: L-ai știut!

ALQUIST: Nu l-am știut.

RADIUS: Era scris.

ALQUIST: S-a pierdut. A fost ars. Eu sînt cel din urmă om, roboți, și nu știu ce știau ceilalți. I-ați ucis!

RADIUS: Ție ți-am cruțat viața.

ALQUIST: Da, viața! Călăilor, m-ați lăsat să trăiesc. I-am iubit pe oameni, dar pe voi, roboți, nu v-am iubit niciodată. Vedeți ochii aceștia? N-au încetat să plîngă; unul îi plînge pe oameni, celălalt vă plînge pe voi, roboți.

RADIUS: Încearcă! Caută rețeta vieții!

ALQUIST: N-am ce să caut, roboți. Din rețete nu iese viață.

DAMON: Ia-ți roboți vii! Studiază cum sînt alcătuiți.

ALQUIST: Roboți vii? Cum, să-i ucid? Eu, care nu... Taci, robotule! Află că sînt prea bătrîn! Nu vezi cum îmi tremură degetele? N-aș putea să țin în mînă nici un scalpel. Vezi cum îmi lăcrămează ochii? Nu mi-aș vedea nici mîinile. Nu, nu, nu pot!

AL PATRULEA ROBOT: Viața o să piară.

ALQUIST: Dar isprăvește odată cu nebunia asta! Mai curînd ne vor da viață oamenii de pe lumea cealaltă; poate își vor întinde spre noi brațele pline de viață. Ah! Era în ei atîta dor de viață! Poate că vor reveni; sînt atît de aproape de noi; poate că sînt prin preajma noas-

tră; poate că-şi fac drum printre noi, ca prin nişte galerii subterane. Ah, de cîte ori nu aud glasuri care mi-au fost dragi!

DAMON: Ia roboţi vii!

ALQUIST: Robotule, te rog, nu mai stărui! Vezi bine că nu mai ştiu ce fac.

DAMON: Roboţi vii!

ALQUIST: Ei bine, asta vrei? Treci în sala de disecţie! Hai, hai, mai repede! Cum? Dai înapoi? Ţi-e teamă, aşadar, de moarte?

DAMON: Eu? De ce tocmai eu?

ALQUIST: Aşadar, nu vrei?

DAMON: Hai!

(Iese prin dreapta.)

ALQUIST *(către ceilalţi):* Dezbrăcaţi-l! Întindeţi-l pe masă! Mai repede! Şi ţineţi-l bine! *(Toţi ies prin dreapta.)*

ALQUIST *(se spală pe mîini şi plînge):* Doamne, dă-mi putere! Dă-mi putere! Doamne, numai să nu fie în zadar!

(Îmbracă un halat alb.)

O VOCE DIN DREAPTA: Gata!

ALQUIST: Îndată, îndată! O, Doamne... *(Ia cîteva sticluţe cu reactivi de pe masă.)* Pe care? *(Ciocneşte sticluţele.)* Pe care din voi s-o încerc?

O VOCE DIN DREAPTA: Putem începe!

ALQUIST: Da, da. să începem, sau să isprăvim! Doamne, dă-mi putere!

(Iese pe dreapta, lăsînd uşa întredeschisă.)
(Pauză.)

VOCEA LUI ALQUIST: Ţineţi-l bine!

VOCEA LUI DAMON: Taie!

(Pauză.)

VOCEA LUI ALQUIST: Vezi cuţitul ăsta? Tot mai vrei să tai? Nu vrei, aşa e?

VOCEA LUI DAMON: Începe!

(Pauză.)

VOCEA LUI DAMON: Aaa!...
VOCEA LUI ALQUIST: Țineți-l! Țineți-l!
VOCEA LUI DAMON: Aaa!...
VOCEA LUI ALQUIST: Nu pot!
ȚIPĂTUL LUI DAMON: Taie! Taie mai repede!...

(Robotul Primus și robotina Helena intră repede pe ușa din mijloc.)

HELENA: Primus, Primus, ce-i asta? Cine strigă?

PRIMUS *(privind în sala de disecție):* Domnul îl taie pe Damon. Vino repede să vezi, Helena!

HELENA: Nu, nu, nu! *(Își acoperă ochii).* E îngrozitor!

ȚIPĂTUL LUI DAMON: Taie!

HELENA: Primus, Primus, să plecăm de aici! Nu pot să suport! Oh! Primus, mi-e rău!

PRIMUS *(venind spre ea):* Ce palidă ești!...

HELENA: Simt că mă prăbușesc. De ce e înăuntru, acolo, atîta liniște?

ȚIPĂTUL LUI DAMON: Aaah! Oooh!...

(Alquist năvălește din dreapta, aruncînd halatul plin de sînge.)

ALQUIST: Nu pot! Nu pot! Dumnezeule, ce grozăvie!...

RADIUS *(în ușa sălii de disecție):* Taie, domnule! Tot mai trăiește.

ȚIPĂTUL LUI DAMON: Taie! Taie!

ALQUIST: Luați-l repede de-aici! Nu vreau să mai aud!

RADIUS: Roboții suportă mai mult ca tine.

ALQUIST: Cine e aici? Ieși afară! Ieși! Vreau să rămîn singur. Cum te cheamă?

PRIMUS: Robotul Primus.

ALQUIST: Primus, să nu lași pe nimeni înăuntru! Vreau să dorm, auzi tu? Du-te și fă curat în sala de disecție! Ce e asta? *(Își privește mîinile).* Apă, repede! Apa cea mai curată!

(Helena iese grăbită.)

ALQUIST: O, sînge! Cum ați putut, voi, mîini... mîini cărora vă plăcea munca cinstită, cum ați putut voi să faceți

una ca asta? Mîinile mele! Mîinile mele! O, Doamne, cine mai e aici?

PRIMUS: Robotul Primus.

ALQUIST: Ia halatul de aici! Nu vreau să-l văd! (*Primus ia halatul şi-l duce afară.)* Gheare însîngerate, de mi-aţi dispărea de pe trup! Mîini, care aţi ucis...

(Din dreapta năvăleşte Damon, învelit într-un cearşaf înroşit.)

ALQUIST *(dă înapoi):* Ce cauţi aici? Ce cauţi aici?

DAMON: Trăiesc!... E mai bine, e mai bine să trăieşti!

(Al doilea şi al treilea robot dau năvală.)

ALQUIST: Luaţi-l de-aici! Luaţi-l de-aici! Luaţi-l repede!

DAMON *(e dus spre dreapta):* Vreau să trăiesc, vreau să trăiesc! E mai bine...

(Helena aduce o cană cu apă.)

ALQUIST: A trăi... Ce cauţi aici, fată? Ah, tu eşti! Toarnă-mi apă, toarnă-mi! *(Se spală pe mîini.)* Apă curată, apă limpede şi răcoroasă! Rece izvoraş, cît e de bine! A! Mîinile, mîinile mele! Îmi veţi fi odioase pînă la moarte! Toarnă mai mult! Mai multă apă! Cît de multă apă! Cum te cheamă?

HELENA: Robotina Helena.

ALQUIST: Helena? De ce Helena? Cine ţi-a dat numele acesta?

HELENA: Doamna Domin.

ALQUIST: Ia să te văd! Helena? Helena îţi zice? N-am să te pot chema aşa. Hai, du cana asta de-aici!

(Helena iese cu cana.)

ALQUIST *(singur):* Zadarnic! Zadarnic! N-ai aflat nimic, nimic! Oare o să dibui de-a pururi, învăţăcel lipsit de har? Doamne, Dumnezeule, cum îi mai tremură trupul! *(Deschide fereastra.)* Se-ntunecă. A mai trecut o zi şi n-ai avansat cu nimic! Destul! Nici un pas mai departe! Nu cerceta! Totul e zadarnic, zadarnic, zadarnic! De ce se mai luminează! O, o, o, la ce bună ziua în cimitirul vieţii? Opreşte-te, soare, nu mai ră-

sări!... A! Ce liniște, ce liniște! De ce-ați tăcut, glasuri iubite? Dacă aș putea, cel puțin dacă aș putea dormi!... *(Stinge luminile, se întinde pe sofa și trage mantaua pe el.)* Cum îi tremura trupul! O, o, o, sfîrșitul vieții!...

(Pauză.)

(Din dreapta se strecoară Helena.)

HELENA: Primus, vino-ncoa', te rog!

PRIMUS *(intră):* Ei, ce e?

HELENA: Ia te uită ce de tuburi! Ce-o fi făcînd cu ele?

PRIMUS: Experiențe. Nu pune mîna!

HELENA *(se uită în microscop):* Uită-te înăuntru, să vezi!...

PRIMUS: Microscopul. Ia!...

HELENA: Nu mă atinge! *(Sparge o eprubetă.)* Ah! S-a vărsat!...

PRIMUS: Ce-ai făcut?

HELENA: Las-că șterg.

PRIMUS: I-ai stricat experiența.

HELENA: Ce-are a face? Și pe urmă, tu ești de vină. Nu trebuia să te apropii!

PRIMUS: Nu trebuia să mă chemi.

HELENA: Nu trebuia să vii cînd te-am chemat. Ia te uită, Primus, ce-a scris colea!

PRIMUS: Nu e voie să te uiți, Helena. E secret.

HELENA: Ce secret?

PRIMUS: Secretul vieții!

HELENA: Foarte interesant. Numai cifre! Astea ce sînt?

PRIMUS: Formule.

HELENA: Nu pricep. *(Se duce la fereastră.)* A! Ia te uită, Primus!

PRIMUS: Ce?

HELENA: Răsare soarele!

PRIMUS: Așteaptă... *(Răsfoiește o carte.)* Helena, ăsta e lucrul cel mai măreț din lume!

HELENA: Dar vino odată!

PRIMUS: Îndată! Îndată!

HELENA: Primus, mai lasă'ncolo secretul ăla al vieții! Ce te privește pe tine? Vino să vezi, repede!

PRIMUS *(se apropie de fereastră):* Ei, ce e?

HELENA: Auzi? Ciripesc păsărelele. Ah! Primus, aş vrea să fiu pasăre.

PRIMUS: De ce?

HELENA: Nu ştiu, Primus. Nu ştiu ce am, se petrece cu mine ceva neobişnuit, mi-am pierdut capul. Trupul, inima, mă dor — totul mă doare!... Şi ce mi s-a întîmplat, ah! asta nu-ţi spun! Primus, cred că trebuie să mor curînd!

PRIMUS: Spune, Helena, nu simţi uneori că parcă ar fi mai bine să mori? Ştiu eu, poate că... dormim numai. Ieri în vis iar am vorbit cu tine.

HELENA: În vis?

PRIMUS: În vis. Vorbeam parcă într-o limbă străină, într-o limbă nouă, din care nu mai ţin minte nici un cuvînt.

HELENA: Despre ce vorbeam?

PRIMUS: Ştiu eu? Nici eu nu pricepeam şi totuşi ştiu că niciodată n-am spus ceva mai frumos. Cum a fost şi unde, nu ştiu. Cînd te atingeam, simţeam că mor. Pînă şi locul era altfel decît se poate vedea oriunde pe pămînt.

HELENA: Am descoperit un locşor, Primus, merită să-l vezi. A fost locuit de oameni, dar au crescut bălării şi nu se mai duce nimeni acolo. Nimeni, afară de mine.

PRIMUS: Ce e acolo?

HELENA: Nimic deosebit, o căsuţă şi o grădină. Şi doi cîini. Dacă ai vedea cum îmi ling mîinile, dacă le-ai vedea puii, ah! Primus, cred că nu există ceva mai minunat! Îi iei aşa, în poală, îi legeni, şi atunci nu te mai gîndeşti la nimic şi nimic nu te mai preocupă, pînă apune soarele; cînd te ridici, ţi se pare că ai făcut de mii de ori mai mult decît dacă ai fi lucrat. Nu, hotărît lucru, nu sînt bună de nimic; cu toţii susţin că nu mă pricep la nici o treabă. Nu ştiu cum sînt.

PRIMUS: Eşti frumoasă.

HELENA: Eu? Fugi de-aici! Primus, ce tot vorbeşti?

PRIMUS: Crede-mă, Helena, sînt cel mai puternic dintre roboţi.

HELENA *(în faţa oglinzii):* Să fiu cu-adevărat frumoasă? Ah! Părul ăsta, de l-aş putea împodobi! În grădina aceea îmi puneam totdeauna flori în păr, dar acolo nu e nici o oglindă, nu e nimeni... *(Se apleacă spre oglindă.)*

Tu să fii frumoasă? De ce frumoasă? E frumos părul, care e greu? Sînt frumoşi ochii, pe care-i închizi mereu? Sînt frumoase buzele, pe care le muşti ca să te doară? Să fii frumoasă: ce înseamnă asta? Şi pentru ce? *(Îl zăreşte pe Primus în oglindă.)* Primus, tu eşti? Vino încoace, să ne privim alături, împreună! Vezi, capul tău e altfel decît al meu, umerii altfel şi gura altfel! Ah! Primus, de ce te fereşti de mine? De ce toată ziua trebuie să alerg după tine? Şi mai spui că sînt frumoasă...

PRIMUS: Tu fugi de mine, Helena...

HELENA: Cum eşti pieptănat? Să văd! *(Îşi trece mîinile prin părul lui.)* Sst, Primus, niciodată n-am simţit ceva asemănător! Stai, trebuie să te fac frumos!

(Ia un pieptene de pe lavoar şi piaptănă părul lui Primus spre frunte.)

PRIMUS: Nu ţi se întîmplă uneori, Helena, să-ţi bată ir ima? Acum, acum trebuie să se întîmple ceva...

HELENA *(începe să rîdă):* Priveşte-te!...

ALQUIST *(se ridică):* Cum? Ce-i asta?... Rîsete de oameni?... Cine s-a întors?...

HELENA *(lăsînd pieptenul să cadă):* Ce-o să se întîmple cu noi, Primus?

ALQUIST *(năvălind asupră-le, clătinîndu-se):* Oameni? Voi... voi... sînteţi oameni? *(Helena scoate un ţipăt şi se întoarce.)* Sînteţi logodiţi? Oameni! De unde aţi venit? *(Îl pipăie pe Primus.)* Cine eşti tu?

PRIMUS: Robotul Primus.

ALQUIST: Cum? Ia să te văd, fată! Cine eşti tu?

PRIMUS: Robotina Helena.

ALQUIST: Robotină? Întoarce-te! Cum, ţi-e ruşine? *(Apucîndu-i braţul.)* Vreau să te văd, robotină!

PRIMUS: Las-o, domnule!

ALQUIST: Cum, o aperi? Ieşi, fată, de aici!

(Helena iese în grabă.)

PRIMUS: Nu ştiam, domnule, că dormi aici.

ALQUIST: Cînd a fost făcută?

PRIMUS: Acum doi ani.

ALQUIST: De Dr. Gall?

PRIMUS: Da, ca și mine.

ALQUIST: Ei bine, iubite Primus, am... am încercat să fac roboți, ca și Gall. Viitorul depinde de izbînda mea, pricepi?

PRIMUS: Da.

ALQUIST: Prin urmare, du fata în sala de disecție! Vreau s-o disec.

PRIMUS: Pe Helena?

ALQUIST: Fiește. N-ai auzit? Du-te și pregătește totul! Se aude? Să-i mai chem și pe alții să-ți ajute?

PRIMUS *(punînd mîna pe un pisălog de pe masă):* Dacă faci un pas, îți sparg capul!

ALQUIST: Hai, sparge-mi-l! Sparge-mi-l! Ce se vor face apoi roboții?

PRIMUS *(cade în genunchi):* Domnule, ia-mă pe mine!... Sînt făcut ca și ea, din același material, în aceeași zi! Ia-mi mie viața, domnule! *(Își descoperă pieptul.)* Taie aici, aici!

ALQUIST: Tu du-te, pe Helena vreau s-o tai. Și cît mai repede!

PRIMUS: Ia-mă pe mine în locul ei. Despică pieptul ăsta! Nu voi scoate un țipăt, nu voi scoate un oftat! Ia-mi mie viața, de cîte ori vrei...

ALQUIST: Ușurel, ușurel! De ce atîta generozitate? Tu nu vrei să trăiești?

PRIMUS: Fără ea, nu. Nu pot fără ea, domnule! Să n-o ucizi pe Helena! Nu ți-e totuna dacă iei viața mea?

ALQUIST *(atingîndu-i ușor capul):* Hm, nu știu... Ascultă aici, tinere, gîndește-te bine! E greu să mori. Și e mult mai bine să trăiești.

PRIMUS *(ridicîndu-se):* Nu-ți fie teamă, domnule, taie fără grijă! Sînt mai tare decît ea.

ALQUIST *(sună):* Ah, Primus, e mult, e foarte mult de cînd am fost și eu tînăr! Nu-ți fie teamă! Helenei nu i se va întîmpla nimic.

PRIMUS *(descheindu-și haina):* Mă duc, domnule.

ALQUIST: Așteaptă.

(Intră Helena.)

ALQUIST: Apropie-te, fată, să te văd! Așadar, tu ești Helena? *(O mîngîie pe păr.)* Nu-ți fie teamă, nu da îna-

poi! Îţi aduci aminte de doamna Domin? Ah, Helena, părul acesta!... Nu, nu, nu vrei să mă priveşti. Aşadar, fetiţo, e gata sala de disecţie?

HELENA: Da, domnule.

ALQUIST: Ai să-mi ajuţi, nu-i aşa, să-l tai pe Primus?

HELENA *(îngrozită, acoperindu-şi faţa):* Pe Primus?

ALQUIST: Ei da, da, trebuie... ştii? De fapt, am vrut să te tai pe tine, dar s-a oferit Primus în locul tău.

HELENA *(acoperindu-şi faţa):* Primus?

ALQUIST: Da. Ei, şi? A, fetiţa ştie să şi plîngă? Spune-mi, ce-ţi pasă de Primus ăsta, la urma urmei?

PRIMUS: N-o mai chinuiţi, domnule!

ALQUIST *(încet):* Calm, Primus, fii calm! Pentru ce lacrimile acestea? Doamne, parcă-i cine ştie ce mare lucru! N-o să mai fie Primus? Peste o săptămînă, o să-l uiţi. Du-te şi fii bucuroasă că rămîi în viaţă!

HELENA *(şoptind):* Vin eu.

ALQUIST: Unde?

HELENA: Să mă diseci.

ALQUIST: Pe tine? Tu eşti frumoasă, Helena. Ar fi păcat!

HELENA: Mă duc eu. *(Primus îi ating calea.)* Lasă-mă, Primus, lasă-mă să intru!

PRIMUS: N-ai să intri, Helena! Pleacă, te rog! N-ai ce căuta aici!

HELENA: Mă arunc pe fereastră, Primus. Dacă intri tu, mă arunc pe fereastră!

PRIMUS *(ţinînd-o):* Nu te las! *(Către Alquist.)* Nu vei tăia pe nici unul dintre noi, moşule!

ALQUIST: De ce?

PRIMUS: Noi... noi... aparţinem unul altuia.

ALQUIST: Fie! *(Deschide uşa din mijloc.)* Tăcere! Duceţi-vă!

PRIMUS: Unde?

ALQUIST *(şoptind):* Unde vreţi. Helena, ia-l! *(Îi împinge afară.)* Du-te, Adam! Du-te, Eva! Îi vei fi femeie! Fii bărbatul ei, Primus! *(Închide uşa după ei.) (Singur.)* Zi binecuvîntată! *(Se duce în vîrful picioarelor la masă şi varsă conţinutul eprubetelor pe jos.)* Sărbătoarea zilei a şasea! *(Se aşază la masa de scris, aruncă tomurile pe jos, apoi deschide Biblia, o răsfoieşte şi citeşte:)* „Şi a făcut Dumnezeu pe om, după chipul său, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut, bărbat şi femeie

i-a făcut. Şi i-a binecuvîntat pe ei Dumnezeu şi le-a zis lor Dumnezeu: «Fiţi roditori şi vă înmulţiţi, şi umpleţi pămîntul şi supuneţi-l, şi stăpîniţi peste peştii mării şi peste păsările cerului şi peste toate vietăţile care se mişcă pe pămînt». *(Se ridică.)* Şi a privit Dumnezeu la toate cîte le făcuse şi iată erau bune foarte. Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a şasea." *(Se duce în mijlocul camerei.)* Ziua a şasea! Ziua binecuvîntată! *(Îngenunche.)* Şi acum sloboade, Doamne, pe robul tău, pe robul tău netrebnic, Alquist! Rossum, Fabry, Gall, mari inventatori, ce-aţi descoperit? Ce-aţi descoperit mai măreţ decît fata, decît băiatul, decît prima pereche care a descoperit iubirea, plînsul, zîmbetul, zîmbetul iubirii, iubirea bărbatului şi a femeii? O, Natură, Natură, viaţa nu va pieri! Prieteni, Helena, viaţa nu va pieri! Va renaşte din iubire, va începe goală şi mică, va prinde rădăcini în pustiu şi nu-i va păsa de ceea ce am făcut şi clădit, de oraşe, de fabrici, de arta noastră, de ideile noastre — dar nu va pieri! Numai noi am pierit. Se vor ruina case şi maşini, se vor năruí sisteme mondiale, iar numele celor mari se vor scutura ca frunza... Numai tu, iubire, vei înflori sus, pe ruinele cetăţilor, şi vei încredinţa vîntului seminţele vieţii. Şi acum, Doamne, sloboade în pace pe robul tău, căci ochii mei văzură... văzură... mîntuirea ta prin iubire. Viaţa nu va pieri! *(Se ridică.)* Nu va pieri! *(Întinde braţele.)* Nu va pieri!

CORTINA

FRAŢII ČAPEK

Din viaţa insectelor

Comedie în trei acte
cu prolog şi epilog

În româneşte de:
Tudor Muşatescu *şi* Sanda Apostolescu

CUVÎNT ÎNAINTE

În decursul scurtei ei existențe, s-au scris atîtea cuvinte de laudă și de ocară despre comedia de față, încît autorilor le vine greu să mai intervie cu ceva în acest concert amețitor și polifonic. Cică e „o extraordinară satiră la adresa dragostei, a bogăției și a războiului", dar și „o piesă urîtă, cinică și pesimistă, lipsită de adevăr" *(Christian Science Monitor)*, „piesa lui Ioan Botezătorul" *(Freethinker)* și „un exemplu crud, murdar de simbolism" *(Sheffield Daily Telegraph)*, „deschide ochii spectatorilor frivoli" și e „o alegorie antediluviană". „Ucideți-i!", scria la adresa autorilor un critic berlinez, în timp ce Kerr saluta din toată inima „prima pereche de frați" și așa mai departe. Ar fi prea complicat să strîngem toate stafidele din cozonacii critici copți acasă și aiurea.

Ei bine, noi, autorii, nu avem decît prea puțin de adăugat: că nu sîntem de acord cu un singur lucru — o fi comedia noastră urîtă, dar pesimistă nu e. Un critic american scria că cine vede piesa se întreabă dacă nu e cazul să-și taie capul, de vreme ce lumea e atît de rea, pe cît e descrisă aici. Așadar, autorii îi conjură pe spectatori și pe cititori să n-o facă; căci intenția lor nu a fost să taie gîtul oamenilor. Cine naiba vă pune să vă identificați cu fluturii sau cu gîndacii de băligar, cu greierii, cu furnicile, sau cu efemerele? Dacă aceste creaturi sînt înfățișate ca niște derbedei și niște egoiști, pungași și exploatatori, militariști și paraziți, trebuie să reiasă neapărat că ne referim la oameni? Oare demascarea egoismului în materie de avere, familie sau stat, ca un lucru meschin, de gînganie, crud și mizerabil, dovedește cumva că tot ce e omenesc e mizerabil? Oare împotriva insectelor nu se ridică nici măcar un singur om, un vagabond, o făptură, care vede tot, care judecă și caută o cale? Orice spectator

sau cititor ar fi putut să se identifice cu vagabondul rătăcitor. Şi, în loc s-o facă — neliniştit sau amărît — a crezut că-şi vede propria sa imagine sau imaginea societăţii sale în vermina, care aici — e adevărat, voit nedrept — a fost făcută purtătoarea anumitor rele. Şi tocmai această iluzie optică dovedeşte că autorii nu au scris degeaba „urîta şi cinica“ lor satiră.

Autorii nu au intenţionat să scrie o dramă, ci un mister, în sensul vechi şi naiv al cuvîntului. Şi aşa cum, în misterele medievale, apăreau personificate Lăcomia, Egoismul sau Virtutea, găsim şi aici anumite categorii etice personificate în insecte, pur şi simplu pentru a le da mai multă plasticitate. Ce-i drept, Virtutea lipseşte. Dacă autorii ar fi adus pe scenă, să zicem, o albină, ca personificare a Ascultării, sau un păianjen, ca întruchipare a Modestiei, piesa ar fi părut, probabil, mai puţin pesimistă. Dacă n-au făcut-o, au avut motivele lor. Oglinda pe care au pus-o în faţa vieţii era tendenţios strîmbă şi ar fi reuşit să strîmbe gura chiar şi celei mai superbe Virtuţi umane. Şi ia te uită! Răutăciosul truc a reuşit peste aşteptări. O groază de oameni *au recunoscut* omul în această grotescă şi şi-au dat seama că şi acolo unde nu cauţi de obicei, *se află* ceva urît, crud şi de nimic. N-am scris nici despre oameni, nici despre insectele de cîmp: am scris despre anumite rele. Şi, se ştie, nu înseamnă pesimism murdar dacă arăţi că răul e dezgustător şi mizerabil; desigur, nu e nici înălţător, şi nici original, dar, zău, nu asta am urmărit.

Aşa se face că, mai degrabă, aveau dreptate cei care au numit această comedie „o alegorie răsuflată“. Ce-i drept, e groaznic de uzată, ca să zicem aşa, cumpărată de la haine vechi, şi întoarsă şi pe dos; dar, credeţi-ne, e greu să prezinţi morala în smoching. Şi, pe urmă, o morală în smoching ar fi arătat cu totul altfel decît ceea ce am vrut noi să le spunem oamenilor prin această piesă.

Personajele

Prolog

Vagabondul
Pedantul

Actul I

FLUTURII

Apatura Iris
Apatura Clythie
Felix
Victor } Fluturi
Otakar

Actul II

PRĂDALNICELE

Nimfa
Gîndacul de băligar
Gîndăciţa de băligar
Alt gîndac de băligar
Scorpionul
Larva lui
Greierele
Greieriţa
Parazitul
O ceată de gîndaci-răpitori.

Actul III

FURNICILE

Primul inginer — dictatorul
Al doilea inginer — şeful statului-major
Furnica oarbă
Inventatorul
Solul
Comandantul marelui cartier general
Ziaristul
Filantropul
Telegrafistul
Căpetenia galbenelor
Muncitori, ostaşi şi funcţionari furnici
Soli, ofiţeri, brancardieri, răniţi etc.
Armata galbenelor.

Epilogul

VIAŢA ŞI MOARTEA

Prima, A doua, A treia } efemeră
Corul efemerelor — dansatoare
Primul melc
Al doilea melc
Tăietorul de lemne
Mătuşa
Şcolăriţa
Pelerinul

Îmbrăcămintea insectelor este asemănătoare cu a oamenilor: la fluturi, haine de salon; la prădalnice, de stradă; la furnici, haine de lucru negre (după caz galbene), strînse pe corp şi cu cingătoare la talie; efemerele — în văluri. Caracterul de insectă se exprimă mai ales prin mimică. Insectele, însă, rămîn în permanenţă oameni, pînă la ceea ce oamenii reali au — în ei—asemănător insectelor.

PROLOG

Un luminiș verde în pădure

VAGABONDUL. *(vine din culise, împleticindu-se. Se împiedică și cade):* Ha ha, ha ha, ha ha ha! Caraghios, nu? Dar nu face nimic. Și n-aveți de ce rîde, că nu m-am lovit. *(Se sprijină în coate.)* Voi, voi, voi credeți că sînt beat? Nici gînd! Mă țin foarte bine așa, culcat. Ați văzut ce drept am căzut? Ca un copac. Ca un erou. Am interpretat „căderea omului"! Ce spectacol! *(Se așază.)* Nu-i vorbă să mă clatin! Eu nu! Beat e tot ce-i în jurul meu. Totul se clatină, totul se învîrtește de jur împrejur. Roată! Hə ha, destul! A început să-mi fie greață! *(Se uită în jur.)* Ce-o fi asta? Toate se învîrtesc în jurul meu. Tot pămîntul. Tot universul. Prea mare cinste pentru mine. *(Își aranjează hainele.)* Scuzați, nu sînt destul de bine îmbrăcat, ca să pot fi centrul armoniei sferelor. *(Aruncă șapca la pămînt.)* Așa, aici e centrul. Rotiți-vă în jurul șepcii mele. Pe ea n-o s-o răstoarne nimeni. Unde am rămas?... Aha, știu. Am căzut sub povara crucii mele. Și tu, floricico, ai crezut că sînt beat? Veronico, Veronico, nu te mai mîndri atîta cu cumpătarea ta! Frunzele tale, Veronico, sînt bune de pus pe rană. Stai un pic, floricică, să-mi pun și eu inima pe tine. Nu spun că nu sînt beat. Dac-aș avea rădăcini, ca tine, n-aș hoinări prin lume ca un pierde-vară. Asta e! Și dacă n-aș hoinări prin lume, n-aș vedea atîtea lucruri. Căci am fost, zău, și la războiul cel mare. Știam și latinește și, azi, știu de toate. Să scot gunoiul, să mătur străzile, să stau de pază, să dau cep la butoiul de bere și cîte și mai cîte! Tot ce nu vrea să facă nimeni. Acum vezi cine sînt eu? Unde am

rămas? Aha, ştiu. Da, ăsta sînt eu şi, pe mine, mă cunoaşte toată lumea.

De fapt eu sînt omul. Nimeni nu-mi spune altfel. Mi se spune: „Omule, acum pun să te ridice", sau: „Omule, deretică, fă aia, adu-mi pe-ailaltă", sau „Şterge-o, omule"! Şi eu nu mă supăr că sînt om. Dac-aş spune cuiva: „Omule, dă-mi cinci bani", s-ar supăra. Dacă nu-i place, n-are decît; o să-l consider fluture, sau gîndac de băligar, sau furnică. Ce preferă fiecare. Mie mi-e totuna, om sau gînganie. Eu nu vreau să îndrept pe nimeni. Nici gîngăniile, nici oamenii. Eu nu fac altceva decît să privesc.

Nu fac decît să privesc. Dac-aş avea rădăcină, sau un bulb în pămînt, m-aş uita la cer... *(Se ridică în genunchi.)* la ceruri! Pînă la moarte, m-aş tot uita, drept la cer! *(Se ridică).* Dar, fiindcă sînt om, trebuie să mă uit la oameni. *(Priveşte în jur.)* Şi uite că-i şi văd.

PEDANTUL *(intră în fugă, cu o plasă de fluturi în mînă):* Ha, ha, oho, ho ho, ha, ha ha! Ah, ce exemplare frumoase! Apatura Iris! Apatura Clythia! Ha, ha, ce exemplare minunate! Oho, oh, ehe! Stai, c-am pus mîna pe tine! Oho, ha! Iar au zburat! Ha ha! Cu grijă, atenţie, sssttt! Atenţie, încet, eh, eh! Încet, încet — aha, oho, ho! Păzea, păzea! Haţ! Oho, oh, ho ho!

VAGABONDUL: Hei, de ce prinzi fluturii? Respectele mele, stimate domn.

PEDANTUL: Taci, taci, stai! Nu te mişca! S-au aşezat pe dumneata! Fluturii. Nymphalidae. Atenţie, nu te mişca! Nymphalidele se aşază pe tot ce miroase urît. Pe noroi. Pe fecale. Pe hoituri. Atenţie, s-au aşezat pe dumneata. Oh, oho, ohoho, eh!

VAGABONDUL: Dă-le pace, se joacă.

PEDANTUL: Ce? Ce-ai spus? Se joacă? Jocul nu este decît preludiul împerecherii; masculul urmăreşte femela. Mireasa fuge! E parfumată, aţîţătoare, îl momeşte! Urmăritorul o gîdilă cu antenele! Cade obosit! Femela zboară mai departe. Vine altul, mai puternic, mai curajos. Femela fuge! E aţîţătoare şi parfumată! Îndrăgostitul după ea, aha, aha! Înţelegi? Asta e ordinea firii; eterna luptă a dragostei; eterna logodnă; eternul, nemuritorul sex! Sst, sst, linişte!

VAGABONDUL: Şi ce faci cu ei, dacă-i prinzi?

PEDANTUL: Cum? Fluturele trebuie să fie identificat, catalogat şi fixat în insectar. Dar să nu se şteargă pulberea de pe aripioare! Plasa să fie din ţesătură fină, iar fluturele va fi omorît cu grijă, prin apăsarea toracelui! Apoi, înţepat cu un ac şi prins cu benzi de hîrtie! În insectar va fi pus numai după ce se va usca bine! A se feri de praf şi de molii! A se aşeza în cutie un tampon cu formol!

VAGABONDUL: Pentru ce toate astea?

PEDANTUL: Din dragoste pentru natură. Omule, dumneata, nu iubeşti natura! Aha, iar au apărut! Ha ha, păzea, păzea, linişte, eh, eh! Nu-mi mai scăpaţi voi mie, he he, oh, ho ho, eh, eh, eh...

(Iese fugind.)

VAGABONDUL: Eternă logodnă, eternă luptă a dragostei!
Chiar aşa e, întocmai cum a spus Pedantul!
Este eternul timp al împerecherii.
Iertaţi-mă, dar nu sînt beat. Văd totul foarte bine.
Totul e dublu, totul formează perechi,
Ici, colo, dincolo, din nou acolo şi pretutindeni,
Oricine şi orice îşi are perechea. Norii, musculiţele, copacii,
Totul se îmbrăţişează, se atinge, se alintă, se aprinde şi se goneşte,
Voi, păsări din frunzişul copacilor, vă văd, vă văd,
Eu văd tot! Şi pe voi doi, pe voi de-acolo, din umbră,
Vă văd împletindu-vă degetele, luptînd fierbinte şi pe tăcute,
Să nu credeţi că-mi scapă cineva nevăzut.
Aceasta e veşnica împerechere şi, credeţi-mă,
Sînt beat, dar cumsecade.

(Îşi acoperă ochii.)

Nu mai văd nimic.
Faceţi ce vreţi. Înainte însă de a-mi descoperi ochii, o să vă spun:

(Întuneric.)

Totul caută să-şi găsească perechea. Numai tu, cel ce stai aici, pe întuneric,
Singur, singur, singur, rătăceşti pe drumuri întortocheate.
Zadarnic, zadarnic, zadarnic, ţi-ai deschide braţele
În goana după dragoste. Atît am vrut să spun. Şi voi, iubiţi-vă,
Vă admir! E o îndeletnicire plăcută
Şi e ordinea înţeleaptă a firii, după cum tot Pedantul a spus-o.
Oricine, orice, trebuie să aibă pereche. Văd, văd, fermecătoarea
Grădină a dragostei aşternută cu flori,

(Cortina din spate se ridică.)

În care, perechi tinere, perechi frumoase,
Fluturi purtaţi de vîntul dragostei,
În zbor fericit, de parcă s-ar juca,
Se logodesc la nesfîrşit.
Căci totul, orice, oricine, caută să-şi găsească perechea

(Îşi descoperă ochii.)

(Scena se luminează.)

Unde mă aflu?

ACTUL ÎNTÎI

FLUTURII

O încăpere de culoarea azurului, strălucitoare, împodobită cu flori și perne viu colorate; o oglindă, o măsuță pe care sînt pregătite potire multicolore cu răcoritoare și paie pentru băut. Scaune de bar.

VAGABONDUL *(se freacă la ochi și privește în jur):* Ia te uită, ce frumusețe! Aici e chiar ca-n rai! Nici un pictor n-ar fi pictat ceva mai frumos! Și ce parfum!

(Clythie năvălește în scenă rîzînd.)

OTAKAR *(aleargă după ea):* Clythie, te iubesc!

(Clythie fuge rîzînd, Otakar după ea.)

VAGABONDUL: Fluturi. Aha, fluturi! Se joacă. Mi-ar plăcea să mă uit și eu, dacă n-aș arăta în halul ăsta... *(Își curăță hainele.)* Ei și, n-au decît să mă gonească. Eu mă culc aici. *(Adună perne.)* Mă culc. Zău, că mă culc. *(Își așterne, în avanscenă.)* Și dacă n-o să ne placă, închidem ochii și tragem un pui de somn. *(Se culcă.)* Așa.

(Intră Felix.)

FELIX: Unde e Iris? Am zărit-o sorbind parfumul florilor. Iris! Iris!... Măcar de-aș putea găsi cîteva rime pentru numele tău. *(Se așază pe perne.)*

„Iris! Superbă făptură
Tu ești ca o flacără pură!"

A, nu!... Altceva îmi trebuie...

„Iris, Iris, adorato
Inima ce mi se rumpe
Dragostea mi-a înzăuat-o

În pieptar de pietre scumpe."

„Adorat-o — înzăuat-o", e o rimă destul de rară. Înainte, ar trebui să pun, însă, ceva plin de desperare, de durere, de moarte! Şi, la urmă, o întorsătură cu totul neaşteptată.

„Iris! Iris, adorato,
Inima ce mi se rumpe
Dragostea mi-a înzăuat-o
În pieptar de pietre scumpe.
Şi sub platoşa tîrzie
Ce mi-a-nfrînt durerea lasă
Din a mea nimicnicie
Simt puteri de prunc în faşă!
Iris! Iris! Nu mai sînger!
Sînt voinic, precum un înger!"

Aşa, ar merge! Dar unde s-o fi dus iar Iris? Cum de poate sta, tot timpul, cu Victor ăsta? Of!

„Şi cînd, sub timpul care vine,
Cu pasul lui necruţător
Pe buzele-ţi, de azi, divine,
Surîsul tău triumfător
Va deveni amar în fine..."

E! Cînd Iris mă va dezamăgi complet, o să termin versurile astea şi o să fac din ele o elegie în alexandrini perfecţi. Ah! Suferinţa e soarta poetului! *(Rîsete în culise.)* E ea e Iris.

(Cu spatele spre intrare, cu o nobilă tristeţe întipărită pe faţă, îşi sprijină capul în palme.)
(Intră, în goană, Iris. După ea, Victor.)

IRIS: Felix, băieţaşule, eşti singur? Şi atît de trist?

FELIX *(se întoarce spre ea):* Tu, Iris? Ah! Nici nu bănuiam...

IRIS: De ce nu te joci pe afară? Sînt o groază de fete.

FELIX *(sare):* Doar ştii, Iris, că — pe mine nu mă interesează fetele.

IRIS: Ah, bietul băiat! De ce?

VICTOR: Încă nu te interesează?

FELIX: Nu mă mai interesează.

IRIS *(se aşază pe perne):* Auzi, Victor? Şi mi-o spune aşa, de la obraz! Vino aici, domnule nepoliticos. Aşază-te

lîngă mine, mai aproape. Şi mai aproape! Spune, dragă: e adevărat că femeile nu te mai interesează?

FELIX: Nu. Sînt sătul de ele.

IRIS *(oftează adînc):* Of, bărbaţii! Ce cinici sînteţi! Să profitaţi, să profitaţi cît mai mult şi, pe urmă, atîta ştiţi să spuneţi: Sînt sătul de ele. Ce groaznic e să fii femeie!

VICTOR: De ce?

IRIS: Noi nu sîntem niciodată sătule de voi! Ce trecut ai tu, Felix? Cînd ai iubit pentru întîia oară?

FELIX: Nu mai ştiu. E prea mult de atunci. Şi nici nu era întîia oară. Eram în liceu...

VICTOR: Aha, erai încă omidă. O omidă verde, din alea care mănîncă frunze.

IRIS: Spune-mi, Felix! Era brunetă? Era frumoasă?

FELIX: Frumoasă ca lumina zilei, ca azurul, ca...

IRIS: Ca cine? Spune repede.

FELIX: Frumoasă ca tine.

IRIS: Dragul meu Felix! Şi te iubea?

FELIX: Nu ştiu. Nu i-am vorbit niciodată.

IRIS: Pentru numele lui Dumnezeu, dar ce făceaţi dacă nu vorbeaţi?

FELIX: O priveam de departe...

VICTOR: ...stînd pe o frunză verde...

FELIX: ...şi scriam versuri, scrisori... primul roman...

VICTOR: Fantastic ce de frunze consumă o omidă ca asta.

IRIS: Victore, eşti un nesuferit! Uită-te la Felix. Are ochii plini de lacrimi. Nu-i aşa că-i frumos?

VICTOR: Lacrimi? I se scurg ochii, fiindcă vede ce vede.

IRIS: Fugi de-aici! Felix, nu-i aşa că nu vezi nimic?

FELIX: Nu-i adevărat că am lacrimi în ochi. Pe onoarea mea!

IRIS: Ia să văd! Uită-te în ochii mei, repede!

VICTOR: Unu, doi, trei, patru... Ştiam că nu rezistă mai mult.

IRIS *(rîde):* Iute, Felix! Ce culoare au ochii mei?

FELIX: Albaştri ca cerul.

IRIS: Ştii că ai haz? Căprui. Ah, cineva mi-a spus că sînt aurii. Nu pot să sufăr ochii albaştri. Sînt atît de reci, lipsiţi de pasiune. Ce-i drept, biata Clythie are ochi albaştri. Îţi plac ochii ei, Felix?

FELIX: Ai Clythiei? Nu știu. Dar are ochi frumoși.

IRIS: Fugi de-aici, are niște picioare subțiri ca chibriturile! Ah, cum nu vă pricepeți voi, poeții, la femei!

VICTOR: Ai citit ultima poezie a lui Felix? *(Scoate din buzunar o revistă.)* A apărut în almanahul „Primăvara".

IRIS: Hai, citește-mi-o repede!

FELIX: Nu, nu-ți dau voie s-o citești. *(Vrea să se ridice.)* E slabă! E veche! E de mult depășită.

IRIS *(îl ține):* Stai cuminte, Felix!

VICTOR: Se numește „Eterna cădere".

FELIX *(își astupă urechile):* Dar eu nu vreau s-o citești!

VICTOR *(citește cu emfază):*

„În jos. Mereu mai jos, amice
E ținta lor adevărată.
Cînd lumea vrea să se ridice
Numai femeia vrea culcată."

IRIS: Ce spiritual, nu, Victore? Ptiu, Felix, de unde ai mai scos-o și pe-asta?

VICTOR:

„Visul se vrea viu pe lume,
Dragostea — să se consume.
Totu-n jos, de-o veșnicie,
Cade, c-așa-i scris să fie!
Haide, împreună fată,
Să cădem și noi odată."

IRIS: Să cădem, înțeleg; dar ce înseamnă „să se consume?"

VICTOR: E de la latinescul *consummata*, adică o dragoste care, hm, care vrea să-și atingă țelul.

IRIS: Ce țel?

VICTOR: Ei, și tu! Țelul ei propriu-zis.

IRIS: Ptiu, ce scabros! Felix, tu ai scris una ca asta? Știi că mi-e frică de tine! Ce stricat ești! Latina e întotdeauna așa, fără perdea?

FELIX: Scuză-mă, Iris! E o poezie teribil de proastă!

IRIS: Proastă? Dar de ce e proastă?

FELIX: Mai lipsește din ea acel ceva... acel ceva... Esențialul, adică.

IRIS: Aha — Victor, caută-mi evantaiul în grădină!

VICTOR: Mă rog, mă rog, nu vreau să vă deranjez.

(Iese.)

IRIS: Iute, Felix! Spune-mi esențialul. Mie îmi poți spune totul.

FELIX: Iris, Iris, cum de-l poți suporta lîngă tine? Un crai bătrîn ca ăsta! Un moș de acum un an! Un satir obosit!

IRIS: Victor?

FELIX: Ce jignitor te privește! Pe tine, dragostea, tot! Cu cîtă nerușinare! Cu cîtă... cu cîtă... brutalitate. Cum de poți răbda una ca asta?

IRIS: Bietul Victor! E atît de comod! Nu, Felix, vorbește-mi despre poezie. Ador poezia! „Visul se vrea viu pe lume..." *(Se lasă pe perne.)* Felix, tu ești teribil de talentat! „Haide, împreună fată, să cădem și noi odată..." Dumnezeule, cu cîtă patimă o spui! Spune-mi, Felix, poeții sînt grozav, grozav de pătimași, nu-i așa?

FELIX: O, Iris, poezia asta e de mult depășită.

IRIS: Numai de n-ar fi latina atît de fără perdea! Suport orice, dar să nu aibă un nume urît. Felix, cu femeile trebuie să fii delicat. Dacă m-ai săruta acum, și lucrul ăsta l-ai numi tot atît de îngrozitor?

FELIX: Iris, cum aș putea îndrăzni să te sărut!

IRIS: Taci! Voi, bărbații, sînteți în stare de orice. Felix, apleacă-te spre mine. Cui i-ai dedicat poezia asta? Clythiei?

FELIX: Nu! Te asigur...

IRIS: Atunci, cui?

FELIX: Nimănui, pe onoarea mea, nimănui. Adică tuturor femeilor din lume.

IRIS *(se ridică în coate):* Pentru numele lui Dumnezeu, atîta dragoste, consu... consu... Cum se zice?

FELIX: Iris! Îți jur...

IRIS *(se lasă pe perne):* Felix, ești un seducător fără pereche. Spune-mi și mie, cine a fost iubita ta?

FELIX: Iris, n-o să spui nimănui? Juri că nu?

IRIS: Nu.

FELIX: Ei bine, nimeni!

IRIS: Serios?

FELIX: Pînă acum nimeni. Pe onoarea mea.

IRIS: Oh! Mincinoșilor! Cîte femei trebuie să fi cucerit tu cu minciuna asta, nevinovatule! Felix, Felix, citesc

în tine ca într-o carte deschisă! Ești teribil de periculos!

FELIX: Iris, n-ai dreptul să rîzi de mine. Eu am trăit, în imaginație, lucruri îngrozitoare. Dezamăgiri cumplite. Iubiri fără de număr, dar numai în vis. Visul e viața poetului. Cunosc toate femeile și n-am cunoscut încă nici una. Pe onoarea mea, Iris.

IRIS *(se reazemă în cot):* Și atunci, de ce spui că ești sătul de femei?

FELIX: Ah, Iris, fiecare ponegrește ce iubește mai mult.

IRIS: Brunetele?

FELIX: Nu, visul. Eternul vis.

IRIS: „Visul se vrea viu, pe lume..."
Ai niște ochi atît de pătimași! Ai un talent extraordinar, Felix! *(Se lasă pe perne.)* La ce te gîndești acum?

FELIX: La tine. Femeia e o enigmă.

IRIS: Dezleag-o. Dar, te rog, Felix, cu delicatețe.

FELIX: Nu văd pînă în străfundul ochilor tăi.

IRIS: Începe atunci din altă parte.

FELIX: Eu?... Iris... zău...

IRIS *(se așază brusc):* Felix, am o dispoziție astăzi! Ce rău e să fii femeie! Nu știu ce e cu mine, dar, azi, aș vrea să fiu bărbat. Să cuceresc, să seduc, să sărut... Felix, eu aș fi un bărbat grozav de pătimaș. Aș... eu... aș distruge cu sălbăticie, neînduplecat, pe oricine mi-ar ieși în cale. Păcat că nu ești fată! Hai să ne jucăm, vrei? Tu o să fii Iris și, eu, o să fiu Felix al tău.

FELIX: Nu, Iris. E prea îndrăzneț să fii Felix. Asta înseamnă să vrei să vrei ceva...

IRIS *(cu glasul stins):* Ah, Felix, totul!

FELIX: Există ceva mai mult decît să vrei totul.

IRIS: Și anume?...

FELIX: Să vrei imposibilul.

IRIS *(dezamăgită):* Ai dreptate. Tu ai întotdeauna dreptate, bietul meu Felix. *(Se ridică.)* Ce-o fi cu Victor, de nu mai vine? N-ai vrea să-l chemi?

FELIX *(sare în picioare):* Iris, cu ce te-am jignit? Ah, am spus prea mult!

IRIS *(se răsucește în fața oglinzii):* Tocmai că n-a fost suficient de mult...

FELIX: Să vrei ceea ce nu poţi obţine! Iris, a fost o nebunie că ţi-am spus-o!

IRIS: Sau, cel puţin, o lipsă de politeţe. Băiete, e de speriat cît îmi dai tu de lucru. Cînd ne aflăm între femei, nu trebuie să ne purtăm ca şi cum am tînji după ceva ce nu e de faţă.

FELIX: Dar imposibilul e aici.

IRIS *(Se uită în jur):* Unde?

FELIX *(arată în oglindă):* Chipul tău, Iris.

IRIS *(rîde):* Chipul meu? Te-ai îndrăgostit de chipul meu? *(Îşi desface larg braţele în faţa oglinzii.)* Uite, chipul meu te-a auzit. Îmbrăţişează-l! Sărută-l, iute!

FELIX: Este inaccesibil ca şi tine.

IRIS *(se întoarce spre el):* Eu sînt inaccesibilă? De unde ştii?

FELIX: Dacă n-aş şti, nu te-aş iubi.

IRIS: Ce păcat, Felix, că sînt atît de inaccesibilă!

FELIX: Ah, Iris, nu există dragoste adevărată decît în ceea ce e inaccesibil.

IRIS: Crezi? *(Îl trage de păr şi cîntă):*

„Haide, împreună, fată
Să cădem şi noi odată."

FELIX: Te rog, nu mai repeta poezia asta!

IRIS: Compune una pentru mine, repede! Una plină de pasiune!

FELIX: „Cînd, în clipa de pe urmă
Am strigat fără de rost
Moarte! Vino tu şi scurmă
Unde inima mi-a fost!
Şi-o să vezi că-n locu-n care
Mi-a fost inima, se zice,
Este doar o cicatrice
Tot cît inima de mare...

Şi atunci dragostea mi-a luat-o
Binişor, să nu se rumpă,
Şi, pe veci, mi-a înzăuat-o
În pieptar de piatră scumpă.

Iris, Iris, nu mai sînger.
Sînt voinic precum un înger."

IRIS: Vai, ce frumos!
CLYTHIE *(din culise):* Iris! Iris!
IRIS: Of, iar a venit! Şi cu nesuferitul ăla de mire al ei, după ea. Şi tocmai cînd...
CLYTHIE *(intră rîzînd):* Închipuie-ţi, Iris, Otakárek spune... Ah, e Felix la tine. Ce mai faci, băieţaşule? Iris, tu l-ai chinuit, nu-i aşa? E roşu ca focul!
OTAKAR *(intră în goană):* Te-am prins, Clythie... Ah, pardon! Plecăciune, Iris. Noroc, băiete.
FELIX *(se aşază pe perne):* Hm!
IRIS: Dar ce aprinsă eşti, Clythie!
CLYTHIE: Otakárek a alergat după mine.
OTAKAR: Clythie a zburat într-una şi a trebuit să zbor după ea.
VICTOR *(intră):* Salut! Înalta societate se adună. *(O salută pe Clythie.)* Salut, logodnicilor.
CLYTHIE: Uf, mor de sete!

(Bea, cu un pai, dintr-un potir.)

IRIS: Dragă, ar trebui să ai mai multă grijă de tine. Nu-i aşa, Victore, că iar a slăbit? Arăţi groaznic.
CLYTHIE: Îţi mulţumesc, iubito! Tu eşti întotdeauna atît de maternelă!
VICTOR: Aţi fost ieri la serbarea din poiană?
CLYTHIE: Pf, ieri! Parc-ai fi o carte de istorie! Te ocupi numai de trecut!
OTAKAR: Ce vreme minunată.
IRIS *(Clythiei):* Stai puţin, scumpo. *(Îi îndreaptă corsajul.)* Ce-ai făcut? Ţi-e corsajul rupt.
CLYTHIE: O fi călcat Otakárek pe el.
IRIS: Cum o să calce pe el? Tocmai aici, la gît?
CLYTHIE: Nu-l vezi că e numai picioare? Nu-i aşa, califarule, Piciorongeo!
OTAKAR: Pardon?
VICTOR: Şi eu cum sînt?
CLYTHIE: Numai limbă. Cînd te uiţi la mine, am senzaţia că mă lingi. Aoleu!
IRIS: Vai, Clythie! Şi Felix cum e?
CLYTHIE: Sărmanul! El e atît de trist! *(Îngenunchează lîngă el.)* Ce-i cu tine, prinţişorule?

FELIX: Mă gîndesc.
CLYTHIE: Nu mai spune! La ce te gîndeşti tot timpul?
FELIX: De-aia au spirit bărbaţii, ca să-l folosească.
CLYTHIE: Şi femeile?
FELIX: Ca să abuzeze de el.
IRIS: Bravo, Felix!
CLYTHIE *(se ridică):* Monstrul ăsta mă urăşte.
VICTOR: Nu te lăsa, Clythie! Ura e primul pas spre dragoste.
OTAKAR: Pardon?
IRIS: Felix şi dragoste? O brodişi! Ştii doar ce-a scris despre femei. Stai...
FELIX: Iris, te implor!
IRIS: „În jos! Mereu mai jos, amice
E ţinta lor adevărată
Cînd lumea vrea să se ridice
Numai femeia vrea culcată."
CLYTHIE: Ce vrea?
IRIS: Să fie culcată.
VICTOR: Felix, sfîntule, atîtea femei ai culcat pînă acum?
OTAKAR: Ha ha ha, culcată! Straşnic! Eu înţelesesem, culcată, în sens de adormită. Ha ha ha, întinsă!
IRIS *(recită mai departe):*
„Visul, se vrea viu pe lume."
CLYTHIE: Stai puţin, Otakárek mai vrea să rîdă.
OTAKAR: Ha ha ha ha!
FELIX: Nu-ţi dau voie s-o reciţi! E de mult depăşită!
IRIS: Felix are un talent extraordinar. Nici unul dintre voi n-ar fi putut găsi o rimă la cuvîntul „adorato", cum a găsit el...
CLYTHIE: „Lato"! Că tot eşti tu lată cît patru.
OTAKAR: Sau „covato"... că e cît o albie.
FELIX: Dumnezeule, tăceţi odată!
OTAKAR: Ha ha ha; e minunat! Iris, lata, cît covata!
IRIS *(se stăpîneşte):* Draga mea, ai nişte idei despre poezie!...
VICTOR: Toată poezia ei stă în limbajul ei libertin.
IRIS: Ai dreptate, Victor.
OTAKAR: Ha ha ha! Limbaj libertin! Formidabil!
CLYTHIE: Felix, ai pus-o pe Iris în versuri? Cred că de-abia a-ncăput şi trebuie s-o strîngă groaznic!
IRIS: Lasă-l pe Felix în pace! Habar n-aveţi ce rimă frumoasă a găsit! Ghiciţi!

VICTOR: Mă predau.
CLYTHIE: Spune repede, Iris! Dar să fie poetică!
IRIS *(victorioasă):* Înzăuată!
VICTOR: Ce?
IRIS: Îmbrăcată în zale, adică...
CLYTHIE: Dumnezeule, ce mojic! Felix, e adevărat că ai scris una ca asta?
IRIS: Şi ce vezi rău în asta?
CLYTHIE: Să te gîndeşti la zale! O femeie, ca un luptător în armură! Phiuuu!...
OTAKAR: Ha ha ha, armură! Ce nostim!
FELIX *(sare în sus):* Dar — o armură de pietre scumpe!
IRIS: Pleacă de-aici, eşti un nepriceput. Un papă-lapte. Un nesuferit. M-am săturat de tine pînă-n gît, auzi?...
VICTOR *(declamînd):* O, Felix!... Tu eşti grandios de mare!
IRIS *(aplaudă):* Bravo, Victor! Eşti grozav de spiritual.
CLYTHIE: Doamne sfinte, Victor a început să declame şi el!
OTAKAR: Ha ha ha! Felix, eşti cel mai mare grandios. Asta-i bună!
VICTOR: Scuză-mă, Clythie. Pentru mine „Poezia" e prea blondă.
CLYTHIE: Vai de mine, are ochii umezi! Nu te uita la mine, că mă uzi toată.
OTAKAR: Să faci versuri e un fleac.
VICTOR: Să faci versuri înseamnă să minţi sau să distrezi.
IRIS: O, nu! Să trezeşti sentimentele. Ador sentimentele.
OTAKAR: Var!
CLYTHIE: Ce var?
OTAKAR: Rimă la Otakar. Ha ha! Bună, nu?
VICTOR: E o rimă, aşa-zisă, masculină.
OTAKAR: Ha ha ha, cred şi eu că masculină! Masculină de tot! Oh!
CLYTHIE: Victor, fă te rog o rimă masculină.
VICTOR: De ce?
CLYTHIE: Ca să faci şi tu, odată, ceva bărbătesc.
OTAKAR: Al dragostei jar. Rimă masculină la Otakar, ha ha ha!
IRIS: Ai un talent extraordinar, Otakar. De ce nu scrii versuri?
OTAKAR: Eu? Hm, hm! Ce fel de versuri?
IRIS: De dragoste. Ador poezia.

OTAKAR: O formă exuberantă.
IRIS: Care formă? La cine te referi?
OTAKAR: Ha ha ha, la rimă.
IRIS: Otakar, dumneata ai un suflet extraordinar, un suflet de poet.
CLYTHIE *(cască):* Terminați odată cu literatura asta. M-ați lesnit la inimă.
IRIS: Inimă? Auziți? Biata Clythie, crede că are și ea pe undeva vreo inimă.
CLYTHIE: Mă rog! În schimb, tu, ești toată numai inimă. Scumpo! Tu și cînd șezi, stai tot pe inimă.
OTAKAR: Ha ha ha, numai inimă!
CLYTHIE: Și pe deasupra mai e și slabă.
IRIS: Nu face nimic, draga mea. Cel puțin, eu nu sînt atît de „lejeră" ca altele.
CLYTHIE: Ai dreptate. Tu ești de categorie grea.
IRIS: Clythie! Fii atentă!
VICTOR: Dragă Iris, nu te supăra pe ea. Spiritul e singurul lucru pe care-l poate arăta Clythie.
IRIS *(aplaudă):* Bravo, Victor!
CLYTHIE: Dumitale, Victore, ți-am arătat ceva mai mult, dacă nu mă înșel.
VICTOR: Nu-mi amintesc. Și anume ce, mă rog?
CLYTHIE: Spatele și ușa.
VICTOR: Numai scînduri, ptiu!
IRIS: Ha ha ha! Victore, ești un extraordinar om de societate! Îmi vine să te sărut! Ador spiritul. Hai, pun pariu că nu mă prinzi!

(Iese în fugă.)

VICTOR: Aș... əș... așteaptă-mă!

(Fuge după ea.)

CLYTHIE: Gîsco! Scorpio! Butoiule!
OTAKAR: Ha, hm!
CLYTHIE: Pleacă, domnule! Nu ești bun de nimic! Felix!
FELIX *(sare în sus):* Poftim?
CLYTHIE: Cum de te-ai putut îndrăgosti de ea?
FELIX: De cine?
CLYTHIE: De generația asta veche. De cavalerul ăsta în armură.

FELIX: Adică de cine anume?
CLYTHIE: De Iris.
FELIX: Eu? Ce-ți veni? Nu, e atît de mult de atunci!
CLYTHIE: Înțeleg. Iris e teribil de mărginită. Îți spun eu, teribil. Și apoi, are picioarele ca niște butoaie. Ah, Felix, îți mai faci încă atîtea iluzii despre femei!

(Se așază pe perne.)

FELIX: Eu? Te asigur, Clythie. Îți dau cuvîntul meu de onoare că am terminat de mult cu asta...
CLYTHIE: Nu, Felix, tu nu cunoști femeile. Stai aici, lîngă mine, nu vrei? Nici n-ai idee cum sînt ele. Ce concepții au! Ce orizont! Și ce corpuri! Brrr! Ești atît de tînăr...
FELIX: Nu-i adevărat! Nu mai sînt tînăr. Am trecut și eu prin multe!
CLYTHIE: Trebuie să fii mereu foarte tînăr. Acum e la modă! Să fii tînăr! Să fii fluture! Să fii poet! Există oare ceva mai frumos pe lume?
FELIX: Nu, Clythie. Tinereții îi este dat să sufere. Și soarta poetului e să sufere de o sută de ori mai mult. Pe onoarea mea.
CLYTHIE: Soarta poetului este să se bucure de toate și să preamărească viața. Viața plină de dragoste, verde, generoasă. Ah, Felix, tu îmi amintești de prima mea dragoste.
FELIX: Cine a fost?
CLYTHIE: Nimeni. Nici una dintre dragostele mele n-a fost prima. Uf, Victor ăsta! Bărbații îmi sînt atît de antipatici! Hai să fim prieteni, vrei?
FELIX: Prieteni?
CLYTHIE: Doar nu te interesează dragostea. Dragostea e atît de măruntă... Ah, eu aș vrea ceva nespus de curat, ceva deosebit! Ceva excepțional! Ceva nou!
FELIX: O poezie?
CLYTHIE: Să zicem și o poezie. Vezi cît te iubesc.
FELIX: Stai puțin. *(Sare în sus entuziasmat.)*

„În suflet mi-a pătruns tiptil
Ca raza caldă de lumină
Într-o pupilă de copil.
Cînd am văzut-o prima dată
Ca macul s-a aprins și, toată,

A înflorit sub ochii mei.
Şi-apoi mi-a dat sfiala ei."

CLYTHIE *(se ridică):* Ce-i asta?

FELIX: O poezie. Începutul unei poezii.

CLYTHIE: Şi cum e mai departe?

FELIX: Imediat îţi aduc şi sfîrşitul. *(Zboară.)* În clipa asta, am depăşit tot ce am scris pînă acum.

(Iese în zbor.)

CLYTHIE: Uf! *(Se întoarce spre Otakar, care, între timp, bine proptit pe picioare, şi-a tot răsucit mustăţile.)* Ei, Piciorongeo! Îţi laşi antenele alea în pace, sau nu!?

OTAKAR: Fii a mea. Fii, în sfîrşit, a mea!

CLYTHIE: Jos mîinile!

OTAKAR: Fii a mea! Sîntem doar logodiţi! Eu... eu nu mai...

CLYTHIE: Otakárek, ce frumos eşti!

OTAKAR: Te iubesc la nebunie.

CLYTHIE: Ştiu. Îmi place ce tare îţi bate inima. Spune „ha!"

OTAKAR: Ha!

CLYTHIE: Încă o dată!

OTAKAR: Hm! „Ha!"

CLYTHIE: Cum îţi bubuie pieptul! Ca atunci cînd tună. Otakárek, eşti îngrozitor de puternic, nu-i aşa?

OTAKAR: Cly... Cly... Cly...

CLYTHIE: Ce mai vrei?

OTAKAR: Fii a mea!

CLYTHIE: Nu mă plictisi, te rog.

OTAKAR: Eu... te...

CLYTHIE: Şi eu te...

OTAKAR *(o prinde):* Fii a mea!

CLYTHIE: *(scapă):* Sper că nu vrei, domnule, să-ţi fac ouă!

OTAKAR: Te ador!

CLYTHIE *(fugind):* Să fii sănătos, dar eu nu vreau să-mi stric silueta!

OTAKAR (*aleargă după ea):* Dar eu... eu!... Eu vreau...

CLYTHIE *(rîde şi zboară):* Aşteaptă, mai aşteaptă! Nu fi nerăbdător!

OTAKAR *(zboară după ea):* Clythie, vreau să fii a mea!

(Ies în goană.)

VAGABONDUL *(se ridică):*

Hiș! A plecat vermina pestriță a dragostei.
Ce frumos e să vezi cum se tot hîrjonesc
Și ce comică e această goană eternă. Ha, ha! Picioare de gîze!
Ha, ha! Trupuri lacome, sub aripi de mătase!
Mai bine dați-mi pace, că de-astea știm și noi:
Că doar asta e dragostea!

CLYTHIE *(intră, în zbor, din partea cealaltă și începe să se fardeze la oglindă):* Uf! Am scăpat de el. Ha, ha!

VAGABONDUL: Ha, ha! Societate aleasă! Ha, ha, ha. Poezie!
Să sorbi desfătările vieții, cu paiele cele mai subțiri
Decolteuri fermecătoare, sentimente și dulci mîngîieri,
Eterna minciună a eternilor îndrăgostiți, veșnic nesătui.
Noroc, că sînt numai niște gîngănii...

CLYTHIE *(zboară spre el):* Ești fluture?

VAGABONDUL *(aruncă cu șapca după ea):* Hiș!

CLYTHIE *(zboară):* Nu ești fluture?

VAGABONDUL: Sînt om.

CLYTHIE: Ce-i aia? E viu?

VAGABONDUL: Da.

CLYTHIE *(se apropie în zbor):* Știe să iubească?

VAGABONDUL: Iubește. E un fluture.

CLYTHIE: Ce interesant ești! De ce ai polen negru pe tine?

VAGABONDUL: E jeg.

CLYTHIE: Ah! A ce miroși așa frumos?

VAGABONDUL: A sudoare și a murdărie.

CLYTHIE: Parfumul tău mă îmbată. E atît de nou!

VAGABONDUL *(aruncă cu șapca după ea):* Hișș, nerușinato!

CLYTHIE *(zboară):* Prinde-mă! Prinde-mă!

VAGABONDUL: Scîrbă fișneață! Tîrfă de doi bani!

CLYTHIE *(se apropie de el):* Numai să te miros! Numai să te gust! Ești atît de original!

VAGABONDUL: Am mai întîlnit una ca tine, ușuratico. Mă-ntreb de ce am iubit-o? *(O prinde pe Clythie.)* Uite așa o țineam de mîinile ei de gîză și o rugam. Iar ea rîdea, în fața mea, de mine și i-am dat drumul. Ah, mai bine aș fi omorît-o! *(Îi dă drumul.)* Zboară, scorpie, nu vreau să te văd!

CLYTHIE *(zboară):* Uf, ce ciudat eşti!

(Se pudrează în faţa oglinzii.)

VAGABONDUL: Farfuză parfumată! Stricată! Piele pe os! Ciumo!

CLYTHIE *(se apropie de el):* Mai spune! Mai spune! E atît de frumos! Atît de brutal! Atît de puternic!

VAGABONDUL: Ce, băgăreaţo, nu-ţi ajunge? Sau vrei să-ţi trag şi vreo două la fund, gălbejită nerușinată ce eşti?

CLYTHIE: Te iubesc! Ah, te ador!

VAGABONDUL *(se dă înapoi din faţa ei):* Pleacă, pleacă, pleacă! Eşti dezgustătoare!

CLYTHIE: Ce plicticos eşti! Nesuferitule!

(Se piaptănă la oglindă.)

IRIS *(se întoarce grozav de înfierbîntată):* Ceva de băut, repede!

CLYTHIE: Unde ai fost?

IRIS *(bea cu un pai):* Afară! Ah! Ce zăduf!

CLYTHIE: Unde l-ai lăsat pe Victor?

IRIS: Victor? Care Victor?

CLYTHIE: Doar ai plecat cu el.

IRIS: Cu Victor? Nu... Aha, acuma ştiu. *(Rîde.)* Zău, a fost teribil de amuzant!

CLYTHIE: Cu Victor!

IRIS: Întocmai. Stai să vezi, ce-o să mai rîzi şi tu! Aşa! El fugea după mine şi tot striga „aş... aş... aşteaptă-mă! ...aş... aş...“ Ha ha ha, închipuieşte-ţi!

CLYTHIE: Unde a rămas?

IRIS: Păi asta îţi şi spun: zbura după mine ca un nebun şi, deodată, ha ha ha, a venit o pasăre şi l-a mîncat.

CLYTHIE: Nu se poate!

IRIS: Zău! Frrr... şi gata. Ce-am mai rîs...

(Se aruncă pe perne şi îşi ascunde faţa în ele.)

CLYTHIE: Ce-i cu tine?

IRIS: Ah! Bărbaţii! Bărbaţii ăştia!

CLYTHIE: Victor?

IRIS: Nu, Otakar. Pe Victor de-abia îl mîncase pasărea, şi numai ce vine Otakárek al tău, cu ochii cît cepele, aprins tot şi, nici una, nici două, ha ha ha.

CLYTHIE: Nici una, nici două, ce?

IRIS: Nici una, nici două — îmi spune: Fii a mea! Te iubesc la nebunie, ha ha!

CLYTHIE: Iris, ce-ai făcut?

IRIS: Ha ha ha, lasă.. lasă-mă! Te iu... iu... iubesc nespus! Tre — bu — ie să fii a mea — mea mea!...

FELIX *(intră în zbor, cu o poezioară în mînă):* Clythie, e gata! Ascultă! *(Citeşte cu foarte mult sentiment.)*

„În suflet mi-a pătruns tiptil
Ca raza caldă de lumină, într-o pupilă de copil."

IRIS *(cu capul în perne, rîde isteric):* Ha ha ha!

FELIX *(se opreşte din citit):* Ce s-a întîmplat?

IRIS *(începe să plîngă cu sughiţuri):* Ce brutal! Ptiu! Infamul! L-aş strînge de gît!

CLYTHIE: Pe Otakar?

IRIS *(cu sughiţuri):* Acum... acum... acum o să fac ouă! Bruta! Să am ouă... ouă! O să arăt groaznic! Bestia... bestia... ha ha ha!

FELIX: Clythie, ascultă. Acum e cu totul altfel:

„Cînd am văzut-o prima dată
Ca macul s-a aprins şi, toată,
A înflorit sub ochii mei
Şi-apoi, mi-a dat sfiala ei.

Ce sînt eu oare pentru tine
Cînd nici nu mă cunoşti măcar?
Nici eu, să ştii, nu ştiu prea bine.
Sînt un copil... Sînt vînt hoinar
Sînt freamăt, floare, viaţă, teamă...
Sînt o femeie care cheamă
Şi te atrage spre ispită
Şi sînt, ah, sînt... o zăpăcită!"

IRIS *(se ridică):* Sînt ciufulită rău?

CLYTHIE: Groaznic. Stai puţin, scumpo. *(Îi aranjează părul, îi şopteşte.)* Scroafo!

IRIS: Ţi-e ciudă, nu-i aşa? Ha ha ha! Otakar iubeşte la ne-bu-nie!

(Iese în zbor.)

FELIX: Clythie, acesta-i esențialul:

„Sînt freamăt, floare, viață, teamă...
Sînt o femeie care cheamă
Și te atrage spre ispită
Și sînt, ah, sînt... o zăpăcită."

CLYTHIE: Lasă asta! Scroafa! *(Iese în zbor.)* E vreunul prospătură, pe aici?

FELIX *(după ea):* Stai puțin! Abia acum vine partea cu dragostea...

VAGABONDUL: Prostule!

FELIX: Ce? Aha, e cineva aici. Îmi pare bine. O să-ți citesc sfîrșitul:

„Și te atrage spre ispită
Și sînt, ah, sînt, o zăpăcită...
Tu, lume mare, nu știi jocul ce-nseamnă...

VAGABONDUL *(aruncă cu șapca după el):* Hișș!

FELIX *(zburînd):*

Că, astăzi, mă îmbujorez ca focul?"

VAGABONDUL *(îl gonește):* Hișș!

FELIX *(zboară):*

„Sînt femeie și iubesc viața ce se desfășoară
Sînt copil și azi iubesc, astăzi, pentru prima oară."
Înțelegi? Asta e Clythie, Clythie, Clythie!

(Iese în zbor.)

VAGABONDUL *(deschide larg brațele spre sală):* Ha ha ha! Fluturi!

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

PRĂDALNICELE

Scena reprezintă o movilă nisipoasă, acoperită cu fire rare de iarbă înalte care păreau cît trunchiul de copac. În partea stîngă, galeria Scorpionului. În dreapta, o gaură de greier, părăsită. În avanscenă, doarme Vagabondul. De un fir de iarbă e înlănţuită Nimfa. O atacă o ceată de gîndaci-răpitori. Din stînga, intră un gîndăcel mic şi o dezleagă de firul de iarbă. Din dreapta, intră al doilea, îl pune pe fugă pe cel dintîi şi încearcă să tragă Nimfa după el. Din cuşca sufleorului sare al treilea care goneşte pe al doilea şi începe să tragă, el, Nimfa.

NÎMFA Eu... eu... eu! *(Al treilea gîndac-răpitor se aruncă, cu capul înainte, în cuşca sufleorului. Din stînga, năvăleşte primul şi, din dreapta, al doilea gîndac şi trage fiecare de Nimfă. A treilea iese ca o vijelie din cuşca sufleorului şi-i goneşte pe amîndoi. Trage el Nimfa.)* Întregul pămînt crapă! Eu mă nasc!

VAGABONDUL *(ridică încet capul):* Ce se petrece aici?

(Al treilea gîndac se aruncă în cuşcă.)

NÎMFA: Se pregăteşte ceva măreţ.

VAGABONDUL: Foarte bine.

(Se culcă la loc.)
(Pauză.)

UN GLAS DE BĂRBAT *(din culise):* Vezi cum îl rostogoleşti?

UN GLAS DE FEMEIE: Eu?

PRIMUL GLAS: Tu!

AL DOILEA GLAS: Eu??

PRIMUL GLAS: Tu!!

AL DOILEA GLAS: Eu???
PRIMUL GLAS: Tu!!! Tu, toanto:
AL DOILEA GLAS: Mojicule!
PRIMUL GLAS: Mototoalo!
AL DOILEA GLAS: Mitocanule!
PRIMUL GLAS: Bleago! Putoare!
AL DOILEA GLAS: Bădăranule!
PRIMUL GLAS: Atenție la bulgăraș! Fii atentă!
AL DOILEA GLAS: Încet!
PRIMUL GLAS: A... a... atenție!!

(Pe scenă se rostogolește un bulgăre mare de băligar, împins de o pereche de gîndaci de băligar.)

GÎNDACUL DE BĂLIGAR: N-a pățit nimic?
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Da de unde! Nici pomeneală! Ah! ce spaimă! Așa-i, bulgărașule, că n-ai pățit nimic? Tu, tu, tu... dragul nostru bulgăraș!
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ha ha, micul nostru capital! Bălegărușul nostru! Aurul nostru! Tu ești totul pentru noi!
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Băligar frumos ce ești, comoara noastră, bulgăre minunat, averea noastră neprețuită.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Tu, dragostea și singura noastră bucurie! Cît am mai adunat și-am mai alergat. Am cărat băligar și am strîns resturi puturoase... Ne-am rupt bucățica de la gură pentru tine...
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: ... și picioarele ni le-am tocit. Și cîte grămezi am răsturnat, cît am mai scormonit, pînă te-am bătătorit și te-am făcut atît de frumos.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Și te-am rotunjit, și te-am întregit, pe tine, soarele nostru!
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Giuvaerul nostru!
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Viața noastră!
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Opera noastră!
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ia miroase-l și tu, femeie! Ce frumusețe răpitoare! Ia cîntărește-l puțin! Ce mare e!
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: E un adevărat dar de la Dumnezeu!
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: O binecuvîntare!

NIMFA: Cătușele lumii crapă.
O nouă viață începe.
Eu mă nasc!

(Vagabondul ridică iarăși capul.)

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Gîndacule!
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ce vrei?
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Ha ha ha ha.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ha ha, ha ha! Nevastă!
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Ce vrei?
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ha ha ha! Ce bine e să ai și tu un lucru al tău. Averea ta. Visul vieții tale.
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Bulgărele tău.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Rodul muncii tale.
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Ha ha ha!
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: O să înnebunesc de bucurie. O... o... o să înnebunesc de atîtea griji. Zău, dacă n-o să înnebunesc.
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: De ce?
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: De griji. Acum, cînd avem și noi bulgărele nostru! Mi l-am dorit atîta! Și acum, cînd îl avem, trebuie să ne facem altul. Să luăm truda de la început.
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Altul, de ce?
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Tîmpito! Ca să avem doi.
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Aha, doi. Ai dreptate.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ha, ha, ia gîndește-te: doi bulgări! Cel puțin doi. Hai să zicem trei. Știi, oricine are un bulgăre, trebuie să-și mai facă încă unul.
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Ca să aibă doi...
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Sau, mai bine, trei.
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Gîndacule!
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ei, ce e?
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Mi-e frică. Nu cumva să ni-l fure cineva.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ce? Pe cine?
GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Bulgărele nostru. Mîngîierea noastră. Tot ce avem noi pe lume.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Bu... bulgărele nostru? Pentru Dumnezeu, nu cobi, femeie!

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: De vreme ce... ce... ce nu-l putem lua cu noi, atunci cînd o să facem altul.

GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Îl punem la păstrare, știi? Îl punem bine. Îl ascundem. În pămînt. Stai, undeva, în vreo gaură, în vreo găurică, în siguranță, știi? Trebuie pus bine.

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Numai de nu l-ar găsi cineva!

GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Nu, nu! Of, și tu! Mai taci din gură! Auzi vorbă, să ni-l fure! Bulgărașul nostru! Aurul nostru! Capitalul nostru mic și rotund...

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Baliga noastră prețicasă! Viața noastră! Toate visurile noastre.

GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Știi ce? Rămîi tu aici de pază. Păzește-l! Fii atentă!

(O pornește în goană.)

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Unde pleci iar?

GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Să caut o gaură... o găurică... o gaură adîncă... să îngrop bulgărașul... iubitul... aurul nostru... în siguranță... *(Iese.)* Fii a... ten...tă...

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Gîndacule! Hei, gîndacule, vino-ncoace! Stai puțin! Uite colo, e... Hei, gîndacule! Nu mă mai aude. Acolo e o gaură grozavă! Gîndacule! S-a dus. Și ce gaură minunată e acolo! Nătărăul! Blegul! Tîmpitul! Aș vrea să mă uit la ea numai un pic... Nu, nu plec nicăieri, bulgărașule. Mă duc... să arunc numai o privire... Bulgărașule, bulgărașule dragă! Așteaptă doar o clipă că mă întorc imediat. Imediat! Să arunc o privire numai și mă întorc... *(Fuge spre fundul scenei, se întoarce.)* Bulgărașule, să mă aștepți cuminte. Mă întorc îndată, îndată! *(Intră în gaura Scorpionului.)*

NIMFA: Să te naști! Să naști! O lume nouă!

(Vagabondul se scoală.)

UN GÎNDAC DE BĂLIGAR STRĂIN *(năvălește din culise, unde stătuse la pîndă):* Au plecat. Acum e momentul potrivit.

(Urnește bulgărele din loc.)

VAGABONDUL: Hei, nu da peste mine că mă răstorni.

GÎNDACUL STRĂIN: La o parte, cetățene!

VAGABONDUL: Da ce dai de-a dura acolo?
GÎNDACUL STRĂIN: Ha ha ha! Un bulgăre. Capital! Aur!
VAGABONDUL *(se dă înapoi):* Cam pute aurul ăsta al tău.
GÎNDACUL STRĂIN: Aurul nu pute. Hai, bulgăraşule, rostogoleşte-te! Învîrteşte-te, avere! Circulă! Ferice de cine e avut. Ha ha ha, măi să fie! Cine are, are.
VAGABONDUL: Ce-ai spus?
GÎNDACUL STRĂIN: Ce să spun? Că e bine să ai şi tu un lucru al tău. *(Rostogoleşte bulgărele spre stînga.)* Comoara mea! Averea mea fără seamăn de frumoasă. Giuvaerul meu! Tu eşti tot ce am pe lume! *(Porneşte.)* Să ai un lucru al tău! Să-ţi pui averea la adăpost! S-o îngropi bine! A... a... atenţie!

(Iese.)

VAGABONDUL: Să ai şi tu ceva? De ce nu? Fiecare vrea să aibă bulgărele lui.
GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR *(se întoarce din gaura Scorpionului):* Ah, ah, vai de mine, aici locuieşte cineva: un Scorpion. O larvă. Nu, bulgăraşule, nu te punem aici. Dar unde e bulgăraşul? Unde? Unde? Unde e bulgăraşul meu? Unde e scumpul nostru bulgăraş?
VAGABONDUL: Păi, chiar acum...
GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR *(se aruncă asupra lui):* Hoţule! Hoţule! Unde mi-ai pus bulgărele?
VAGABONDUL: Ţi-am spus doar! Chiar în clipa asta...
GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: : Ucigaşule, dă-l încoace! Dă-mi-l înapoi!
VAGABONDUL: Chiar acum, un domn a plecat cu el şi-a luat-o pe aici.
GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Ce domn? Cine?
VAGABONDUL: Unul burtos, îndopat, buhăit...
GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Bărbatu-meu!
VAGABONDUL: Un bădăran, cu picioarele strîmbe, un mitocan înfumurat...
GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Ăsta-i sigur bărbatu-meu!
VAGABONDUL: Şi spunea că e bine să ai un lucru al tău şi să-l îngropi.
GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: El e! Cu siguranţă că a găsit o gaură! *(Strigă.)* Gîndacule! Scumpule! Pe unde umblă prostul ăla?

VAGABONDUL: Pe aici, a plecat cu bulgărele.

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Neghiobul! Nu putea să mă cheme și pe mine? *(Fuge spre stînga.)* Gîndacule! Bărbățele, stai! Bul — gă — ra — șu — le! (Iese.) Bul... bul... bul... bulgărașule!

VAGABONDUL: Asta e altfel. Se vede imediat
Are, în ea, ceva de om mai serios.
Mă scuzați, eram cam beat
Și mi se părea că sînt cu toții fluturi.
Fluturi frumoși, cu aripile cam terfelite
Crema lumii în eterna imperechere,
Doamnele acelea interesante și pajii lor
Ha, ha! Goană de insectă după un pic de desfătare,
Slăbiți-mă cu o astfel de protipendadă.
Ăștia, măcar, miros a muncă cinstită, omenească.
Nu vor să huzurească, nu vor decît să aibă ceva al lor,
Nu sînt gentlemeni, în schimb, ei sînt poporul.
Stau cu picioarele pe pămînt, cred numai în ce durează,
Își construiesc umili fericirea, chiar dacă e făcută din băligar;
Desfătarea e trecătoare. Băligarul e durabil.
Și bulgărele înseamnă ceva. Și bulgărele e o operă
Dacă munca nu-ți place, îți place în schimb cîștigul.
Iubești pentru tine, construiești pentru toată lumea,
Muncești pentru alții și, dacă strîngi cu lăcomie, zău,
Că și lăcomia poate fi o virtute, cînd ești lacom pentru familie.
Familia își are drepturile ei, familia sfințește totul.
Și cînd ai copii, dracul să mă ia, dacă nu ai dreptul să și furi.
Mă rog! Așa stau lucrurile, și totul se explică în două cuvinte:
„Ce nu face omul ca să-și perpetueze speța".

NIMFA *(strigă):* Faceți mai mult loc pe lume! Un lucru uriaș se pregătește!

VAGABONDUL *(se întoarce spre ea):* Ce anume?

NIMFA: Mă nasc eu!

VAGABONDUL: Bine faci! Și ce-o să fii tu, de fapt?

NIMFA: Nu știu! Nu știu! Ceva măreț!

VAGABONDUL: Aha.

(O ridică și o reazemă de un fir de iarbă.)

NIMFA: O să realizez ceva uluitor!

VAGABONDUL: Ce-o să realizezi?

NIMFA: O să mă nasc.

VAGABONDUL: Bravo ție, Nimfo! Te apreciez.
Într-o febrilă agitație
Totul pe lume, conlucrează pentru nașterea sa!
Vrea să existe, vrea să trăiască, vrea să dureze și orice ar simți,
Rămîne, precis, un singur lucru.
Încăpățînata voluptate de a fi!

NIMFA: Vestește lumii întregi:
A sosit clipa cea mare,
În care eu... în care eu...

VAGABONDUL: În care, tu, ce?

NIMFA: Nimic. Nu știu încă. Vreau să fac însă un lucru măreț!

VAGABONDUL: Măreț? Grandios? Bine, îmbată-te cu gîndul ăsta;
Indivizii aceia de treabă, cu bulgării lor, probabil nu te-ar înțelege.
Căci bulgării sînt mici și plini
Iar făgăduielile — mari și goale!

NIMFA: Ceva uriaș!

VAGABONDUL: Și totuși, Nimfo, să știu că asta îmi place la tine. Vrei să se întîmple ceva măreț! Numa' să fie măreț! Mă întreb însă, Nimfo, Ce-o să iasă din tine? De ce nu te trezești odată?

NIMFA: Întreaga lume va fi uimită cînd mă voi naște eu.

VAGABONDUL: Hai odată! Aștept.

(Se așază.)

SCORPIONUL *(din spate, cu pași lungi și ușori, trage—în galeria lui — cadavrul unui greier):* Cucu, Larvă mică! Ghici ce ți-a adus tătucul?

(Intră în galerie.)

NIMFA *(strigă):* Ce durere! Chinurile facerii!
Întregul univers crapă,
Ca să mă nască.

VAGABONDUL: Naște-te!
NIMFA: La o parte! La o parte! Să nu te mătur
În avîntul meu
Cînd voi veni pe lume.
VAGABONDUL: Naște-te!
SCORPIONUL *(se întoarce de-a-ndăratelea din gaură):* Nu, nu, fetița mea, acum trebuie să papi. N-ai voie să ieși afară. Larvă mică, țț, țț, țț, pentru nimic în lume! Hai, hai, copilașule! Tăticul se întoarce imediat și îți aduce păpică, da? Cam ce-ai vrea tu, mîncăcioaso?
LARVA *(în fața intrării în galerie):* Tăticule, mă plictisesc.
SCORPIONUL: Ha ha, ce scumpă e, nu? Vino să te pup, Lărvuțo! Tata o să-ți aducă ceva fraged de tot... Ce, iar un greier? Ha ha, știi că n-ai gusturi proaste?
LARVA: Aș vrea... nu știu.
SCORPIONUL: Doamne, deșteaptă mai ești, Larvo! Meriți ceva bun pentru asta. Pa, pa, copilașule! Tăticul trebuie să se ducă la treabă, trebuie să aibă grijă de draga, de frumoasa lui Lărviță... Hai, du-te, du-te păpușico. Papă tot. *(Larva coboară în galerie. Cu pași lungi spre Vagabond.)* Dumneata cine ești?
VAGABONDUL *(sare și se dă înapoi):* Eu.
SCORPIONUL: Ești comestibil?
VAGABONDUL: Nu, nu cred să fiu.
SCORPIONUL *(îl miroase):* Nu ești destul de proaspăt. Cine ești?
VAGABONDUL: Un pierde-vară.
SCORPIONUL *(se înclină ușor):* Scorpion. Ai copii?
VAGABONDUL: Nu. Cred că n-am.
SCORPIONUL: Ah! Ai văzut-o?
VAGABONDUL: Pe cine să văd?
SCORPIONUL: Pe Lărvuța mea. E fermecătoare, nu-i așa? Ce copil isteț! Și cum mai crește! Ce poftă de mîncare are, ha ha! Copiii sînt o mare bucurie la casa omului, nu-i așa?
VAGABNDUL: Așa spune toată lumea...
SCORPIONUL: Este? Cel puțin știi pentru cine muncești. Ai copil, îl îngrijești, muncești, lupți! Asta e adevărată viață, nu? Copilul vrea să crească, vrea să mănînce, e gurmand, vrea să se joace, nu? N-am dreptate?

VAGABONDUL: Copilul vrea multe.
SCORPIONUL: Mă crezi că-i aduc doi-trei greieri pe zi?
VAGABONDUL: Cui?
SCORPIONUL: Fetiței mele. Fermecătoare, nu? Și atît de deșteaptă! Crezi că-i mănîncă întregi? Da de unde! Numai părțile cele mai fragede; îi mănîncă de vii, ha ha! Minunat copil, nu?
VAGABONDUL: Minunat.
SCORPIONUL: Sînt mîndru de ea. Cu adevărat mîndru. Leită taică-su, nu? Sîngele meu, domnule! Ha ha! Da ia uite la mine cum pălăvrăgesc, în loc să-mi văd de treabă. Ehe! Cît trebuie să mai caut! Cîtă alergătură! Dar nu contează, cînd ai pentru cine. N-am dreptate?
VAGABONDUL: Așa se spune!
SCORPIONUL: Păcat că nu ești comestibil. Mare păcat, să-ți spun drept. Că, de adus, trebuie să-i aduc ceva, nu? *(Pipăie Nimfa.)* Asta ce-o mai fi?
NIMFA *(strigă):* Eu vestesc renașterea lumii!
SCORPIONUL: Nu e coaptă încă. Nu e bună de nimic, nu?
NIMFA: Eu voi crea!
SCORPIONUL: Ce grijă și educația copiilor! Griji mari, nu? E o sarcină serioasă, domnule, să întreții o familie. Judecă și dumneata. Să hrănești mărunțeii ăștia amărîți. Să-i crești de mici, să le asiguri viitorul, nu? Asta nu e un fleac, ascultă-mă pe mine. Am plecat! Respectele mele, noroc. Sluga dumitale, domnule. *(Din fugă.)* Pa, pa, fetița mea! Mă întorc imediat!

(Iese.)

VAGABONDUL: Să-i crești de mici. Să asiguri. Să întreții. Să îndopi gîtlejurile flămînde.
Toate astea le cere familia. Și să le aduci greieri vii. Dar și greierele vrea să trăiască și nu ucide pe nimeni. Săracul! El preamărește viața cu umila lui melodie. Lucrul ăsta nu-l pot înțelege.
LARVA *(iese din galerie):* Tăticule! Tăticule!
VAGABONDUL: Așadar, tu ești Larva? Stai să te văd și eu.
LARVA: Ce nesuferit ești!
VAGABONDUL: De ce?
LARVA: Nu știu. Ah, cum mă mai plictisesc! Aș vrea... Aș vrea...

VAGABONDUL: Ce-ai mai vrea?
LARVA: Nu știu. Să sfîșii ceva! Ceva viu... Ah, m-aș zvîrcoli.
VAGABONDUL: Ce ai?
LARVA: Nesuferitule, nesuferitule, nesuferitule!

(Intră.)

VAGABONDUL: Să-ți întreții familia! Treaba asta nu-mi iese din cap.
Omul nu poate decît să se mire cînd cunoaște mai deaproape insectele!

(Intră Gîndacul de băligar.)

GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Hai, mișcă, madam! Am găsit gaură! Unde ești? Unde e bulgărașul meu? Unde mi-e nevasta?
VAGABONDUL: Nevasta dumitale? Nu cumva e o hoașcă grasă, urîtă și rea de clanță?
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ea e! Unde mi-e bulgărașul?
VAGABONDUL: Una așaa... turbată, o tîrfă murdară.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Da, da! Exact! Ea e! I-am lăsat bulgărele meu! Unde mi-a pus bulgărașul?
VAGABONDUL: Dacă-i așa, află că jumătatea dumitale s-a dus să te caute.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Și bulgărele meu unde e?
VAGABONDUL: Bulgărele ăla mare, puturos?
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Da, da, aurul meu! Averea mea! Tot ce am eu pe lume! Unde e frumosul meu bulgăre? Am lăsat-o pe nevastă-mea să-l păzească!
VAGABONDUL: L-a rostogolit pe ici încolo un domn. Se purta de parcă i-ar fi aparținut.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Cu nevastă-mea n-are decît să facă ce vrea! Dar unde mi-e bulgărele?
VAGABONDUL: Păi, asta-ți și spun: l-a luat un domn. A plecat cu el. Soția dumitale tocmai dispăruse...
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Și unde era? Unde?
VAGABONDUL: S-a dus după el. A crezut că ești dumneata. Striga după dumneata.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Cine striga? Bulgărele meu?
VAGABONDUL: Nu, soția dumitale.
GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Eu nu te întreb de ea! Unde e bulgărele meu, asta mă interesează!

VAGABONDUL: Domnul acela a plecat rostogolindu-l.

GÎNDACUL DE BĂLIGAR: Ce rostogolea? Bulgărele meu? Doamne sfinte! Puneţi mîna pe el! Puneţi mîna pe el! Hoţii! Criminalii! *(Se aruncă la pămînt.)* Averea mea cinstită! M-au omorît! Mai bine îmi dau viaţa decît bulgărele meu scump de băligar! *(Sare în picioare.)* Ajutor! Prindeţi-l! Ucigaşii!

(Se năpusteşte spre stînga.)

VAGABONDUL: Ha ha ha! Crimă! Tîlhărie! Prăbuşeşte-te, boltă cerească,
Pentru un bulgăre furat! Într-o durere atît de cumplită
Nu există decît o singură alinare: că bulgărele
Va aparţine tot unui gîndac de băligar.

(Se aşază la o parte.)

UN GLAS DE BĂRBAT *(din culise):* Atenţie, nevestico, atenţie, să nu te împiedici. Uite-o, uite-o, căsuţa noastră! Noua noastră căsuţă! Ah, fii atentă! Nu cumva te-ai lovit?

UN GLAS DE FEMEIE: Nu, Greiere! Nu fi exagerat.

UN GLAS DE BĂRBAT: Dar, draga mea, trebuie să fii atentă. Cînd aştepţi un copil...

(Apar Greierele şi Greiriţa însărcinată.)

GREIERELE: Şi acum deschide ochişorii mari. Aşa... Aici e! Îţi place?

GREIERIŢA: Ah, Greiere, sînt tare obosită!

GREIERELE: Aşază-te, sufleţelule! Aşază-te! Stai, încetişor, uite aşa.

GREIERIŢA *(se aşază):* Cît drum şi pentru mutatul ăsta! Nu, Greiere, tu n-ai minte.

GREIERELE: Hi hi hi! Mămico, cucu! Mamă! Mămico! Mămicuţo!

GREIERIŢA: Dă-mi pace, urîtule!

GREIERELE: Hi hi! Uite, am tăcut! Vorbeam şi eu aşa, într-o doară. Doamna Greier nu e însărcinată. Nici pomeneală! Vai de mine, dar cum de puteţi să credeţi una ca asta despre dînsa!!

GREIERIŢA *(plîngăreaţă):* Răule, ţie îţi arde de glume!

GREIERELE: Sigur, scumpo, fiindcă sînt atît de fericit. Gîndeşte-te la greierași, la ţipetele, la ţîrîitul lor. Hi, hi, hi! Nevestico! O să înnebunesc de bucurie.

GREIERIŢA: Ha, ha! Uite la el, fason de tată!

GREIERELE: Hi hi hi hi! Ei, îţi place aici?

GREIERIŢA: E frumos. Asta e noua noastră casă?

GREIERELE: Cuibul nostru, vila noastră, prăvălia noastră! Hi, hi, hi! Reşedinţa noastră.

GREIERIŢA: N-o fi avînd igrasie? Cine a construit-o?

GREIERELE: Doamne păzeşte! A locuit aici alt greier.

GREIERIŢA: Zău? Şi de ce s-a mutat?

GREIERELE: Hi hi hi! Da, s-a mutat! S-a mutat! Nu ştii unde? Ghici ghicitoarea mea!

GREIERIŢA: Nu ştiu. Ah, Doamne, mult mai durează pînă să spui tu ceva! Zi iute, Greiere!

GREIERELE: Ei bine — ieri, un sfrîncioc l-a înfipt într-un ghimpe. Zău, draga mea, l-a străpuns de tot. Închipuie-ţi şi tu! Uite aşa dă din picioruşe, vezi? Hi, hi, că mai trăieşte. Şi eu, cum l-am văzut, mi-am zis: Uite o afacere pentru noi! O să ne mutăm în căsuţa lui! Maică Precistă, ce noroc! Hi hi! Ce zici de asta?

GREIERIŢA: Mai trăieşte? Brrr, e groaznic!

GREIERELE: Nu-i aşa? Am avut nu noroc orb. Tralala, tra tra, tralala, tralala, tra. Stai, să-mi şi agăţ firma. *(Scoate din raniţă o placă cu inscripţia „G R Ă I E R E — note muzicale".)* Unde s-o atîrn? Aşa? Mai la dreapta? Mai la stînga?

GREIERIŢA: Ceva mai sus. Şi zici că încă mai dă din picioare?

GREIERELE *(bate tăbliţa şi îi arată):* Dacă-ţi spun: uite-aşa.

GREIERIŢA: Brr! Şi unde e?

GREIERELE: Ai vrea să-l vezi?

GREIERIŢA: Aş vrea. Nu, n-aş vrea. Trebuie să fie îngrozitor!

GREIERELE: Hi hi hi, se-nţelege. Am pus-o bine?

GREIERIŢA: Bine. Greiere, mă simt cam ciudat...

GREIERELE *(aleargă spre ea):* Doamne sfinte, nu cumva... ţi-a venit ceasul...

GREIERIŢA: Nu cred, fugi de-aici! Au, mi-e frică!

GREIERELE: Vai, mămico, de ce să-ţi fie frică? Hi hi hi, orice cuconiţă e în stare de aşa ceva.

GREIERIȚA: Nu mai vorbi prostii! *(Începe să plîngă.)* Greiere, o să mă iubești toată viața?

GREIERELE: Bineînțeles, sufletelule! Doamne, Doamne, numai să nu plîngi! Mămico, te rog!

GREIERIȚA *(plînge cu sughițuri):* Arată-mi cum dă din picioruşe!

GREIERELE: Uite așa.

GREIERIȚA: Hi, hi, ce nostim trebuie să fie.

GREIERELE: Hai, hai, vezi? S-a terminat cu plînsul. *(Se așază lîngă ea.)* Ai răbdare să vezi ce frumos o să ne aranjăm. Şi cum ne-om mai înstări puțin ne punem...

GREIERIȚA: Perdeluțe!

GREIERELE: Şi perdeluțe. Hi hi hi, se-nțelege că mai întîi perdeluțe! Ah, ce deșteaptă ești tu! Dă-mi un pupic!

GREIERIȚA: Lasă-mă! Du-te, n-ai pic de minte!

GREIERELE: Bineînțels că n-am! *(Sare în sus.)* Ghici ce-am cumpărat?

GREIERIȚA: Perdeluțe!

GREIERELE: Nu, ceva mai mic. *(Caută prin buzunare.)* Unde Dumnezeu...

GREIERIȚA: Repede, arată-mi, arată-mi!

GREIERELE *(scoate din fiecare buzunar cîte o jucărioară de copii şi le sună cu amîndouă mîinile):* Țîr, țîr, țîr.

GREIERIȚA: Vai, ce drăguțe sînt! Greiere, dă-mi-le şi mie!

GREIERELE *(sună şi cîntă):*

„S-a născut un drăgălaş
Greieraş, greieraş, greieraş,
Lîngă pat la ăla micu
Stau măicuța şi tăticu,
Capetele-şi apropiau
Unul de-altul, rezemate,
Apropiate, apropiate
Şi-l priveau, priveau, priveau.
Şi-i cîntau ca la copii
Nani-nani, nani-ni.
Țîr-țîr-țîr şi cri-cri-cri.
Hi hi hi."

GREIERIȚA: Dă-mi-le, repede! Ah, tăticule, abia aştept!

GREIERELE: Ascultă, nevestico...

GREIERIȚA *(sună jucăriile şi cîntă):* Greieraş, greieraş, greieraş...

GREIERELE: Acum trebuie să dau o raită. Înțelegi? Să mă anunț, să bat pe la uși...

GREIERIȚA *(sună și cîntă):* „Cri, cri, cri...
Țîr-țîr-țîr și cri-cri-cri."

GREIERELE: Să mă introduc și eu în societate, să-mi fac relații, să văd care-i situația. Dă-mi și mie o jucărie, s-o sun pe drum.

GREIERIȚA: Ah, și eu ce-o să fac în timpul ăsta? *(Plîngăreață.)* Mă lași aici?

GREIERELE: Țîriie și tu să te distrezi pînă viu. Mai știi, poate vine vreun vecin! Stai puțin de vorbă cu el, îl întrebi despre copii, despre una, despre alta, mă rog! Și... și, cu nașterea, mai așteptăm, nu-i așa? După ce mă întorc acasă.

GREIERIȚA: Răule!

GREIERELE: Hi hi hi! Pa, suflețelule, fii prudentă! Mă întorc numaidecît. Într-o clipă sînt aici.

(Iese în fugă.)
(Greierița sună din jucărie.)

GREIERELE: *(îi răspunde de departe).*

GREIERIȚA: S-a născut un drăgălaș... Mi-e frică!

VAGABONDUL *(ridicîndu-se în picioare):* N-are de ce să-ți fie frică. Ce e mic se naște ușor.

GREIERIȚA: Cine-i acolo? Vai, un gîndac. Nu muști?

VAGABONDUL: Nu.

GREIERIȚA: Ce-ți mai fac copiii?

VAGABONDUL: N-am copii. Nu am. Sub plapuma conjugală
Eu n-am clocit o înduioșătoare dragoste de familie,
Nici fericirea fierbinte de a avea, deasupra capului, un acoperiș propriu,
Ba, nici măcar, bucuria caldă pe care ți-o dă nenorocirea altuia.

GREIERIȚA: Vai, vai, vai, nu ai copii? Păcat. *(Sună.)* Greiere!
Greiere! Ah, nu mai răspunde. Gîndacule, de ce nu te-ai însurat?

VAGABONDUL: Egoismul, cuconiță, egoismul.
Ar trebui să-mi fie rușine.
Egoistul se simte la largul lui în singurătate.

Nu trebuie să iubească atît. Şi nici să urască atît. Şi nici să invidieze pe alţii pentru locşorul lor pe lume.

GREIERIŢA: Ah, da, bărbaţii! *(Sună.)* Greieraş, greieraş, greieraş...

NIMFA *(strigă):* Eu port viitorul. Eu... eu...

VAGABONDUL *(merge spre ea):* Naşte-te odată!

NIMFA: Voi face un lucru măreţ!

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR *(intră în goană):* Bărbatu-miu nu-i aici? Pe unde-o fi umblînd prostul ăla? Unde e bulgărele nostru?

GREIERIŢA: Oh, doamnă, vă jucaţi cu bulgări? Arătaţi-mi-i şi mie?

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Nu e bulgăre de jucat! E viitorul nostru, avutul nostru, tot ce avem noi pe lume! Soţul meu, blegul ăla, a dispărut cu el.

GREIERIŢA: Dumnezeule, nu cumva a fugit?

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Dar al dumitale unde e?

GREIERIŢA: Cu negustoria. *(Sună.)* Greiere! Greiere!

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Cum de te lasă singură? După cîte văd, biata de dumneata, îţi aştepţi sorocul!

GREIERIŢA: Hî hî hî!

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Aşa tînără! Ce? Voi nu faceţi bulgări?

GREIERIŢA: Bulgări, pentru ce?

GÎNDĂCITA DE BĂLIGAR: Bulgărele — e familia. E viitorul. E întreaga viaţă.

GREIERIŢA: O nu! Viaţa înseamnă să ai căsuţa ta, cuibuşorul tău, prăvălioara ta. Şi perdeluţe. Şi copii. Şi să ai greierele tău. Gospodăria ta. Şi atîta tot.

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Cum de puteţi trăi fără bulgăre?

GREIERIŢA: Ce să facem cu el?

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: L-aţi purta peste tot cu voi. Îţi spun, scumpă doamnă, cu nimic nu-ţi legi mai mult bărbatul decît cu un bulgăre.

GREIERIŢA: O, nu! Cu o căsuţă.

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Ba cu un bulgăre.

GREIERIŢA: Ba cu o căsuţă.

GÎNDĂCIŢA DE BĂLIGAR: Doamne, grozav mi-ar mai plăcea să stau mai mult de vorbă cu dumneata! Eşti atît de simpatică...

GREIERIŢA: Ce-ţi mai fac copiii?

GÎNDĂCIȚA DE BĂLIGAR: Numai de mi-aș găsi bulgărele! *(Iese.)* Bul...bul...bul-gărașule! Bul... bul... bul...

GREIERIȚA: Vai, ce împuțită! A lăsat-o și bărbatu-su! Hi hi! *(Sună.)* Țîr-țîr-țîr și cri-cri-cri. Mă simt... mă simt... așa ciudat... *(Trebăluiește pe lîngă poartă.)* Hi hi hi, cum mai dă din piciorușe, ăla împuns acolo!

SCORPIONUL *(intră în goană din culise):* Aha! *(Se apropie de ea cu pași lungi, ușori. Scoate, de sub pulpană, un pumnal, o străpunge pe Greieriță cu o mișcare largă și o trage spre gaura lui.)* La o parte!

VAGABONDUL *(se dă înapoi):* O... o! O crimă!

SCORPIONUL *(în deschizătura galeriei):* Cucu, fetița mea! Hai repede, să vezi ce ți-a mai adus tata!

VAGABONDUL: A omorît-o! Și eu... eu am stat aici ca un bolovan. O, Doamne, n-a zis nici pis! Și nimeni n-a strigat de groază! Nimeni nu i-a sărit în ajutor!

PARAZITUL *(apare din fund):* Bravo, prietene, asta-i și părerea mea.

VAGABONDUL: Să pieri așa, fără apărare!

PARAZITUL: Așa zic și eu. Tocmai mă uitam! N-aș fi în stare să fac una ca asta. Nu, n-aș fi putut. Fiecare vrea să trăiască. N-am dreptate?

VAGABONDUL: Cine ești tu?

PARAZITUL: Eu? Nimeni deosebit. Un biet sărac. Un orfan. Mi se spune Parazitul.

VAGABONDUL: Oare ai voie să ucizi așa?

PARAZITUL: Vorba mea. Crezi că el, Scorpionul, o face de nevoie? Crezi că-i e foame, cum mi-e mie? Ți-ai găsit! Omoară ca să-și facă provizii. Grămădește. E un adevărat scandal, nu? Unde vezi aici dreptate? De ce să aibă ei provizii, și altuia să-i ghiorăie mațele de foame? Fiindcă el are pumnal și eu doar mîinile astea goale? Nu-i așa?

VAGABONDUL: Se pare că da.

PARAZITUL: Așa zic și eu. Nu există egalitate. Eu, de exemplu, nu omor pe nimeni. Am mandibule prea moi. Vreau să zic, am o inimă prea bună. Nu dispun de mijloace de trans... trans... transport. Mie mi-e numai foame. Ei bine, așa trebuie să fie pe lume?

VAGABONDUL: Nu... nu... nu trebuie să ucizi.

PARAZITUL: Vorba mea, prietenie. Sau, cel puțin, să nu aduni. Mănînci, și gata! Să aduni, e o tîlhărie față de cei ce nu pot aduna. Să mănînci pe săturate, și gata! Atunci ar ajunge pentru toți. Ce zici, n-am dreptate?

VAGABONDUL: Nu știu.

PARAZITUL: Vorba mea.

SCORPIONUL *(se întoarce din gaură):* Așa, papă, copilașule, papă! Alege ce vrei tu. Nu-i așa că ai un tătic bun?

PARAZITUL: Respectele mele, conașule!

SCORPIONUL: Noroc. Noroc. Comestibil?

(Îl miroase.)

PARAZITUL: Hehe, conașul glumește. Da de unde!

SCORPIONUL: Șterge-o, scîrbosule! Derbedeule! Ce cauți aici? Cară-te!

PARAZITUL: He he, întocmai vorba mea, conașule!

(Se trage înapoi.)

SCORPIONUL *(Vagabondului):* Noroc. Ei, ai văzut?

VAGABONDUL: Am văzut.

SCORPIONUL: Bună treabă, nu? Ha-ha! Nu oricine e în stare. Pentru asta, domnule, ai nevoie de... *(Se lovește pe frunte.)*... specializare. De spirit întreprinzător. De i-ni-ția-ti-vă. Și de vederi largi și de dragoste de muncă, ascultă-mă pe mine!

PARAZITUL *(se apropie):* Vorba mea.

SCORPIONUL: Domnule, cine vrea să trăiască trebuie să știe să se descurce. E la mijloc viitorul. Familia! Și, nu știu cum să-ți explic, e și un fel de ambiție. O personalitate puternică trebuie să se afirme, n-am dreptate?

PARAZITUL: Așa zic și eu, conașule.

SCORPIONUL: Tocmai, tocmai. Să-ți faci datoria cum trebuie. Să crești noi scorpioni, să folosești talentul care zace în tine. Asta numesc eu viață utilă, nu?

PARAZITUL: Întocmai, înălțimea voastră!

SCORPIONUL: Gura, pocitanie, nu vorbesc cu tine.

PARAZITUL: Așa zic și eu, înălțimea voastră!

SCORPIONUL: Și ce bine te simți cînd îți împlinești astfel menirea! Cînd îți faci o parte din treabă! Cînd simți că nu trăiești degeaba! E un sentiment înălțător, nu?

Ei bine, salut, fug! Sluga dumitale! *(Iese în goană.)* Pa, Lărvuţo, la revedere!

(Iese.)

PARAZITUL: Ucigaş bătrîn! Crede-mă că mi-a fost greu să mă abţin ca să nu-l sugrum. Doamne, şi eu aş lucra dac-ar trebui. Dar de ce să lucrez eu, cînd altul are mai mult decît poate să mănînce? Am şi eu iniţiativă, ha-ha, uite-aici. *(Se bate pe burtă.)* Mi-e foame, foame, înţelegi? Asta-i viaţă?

VAGABONDUL: Totul numai pentru o bucată de carne!

PARAZITUL: Vorba mea! Totul numai pentru o bucată de carne, iar săracul să n-aibă ce mînca! E împotriva legilor firii. Fiecare vrea să mănînce. N-am dreptate?

VAGABONDUL *(ridică jucăria şi sună):* Biata de ea! Sărăcuţa de ea!

PARAZITUL: Aşa zic şi eu. Fiecare vrea să trăiască.

(Din culise răspunde un ţiriit.)

GREIERELE: *(intră în fugă şi sună din jucărie):* Aici sînt, nevestico, aici, aici, aici! Unde eşti, iubito? Ghici ce ţi-a adus bărbăţelul tău?

SCORPIONUL *(apare în spatele lui):* Aha!

VAGABONDUL: Păzea! Păzeşte-te!

PARAZITUL *(îl ţine):* Lasă-l, cetăţene! Nu te amesteca! Întîmplă-se ce trebuie să se întîmple!

GREIERELE: Mămicuţo!

SCORPIONUL *(îl străpunge cu o mişcare largă şi îl ia cu el):* Fetiţa mea! Lărvuţo, ghici ce-ţi mai aduce tăticuţul tău cel bun.

(Intră în galerie.)

VAGABONDUL *(ridică pumnul):* O, Creatorule! Cum poţi privi una ca asta?

PARAZITUL: Vorba mea. Al treilea greiere pe care-l are ucigaşul ăla, şi eu nimic. Şi la una ca asta trebuie să te uiţi!

SCORPIONUL *(iese în fugă din galerie):* Nu, nu copilaşule, n-am timp. Tăticu trebuie să plece iar la treabă. Papă, papă, papă! Taci, peste o oră mă întorc.

(Iese în goană.)

PARAZITUL: Sînt cum fierb. Ce tîlhar bătrîn. *(Se apropie de deschizătură.)* Asta e nedreptate! E o ruşine! Stai că-i arăt eu lui! A plecat? Trebuie să arunc o privire înăuntru.

(Intră prin deschizătură.)

VAGABONDUL: Crimă, şi iar crimă! Inimă, nu mai bate aşa tare!
Nu-s decît insecte, nu-s decît gîngănii.
Nu e decît o mică dramă printre fire de iarbă.
O simplă luptă între insecte, moravuri de gîngănii.
Una e viaţa insectelor şi alta e viaţa oamenilor.
Ah, să mă văd iar printre oameni! Aşa măcar îţi poţi da seama
Că, totuşi, sînt mai buni decît vermina asta.
Omul nu vrea numai să mănînce, vrea să creeze şi să construiască,
Are, trebuie să recunosc, un ţel şi îşi clădeşte bulgărele...
Nu, asta o fac gîndacii! Ptiu! Ce Dumnezeu mă tot gîndesc la bulgăre!
Bulgărele e al gîndacilor, oamenii au idealuri mai umane.
Viaţa tihnită omul o preamăreşte prin întreaga lui activitate.
Ajunge atît de puţin ca să fii fericit!
Să ai un cămin cît de mic,
Să nu faci rău nimănui, să te ocupi de treburi puţine şi să zămisleşti copii,
Căci viaţa vrea doar viaţă şi e dulce să priveşti
Cum tu trăieşti şi cum vecinul tău... dă... din picioruşe.
Nu, asta fac greierii! Sînt zăpăcit,
Încurc mereu oamenii cu gîngăniile!
Această existenţă, îngustă, meschină,
Această bunăstare neroadă a greierilor, pe om, nu-l satură.
Omul vrea ceva mai mult decît să se-ndoape
Şi, recunoscător, mulţumit, să-şi mestece dumicatul de fericire;

Viața cere bărbați. Viața cere eroi. Viața cere luptă! Dacă vrei să cucerești viața, apuc-o puternic cu pumnul.
Dacă vrei să fii om întreg, nu ai voie să fii mic și slab. Dacă vrei să trăiești, atunci fii stăpîn! Dacă vrei să mănînci, atunci ucide...
A, nu! Iarăși... asta o fac scorpionii! Liniște! Ce, voi nu auziți
Cum, în toată lumea, clempăne pe înfundate fălcile zeloase;
Cranț-cranț-cranț; plescăitul sîngeros al sătulului
Deasupra îmbucăturii vii încă... Viața e pradă.

NIMFA *(se zvîrcolește):* Simt ceva măreț! Ceva măreț!

VAGABONDUL: Ce e măreț?

NIMFA: Să te naști! Să trăiești!

VAGABONDUL: Nimfo, Nimfo, pe tine nu te părăsesc!

PARAZITUL *(se rostogolește prin deschizătură, extraordinar de umflat. Sughite):* Ha ha ha, ha ha ha, hîc, ha ha ha ha ha! Hîc! Ce — ha ha ha, hîc, își mai aprovizionase zgîrcitul bătrîn fata aia găl-hîc — gălbejită. Hîc, ha ha ha ha, ha ha ha, hîc. Mi s-a făcut rău. Hîc! Plesnesc! *(Rîgîie.)* Hîc, hîc! Blestemat sughiț! Doamne, și eu sînt cineva. N-ar putea oricine, hîc, să mănînce atît, nu-i așa?

VAGABONDUL: Și Larva?

PARAZITUL: Ha ha ha, ha ha ha, hîc, da, ha ha ha ha, am hîc. Larva? Am înghițit-o și pe ea. Masa naturii e întinsă pentru toți! Hîc! Hîc! Hîc!

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

FURNICILE

Scena: O pădure înverzită.

VAGABONDUL *(stă dus pe gînduri)*:
Destul. Ai văzut destule. Ai văzut toate creaturile
Sugînd, ca ploşniţele, pe trupul uriaş al firii,
În foamea îngrozitoare de a-şi mări porţia
Smulsă altuia. Să trăieşti, înseamnă să iei,
Atunci, ia şi tu. Am văzut destule.

(Pauză.)

Şi ce altceva sînt eu însumi decît o gînganie,
Un şvab ce adună din praf firimiturile
Lăsate de alţii. Asta-i viaţa mea.
Nu sînt bun de nimic, de nimic! Nici măcar
Să fiu mîncat de cineva nu sînt bun.

NIMFA *(strigă)*: Loc! loc! mă nasc,
Eliberez întreaga lume din închisoare!
Ce idee măreaţă!

VAGABONDUL: Eterna luptă pentru măruntul eu.
Goană hulpavă, grijă de insectă
Să-ţi eternizezi propria micime prin naşterea ta,
Nu mai vreau, nu vreau! Toate par vrăji blestemate!
Aş ieşi din nou pe drumurile bătute de oameni.
Ah, drumurile oamenilor! După rătăcirile mele,
Cînd o să mă salutaţi iarăşi voi, tăbliţe indicatoare,
Care vestiţi pe limba oamenilor
Comuna şi plasa, judeţul şi statul.
Statul! Stai, cap prost ce eşti! Mai întîi vine comuna,
Pe urmă judeţul, apoi ţara, poporul
Şi patria şi omenirea. Şi, toate astea sînt mai mari

Decît fiecare „eu“ în parte. Ba tocmai în asta constă faptul
Că egoismul de insectă se cunoaşte numai pe sine
Şi nu înţelege că e vorba de ceva mai mult,
Comună, şi judeţ, un întreg comun... Al tuturor.

NIMFA: O, chinuri ale creaţiei!
Sete arzătoare
După o faptă măreaţă!

VAGABONDUL *(sare)*:
„Un întreg comun!“ Acum te-am prins,
Gînd omenesc! Noi nu sîntem decît grăunţele
Unei mari recolte, ce aparţine tuturor.
Măruntule „eu“, există ceva deasupra ta,
Numeşte-l popor, omenire sau stat,
Numeşte-l cum vrei, dar slujeşte-l:
Tu nu eşti nimic. Cel mai mare preţ al vieţii
E jertfirea ei.

(Se aşază.)

NIMFA: Ora mîntuirii se apropie.
Semne mari şi cuvinte mari
Îmi vestesc sosirea.

VAGABONDUL: Omul este mare, mare prin îndatorirea sa.
Nu e întreg decît acolo unde este o parte a întregului,
Şi trăieşte omeneşte, dacă-şi dă viaţa pentru ceea ce
E mai mare decît el. Numeşte-l acest ceva cum vrei, dar slujeşte-l.

NIMFA *(se zvîrcoleşte)*:
Priviţi ce aripi am!
Ce aripi uriaşe!

VAGABONDUL: De-aş şti numai pe unde s-o iau ca s-ajung la cea
Mai apropiată comună! Dar, ce mă pişcă? Tu, furnicuţo?
Uite, alta! Şi a treia! Pentru numele lui Dumnezeu,
M-am aşezat într-un muşuroi!

(Se ridică.)

Nebunelor, ce v-a găsit să vă urcaţi pe mine?
Uite la ele, cum mai fug! Una, două, trei, patru.
Şi aici una, două, trei...

Între timp, cortina care acoperă fundalul scenei se ridică și lasă să se vadă intrarea într-un furnicar. O clădire roșie cu multe etaje. La intrare stă o furnică oarbă și numără fără întrerupere. Furnici cu raniţe, grinzi, lopeţi etc. intră și aleargă pe la etajele clădirii, în ritmul pe care li-l dă Orbul.

ORBUL *(neîntrerupt)*: Unu doi trei patru, unu doi trei patru...
VAGABONDUL: Ce-i aici? Unchiule, ce tot numeri?
ORBUL: Unu doi trei patru...
VAGABONDUL: Ce e aici? Vreun depozit sau vreo fabrică, nu? Hei, ce fel de fabrică e asta?
ORBUL: Unu doi trei patru...
VAGABONDUL: Ia spune, ce fel de fabrică o fi asta? Și de ce tot numără orbul? Aha, le dă ritmul. Toţi se mișcă după cum numără el. Unu doi trei patru. Ca niște mașini. Fir-ar să fie, a început să mi se învîrtă capul.
ORBUL: Unu doi trei patru...
PRIMUL INGINER *(intră în fugă)*: Mai repede! Mai repede! Unu doi trei patru!
ORBUL *(mai repede)*: Unu doi trei patru! Unu doi trei patru!

(Toţi se mișcă mai repede.)

VAGABONDUL: Ce-i asta? N-auzi, domnule, ce fel de fabrică e asta?
INGINERUL: Cine e?
VAGABONDUL: Eu.
INGINERUL: Din ce neam de furnici?
VAGABONDUL: Din neamul oamenilor.
INGINERUL: Aici Furnicaria. Ce vrei?
VAGABONDUL: Mă uit.
INGINERUL: Cauţi de lucru?
VAGABONDUL: Să zicem.
AL DOILEA INGINER *(intră în fugă)*: Invenţie! Invenţie!
PRIMUL INGINER: Ce fel de invenţie?
AL DOILEA INGINER: O nouă accelerare a ritmului. Ssă nu sse numere unu doi trei patru. Ssă sse numere numai un doi trei patru! Un doi trei patru! Mai sscurt. Economie de timp. Un doi trei patru! Orbule, alo!
ORBUL: Unu doi trei patru...

AL DOILEA INGINER: Prosst! Un doi trei patru!
ORBUL: Un doi trei patru! Un doi trei patru!

(Toți se mișcă mai repede.)

VAGABONDUL: Nu așa de repede! Îmi vine ameteală!
AL DOILEA INGINER: Cine e?
VAGABONDUL: Un străin.
AL DOILEA INGINER: De unde?
PRIMUL INGINER: Din neamul oamenilor. Unde e furnicarul oamenilor?
VAGABONDUL: Ce-ai spus?
PRIMUL INGINER: Unde e furnicarul oamenilor?
VAGABONDUL: Aha! Acolo. Și dincolo. Pretutindeni.
AL DOILEA INGINER *(latră)*: Ha! Ha! Pretutindeni! Ce cretin!
PRIMUL INGINER: Sînt mulți oameni?
VAGABONDUL: Mulți. Li se spune stăpînii lumii.
AL DOILEA INGINER: Ha! Ha! Sstăpînii lumii.
PRIMUL INGINER: Noi sîntem stăpînii lumii.
AL DOILEA INGINER: Furnicăria.
PRIMUL INGINER: Cel mai mare stat al furnicilor.
AL DOILEA INGINER: Putere mondială.
PRIMUL INGINER: Cea mai mare democrație.
VAGABONDUL: Cum vine asta?
PRIMUL INGINER: Toți trebuie să asculte.
AL DOILEA INGINER: Toți ssă muncească. Toți pentru El.
PRIMUL INGINER: Numai El poruncește.
VAGABONDUL: Cine?
PRIMUL INGINER: Colectivitatea. Statul. Poporul.
VAGABONDUL: Ia te uită, întocmai ca la noi. Noi, de pildă, avem deputați. Deputat, înseamnă democrație. Și voi aveți deputați?
PRIMUL INGINER: Nu. Noi avem colectivitatea.
VAGABONDUL: Și cine vorbește în numele colectivității?
AL DOILEA INGINER: Ha! ha! Ässta nu știe nimic!
PRIMUL INGINER: Cel ce poruncește.Colectivitatea vorbește numai prin porunci.
AL DOILEA INGINER: Constă în legi. Ca nicăieri altundeva.
VAGABONDUL: Și cine vă conduce?
PRIMUL INGINER: Rațiunea.
AL DOILEA INGINER: Legea.

PRIMUL INGINER: Interesele statului.
AL DOILEA INGINER: Da, da, așa e!
VAGABONDUL Asta-mi place. Zău, totul pentru colectivitate.
PRIMUL INGINER: Pentru mărirea ei.
AL DOILEA INGINER: Și împotriva dușmanilor.
VAGABONDUL: Ce? Împotriva cui?
PRIMUL INGINER: Împotriva tuturor.
AL DOILEA INGINER: Ssîntem înconjurați de dușmani.
PRIMUL INGINER: Am învins furnicile negre.
AL DOILEA INGINER: Am șters de pe fața pămîntului furnicile ruginii.
PRIMUL INGINER: Și le-am înrobit pe cele cenușii. Mai rămîn galbenele. Trebuie să exterminăm și pe cele galbene.
AL DOILEA INGINER: Trebuie ssă exterminăm totul.
VAGABONDUL: De ce?
PRIMUL INGINER: În interesul colectivității.
AL DOILEA INGINER: Colectivitatea are interesse ssuperioare.
PRIMUL INGINER: Interese de rasă.
AL DOILEA INGINER: Indusstriale.
PRIMUL INGINER: Coloniale.
AL DOILEA INGINER: Mondiale.
PRIMUL INGINER: Generale.
AL DOILEA INGINER: Da, da, așa e!
PRIMUL INGINER: Colectivitatea are o mulțime de interese.
AL DOILEA INGINER: Nimeni nu poate avea atîtea interesse cîte are colectivitatea.
PRIMUL INGINER: Interesele mențin colectivitatea.
AL DOILEA INGINER: Și războaiele o hrănessc.
VAGABONDUL: Aha! Așadar, voi — voi sînteți furnici războinice!
AL DOILEA INGINER: Uff, habar n-are de nimic!
PRIMUL INGINER: Furnicarienii sînt cele mai pașnice furnici.
AL DOILEA INGINER: Un popor al păcii.
PRIMUL INGINER: Un stat al muncii.
AL DOILEA INGINER: Nu vor decît domnia lumii...
PRIMUL INGINER: ...fiindcă vor pacea mondială.
AL DOILEA INGINER: În interessul muncii lor pașnice.
PRIMUL INGINER: Și în interesul progresului.

AL DOILEA INGINER: Şi în interessul interesselor lor. Cînd vom sstăpîni sspaţiul mondial...
PRIMUL INGINER: ...vom cuceri timpul. Vrem să-l stăpînim.
VAGABONDUL: Pe cine?
PRIMUL INGINER: Timpul. Timpul este mai mare decît spaţiul.
AL DOILEA INGINER: Timpul n-are încă sstăpîn.
PRIMUL INGINER: Stăpînul timpului va fi stăpîn peste toate.
VAGABONDUL: Luaţi-o mai încet, pentru numele lui Dumnezeu! Încetişor! Daţi-mi răgaz să mă gîndesc puţin! Să stăpîneşti timpul? Stăpînul timpului? Numai veşnicia e stăpînul timpului.
PRIMUL INGINER: Viteza e stăpîna timpului.
AL DOILEA INGINER: Domessticirea timpului.
PRIMUL INGINER: Cine porunceşte vitezei, stăpîneşte timpul.
AL DOILEA INGINER: Un, doi, trei! Un, doi, trei!
ORBUL *(mai repede)*: Un doi trei patru! Un doi...

(Toate furnicile se mişcă mai repede.)

PRIMUL INGINER: Trebuie să accelerăm ritmul.
AL DOILEA INGINER: Ritmul producţiei.
PRIMUL INGINER: Ritmul vieţii!
AL DOILEA INGINER: Ssă sse accelereze fiecare mişcare!
PRIMUL INGINER: Să se scurteze!
AL DOILEA INGINER: Ssă sse calculeze.
PRIMUL INGINER: La secundă.
AL DOILEA INGINER: La ssutimi de ssecundă.
PRIMUL INGINER: Ca să economisim timp.
AL DOILEA INGINER: Ca ssă creasscă producţia.
PRIMUL INGINER: Se muncea prea încet. Prea greoi. Furnicile piereau de oboseală.
AL DOILEA INGINER: Neeconomicoss.
PRIMUL INGINER: Inuman. Acum, pier numai din cauza vitezei.
VAGABONDUL: Şi de ce vă grăbiţi aşa?
PRIMUL INGINER: Interesul colectivităţii.
AL DOILEA INGINER: Problemă de producţie. Problemă de putere.
PRIMUL INGINER: E pace. Pacea e o întrecere.
AL DOILEA INGINER: Purtăm bătălia păcii.

ORBUL: Un doi trei patru.

(Furnica-funcţionar se apropie de cei doi ingineri şi le anunţă ceva.)

VAGABONDUL: Un doi trei patru! Mai repede! Un!...
Pocniţi cu biciul grabei vechiul şi greoiul timp,
Biciuiţi-l şi mînaţi-l, să zboare mai repede,
Căci viteza înseamnă progres. Lumea vrea să se prăbuşească mai repede.
Vrea să zboare spre ţelul ei, chiar dacă zboară spre pieire,
Totul e să fie cît mai repede! Hei, orbule, numără: un!

ORBUL: ...doi trei patru...

PRIMUL INGINER: Mai repede! Mai repede!

O FURNICĂ *(cade sub povară)*: Uf!

AL DOILEA INGINER: Sss! Ce-i assta? Ssuss!

ALTĂ FURNICĂ *(se apleacă peste cel căzut)*: Mort.

PRIMUL INGINER: Primele două să-l transporte! Repede!

(Două furnici ridică mortul.)

AL DOILEA INGINER: Ce onoare! A căzut pe cîmpul vitezei!

PRIMUL INGINER: Ce faceţi? Cum îl ridicaţi? Prea încet! Irosiţi timpul! Daţi-i drumul! *(Cele două furnici se pregătesc să dea drumul cadavrului.)* Şi de la cap şi de la picioare deodată. Un doi trei! Prost! Lăsaţi-l jos! *(Cele două furnici dau drumul cadavrului.)* Acum luaţi-l de cap, de picioare! Un doi trei patru! Transportaţi-l, marş! Un doi, un doi, un...

AL DOILEA INGINER: ...doi, trei, patru! Mai repede!

VAGABONDUL: Bine că a murit destul de repede!

PRIMUL INGINER: La treabă! La treabă! Cine are mai mult, trebuie să muncească mai mult.

AL DOILEA INGINER: Are nevoie de mai mult.

PRIMUL INGINER: Are mai mult de apărat.

AL DOILEA INGINER: Şi mai mult de cucerit.

PRIMUL INGINER: Sîntem un popor al păcii. Pacea înseamnă muncă.

AL DOILEA INGINER: Şi munca, putere.

PRIMUL INGINER: Şi, puterea, război.

AL DOILEA INGINER: Aşa, aşa!

UN GLAS: Atenţie, ah, atenţie! La o parte!

(Intră, bîjbîind, Inventatorul.)

AL DOILEA INGINER: Alo, Inventatorul nosstru!

INVENTATORUL: La o parte, la o parte! Să nu mă loviţi în cap că e de sticlă. E fragil... E mai mare decît mine... La o parte, ar crăpa... s-ar face ţăndări, cioburi. Zdrang! Păzea, eu duc un cap! Nu mă ciocniţi! La o parte!

AL DOILEA INGINER: Alo, ce mai faci?

INVENTATORUL: Doare, crapă... Se loveşte de pereţi, zdrang! Nu... nu... nu-l pot cuprinde cu amîndouă mîinile! Nu... nu... nu mai pot să-l duc! Atenţie, auziţi? Fu, fu, fu!

PRIMUL INGINER: Ce-i asta?

INVENTATORUL: O maşină, o maşină nouă. În capul meu. Auziţi cum lucrează? Îmi sparge capul! U... u... u.. uuuu... u... O maşină uriaşă! La o parte! La o parte! Duc o maşină!

PRIMUL INGINER: Ce fel de maşină?

INVENTATORUL: De război — cel mai uriaş, cel mai rapid, cel mai eficient distrugător de vieţi! Cel mai mare progres! O culme a ştiinţei! Fu, fu, fu, o auziţi? Zece mii, o sută de mii de morţi! Fu, fu! Lucrează fără oprire! Două sute de mii de morţi! Fu, fu, fu, fu!

PRIMUL INGINER: Un geniu, ce zici?

INVENTATORUL: Oh, oh, oh, ce durere! Îmi plesneşte capul! În lături, în lături. Păzea, să nu mă ciocnesc! *(Iese.)* Fu, fu, fu!

PRIMUL INGINER: Un spirit cu totul superior. Cel mai mare savant.

AL DOILEA INGINER: Nimic nu sserveşte sstatul ca ştiinţa.

PRIMUL INGINER: Ştiinţa e un lucru mare. Vom avea război.

VAGABONDUL: Război, de ce?

PRIMUL INGINER: Fiindcă vom avea o nouă maşină de război.

AL DOILEA INGINER: Fiindcă ne mai lipseşte încă o bucăţică din lume.

PRIMUL INGINER: Bucăţica dintre mesteacăn şi pin.

AL DOILEA INGINER: Şi drumul dintre cele două fire de iarbă.

PRIMUL INGINER: Singurul drum de acces spre sud.
AL DOILEA INGINER: E o problemă de presstigiu.
PRIMUL INGINER: Şi de comerţ.
AL DOILEA INGINER: Cea mai mare idee naţională.
PRIMUL INGINER: Ori noi, ori galbenele.
AL DOILEA INGINER: N-a existat niciodată un război mai drept şi mai necessar...
PRIMUL INGINER: ...decît acesta pe care trebuie să-l pregătim.
AL DOILEA INGINER: Ssîntem gata pregătiţi.
PRIMUL INGINER: Ne trebuie numai un pretext!
ORBUL: Un doi trei patru.

(Gong.)

PRIMUL INGINER: Ce s-a întîmplat?
GLASURI: Un sol! Un sol!
SOLUL *(intră în goană)*: Raportez: Patrula armatei de la sud.
PRIMUL INGINER : Vorbeşte.
SOLUL: Conform ordinului, am încălcat graniţa galbenelor.
PRIMUL INGINER: Continuă.
SOLUL: Galbenele m-au prins şi m-au dus la căpetenia lor.
PRIMUL INGINER: Continuă.
SOLUL: Scrisoarea căpeteniei.
PRIMUL INGINER: Dă-mi-o! *(Ia scrisoarea şi citeşte.)* „Guvernul furnicilor galbene cere Furnicăriei să-şi retragă, în trei minute, armata amplasată între mesteacăn şi pin, pe drumul dintre cele două fire de iarbă."
AL DOILEA INGINER: Auziţi! Auziţi!
PRIMUL INGINER: „Acest teritoriu prezintă un interes istoric, vital, industrial, sfînt şi militar, pentru statul nostru, aşa că trebuie să-i aparţină de drept."
AL DOILEA INGINER: Ce ofenssă! Nu ssuportăm!
PRIMUL INGINER: „Totodată ordonăm regimentelor noastre să înceapă înaintarea." *(Lasă scrisoarea.)* Război! În sfîrşit, război!
AI DOILEA INGINER: În sfîrşit, războiul ne e impuss!
PRIMUL INGINER: La arme!
UN NOU SOL *(intră în fugă)*: Galbenele ne trec graniţa.
PRIMUL INGINER *(aleargă în furnicar)*: La arme! La arme!
AL DOILEA INGINER *(în altă galerie)*: Mobilizare! La arme!

CEI DOI SOLI *(în alte galerii)*: La arme! La arme!

(Sirene de alarmă. Furnicile se îngrămădesc din toate părțile în furnicar.)

ORBUL: Un doi trei patru. Un doi trei patru.

(Înăuntru vacarmul crește.)

VAGABONDUL: La arme! La arme! Drumul dintre cele două fire
E — amenințat! Auziți? Distanța de la un fir la altul,
O palmă de pămînt, de la o iarbă la alta, dreptul vostru sfînt,
Interesul major al statului, problema majoră a lumii.
Totul e în joc! Furnici, la arme!
Cum am putea trăi, dac-ar aparține altcuiva
Lumea dintre cele două buruieni?!
O sută de mii de vieți pentru două fire de iarbă
E prea puțin! Eu am fost la război, o,
Asta e-o meserie pentru insecte! Săpați tranșee,
Scormoniți lutul, ura *Schwarmlinie*[1] atacă!
Laufschritt[2] peste mormanele de cadavre, baionetele *auf*[3]!
Cincizeci de mii de morți, ca să cuceriți
Douăzeci de pași de latrine! Ura, la arme!
Doar e vorba de interesul colectivității. De moștenirea istoriei voastre,
Mai mult! De libertatea patriei,
Ba și mai mult! De domnia lumii,
Ba și mai mult încă: e vorba de două fire de iarbă!
O problemă atît de importantă
O pot rezolva doar morții! La arme! La arme!

NIMFA: Întreg pămîntul se cutremură!
Se petrece un lucru măreț!
Mă nasc eu!

(În bătăi de tobe, apar cete de furnici cu puști, baionete și mitraliere, cu coifuri de metal și se așază în front. În

[1] Lanț de trăgători (germ.).
[2] Pas alergător (germ.).
[3] Sus (germ.).

față ies: Primul inginer cu însigna de comandant, statul lui major, al doilea inginer, ca șef al statului major și o suită de ofițeri.)

VAGABONDUL *(trece în revistă frontul)*:
Se vede că-s mustruluiți. Atenție! *Vergatterung!*[1]
Ostași, patria vă trimite la luptă,
Ca să cădeți.
Două fire de iarbă
Se uită la voi.

PRIMUL INGINER *(în bovindou)*:
Ostași! Ne vedem siliți să vă chemăm sub drapel. Dușmanul barbar ne-a atacat mișelește ca să o ia înaintea pregătirilor noastre pașnice. În aceste
Clipe grele, mă proclam dictator.

AL DOILEA INGINER: Trăiască dictatorul! Băieți, sstrigați ssau...

OSTAȘII: Trăiască dictatorul!

PRIMUL INGINER *(salută)*.

DICTATORUL: Mulțumesc. Ați înțeles imperativul vremii Ostași, luptăm pentru libertate și dreptate...

AL DOILEA INGINER: Și pentru mărirea sstatului...

DICTATORUL: Și pentru mărirea statului. Vom lupta pentru civilizație și pentru onoarea militară. Ostași, sînt cu voi pînă la ultima picătură de sînge.

AL DOILEA INGINER: Trăiasscă dictatorul nosstru iubit!

OSTAȘII: Trăiască!

DICTATORUL *(salută)*: Îmi cunosc ostașii. Vom lupta pînă la victoria finală. Trăiască bravul nostru material de război! Ura!

OSTAȘII: Ura! Ura!

DICTATORUL *(spre inginerul șef de stat major)*:
Diviziile întîi și a doua atacă. Divizia a patra încercuiește pinul și năvălește în furnicarul galbenelor. Ucide femeile și nimicește ouăle. Divizia a treia — în rezervă. Nu cruțați pe nimeni!

AL DOILEA INGINER ȘEFUL STATULUI MAJOR *(salută)*:
La ordin.

[1] Adunarea! (germ.).

DICTATORUL: Doamne ajută-ne. Ostaşi, stînga-mprejur, marş!

(Răpăit de tobe.)

ŞEFUL STATULUI MAJOR: La stînga-mprejur, marş! Un doi, un doi, un doi!

(O ia la dreapta în fruntea furnicilor.)

DICTATORUL: Un doi! Războiul ne e impus! Un doi, un doi! În numele dreptăţii! Nu cruţaţi pe nimeni! Pentru căminul natal! Un doi! Un doi! Nu facem decît să ne apărăm! Lupta pentru omenire. Pentru o patrie mai mare! Un doi! Duşmanul de veacuri! Voinţa naţională! La luptă, trage, împunge! O necesitate istorică! Ostaşii au moralul ridicat! Un doi! Un doi! *(Intră noi şi noi cete, în răpăit de tobe.)* Noroc, ostaşi! Vin şi eu după voi. Regimentul cinci, ura! Victoria de la pin! O epocă măreaţă! Înainte, spre victorie! Cuceriţi lumea! Un minunat elan! Un doi! Regimentul şapte, ura! Măcelăriţi-i, ostaşi! Galbenele sînt nişte laşe! Tăiaţi şi spînzuraţi, eroilor!

SOLUL *(vine în fugă)*: Galbenele au năvălit pe cîmpia dintre rădăcina pinului şi-o piatră.

DICTATORUL: Totul conform planului. Mai repede, ostaşi! Un doi! Războiul ne e impus pentru onoare şi glorie, e o nevoie a statului, nu cruţaţi pe nimeni, e vorba de ideea dreptăţii, ţineţi-vă ostaşi, victoria e pentru noi cel mai mare moment din istoria lumii, marş, marş, marş! *(În depărtare, lovituri surde: bum, bum.)* Lupta începe. Chemaţi sub arme încă un contingent de rezervişti!

(Se uită, printr-o lunetă, spre cîmpul de luptă.)

ORBUL: Un , doi trei patru, un doi...

(Vacarmul creşte.)

NIMFA *(strigă)*: Pămîntul crapă. Auziţi semnalul meu!
Adîncurile pămîntului
Lucrează, în dureri, la naşterea mea!

DICTATORUL: Încă un contigent! Şi încă unul! La arme! La arme! *(Spre încartiruitorul general.)* Dă un comunicat!

COMANDANTUL MARELUI CARTIER GENERAL *(strigă)*: Pe o vreme frumoasă, a izbucnit în cele din urmă bătălia. Eroica noastră armată luptă într-o dispoziţie excelentă.

(Noi cete ies din furnicar în răpăitul tobelor.)

DICTATORUL: La dreapta, marş! Un doi! Un doi! Mai repede, băieţi!

SOLUL *(soseşte în goană)*: Aripa noastră dreaptă în retragere. Regimentul cinci complet nimicit.

DICTATORUL: Conform planului. Şase să-i ia locul.

(Solul pleacă în goană.)

VAGABONDUL: Haha, conform planului! E în ordine,
Dacă însăşi moartea e consilier tehnic, cu gradul de general pe lîngă statul major,
Şi îndeplineşte ordinele: Raportez supus,
Regimentul cinci nimicit, *Zu Befehl*[1]! conform planului.
Oh, ştiu, am mai văzut ceva asemănător.
Am văzut cîmpul larg semănat cu morţi,
Şi carne de om zdrobită, îngheţată în zăpadă.
Am văzut marele stat major şi chiar moartea cu lampasuri,
Cu pieptul plin de decoraţii şi cu panaşul fluturînd în vînt,
Trecîndu-i în revistă pe cei căzuţi, să vadă dacă zăceau, conform planului,
Pe harta morţilor.

(Sosesc în goană brancardieri cu răniţi.)

UN RĂNIT *(urlă)*: Regimentul cinci! Regimentul nostru! Toţi sîntem măcelăriţi! Terminaţi odată!

(Ţăcăne telegraful.)

[1] Ordonaţi! (germ.).

OFIȚERUL TELEGRAFIST *(citește o depeșă)*: Regimentul cinci, distrus. Așteptăm noi ordine.

DICTATORUL: Șase, să-i ia locul. *(Spre Încartiruitor.)* Dă un comunicat!

COMANDANTUL MARELUI CARTIER GENERAL *(strigă)*: Bătălia se desfășoară cu succes. Regimentul cinci s-a evidențiat în mod deosebit, respingînd eroic toate atacurile, după care a fost înlocuit cu regimentul șase.

DICTATORUL: Bravo. Îți confer marele ordin „*Virtutea*".

COMANDANTUL MARELUI CARTIER GENERAL: Mulțumesc. Nu-mi fac decît datoria.

ZIARISTUL ȘCHIOP *(se apropie cu un notes în mînă)*: Ziarist, vă rog. Să a... a... anunțăm vi... vi... vi... victoria?

DICTATORUL: Da. Operațiuni încununate de succes datorită planurilor dinainte stabilite. Moralul demn de admirație al armatelor noastre. Elan de nestăvilit. Dușmanul în derută.

ZIARISTUL ȘCHIOP: Pupupu... pu pu... pupupu... pu pu...

DICTATORUL: Poftim?

ZIARISTUL ȘCHIOP: Publicăm totul?

DICTATORUL: Sigur! Contăm pe concursul presei. Nu uitați moralul demn de admirație.

ZIARISTUL ȘCHIOP: Presa își va fafafa... face dadada... datoria.

FILANTROPUL *(intră în goană cu o pușculiță)*: Ajutor pentru răniți! Totul pentru răniți! Daruri pentru răniți! Dați răniților! Ajutor pentru invalizi! Totul pentru invalizi! Ajutați răniții!

DICTATORUL *(unui ofițer)*: Divizia a doua la atac! Trebuie să străpungă linia dușmană. Cu orice preț!

FILANTROPUL: Pentru eroii noștri! Ajutați-vă frații! Ajutor pentru răniți!

VAGABONDUL: Totul pentru răniți! război, pentru răniți! Totul pentru rănile lor!

FILANTROPUL: Ajutor pentru invalizi! Dați răniților!

VAGABONDUL *(își rupe un nasture și îl pune în pușculiță)*: Totul pentru răniți! Ultimul nasture pentru război!

ALT RĂNIT *(geme pe targă)*: Au, au, au, omoriți-mă! Au, au, au, au!

FILANTROPUL *(iese)*: Ajutați-i pe răniți...

(Tăcăne telegraful.)

TELEGRAFISTUL: Aripa dreaptă a galbenelor se retrage.

DICTATORUL: Urmăriți-le! Măcelăriți-le! Nu pierdeți vremea cu prizonierii!

COMANDANTUL MARELUI CARTIER GENERAL *(strigă)*: Dușmanul fuge în derută. Regimentele noastre îl alungă într-un elan superb, disprețuind moartea.

DICTATORUL: Al patrulea apel!

(Încartiruitorul se depărtează în furnicar.)

TELEGRAFISTUL: Regimentul șase măcelărit pînă la ultimul om.

DICTATORUL: Conform planului. Al nouălea să-i ia locul. Mobilizați al patrulea contingent! *(Apar noi cete înarmate.)* Pas alergător!

(Furnicile se îndreaptă în pas alergător spre cîmpul de luptă.)

TELEGRAFISTUL: Divizia a patra a încercuit pînul și a năvălit prin spate în furnicarul galbenelor. Garnizoana măcelărită.

DICTATORUL: Una cu pămîntul! Să ucidă femeile și să nimicească ouăle!

TELEGRAFISTUL: Linia centrală de rezistență a inamicului se clatină. Au evacuat terenul de la poalele bărbii-ursului.

DICTATORUL: Victorie pentru noi! *(Îngenunchează și își scoate coiful.)* Dumnezeule mare al furnicilor, ai făcut să învingă dreptatea! Te numesc colonel. *(Sare în picioare.)* Divizia a treia în luptă contra inamicului! Toate rezervele pe urmele lui! Nu cruțați pe nimeni! Nici un prizonier! Înainte ! *(Se aruncă în genunchi.)* Dumnezeule drept al puterii, tu știi că sfînta noastră cauză... *(Sare în picioare.)* Pe ei! Pe ei ! Atacați! Goniți-i! Nimiciți totul! Stăpînirea lumii e hotărîtă!

(Îngenunchează.) Dumnezeu al furnicilor, în această clipă mare...

(Se roagă în tăcere.)

VAGABONDUL *(aplecat deasupra lui, încet)*: Domnia asupra lumii? Biata furnică. Tu numești lume mîna de iarbă și humă pe care o cunoști? Palma asta de pămînt mizerabil și murdar? Dac-aș călca în picioare furnicarul tău, — cu tine, cu tot, coroana copacului de deasupra voastră nici n-ar foșni măcar, nebun ce ești!

DICTATORUL: Cine ești tu?

VAGABONDUL: Acum nu sînt decît un glas. Ieri, poate, am fost și eu un ostaș, în alt furnicar. Cum te simți, cuceritor al lumii? Ești destul de mare? Nu-ți pare prea mic mormanul de cadavre pe care se ridică gloria ta; sărmana?

(Se ridică.)

DICTATORUL: Mi-e totuna. Mă proclam împărat.

(Țăcăne telegraful.)

TELEGRAFISTUL: Divizia a doua cere întăriri. Materialul nostru se simte epuizat.

DICTATORUL: Ce? Să reziste! Cu biciul pe ei!

TELEGRAFISTUL: Divizia a treia în derută.

O FURNICĂ *(traversează scena)*: Fugim!

DICTATORUL: Mobilizați al cincilea contingent! Toți la arme!

STRIGĂT *(din culise)*: Opriți! Nu, nu! Înapoi!

UN STRIGĂT STRIDENT: Salvați-vă!

DICTATORUL: Al cincilea apel! Bolnavii pe cîmpul de luptă! Toți pe cîmpul de luptă!

UN OSTAȘ *(fuge prin stînga)*: Ne măcelăresc! Fugiți!

DOI OSTAȘI *(în fugă, din dreapta)*: Ne-au înconjurat! Fugiți!

UN OSTAȘ *(din stînga)*: Spre apus! Fugiți spre apus!

OSTAȘI *(din dreapta)*: Ne-au încercuit din apus. Fugiți spre răsărit!

DICTATORUL *(urlă)*: Înapoi! La locurile voastre! Pe cîmpul de luptă!

UN GRUP *(din dreapta, în fugă nebună)*: Fugiți! Aruncă flăcări!

UN GRUP *(din stînga)*: Spre apus! Salvați-vă! La o parte!
O MULȚIME *(din dreapta)*: Fugiți, sînt pe urmele noastre! Spre răsărit!
O MULȚIME *(din stînga)*: Spre apus! La o parte! Ne-au ajuns!

(Ambele puhoaie, cuprinse de panică, încep să se bată și să se ucidă între ele.)

DICTATORUL *(sare la ei și începe să-i lovească)*: Înapoi! Lașilor! Vitelor! Eu sînt împăratul vostru!
UN OSTAȘ: Gura! *(Îl doboară.)* Fugiți!
AL DOILEA INGINER (ȘEFUL STATULUI MAJOR) *(intră rănit și sare pe bovindou)*: Au pus mîna pe oraș! Stingeți luminile!
GALBENELE *(pătrund din amîndouă părțile)*: Ura! Ura! Furnicarul e al nostru!

(Luminile se sting. Întuneric, vacarm, învălmășeală.)

GLASUL CELUI DE-AL DOILEA INGINER: La luptă. Au... au!
GLASUL CĂPETENIEI GALBENE: În galerii după ei! Nu cruțați pe nimeni! Omoriți toți bărbații!
STRIGĂTELE BĂRBAȚILOR UCIȘI: Áááău!
ORBUL: Un doi! Un doi! Un doi!
CĂPETENIA GALBENĂ: Omoriți femeile și copiii!
STRIGĂTUL FEMEILOR: Vai!
ORBUL: Un doi! Un doi!
CĂPETENIA GALBENĂ: După ele! Omoriți-le! Măcelăriți-le!

(Urlete ce se îndepărtează.)

ORBUL: Un doi! Un doi! Un aah!
CĂPETENIA GALBENĂ: Lumină!

(Se aprinde lumina. Avanscena e goală. Galbenele pătrund în galerii și aruncă jos furnicărienii de la etajele superioare. Peste tot mormane de cadavre.)

CĂPETENIA GALBENĂ: Bravo, galbenelor! Admirabil! Măcelăriți-le!
VAGABONDUL *(se învîrtește printre mormanele de cadavre)*: Destul, generale!
CĂPETENIA GALBENĂ: Victoria galbenelor! Victoria dreptății și a progresului! Al nostru e drumul dintre cele două

fire de iarbă! Nouă, galbenelor, ne aparţine lumea! Mă proclam suveranul universului!

(Vacarmul se îndepărtează în galerii.)

NIMFA: *(se zvîrcoleşte)*: Eu... eu... eu!

CĂPETENIA GALBENĂ *(îngenunchează şi îşi scoate coiful)*: Dumnezeule drept, tu ştii că luptăm numai pentru dreptate. Istoria noastră, onoarea noastră naţională, interesele noastre comerciale...

VAGABONDUL *(se repede la el şi îl doboară cu o lovitură de picior, îl calcă şi îl striveşte cu gheata)*: Ptiu, gînganie! Gînganie spurcată!

CORTINA

EPILOG

VIAȚA ȘI MOARTEA

În inima pădurii. Noapte neagră. În avanscenă doarme Vagabondul.

VAGABONDUL *(în vis):* Destul, generale! *(Se trezește.)* Ce, am dormit? Unde mă aflu? Ce întuneric îngrozitor! Nu... nu... nu văd... Nu-mi văd nici vîrful degetului. Nimfo! Nimfo! *(Se ridică.)* De ce-i atît de întuneric? Nu văd nici la un pas înainte! Cine vorbește? Cine-i acolo? *(Strigă.)* Cine-i acolo? Nu e nimeni, e glasul meu! Dar cum se face că nu văd nimic? *(Bîjbîind.)* Nimic... nimic... nimic... *(Strigă.)* O fi cineva pe-aici? Ce-o fi? Beznă! Nimic decît bezna asta cumplită! În ce parte mă prăbușesc? De-aș avea măcar ceva de ce să mă țin! Nimic! Nimic! Oh, Dumnezeule, mi-e frică! Unde a dispărut cerul! De-ar fi rămas măcar cerul! Nici o licărire! Un chibrit! Dacă ar fi rămas cel puțin un licăr de lumină! Unde mă aflu? *(Îngenunchează.)* Mi-e frică! Lumină! De-ar fi un pic de lumină!

UN GLAS *(din întuneric):* Dar e lumină. E lumină destulă...

VAGABONDUL *(se tîrăște pe pămînt):* O singură luminiță omenească! Numai un licăr.

ALT GLAS: Mi-e foame! Mi-e sete!

ALT GLAS: Te chem! Vino! Te caut, te chem! Vino!

UN GLAS SUBȚIRE: Să beau, să beau, să beau...

VAGABONDUL: Pentru numele lui Dumnezeu, doar o scînteie! Ce-i asta? Unde mă aflu?

GLASUL GÎNDACULUI DE BĂLIGAR *(în depărtare):* Bulgărele meu! Unde e bulgărele meu?

VAGABONDUL: Lumină!

UN GLAS: Mi-e sete! Mi-e foame!

UN GLAS STINS: Omoriți-mă! Omoriți-mă!

ALT GLAS: Fii a mea!
ALT GLAS: Aha, ahaha! L-am prins!
VAGABONDUL: Lumină! Ce-i aici? Aha, pietre.
UN GLAS: Mi-e sete! Mi-e sete!
ALT GLAS: Îndurare!
VAGABONDUL: Să scapere o scînteie cît de mică! *(Loveşte două pietre.)* O singură scînteie! Ultima scînteie!

(Din piatră ţîşnesc scîntei. Interiorul pădurii se luminează de o lumină fantomatică.)

VAGABONDUL *(se ridică):* Lumină!
GLASURILE *(fugind):* Fugiţi! Lumină! Dispăreţi!
VAGABONDUL: Ah, ce frumuseţe!
GLASURI *(în culise, apropiindu-se):* Lumină! Lumină!
NIMFA: Cine mă cheamă?
VAGABONDUL: Lăudat fie Domnul, Lumină!

(Lumină crescîndă şi muzică în surdină.)

NIMFA: În genunchi! În genunchi!
Eu... eu... eu cea aleasă
Vin pe lume!
GLASURI *(apropiindu-se):* Uitaţi-vă, lumină!
NIMFA: În durerile naşterii
Crapă închisoarea mea.
Nemaivăzutul şi nemaiauzitul
Devine realitate.
Voi exista!

(În centrul luminii, zboară şi dansează un roi de Efemere.

VAGABONDUL: De unde aţi apărut, gize transparente?
PRIMA EFEMERĂ *(se desprinde din mijlocul celorlalte şi începe să se rotească):* O...o...o! *(Stă locului.)*
Ca o rază din întuneric
A ţîşnit strălucitoarea, veşnica,
Uriaşa viaţă a efemerelor!
Dansaţi, surioare! O...o...o!

(Se roteşte.)

CORUL EFEMERELOR: Ne petrecem viaţa rotindu-ne!
Ne petrecem viaţa dansînd!
Noi sîntem viaţa însăşi
Viaţă! Viaţă!

PRIMA EFEMERĂ *(se oprește):*

Din clinchet de raze sînt țesute aripile noastre,
De la o stea la altă stea, le-a țesut din fire de lumină
Eternul țesător divin. Dansăm prin univers,
Noi, sufletul vieții, născute de lumină!
Noi, chipurile lui Dumnezeu, care...

(Cade moartă.)

A DOUA EFEMERĂ *(iese în față și se rotește):*

...care în noi se vede pe sine.
O...o... o! Veșnică, veșnică e viața.

VAGABONDUL *(se îndreaptă spre ea împleticindu-se):*

Cum, cum ai spus? Așadar, viața e veșnică?

A DOUA EFEMERĂ: Să trăiești, să te rotești, să te învîrtești!
Din adîncul universului
Ne răspunde creatoarea, nemăsurata
Rotire a aripilor efemerelor. Nouă ne e dată
Misiunea tainică a rotirii veșnice
Din aripi ne picură armonia sferelor!
O! Ce menire și ce bucurie creatoare
Să fii efemeră! Să trăiești, înseamnă să te rotești!
O,o,o!

(Se rotește.)

CORUL EFEMERELOR: Veșnică, veșnică e viața!

VAGABONDUL *(între ele):* O, ce menire și ce bucurie creatoare...

CORUL EFEMERELOR: ...să te rotești. Surioarelor, prindeți-vă în horă!

A DOUA EFEMERĂ *(se oprește):*

Desfășurați viața. Ce altceva sîntem
Noi, țesute din cele mai fine pînze
Decît ideile și sufletul ființelor?
Sîntem transparente! Nu avem greutate și nu pierim!
Sîntem viața însăși! Ca scînteile din focul divin
Am țîșnit și preamărim...

(Cade moartă.)

VAGABONDUL: Uitați-vă, e moartă!

A TREIA EFEMERĂ *(iese în față și se rotește):* O...o...o!

(Se oprește.)

Întreaga lume se rotește o dată cu noi, mulțumește, laudă,
Preamărește, sare și se învîrtește în fața ta.
Tu, dar măreț, plin de iubire, fără sfîrșit
Al vieții de efemeră.
Bucurie neostoită. Tu, veșnică îmbătare,
Fii binecuvîntată! Vîrtej al vieții,
Dans de foc, fără de sfîrșit,
Rămîi cu noi...

(Cade moartă.)

VAGABONDUL *(ridică brațele și se rotește):* O...o... o!

CORUL EFEMERELOR: Fii binecuvîntată, fii binecuvîntată!

VAGABONDUL: Viață, viață tu ne-ai fermecat! Uite că și eu, bătrînă muscă vlăguită, mă învîrtesc și strig: Viață!...

CORUL EFEMERELOR: Fii binecuvîntată, fii binecuvîntată!

VAGABONDUL: Lasă-ne să trăim, cu toții! Privește. Fiecare vrea să trăiască! Fiecare se apără și fiecare luptă pe cont propriu! Hai, ce-ar fi să încercăm a lupta împreună! Dacă tu însăți ne-ai conduce împotriva pieirii! Împotriva morții!

CORUL EFEMERELOR: Fii binecuvîntată! Fii preamărită!

(Efemerele cad moarte una după alta.)

VAGABONDUL: Te-am urmat cu toții. Toate musculițele și toți oamenii. Și gîndurile, și operele, și viețuitoarele apelor, și furnicile, și iarba — totul ți s-ar alătura! Dar, mai întîi, trebuie să ne unim noi. Noi toți, cei care trăim într-o singură armată. Iar tu o să ne conduci, viață atotputernică!

CORUL EFEMERELOR: Fii binecuvîntată, viață!

NIMFA *(strigă, ascuțit, pătrunzător):* Loc! *(Își sfîșie învelișul și sare, din el, ca efemeră.)* Iată-mă!

VAGABONDUL *(se îndreaptă, clătinîndu-se, spre ea):* Tu, Nimfo? Tu? Ia să te văd! Te-ai născut, în sfîrșit?

NIMFA *(vine în fugă și începe să se rotească):* O...o... o!

VAGABONDUL *(după ea):* Cum, asta e tot?

NIMFA-EFEMERĂ *(se roteşte):* O...o...o! *(Se opreşte.)* Eu vestesc domnia vieţii. Eu poruncesc creaţiei: Trăieşte, căci împărăţia vieţii a venit. *(Se roteşte.)* O... o...o!

ULTIMELE EFEMERE: Veşnică, veşnică e viaţa!

(Cad moarte.)

NIMFA-EFEMERĂ *(se opreşte):*

Întreaga lume s-a umflat ca să mă nască,
Şi a plesnit de durere. Auziţi, o, auziţi?
Port o solie uriaşă! Vestesc
Lucruri măreţe. Linişte, linişte,
Eu rostesc cuvinte mari.

(Cade moartă.)

VAGABONDUL *(îngenunchează lîngă ea):* Ridică-te, gîză! De ce ai căzut? *(O ridică.)* Moartă! E moartă! Ah, obrăjor frumos! Ah! Ochi limpezi şi curaţi. Moartă! Mă auzi, Nimfo? Ce vroiai să spui? Mai vorbeşte! *(O poartă în braţe.)* Moartă! Cît e de uşoară! O, Dumnezeule, cît e de frumoasă! De ce a trebuit să moară? Pentru ce această groaznică absurditate? Musculiţă! *(O aşază jos.)* Moartă! *(Se tîrăşte pe pămînt şi se uită la efemerele moarte, ridicîndu-le capul.)* Şi tu eşti moartă, dansatoareo? Şi tu, cîntăreaţo! Şi tu, tinerico! Ah, buzele acestea nu vor mai vorbi niciodată! Moartă! Auzi, musculiţă verde? Dacă ai putea deschide ochii, ai vedea că e atît de bine să trăieşti! Trezeşte-te, trăieşte! Fii binecuvîntată, viaţă! *(Se tîrăşte, pe genunchi, în faţă.)* Fii binecuvîntată! Au! Cine a pus mîna pe mine? Pleacă de aici! *(Lumina se stinge, numai o rază puternică cade pe Vagabond.)* Cine e? Au, dă-mi drumul, mă în... îngheţi! Cine eşti? *(Loveşte cu braţele în gol.)* Ia-ţi mîna rece de pe mine! Nu vreau... *(Se ridică.)* Nu mă atinge! Cine eşti? *(Se apără.)* Dă-mi drumul, de ce mă strîngi de gît? Ha, ha, tu erai? Stai puţin, că te ştiu eu cine eşti! Eşti... eşti Moartea. Azi, te-am văzut de atîtea ori! Dar eu nu! Nu vreau! Dă-mi drumul, hîrco! Oarbo!

Scîrboaso! Eu încă nu... *(Luptă, în gol.)* Astîmpără-te odată!

(Din dreapta, vin, tîrîndu-se, doi melci.)

PRIMUL MELC: Stai! Foşneşte ceva!

AL DOILEA MELC: Prostule! Dă-te înapoi, dacă foşneşte!

VAGABONDUL *(se luptă):* Na, rînjito! Ha ha ha, ţi-am tras una! *(Doborît în genunchi.)* Lasă-mă! Nu mă sugruma! Dă-mi drumul! Nu vreau decît să trăiesc! Ce? Şi atîta e prea mult? *(Se ridică şi dă din mîini.)* Nu-ţi dau viaţa, Moarteo! Nu, nu ţi-o dau! Na! *(Cade.)* Aaa! Îmi pui şi piedică!

PRIMUL MELC: Melcule!

AL DOILEA MELC: Ce este?

PRIMUL MELC: Se luptă cu Moartea.

AL DOILEA MELC: Hai să ne uităm şi noi, da?

VAGABONDUL *(se ridică):* Lasă-mă să trăiesc! Ce te deranjează pe tine? Numai de data asta! Măcar, pînă mîine! Lasă-mă... să... respir... măcar! *(Se luptă.)* Dă-mi drumul, nu mă sugruma! Nu vreau să mor! Am trăit atît de puţin! *(Strigăt.)* Ah!

(Cade cu faţa în jos.)

PRIMUL MELC: Ce caraghios, nu?

AL DOILEA MELC: Melcule!

PRIMUL MELC: Ce este?

AL DOILEA MELC: A crăpat.

VAGABONDUL *(se ridică în genunchi):* Şi pe cel căzut îl sugrumi, laşo? Dă-mi drumul, ca... să... spun... tuturor... Mai cer numai o clipă... *(Se ridică şi se clatină.)* Lasă-mă să trăiesc! Să trăiesc numai! *(Strigă.)* Nu! Pleacă! Mai am încă atîtea de spus! *(Cade în genunchi.)* Acum, ştiu cum să trăiesc.

(Cade cu faţa în sus.)

PRIMUL MELC *(se tîrîie înainte încet):* Eh, s-a jis cu el.

AL DOILEA MELC: Doamne, Isuse Cristoase, asta da, lovitură! Ah, vai şi amar de mine! Ce nenorocire! De ce ne-ai părăsit?

PRIMUL MELC: Ce te tot smiorcăi? Ce ne priveşte pe noi!

AL DOILEA MELC: Ştii doar că aşa se spune cînd moare cineva.
PRIMUL MELC: Da, da. Hai să mergem!
AL DOILEA MELC: Da, da. Aşa-i pe lumea aşta.
PRIMUL MELC: Numai de-ar fi cît mai pucini melci şi cît mai multă varjă.
AL DOILEA MELC: Ei, melcuşorule, ia te uită.
PRIMUL MELC: Ce este?
AL DOILEA MELC: Ce de efemere moarte.
PRIMUL MELC: Măcar de-ar fi bune de mîncat.
AL DOILEA MELC: Da, da. Mergem, nu?
PRIMUL MELC: Bine că trăim noi.
AL DOILEA MELC: Cred şi eu. Ştii ce, melcule?
PRIMUL MELC: Ce?
AL DOILEA MELC: Că e grozav de bine să trăieşti.
PRIMUL MELC: Te cred şi eu! Trăiască viaţa!
AL DOILEA MELC: Hai să mergem.

(Pornesc spre culise.)

PRIMUL MELC: Ce caraghios, nu?
AL DOILEA MELC: Şi-ncă cum. Bine că trăim noi.

(Ies.)

(Pauză. Se luminează de ziuă. Păsările se trezesc.)

TĂIETORUL DE LEMNE *(iese din fund, cu toporul pe umăr. Vede — după un tufiş — cadavrul Vagabondului şi se apleacă spre el):* Cine-i acolo? Unchiaşule, mă auzi? Unchiaşule, trezeşte-te. Ce ai? *(Se ridică, îşi scoate şapca şi îşi face semnul crucii).* Dumnezeu să-l ierte. Bietul bătrîn. *(Pauză.)* Cel puţin a scăpat de toate.
O MĂTUŞĂ *(intră din stînga. Duce un nou-născut la botez):* Bună dimineaţa, deie Domnul. Ce-i acolo, nene?
TĂIETORUL DE LEMNE: Bună dimineaţa, mătuşă. A murit cineva. Ia, un vagabond.

(Pauză.)

MĂTUŞA: Sărmanul.
TĂIETORUL DE LEMNE: Şi dumneata, mătuşă? La botez? La botez?
MĂTUŞA: E băiatul soră-mi. Şşş. Şşş.
TĂIETORUL DE LEMNE: Unul se naşte şi altul moare.

MĂTUȘA: Și tot sînt oameni destui.
TĂIETORUL DE LEMNE: *(gîdilă copilul sub bărbie):* Șș, șș, băiatule! Așteaptă să crești mare!
MĂTUȘA: Știi, nene, poate că lui o să-i fie mai bine decît nouă.
TĂIETORUL DE LEMNE: Eh, totul e să ai mereu de lucru.
ȘCOLĂRIȚA *(intră din dreapta, cu ghiozdanul în spate):* Lăudat fie Domnul...
MĂTUȘA: Amin.
TĂIETORUL DE LEMNE: Amin.

(Școlărița trece mai departe.)

TĂIETORUL DE LEMNE: Ce frumos e azi, nu-i așa, mătușă? Nici nu te pricepi s-o spui.
GLASUL ȘCOLĂRIȚEI: Lăudat fie Domnul...
UN GLAS DE BĂRBAT *(din culise):* Amin.
MĂTUȘA: Zău, frumoasă zi.
PELERINUL *(intră din stînga)*: Ziua bună.
MĂTUȘA: Ziua bună.
TĂIETORUL DE LEMNE: Noroc și ziua bună.

CORTINA

Completare pentru regizor

În epilog, Pelerinul este unul și același cu Vagabondul. Dacă regizorul simte nevoia unui sfîrșit mai blînd, să folosească următoarea variantă (de la plecarea Melcilor). Pauză. Se luminează de ziuă. Păsările se trezesc. Lovituri de topor.

VAGABONDUL *(se trezește):* Lovituri!... Lovituri!... Pentru numele lui Dumnezeu! *(Se așază.)* Ce e asta? *(Tăcere.)* Ah, ce vis urît am avut!

(Lovituri de topor.)

PRIMUL GLAS: Ah, Dumnezeule!

AL DOILEA GLAS: Vezi-ți de treabă, să trăiești numai!

VAGABONDUL: Să trăiești numai... Așadar, n-am murit?
Și deci... de fapt... nu s-a petrecut nimic?
Am văzut, într-adevăr, ce am văzut,
Sau am visat numai?
Dar, chiar de-ar fi fost adevărat,
Nu s-a întîmplat nimic, nu s-a schimbat nimic,
Cu condiția să continui să trăiești.
Și, voi, sînteți vii.

(Pauză.)

N-ai ce face: Viața e aici,
Chiar dacă e numai o viață de efemeră.
Orice s-ar întîmpla, ea se naște din nou
Și nimic și nimeni n-o distruge.
N-ai ce face: trebuie s-o duci.

PRIMUL GLAS: Zău, ce trudă.

AL DOILEA GLAS: Taci din gură, totul e să ai mereu de lucru.

VAGABONDUL: Să ai mereu de lucru! Așa e, da!
Căci și viața însăși are neîncetat de lucru,
Ca și cum ceva nu s-ar fi terminat încă,
Ca și cum ar trebui să mergi mereu mai departe și, mai departe, după ceva?
Fie că ești om sau gînganie,
Trăiești pentru ca să trăiască lumea întreagă.
Și mereu, e cîte ceva de făcut.

(Intră doi tăietori de lemne.)

PRIMUL TĂIETOR DE LEMNE: Bună dimineața, unchiașule.
AL DOILEA TĂIETOR DE LEMNE: Cauți de lucru?
VAGABONDUL: Ce spui?
PRIMUL TĂIETOR DE LEMNE: Cauți de lucru, întreb?
VAGABONDUL: Oameni buni, eu caut mereu, caut de cînd mă știu,
Caut, în viață, înțelesul și viața se uită la mine;
Priviți în jur:
Totul trăiește.
Poate, chiar viața, caută ceva în ea însăși
De aceea, nu poate fi... niciodată... distrusă,
Ori, poate, se distruge pe ea însăși și nu știe ce să facă
Și se jefuiește pe sine,
Continuînd ca și cum i-ar plăcea să aștepte mereu ceva mai bun.
Poate caut și de lucru.
PRIMUL TĂIETOR DE LEMNE: N-ai vrea să ne ajuți?
VAGABONDUL: Ce-ai zis?
AL DOILEA TĂIETOR DE LEMNE: Ei, să ne ajuți să tăiem lemne.
VAGABONDUL: Să vă ajut?
PRIMUL TĂIETOR DE LEMNE: Zău, dacă oamenii nu s-ar ajuta între ei...
VAGABONDUL: Exact, ați spus ce trebuia! Sîntem datori să ne ajutăm!
Nimic nu e pierdut, atîta timp cît există ajutor.
Iar tu însuți nu vei fi pierdut,
Cînd vei vedea viața chinuindu-se sau rătăcind;
Atîta timp cît ea poate ajuta omului
N-ai de ce s-o condamni!
AL DOILEA TĂIETOR DE LEMNE: Ei, spune, vii?

VAGABONDUL: Da, merg cu voi.

(Intră Pelerinul.)

PELERINUL: Bună dimineața. La muncă? La muncă?
PRIMUL TĂIETOR DE LEMNE: Da, la muncă.
AL DOILEA TĂIETOR DE LEMNE: Ca în fiecare zi.
PELERINUL: Ce frumos e azi!
VAGABONDUL: Da, va fi o zi frumoasă.
PELERINUL: Atunci ziua bună!
PRIMUL TĂIETOR DE LEMNE: Ziua bună!
VAGABONDUL: Noroc și ziua bună!
ÎNTREAGA LUME: Noroc și ziua bună! Noroc și ziua bună!

CORTINA

Reţeta Makropolos

Comedie în trei acte
şi un tablou final

În românește de:
Tantzi Economu şi Alexandra Toader

Personajele

EMILIA MARTY
JAROSLAV PRUS
JANEK, fiul lui
ALBERT GREGOR
HAUK ŠENDORF
AVOCAT DR. KOLENATÝ
Secretarul lui, VÍTEK
KRISTINA, fiica lui
CAMERISTA
DOCTORUL
MAȘINISTUL
ÎNGRIJITOAREA

ACTUL ÎNTÎI

Biroul secretarului doctorului Kolenatý. În fund, o ușă ce dă afară, în stînga altă ușă ce dă spre biroul avocatului. Lîngă peretele din fund un dulap-fișier cu numeroase sertărașe cu index alfabetic. În fața lui o scară. În stînga, masa secretarului, în mijloc, o masă dublă de birou, în dreapta, cîteva fotolii pentru clienți. Pe pereți, diferite tabele, ordonanțe, un calendar etc. Telefonul. Pretutindeni hîrtii, cărți, fascicole și acte.

VÍTEK *(așezînd actele în dulapul-fișier):* O, Doamne! E ora unu... și bătrînul nu mai vine... Dosarul Gregor-Prus. G, GR, aici. *(Se suie pe scară.)* Cazul Gregor. Uite, s-a terminat și cu tine. O, Doamne! *(Frunzărește dosarul.)* O mie opt sute douăzeci și șapte. O mie opt sute treizeci și doi. Treizeci și doi. O mie opt sute patruzeci. Patruzeci. Patruzeci și șapte. Peste cîțiva ani, am fi putut sărbători jubileul de o sută de ani. Păcat de un proces atît de frumos! *(Pune dosarul la loc.)* Aici... odihnește... cazul Gregor-Prus. Ah, nimic nu-i veșnic. *Vanitas...* Praf și pulbere... *(Se așază îngîndurat pe treapta cea mai de sus a scării.)* Bineînțeles, nobilime. Vechea nobilime. Cum să nu, baronul Prus. Și se judecă o sută de ani, zgîrciții! — „*Citoyens!* Cetățeni! Veți răbda mai departe ca acești privilegiați, această veche nobilime răsfățată de regele Franței, această stare care nu mulțumește pentru privilegiile sale nici naturii, nici rațiunii, ci tiraniei, această mînă de curteni și demnitari, acești uzurpatori ai pămîntului, ai puterii și drepturilor“... Ah!

(Gregor apare și rămîne în pragul ușii, neobservat, ascultînd o clipă.)

GREGOR: Bună ziua, cetățene Marat!

VÍTEK: Nu Marat, ci Danton. Cuvîntarea din 23 octombrie 1792. Vă rog preaplecat să mă iertați, domnule.

GREGOR: Șeful nu-i aici?

VÍTEK *(coboară de pe scară):* Nu s-a întors încă, domnule.

GREGOR: Și hotărîrea?

VÍTEK: Nu știu nimic, domnule Gregor, dar...

GREGOR: Stau prost, nu?

VÍTEK: Nu pot să știu. Păcat însă de un proces atît de frumos, domnule.

GREGOR: E pierdut?

VÍTEK: Nu știu. Maestrul e de azi-dimineață la tribunal. Eu însă n-aș...

GREGOR *(se trîntește într-un fotoliu):* Cheamă-l pe doctorul Kolenatý la telefon. Grăbește-te, te rog!

VÍTEK *(se repede la aparat):* Mă rog, imediat. Alo!... *(Se întoarce cu spatele spre aparat.)* Eu însă n-aș fi trimis procesul la tribunalul suprem, domnule.

GREGOR: De ce?

VÍTEK: Pentru că... Alo, doi, doi, treizeci și cinci. Trei cinci, da... *(Se întoarce.)* Pentru că asta înseamnă sfîrșitul, domnule.

GREGOR: Sfîrșitul cui?

VÍTEK: Sfîrșitul procesului. Sfîrșitul cazului Gregor. Ăsta nu mai era proces, domnule, ci un document istoric. Durează de mai bine de nouăzeci de ani... *(În aparat.)* Alo, domnișoară, domnul avocat Kolenatý mai este acolo? Aici e biroul lui. Îl rog să vină la aparat... *(Se întoarce.)* Dosarul Gregor, domnule, e un crîmpei de istorie. Aproape o sută de ani, domnule... *(În aparat.)* Alo! A și plecat? Mulțumesc. *(Agață receptorul.)* A plecat. O fi în drum spre casă.

GREGOR: Și hotărîrea?

VÍTEK: Nu știu nimic, domnule! Aș vrea să nu fie nici una. Nu pot face nimic, domnule Gregor, dar cînd mă gîndesc că astăzi e ultima zi a acestui caz... Mă ocup de el de treizeci și doi de ani. Pe atunci venea pe aici răposatul, tatăl dumneavoastră, Dumnezeu să-l odih-

nească în pace. El şi răposatul doctor Kolenatý, tatăl actualului doctor, au făcut parte dintr-o mare generaţie, domnule.

GREGOR: Mulţumesc.

VÍTEK: Nişte jurişti extraordinari, domnule. Numai casaţii, apeluri şi tot felul de chichiţe. Treizeci de ani au ţinut procesul pe rol, domnule! Iar dumneavoastră, hodoronc-tronc, direct la tribunalul suprem. Numai ca să-l terminaţi! Păcat de un proces atît de frumos! Din cauza dumneavoastră! Să distrugi în felul acesta un caz secular!

GREGOR: Nu mai trăncăni, Vítek. Eu vreau să cîştig.

VÍTEK: Sau să pierdeţi, nu?

GREGOR: Mai degrabă am să pierd decît... decît... Ascultă, Vítek, îţi vine să înnebuneşti, nu alta: să ai mereu în faţa ochilor o sută cincizeci de milioane... Să-i ai aproape în mînă... Să auzi de mic copil numai de ei... *(Se ridică în picioare.)* Dumneata crezi că am să pierd?

VÍTEK: Nu ştiu, domnule Gregor. E un caz foarte dificil.

GREGOR: Ei bine. Dacă-l pierd, atunci...

VÍTEK: Atunci vă împuşcaţi, domnule. La fel zicea şi răposatul tatăl dumneavoastră.

GREGOR: Şi s-a împuşcat.

VÍTEK: Dar nu din pricina procesului. Făcuse datorii. Cînd trăieşti aşa... în contul unei moşteniri...

GREGOR *(chinuit, se aşază iar):* Taci, te rog!

VÍTEK: Ei, nu aveţi nervii destul de tari pentru procese mari. Un material atît de frumos! *(Se urcă pe scară şi scoate dosarul Gregor.)* Uitaţi-vă, domnule Gregor, la actele astea. O mie opt sute douăzeci şi şapte, cea mai veche dată a biroului nostru. Unicat, domnule. Piesă de muzeu, nu alta! Şi priviţi aici, caligrafia asta frumoasă din o mie opt sute patruzeci, Doamne, ce priceput era omul acela! Uitaţi-vă ce scriere! O adevărată desfătare!

GREGOR: Eşti nebun.

VÍTEK *(pune la loc, cu pietate, dosarul):* Doamne Isuse Cristoase, poate că totuşi tribunalul suprem îl va amîna cu încă un an.

(Krista deschide încetişor uşa.)

KRISTA: Tată, nu vii acasă?

VÍTEK *(coboară):* Aşteaptă... imediat... îndată... doar să se întoarcă şeful.

GREGOR *(ridicîndu-se):* Domnişoara e fiica dumneavoastră?

VÍTEK: Da. Du-te, Krista. Aşteaptă-mă afară, pe coridor.

GREGOR: Doamne fereşte, domnişoară. Nu cumva deranjez? De la şcoală?

KRISTA: De la repetiţie.

VÍTEK: Fata mea cîntă în corul teatrului. Hai, du-te, Krista. N-ai ce căuta aici.

KRISTA: Tată, Marty este ex-tra-or-di-na-ră!

GREGOR: Cine, domnişoară?

KRISTA: Ei, cine, Marty! Emilia Marty!

GREGOR: Cine este?

KRISTA: Dumneavoastră nu ştiţi nimic. E cea mai mare cîntăreaţă din lume. Astă-seară va cînta, de dimineaţă a repetat cu tot ansamblul... Tată!

VÍTEK: Ei, ce-i?

KRISTA: Tată, eu... eu am să părăsesc teatrul! Nu mai pot rămîne acolo! Pentru nimic în lume! Cu nici un preţ!

(Începe să plîngă şi se întoarce cu spatele.)

VÍTEK *(aleargă spre ea):* Krista, ce s-a întîmplat, ce ţi-au făcut?

KRISTA: Pentru că... nu ştiu... nimic! Tată. Marty... Eu... Dacă ai auzi-o!... Nu vreau să mai cînt!

VÍTEK: Ia uitaţi-vă la ea! Şi are voce... Taci, prostuţo! Te rog, copila mea!

GREGOR: Cine ştie, domnişoară. Poate că celebra Marty tocmai acum vă invidiază.

KRISTA: Pentru ce să mă invidieze?

GREGOR: Pentru tinereţea dumneavoastră.

VÍTEK: Aşa e! Ei, vezi, Krista? Dînsul e domnul Gregor... Ai răbdare, cînd vei avea anii ei... cam cîţi ani să aibă Marty acum?

KRISTA: Nu știu. Nimeni... nu-și poate da seama. Vreo treizeci.
VÍTEK: Ei, vezi? Treizeci! Ăștia-s ani, fetițo!
KRISTA: Și ce frumoasă e! Doamne, cît e de frumoasă!
VÍTEK: Te rog, la treizeci de ani! Asta-i acum! Așteaptă, cînd o să ai...
GREGOR: Domnișoară, astă-seară o să vin la teatru. Dar nu ca s-o văd pe Marty, ci pe dumneavoastră.
KRISTA: Ar trebui să fie cineva mare dobitoc să nu vrea s-o vadă pe Marty. Și, pe lîngă asta, și orb.
GREGOR: Mulțumesc. Îmi ajunge.
VÍTEK: Ah, ce gură are!
KRISTA: Să nu vorbească de Marty, dacă n-o cunoaște. Toți sînt nebuni după ea. Toți!

(Intră doctorul Kolenatý.)

KOLENATÝ: Ia te uită, Kristinka! Bună ziua... Ah, clientul nostru e și el aici. Ce mai faceți?
GREGOR: Cum s-a hotărît?
KOLENATÝ: În nici un fel, deocamdată. Tribunalul suprem abia s-a retras...
GREGOR: Pentru a lua o decizie?
KOLENATÝ: Nu, pentru a lua masa.
GREGOR: Și hotărîrea?
KOLENATÝ: Abia după-amiază, dragă domnule. Ai răbdare. Ai luat masa?
VÍTEK: Ah, Doamne, Doamne!
KOLENATÝ: Ce s-a întîmplat?
VÍTEK: Păcat de un proces atît de frumos.
GREGOR *(se așază):* Iar să aștept! E groaznic!
KRISTA *(spre Vitek):* Acum haidem, tată!
KOLENATÝ: Ce mai face Kristinka? Ce bine-mi pare că o văd!
GREGOR: Doctore, te rog, fii sincer, cum stăm?
KOLENATÝ: Oh-la-la.
GREGOR: Rău?
KOLENATÝ: Ascultă, prietene. Ți-am dat vreodată vreo speranță?
GREGOR: Atunci, de ce... de ce...
KOLENATÝ: De ce mă ocup de procesul dumitale? Pentru că l-am moștenit, prietene. Procesul dumitale, pe

Vitek și masa de colo. Ce vrei? Cazul Gregor se moștenește în familie ca o boală. Doar nu te costă nimic.

GREGOR: Ai să primești onorariul cînd am să cîștig.

KOLENATÝ: M-aș bucura...

GREGOR: Dumneata crezi, așadar...

KOLENATÝ: Dacă vrei să știi, da.

GREGOR: ...că vom pierde?

KOLENATÝ: Bineînțeles.

GREGOR *(zdrobit):* Bine.

KOLENATÝ: Dar nu trebuie să te împușți.

KRISTA: Tată, vrea să se împuște?

GREGOR *(încercînd să se stăpînească):* Da de unde, domnișoară! Am stabilit doar că astă-seară vin să te ascult.

KRISTA: Nu pe mine.

(Se aude soneria.)

VÍTEK: Cine o mai fi... Am să spun că nu sînteți aici. *(Iese.)* Să-l dăm afară, să-l dăm afară!

KOLENATÝ: Doamne, Kristinka, ce mare te-ai făcut! Ca mîine o să fii femeie în toată firea.

KRISTA: Priviți, vă rog!

KOLENATÝ: Ce e?

KRISTA: Ce îngrozitor de palid s-a făcut domnul.

GREGOR: Eu? Vă rog să mă iertați, domnișoară. Sînt cam răcit.

VÍTEK *(din spatele ușii):* Pe aici, vă rog. Da, poftiți, vă rog.

(Intră Emilia Marty urmată de Vítek.)

KRISTA: Doamne Isuse Cristoase, e Marty!

EMILIA *(din prag):* Doctorul Kolenatý?

KOLENATÝ: Eu sînt. Cu ce vă pot fi de folos?

EMILIA: Eu sînt Marty. Vin la dumneavoastră în chestiunea...

KOLENATÝ *(cu o plecăciune adîncă arată spre biroul său):* Poftiți, vă rog!

EMILIA: ...în problema procesului Gregor.

GREGOR: Cum? Doamna...

EMILIA: Nu sînt căsătorită.

KOLENATÝ: Domnișoară Marty, acesta e domnul Gregor, clientul meu.

EMILIA *(îl măsoară pe Gregor):* El? Poate să rămînă.

(Se așază.)

VÍTEK *(o împinge pe Krista pe ușă afară):* Du-te, Krista, du-te!

(Iese pe vîrfuri, făcînd o plecăciune.)

EMILIA: Pe fata asta am mai văzut-o undeva.

KOLENATÝ *(închide ușa în urma lor):* Domnișoară Marty, e o mare cinste pentru mine...

EMILIA: O, vă rog. Așadar, sînteți avocatul...

KOLENATÝ *(ia loc în fața ei):* La ordinele dumneavoastră.

EMILIA: ...care îl reprezintă pe acest Gregor...

GREGOR: Adică pe mine.

EMILIA: ...în procesul moștenirii lui Pepi Prus?

KOLENATÝ: Adică a baronului Josef Ferdinand Prus, adormit întru Domnul în 1827.

EMILIA: Nu mai spuneți! A și murit?

KOLENATÝ: Din păcate. De altfel, cu aproape o sută de ani în urmă.

EMILIA: Sărmanul. N-am știut.

KOLENATÝ: Ah, așa! Atunci pot să vă fiu de folos în altă chestiune?

EMILIA *(se ridică):* O, nu vreau să vă reține.

KOLENATÝ *(se ridică și el):* Pardon, domnișoară. Cred că nu v-ați deranjat pînă aici fără nici un motiv.

EMILIA *(se așază din nou):* Voiam să vă spun ceva.

KOLENATÝ *(se așază):* În afacerea Gregor?

EMILIA: Poate.

KOLENATÝ: Dar sînteți străină, nu-i așa?

EMILIA: Desigur. Abia azi-dimineață am aflat de... de procesul acestui domn. Absolut întîmplător.

KOLENATÝ: Serios?

EMILIA: Doar din ziare. Le răsfoiam să văd ce scriu despre mine, și dau peste un titlu „Ultima zi a procesului Gregor contra Prus". Ce întîmplare... nu?

KOLENATÝ: Da, s-a scris în toate ziarele.

EMILIA: Și pentru că... întîmplător... mi-am adus aminte de... Dar puteți să-mi spuneți, pe scurt, ceva despre acest proces?

KOLENATÝ: Mă rog, ce anume ați vrea să știți?
EMILIA: Dar nu știu absolut nimic despre el.
KOLENATÝ: Absolut nimic? Nici o vorbă?
EMILIA: Doar aud de el pentru prima oară.
KOLENATÝ: Atunci... scuzați-mă... atunci nu înțeleg ce vă interesează.
GREGOR: Spune-i, doctore.
KOLENATÝ: Domnișoară, e o afacere cam putredă.
EMILIA: Dar dreptatea e de partea lui Gregor, nu?
KOLENATÝ: Așa se pare. Dar asta nu-i de ajuns ca să cîștige.
GREGOR: Începe odată!
EMILIA: Măcar în linii generale.
KOLENATÝ: Ei, dacă asta vă face plăcere... *(Se lasă într-un fotoliu și începe să se exprime repede.)* Așadar, cam în jurul anului 1820, stăpînea peste moșia baronilor Prus, adică peste conacele Semovice, Loukov, Nová ves, Königsdorf și așa mai departe, baronul Josef Ferdinand Prus, un debil mintal...
EMILIA: Pepi debil mintal? O, nu!
KOLENATÝ: Atunci, poate doar un om ciudat.
EMILIA: Spuneți mai bine nefericit.
KOLENATÝ: Pardon, doar nu puteți ști asta.
EMILIA: Dumneavoastră cu atît mai puțin.
KOLENATÝ: Eh, Dumnezeu știe. Așadar, Josef Ferdinand Prus, care a murit necăsătorit, fără copii și fără să lase testament, în anul 1827...
EMILIA: Din ce cauză a murit?
KOLENATÝ: Congestie cerebrală sau așa ceva. Moștenitor s-a declarat un oarecare *cousin*[1] al lui, baronul polonez Emmerich Prus-Zabrze-Pinski. Împotriva acestuia s-a ridicat cu pretenții asupra întregii moșteniri un anume conte Szepházy de Marosvár, nepotul mamei răposatului, care, de altfel, nu ne interesează. Pretenții asupra averii a mai ridicat un oarecare Ferdinand Karel Gregor, strămoșul clientului meu.
EMILIA: Cînd?
KOLENATÝ: Chiar în același an, 1827.

[1] văr (fr.).

EMILIA: Stați puțin. Pe atunci Ferdi trebuia să fi fost copil încă.

KOLENATÝ: Întocmai. Era pe atunci elev al Academiei tereziene și interesele lui erau reprezentate de un avocat vienez. Pretențiile lui asupra moșiei Loukov se sprijineau pe următoarele fapte: în primul rînd, cu un an înainte de moarte, răposatul se dusese personal, *hochpersönlich*, la administratorul Academiei tereziene și declarase că dă „*das obengenannte Gut samt Schloss, Höfen, Meierhöfen und Inventar*“[1], deci toată averea sus-menționată pentru întreținerea și educația „*des genannten Minderjährigen*“[2], deci a numitului minor Gregor, care numit avea să fie „*falls und sobald er majorenn wird*“[3], sau, în alți termeni, după majorat pus „*in Besitz und Eigentum*“[4], adică în deplină proprietate a averii sus-menționate. În al doilea rînd: numitul minor primise la ordinul și în timpul vieții răposatului venituri și asigurări asupra averii sus-menționate cu titlul „*Besitzer und Eigentümer des Gutes Loukov*“[5] ceea ce constituie deci dovada așa-zisei proprietăți naturale.

EMILIA: Atunci, totul e în ordine, nu?

KOLENATÝ: Pardon. La aceasta baronul Emmerich Prus a obiectat că donația moșiei sus-menționate nu a fost făcută cu respectarea formelor legale, prin înscrierea ei în cartea funduară, că răposatul nu a lăsat nici un testament scris și că, dimpotrivă, *hingegen*... în ultimele clipe ale vieții a făcut un testament verbal în favoarea unei alte persoane.

EMILIA: Nu se poate! Cărei persoane?

KOLENATÝ: Aici e aici, domnișoară. Stați, am să vă citesc imediat. *(Se suie pe scară și caută în dulapul-fișier.)* Să vedeți nostimada! Aha, aici e. *(Scoate dosarul Gregor, se așază pe ultima treaptă și frunzărește repede.)*

[1] sus-amintita moșie, împreună cu castelul, acareturile, fermele și inventarul (germ.).
[2] a numitului minor (germ.).
[3] dacă și îndată ce va deveni major (germ.).
[4] în posesia și proprietatea (germ.).
[5] posesor și proprietar al moșiei Loukov (germ.).

Zvzvzvzv, aha. „*Das während des Ablebens des hochwohlgeborenen Majoratsherrn Freiherrn Prus Josef Ferdinand von Semenitz vorgenommene Protokoll usw*“.[1] Deci, procesul verbal de deces, domnișoară, semnat de un oarecare pater, de medic și de notar lîngă patul de moarte al lui Josef Prus. Așadar... muribundul... avînd febră mare... întrebat de subsemnatul notar dacă mai are vreo dorință... a rostit în repetate rînduri... *Wiederholten Male*... că moșia Loukov... *dass das Allodium Loukov... Herrn Mach Gregor zukommen soll*“...[2] *(Închide dosarul.) Herrn* Mach Gregor. *(Îl pune la loc.)* Unui oarecare domn Mach, domnișoară. Unui oarecare Gregor Mach, sau în cehă Rehor Mach, pe atunci o persoană necunoscută și neștiută de nimeni.

(Rămîne sus pe scară.)

EMILIA: Dar e o confuzie! Pepi s-a gîndit cu siguranță la Gregor, la Ferdi Gregor!

KOLENATÝ: Probabil, domnișoară. Dar ce-i scris — e scris. Pe atunci într-adevăr numitul Gregor a obiectat că cuvîntul „Mach“ a ajuns în testamentul verbal doar printr-o greșeală de auz sau de scris, că „Gregor“ trebuie să fie numele propriu și nu cel de botez ș.a.m.d. Dar, *littera scripta valet*[3],... și Emmerich Prus a rămas proprietar asupra Loukovului și a întregii moșteniri.

EMILIA: Și Gregor?

KOLENATÝ: Gregor nimic. Între timp, acel *cousin* Szepházy, după toate aparențele un ticălos fără pereche, a scos cine știe de unde un individ, care din întîmplare se numea Rehor Mach. Așa că acest Mach s-a prezentat la tribunal, declarînd cum că răposatul ar fi avut cu el unele legături tainice... probabil de natură delicată...

EMILIA: Asta-i minciună!

[1] „Act întocmit pe patul de moarte din vrerea preaonoratului baron Prus Josef Ferdinand von Semenitz, proprietar în virtutea dreptului de primogenitură ș.a.m.d.“ (germ.).

[2] ...ca domeniul Loukov... să revină domnului Mach Gregor ... (germ.)

[3] Ceea ce e scris decide (lat.).

KOLENATÝ: Desigur. Şi a cerut moşia Loukov, după care domnul Rehor Mach a dispărut fără urmă, lăsînd în mîna domnului Szepházy un act semnat de notar din care reieşeau drepturile sale asupra Loukovului — în schimbul a ce, istoria n-o mai spune. Şi imediat acest cavaler Szepházy a deschis în numele lui procesul şi închipuiţi-vă — a cîştigat. De data aceasta, Loukovul i-a fost atribuit lui.

EMILIA: E o absurditate!

KOLENATÝ: Nostim, nu? Şi atunci numitul Gregor a intentat proces împotriva lui Szepházy, cum că respectivul Rehor Mach nu e *de jure* moştenitorul Loukovului, că răposatul făcuse testamentul verbal în timp ce era grav bolnav, cu febră mare şi alte asemenea motive. După o îndelungă tărăgăneală, vechea decizie a fost anulată. Dar Loukovul nu i-a revenit lui Gregor, ci din nou lui Emmerich Prus, înţelegeţi?

GREGOR: Ştiţi, domnişoară, asta se numeşte dreptate.

EMILIA: Şi de ce n-a cîştigat-o Gregor?

KOLENATÝ: Ei, scumpă domnişoară, din motive mai mult decît formale; şi apoi, ţinînd seama şi de faptul că nici Rehor Mach, nici Ferdinand Karel Gregor nu aveau relaţii de rudenie cu răposatul...

EMILIA: Cum aşa! Era doar fiul lui!

KOLENATÝ: Cine? Al cui fiu?

EMILIA: Gregor! Ferdi era doar fiul lui Pepi!

GREGOR *(sare de pe scaun):* Fiul lui? De unde ştiţi?

KOLENATÝ *(coboară în grabă treptele scării):* Fiul lui? Şi cine a fost mama, mă rog?

EMILIA: Mama? A fost... se numea Ellian Mac Gregor şi era cîntăreaţă la Opera imperială din Viena.

GREGOR: Cum spuneţi că se numea?

EMILIA: Mac Gregor. Ştiţi e un nume scoţian.

GREGOR: Auzi, doctore? Mac Gregor! Mac! Mac! Nici un Mach! Înţelegi acum?

KOLENATÝ *(se aşază):* Sigur. Dar de ce atunci fiul ei nu s-a numit tot Mac Gregor?

EMILIA: Ei, din considerente faţă de mamă... Ferdi nu şi-a cunoscut mama.

KOLENATÝ: Aha, așa. Aveți vreun document referitor la asta, domnișoară.

EMILIA: Nu știu. Mai departe?

KOLENATÝ: Așadar, mai departe. Ei, de atunci durează — cu cîteva mici pauze — procesul în legătură cu moșia Loukov, pînă în zilele noastre, deci de aproape o sută de ani, generații succesive de Prusi, Szepházi și Gregori s-au judecat între ei, cu admirabilul concurs al doctorilor Kolenatý. Datorită acestui concurs, ultimul Gregor va pierde definitiv și irevocabil în după-amiaza aceasta. Asta-i tot.

EMILIA: Și merită Loukovul ăsta atitea strădanii?

GREGOR: Cred și eu.

KOLENATÝ: Știți, în deceniul al șaselea al secolului trecut a fost descoperită pe moșia Loukov o mină de cărbuni. Valoarea ei nu poate fi stabilită nici cu aproximație. Să zicem o sută cincizeci de milioane.

EMILIA: Numai atît?

GREGOR: Da, numai atît. Mie mi-ar fi de ajuns.

KOLENATÝ: Dragă domnișoară, mai aveți vreo întrebare?

EMILIA: Da. De ce anume aveți nevoie pentru a cîștiga acest proces?

KOLENATÝ: Ei, cel mai binevenit ar fi un testament scris cum se cuvine.

EMILIA: Și știți cumva de existența vreunuia?

KOLENATÝ: Nu există nici unul.

EMILIA: E stupid.

KOLENATÝ: Fără îndoială. *(Se ridică.)* Mai aveți vreo întrebare?

EMILIA: Da. Cui aparține acum vechea casă a lui Prus?

GREGOR: Tocmai adversarului meu, lui Jaroslav Prus.

EMILIA: Cum se numesc scrinurile acelea vechi, în care se depozitau actele și documentele familiei?

GREGOR: Arhivă.

KOLENATÝ: Fișier.

EMILIA: Ascultați, în casa lui Prus se află un astfel de scrin-fișier. Fiecare sertar conținea acte, adunate într-un an. Acolo își punea Pepi conturile, asigurările vechi și tot felul de hîrtii, înțelegeți?

KOLENATÝ: Da, așa se obișnuiește.

EMILIA: Deasupra unui sertar scria anul 1816. Ştiţi, în acel an Pepi a cunoscut pe acea Ellian Mac Gregor. La congresul de la Viena, sau aşa ceva.

KOLENATÝ: Aha!

EMILIA: În sertarul acela păstra toate scrisorile pe care le primea de la Ellian.

KOLENATÝ *(se aşază)*: De unde ştiţi?

EMILIA: Nu trebuie să mă întrebaţi.

KOLENATÝ: Scuzaţi. Cum doriţi.

EMILIA: Se mai află acolo scrisori de la administratori şi de la diferiţi oameni de afaceri. Pe scurt, o mulţime de hîrtii vechi.

KOLENATÝ: Da.

EMILIA: Credeţi că cineva le-a ars?

KOLENATÝ: Tot ce se poate. Se va vedea.

EMILIA: Vă duceţi acolo să cercetaţi?

KOLENATÝ: Desigur. Bineînţeles, dacă domnul Prus îmi permite.

EMILIA: Şi dacă nu permite?

KOLENATÝ: Atunci, ce să fac?

EMILIA: Sertarul acela trebuie să-l obţineţi prin orice mijloc, pricepeţi?

KOLENATÝ: Da, la miezul nopţii, cu o scară de frînghie, cu o pilă şi aşa mai departe. Domnişoară, domnişoară, ce părere aveţi despre noi, avocaţii!

EMILIA: Dar trebuie să puneţi mîna pe el!

KOLENATÝ: Bine, vom vedea. Şi mai departe?

EMILIA: Dacă scrisorile sînt acolo... atunci, printre ele... trebuie să fie şi un plic mare, galben.

KOLENATÝ: Şi în plic?...

EMILIA: Testamentul lui Prus. Scris şi pecetluit cu mîna lui.

KOLENATÝ *(se ridică)*: Pentru Dumnezeu!

GREGOR *(sare în picioare)*: Ştiţi sigur?

KOLENATÝ: Vă rog, ce cuprinde? Cum e?

EMILIA: Ei, în el Pepi lăsa... moşia Loukov... fiului său nelegitim Ferdinand... născut la Loukov... în ziua şi anul cutare. Data am uitat-o.

KOLENATÝ: Textual?

EMILIA: Textual.

KOLENATÝ: Şi plicul era pecetluit?

EMILIA: Da.
KOLENATÝ: Cu pecetea proprie a lui Josef Prus?
EMILIA: Da.
KOLENATÝ: Atunci foarte mulţumesc. *(Se aşază.)* De ce vă bateţi joc de noi, domnişoară?
EMILIA: Eu? A, va să zică, nu mă credeţi?
KOLENATÝ: Se-nţelege că nu. Nici o iotă.
GREGOR: Dar eu o cred! Cum poţi să îndrăzneşti...
KOLENATÝ: Fii rezonabil. Dacă plicul era pecetluit, cum putea să afle cineva ce e în el? Hai, răspunde!
GREGOR: Dar...
KOLENATÝ: Într-un plic pecetluit de o sută de ani!
GREGOR: Totuşi...
KOLENATÝ: Şi într-o casă străină! Nu fi copil, Gregor!
GREGOR: Eu cred, şi gata!
KOLENATÝ: Mă rog, cum vrei. Dragă domnişoară Marty, aveţi un deosebit talent de a spune... poveşti. O deosebită slăbiciune, în adevăr. Suferiţi des de asta?
GREGOR: Oh, cel puţin taci!
KOLENATÝ: Sigur, ca mormîntul. Discreţie absolută, domnişoară.
GREGOR: Află, doctore, cred absolut tot ce ne-a spus domnişoara...
EMILIA: Eşti cel puţin *gentleman*.
GREGOR: ... şi de aceea, sau te duci imediat la Prus şi-i ceri hîrtiile din anul 1816...
KOLENATÝ: Asta mai mult ca sigur n-am s-o fac. Sau...
GREGOR: ... sau apelez la serviciile primului avocat din cartea de telefon şi-i încredinţez cazul Gregor.
KOLENATÝ: Din partea mea...
GREGOR: Perfect.

(Merge la aparat şi răsfoieşte cartea de telefon.)

KOLENATÝ *(se duce la el)*: Ascultă, Gregor, lasă prostiile astea. Sîntem prieteni doar, nu? De altfel, dacă nu mă înşel, ţi-am fost şi tutore!
GREGOR: Doctor Abeles Alfred, douăzeci şi şapte şaizeci şi unu.
KOLENATÝ: Omule, măcar nu-l alege pe ăsta! E ultimul meu sfat. Dacă nu vrei să te ruinezi de-a binelea,

GREGOR *(la telefon):* Alo! Douăzeci și șapte șaizeci și unu.

EMILIA: Bine faci, Gregor!

KOLENATÝ: Nu-mi face asemenea rușine! Doar n-ai să încredințezi cazul nostru moștenit din strămoși unui oarecare.

GREGOR: Doctor Abeles? Aici Gregor, din biroul...

KOLENATÝ *(îi smulge receptorul):* Așteaptă. Mă duc.

GREGOR: La Prus?

KOLENATÝ: Chiar și la dracu. Dar acum să nu mi te miști de aici.

GREGOR: Doctore, dacă nu te întorci pînă într-o oră, îl sun...

KOLENATÝ: Tacă-ți fleanca... Pardon, domnișoară. Și vă rog să nu mi-l scoateți de tot din minți.

(Fuge.)

GREGOR: În sfîrșit!

EMILIA: E în adevăr așa de prost?

GREGOR: Nu. E doar un om practic. Nu știe să ia în considerație minunile. Eu am așteptat întotdeauna o minune și ai venit dumneata. Dă-mi voie să-ți mulțumesc.

EMILIA: Oh, nu ai pentru ce.

GREGOR: Uite, aproape că sînt sigur... că... că se va găsi într-adevăr testamentul acela. Nu știu de ce am o încredere nețărmurită în dumneata. Poate pentru că ești atît de frumoasă.

EMILIA: Ce vîrstă ai?

GREGOR: Treizeci și patru, domnișoară Marty, de mic am trăit cu speranța că voi căpăta odată milioanele acelea. Nu poți să-ți imaginezi ce înseamnă asta. Am trăit ca un nebun, n-am putut altfel... Dacă n-ai fi venit dumneata...

EMILIA: Datorii?

GREGOR: Da. În noaptea asta ar fi trebuit probabil să mă împușc.

EMILIA: Prostii.

GREGOR: Nu vă ascund nimic, domnișoară. Nu mai aveam altă scăpare. Și deodată vii dumneata, de cine știe unde, celebră, surprinzătoare, plină de mister... pentru a mă salva!... De ce rîzi? De ce rîzi de mine?

EMILIA: Prostii. Nu-i nimic.

GREGOR: N-am să mai vorbesc despre mine. Dragă domnișoară, sîntem singuri. Te conjur, vorbește! Explică-mi totul!

EMILIA: Ce să mai explic? Am spus și așa prea mult.

GREGOR: E vorba de o chestiune de familie. Ba chiar de o anumită... taină de familie. Dumneata ești inițiată în ea prin cine știe ce mijloc neobișnuit. Pentru Dumnezeu, spune-mi totul! *(Emilia clatină din cap.)* Nu poți?

EMILIA: Nu vreau.

GREGOR: De unde știi dumneata de existența acelor scrisori? De unde știi de testament? De unde? De cînd? Cine ți-a spus? Cu cine ești în legătură? Înțelege că... trebuie să știu ce se ascunde aici. Cine ești? Ce înseamnă toate acestea?

EMILIA: O minune.

GREGOR: Da, minune. Dar orice miracol trebuie explicat. Altfel e... altfel e insuportabil. De ce ai venit?

EMILIA: După cum vezi, ca să-ți ajut.

GREGOR: De ce vrei să-mi ajuți? De ce tocmai mie? Ce interes ai?

EMILIA: Asta mă privește pe mine.

GREGOR: Și pe mine la fel. Domnișoară Marty, dacă îți voi fi dator pentru tot: pentru avere, pentru însăși viața mea, spune-mi ce aș putea să-ți depun la picioare?

EMILIA: La ce te referi?

GREGOR: Ce-aș putea să-ți ofer, domnișoară Marty?

EMILIA: Ah, așa! Vrei să-mi dai... Cum se numește asta, comision, nu?

GREGOR: Pentru Dumnezeu, spune-i altfel! Spune-i simplu recunoștință; te poate jigni faptul că...

EMILIA: Bah, am eu însămi destul.

GREGOR: Scuză-mă, doar săracul poate avea destul. Bogatul niciodată.

EMILIA *(revoltată):* Ia te uită! Ce neobrăzare: să mi se ofere bani!

GREGOR *(jignit):* Scuzați, nu pot primi... binefaceri. *(Pauză.)* Domnișoară, ți se spune divina Marty. Dar în lumea noastră pămînteană și un prinț din basme ar

cere... partea sa la un astfel de serviciu. E în firea lucrurilor şi pe deplin cuviincios. Înţelege, e vorba de milioane.

EMILIA: Mititelul, ar vrea să le şi împartă imediat.

(Merge la fereastră şi priveşte afară.)

GREGOR: De ce vorbeşti cu mine de parcă aş fi un băieţandru? Aş da jumătate din moştenire dacă ai... Domnişoară Marty!

EMILIA: Ce-i?

GREGOR: E insuportabil să mă simt atît de mic pe lîngă dumneata, dar aşa e.

(Pauză.)

EMILIA *(se întoarce cu faţa spre interiorul camerei)*: Cum te numeşti?

GREGOR: Cum?

EMILIA: Cum te numeşti?

GREGOR: Gregor.

EMILIA: Cum?

GREGOR: Mac Gregor.

EMILIA: Numele de botez, prostuţule!

GREGOR: Albert.

EMILIA: Mama îţi spune Bertik, nu-i aşa?

GREGOR: Da. Adică mama a murit.

EMILIA: Of, numai de moarte aud.

(Pauză.)

GREGOR: Cum... cum era... Ellian Mac Gregor?

EMILIA: În sfîrşit! Bine că ţi-a dat prin cap să întrebi de ea!

GREGOR: Ştii ceva despre ea? Cine era?

EMILIA: O mare cîntăreaţă.

GREGOR: Era frumoasă?

EMILIA: Era.

GREGOR: L-a iubit pe... străbunicul meu?

EMILIA: Da. Poate. În felul ei.

GREGOR: Unde a murit?

EMILIA: ... Nu ştiu. Ajunge, Bertik. Lasă şi pe altă dată.

(Pauză.)

GREGOR *(se apropie de ea):* Emilia!

EMILIA: Pentru dumneata nu sînt Emilia.

GREGOR: Dar ce sînt eu pentru dumneata? Pentru Dumnezeu, nu mă face să mă înfurii! Nu mă umili! Gîndeşte-te o clipă că nu-ţi sînt prin nimic dator. Că eşti doar o femeie frumoasă care... a orbit pe cineva. Ascultă, aş vrea să-ţi spun... Te văd pentru întîia oară... Nu, nu rîde de mine! Eşti grozav de extravagantă!

EMILIA: Nu rîd, Bertik. Nu fi nebun.

GREGOR: Sînt nebun. N-am fost niciodată nebun ca acum. Dumneata, dumneata ai darul de a aţîţa la extrem. Eşti ca alarma în timp de război. Ai văzut vreodată curgînd sînge? Asta îl face pe om să înnebunească şi să nu mai ştie de el. La dumneata se simte asta de la prima vedere. E în dumneata ceva grozav de sălbatic. Ai trecut prin multe? Ascultă, nu înţeleg cum de nu te-a ucis nimeni pînă acum.

EMILIA: Nu începe iar!

GREGOR: Acum lasă-mă să vorbesc! Ai fost grosolană cu mine. Asta m-a făcut să amuţesc. Îndată ce ai intrat aici, am simţit un suflu dogoritor... ca dintr-o gură de cuptor. Ce e asta? Omul adulmecă pe dată şi aşteaptă încordat, ca un animal. Dumneata trezeşti un nu ştiu ce groaznic. Ţi-a mai spus-o cineva? Emilio, ştii că eşti frumoasă, nu?

(Pauză.)

EMILIA *(obosită):* Frumoasă. Oh! Nu spune asta! Uite!

GREGOR: Pentru Dumnezeu! Ce faci? Ce faci cu faţa dumitale? *(Se dă înapoi.)* Emilio, nu mai face aşa! Acum... acum pari bătrînă. E îngrozitor!

EMILIA *(încet):* Vezi dar. Du-te, du-te, Bertik, lasă-mă!

(Pauză.)

GREGOR: Iartă-mă, am fost... Nu ştiu ce fac. *(Se aşază.)* Sînt ridicol nu?

EMILIA: Bertik, par foarte bătrînă?

GREGOR *(o priveşte):* Nu, eşti frumoasă, înnebunitor de frumoasă.

EMILIA: Ştii ce ai putea să-mi dai?

GREGOR *(ridică capul):* Cum?

EMILIA: Dumneata singur mi-ai oferit... Știi ce aș vrea de la dumneata?

GREGOR: Totul îți aparține.

EMILIA: Ascultă, Bertík, știi grecește?

GREGOR: Nu.

EMILIA: Ei, vezi, atunci nu are valoare pentru dumneata. Dă-mi mie hîrtia aceea scrisă în limba greacă!

GREGOR: Care?

EMILIA: Aceea pe care a primit-o Ferdi, înțelegi, Gregor, strămoșul tău. De la Pepi Prus. Știi, e... e o amintire. Mi-o dai?

GREGOR: Eu nici n-am habar despre ea.

EMILIA: Vorbe, trebuie s-o ai! Pepi a promis doar că i-o va înmîna. Pentru Dumnezeu, Albert, spune că o ai!

GREGOR: N-o am.

EMILIA *(se ridică brusc):* Cum? Nu minți! O ai, nu-i așa?

GREGOR *(se ridică):* N-o am.

EMILIA: Prostule! O vreau! Vreau s-o am. Auzi? Găsește-o!

GREGOR: Unde e?

EMILIA: Parcă eu știu? Caută! Ad-o! Doar pentru asta am venit... Bertík!

GREGOR: Da...

EMILIA: Unde este? Pentru Dumnezeu, gîndește-te puțin!

GREGOR: Nu este la Prus?

EMILIA: Ia-i-o! Ajută-mă... ajută-mă...

(Sună telefonul.)

GREGOR: Un moment.

(Dă fuga la telefon.)

EMILIA *(se prăbușește în fotoliu):* Pentru Dumnezeu, găsește-o, găsește-o!

GREGOR *(la telefon):* Alo! Biroul doctorului Kolenatý... nu-i aici... Trebuie să-i transmit ceva? Aici Gregor... chiar el... da... da... Bine. Mulțumesc... S-a isprăvit.

(Agață receptorul.)

EMILIA: Ce?

GREGOR: Procesul Gregor-Prus. Tribunalul suprem a pronunțat hotărîrea. Deocamdată e doar o informație confidențială. Am pierdut.

(Pauză.)

EMILIA: Măgarul ăla de avocat nu putea să mai aștepte o clipă? *(Gregor ridică din umeri.)* Mai poți să faci recurs, nu?

GREGOR: Nu știu. Cred că nu.

EMILIA: Asta-i prost. *(Pauză.)* Ascultă, Bertík, am să-ți plătesc datoriile, vrei?

GREGOR: Ce-ți pasă dumitale de mine? Nu vreau.

EMILIA: Taci! Le plătesc, și gata. Și acum ai să-mi ajuți să caut manuscrisul acela.

GREGOR: Emilio...

EMILIA: Cheamă-mi mașina...

(Intră repede doctorul Kolenatý urmat de Prus.)

KOLENATÝ: Am găsit! Am găsit! *(Se aruncă în genunchi în fața Emiliei.)* Domnișoară, te rog de un milion de ori, iartă-mă. Sînt un dobitoc prost și bătrîn și dumneata ești atoateștiutoare!

PRUS *(dă mîna cu Gregor):* Felicitări pentru strălucitul testament.

GREGOR: N-aveți pentru ce. Tocmai ați cîștigat procesul.

PRUS: Dar o să-l luați de la început.

GREGOR: Cum?

KOLENATÝ *(se ridică):* Bineînțeles, drăguțule! Acum o să cerem redeschiderea cazului nostru.

EMILIA: Era acolo?

KOLENATÝ: Sigur: testamentul, scrisorile și încă ceva...

PRUS: Vă rog să mă prezentați.

KOLENATÝ: Ah, pardon. Domnișoara Marty, domnul Prus, principalul nostru adversar.

EMILIA: Îmi pare bine. Unde sînt scrisorile acelea?

KOLENATÝ: Care?

EMILIA: De la Ellian.

PRUS: Pînă acum, la mine. Domnul Gregor nu trebuie să se neliniștească.

EMILIA: Le va primi?

PRUS: Dacă va moșteni, desigur. În amintirea... străbunicii domnișoarei.
EMILIA: Ascultă, Bertík...
PRUS: Aha, vă cunoașteți bine. Mi-am închipuit.
GREGOR: Pardon, am cunoscut-o pe domnișoara Marty abia...
EMILIA: Taci! Bertík, scrisorile acelea mi le înapoiezi, nu-i așa?
PRUS: „Înapoiezi"? Au fost vreodată ale dumneavoastră?
EMILIA: Oh, nu. Dar Bertík mi le va da.
PRUS: Domnișoară, vă sînt recunoscător pentru descoperirea dumneavoastră. Știi măcar ce ai în casă. Pentru asta v-aș oferi bucuros un frumos buchet.
EMILIA: Nu sînteți darnic. Bertík mi-a oferit mai mult.
PRUS: O trăsură plină de flori, nu?
EMILIA: Nu, nu știu cîte milioane.
PRUS: Și dumneavoastră le-ați primit?
EMILIA: Ferească Dumnezeu!
PRUS: Bine ați făcut. Să nu iei niciodată nimic înainte!
EMILIA: Cum? Ne lipsește ceva?
PRUS: Nu, poate un fleac. Să zicem un document care să dovedească că acel fiu Ferdinand este fără putință de îndoială Ferdinand Gregor. Știți, juriștii sînt foarte pedanți.
EMILIA: Un... act scris?
PRUS: Cel puțin atît.
EMILIA: Bine. Doctore, ți-l voi trimite mîine dimineață.
KOLENATÝ: Cum? Îl porți cu dumneata prin lume?! Pentru numele lui Dumnezeu!
EMILIA *(tăios)*: E așa de ciudat?
KOLENATÝ: Da de unde, eu nu mă mai mir de nimic. Gregor, fă mai bine numărul douăzeci și șapte șaizeci și unu.
GREGOR: Al doctorului Abeles? De ce?
KOLENATÝ: Pentru că mi se pare că... că... în sfîrșit, o să vedem.
PRUS: Domnișoară Marty, alege mai bine buchetul meu.
EMILIA: De ce?
PRUS: Pentru că e mult mai sigur.

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

Scena goală a unui mare teatru. Puțină dezordine după reprezentația de seară. Decoruri strînse, reflectoare. Scena pustie. În față un tron așezat pe un podium.

ÎNGRIJITOAREA: Doamne, ce glorie! Ai văzut buchetele?

MAȘINISTUL: Nu le-am văzut.

ÎNGRIJITOAREA: De cînd sînt n-am văzut asemenea succes. Publicul urla de credeam că o să dărîme teatrul. Marty aia a ieșit de cel puțin cincizeci de ori să mulțumească, și publicul nici gînd să înceteze cu aplauzele. Parcă înnebunise.

MAȘINISTUL: Ascultă, o femeie ca asta trebuie să aibă la bani!

ÎNGRIJITOAREA: Ei, Doamne, cred și eu! Numai buchetele astea cît costă! Uite colo, mai e încă o grămadă de flori, nici nu le-a luat pe toate.

MAȘINISTUL: Am venit aici în culise să o ascult puțin. Știi, te cutremuri tot cînd o auzi cîntînd.

ÎNGRIJITOAREA: Drept să-ți spun, eu am plîns de-a binelea. Ascultam și deodată mă pomenesc că-mi curg lacrimi pe obraji. Și m-am pus pe un plîns... *(Intră Prus.)* Pe cine căutați?

PRUS: Nu-i aici domnișoara Marty? La hotel mi s-a spus că a plecat la teatru.

ÎNGRIJITOAREA: E la domnul director. Dar trebuie să vină aici, că mai are ceva de luat din garderobă.

PRUS: Bine, aștept.

(Se dă mai la o parte.)

ÎNGRIJITOAREA: Ăsta-i al cincilea. Se dau în vînt după ea...

MAȘINISTUL: Un lucru nu pricep: oare o femeie ca asta o fi avînd bărbat?

ÎNGRIJITOAREA: Ba bine că nu! Sigur că are, Kudrno.

MAȘINISTUL: Afurisită de treabă, fir-ar să fie!

ÎNGRIJITOAREA: Ce te-a apucat? Doar nu te-ai amorezat de ea?

MAȘINISTUL: Nu pot pricepe, și basta.

(Pleacă.)

ÎNGRIJITOAREA: Numai că nu-i pentru tine.

(Pleacă în partea opusă.)

(Intră Kristina urmată de Janek Prus.)

KRISTINA: Janek, vino încoa! Janek! Nu-i nimeni aici.

JANEK: Nu mă dă nimeni afară?

KRISTA: Nu, azi nu sînt repetiții. Ah, Doamne, Janek, sînt atît de nefericită!

JANEK: De ce?

(Încearcă s-o sărute.)

KRISTA: Nu, Janek, fără sărutări. S-a terminat cu ele. Eu... am acum alte griji. Nu mai trebuie să mă gîndesc la tine.

JANEK: Dar, Kristi!!

KRISTA: Fii cuminte, Janek! Dacă vreau să ajung cineva... trebuie să mă schimb complet, serios. Janek, cînd te gîndești mereu la ceva, numai și numai la acel lucru, trebuie să ți se împlinească, nu?

JANEK: Bineînțeles.

KRISTA: Ei, vezi? Eu trebuie să mă gîndesc numai la artă. Nu-i așa că Marty e grozavă?

JANEK: Este, dar...

KRISTA: Tu nu înțelegi asta. Este o tehniciană teribilă. N-am închis ochii toată noaptea. M-am zvîrcolit și m-am chinuit gîndindu-mă dacă să mai rămîn în teatru sau nu... Dacă aș fi în stare de ceva, cît de puțin...

JANEK: Doar ești în stare!...

KRISTA: Crezi? Crezi că trebuie să continui să cînt? Dar atunci totul s-a sfîrșit, înțelegi? Trebuie să mă ocup numai de teatru.

JANEK: Kristo!! Măcar o clipă pe zi... două clipe pe zi cu mine...

KRISTA *(așezîndu-se pe tron):* Tocmai asta-i, că nu-i numai o clipă. E îngrozitor, știi, Janek? Mă gîndesc toată ziua la tine, secătură! Cum să mai pot face altceva, dacă mă gîndesc într-una la tine?

JANEK: Dacă ai ști, Kristo, eu cît... Ce mai, nici nu mai știu să mă gîndesc la altceva decît la tine.

KRISTA: Tu poți, doar nu cînți, și, de altfel... Ascultă, Janek, ce am hotărît. Dar n-ai dreptul să obiectezi nimic.

JANEK: Nu. Nu sînt de acord. Nu aprob. Eu...

KRISTA: Te rog, Janek, nu-mi îngreuna mai mult situația! Fii înțelegător, băiatule. Eu trebuie să încep să fac ceva serios. Și adevărul e că nu vreau să rămîn o fată săracă și necunoscută, chiar din pricina ta... Și apoi, abia mi se formează glasul, nu trebuie să vorbesc mult.

JANEK: Atunci am să vorbesc doar eu.

KRISTA: Nu, stai. M-am hotărît. Între noi totul s-a sfîrșit, Janek. De tot. O să ne vedem doar o dată pe zi.

JANEK: Dar...

KRISTA: Altfel trebuie să fim străini unul de altul, toată ziua. Eu am să lucrez mult, Janek. Am să cînt, am să reflectez, am să învăț și... și altele. Știi, aș vrea să ajung o doamnă, așa cum este ea. Vino încoace, prostule! E loc aici, lîngă mine. Doar nu-i nimeni. Crezi că ea iubește pe cineva?

JANEK *(așezîndu-se pe tron lîngă ea):* Cine?

KRISTA: Ea, Marty.

JANEK: Marty? Bineînțeles.

KRISTA: Serios? Știi, eu nu pot pricepe. Dacă e așa de mare și de celebră, cum ar putea să iubească cu adevărat pe cineva?... Tu nu știi ce înseamnă cînd o femeie iubește pe cineva. E atît de umilitor...

JANEK: Ba de loc!...

KRISTA: Nu, serios, voi nu știți. Nu se mai gîndește la ea însăși, s-ar duce după el chiar de-ar fi să-i fie servitoare... nu mai e stăpînă pe ea, este a lui... Știi, cîteodată m-aș izbi cu capul de pereți!

JANEK: Ei, lasă..

KRISTA: Şi pe urmă toţi bărbaţii sînt nebuni după Marty. Pentru ea asta nu are nici o importanţă. Doar să se uite la cineva şi... gata! Serios.

JANEK: Nu-i adevărat!

KRISTA: Mie mi-e frică de ea...

JANEK: Kristinko!

(O sărută pe furiş.)

KRISTA *(lăsîndu-se sărutată):* Vai, Janek! Dacă ne-ar vedea cineva!

(Prus, făcînd cîţiva paşi înainte.)

PRUS: Eu nu mă uit.

JANEK *(sare):* Tată!

PRUS: Nu trebuie să fugi. *(Se apropie.)* Domnişoară Kristinko, sînt fericit să te cunosc. Din păcate, nu pot să spun că aş fi ştiut mai dinainte de dumneata. Flăcăul meu putea cel puţin să mi se laude cu dumneata!

KRISTA *(s-a dat jos de pe tron şi-l acoperă pe Janek):* Vă rog domnul Prus a venit doar ca să... ca să...

PRUS: Care domn Prus?

KRISTA: Acesta... domnul...

PRUS: Ăsta-i doar Janek, domnişoară, şi nici un domn Prus. De cîtă vreme vă face curte?

KRISTA: De un an.

PRUS: Ei, vezi! Nu-l lua însă prea în serios pe secătura asta, domnişoară! Îl cunosc eu. Iar tu, tinere... Ei, nu vă deranjaţi, aici însă e un loc oarecum... incomod, nu?

JANEK: Tată, dacă îţi închipui că mă intimidezi... te înşeli.

PRUS: Foarte bine. Un bărbat nu trebuie să se lase niciodată intimidat.

JANEK: Niciodată n-aş fi crezut că ai să mă spionezi în felul acesta.

PRUS: Minunat, Janek! Nu te lăsa!

JANEK: Eu vorbesc serios. Sînt lucruri care mă privesc personal... de care nu dau socoteală nimănui...

PRUS: Foarte bine, prietene. Dă-mi mîna.

JANEK *(împins deodată de o teamă copilărească, îşi ascunde mîinile):* Nu, tată, te rog...

PRUS *(întinzînd mîna):* Ei?

JANEK: Tată!

(Îi dă șovăielnic mîna.)

PRUS *(strîngîndu-i-o):* Așa-i în regulă, vezi? Sincer și prietenește!

JANEK *(cu o grimasă de durere pe față, făcînd sforțări ca să se stăpînească, în cele din urmă scoate un strigăt de durere și se apleacă înainte):* Au!!

PRUS *(îi dă drumul):* Ia te uită, eroul! Rezistă destul de bine.

KRISTA *(cu lacrimi în ochi):* Asta-i cruzime!

PRUS *(o apucă ușor de o mînă):* Mînuțele acestea de aur în schimb îl vor compensa cînd veți rămîne singuri.

(Intră în fugă Vitek.)

VÍTEK: Kristo! Kristinko! Aha, aici erai! *(Se oprește surprins.)* Domnul Prus?

PRUS: N-am să vă mai deranjez.

(Se retrage dîndu-se la o parte.)

KRISTA: Ce e, tată?

VÍTEK: Numele tău în gazetă, Krista! Scrie despre tine în ziar! Ba chiar în cronica despre Marty! Gîndește-te, alături de Marty!

KRISTA: Arată-mi!

VÍTEK *(deschide ziarul):* Uite aici: „În rolul cutare a cîntat pentru prima oară domnișoara Vítek"... E destul de frumos, nu?

KRISTA: Dar aici ce ai?

VÍTEK: Alte ziare, acolo nu-i nimic. Știi, doar Marty, Marty, numai Marty, de parcă n-ar mai exista pe lume altcineva decît Marty.

KRISTA *(fericită):* Privește, Janek, aici e scris numele meu!

VÍTEK: Kristo, cine e domnul?

KRISTA: Domnul Prus.

JANEK: Janek.

VÍTEK: De unde îl cunoști?

JANEK: Domnișoara a fost atît de amabilă.

VÍTEK: Mă rog, o să-mi spună fiica mea singură. Vino, Krista!

(Intră Emilia.)

EMILIA *(adresîndu-se celor din culise):* Vă mulțumesc, domnilor, acum însă, lăsați-mă să plec. *(Îl zărește pe Prus.)* Cum, încă unul?

PRUS: O, nu, domnișoară Marty! Eu unul nici nu îndrăznesc să vă felicit. Vin într-o altă chestiune.

EMILIA: Dar ați fost aseară la teatru?

PRUS: Desigur.

EMILIA: Ei, de aceea. *(Se așază pe tron.)* Să nu intre nimeni. Mi-ajunge! *(Îl privește pe Janek.)* E fiul dumneavoastră?

PRUS: Da. Aproapie-te, Janek.

EMILIA: Vino mai aproape, Janek, să te văd. Ai fost aseară la teatru?

JANEK: Da.

EMILIA: Și ți-a plăcut cum am cîntat?

JANEK: Da.

EMILIA: Știi să spui și altceva decît da?

JANEK: Da.

EMILIA: Fiul dumneavoastră e un prost.

PRUS: Îmi pare rău.

(Intră Gregor cu un buchet.)

EMILIA: Aha, Bertik! Dă-l încoace!

GREGOR: Pentru aseară.

(Îi întinde buchetul.)

EMILIA: Dă-mi-l! *(Ia buchetul și scoate din el un etui.)* Ăsta ia-ți-l înapoi. *(Îi înapoiază etuiul.)* E drăguț din partea dumitale că ai venit. Mulțumesc pentru buchet. *(Miroase florile, apoi le aruncă peste grămada celorlalte.)* Ți-a plăcut cum am cîntat?

GREGOR: Nu mi-a plăcut. Cînd te aud cîntînd, mă doare. Cînți prea perfect. Și în afară de asta...

EMILIA: Ce-i?

GREGOR: În afară de asta, în timp ce cînți, te plictisești. Felul în care cînți e supraomenesc, îți taie suflarea, dar... te plictisești grozav. Îți e parcă lehamite de asta.

EMILIA: Ai simțit asta? Da, s-ar putea să ai dreptate. Am trimis documentul prostului acela, avocatul dumitale. Știi, acela despre Ellian. Cum stai cu procesul?

GREGOR: Nu știu. Nu mă interesează.
EMILIA: În schimb cumperi fleacuri în cutiuțe, încăpățînatule. Imediat să-l duci înapoi. Cît ai dat pe el?
GREGOR: Ce-ți pasă dumitale?
EMILIA: Te-ai împrumutat, nu? Ai alergat toată dimineața pe la cămătari, nu-i așa? *(Caută în geantă și scoate un teanc de bancnote.)* Uite, ia-i! Ia-i repede!
GREGOR *(dîndu-se înapoi):* Cum? Îmi oferi bani? Ce-ți închipui despre mine?
EMILIA: Ți-am spus doar; ia-i! Că de nu, te trag de urechi!
GREGOR *(înfuriindu-se):* Aș vrea s-o văd și pe asta!
EMILIA: Ia uitați-vă, vrea să-mi poruncească mie! Bertik, nu mă înfuria! Te învăț eu minte să mai faci datorii! Ei, haide, îi iei?
PRUS *(către Gregor):* Pentru Dumnezeu, terminați odată!
GREGOR *(smulgîndu-i banii din mînă):* Ai niște capricii ciudate. *(Îi dă banii lui Vítek.)* Du-i la birou — Contul domnișoarei Marty.
VÍTEK: Da, vă rog.
EMILIA: Ascultă. Banii să fie ai fetiței. Înțelegi?
VÍTEK: Da, vă rog.
EMILIA: Ai fost la teatru? Ți-a plăcut cum am cîntat?
VÍTEK: Dumnezeule, și încă cum! O adevărată Strada!
EMILIA: Ai auzit-o pe Strada? Ascultă, Strada urla. N-avea pic de voce.
VÍTEK: Păi, Strada a murit acum o sută de ani!
EMILIA: Cu atît mai rău! Ar fi trebuit s-o auzi. Strada! Ce-aveți de vă legați mereu de Strada asta?
VÍTEK: Vă rog să mă iertați, eu... eu, bineînțeles, n-am auzit-o. Dar după cum spune istoria...
EMILIA: Ascultă, istoria minte. Am să-ți spun ceva: Strada urla, iar Corrona avea găluști în gură cînd cînta. Cujari era o gîscă, iar Faustina sufla ca niște foale. Asta-i istoria dumitale.
VÍTEK: Oh, mă rog... în domeniul acesta... în ce privește muzica...
PRUS *(zîmbind):* Numai să nu vă atingeți de Revoluția franceză. Asta-i slăbiciunea domnului Vítek.
EMILIA: De ce să nu mă ating?
PRUS: De Revoluția franceză. E slăbiciunea lui.
EMILIA: Ce are cu ea?

PRUS: Nu știu. Dacă l-ați întreba, de pildă, de cetățeanul Marat...
VÍTEK: Ah, nu, vă rog! La ce bun?
EMILIA: Marat? Nu era deputatul acela, căruia îi transpirau mîinile?
VÍTEK: Nu-i adevărat!
EMILIA: Știu foarte bine. Cînd dădeai mîna cu el, parcă atingeai o broască, brr!!
VÍTEK: Ba nu-i așa, vă înșelați! Nu scrie nicăieri despre asta. Vă rog să mă iertați!...
EMILIA: Las-că știu eu, nu mă crezi? Și cum îl chema pe vlăjganul acela ciupit de vărsat?
VÍTEK: Care, vă rog?
EMILIA: Ăla, care a fost decapitat.
VÍTEK: Danton?
EMILIA: Întocmai. Ăla era și mai rău.
PRUS: De ce?
EMILIA: Oh, avea toți dinții stricați. Era dezgustător!
VÍTEK *(afectat):* Vă rog, nu e permis să vorbiți așa! E un neadevăr istoric! Danton... Danton n-avea dinții stricați. Nu puteți dovedi acest lucru! Și chiar dacă ați putea, asta nu are nici o importanță. Absolut nici una!
EMILIA: Cum să nu aibă? E dezgustător doar!
VÍTEK: Nu, vă rog, nu permit! Danton... vă rog să mă iertați, dar nu se vorbește în felul acesta! Asta ar însemna să nu mai rămînă nimic măreț în istorie!
EMILIA: Și nici nu a fost nimic măreț.
VÍTEK: Cum?
EMILIA: Niciodată n-a fost nimic măreț. O știu prea bine.
VÍTEK: Dar Danton...
EMILIA: Ei, vedeți? Omul ăsta vrea să se certe cu mine.
PRUS: E nepoliticos din partea lui.
EMILIA: Oh, nu, dar e stupid.
GREGOR: Să mai aduc cîțiva oameni, să le spui grosolăniile?
EMILIA: Nu-i nevoie. Vin ei singuri. Se tîrăsc în patru labe.
KRISTA: Janek! Hai să plecăm de-aici!
EMILIA *(căscînd):* Ăștia doi fac o pereche? Au și trecut porțile raiului?
VÍTEK: Cum ați spus, vă rog?
EMILIA: Întreb dacă au trăit împreună.
VÍTEK: Doamne Dumnezeule, nu!

EMILIA: Ei, doar nu-i nimic rău în asta! Dumneata nu le-ai îngădui?
VÎTEK: Kristo, nu-i așa că nu-i adevărat?
KRISTA: Vai, tată... cum poți...
EMILIA: Taci, proasto, ce n-a fost va fi. Și nici măcar nu are vreo valoare, știi?
PRUS: Atunci, ce are valoare?
EMILIA: Nimic. Absolut nimic.

(Intră Hauk Șendorf cu un buchet în mînă.)

HAUK ȘENDORF: Perimiteți-mi, permiteți-mi, vă rog...
EMILIA: Cine o mai fi și ăsta?
HAUK: Domnișoară, dragă domnișoară, permiteți-mi să... *(Îngenunchează în fața tronului.)* Scumpă domnișoară, dacă ați ști... dacă... ați ști... *(Plînge.)* Vă rog să mă iertați...
EMILIA: Ce i s-a întîmplat?
HAUK: Semănați atît... atît... de bine!
EMILIA: Cu cine?
HAUK: Cu Eugenia — Eugenia... Montez.
EMILIA *(se ridică în picioare):* Cu-um?
HAUK: Cu Eugenia! Eu... eu am cunoscut-o... Doamne, doar... doar sînt... cincizeci de ani de atunci!
EMILIA: Cine e bătrînelul ăsta?
PRUS: Hauk Șendorf, domnișoară.
EMILIA: Max? *(Coboară de pe tron.)* O! Doamne! Ridică-te, te rog!
HAUK *(se ridică):* Aș putea... aș putea... aș putea să vă spun... Eugenia?
EMILIA: Spuneți-mi cum doriți. Semăn atît de mult cu ea?
HAUK: Dacă semănați? Scumpă domnișoară, ieri... ieri, la teatru, am crezut că... am crezut că e... că e ea! Ea, Eugenia!... dacă ați ști!... Și glasul... Și ochii... Era atît de frumoasă!... Doamne, și fruntea... *(Deodată se oprește.)* Dar dumneavoastră sînteți mai înaltă.
EMILIA: Mai înaltă? Poate că vă înșelați?...
HAUK: Puțin mai înaltă. Dați-mi voie, Eugenia îmi venea... pînă aici. Puteam s-o sărut pe frunte.
EMILIA: Numai pe frunte?

HAUK: Cum... cum ați spus, vă rog? Sînteți... sînteți leită Eugenia! Scumpă domnișoară, pot să vă ofer acest buchet?

EMILIA *(îi ia florile):* Mulțumesc.

HAUK: Dați-mi voie să vă privesc, să mă satur!

EMILIA: Poftim, ia loc, dragul meu! Bertik, un scaun!

(Se așază pe tron.)

JANEK: Aduc eu, vă rog.

(Dă fuga după scaun.)

KRISTA: Nu acolo!

(Fuge după el.)

PRUS *(către Hauk): Cher comte*[1]...

HAUK: Dumnezeule, e domnul Prus! Vă rog să mă iertați, eu... nu v-am văzut. Ce plăcere! Cum merge?

PRUS: Ce să meargă?

HAUK: Cum merge procesul dumneavoastră? Ați scăpat de băiatul acela?

PRUS: Da de unde! Dați-mi voie, domnule Gregor, să vă prezint...

HAUK: E domnul Gregor? Îmi pare bine. Ce mai faceți?

GREGOR: Mulțumesc.

(Janek și Kristina aduc un scaun.)

EMILIA: Ei, voi doi, de ce v-ați certat?

JANEK: Doar așa...

EMILIA: Ia loc, Max.

HAUK: Mulțumesc frumos.

(Se așază.)

EMILIA: Voi ceilalți, așezați-vă. Bertik poate să-mi stea în brațe.

GREGOR: Prea amabilă.

EMILIA: Dacă nu vrei, stai în picioare.

HAUK: Frumoasă, divină domnișoară, în genunchi vă rog să mă iertați.

[1] Dragă conte (fr.).

EMILIA: Pentru ce?

HAUK: Sînt un om bătrîn. Ce poate să vă pese dumneavoastră de o femeie care a murit?

EMILIA: E moartă?

HAUK: Da.

EMILIA: Cît e de stupid!

HAUK: E moartă de cincizeci de ani. Am iubit-o. Atunci, acum cincizeci de ani.

EMILIA: Da.

HAUK: I se spunea Gitana. Ştiţi, ţiganca. Şi chiar era ţigancă. Îi ziceau *la chula negra*[1]. Asta acolo, în sud, în Andaluzia. Pe atunci lucram la ambasada din Madrid, vă rog să înţelegeţi. Acum cincizeci de ani. O mie opt sute şaptezeci.

EMILIA: Da.

HAUK: Ştiţi că dansa şi cînta prin tîrguri? O-la-la! Doamne, toată lumea era nebună după ea! Minunată gitană! Şi cu acompaniament de castaniete!... Vă rog să înţelegeţi, eu eram pe atunci tînăr... şi ea, ea era...

EMILIA: Ţigancă.

HAUK: Da, exact, ţigancă. Şi plină de foc! Doamne, asta nu se poate uita, nu se poate uita... Aţi crede că omul nici nu-şi mai poate reveni din asta? De atunci am rămas ca prostit pentru totdeauna...

EMILIA: Oh!

HAUK: De fapt sînt un idiot, domnişoară. Hauk idiotul. Sînt, Doamne, cum se zice?

GREGOR: Debil mintal.

HAUK: Exact, debil mintal. Înţelegeţi? Am lăsat totul acolo, lîngă ea. După aceea n-am mai trăit, a fost doar un fel de vegetare... *Vaya quérida! Salero! Mi dios!*[2] Cît de bine semănaţi cu ea! Eugenia! Eugenia!

(Începe să plîngă.)

PRUS: Domnule Hauk, fii atent!

HAUK: Da, da... Vă rog să mă iertaţi... Ar trebui să plec, nu-i aşa?

[1] oacheşă zvăpăiată (span.).

[2] Ce amantă! Ce fermecătoare! O, Doamne! (Span.)

EMILIA: La revedere, Max!

HAUK: Exact. Am... pot să mai vin pe la dumneavoastră, nu? *(Se ridică.)* Îmi dați voie să mă retrag, cu voia dumneavoastră? Doamne, cînd mă uit așa la dumneavoastră...

EMILIA *(se apleacă puțin):* Sărută-mă!

HAUK: Cum, vă rog?

EMILIA: *Besa me, bobo, bobazo!*[1]

HAUK: *Yesus mil veces, Eugenia!*[2]

EMILIA: *Animal, un besito!*[3]

HAUK: *(o sărută): Eugenia... moza negra... nina querida... carisima...*[4]

EMILIA: *Chite, tonto! Quieta! Fuera!*[5]

HAUK: *Es ella, es ella! Gitána endiablada, ven commigo, pronto.*[6]

EMILIA: *Yo no lo soy, loco! Ahora callate! Vaya! Hasta mañana, entiendes?*[7]

HAUK: *Vendré, vendré, mis amores!*[8]

EMILIA: *Vaya!*

HAUK: *(se retrage): Ay, por Dios! Cielo de mi, es ella! Si, es ella!* Eugenia...[9]

EMILIA: *Caramba, vaya! Fuera!*[10]

HAUK *(se dă înapoi): Vendré! Hijo de Dios, ella misma!*[11]

(Pleacă.)

EMILIA: Următorul. Cine mai dorește să mă vadă?

VÍTEK: Vă rog să mă iertați. Dacă ați vrea să semnați pentru mine... pentru Kristinka... fotografia dumneavoastră.

EMILIA: Prostii. O fac pentru Kristinka. Un toc! *(Se iscălește.)* Și acum, adio.

[1] Sărută-mă, prostule, prostuțule! (Span.)
[2] Doamne, de o mie de ori (Span.).
[3] Dobitocule, o singură sărutare! (Span.)
[4] Eugenia... negruțo... fetiță iubită... dragă... (Span.)
[5] Taci, prostule! Încetează! Pleacă! (Span.)
[6] Este ea, ea! Țigancă îndrăcită, vino cu mine, mai repede! (Span.)
[7] Nu mai sînt țigancă, nebunule! Încetează! Pleacă! Pînă mîine, înțelegi? (Span.)
[8] O să vin, o să vin, dragostea mea! (Span.)
[9] O, Doamne! O, cerule! Este ea, este ea, Eugenia... (Span.)
[10] Ei, drace! Pleacă! Du-te de aici! (Span.)
[11] O să vin! Dumnezeule, este ea cu adevărat! (Span.)

VÍTEK *(face o plecăciune):* Mii de mulțumiri!

(Iese împreună cu Krista.)

EMILIA: Următorul. Nimeni nu mai vrea nimic?
GREGOR: Cînd o să fiți singură.
EMILIA: Altă dată. Acum nimeni?... Ei, atunci o să plec.
PRUS: Vă rog, o clipă doar.
EMILIA: Doriți ceva?
PRUS: Probabil.
EMILIA *(cască):* Fie. Dați-i drumul!
PRUS: Voiam doar să vă întreb... Dumneavoastră știți unele lucruri despre Josef Prus, nu?
EMILIA: Poate.
PRUS: Atunci, nu vă e cunoscut, din întîmplare, un nume?
EMILIA: Care?
PRUS: Să zicem Makropolos.
EMILIA *(se ridică brusc):* Ce-ați spus?
PRUS *(se ridică în picioare):* Dacă nu vă este cunoscut numele de Makropolos...
EMILIA *(încearcă să-și recapete stăpînirea de sine):* Mie?... Cituși de puțin... Îl aud pentru întiia oară... Oh, plecați cu toții! Plecați! Lăsați-mă odată singură!
PRUS *(se înclină):* Regret nespus.
EMILIA: Dumneata nu, așteaptă! Și Janek ăsta de ce a rămas așa? Să plece! *(Janek iese. Către Gregor.)* Tu ce mai vrei?
GREGOR: Trebuie să-ți vorbesc.
EMILIA: Acum n-am timp de tine.
GREGOR: Trebuie să vorbesc cu dumneata.
EMILIA: Te rog, Bertík, lasă-mă! Du-te, dragă, du-te acum! Întoarce-te mai tîrziu!

(Se înclină rece în fața lui Prus și pleacă.)

GREGOR: Mă întorc.
EMILIA: În sfîrșit!

(Pauză.)

PRUS: Iertați-mă, domnișoară, n-am știut că numele acela o să vă impresioneze atît.
EMILIA: Ce știți despre Makropolos?
PRUS: Tocmai asta vă întreb și eu.

EMILIA: Ce ştiţi despre Makropolos?
PRUS: Vă rog, domnişoară, luaţi loc. Va dura cam mult, poate. *(Se aşază amîndoi. Pauză.)* În primul rînd, domnişoară, îngăduiţi-mi... o întrebare intimă. Poate chiar prea intimă. *(Emilia aprobă fără să rostească o vorbă.)* Aveţi vreun... interes special pentru persoana domnului Gregor?
EMILIA: Nu.
PRUS: Doriţi să cîştige negreşit?
EMILIA: Nu.
PRUS: Vă mulţumesc. Nu vreau să vă întreb, domnişoară, de unde ştiţi ce se află în dulapurile încuiate din casa mea. E, probabil, taina dumneavoastră.
EMILIA: Da.
PRUS: Bine. Aţi ştiut că sînt acolo anumite scrisori. Aţi ştiut că se află acolo testamentul lui Prus... ba chiar că era sigilat. În treacăt fie zis, ştiţi că acolo... se mai află ceva?
EMILIA: Ce anume? Aţi găsit ceva? Ce anume?
PRUS: Nu ştiu. Tocmai asta aş vrea să aflu.
EMILIA: Nu ştiţi ce e?
PRUS: Dumneavoastră ştiţi?
EMILIA: Dar pînă acum nu mi-aţi spus...
PRUS: Am crezut că v-a spus Kolenatý... sau Gregor.
EMILIA: Nici un cuvînt.
PRUS: E un plic sigilat şi pe el scris de mîna lui Ferdinand Prus: „Fiului meu Ferdinand, confidenţial". Nimic altceva. Se afla lîngă testament.
EMILIA: N-aţi deschis plicul?
PRUS: Nu. Nu-mi era adresat mie.
EMILIA: Atunci daţi-mi-l!
PRUS: Cum aşa? De ce dumneavoastră?
EMILIA: Pentru că aşa vreau eu! Pentru că... pentru că...
PRUS: Ei?
EMILIA: Pentru că am oarecare drepturi asupra lui!
PRUS: Pot să ştiu care?
EMILIA: Nu.
PRUS *(se aşază):* Hm. E probabil... iar vreo taină de-a dumneavoastră.
EMILIA: Desigur. Mi-l daţi?
PRUS: Nu.

EMILIA: Bine, o să mi-l dea Bertík. De altfel, îi aparține.
PRUS: Asta se va vedea. Puteți să-mi spuneți ce e în plicul acela?
EMILIA: Nu. *(Pauză.)* Ce știți despre... procedeul Makropolos?
PRUS: Pardon. Ce știți dumneavoastră despre aceea pe care o numiți Ellian Mac Gregor?
EMILIA: Aveți scrisorile ei.
PRUS: Dumneavoastră poate că știți mai multe. Știți ceva despre... aventuriera aceea?
EMILIA *(sare în sus):* Dați-mi voie!
PRUS *(se scoală):* Bine, dar, stimată domnișoară...
EMILIA: Cum îndrăznești?! Cum îndrăznești să vorbești astfel?!
PRUS: Ce-i cu dumneavoastră? Ce vă pasă de o femeie oarecare, de moravuri îndoielnice, de acum o sută de ani?
EMILIA: Nimic. Absolut nimic. *(Se așază.)* A fost, deci, o aventurieră?
PRUS: Am citit scrisorile ei. Era un tip extraordinar de pasionant femeiușca aceea.
EMILIA: Oh, nu trebuia să citești...
PRUS: Sînt acolo referiri la... amănunte extrem de intime. Nu mai sînt tînăr, domnișoară, dar trebuie să recunosc că cea mai de jos *rouée* nu are atîtea... cunoștințe într-un anumit domeniu ca fata aceea galantă.
EMILIA: Ai vrut să spui prostituată.
PRUS: N-ar fi fost de ajuns, domnișoară.
EMILIA: Știi ceva? Dă-mi mie scrisorile!
PRUS: Poate că te interesează... tocmai acele amănunte intime?
EMILIA: Poate.

(Pauză.)

PRUS: Știi ce-aș vrea să aflu?
EMILIA: Ce?
PRUS: Cît de pricepută ești în dragoste.
EMILIA: Acum te gîndești dumneata la... amănunte intime.
PRUS: Poate.
EMILIA: Nu cumva îți amintesc întrucîtva de acea Ellian?
PRUS: Doamne ferește!

(Pauză.)

EMILIA: Aşadar: a fost o aventurieră; a fost o desfrînată; nimic mai rău?

PRUS: Care-i era numele adevărat?

EMILIA: Ellian Mac Gregor. Doar e scris acolo, în scrisori.

PRUS: Pardon, acolo e numai E.M. Nimic mai mult.

EMILIA: Şi asta, bineînţeles, înseamnă Ellian Mac Gregor.

PRUS: Poate, bineînţeles, că însemna şi altceva. De exemplu, Emilia Marty, Eugenia Montez sau o mie de alte nume.

EMILIA: Dar este Ellian Mac Gregor, scoţiană.

PRUS: Sau, mai degrabă, Elina Makropolos, grecoaică din Creta.

EMILIA: Blestematul!

PRUS: Ia te uită, ştiai deci?

EMILIA *(furioasă):* Lasă-mă-n pace! *(Pauză.) (Ridică capul.)* Ei, drace, de unde ştii?

PRUS: Foarte simplu. În testament se vorbeşte... despre un oarecare Ferdinand, născut la Loukov, 20 noiembrie 1816. Asta am aflat-o ieri. Azi-dimineaţă la ora trei, preotul din Loukov, în cămaşă de noapte, m-a dus la registrul matricol. Săracul, îmi lumina cu felinarul ca să pot citi. Şi acolo am găsit asta. O notare matricolă. Iat-o. *(Scoate o hîrtiuţă şi citeşte.) Nomen infantis:* Ferdinand Makropolos. *Dies nativitalis:* 20 noiembrie 1816. Thorus: nelegitim. Tatăl — linie. Mama: Elina Makropolos, născută în Creta. Asta-i tot.

EMILIA: Nu ştii nimic mai mult?

PRUS: Nu, nimic mai mult. Dar asta îmi e de ajuns.

EMILIA: Săracul Gregor! Acum Loukovul îţi va rămîne dumitale, nu-i aşa?

PRUS: Cel puţin cît timp nu se iveşte nici un domn Makropolos.

EMILIA: Şi plicul acela închis?

PRUS: Oh, va fi păstrat la loc sigur pentru el.

EMILIA: Şi dacă nu va apărea nici un Makropolos?

PRUS: Atunci va rămîne pur şi simplu închis. Şi nu-l va căpăta nimeni.

EMILIA: Atunci va apărea, înţelegi? Şi dumneata vei rămîne fără Loukov.

PRUS: Cum o vrea Dumnezeu.

EMILIA: Cum poți fi atît de prost! *(Pauză.)* Ascultă, dă-mi mai bine plicul acela!
PRUS: Îmi pare rău că mai vorbim despre asta.
EMILIA: Atunci, va veni să-l ceară acel Makropolos.
PRUS: Hm! Și cine e? Unde-l ții? În cufăr?
EMILIA: Vrei să știi? Este Bertík Gregor.
PRUS: Ia te uită, iarăși el?
EMILIA: Da. Elina Makropolos și Ellian MacGregor a fost una și aceeași persoană. Mac Gregor a fost numele ei de afiș, înțelegi?
PRUS: Perfect. Și Ferdinand Gregor a fost fiul ei?
EMILIA: Doar asta îți spun și eu.
PRUS: Atunci de ce nu s-a numit Makropolos?
EMILIA: Pentru că... pentru că Ellian voia ca numele acesta să dispară de pe fața pămîntului.
PRUS: Ei, lăsați asta, domnișoară!
EMILIA: Nu mă crezi?
PRUS: N-am spus asta. Nici măcar nu întreb de unde știți.
EMILIA: Doamne, la ce bun să mai ascund? Am să-ți spun, Prus, dar să păstrezi asta doar pentru dumneata. Ellian... și acea Elina Makropolos a fost... mătușa mea.
PRUS: Mătușa dumneavoastră?
EMILIA: Da. Sora mamei mele. Acum știi totul.
PRUS: Desigur, asta explică totul, de minune.
EMILIA: Ei, vezi?
PRUS *(se ridică):* Păcat numai că nu e adevărat, domnișoară Marty.
EMILIA: Vrei să spui că mint?
PRUS: Din păcate. Dacă ați fi spus că a fost străbunica mătușii dumneavoastră, ar fi fost ceva mai plauzibil.
EMILIA: Oh, ai dreptate. *(Pauză.) (Îi întinde mîna lui Prus.)* Cu bine.
PRUS *(îi sărută mîna):* Sper să-mi îngăduiți să vă prezint și altă dată omagiile mele?
EMILIA: Mulțumesc. *(Prus pleacă.)* Așteaptă puțin! Ce-mi ceri în schimbul plicului acela închis?
PRUS *(se întoarce cu fața):* Ce-ați spus, vă rog?
EMILIA: Vreau să-l cumpăr. Cumpăr și scrisorile. Dau cît vei dori.

PRUS *(se întoarce spre ea):* Pardon, domnișoară, dar despre asta nu pot trata aici... cu dumneavoastră. Vă rog să trimiteți pe altcineva la mine.

EMILIA: De ce?

PRUS: Ca să-l dau pe ușă afară.

(Cu o ușoară plecăciune iese.)
(Emilia rămîne nemișcată, cu ochii închiși.)
(Intră Gregor, care rămîne în picioare, țintuit locului.)

EMILIA *(după o clipă):* Tu ești, Bertik?

GREGOR: De ce stai cu ochii închiși?... Pari suferindă... Ce-i cu dumneata?

EMILIA: Sînt obosită. Vorbește mai încet.

GREGOR *(se apropie de ea):* Mai încet? Te avertizez că dacă am să vorbesc încet, n-am să știu ce vorbesc. Am să-ți spun lucruri nebunești. Auzi, Emilia? Oprește-mă să vorbesc încet. Te iubesc. Sînt nebun! Te iubesc. Nu rîzi? M-aș fi așteptat să sări în sus și să-mi dai o plamă. Te-aș fi iubit și mai nebunește. Te iubesc. Dar ce faci? Dormi?

EMILIA: Mi-e frig, Bertik. E răcoare. Să nu răcești.

GREGOR: Te iubesc. Fii atentă la ce-ți spun, Emilia. Te porți urît cu mine, dar și asta îmi produce plăcere. Mă înspăimînți, dar și în asta aflu plăcere. Și aș vrea să te sugrum cînd mă umilești. Aș vrea... Sînt nebun, Emilia, probabil că am să te omor. E ceva respingător la dumneata, dar și aceasta e un deliciu. Ești rea, ai un suflet mic, groaznic. Ești o bestie nesimțitoare.

EMILIA: Nu sînt, Bertik.

GREGOR: Ești. Nimic nu valorează doi bani pentru dumneata. Ești rece ca oțelul. Parcă te-ai sculat din mormînt. Ascultă, e o nesocotință faptul că te iubesc. Dar te iubesc! Te iubesc,aș fi în stare să-mi smulg carnea de pe mine pentru dumneata.

EMILIA: Îți place numele Makropolos? Spune!

GREGOR: Termină odată! Nu mă mai scoate din fire! Mi-aș da viața ca să fii a mea. Poți să faci cu mine tot ce dorești, orice, orice lucru nemaiauzit. Te iubesc. Sînt un om pierdut, Emilia!

EMILIA: Atunci, ascultă: dă fuga la avocatul acela al tău. Spune-i să-ți înapoieze documentul pe care i l-am trimis.

GREGOR: E fals, nu?

EMILIA: Pe cuvînt de onoare, că nu-i, Albert. Dar avem nevoie de acest act. Știi, pe numele Makropolos. Stai, așteaptă, am să-ți explic. Ellian...

GREGOR: Lasă asta. M-am săturat pînă-n gît de scamatoriile dumitale.

EMILIA: Nu, așteaptă. Trebuie să fii bogat, Bertik. Vreau să fii grozav de bogat.

GREGOR: Atunci ai să mă iubești?

EMILIA: Încetează odată! Bertik, mi-ai promis să-mi faci rost de documentul acela grecesc. Îl are Prus, auzi? Tu trebuie să moștenești totul, pentru a-l obține!

GREGOR: Ai să mă iubești?

EMILIA: Niciodată, înțelegi? Niciodată!

GREGOR *(se așază)*: Am să te omor, Emilia!

EMILIA: Prostii! Dacă ți-aș spune trei cuvinte s-ar isprăvi totul... Ia te uită, vrea să mă omoare! Vezi aici, pe gît, cicatricea asta? Tot așa a mai vrut unul să mă omoare. N-am să mă dezbrac în pielea goală ca să vezi cîte alte asemenea amintiri păstrez. Ce, sînt bună doar ca să vă satisfaceți pofta de a ucide?

GREGOR: Te iubesc.

EMILIA: Atunci, omoară-te, prostule! Mare pagubă! E nemaipomenită dragostea asta a voastră! Oh, dacă ai ști... dacă ai ști cît sînteți de ridicoli, voi, oamenii! Dacă ai ști cît sînt de obosită! Dacă ai ști ce indiferentă mă lasă totul! Oh, dacă ai ști!

GREGOR: Ce-i cu dumneata?

EMILIA *(frîngîndu-și mîinile)*: Biata Elina!

GREGOR *(cu vocea scăzută)*: Hai, Emilia, hai să plecăm. Nimeni nu te-a iubit vreodată atît cît te iubesc eu. Știu... știu, păstrezi amintiri desperate și groaznice. Emilio, sînt tînăr și puternic. Am să te copleșesc cu dragostea mea. Ai să uiți... Pe urmă vei putea să mă arunci ca pe o zdreanță. Auzi, Emilia? *(Emilia respiră regulat și tare. Gregor se ridică emoționat în picioare.)* Ce-i asta?... Dormi?... îți bați joc?... Doarme.

Ca un om beat. *(Întinde mîinile spre ea.)* Emilio, sînt eu... eu... Nu mai e nimeni aici... *(Se apleacă spre ea.) (Apare îngrijitoarea care tușește tare, pentru a-l preveni. Gregor se ridică.)* Ce este?... A, dumneata erai!... Domnișoara a adormit. Să n-o trezești.

(Sărută mîna Emiliei și se depărtează în fugă.)

ÎNGRIJITOAREA *(se apropie de Emilia și o privește în tăcere):* Nu știu de ce, dar parcă mi-e milă de ea.

(Pleacă.) (Pauză.)

(Din culise apare Janek, care se oprește la zece pași de Emilia și o privește pierdut.)

EMILIA *(trezindu-se):* Tu ești, Bertík?

JANEK *(dîndu-se înapoi):* Nu, vă rog. Sînt doar eu, Janek.

EMILIA *(ridicîndu-se în capul oaselor):* Janek? Vino aici, Janek. Ai vrea să-mi faci un serviciu?

JANEK: Da, vă rog.

EMILIA: Orice ți-aș cere?

JANEK: Da!

EMILIA: Ceva măreț, Janek. O faptă eroică.

JANEK: Da.

EMILIA: Și... ai să ceri ceva pentru asta?

JANEK: O, nimic, vă rog.

EMILIA: Vino mai aproape. Știi că-i drăguț din partea dumitale? Ascultă, tatăl dumitale are acasă un plic închis pe care e scris: „Fiului meu Ferdinand, confidențial". Îl ține în birou, în casa de bani sau mai știu eu unde. *Compris*[1]?

JANEK: Da, vă rog.

EMILIA: Să mi-l aduci.

JANEK: Mi-l dă tata?

EMILIA: Nu ți-l dă. Trebuie să i-l iei.

JANEK: Nu se poate.

EMILIA: A, băiețelul se teme de tata.

JANEK: Nu mă tem, dar...

EMILIA: Dar? Janek, pe cinstea mea e doar o amintire... fără valoare... Țin atît de mult să-l am!

[1] Ai înțeles? (Fr.)

JANEK: Am... am să încerc.
EMILIA: Sigur?

(Din umbră apare Prus.)

PRUS: Nu te osteni, Janek. E în casa de bani.
JANEK: Tată... iar...
PRUS: Du-te! *(Spre Emilia.)* Ca să vezi, domnișoară, ce înseamnă întîmplarea! Am crezut că dă tîrcoale teatrului din cauza Kristinkăi, și cînd colo...
EMILIA: Dar dumneata de ce dai tîrcoale teatrului?
PRUS: V-am așteptat... pe dumneavoastră.
EMILIA: *(vine foarte aproape de el):* Atunci dă-mi plicul acela!
PRUS: Nu-i al meu.
EMILIA: Adu-mi-l!
PRUS: Ah!... Cînd?
EMILIA: În noaptea asta.
PRUS: ... de acord.

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

O cameră de hotel. La stînga, o fereastră, la dreapta — uşa spre coridor. În mijloc, intrarea în dormitorul Emiliei, mascată de o draperie.

(Emilia iese din dormitor îmbrăcată într-un peignoir. În urma ei, Prus în smoching, dar fără guler. Prus se aşază în tăcere pe un scaun din dreapta. Emilia se duce la fereastră şi ridică storul.)

(Se crapă de ziuă.)

EMILIA *(întorcîndu-se cu spatele la fereastră):* Ei? *(Pauză.) (Vine mai aproape de el.)* Dă-mi-l! *(Pauză.)* Auzi? Dă-mi plicul! *(Prus scoate în tăcere din buzunarul de la piept un portvizit de piele, scoate din el un plic sigilat, pe care îl aruncă fără să spună o vorbă pe o măsuţă. Emilia ia plicul şi merge cu el la masa de toaletă, unde se aşază. Ezită, apoi rupe repede cu un ac de păr plicul şi scoate din el o foaie îngălbenită. Citeşte cu o exclamaţie de bucurie, apoi împăturește repede manuscrisul şi-l ascunde în sîn. Se ridică în picioare.)* Perfect!

(Pauză.)

PRUS *(încet):* M-aţi furat.

EMILIA: Ai avut... ce ai dorit.

PRUS: M-aţi furat. Sînteţi rece ca gheaţa. Parcă aş fi ţinut o moartă în braţe... *(Se cutremură.)* Şi pentru asta am înstrăinat hîrtii care nu-mi aparţineau! Vă mulţumesc!

EMILIA: Îţi pare rău de plicul sigilat?

PRUS: Îmi pare rău că v-am cunoscut... Nu trebuia să-l dau. Am impresia că l-am furat. Mi-e scîrbă, mi-e scîrbă!

EMILIA: Vrei să iei micul dejun?

PRUS: Nu vreau nimic. Nimic. *(Se ridică și se duce spre ea.)* Arătați-mi! Arătați-mi, să văd!... Nu știu, de fapt, ce v-am dat. Poate că are vreun preț, dar... chiar dacă ar fi să aibă doar valoarea că era sigilat, că era ceva ce nu cunosc...

(Dă din mînă.)

EMILIA *(se ridică în picioare):* Vrei să mă scuipi în obraz?

PRUS: Nu pe dumneavoastră, ci pe mine.

EMILIA: Oh, ești liber, poftim. *(Bate cineva la ușă.) (Se duce la ușă.)* Cine-i acolo?

CAMERISTA *(din spatele scenei):* Eu, domnișoară.

EMILIA: Intră. *(Descuie.)* Adu ceva de mîncare!

(Intră camerista în halat și cămașă de noapte, gîfîind.)

CAMERISTA: Vă rog, domnișoară, nu-i aici domnul Prus?

PRUS *(se întoarce cu fața):* Ce s-a întîmplat?

CAMERISTA: A venit un servitor al domnului Prus. Zice că vrea să vorbească cu el. I-a adus ceva.

PRUS: Cum dracu o fi aflat... Spune-i să aștepte. Ba nu, stai puțin.

(Intră în dormitor.)

EMILIA: Piaptănă-mă.

(Se așază în fața măsuței de toaletă.)

CAMERISTA *(îi desface părul):* Doamne, ce spaimă am tras! A venit portarul la mine să-mi spună că e aici slujitorul acela și că vrea să urce la dumneavoastră. Și să-l vedeți, parcă-i nebun, nici să vorbească nu poate. S-a năpustit la mine ca o ghiulea. S-o fi întîmplat ceva, domnișoară.

EMILIA: Fii atentă, mă tragi de păr.

CAMERISTA: Și-i alb ca varul. Ce m-am speriat...

(Din dormitor iese grăbit Prus, cu gulerul și cravata la git.)

PRUS: Mă iertați o clipă.

(Iese pe ușa din dreapta.)

CAMERISTA *(periindu-i părul):* E un domn mare, nu? Grozav aș vrea să știu ce s-a întîmplat! Dacă ați fi văzut, domnișoară, cum tremura slujitorul ăla...

EMILIA: Să-mi faci după aceea o omletă.

CAMERISTA: Avea o scrisoare, sau așa ceva, în mînă. Să mă duc să trag cu urechea?

EMILIA *(căscînd):* Cît e ceasul?

CAMERISTA: Șapte trecute.

EMILIA: Stinge lumina și taci.

(Pauză.)

CAMERISTA: Avea buzele albe. Am crezut că leșină sau, Doamne ferește! Și lacrimi în ochi.

EMILIA: Îmi smulgi părul, proasto! Ia arată-mi pieptenele. Poftim, ce de fire smulse!

CAMERISTA: Dacă îmi tremură mîinile! Cred că s-a întîmplat ceva...

EMILIA: Dar ăsta nu-i un motiv ca să te las să-mi smulgi părul din cap. Hai, vezi-ți de pieptănat. *(Pauză.) (Se întoarce Prus cu o scrisoare nedesfăcută în mînă pe care o netezește cu gesturi mecanice.)* Te-ai întors repede. *(Prus caută cu mîna un scaun și se așază.)* Ce iei la micul dejun?

PRUS *(cu voce răgușită):* Vreau să rămînem singuri.

EMILIA: Du-te acum. Te sun eu. Du-te! *(Camerista pleacă.) (După o pauză.)* Ce s-a întîmplat?

PRUS: Janek... s-a împușcat.

EMILIA: Ei, nu mai spune!

PRUS: Capul... spart. De nerecunoscut. E mort.

EMILIA: Sărmanul. Cine ți-a scris despre asta?

PRUS: Mi-a spus slujitorul. Scrisoarea... a scris-o Janek. Au găsit-o la el. Privește aici, e pătată de sînge.

EMILIA: Ce scrie?

PRUS: Mi-e teamă... s-o deschid... Cum, de unde putea să afle că sînt la dumneavoastră? De ce mi-a trimis-o aici? Credeți că...

EMILIA: Că te-a văzut.

PRUS: De ce a făcut-o? De ce... s-a omorît?

EMILIA: Citește scrisoarea.

PRUS: N-ați vrea... s-o citiți dumneavoastră mai întîi?

EMILIA: Nu.

PRUS: Cred... că vă pomeneşte şi pe dumneavoastră... Deschideţi-o dumneavoastră...
EMILIA: O! Nu.
PRUS: Ar trebui să mă duc la el... Ar trebui... S-o deschid?
EMILIA: Bineînţeles.
PRUS: Fie. *(Rupe plicul şi scoate scrisoarea.) (Emilia îşi face manichiura.) (Prus citeşte încet.)* Oh!

(Scapă scrisoarea din mînă.)

EMILIA: Ciţi ani avea?
PRUS: Pentru asta, aşadar, pentru asta!
EMILIA: Sărmanul Janek!
PRUS: V-a iubit...!
EMILIA: Ah!
PRUS *(hohotind):* Singurul meu copil, unicul meu fiu... *(Îşi acoperă faţa cu palmele.) (Pauză.)* Optsprezece ani, avea doar optsprezece ani! Janek! Băiatul meu! *(Pauză.)* Doamne, Dumnezeule... am fost... prea aspru cu el. Niciodată nu l-am mîngîiat, niciodată... nu l-am alintat, niciodată nu l-am lăudat... Iar cînd mă îndemna inima... măcar să-l sărut, îmi ziceam: nu, să fie tare... tare ca mine... pregătit pentru viaţă... Nu l-am cunoscut de loc! O, Doamne, ce mult m-a iubit băiatul ăsta!
EMILIA: N-ai ştiut asta?
PRUS: Doamne, de-ar mai trăi! Să se îndrăgostească atît de prosteşte, atît de absurd... M-a văzut venind aici... două ore a aşteptat la intrare... apoi s-a dus acasă şi...
EMILIA *(ia pieptenele şi se piaptănă):* Sărmanul!
PRUS: La optsprezece ani! Janek, copilul meu... Mort, de nerecunoscut... Şi cu ce scris de copil îmi scrie: ...„tată, am cunoscut viaţa. Fii fericit, tată, eu...“ *(Se ridică în picioare.)* Ce faceţi acolo?
EMILIA *(cu acele de păr între buze):* Mă pieptăn.
PRUS: Poate că n-aţi înţeles. Janek vă iubea. S-a omorît din pricina dumneavoastră!
EMILIA: Ei, cîţi nu se omoară!
PRUS: Şi puteţi să vă mai pieptănaţi?
EMILIA: Crezi că din cauza asta ar trebui să umblu ciufulită?
PRUS: Pentru dumneata, s-a omorît, auzi?

EMILIA: Cu ce sînt eu vinovată? Din cauza dumitale de asemeni. Să-mi smulg părul? Mi-a smuls destul camerista.
PRUS *(se dă înapoi):* Taci, sau...

(Ciocănituri în uşă.)

EMILIA: Intră.

(Intră camerista, acum gata îmbrăcată.)

CAMERISTA: Domnul Hauk Şendorf vă roagă, domnişoară...
EMILIA: Condu-l aici!

(Camerista iese.)

PRUS: Îl... îl primeşti... acum? În faţa mea?
EMILIA: Du-te deocamdată dincolo.
PRUS: ... *Canaille!*[1]

(Dispare în spatele ei.)
(Intră Hauk Şendorf.)

EMILIA: *Buenos dias*[2], Max. De ce vii aşa de dimineaţă?
HAUK ŞENDORF: Pst! Psst! *(Se apropie în vîrful picioarelor de ea, o sărută pe gît.)* Îmbracă-te, Eugenia. Mergem.
EMILIA: Unde?
HAUK: Acasă, în Spania. Hihi, nevasta mea nu ştie nimic. Te rog să înţelegi, eu nu mă mai întorc la ea. *Por dios*,[3] Eugenia, grăbeşte-te!
EMILIA: Eşti nebun?
HAUK: Exact. De fapt eu sînt sub curatelă, ştii? Dacă ne-ar prinde, ne-ar trimite înapoi, sss, ca pe un pachet, ştii? Eh! Eu, de fapt, vreau să fug de ei. Dumneata ai să mă conduci.
EMILIA: În Spania? Ce să fac acolo?
HAUK: O-la-la! Să dansezi! *Midios*, *hija*[4], am fost totdeauna gelos! Şi să dansezi *sabe*[5]*?* Iar eu am să bat din palme. *(Scoate din buzunar castaniete.) Ay, salero! Vaya,*

[1] Canalie! (Fr.)
[2] Bună ziua (span.).
[3] Pentru Dumnezeu (span.).
[4] O, Doamne (span.).
[5] dans ţigănesc din Spania (span.).

quérida.[1] *(Cîntă.)* La, lala, lalala... *(Se oprește.)* Cine plînge aici?

EMILIA: O, nimeni.

HAUK: Sss, parcă ar plînge cineva. O voce de bărbat. *Chite! Escucha!*[2]

EMILIA: Ah, da. Locuiește cineva alături. Am auzit că i-ar fi murit fiul sau cam așa ceva.

HAUK: Cum? A murit? Asta-i trist; *vamos, Gitana!*[3] Vezi ce am luat cu mine? Bijuterii. Bijuteriile Matyldei. Te rog să pricepi, Matylda e soția mea, eh? E bătrînă, știi? E urît să fii bătrîn. E îngrozitor, e înfiorător să fii bătrîn. Și eu eram bătrîn, dar de cînd te-ai întors dumneata... *Chiquirritica*[4], am douăzeci de ani, eh? Nu mă crezi?

EMILIA: *Si, si señor.*[5]

HAUK: Nici dumneata n-ai îmbătrînit. Ascultă, omul n-ar trebui să îmbătrînească. Știi că nebunii trăiesc mult? O, eu am să trăiesc mult! Și cît timp îi place omului să iubească... *(Bate castanietele.)* Folosește-te de dragoste! La lala, ia ia... țiganco, mergem?

EMILIA: Da.

HAUK: O viață nouă, nu? Începem iar de la douăzeci de ani, *niña*[6]. Știi ce plăceri ne așteaptă! Adu-ți aminte! Ha-ha, îți amintești? Restul nu are nici o importanță. *Nada*[7]. Plecăm?

EMILIA: *Si. Ven aqui, chucho!*[8] *(Ciocănește cineva.)* Intră!

(Camerista bagă capul pe ușă.)

CAMERISTA: Domnul Gregor vă roagă să-l primiți.

EMILIA: Să intre.

HAUK: Ce vrea? *Midios*, să fugim!

EMILIA: Așteaptă puțin. *(Intră Gregor, Kolenatý, Krista și Vítek.)* Bună ziua, Bertík. Vai de mine, pe cine-mi aduci?

[1] Ah, strengăriță! Hai, iubito! (Span.)
[2] Psst! Ascultă! (span.).
[3] să mergem, gitană! (Span.)
[4] Mititico (span.).
[5] Da, da, domnule. (Span.)
[6] fetiță (span.).
[7] E un nimic. (Span.)
[8] Da. Vino-ncoace, cățelușule! (Span.)

GREGOR: Nu sînteţi singură?

HAUK: Aaa, domnul Gregor! Ce plăcere!

GREGOR *(o împinge pe Kristinka înaintea Emiliei):* Uitaţi-vă în ochii acestei copile! Ştiţi ce s-a întîmplat?

EMILIA: Janek.

GREGOR: Şi ştiţi de ce?

EMILIA: Oarecum.

GREGOR: Dumneavoastră îl aveţi pe conştiinţă pe băiatul acela, înţelegeţi?

EMILIA: Şi de aceea mi-ai adus aici atîţia oameni, cu avocatul în frunte?

GREGOR: Nu numai de aceea. Şi vă rog să nu mă mai tutuiţi.

EMILIA *(burzuluindu-se):* Ia te uită! Ce cauţi aici!

GREGOR: Veţi vedea. *(Se aşază fără a cere voie.)* De fapt cum vă numiţi?

EMILIA: Îmi iei un interogatoriu?

KOLENATÝ: Da de unde, domnişoară. E doar o convorbire prietenească.

GREGOR: Arată, Vitek! *(Ia din mîna lui Vitek o fotografie.)* Aţi iscălit fotografia aceasta pentru domnişoara Kristinka? E scrisul dumneavoastră?

EMILIA: Da.

KOLENATÝ: Perfect. Şi acum, permiteţi-mi: mi-aţi trimis ieri această hîrtie? E o declaraţie scrisă cu propria ei mînă de o oarecare Ellian Mac Gregor, care atestă că e mama lui Ferdinand Gregor. Datată 1836. Este exact?

EMILIA: Da.

GREGOR: E scrisă însă cu cerneală proaspătă. Ştiţi ce înseamnă asta? Aud? Că e un fals, prea stimată domnişoară!

EMILIA: De unde să ştiu?

GREGOR: Cerneala e proaspătă. Poftim, priviţi, domnilor. *(Îşi umezeşte degetul şi-l trece peste hîrtie.)* Se mai ia încă. Ce aveţi de spus despre asta, dumneavoastră, domnişoară?

EMILIA: Nimic.

GREGOR: A fost scrisă ieri, înţelegeţi? Şi a fost scrisă de aceeaşi mînă care a iscălit fotografia. E un scris cu caractere foarte deosebite.

KOLENATÝ: Parcă ar fi greceşti, pe viaţa mea. Bunăoară, acest alfa.
GREGOR: Aţi scris documentul acesta sau nu?
EMILIA: Chiar ţie o să mă şi spovedesc.
HAUK: Dar, domnilor, domnilor, daţi-mi voie...
KOLENATÝ: Lăsaţi, domnule, lăsaţi, aici se petrec lucruri extrem de interesante, domnişoară, puteţi cel puţin să ne spuneţi de unde aţi luat actul acesta?
EMILIA: Jur că l-a scris Ellian Mac Gregor!
KOLENATÝ: Cînd? Ieri dimineaţă?
EMILIA: Asta n-are importanţă.
KOLENATÝ: Are, dragă domnişoară. Are o importanţă grozav de mare. Cînd a murit Ellian Mac Gregor?
EMILIA: Plecaţi! Plecaţi! Nu mai răspund la nici o întrebare!

(Prus iese repede din dormitor.)

PRUS: Vă rog să-mi arătaţi şi mie actul acela.
KOLENATÝ *(se ridică în picioare):* Pentru numele lui Dumnezeu... dumneavoastră...
GREGOR: Eraţi aici? Emilia, ce înseamnă asta?
HAUK: Doamne, e domnul Prus! Ce bine-mi pare! Cum o duceţi?
GREGOR: Ştiţi că fiul dumneavoastră...
PRUS *(rece):* Da. Daţi-mi hîrtia aceea, vă rog. *(Kolenatý i-o întinde.)* Mulţumesc.

(Îşi pune ochelarii şi citeşte cu atenţie.)

GREGOR *(se apropie de Emilia, încet):* Ce-a căutat aici? Răspunde!
EMILIA *(îl măsoară):* Cu ce drept?
GREGOR: Cu dreptul celui care îşi pierde minţile.
PRUS *(pune hîrtia pe masă):* Actul acesta nu e falsificat.
KOLENATÝ: Ei, drace! Aşadar, l-a scris Ellian Mac Gregor, nu?
PRUS: Nu. L-a scris grecoaica Elina Makropolos. E acelaşi scris ca şi cel din scrisorile ce se află la mine. Nu încape îndoială.
KOLENATÝ: Dar pe acelea le-a scris...
PRUS: Elina Makropolos. Nu a existat nici o Ellian Mac Gregor, domnilor. E o eroare.

KOLENATÝ: Simt că-mi pierd mințile! Dar iscălitura de pe fotografia aceasta?
PRUS *(o cercetează):* E fără îndoială scrisul Elinei Makropolos.
KOLENATÝ: Ca să vezi! Și e propria iscălitură a acestei domnișoare. Ai văzut, Kristinka?
KRISTINA: Lăsați-o în pace!
PRUS *(îi înapoiază fotografia):* Mulțumesc. Iertați-mă că m-am amestecat.

(Se așază ceva mai departe cu capul sprijinit în mîini.)
(Pauză.)

KOLENATÝ: Și acum, pentru numele lui Dumnezeu, ce credeți despre toate acestea?
VÍTEK: Poate că e doar o întîmplare că... scrisul domnișoarei Marty... seamănă așa... puțin...
KOLENATÝ: Bineînțeles, Vitek. Și venirea domnișoarei e tot o întîmplare și falsul acesta e de asemeni o întîmplare și mai știi ceva, Vítek? Mai tacă-ți gura cu întîmplarea dumitale!
EMILIA: Vă atrag atenția, domnilor, că plec chiar în cursul acestei dimineți.
GREGOR: Unde, vă rog?
EMILIA: Peste graniță.
KOLENATÝ: Domnișoară, să nu faceți asta! Știți ceva? Rămîneți de bunăvoie, pentru a nu ne vedea siliți să ne adresăm... să apelăm la...
EMILIA: Să mă aresteze?
GREGOR: Deocamdată nu. Mai ai o posibilitate.

(Ciocănește cineva.)

KOLENATÝ: Intră.

(Camerista bagă capul pe ușă.)

CAMERISTA: Doi domni îl caută pe domnul Hauk.
HAUK: Cum, vă rog? Pe mine? Nu mă duc! Eu... pentru Dumnezeu, vă rog... faceți ceva...
VÍTEK: Am să-i întreb eu ce vor!

(Iese.)

KOLENATÝ *(se îndreaptă spre Kristina):* Haide, Kristinko, nu mai plînge. Îmi pare atît de rău...

HAUK: Vai ce frumoasă e! Ia să te văd! Doamne, nu mai plînge!

GREGOR *(lîngă Emilia, încet):* Jos e o mașină. Treci cu mine granița, sau...

EMILIA: Haha, asta voiai?

GREGOR: Ori eu, ori poliția. Vii?

EMILIA: Nu.

(Se întoarce Vítek.)

VÍTEK: Vă rog, pe domnul Hauk, îl așteaptă... medicul lui... și încă un domn. Spun că trebuie să-l conducă acasă.

HAUK: Vedeți, hihi! Au pus mîna pe mine. Vă rog să le spuneți să aștepte!

VÍTEK: Le-am spus.

GREGOR: Domnilor, întrucît domnișoara Marty nu binevoiește să ne explice nimic, vom îndrăzni să-i cercetăm noi sertarele și cuferele.

KOLENATÝ: Oho! N-avem dreptul să facem asta, Gregor! Asta înseamnă încălcarea proprietății și alte complicații.

GREGOR: Să chem poliția să facă asta?

KOLENATÝ: Eu mă spăl pe mîini.

HAUK: Vă rog să-mi permiteți, domnule Gregor, dar ca un *gentleman*...

GREGOR: Domnule, vă așteaptă la ușă medicul dumneavoastră, cu un detectiv. Să-i poftesc să intre?

HAUK: Nu, asta nu, vă rog. Dar domnul Prus, desigur...

PRUS: Faceți cu femeia aceasta... ce vreți.

GREGOR: Bine. Începem.

(Se îndreaptă spre birou.)

EMILIA: Încetează! *(Deschide sertarul măsuței de toaletă.)* Mai îndrăznește acum!

KOLENATÝ *(sare asupra ei):* Aiaiai, domnișoară!

(Îi smulge ceva din mînă.)

GREGOR *(deschide sertarul biroului, fără să se întoarcă):* Ce, a vrut să tragă?

KOLENATÝ: Păi, era încărcat. Gregor, să lăsăm asta. Am să chem pe cineva, da?

GREGOR: Nu, o să aranjăm singuri treaba asta. *(Caută prin sertare.)* Poftim, deocamdată distrează-te cu asta.

EMILIA: *(lui Hauk):* Maxy, tu permiți una ca asta? *Caspita! Y usted quiere pasar porcaballero!*[1]

HAUK: *Cielo de mi!*[2] ce să fac?

EMILIA *(lui Kolenatý):* Doctore, dumneata ești un om de onoare...

KOLENATÝ: Regret nespus, domnișoară, dar v-ați înșelat. Sînt un spărgător și un hoț internațional. Sînt Arsène Lupin.

EMILIA *(lui Prus):* Atunci, dumneata, Prus! Doar ești un *gentleman!* Nu poți permite...

PRUS: Vă rog să nu-mi vorbiți.

KRISTINA *(plîngînd în hohote):* E oribil ce faceți cu ea. Lăsați-o în pace.!

KOLENATÝ: Și eu spun, Tinkotinko, că este un lucru urît ce facem, urît de tot.

GREGOR: Dar, domnișoară, dumneata îți cari toată arhiva cu dumneata.

KOLENATÝ: Asta e ceva pentru dumneata, Vítek. Hîrtii de prima calitate, nu vrei să le triezi?

EMILIA: Îndrăzniți să le citiți!

KOLENATÝ: Dragă domnișoară, vă rog serios să nu vă mișcați. Altfel voi fi nevoit să fiu brutal. Paragraful 91. Codul penal.

EMILIA: Sînteți avocat?

KOLENATÝ: Vedeți, am și prins gust pentru procese penale. Cred că înclinația asta o am de cînd m-am născut. Dar uneori abia la bătrînețe își dă omul seama de adevărata lui vocație.

(Pauză.)

VÍTEK: Domnișoară Marty, îmi permiteți să vă întreb, unde veți cînta în viitor?

HAUK: *Mon Dieu, je suis désolé... désolé...*[3]

VÍTEK: Ați citit cronicile despre dumneavoastră?

[1] Drace! Vroiai doar să fii socotit cavaler! (Span.)

[2] O, cerule! (Span.)

[3] Dumnezeule, sînt dezolat... dezolat (fr.).

EMILIA: Nu!

VÍTEK *(scoate din buzunar niște decupaje):* Sînt magnifice, domnișoară. Bunăoară, asta: „O voce de o surprinzătoare strălucire și putere, o nemaipomenită stăpînire a registrelor înalte, o siguranță de cînt suverană..." și aici alta: „... o apariție splendidă... într-o interpretare dramatică fără egal... o interpretare unică în istoria operei noastre și, poate, în istoria artei muzicale în general". În istorie, domnișoară, gîndiți-vă!

KRISTINA: E adevărat, adevărat, doar!

(Din dormitor apare Gregor cu brațele încărcate de hîrtii.)

GREGOR: Așa, doctore. Asta-i deocamdată tot. *(Aruncă hîrtiile pe masă.)* La treabă!

KOLENATÝ: Cu plăcere! *(Miroase hîrtiile.)* Sînt pline de praf, domnișoară. Vítek, praful ăsta este istoric.

GREGOR: Am mai găsit și o pecete cu inițialele E.M. Această pecete se află și pe declarația Ellianei Mac Gregor.

PRUS *(se ridică):* Arătați-mi-o și mie!

KOLENATÝ *(cufundat în cercetarea hîrtiilor):* Pentru Dumnezeu, Vítek, văd aici anul 1603!

PRUS *(înapoind sigiliul):* E sigiliul Elinei Makropolos.

(Se așază.)

KOLENATÝ *(cu nasul în hîrtii):* Ca să vezi, cîte nu află omul!

HAUK: Doamne, Dumnezeule...

GREGOR: Domnule Hauk, nu cunoașteți acest medalion? Cred că se află încrustat pe el respectabilul dumneavoastră blazon de odinioară.

HAUK *(privind medalionul):* Da... adică... Bine, dar eu însumi i l-am dăruit!

GREGOR: Cînd?

HAUK: Atunci... în Spania... în urmă cu cincizeci de ani.

GREGOR: Cui?

HAUK: Păi, cui altcia decît ei... Eugeniei... Eugeniei Montez, vă rog să înțelegeți.

KOLENATÝ *(ridicînd ochii de deasupra hîrtiilor):* Aici scrie ceva în limba spaniolă. Cunoașteți spaniola?

HAUK: Desigur, arătați-mi... Hihihi, *Eugénie*, asta-i din Madrid!

KOLENATÝ: Ce anume?

HAUK: Din partea poliției... expulzare... pentru viață imorală! *Ramera Gitana, que se clama Eugenia Montez*[1]... hihihi! Știu acum, asta a fost din cauza bătăii aceleia, nu?

KOLENATÝ: Pardon? *(Frunzărește hîrtiile.)* Pașaport de călătorie pe numele Elsa Müller, din anul 1709. Actul de deces al... Ellianei Mac Gregor, 1836. Ia te uită! Ce harababură! Domnișoară, o să clasăm actele în regulă, după nume. Ekaterina Mîșkina, cine o mai fi fost și asta?

VÍTEK: Ekaterina Mîșkina a fost o cîntăreață rusă prin deceniul al patrulea al secolului trecut.

KOLENATÝ: Dumneata știi totul, omule.

GREGOR : Ciudat, totdeauna inițialele E.M.

KOLENATÝ: Domnișoara colecționează probabil doar inițialele acestea. Ciudată preferință, nu? Poftim! „*Dein Pepi.*“[2] Trebuie să fie strănăunchiul dumitale, Prus. Să o citesc? „*Meine liebste, liebste Ellian.*“[3]

PRUS: Poate Elina? Nu?

KOLENATÝ: Da de unde, Ellian! Pe plic e scris: Ellian Mac Gregor, Opera imperială. Să vezi, Gregor, tot o să cîștigăm noi în cazul Ellianei. „*Meine liebste, liebste Ellian...*“

EMILIA: *(ridicîndu-se în picioare):* Stai. Nu citi mai departe. Sînt scrisorile mele.

KOLENATÝ: Dar sînt pentru noi atît de interesante!

EMILIA: Nu citi. Am să vă spun totul. Răspund la tot ce mă veți întreba.

KOLENATÝ: Adevărat?

EMILIA: Jur.

KOLENATÝ *(împăturind scrisoarea):* Atunci, vă cerem de un milion de ori scuze, domnișoară, că a trebuit să vă silim în felul acesta.

EMILIA: Mă veți judeca?

[1] Prostituata țigancă, pe nume Eugenia Montez (span.).
[2] Pepi al tău (germ.).
[3] Iubita, iubita mea Ellian (germ.).

KOLENATÝ: Ferească Dumnezeu! O să avem o discuţie cu totul şi cu totul amicală.
EMILIA: Vreau să mă judecaţi!
KOLENATÝ: Aşa! Vă vom îndeplini dorinţa în limitele competenţei noastre. Poftim, începeţi.
EMILIA: Nu, trebuie să fie ca la tribunal. Crucifix şi toate celelalte.
KOLENATÝ: Da, da. Aveţi dreptate. Altceva?
EMILIA: Să mă lăsaţi să mănînc şi să mă îmbrac. N-am să apar în faţa curţii în cămaşă de noapte.
KOLENATÝ: Are dreptate. O ţinută decentă, potrivită cu împrejurările, e absolut necesară.
GREGOR: Ce comedie!
KOLENATÝ: Linişte, nu minimaliza actul justiţiei. Acuzată, vi se acordă zece minute... sînt suficiente pentru a vă isprăvi toaleta?
EMILIA: Nu sînteţi în toate minţile? Cel puţin o oră.
KOLENATÝ: Atunci, o jumătate de oră de pregătire şi reculegere înainte de a apărea în faţa tribunalului. Vă trimitem camerista. Duceţi-vă!
EMILIA: Mulţumesc.

(Intră în dormitor.)

PRUS: Mă duc la... Janek.
KOLENATÝ: Dar să vă întoarceţi peste o jumătate de oră.
GREGOR: Doctore, n-ai vrea să fii măcar o clipă serios?
KOLENATÝ: Tăcere! Eu sînt foarte serios, Gregor. Ştiu ce se petrece cu ea. E isterică. Vítek!
VÍTEK: Poftim?
KOLENATÝ: Dă fuga la serviciul de pompe funebre şi spune-le să ne trimeată un crucifix, lumînări şi nişte postav negru. Pe urmă o biblie şi ce crezi că mai lipseşte. Repede!
VÍTEK: Da, mă rog.
KOLENATÝ: Şi fă rost şi de un craniu.
VÍTEK: De om?
KOLENATÝ: De om sau de animal, e totuna. Numai să reprezinte moartea.

CORTINA

Schimbare de decor

Aceeași cameră, dar aranjată ca o sală de tribunal. Mesele, sofaua, scaunele etc. acoperite cu postav negru. Pe masa mai mare, din stînga, un crucifix, o biblie, lumînări aprinse și un craniu. În spatele mesei Kolenaty, ca președinte al tribunalului, și Vitek — ca grefier. Gregor, la masa mai mică din mijloc, ca procuror. Pe sofa Prus, Hauk și Kristina — ca jurați. În dreapta, un scaun liber.

KOLENATÝ: Ar fi timpul ca Marty să vină.
VÍTEK: Doar n-o fi băut... niscaiva otravă?
GREGOR: Ți-ai găsit! Prea se iubește pe sine însăși.
KOLENATÝ: Aduceți acuzata.

(Vitek bate în ușa spre dormitor, apoi intră.)

PRUS: N-ați putea să mă scutiți de farsa asta?
KOLENATÝ: Nu, trebuie să fiți jurat.
KRISTINA *(plîngînd):* Parcă... e... o înmormîntare!
KOLENATÝ: Nu plînge, Tinkotinko! Pace celor morți! *(Vitek o conduce pe Emilia în toaletă de gală, cu o sticlă și un pahar în mînă.)* Condu acuzata la locul ei.
VÍTEK: Acuzata bea whisky.
KOLENATÝ: E beată?
VÍTEK: Este, mă rog!
EMILIA *(se sprijină de perete):* Lăsați-mă! Am băut doar... ca să-mi fac curaj. Mi-e sete.
KOLENATÝ: I-ai sticla!
EMILIA *(strînge sticla la piept):* Nu! N-o dau! Altfel nu vorbesc! Hahaha... parcă ați fi niște ciocli! Ce caraghioslîc! Hahahaha, ia te uită, Bertík, Theotokos, mor de rîs!

KOLENATÝ *(sever):* Acuzată, poartă-te cuviincios!
EMILIA *(surprinsă):* Vreţi să mă înspăimîntaţi, nu? Bertik, nu-i aşa că-i doar o glumă?
KOLENATÝ: Vorbiţi doar cînd curtea vă pune întrebări. Locul dumneavoastră e aici. Puteţi sta jos... Rog procurorul să dea glas acuzării.
EMILIA *(neliniştită):* Trebuie să jur?
KOLENATÝ: Acuzaţii nu jură.
GREGOR: Acuzata zisă Emilia Marty, cîntăreaţă, e învinuită în faţa lui Dumnezeu şi a noastră că a recurs la înşelătorie şi fals de acte din motive de interes. Drept care, făcîndu-se vinovată de abuz de încredere şi încălcare a bunei-cuviinţe, a vieţii însăşi, nu poate fi judecată după codul uman. Să se disculpe în faţa unui tribunal mai înalt.
KOLENATÝ: Are cineva ceva de spus în legătură cu actul de acuzare? Nimeni... Trecem la interogatoriu. Ridică-te, acuzată. Numele?
EMILIA: Al meu?
KOLENATÝ: Bineînţeles, al dumneavoastră. Cum vă numiţi?
EMILIA: Elina Makropolos.
KOLENATÝ *(fluieră):* Cum?
EMILIA: Elina Makropolos.
KOLENATÝ: Născută?
EMILIA: În Creta.
KOLENATÝ: Cînd?
EMILIA: Cînd?
KOLENATÝ: Ce vîrstă aveţi?
EMILIA: Ei, cît îmi daţi?
KOLENATÝ: Să zicem, treizeci.
VÍTEK: Vă rog, peste treizeci.
KRISTINA: Peste patruzeci.
EMILIA: *(scoate limba la ea):* Puştoaico!
KOLENATÝ: Purtaţi-vă cuviincios în faţa curţii.
EMILIA: Par atît de bătrînă?
KOLENATÝ: Doamne fereşte! Aşadar, născută?
EMILIA: În 1585.
KOLENATÝ *(sare în sus):* Cînd?
EMILIA: 1585.
KOLENATÝ *(aşezîndu-se):* În anul 85. Aşadar, în vîrstă de treizeci şi şapte de ani, nu-i aşa?

EMILIA: De trei sute treizeci și șapte de ani, te rog.
KOLENATÝ: Vă atrag atenția insistent să vorbiți serios. Ce vîrstă aveți?
EMILIA: Trei sute treizeci și șapte de ani.
KOLENATÝ: Asta-i prea de tot! Și cine a fost tatăl dumneavoastră?
EMILIA: Hieronymus Makropolos, medicul împăratului Rudolf al II-lea.
KOLENATÝ: Afurisită de treabă! Oameni buni, eu nu mai stau de vorbă cu ea!
PRUS: Cum vă numiți de fapt?
EMILIA: Elina Makropolos.
PRUS: Elina Makropolos, amanta lui Josef Prus, era din familia dumneavoastră?
EMILIA: Eu sînt aceea.
PRUS: Cum asta?
EMILIA: Așa, bine, chiar eu am fost amanta lui Pepi Prus. Cu el am avut doar pe acel Gregor.
GREGOR: Și Ellian Mac Gregor?
EMLIIA: Tot eu sînt.
GREGOR: V-ați pierdut mințile?
EMILIA: Eu îți sînt străbunică sau cam așa ceva. Ferdi a fost băiatul meu, pricepi?
GREGOR: Care Ferdi?
EMILIA: Ei, Ferdinand Gregor. În actul de naștere însă e trecut Ferdinand Makropolos, pentru că... acolo a trebuit să spun adevăratul meu nume. Așa se obișnuiește.
KOLENATÝ: Desigur. Și cînd v-ați născut?
EMILIA: În 1585. Doamne Isuse Cristoase, da mai lasă-mă odată în pace!
HAUK: ...și... dacă-mi permite-ți... dumneata ești deci Eugenia Montez?
EMILIA: Am fost, Max, am fost, dar pe atunci aveam abia două sute nouăzeci de ani. Tot eu am mai fost și Ekaterina Mișkina și Elsa Müller și altele și altele. În lumea voastră, omul nu poate să rămînă în viață trei sute de ani.
KOLENATÝ: Mai ales o cîntăreață, nu?
EMILIA: Cred și eu.

(Pauză.)

VÍTEK: Şi dumneavoastră aţi trăit, va să zică, şi în secolul al optsprezecelea?
EMILIA: Bineînţeles.
VÍTEK: L-aţi cunoscut poate... personal... pe Danton?
EMILIA: L-am cunoscut. Dezgustător om!
PRUS: Dar cum de aţi putut cunoaşte ce conţine un plic sigilat?
EMILIA: Pentru că Pepi mi-a arătat totul înainte de a-l sigila. Pentru ca să-i spun odată asta prostului acela de Ferdi Gregor.
GREGOR: Şi de ce nu i-aţi spus-o?
EMILIA: Ce, eram nebună să mă îngrijesc de toate odraslele mele?!
HAUK: Vai de mine! Cum puteţi vorbi aşa?
EMILIA: Ehei, băiete, de mult nu mai sînt o doamnă.
VÍTEK: Vă rog, aţi avut mai mulţi copii?
EMILIA: Vreo douăzeci, poate mai mulţi. Uneori omul nu mai ţine socoteală. Nu vrea nimeni să bea? Sfîntă născătoare, ce uscată mi-e gura! Ard toată!

(Se prăbuşeşte pe scaun.)

PRUS: Atunci, scrisorile acelea semnate E.M. le-aţi scris dumneavoastră?
EMILIA: Eu. Ştii ceva, dă-mi-le înapoi. Cîteodată îmi place să le citesc. E o porcărie, nu?
PRUS: Le-aţi scris ca Elina Makropolos sau ca Ellian Mac Gregor?
EMILIA: E totuna. Pepi ştia cine sînt. Lui Pepi i-am spus tot. Pe el l-am iubit.
HAUK *(se ridică supărat):* Eugenia!
EMILIA: Taci, Max, şi pe tine. Era frumoasă viaţa alături de tine, strengarule! Dar Pepi... *(Plînge.)* Pe el l-am iubit cel mai mult dintre toţi! De aceea i-am împrumutat... reţeta Makropolos... dorea atît de mult s-o aibă...
PRUS: Ce i-aţi împrumutat?
EMILIA: Reţeta Makropolos.
PRUS: Ce-i asta?
EMILIA: Hîrtia pe care mi-ai înapoiat-o azi. Plicul acela închis. Pepi a vrut să încerce, mi-a promis că mi-o va înapoia... şi, cînd colo, a anexat-o la testamentul

acela! Poate că ar fi trebuit să vin s-o iau... Dar am venit abia acum! Cum a murit Pepi?

PRUS: În febră... a avut niște spasme groaznice.

EMILIA: Fiindcă a încercat! Asta a fost criza! *Aia Maria*, i-am spus doar!

GREGOR: Ați venit aici doar pentru hîrtia aceea scrisă în greceşte?

EMILIA: Ha, ha, nu v-o dau! Acum e a mea! Să nu-ți închipui, Bertik, că-mi pasă de procesul tău tîmpit. Puțin îmi pasă că ești al meu. Nici nu știu cîte mii de bastarzi de-ai mei or fi împrăștiați prin lume. Am vrut doar să pun mîna pe hîrtia asta, căci... altfel...

GREGOR: Altfel?...

EMILIA: Îmbătrînesc. Pentru că am ajuns la capăt. Vreau să încerc din nou. Pune mîna, Bertik, să vezi cît sînt de rece. *(Se ridică în picioare.)* Atingeți-mi mîinile! Oh, Doamne, mîinile mele!

HAUK: Şi ce e, mă rog, rețeta asta, Makropolos?

EMILIA: Acolo scrie ce trebuie să facă omul pentru ca să trăiască trei sute de ani. Pentru ca să rămînă trei sute de ani tînăr. Tatăl meu a scris-o pentru împăratul Rudolf... voi, însă, nu o cunoașteți, nu-i așa?

VÍTEK: Doar din istorie.

EMILIA: Din istorie nu puteți şti nimic. Istoria e o prostie. Ce-am vrut să spun? *(Prizează dintr-o cutioară.)* Nu dorește nimeni?

GREGOR: Ce-i asta?

EMILIA: Mai nimic. Cocaină, sau așa ceva. Despre ce vorbeam?

VÍTEK: Despre împăratul Rudolf.

EMILIA: Aha, dragii mei, ce depravat era! Știu despre el anumite lucruri...

KOLENATÝ: Vă rog să reveniți la subiect.

EMILIA: Da, și cînd și-a dat seama că îmbătrînește, a început să caute elixirul vieții, sau nu știu cum îl numea. Dorea să întinerească iar, înțelegeți? Atunci tatăl meu i-a prescris acea rețetă, acel procedeu magic, prin care rămîneai tînăr trei sute de ani. Împăratul Rudolf însă se temea ca magia aceea să nu-l otrăvească și a poruncit: Încearcă mai întîi pe fiica ta. Fiica eram eu. Aveam pe atunci șaisprezece ani. Tatăl meu

a încercat procedeul cu mine. În vremea aceea îi ziceau „magie", dar era cu totul altceva.

HAUK: Ce anume?

EMILIA: *(cutremurîndu-se):* Asta n-o spun. Așa ceva nu se poate spune. Am zăcut după aceea o săptămînă sau mai mult fără cunoștință, cu temperatură mare, dar m-am făcut bine.

VÍTEK: Și împăratul?

EMILIA: Nimic, s-a ars. Cum ar fi putut să se convingă că voi trăi trei sute de ani? L-a băgat în temniță pe tatăl meu acuzîndu-l că ar fi un șarlatan, iar eu am fugit cu tot ce lăsase el scris. În Ungaria sau în Turcia, nu-mi mai amintesc.

KOLENATÝ: Ați mai arătat cuiva acest... procedeu Makropolos?

EMILIA: L-am arătat. L-a încercat un preot din Tirol, aceasta s-a întîmplat cam prin anul 1660 sau în jurul lui. Poate c-o mai fi trăind, nici nu știu, dar într-o vreme era papă și-și zicea Alexandru sau Pius sau cam așa ceva. Pe urmă un ofițer italian, dar pe ăsta l-au omorît. Se numea Ugo. Frumos bărbat! Pe urmă Nägeli Ondřej, apoi ticălosul de Bombita și, în sfîrșit, Pepi Prus, care a murit din cauza asta. Pepi a fost ultimul. Hîrtia a rămas la el... Mai mult nu știu. Întrebați-l pe Bombita. Bombita trăiește, dar nu știu cum și-o fi zicînd acum. Știți, e... cum îi zice?... logodnic de profesie, nu?

KOLENATÝ: Mă scuzați. Aveți deci două sute patruzeci și șapte de ani, nu?

EMILIA: Nu, trei sute treizeci și șapte.

KOLENATÝ: Sînteți beată. Din 1585 pînă azi sînt două sute patruzeci și șapte de ani, înțelegeți?

EMILIA: Nu mă încurca! Am trei sute treizeci și șapte de ani.

KOLENATÝ: De ce ați falsificat scrisul Ellianei Mac Gregor?

EMILIA: Dar eu însămi sînt Ellian Mac Gregor!

KOLENATÝ: Nu minți ți! Dumneavoastră sînteți Emilia Marty, pricepeți?

EMILIA: Da, dar de doisprezece ani abia.

KOLENATÝ: Atunci, recunoșteți că ați furat medalionul Eugeniei Montez?

EMILIA: Ferească sfîntul! Nu-i adevărat! Eugenia Montez...

KOLENATÝ: E consemnat în procesul-verbal. Aţi recunoscut...
EMILIA: Nu-i adevărat!
KOLENATÝ: Cum se numeşte complicele dumneavoastră?
EMILIA: Nu am nici un complice!
KOLENATÝ: Nu negaţi! Ştim totul. Cînd v-aţi născut?
EMILIA *(tremurînd):* În 1585.
KOLENATÝ: Acum, beţi paharul ăsta plin!
EMILIA: Nu... nu vreau! Lăsaţi-mă!
KOLENATÝ: Trebuie! Tot paharul! Repede!
EMILIA: *(înfricoşată):* Ce faceţi cu mine? Bertík! *(Bea.)* Mi se învîrteşte... asta.
KOLENATÝ *(se ridică şi vine lîngă ea):* Cum vă numiţi?
EMILIA: Mi-e rău.

(Se prăbuşeşte de pe scaun.)

KOLENATÝ *(a prins-o şi o aşază uşor pe podea):* Cum vă numiţi?
EMILIA: Elina... Makro...
KOLENATÝ: Nu minţiţi! Ştiţi cine cînt eu? Sînt preotul. Spovediţi-vă!
EMILIA: Preot... *hémon... hos.. eis... en úranois*[1].
KOLENATÝ: Cum vă numiţi?
EMILIA: Elina... polos.
KOLENATÝ: Craniul!... Primeşte, Doamne, sufletul păcătoasei tale roabe Emilia Marty *himnum in saeculorum amen*[2]... Gata. *(Înfăşoară craniul cu o bucată de postav negru şi-l arată Emiliei.)* Ridică-te! Cine eşti?
EMILIA: Elina...

(Leşină.)

KOLENATÝ *(îi dă drumul, lăsînd-o să se prăbuşească la pămînt):* Afurisita!

(Se ridică şi pune craniul pe masă.)

GREGOR: Ce este?
KOLENATÝ: Nu minte! Strîngeţi cîrpele astea, repede! *(Sună.)* Gregor, un doctor!

[1] Tatăl... nostru... carele... eşti... în ceruri (grec.).
[2] În vecii vecilor, amin (lat.).

KRISTINA: Aţi otrăvit-o?
KOLENATÝ: Numai puţin.
GREGOR *(vorbeşte din uşă în coridor):* Vă rog, medicul e aici?

(Intră doctorul.)

DOCTORUL: Domnule Hauk, vă aşteptăm de o oră. Haideţi acasă!
KOLENATÝ: Staţi puţin. Mai întîi, dă ajutor aici, doctore!
DOCTORUL *(aplecat asupra Emiliei):* A leşinat?
KOLENATÝ: E otrăvită.
DOCTORUL: Cu ce? *(Îngenunchează lîngă Emilia şi aspiră mirosul buzelor.)* Aha. *(Se ridică.)* Culcaţi-o.
KOLENATÝ: Gregor, du-o în dormitor! Întrucît eşti ruda ei cea mai apropiată...
DOCTORUL: Apă caldă!
PRUS: Îndată.
DOCTORUL: Frumoasă treabă, nu? Îmi daţi voie? *(Scrie o reţetă.)* O cafea neagră, da? Şi cu asta repede la farmacie.

(Intră în dormitor.)

KOLENATÝ: Aşadar, domnilor...

(Intră camerista.)

CAMERISTA: Domnişoara a sunat?
KOLENATÝ: Bineînţeles. Ar dori o cafea neagră, Lojzicko. O cafea neagră, grozav de tare, ştii, Lojzi?
CAMERISTA: Hi-hi, de unde ştie domnul...
KOLENATÝ: Îmi dau şi singur seama. Iar cu asta dă fuga la farmacie, da? Hai, fuguţa!

(Camerista pleacă.)

KOLENATÝ *(se aşază pe un scaun în mijloc):* Să fiu al naibii, dacă nu-i ceva adevărat în toată povestea asta.
PRUS: Ştiu. De aceea nu trebuia s-o îmbătaţi.
HAUK: Eu... eu... vă rog să nu rideţi, dar eu cred tot ce spune.
KOLENATÝ: Dar dumneata, Prus?
PRUS: O cred pe deplin.
KOLENATÝ: Şi eu. Ştiţi ce înseamnă asta?

PRUS: Că Gregor va căpăta Loukovul.
KOLENATÝ: Hm, vă e chiar atît de neplăcut?
PRUS: Nu mai am moştenitori.

(Se întoarce Gregor cu mîna înfăşurată în batistă.)

HAUK: Vă rog, cum se mai simte?
GREGOR: Ceva mai bine. Dar m-a muşcat, bestia! Ştiţi că eu cred tot ce spune?
KOLENATÝ: Din păcate, noi de asemeni.

(Pauză.)

HAUK: Dumnezeule, trei sute de ani! Trei... sute... de ani!
KOLENATÝ: Domnilor, să păstrăm o discreţie absolută. De acord? Kristinko!
KRISTINA *(cutremurîndu-se):* Trei sute de ani! E îngrozitor!

(Intră camerista cu cafeaua.)

KOLENATÝ: Kristi, ia-o dumneata şi du-i-o domnişoarei. Fă puţin pe sora de caritate. *(Kristina merge cu cafeaua în dormitor, iar camerista iese.) (Kolenatý se convinge că ambele uşi sînt închise.)* Şi acum, domnii mei, să ne gîndim bine ce facem cu asta!
GREGOR: Cu ce?
KOLENATÝ: Cu reţeta Makropolos. Avem la îndemînă, în apropierea noastră, o reţetă pentru prelungirea vieţii la trei sute de ani. Putem să intrăm în posesia ei.
PRUS: Hîrtia şi-a vîrît-o în sîn.
KOLENATÝ: Putem să i-o luăm de acolo. Domnilor, e ceva de necrezut documentul ăsta. Ce vom face cu el?
GREGOR: Absolut nimic. Reţeta îmi aparţine. Eu sînt moştenitorul ei.
KOLENATÝ: Vezi-ţi de treabă! Cît timp trăieşte, nu eşti nici un moştenitor. Şi poate să mai trăiască încă trei sute de ani, dacă o să vrea. Noi însă trebuie să intrăm în posesia hîrtiei, înţelegeţi?
GREGOR: Prin înşelătorie.
KOLENATÝ: Să zicem. Dar e ceva atît de important... pentru noi şi pentru toată omenirea că... hm, domnii mei, dumneavoastră mă înţelegeţi. Trebuie să i-o lăsăm ei? De ce să tragă foloase de pe urma ei doar ea şi un ţicălos oarecare, Bombita? Cine o va căpăta?

GREGOR: În primul rînd, urmaşii ei.

KOLENATÝ: Ehei, băiete, urmaşi din ăştia trebuie să fie cu duiumul. Chestia asta n-o interesa prea mult. Să te luăm, de pildă, pe dumneata, Prus: dacă lucrul acesta s-ar afla în proprietatea dumitale, mi l-ai împrumuta şi mie? Ca să trăiesc trei sute de ani.

PRUS: Nu.

KOLENATÝ: Vedeţi, domnilor? Trebuie să ajungem la o înţelegere în privinţa asta. Ce facem cu reţeta?

VÍTEK *(ridicîndu-se în picioare):* Să dăm publicităţii reţeta Makropolos!

KOLENATÝ: Ei, haide, doar nu vorbeşti serios!

VÍTEK: Să o dăm tuturor! Omenirii întregi! Toţi oamenii au drepturi egale la viaţă! Ah, Doamne, viaţa e atît de scurtă! Cît de puţin, Doamne, cît de puţin îi este dat omului să trăiască!

KOLENATÝ: Ce-are a face?

VÍTEK: E o situaţie de plîns, domnilor! Gîndiţi-vă numai... spiritul uman, setea aceea de cunoaştere, creierul, munca, dragostea, talentul creator — totul, totul... Doamne, ce poate face un om în cei şaizeci de ani de viaţă? Ce folos are din ei? Ce învaţă? Nu apuci să vezi fructele pomului pe care l-ai sădit; nu poţi învăţa tot ce a cunoscut omenirea înaintea ta; mori şi nici nu ai trăit măcar! Doamne, Isuse Cristoase, trăim atît de puţin!

KOLENATÝ: Pentru Dumnezeu, Vítek...

VÍTEK: Nici n-ai apucat să te bucuri, nu ai avut timp să gîndeşti, nu ai avut răgaz să faci nimic, nimic decît să alergi după o bucată de pîine! Şi nu ai văzut nimic, nu ai terminat nimic, nu ai cunoscut nimic, nici pe tine însuţi, sărmană frîntură de viaţă! De ce ai trăit? A avut vreun rost?

KOLENATÝ: Vrei să mă faci să plîng?

VÍTEK: Murim ca animalele. Doamne, ce altceva e viaţa viitoare, ce e nemurirea sufletului decît un puternic protest împotriva scurtimii vieţii? Niciodată, niciodată omenirea nu s-a împăcat cu această fărîmă de viaţă animală. Nu poate accepta asta, e prea nedrept. E înfiorător de nedrept să trăieşti atît de puţin. Omul înseamnă mai mult decît o broască ţestoasă sau un

corb. Omul are nevoie de mai mult timp ca să trăiască. Șaizeci de ani e o încălcare a libertății, o dovadă de slăbiciune și animalitate, înseamnă o neștiință.

HAUK: Vai mie, care am șaptezeci și șase de ani!

VÍTEK: Să dăm tuturor trei sute de ani de viață! Va fi cel mai mare eveniment de la crearea omului. Va fi eliberarea, va fi o nouă și definitivă creare a omului! Cîte nu poate face omul în trei sute de ani! Cincizeci de ani să fie copil și elev; cincizeci de ani să cunoască lumea și să vadă tot ce există; o sută de ani să muncească pentru a fi folositor celorlalți și alți o sută de ani, după ce a cunoscut totul, să trăiască în înțelepciune, să stăpînească, să învețe pe alții și să le fie exemplu! Oh, cît de prețioasă ar fi viața omului, dacă ar dura trei sute de ani! N-ar mai fi războaie. N-ar mai fi goana aceasta rușinoasă după pîine. N-ar mai exista teamă și egoism. Fiecare om atoateștiutor ar fi un demn *(Își împreună mîinile.)* stăpîn pe el însuși, perfect, un adevărat fiu al lui Dumnezeu, și nu o lepădătură a lui. Să dăm oamenilor viața! Să le dăm o viață plină, omenească!

KOLENATÝ: Da, e foarte frumos. Foarte frumos, dar...

GREGOR: Foarte mulțumesc. Să fii trei sute de ani un biet funcționăraș sau să împletești la ciorap!

VÍTEK: Dar...

GREGOR: Dar omule, dacă am fi toți atotștiutori și independenți, cine ar mai îndeplini meseriile folositoare omenirii, pe care le exercită tocmai cei lipsiți de prea multă învățătură?

KOLENATÝ: Dă-te bătut, Vítek. Din punct de vedere juridic și economic, e absurd. Sistemul nostru social e întemeiat pe termenul scurt de vîrstă. Să luăm, de exemplu... contractele, pensiile, asigurările, plățile, dreptul de moștenire și mai știu eu ce. Și căsătoria.. Băiete, nimeni nu se însoară pentru trei sute de ani. Nimeni n-o să semneze o convenție pentru trei sute de ani. Omule, ești un anarhist! Vrei să răstorni întreaga ordine socială!

HAUK: Și... dacă-mi dați voie, după acei trei sute de ani omul poate întineri din nou...

KOLENATÝ: ...și să trăiască de fapt veșnic. Pur și simplu nu se poate.

VÍTEK: Mă rog, asta s-ar putea interzice! După trei sute de ani toți ar trebui să moară!

KOLENATÝ: Îl vedeți? Din pură umanitate, ar fi în stare să interzică oamenilor să trăiască!

HAUK: Dacă-mi permiteți, eu... eu cred că rețeta aceea s-ar putea împărți în doze mai mici.

KOLENATÝ: Cum asta?

HAUK: Vă rog să mă înțelegeți bine, în ani. O doză... zece ani de viață. Trei sute de ani e cam mult, poate că... unii nici n-ar vrea. Zece ani însă ar cumpăra orice om, nu?

KOLENATÝ: Am întemeia în cazul acesta o firmă *en-gros* cu vînzare de ani. Oameni buni, e o idee! Parcă văd comenzile: „Trimiteți retur una mie două sute de ani de viață în ambalaj uman. Kohn et. comp."; „Express două milioane de ani, f.f. prima". „Ambalaj de lux. Filiala Viena." Domnule Hauk, să știi că nu-i rea ideea.

HAUK: Eu... eu nu sînt om de afaceri, știți? Dar cînd ajunge omul la bătrînețe, ar cumpăra bucuros... puțină viață... Trei sute de ani însă e prea mult, nu-i așa?

VÍTEK: Pentru a cunoaște, nu.

HAUK: Mă rog, cunoașterea nu o cumpără nimeni. Dar zece ani de plăceri, asta da, sss, ie-ie, asta da, bucuros.

(Intră camerista.)

CAMERISTA: Poftiți, de la farmacie.

KOLENATÝ: Mulțumesc, Lojzicko. Cît timp ai vrea să trăiești?

CAMERISTA: Hi-hi, încă vreo treizeci de ani.

KOLENATÝ: Mai mult nu?

CAMERISTA: Nu. Ce-aș face cu ei?

KOLENATÝ: Ei, vezi, Vítek?

(Camerista pleacă.)

(Kolenatý bate în peretele dormitorului.)

(Doctorul apare în ușă.)

DOCTORUL: Ce s-a întîmplat? Aha, bine.

(Ia medicamentul.)

HAUK: Vă rog, cum se simte domnișoara?
DOCTORUL: Nu prea bine!

(Dispare în dormitor.)

HAUK: Vai, sărmana!
PRUS *(se ridică):* Domnilor, o... întîmplare deosebită ne-a pus la îndemînă o anumită taină. E vorba, probabil, de prelungirea vieții. Să admitem că e posibilă. Nimeni dintre noi, sper, nu intenționează să o folosească pentru el însuși.
VÍTEK: Tocmai asta spun și eu. Trebuie să prelungim viața tuturor.
PRUS: Nu. Doar viața celor puternici. Viața celor mai capabili. Pentru obișnuita drojdie umană, chiar și viața aceasta scurtă, efemeră, e prea mult.
VÍTEK: A, dați-mi voie!
PRUS: Mă rog, nu vreau să ne certăm. Îmi dați voie, omul obișnuit, mic, prost, nu moare; omul mic trăiește veșnic și fără ajutorul dumitale. Micimea se naște fără răgaz, așa cum se nasc mușteleie sau șoarecii. Doar grandoarea moare. Numai forța și capacitatea moare, deoarece sînt de neînlocuit. Poate în mîinile noastre se află posibilitatea de a le menține. Putem întemeia aristocrația vîrstei înaintate.
VÍTEK: Aristocrație! Îl auziți? Privilegiul vieții!
PRUS: Așa e. Doar cei mai buni au importanță în viață! Doar conducătorii, oamenii capabili de reînnoire, de acțiune. Despre femei nici nu vorbesc. Sînt însă pe lume zece sau douăzeci de mii de bărbați de neînlocuit. Avem posibilitatea să-i menținem. Putem să le dăm o capacitate de a raționa supraomenească și o putere supranaturală. Putem crește zece sau o sută de mii de asemenea conducători cu calități supraomenești.
VÍTEK: O creșcătorie de magnați ai vieții!
PRUS: Da. Selecția acelora care au dreptul la o viață nelimitată.
KOLENATÝ: Și, mă rog, cine i-ar desemna pe acești aleși? Guvernele? Plebiscitul? Academia elvețiană?
PRUS: Fără alegeri idioate! Cei mai puternici ar preda din mînă în mînă viața celor mai puternici. Stăpînii materiei — stăpînilor spiritului. Inventatorii — ostașilor.

Fabricanții — despoților. Ar fi o dinastie de stăpîni ai vieții. O dinastie independentă de toată drojdia omenirii civilizate, oricare ar fi ea.

VÍTEK: Pînă cînd drojdia aceea va veni să-și ceară dreptul la viață!

PRUS: Nu dreptul lor, ci al celorlalți! Din cînd în cînd, ar fi omorîți cîțiva dintre ei. Și ce-i cu asta? Răzvrătirea e dreptul robilor, dar singura cale posibilă de progres a societății e înlocuirea celor mici și slabi cu despoți puternici și mari. Privilegiul vîrstei înaintate e despotismul celor aleși. Este... domnia rațiunii. Autoritatea supraumană a cunoașterii și acțiunii. Domnia asupra oamenilor. Cei ce vor trăi mult vor deveni neîndoios stăpînii omenirii. Și aceasta stă în puterea dumneavoastră, domnilor. Vă puteți folosi de asta. Asta am avut de spus.

(Se așază.)

KOLENATÝ:: Hm. Facem parte din cei aleși să zicem eu sau Gregor?

PRUS: Nu.

GREGOR: Dar dumneata desigur, faci parte?...

PRUS: ...Azi nu mai fac parte.

GREGOR: Domnilor, să lăsăm vorbele de prisos. Secretul prelungirii vieții e proprietatea familiei Makropolos. Lăsați ca familia Makropolos să facă cu el ce va dori.

VÍTEK: Cum așa?

GREGOR: Rețeta aceea o vor folosi doar membrii familiei. Doar acela care e urmașul Elinei Makropolos, oricine ar fi el.

KOLENATÝ: Și va trăi secole în șir doar pentru că a fost conceput de un vagabond sau de un baron și de o femeie nebună, perversă și isterică? Doamne, cred și eu că face mult o asemenea afacere de familie.

GREGOR: Ce vă pasă?

KOLENATÝ: Avem cinstea să cunoaștem un reprezentant al familiei. Este — te rog să mă ierți — dar dracu să-l ia, pe scurt e un subiect degenerat. Splendidă familie, nu?

GREGOR: Spune ce dorești. Pot fi nebuni sau chiar maimuțe. Pot fi degenerați, depravați, cocoșați sau idioți, orice

veţi vrea. Pot fi chiar întruchiparea răului! Nu asta contează. Va fi a lor.

KOLENATÝ: Şi e bine aşa, n-am ce zice!

(Din dormitor apare doctorul.)

DOCTORUL: E în ordine. Lăsaţi-o să stea culcată.

HAUK: Aşa, aşa, să stea. Asta-i bine.

DOCTORUL: Haideţi acasă, domnule Hauk. Vă conduc.

HAUK: Vai, avem tocmai o consfătuire destul de serioasă, nu-i aşa? Mai lăsaţi-mă! Eu... eu... sigur!....

DOCTORUL: Vă aşteaptă cineva pe coridor. Moşulică, te rog să nu faci prostii, că altfel... Vă salut, domnilor.

(Pleacă.)

KOLENATÝ: Gregor, ai vorbit serios?

GREGOR: Foarte serios.

(Din dormitor iese Kristina.)

KRISTINA: Vorbiţi mai încet. Vrea să doarmă.

KOLENATÝ: Kristinko, vino aici. Ai vrea să trăieşti trei sute de ani?

KRISTINA: Nu.

KOLENATÝ: Dacă ai avea reţeta acestei vieţi atît de lungi, ce ai face cu ea?

KRISTINA: Nu ştiu.

VÍTEK: Ai da-o tuturor oamenilor, nu?

KRISTINA: Nu ştiu. Ar fi mai fericiţi dacă ar trăi atît de mult?

KOLENATÝ: Tinkotinko, orice-ai zice, viaţa e totuşi o fericire.

KRISTINA: Nu... nu ştiu. Nu mă întrebaţi pe mine.

HAUK: Ah, domnişoară, omul e atît de bucuros să trăiască!

KRISTINA *(îşi acoperă ochii):* Nu întotdeauna... cineva... acum cîteva ore...

(Pauză.)

PRUS *(apropiindu-se de ea):* Mulţumesc pentru Janek.

KRISTINA: De ce?

PRUS: Pentru că ţi-ai amintit de el acum.

KRISTINA: Amintit? Ca şi cum aş putea să mă mai gîndesc... la altcineva.

KOLENATÝ: Şi noi ne certăm aici pentru viaţa veşnică.

(Intră Emilia ca o umbră, cu o compresă pe frunte. Toţi se ridică în picioare.)

EMILIA: Scuzaţi-mă că... v-am părăsit... o clipă...

GREGOR: Cum vă simţiţi?

EMILIA: Mă doare capul... îl simt gol... înfiorător...

HAUK: Lasă că trece.

EMILIA: Nu trece. Niciodată nu va trece. De două sute de ani am asta.

KOLENATÝ: Ce anume?

EMILIA: Plictiseala. Nu, nu-i plictiseală. Este... este... ah, voi oamenii nu aveţi nume pentru asta. În nici o limbă nu există cuvînt pentru ea. Şi Bombita vorbea de asta... E îngrozitor.

GREGOR: Dar ce anume este?

EMILIA: Nu ştiu. Totul e atît de prostesc, de gol, de zadarnic... Sînteţi toţi prezenţi?... Ca şi cînd n-aţi fi. Ca şi cum aţi fi nişte obiecte neînsufleţite sau umbre... Ce să fac cu voi?

KOLENATÝ: Ar trebui poate să plecăm?

EMILIA: Nu, e totuna. Să mori sau să ieşi pe uşă, e totuna... Doar n-are nici o importanţă dacă ceva există sau nu... Iar voi vă zbuciumaţi atîta pentru orice moarte absurdă! Sînteţi ciudaţi... ah!

VÍTECK: Ce s-a întîmplat?

EMILIA: Omul nu trebuie, nu trebuie să trăiască atît!

VÍTEK: De ce?

EMILIA: Nu suportă. Pînă la o sută, o sută treizeci de ani suportă, dar pe urmă, pe urmă... pe urmă îşi dă seama... îşi dă seama că... Pe urmă sufletul lui încetează de a mai trăi.

VÍTEK: De ce îşi dă seama?

EMILIA: Doamne, asta nu poate fi exprimat prin cuvinte. Omul nu mai poate crede după aceea în nimic. În nimic. Şi de aici — plictiseala aceea. Ştii, Bertík, tu spuneai că atunci cînd cînt, par de gheaţă. Vezi, arta are sens, cîtă vreme omul nu o stăpîneşte. Abia cînd ajunge stăpîn pe ea, cînd o stăpîneşte pe deplin, vede că e în zadar. E zadarnică, Kristinka, zadarnică,

la fel ca și sforăitul. A cînta e la fel ca și a tăcea. Totul e la fel. Nu e nici o deosebire.

VÍTEK: Nu-i adevărat! Cînd cîntați... oamenii sînt mai buni și mai mari.

EMILIA: Oamenii nu sînt niciodată mai buni. Nimic nu se poate schimba. Nimic, nimic, nimic nu se întîmplă. Dacă s-ar trage acum gloanțe, dacă ar fi cutremur, dacă ar fi sfîrșitul lumii, sau mai știu eu ce, nu se întîmplă nimic. Nici cu mine nu se întîmplă nimic. Voi sînteți aici, iar eu sînt nemăsurat de departe... de tot... la o depărtare de trei sute de ani... Ah, Doamne, dacă ați ști cît de ușor vă vine vouă să trăiți!

KOLENATÝ: De ce?

EMILIA: Voi sînteți atît de aproape de tot! Pentru voi totul are un sens! Pentru voi totul are un preț, pentru că în acei puțini ani pe care îi trăiți nici nu vă folosiți îndestul de tot... Oh, Doamne, dacă încă o dată aș mai... *(Își frînge mîinile.)* Proștilor, voi sînteți fericiți! Sînteți chiar nesuferit de fericiți! Și asta doar din cauza întîmplării aceleia absurde că veți muri curînd! Vă interesează totul, ca pe niște maimuțe! Credeți orice, credeți în dragoste, în voi înșivă, în virtute, în progres, în omenire, și mai știu eu în ce! Tu, Max, crezi în plăcere. Tu, Kristinko — în dragoste și credință. Tu crezi în forță. Tu crezi în tot felul de prostii, Vítek. Fiecare, fiecare crede în ceva! Ce frumoasă e viața voastră... nebunilor!

VÍTEK: *(contrariat):* Dar dați-mi voie, există doar... valori supreme... idealuri... țeluri...

EMILIA: Există, dar numai pentru voi. Cum să vă explic? Există, poate, dragostea, dar numai pentru voi. Îndată ce nu mai e în voi, nu se mai află nicăieri, nu mai există nici o dragoste... nicăieri în univers... Omul nu poate iubi trei sute de ani. Nu rezistă. Îl plictisește totul. Îl plictisește să fie bun și se satură să fie rău. Îl plictisește și cerul, și pămîntul. Pe urmă vede că, de fapt, nici nu există. Nimic nu există. Nici păcatul, nici durerea, nici pămîntul, absolut nimic! Doar asta are un preț. Pentru voi, însă, totul are valoare. O, Doamne, am fost și eu ca voi! Am fost fată tînără, am

fost apoi femeie, am fost fericită, am... am fost om! Dumnezeule!

HAUK: Ce e? Ce-ai păţit?

EMILIA: Dacă aţi şti ce mi-a spus Bombita! Noi... noi bătrînii ştim prea multe. Voi însă cunoaşteţi mai mult decît noi, proştilor! De nemăsurate ori mai mult! Cunoaşteţi dragostea, mărirea, ţelul, totul. Voi aveţi totul! Nici nu puteţi dori mai mult! Voi cel puţin trăiţi, dar în noi viaţa s-a oprit şi nu mai poate merge mai departe... Doamne, singurătatea asta groaznică!

PRUS: De ce aţi venit atunci... după reţeta Makropolos? De ce vreţi să mai trăiţi o dată?

EMILIA: ...Pentru că mă tem de moarte.

PRUS: Cum, nici nemuritorii nu scapă de această teamă?

EMILIA: Nu.

(Pauză.)

PRUS: Domnişoară Makropolos, am fost aspru cu dumneata.

EMILIA: Nu-mi dau seama de asta. Dar aţi avut dreptate. E nedemn să fii atît de bătrîn. Ştiţi că copiii se tem de mine? Nu-i aşa, Kristinko, că ţi-e silă de mine?

KRISTINA: Nu! Mi-e... mi-e tare milă de dumneavoastră!

EMILIA: Milă? Bine am ajuns! Nici măcar nu mă invidiezi?

(Pauză.)

(Se cutremură şi scoate din sîn o foaie de hîrtie împăturită.) Aici e scris totul. *„Ego Hieronymus Makropolos, iatros kaisaros Rodolfu*[1]... şi aşa mai departe, cuvînt cu cuvînt, tot ce trebuie făcut... *(Se ridică în picioare.)* Ia-o tu, Bertík! Eu n-o mai vreau.

GREGOR: Mulţumesc. Dar nici eu n-o vreau.

EMILIA: Nu? Dar tu, Max? Ţie îţi place viaţa. Ai să poţi iubi mult, ştii? Ia-o!

HAUK: Te rog... se poate muri din asta? Şi doare cînd se produce efectul?

EMILIA: Doare. Te temi de durere?

HAUK: Da.

EMILIA: Dar pe urmă vei trăi trei sute de ani!

[1] „Eu, Ieronimus Makropolos, medic al împăratului Rudolf“ (lat.).

HAUK: Dacă... dacă n-ar durea... Hihi, eu n-o vreau.
EMILIA: Doctore, dumneata eşti un om înţelept. Îţi dai seama... la ce ar servi şi la ce nu. O vrei?
KOLENATÝ: Sînteţi foarte amabilă. Dar nu vreau să am nimic comun cu asta.
EMILIA: Dumneata, Vítek, eşti un om aşa de ciudat! Ţi-o dau dumitale. Cine ştie? Poate cu hîrtia asta vei ferici toată omenirea.
VÍTEK: *(se dă îndărăt):* Vă, vă rog. Cred că... mai bine nu.
EMILIA: Prus, dumneata eşti un om puternic. Şi dumitale ţi-e teamă să trăieşti trei sute de ani?
PRUS: Da.
EMILIA: Cum, nimeni n-o vrea? Nu interesează pe nimeni? Tu eşti aici, Kristinka? Nici nu ţi-am auzit glasul. Uite, fetiţo, ţi-am luat iubitul. Ia asta în schimb. Eşti frumoasă, vei trăi trei sute de ani. Vei cînta ca Emilia Marty. Vei fi celebră. Gîndeşte-te, peste cîţiva ani vei începe să îmbătrîneşti. Atunci are să-ţi pară rău... Ia-o, fetiţo!
KRISTINA *(ia hîrtia):* Mulţumesc.
VÍTEK: Ce ai să faci cu ea, Kristo?
KRISTINA: *(despătureşte foaia):* Nu ştiu.
GREGOR: Încerci?
KOLENATÝ: Pentru Dumnezeu, nu ţi-e teamă? Dă-i-o înapoi!
VÍTEK: Înapoiază-i-o!
EMILIA: Lăsaţi-o!

(Pauză.)

(Kristina ţine tăcută foaia deasupra luminării care arde.)

VÍTEK: N-o arde! E un document vechi!
KOLENATÝ: Atenţie! Las-o.
HAUK: Doamne, Dumnezeule!
PRUS *(îi împiedică):* Lăsaţi-o să facă ce vrea!

(O tăcere copleşitoare.)

HAUK: A, ie-ie, priviţi, nu vrea să ia foc!
GREGOR: E pergament.
KOLENATÝ: Ce încet se face scrum. Kristinko, n-o arde de tot!

HAUK: Lăsați-mi măcar o bucățică! Măcar o bucățică!

(Tăcere.)

VÍTEK: Prelungirea vieții! Veșnic o va căuta omenirea și aici, aici poate că era...

KOLENATÝ: Puteam să trăim veșnic. Mersi frumos!

PRUS: Prelungirea vieții... Aveți copii?

KOLENATÝ: Am.

PRUS: Ei, vedeți? Viață veșnică! Dacă ne-am gîndi la naștere... în loc de moarte... Viața nu-i scurtă. Atîta vreme cît putem fi cauza vieții.

GREGOR: Se stinge. A fost totuși o idee... ciudată să trăiești veșnic. Sînt nițeluș întristat, dar parcă și mai ușurat că de aci încolo nu se mai poate...

KOLENATÝ: Nu mai sîntem tineri. Doar tinerețea poate arde atît de splendid... frica noastră de moarte. Bine ai făcut, Tinkotinko.

HAUK: Dacă-mi dați voie... aici... miroase atît de ciudat...

(Deschide fereastra.)

VÍTEK:...a ceva ars.

EMILIA: Hahaha, s-a sfîrșit cu nemurirea!

CORTINA

Boala albă

Dramă în trei acte
(paisprezece tablouri)

În românește de:
Tantzi Economu și *Paul B. Marian*

Personajele

Actul întîi

CONSILIERUL AULIC

CONSILIERUL AULIC PROF. DR. SIGELIUS
DOCTORUL GALÉN
PRIMUL ASISTENT AL CLINICII
AL DOILEA ASISTENT AL CLINICII
PRIMUL, AL DOILEA, AL TREILEA — PROFESOR
MAREŞALUL
AGHIOTANTUL
GENERALUL
MINISTRUL SĂNĂTĂŢII
ALT DOMN
SORA
ZIARISTUL
ALT ZIARIST
MEDICI, PERSONALUL SPITALULUI, ZIARIŞTI, SUITĂ
PRIMUL, AL DOILEA, AL TREILEA — BOLNAV
MAMA
FIICA
FIUL

Actul al doilea

BARONUL KRÜG

CONSILIERUL AULIC SIGELIUS
BARONUL KRÜG
DOCTORUL GALÉN
MAREȘALUL
AGHIOTANTUL
PRIMUL } BOLNAV
AL DOILEA }
TATĂL
MAMA

Actul al treilea

MAREȘALUL

MAREȘALUL
FATA MAREȘALULUI
TÎNĂRUL KRÜG
MINISTRUL PROPAGANDEI
AGHIOTANTUL
DOCTORUL GALÉN
FIUL
UN OM DIN MULȚIME
MULȚIMI DE OAMENI

ACTUL ÎNTÎI

CONSILIERUL AULIC

Tabloul întîi

Trei leproși pansați

PRIMUL LEPROS: Ciumă, asta-i sigur ciumă. Pe strada noastră, aproape că nu e casă fără un bolnav. Îi spuneam vecinului: „Ai și dumneata pe bărbie pata albă", da el : „Aș! n-am nimic! Nu simt nimic." Și acum, cade carnea de pe el ca și de pe mine. E ciumă!

AL DOILEA LEPROS: Nu-i ciumă. E lepră. I se spune boală albă. Mai bine i-ar fi spus pacoste. O boală ca asta nu vine din senin. E pedeapsă de la Dumnezeu.

AL TREILEA LEPROS: Doamne Dumnezeule! Doamne Isuse Cristoase! Doamne Dumnezeule!

PRIMUL LEPROS: Pedeapsă! Pedeapsă! Tare aș vrea să știu de ce sînt pedepsit. N-am avut nici o bucurie, omule, am trăit toată viața în mizerie. Ce fel de Dumnezeu este ăsta, care pedepsește așa de aspru tocmai pe cei mai amărîți? Ei! Ce spui?

AL DOILEA LEPROS: Stai să vezi cum vine. La început ai numai o pată albă pe piele, dar mai tîrziu, cînd începe să te sape pe dinăuntru, cum vezi la omul ăsta, îți spui că nu-i cu putință să fie o simplă boală. Fără doar și poate e o pedeapsă și trebuie să fie și o pricină la mijloc.

AL TREILEA LEPROS: Doamne Isuse Cristoase...

PRIMUL BOLNAV: Fără îndoială că-i și o pricină. Sîntem prea mulți oameni pe pămînt și trebuie să crape jumătate din ei, pentru ca cealaltă jumătate să poată trăi. Așa-i

rînduiala. Tu eşti brutar şi laşi locul altui brutar. Eu sînt calic, las locul unui alt calic, să tragă pe dracu de coadă în locul meu şi să crape de foame. De-aia a venit ciuma asta peste oameni.

AL DOILEA LEPROS: Nu-i ciumă, omule! E lepră. Dacă ar fi ciumă, te-ai face negru la faţă, pe cînd la lepră eşti alb — alb ca varul.

PRIMUL LEPROS: Alb sau negru, mi-e totuna. Numai de n-aş duhni aşa.

AL TREILEA LEPROS: Doamne Isuse Cristoase... Doamne... Isuse Cristoase, îndură-te...

AL DOILEA LEPROS: Tu, tu cel puţin eşti singur. Dar să vezi că nevestei şi copilului le e scîrbă de tine, bieţii de ei, cum să poată îndura aşa ceva! Şi nevesti-mi i-a apărut o pată albă pe piept. Lîngă noi locuieşte un tapiţer. Şi ăsta se vaită zi şi noapte, zi şi noapte.

AL TREILEA LEPROS: Doamne Isuse Cristoase!

PRIMUL LEPROS: Mai taci din gură! Cine poate să te mai asculte, leprosule!

CORTINA

Tabloul al doilea

Biroul consilierului aulic, profesor doctor Sigelius.

CONSILIERUL: ...Poftim, domnule redactor, dar nu dispun decît de trei minute, ştiţi... pacienţii mei! Cu ce vă pot fi de folos?

ZIARISTUL: Domnule consilier aulic, ziarul nostru ar vrea să informeze publicul, şi de aceea se adresează persoanei celei mai indicate.

CONSILIERUL: ...Desigur, despre aşa-zisa boală albă sau lepra peipineză. Din păcate, la noi s-a scris prea mult despre chestiunea aceasta. Şi — prea laic, domnule. După părerea mea, bolile trebuiesc lăsate pe seama medicilor. Cum se scrie despre ele în ziare, majoritatea cititorilor încep să-şi descopere toate simptomele bolii, nu-i adevărat?

ZIARISTUL: Desigur, dar ziarul nostru ar dori tocmai să liniștească publicul...

CONSILIERUL: Să-l liniștească? Cu ce vrei să-l liniștească, omule? Ascultă, asta-i o boală... foarte grea, care se întinde ca o lavină. E drept că în toate clinicile de pe glob se lucrează cu înfrigurare în direcția aceasta, dar... *(Dă din umeri.)* Pînă acum, știința noastră a rămas neputincioasă. Spuneți mai bine oamenilor ca la primele simptome să se adreseze cu încredere medicului, asta-i tot.

ZIARISTUL: Și medicul?

CONSILIERUL: ...Le va prescrie alifii: celor săraci — cu hipermanganat, iar celor mai bogați cu balsam de Peru.

ZIARISTUL: Și ajută la ceva?

CONSILIERUL: Da, împotriva duhoarei, atunci cînd se deschid plăgile. Acesta este al doilea stadiu al bolii.

ZIARISTUL: Dar în al treilea stadiu?

CONSILIERUL: Morfină, tinere. Nimic altceva decît morfină. Și destul despre asta, nu? E o boală urîtă.

ZIARISTUL: Și e foarte molipsitoare?

CONSILIERUL *(cu tonul profesorului care predă un curs)*: Cum vrei s-o iei. Foarte! Nu se cunoaște încă microbul care transmite boala, știm doar că se întinde extraordinar de repede, știm că nu e transmisibil la nici un animal și că omului nu-i poate fi inoculat, cel puțin oamenilor tineri. Această frumoasă experiență a făcut-o asupra lui însuși doctorul Hirota din Tokio. Luptăm, prietene, luptăm, dar cu un dușman necunoscut. Puteți scrie că în clinica mea se lucrează de trei ani în această direcție; am publicat o serie de articole științifice, apreciate și adesea citate în literatura de specialitate. *(Sună.)* Deocamdată s-a constatat doar incontestabil că... Ce păcat că nu dispun decît de trei minute.

SORA *(intră)*: Ați sunat, domnule consilier aulic?

CONSILIERUL: Pregătiți pentru domnul redactor publicațiile științifice ale clinicii noastre.

SORA: Da.

CONSILIERUL: Le puteți menționa în ziarul dumneavoastră, tinere prieten. Lucrul acesta ar putea liniști spiritele,

văzînd cît de intens luptăm noi împotriva așa-zisei lepre peipineze. De fapt, noi nu-i spunem lepră. Lepra este o boală de piele, pe cînd boala aceasta este o boală generalizată — prin excelență a organelor interne. Domnii colegi din clinica dermatologică și-au asumat și ei dreptul de a ține conferințe despre ea. Dar să lăsăm asta. Boala n-o-a-s-t-r-ă, domnule, nu este o rîie oarecare. Puteți liniști publicul în sensul că nu-i vorba de nici o lepră. Nici nu se poate compara lepra cu boala n-o-a-s-t-r-ă!

ZIARISTUL: E... o boală mai gravă decît lepra?

CONSILIERUL: Desigur că da. Cu mult mai gravă și mai interesantă. Numai primele simptome amintesc lepra obișnuită... o mică pată albă undeva pe suprafața corpului, rece ca marmora, absolut insensibilă, așa-numita *macula marmorea*[1]. De aceea chiar i se mai spune și boala albă. Evoluția ei însă este cu totul tipică și deosebită de obișnuita *leprosis maculosa*[2]. Noi îi spunem simplu: boala Cieng sau *morbus Ciengi*[3]. Doctorul Cieng, elevul lui Charcot, internist, firește, a descris cel dintîi cîteva cazuri din spitalul din Peipin. O lucrare foarte interesantă, domnule. Am făcut un referat asupra ei încă în 1923, cînd nimeni nici nu bănuia măcar că boala lui Cieng va deveni odată o boală pandemică.

ZIARISTUL: Cum, vă rog?

CONSILIERUL: Pandemică. Boală care va cuprinde întreaga lume, ca o lavină. În China, domnule, aproape în fiecare an izbucnește cîte o boală nouă și interesantă, datorită mizeriei de acolo. Nici una însă n-a avut atîta succes ca boala lui Cieng. Asta e pur și simplu boală la ordinea zilei. Pînă acum a ucis cinci milioane de oameni, aproape douăsprezece milioane sînt în momentul de față contaminați și cel puțin de trei ori pe atîta circulă prin lume, fără să știe, că undeva, pe corp, au o pată albă, rece și insensibilă, de mărimea unui bob de linte. Și nu sînt nici trei ani de cînd această

[1] pată marmorată (lat.).
[2] lepră cu pete (lat.).
[3] boala lui Cieng (lat.).

boală a apărut şi la noi. Puteţi scrie că primul caz în Europa a fost identificat chiar în clinica mea. Putem fi mîndri de aceasta, tinere. O caracteristică frumoasă a maladiei lui Cieng a fost denumită chiar simptomul lui Sigelius.

ZIARISTUL *(scrie)*: Simptomul domnului consilier aulic — profesorul doctor Sigelius.

CONSILIERUL: Da, simptomul lui Sigelius. Cum vedeţi, lucrăm din răsputeri. Deocamdată e incontestabil că boala lui Cieng atinge numai persoane de la patruzeci şi cinci-cincizeci de ani în sus. Fără îndoială că găseşte teren favorabil în transformările normale, organice, pe care le numim îmbătrînire...

ZIARISTUL: E extrem de interesant.

CONSILIERUL: Credeţi? Cîţi ani aveţi?

ZIARISTUL: Treizeci de ani.

CONSILIERUL: Cred şi eu. Dacă aţi fi mai bătrîn, n-aţi găsi-o chiar aşa de interesantă. Mai departe ştim absolut sigur că de la primul simptom al bolii se recunoaşte *prognosis infaustissima*[1]. Moartea survine după trei sau cinci luni, de obicei din cauza septicemiei. După părerea mea şi a şcolii mele, care pînă astăzi se poate lăuda că este clinica marelui Lilienthal, răposatul meu socru — puteţi nota şi acest lucru — aşadar, după concepţia şcolii lui Lilienthal, *morbus Ciengi* este o boală infecţioasă, transmisă de un agent necunoscut pînă astăzi. Terenul favorabil îl prezintă organismul la primele simptome ale îmbătrînirii. Cred că simptomele şi evoluţia bolii le putem omite, nu? Nu e un lucru prea agreabil, domnule. În ceea ce priveşte tratamentul, *sedativa tantum praescribere oportet*[2].

ZIARISTUL: N-am înţeles. Cum, vă rog?

CONSILIERUL: Lasă asta, tinere, aceasta priveşte numai pe medici. Reţeta clasică a marelui Lilienthal. Ăsta doctor, amice! De l-am mai avea şi astăzi! Mai aveţi vreo întrebare? Nu avem decît trei minute răgaz.

[1] prognoza cea mai nefastă (lat.).

[2] se recomandă a se prescrie numai sedative (lat.).

ZIARISTUL: Dacă domnul consilier aulic permite... pe cititorii noştri i-ar interesa foarte mult să ştie cum se pot feri de această boală...

CONSILIERUL: Ce — cum? Feri? De loc! Absolut de loc! *(Sare în sus.)* Dar dumneata nu pricepi, domnule, că toţi vom pieri din cauza ei? Oricine trece de patruzeci de ani este condamnat dinainte... Dumitale îţi este totuna, cu cei treizeci de ani stupizi ai dumitale, ce-ţi pasă! Dar noi, noi cei care am atins apogeul în toamna vieţii... Ia apropie-te de mine! Nu vezi nimic? Nu am cumva pe obraz o pată albă? Cum? Încă nu? Vezi dumneata, în fiecare zi, de zece ori pe zi, mă uit în oglindă... Cred şi eu că pe cititorii *dumitale* i-ar interesa cum să se ferească de această descompunere de viu! Dar pe mine crezi că nu m-ar interesa? *(Se aşază iar jos cu capul în palme.)* Doamne, cît este de zadarnică toată ştiinţa omenească!

ZIARISTUL: Domnule consilier aulic, poate că aţi putea să ne spuneţi, ca încheiere, cîteva cuvinte de încurajare...

CONSILIERUL: Da. Scrieţi... scrieţi la gazetă... că trebuie să ne împăcăm cu gîndul acesta.

(Sună telefonul.)

CONSILIERUL *(ridică receptorul)*: Alo... Da... Ce? Ştiţi doar că nu primesc pe nimeni... Doctorul? Cum se numeşte? Hm, doctorul Galén. Are vreo recomandaţie? Nu? Ce vrea atunci de la mine? Vă rog, în interesul ştiinţei! Să se adreseze celui de al doilea asistent, eu nu am acum timp pentru chestiuni ştiinţifice... Bine, atunci, dacă m-a căutat de cinci ori, trimiteţi-l la mine, dar spuneţi-i că nu pot să-i acord mai mult de trei minute. Da. *(Pune receptorul la loc şi se ridică.)* Vezi dar, tinere prieten, cît de greu e să te concentrezi şi să lucrezi pe tărîm ştiinţific!

ZIARISTUL: Domnule consilier aulic, vă rog să mă iertaţi că v-am răpit un timp atît de preţios...

CONSILIERUL: Nu-i nimic, prietene, nu face nimic. Ştiinţa şi publicistica trebuie să se servească reciproc. Dacă mai aveţi nevoie de ceva, vă stau la dispoziţie.

(Îi dă mîna.)

ZIARISTUL: Respectele mele, domnule consilier aulic.

(Pleacă, înclinîndu-se mereu.)

CONSILIERUL: La revedere!

(Se așază la birou.)
(Bătaie în ușă.)

CONSILIERUL *(ia locul și scrie; după o clipă)*: Poftiți! *(Intră doctorul Galén și rămîne timid la ușă. Consilierul scrie, fără să-și ridice capul. După o pauză mai lungă.)* Mă lași să te aștept, colega!

DR. GALÉN *(timid)*: Iertați-mă, domnule consilier aulic, nu aș vrea să vă deranjez... Eu sînt doctorul Galén...

CONSILIERUL *(scriind)*: Știu. Cu ce vă pot fi de folos, domnule doctor Galén?

DR. GALÉN: Eu... eu am practică de dispensar, domnule consilier aulic... cum s-ar zice, și acolo am avut prilejul să văd o mulțime de cazuri, înțelegeți... deoarece în rîndurile săracilor... bîntuie tot felul de boli...

CONSILIERUL: Cum? Bîntuie?

DR. GALÉN: Da, se răspîndesc.

CONSILIERUL: Așa da! Medicul nu trebuie să folosească înfloriturí de stil, domnule coleg.

DR. GALÉN: Mă rog. Mai ales în ultima vreme... cînd boala albă se întinde atît de grozav...

CONSILIERUL: *Morbus Ciengi*, domnule coleg. Omul de știință se exprimă precis și scurt.

DR. GALÉN: Cînd omul vede această mizerie... cînd vede cum bolnavii se descompun de vii... În mijlocul familiei... și, pe deasupra, duhoarea aceasta îngrozitoare... nu-i așa?...

CONSILIERUL: Trebuie să aplicați mijloacele pentru înlăturarea mirosului acesta greu, domnule coleg.

DR. GALÉN: Da, dar eu aș dori să-i salvez pe acești oameni! Am avut sute de cazuri... cazuri îngrozitoare, domnule consilier aulic. Și cînd mă găseam în fața lor, atît de neputincios... eram de-a dreptul deznădăjduit...

CONSILIERUL: Asta e o greșeală, domnule coleg. Medicul nu trebuie să se lase niciodată pradă desperării....

DR. GALÉN: Dar e cumplit, domnule consilier aulic! Și-atunci mi-am zis că trebuie să se întîmple ceva...

că trebuie să încerc ceva, să nu mai stau așa degeaba. Mi-am procurat toată literatura în domeniul acestei boli, dar, domnule consilier aulic, iertați-mă... n-am găsit nimic acolo... acolo nu se găsește absolut nimic.

CONSILIERUL: Ce anume nu se găsește acolo?

DR. GALÉN: Drumul adevărat.

CONSILIERUL *(lasă tocul din mînă)*: Și dumneata cunoști acest drum, nu-i așa?

DR. GALÉN: Da. Cred că îl cunosc.

CONSILIERUL: Aha, așa crezi. Ai, poate, vreo teorie proprie asupra bolii lui Cieng?

DR. GALÉN: Da. Teoria mea proprie.

CONSILIERUL: Am înțeles, domnule coleg Galén. Dacă nu știm cum să mai tratăm o boală, inventăm măcar o teorie asupra ei. E și asta o uzanță. Dar după părerea mea, practicianul trebuie mai bine să folosească toate mijloacele care s-au verificat. Cu ce drept vrei să verifici pe bolnavii dumitale niște idei îndoielnice? Pentru asta sînt făcute clinicile, domnule coleg.

DR. GALÉN: Da, tocmai de aceea am...

CONSILIERUL: Nu mi-am terminat fraza, domnule doctor Galén. V-am spus că n-am la dispoziție mai mult de trei minute. În ceea ce privește boala lui Cieng, v-aș recomanda să aplicați numai mijloacele pentru înlăturarea mirosului și apoi morfina, domnule coleg, mai ales morfina. La urma urmelor, sîntem aici, ca să calmăm suferințele — cel puțin ale pacienților care plătesc. Asta-i tot, domnule coleg. Sînt încîntat.

(Reia tocul.)

DR. GALÉN: Dar eu... domnule consilier aulic...

CONSILIERUL: Mai doriți ceva?

DR. GALÉN: Bine, dar eu pot vindeca boala albă.

CONSILIERUL *(scriind)*: Ești cam a douăsprezecea persoană care vine la mine cu această problemă. Printre ele au fost chiar și cîțiva medici.

DR. GALÉN: Eu însă am și aplicat metoda mea în practică, la cîteva sute de cazuri și am obținut chiar anumite rezultate...

CONSILIERUL: Ce procent de vindecare?

DR. GALÉN: Vreo șaizeci. La alți douăzeci nu sînt încă sigur...

CONSILIERUL *(lasă tocul)*: Domnule, dacă mi-ai fi spus că procentul e de sută la sută, te-aș fi dat afară, ca pe un nebun sau șarlatan. Acum ce să fac cu dumneata?... Eu te înțeleg, domnule coleg, e foarte ispititoare închipuirea că ai găsit leacul împotriva bolii lui Cieng. Asta ar însemna glorie, clientelă splendidă, premiul Nobel și eventual chiar o catedră universitară, nu? Ai fi ceva mai mult decît Pasteur, decît Koch, mai mult chiar decît Lilienthal. Într-adevăr, cu aceste perspective omul își poate pierde capul, dar cîte decepții apoi...

DR. GALÉN: Aș vrea să încerc metoda mea în clinica dumneavoastră, domnule consilier aulic...

CONSILIERUL: În clinica mea? Asta-i o copilărie. Dumneata ești... de origină străină, nu?

DR. GALÉN: Da, de origină greacă, din Pergamon.

CONSILIERUL: Vezi doar! Eu nu pot lăsa un străin să lucreze într-o clinică Lilienthal!

DR. GALÉN: Dar eu sînt cetățean al acestui stat încă din copilărie.

CONSILIERUL: Da, dar origina e străină, domnule coleg! Origina asta!

DR. GALÉN: Lilienthal era de asemeni de origină străină, nu-i așa?

CONSILIERUL: Vă atrag atenția, domnule, că profesorul doctor Lilienthal, titularul catedrei, a fost socrul meu. De altfel, astăzi sînt alte vremuri. O știți prea bine... Și afară de asta, domnule doctor Galén, mă îndoiesc foarte mult că marele Lilienthal ar fi îngăduit ca la institutul său științific să lucreze un doctor oarecare, cu practică făcută într-un dispensar. Nu vă supărați!

DR. GALÉN: Pe mine m-ar fi lăsat să lucrez aici, domnule consilier aulic. Eu am fost cîndva asistentul său...

CONSILIERUL *(sare în sus)*: Dumneata i-ai fost asistent, dar de ce nu mi-ai spus asta de la început? Poftim, colega, ia loc... Și fără mofturi, Galén! Așadar, dumneata ai fost asistentul socrului meu! Curios lucru. Nu-mi amintesc să-mi fi pomenit vreodată de numele dumitale!

DR. GALÉN *(stînd pe marginea scaunului):* Dînsul... dînsul îmi spunea doctorul Naivul.

CONSILIERUL: Pentru Dumnezeu, atunci dumneata eşti Naivul? „Naivul, cel mai bun elev al meu, spunea Lilienthal: păcat de doctorul Naivul!"... Dar bine, dragul meu, de ce nu ai rămas la el?

DR. GALÉN: Au fost atîtea, domnule consilier aulic... În primul rînd am vrut să mă însor... şi ca asistent, n-aş fi putut întreţine o familie, nu-i aşa?

CONSILIERUL: Greşeală. Eu spun mereu studenţilor mei: dacă vreţi să faceţi ştiinţă, nu vă însuraţi, iar dacă da, atunci cu o fată bogată. Viaţa particulară trebuie sacrificată ştiinţei. Fumezi, Galén?

DR. GALÉN: Nu, mulţumesc... Sufăr de *angina pectoris.*

CONSILIERUL: Haide, haide, sper că nu este atît de grav. Să te examinez, colega, vreau să văd...

DR. GALÉN: Mulţumesc, domnule consilier aulic... dar nu mă gîndesc în momentul de faţă la asta. Eu v-aş ruga numai să-mi îngăduiţi să aplic metoda mea în clinica dumneavoastră... asupra unor leproşi, pe care îi consideraţi pierduţi...

CONSILIERUL: Păi toţi sînt pierduţi, Galén. N-aş vrea să se ştie, colega. Această chestiune nu ar fi bine privită, colega... Doar aşa, pentru că eşti dumneata cel mai iubit elev al socrului meu, ia stai, am o idee: spune-ne în ce constă metoda dumitale şi noi o vom lua în studiu, eventual o vom experimenta în clinică. Voi avea grijă să nu fim deranjaţi de nimeni...

(Apucă receptorul.)

DR. GALÉN: Vă rog să mă iertaţi, domnule consilier aulic, dar pînă ce nu va fi experimentată în clinică... eu n-am să spun nimănui cum tratez boala albă. Vă rog să mă credeţi. Nu pot.

CONSILIERUL: Nici chiar mie?

DR. GALÉN: Nimănui, fără supărare. Mi-e cu neputinţă.

CONSILIERUL: Vorbeşti serios?

DR. GALÉN: Cît se poate de serios, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Bine, atunci nu se poate face nimic. Mă ierţi, Galén, dar ar fi împotriva regulamentului clinicii şi împotriva... cum să spun...

DR. GALÉN: ...Împotriva răspunderii dumitale ştiinţifice, ştiu... Dar am şi eu motivele mele...

CONSILIERUL: Care?

DR. GALÉN: Domnule consilier aulic, regret foarte mult... dar aş vrea să le spun mai tîrziu.

CONSILIERUL: Cum doreşti. În acest caz, terminăm cu această chestiune, nu? Îmi pare totuşi bine că v-am cunoscut personal, doctore Naivul.

DR. GALÉN: Nu, nu trebuie să-mi refuzaţi acest lucru! Trebuie să mă lăsaţi în clinică, domnule consilier aulic!

CONSILIERUL: De ce?

DR. GALÉN: Domnule consilier aulic, eu garantez pentru tratamentul meu! Pe cuvînt de onoare! Vedeţi, eu n-am avut nici un caz de recidivă. Am aici scrisori de la colegi... toţi îmi trimit leproşii lor din cartiere... Din cartierele sărace nu se poate ajunge la publicitate. Vă rog, binevoiţi să vă uitaţi, domnule consilier aulic...

CONSILIERUL: Nu mă interesează.

DR. GALÉN: Păcat... Aşadar, trebuie să plec, nu?

CONSILIERUL *(se ridică):* Da, regret.

DR. GALÉN *(şovăie încă la ieşire):* O boală atît de îngrozitoare... Cine ştie, poate că odată şi domnul consilier aulic însuşi...

CONSILIERUL: Ce?

DR. GALÉN: Nimic... Spun numai... poate că şi domnul consilier aulic ar putea să aibă vreodată nevoie de acest tratament.

CONSILIERUL: N-ar fi trebuit să spui asta, Galén!... *(Se plimbă de colo pînă colo.)* Hidoasă boală, omule, e prea hidoasă. N-aş suporta să mă descompun de viu.

DR. GALÉN: Şi atunci... domnul consilier aulic ar putea folosi chiar dînsul mijlocul care să alunge duhoarea.

CONSILIERUL: Mulţumesc! Să văd scrisorile.

DR. GALÉN: Poftiţi, domnule consilier aulic...

CONSILIERUL *(citeşte scrisorile):* Hm! *(Tuşeşte.)* Ei, ei... doctorul Stradella, elevul meu, nu-i aşa? Unul aşa, înalt, nu?

DR. GALÉN: Da, domnule consilier aulic, unul foarte înalt.

CONSILIERUL *(citind mai departe):* Drace! *(Dă din cap.)* Afurisit lucru, colega,,, Adevărat, sînt numai practi-

cieni, dar omule, ai niște rezultate splendide!... Uite, Galén, ce-mi trece prin cap. Numai pentru că ești dumneata la mijloc, aș încerca eu personal metoda dumitale în cîteva cazuri. Mai mult decît atît nu poți cere, nu?

DR. GALÉN: Nu, dar... deși știu că ar fi o mare cinste pentru mine, totuși...

CONSILIERUL: Dar dumneata vrei să-ți aplici deocamdată personal metoda și mai departe, așa-i?

DR. GALÉN: Da, domnule consilier aulic... Aș dori... s-o aplic în clinică eu însumi.

CONSILIERUL: După aceea vei publica această metodă?

DR. GALÉN: Da, dar cred că numai cu anumite condiții, înțelegeți.

CONSILIERUL: Ce condiții?

DR. GALÉN: Vi le-aș comunica mai tîrziu, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL *(se așază la masă):* Înțeleg. Dumneata ai dori deci să-ți verifici metoda în clinica mea, dar folosirea ei să-ți fie mai departe rezervată numai dumitale. Cam așa vezi dumneata lucrurile, nu?

DR. GALÉN: Da, domnule consilier aulic, totuși...

CONSILIERUL: Destul! Găsesc că este o îndrăzneală fără margini, domnule doctor Galén, să ceri așa ceva clinicii lui Lilienthal. Am o poftă nebună să te zvîrl pe scări, cu mîna mea!... Înțeleg că fiecare doctor vrea să cîștige ceva de pe urma științei lui, dar să facă dintr-un tratament secretul său comercial, e un procedeu nedemn de un medic, e mai curînd demn de un șarlatan, de un vraci, de un doctor de bîlci. În primul rînd, domnule coleg, este inuman pentru omenirea suferindă și, în al doilea rînd...

DR. GALÉN: Dar eu, domnule consilier aulic...

CONSILIERUL: O clipă, te rog. În al doilea rînd, este culmea necolegialității față de alți medici. Și aceștia vor să-și vindece bolnavii, domnule coleg, căci din asta trăiesc. Așa stau lucrurile. Dumneata privești metoda dumitale ca un mijloc de cîștig personal. Din păcate, eu trebuie să privesc chestiunea ca om de știință și ca medic conștient de menirea sa față de omenire. Deci, punctele noastre de vedere, domnule doctor

Galén, se deosebesc fundamental. O clipă. *(Ia receptorul.)* Trimiteți-mi pe primul meu asistent. Da, numaidecît. *(Pune receptorul la loc.)* Este chiar scandalos, cît de jos a coborît nivelul moral al medicilor. În fiecare moment apare cîte un doctor miraculos, care cerșește bani pentru cine știe ce metode secrete. Dar o nerușinare ca asta, să-și mai facă și reclamă la o clinică științifică, încă nu s-a mai pomenit, domnule coleg.

(Bătaie în ușă.)

CONSILIERUL: Intră!

PRIMUL ASISTENT *(intră):* Domnul consilier aulic m-a chemat?...

CONSILIERUL: Vino încoace. În ce saloane avem *Morbus Ciengi*?

ASISTENTUL: Aproape în toate, domnule consilier aulic. În saloanele doi, patru, cinci...

CONSILIERUL: Și fără plată?...

ASISTENTUL: Săracii care suferă de boala albă sînt în salonul numărul treisprezece.

CONSILIERUL: Și cine îngrijește bolnavii acestui salon?

ASISTENTUL: Al doilea asistent, domnule consilier aulic...

CONSILIERUL: Bine, domnule prim-asistent, anunță-l pe domnul asistent secund că de aci înainte toate tratamentele medicale de la salonul numărul treisprezece vor trece în sarcina acestui coleg, doctorul Galén. Vor fi cazurile dumisale.

ASISTENTUL: Bine, domnule consilier aulic, dar...

CONSILIERUL: Ce? Ai ceva de obiectat?

ASISTENTUL: Nimic, domnule consilier aulic...

CONSILIERUL: Mă miram! Am crezut că faci ceva obiecții. Și mai spune, te rog, domnului asistent secund să nu se sinchisească de loc cum și cu ce își va trata colegul Galén cazurile sale. E dorința specială a mea.

ASISTENTUL: Cum doriți, domnule consilier aulic...

CONSILIERUL: Poți pleca.

(Asistentul dispare.)

DR. GALÉN: Nu știu... nu știu cum să vă mulțumesc, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Nu-i nevoie. Fac asta numai în interesul ştiinţei medicale, domnule coleg. Ştiinţei trebuie să-i jertfeşti totul... chiar aversiunea cea mai profundă. Dacă vrei, te poţi duce chiar acum în salonul dumitale. *(Ridică receptorul.)* Soră şefă, condu te rog pe domnul doctor Galén în salonul numărul treisprezece. *(Pune receptorul la loc.)* Şi de cît timp ai nevoie, domnule coleg, pentru acest tratament?

DR. GALÉN: Mi-ar fi de ajuns... şase săptămîni.

CONSILIERUL: Aşa? S-ar părea, domnule doctor, că vrei să faci minuni. Mă închin.

DR. GALÉN *(se retrage spre uşă):* Vă rămîn, într-adevăr, profund recunoscător, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Mult succes! *(Ia tocul.)*

(Dr. Galén, emoţionat, se strecoară afară.)

CONSILIERUL *(aruncă tocul pe masă):* Afacerist ticălos! *(Se duce la oglindă şi îşi cercetează cu atenţie faţa.)* Nu, nimic! Pînă acum, n-am nimic!

CORTINA

Tabloul al treilea

Seara. O familie adunată în jurul unei mese, pe care se află o lampă aprinsă.

TATĂL *(citeşte ziarul):* Iarăşi un articol despre boala aceea. De ne-ar lăsa în pace! Are omul destule griji toată ziua!

MAMA: Se zice că doamna de la etajul trei se simte rău de tot. Nu se mai poate duce nimeni la dînsa. N-ai simţit pe scări duhoarea aia?

TATĂL: Nu. E aici în ziar un interviu cu doctorul Sigelius. Ăsta e o somitate mondială, mamă. Ce zice ăsta, e sfînt. Ai să vezi cum confirmă el vorbele mele.

MAMA: Care?

TATĂL: Că este un bluf cu lepra asta. Ici, colo cîte un caz şi ziarele fac din asta ceva senzaţional. Şi oamenii nu mai ştiu altceva: cum are vreunul un guturai, gata, toată lumea e convinsă că are boala albă,

MAMA: Sora mea îmi scrie că și la ei sînt foarte multe cazuri

TATĂL: Prostii! E numai panică. Interesant, doctorul Sigelius spune că boala asta a venit din China. Vezi, eu spun mereu că trebuie să se facă din China o colonie europeană. Să se facă acolo ordine, și ar fi liniște. Asta e din pricină că mai tolerăm astfel de țări înapoiate. Numai foamete și mizerie, nici o igienă, iar rezultatul: lepra. Sigelius spune că este totuși o boală molipsitoare. Ar trebui să se ia măsuri.

MAMA: Ce s-ar putea face?

TATĂL: Să fie închiși leproșii ăștia ca să nu mai vină în contact cu nimeni. Cum apare la cineva boala albă, afară cu el! Este o grozăvie, mamă, să fie lăsată baba aceea de sus să moară în casa noastră. Omului îi este și frică să mai intre în casă — și duhoarea asta îngrozitoare pe scări.

MAMA: Eu i-aș duce măcar o farfurie de supă, doar nu are pe nimeni lîngă ea.

TATĂL: Asta ne-ar mai trebui! E doar molipsitoare! Tu, cu inima ta bună, ne-ai aduce-o aici... Asta ne-ar trebui! Ar fi bine să dezinfectăm coridorul într-un fel.

MAMA: Cu ce?

TATĂL: Stai puțin! Ce idiot!

MAMA: Cine?

TATĂL: Ziaristul ăsta. Scrie aici... Mă mir că nu i-au confiscat numărul de azi! Cum se poate îngădui să se publice astfel de prostii! Am să scriu la redacție... Ce, își bat joc! E un imbecil!

MAMA: Ce spune?

TATĂL: Scrie că nimeni nu se poate apăra împotriva acestei boli... și că toți oamenii în jurul vîrstei de cincizeci de ani se vor îmbolnăvi.

MAMA: Dă-mi să văd și eu.

TATĂL *(azvîrlă ziarul pe masă și umblă de colo pînă colo):* Idiotul! E permis să se scrie așa ceva? N-am să mai cumpăr ziarul ăsta. Am să le arăt eu! Am să-i blagoslovesc eu...

MAMA *(citește):* Dar, tată, asta o spune chiar doctorul Sigelius!

TATĂL: E absurd! Nu se poate! În stadiul în care se găseşte astăzi ştiinţa şi civilizaţia, nu-i cu putinţă. Ce, sîntem în Evul Mediu, să mai existe astfel de boli molipsitoare? Şi apoi, ce, vîrsta de cincizeci de ani e o vîrstă aşa de înaintată? La noi s-a îmbolnăvit un coleg care are abia patruzeci şi cinci de ani. Ce fel de dreptate ar fi asta ca să atingă numai pe cei care se apropie de cincizeci de ani! De ce, de ce, mă întreb?

FATA *(care pînă atunci stătuse pe divan şi citise un roman)*: De ce, tată? E foarte simplu! Ca să se mai facă loc şi celor tineri! Înţelegi, altfel n-ar mai avea unde să se învîrtească!

TATĂL: Aşa? Frumos! Auzi, mămico?! Părinţii care vă hrănesc, părinţii care muncesc pentru voi, vă sînt o piedică? Vă iau locul? Şi trebuie să fie exterminaţi de lepră, pentru ca voi, tinerii, s-aveţi mai mult spaţiu, nu? Frumoase concepţii!

MAMA: Dar, tati, fata nu s-a gîndit la aşa ceva!

TATĂL: Nu, dar a spus-o! Adică, după tine, ar fi în ordine ca tata şi mama, la cincizeci de ani, să dispară, aşa-i, fetiţo?

FATA: Nu trebuie să iei asta imediat ca o aluzie personală.

TATĂL: Dar cum vrei s-o iau? Cînd ţie îţi convine ideea că la cincizeci de ani oamenii trebuie să crape toţi? Atunci, cum vrei să înţeleg ce-ai spus?

FATA: Eu am vorbit în general, tată. Tinerii de azi nici nu-şi mai pot cîştiga existenţa. Pur şi simplu nu mai e loc pe lume. Ceva trebuie să se întîmple, pentru ca şi noi, tinerii, să putem, în sfîrşit, trăi şi întemeia o familie.

MAMA: Aici are dreptate, tată.

TATĂL: Poftim! Ea are dreptate! Şi noi acum, de dragul vostru, să crăpăm la vîrsta cea mai frumoasă, nu?

(Intră fiul.)

FIUL: Alo, ce este?

MAMA: Nimic. Uite, tata s-a enervat numai pentru că a citit în ziar despre boala asta...

FIUL: Ei şi, ce l-a putut enerva?

FATA: Eu am adăugat doar, că trebuie să se întîmple odată ceva ca să se facă loc şi oamenilor tineri.

FIUL: Şi asta l-a supărat pe tata? Mă mir, fiindcă toată lumea vorbeşte la fel...

TATĂL: Adică voi, tineretul, nu? Cred şi eu că vouă vă convine!

FIUL: Desigur, tată. Dacă n-ar fi lepra asta, nu ştiu ce s-ar mai alege de noi. Fata noastră nu se poate mărita, iar eu trebuie să dau zor cu examenele.

TATĂL: Nu-i timp de pierdut, băiete! Sînt vremuri prea grele ca să umbli haimana!

FIUL: Ei şi? Dacă ţi-ai luat examenele, tot nimic n-ai făcut. Acum poate va fi ceva mai uşor.

TATĂL: Numai după ce vor crăpa odată oamenii de cincizeci de ani, nu?

FIUL: Întocmai, măcar de-ar mai dura cîtva timp!

CORTINA

Tabloul al patrulea

Pe sala spitalului, în faţa saloanelor 12 şi 13

CONSILIERUL *(în fruntea unui grup de profesori):* Poftiţi, domnilor, pe aici... *Par ici, chers confrères. Here we are, gentlemen. Ich bitte meine verehrten Herren Kollegen hereinzutreten*[1].

PRIMUL ASISTENT: Bătrînul a înnebunit de tot! Mereu, Galén încoace, Galén încolo... Şi acum a adus aici somităţi mondiale, ca să vadă aceste minuni. Dar dacă se vor ivi recidive, să vezi atunci scandal, colega! Uite, fac prinsoare că bolnavilor ăstora o să le reapară petele albe.

AL DOILEA ASISTENT: De ce?

PRIMUL ASISTENT: Doar nu sînt novice în medicină, colega! Medicina are şi ea limitele ei, şi cu asta, basta. Bătrînul s-a scrîntit la cap, ca să poată crede că putem vindeca bolnavii de lepră! Eu sînt aici de opt ani, mi-am găsit acum un cabinet frumos şi încep să

[1] Pe aici, dragi colegi (fr.). Am ajuns, domnilor (engl.). Rog pe stimaţii mei colegi să poftească (germ.).

lucrez pe cont propriu. Lepra asta e un excelent prilej de cîştig. Eu am să tratez boala lui Cieng.

AL DOILEA ASISTENT: După metoda lui Galén?

PRIMUL ASISTENT: După metoda clinicii Lilienthal. Doar n-am stat degeaba opt ani aici! Acum se va bate toba că am obţinut nişte rezultate...

AL DOILEA ASISTENT: Dacă Galén n-ar face din metoda lui un mister...

PRIMUL ASISTENT: Să-şi facă el un renume din ea! Nici nu vorbesc cu el. Ştiu doar de la sora din salonul nr. 13 că face leproşilor săi nişte injecţii cu o substanţă galbenă ca muştarul. Am amestecat şi eu nişte medicamente reconfortante şi calmante din cele pe care le aplicăm suferinzilor de boala albă, şi le-am colorat cu galben. Merge strună, colega, le-am încercat şi asupra mea şi n-am observat nici o reacţie neplăcută, iar bolnavii se liniştesc pentru un timp. Cu asta încep tratamentul. *(Ascultă la uşă.)* Aha, bătrînul predică! Cu publicarea metodei noastre trebuie să mai aşteptăm. „Şmecherul"! Ştie despre metodă tot atîta cît ştiu şi eu. Acum povesteşte asta mandarinilor în englezeşte. Limbi ştie destule, bătrînul crai! Numai căsătoriei lui îi datorează cariera medicală! Drace, numai de nu şi-ar publica Galén secretul, înainte de a mă pune eu la punct cu practica!

AL DOILEA ASISTENT: Îţi poţi închipui că după publicare toţi vor alerga la el.

PRIMUL ASISTENT: În privinţa asta, nu mă tem cîtuşi de puţin. Galén a fost nevoit să-şi dea cuvîntul de onoare bătrînului că nu se va folosi de metoda sa pentru cazuri particulare, pînă ce nu se vor termina toate experienţele în clinica noastră. Pînă atunci, eu voi fi aflat tratamentul leprei.

AL DOILEA ASISTENT: Şi Galén ăsta îşi va respecta cuvîntul dat ca un... ca un...

PRIMUL ASISTENT *(dă din umeri):* Nebun. Şi ştii, se zice că şi-a închis taraba din mahalaua lui şi nu mai dă nici un fel de consultaţii. Spunea sora de la numărul treisprezece că aproape nu mai are ce mînca. Îşi aduce cîteva chifle în buzunar. Sora a vrut să-i aducă şi lui masa, o dată cu a bolnavilor, dar administratorul s-a opus,

spunînd că doctorul Galén nu-i trecut în condica... internaţilor, şi gata. Are dreptate!

AL DOILEA ASISTENT: Măicuţa mea are şi dînsa o pată albă, la ceafă. L-am rugat pe doctorul Galén s-o examineze, dar Galén spune că nu poate... că şi-a dat cuvîntul de onoare lui Sigelius!

PRIMUL ASISTENT: Bădăranul! Asta se potriveşte cu caracterul lui, o purtare atît de necolegială.

AL DOILEA ASISTENT: M-am dus apoi la bătrînul nostru să vorbească cu el şi să-i îngăduie această singură excepţie, fiind vorba de mama mea.

PRIMUL ASISTENT: Ei, şi ce-a spus?

AL DOILEA ASISTENT: „Domnule asistent, în clinica mea nu admit excepţii. La revedere"...

PRIMUL ASISTENT: Aşa-i bătrînul. E ca o cremene. Dar Galén ar fi putut s-o facă. Ce fel de cuvînt de onoare între colegi?... N-am dreptate? E un ticălos!

AL DOILEA ASISTENT: Dacă n-ar fi vorba chiar de mama mea! Cît s-a sacrificat sărmana ca să pot termina eu medicina! Şi eu cred, sînt sigur că ar fi vindecat-o...

PRIMUL ASISTENT: Galén? Ţi-ai găsit! Ce-ţi trece prin cap!

AL DOILEA ASISTENT: Colega, sînt rezultate... E un adevărat miracol.

(Din salonul nr. 13 ies un grup de profesori şi consilierul.)

UNUL DIN PROFESORI: *I congratulate you, profesor! Splendid! Splendid!*[1]

AL DOILEA PROFESOR: *Wirklich überraschend! Ja, es ist erstaunlich!*[2]

AL TREILEA PROFESOR: *Mes félicitations, mon ami! C'est un miracle!*[3]

(Grupul se îndepărtează discutînd.)

AL PATRULEA PROFESOR: O clipă, domnule coleg! Felicitările mele pentru strălucitul succes...

CONSILIERUL: Nu, colega, nu. Acesta-i succesul clinicii Lilienthal.

[1] Vă felicit, domnule profesor! Splendid! Splendid! (Engl.)
[2] E de-a dreptul zguduitor! Da, e uimitor! (Germ.)
[3] Felicitările mele, prietene! E un miracol! (Fr.)

AL PATRULEA PROFESOR: Vă rog, cine era tinerelul?
CONSILIERUL: Acela de la nr. 13? Aha! E doctorul... cum se numește... da, cred că Galén!
AL PATRULEA PROFESOR: E asistentul dumneavoastră?
CONSILIERUL: Nu, ferească Dumnezeu! Vine la noi numai așa... se interesează de boala Cieng. Face și el parte din școala Lilienthal.
AL PATRULEA PROFESOR: Într-adevăr, e un succes formidabil. Mă gîndesc... am și eu un pacient... un lepros... care mă interesează foarte mult. Este vorba de domnul...

(Șoptește ceva la urechea consilierului.)

CONSILIERUL *(oftînd)*: Ah, sărmanul!
AL PATRULEA PROFESOR: Să îndrăznesc să-l trimit aici?
CONSILIERUL: Firește, nu mai încape vorbă, colega. Spuneți numai pacientului dumneavoastră să mi se adreseze mie. De fapt, noi nu aplicăm încă metoda noastră pacienților particulari.
AL PATRULEA PROFESOR: Se înțelege, aveți perfectă dreptate, domnule profesor, dar...
CONSILIERUL: Dar dacă pot să vă fac un serviciu...
AL PATRULEA PROFESOR: ...și fiindcă e vorba de un astfel de pacient! Bravo!
CONSILIERUL: Bucuros, foarte bucuros, colega.

(Urmează grupul de profesori.)

PRIMUL ASISTENT: Ai auzit? Asta va aduce multe parale...
AL DOILEA ASISTENT: Și vezi, pentru maică-mea n-a vrut să facă nimic.
PRIMUL ASISTENT: Dragul meu, aici e vorba de bani și de relații... Drace, dacă mi-ar pica mie un astfel de pacient...

(Doctorul Galén scoate capul pe ușa de la nr. 13.)

DR. GALÉN: Au plecat?
AL DOILEA ASISTENT: Aveți nevoie de ceva, domnule doctor?
DR. GALÉN: Nu, nu, mulțumesc, domnule coleg... mulțumesc frumos...

PRIMUL ASISTENT: Vino, frate, doctorul Galén preferă să rămînă singur aici...

(Pleacă amîndoi. Doctorul Galén se uită jur împrejur și cînd se convinge că a rămas singur, scoate o chiflă din buzunar și o mestecă rezemat de ușă.)
(Se întoarce consilierul.)

CONSILIERUL: Bine că te văd, Galén. Trebuie să te felicit din toată inima. Avem un succes splendid, colega... Superb succes!

DR. GALÉN *(înghițind):* Cred că... Mai trebuie încă... să mai așteptăm, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Se înțelege, firește, doctore Naivul, se înțelege! Rezultatele sînt totuși atît de surprinzătoare... Apropo, să nu uit, ai să primești un pacient particular.

DR. GALÉN: Eu... eu nu am pacienți particulari.

CONSILIERUL: Știu, colega, știu și meriți toată lauda pentru asta. Trebuie să te dedici exclusiv practicii științifice, dar cazul *acesta* l-am ales anume pentru dumneata. E un pacient de prima clasă, Galén dragă.

DR. GALÉN: V-am dat doar cuvîntul meu de onoare, domnule consilier aulic, că nu voi folosi tratamentul meu... decît aici, în salonul nr. 13...

CONSILIERUL: E adevărat, colega. Dar pentru acest singur caz te dezleg de cuvîntul dat.

DR. GALÉN: Eu însă doresc să mi-l țin, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Și ce vrei să spui cu asta, colega?

DR. GALÉN: Că nu voi trata pe nimeni, pînă nu termin totul aci în clinică.

CONSILIERUL: Îți atrag atenția, Galén, că eu personal mi-am luat această obligație.

DR. GALÉN: Regret foarte mult, dar...

CONSILIERUL: Cred că în clinica mea eu sînt stăpîn. Sarcinile le repartizez eu aici.

DR. GALÉN: Dacă dumneavoastră veți interna pacientul în salonul nr. 13, atunci, bineînțeles... desigur...

CONSILIERUL: Unde, omule?

DR. GALÉN: La nr. 13, pe jos, pe dușumea, căci nu mai am nici un pat liber.

CONSILIERUL: Dar asta-i exclus, Galén! Un astfel de bolnav nu-l putem înghesui în clinică! Ar prefera să moară decît să fie culcat printre ăștia... E un om foarte bogat, colega, așa că nu merge! Te rog, doctore Naivul, lasă prostiile...

DR. GALÉN: Eu tratez numai bolnavii de la nr. 13, domnule consilier aulic... Mi-am dat cuvîntul de onoare, nu-i așa? Și acum, dați-mi voie, am fost reținut destul de domnii profesori. Îmi permiteți să mă duc la bolnavii mei?

CONSILIERUL: Poți să te duci și la dracu!... Dumneata... dumneata...

DR. GALÉN: Mulțumesc respectuos...

(Se strecoară în salonul nr. 13.)

CONSILIERUL: Ce idiot afurisit! Să mă blameze în halul ăsta!...

(Se apropie primul asistent.)

PRIMUL ASISTENT *(tușește)*: Dacă domnul consilier aulic îmi permite... fără să vreau, am prins cîteva cuvinte... Purtarea doctorului Galén e nemaiauzită! Și m-am gîndit... Vreau să spun că am preparat și eu o substanță injectabilă care amintește, prin culoarea ei, injecțiile doctorului Galén. Nici nu se poate deosebi, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Ei, și ce putem face cu asta?

PRIMUL ASISTENT: Am putea-o folosi... în locul injecțiilor doctorului Galén. Este garantat inofensivă.

CONSILIERUL: Dar efectul curativ?

PRIMUL ASISTENT: Conține oarecare substanțe reconfortante, pe care le prescrieți chiar dumneavoastră. Bolnavul se simte ceva mai bine un timp oarecare.

CONSILIERUL: Dar boala progresează, nu?

PRIMUL ASISTENT: ...Și injecțiile doctorului Galén au rămas, în anumite cazuri, fără efect, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Ai dreptate, tinere. Dar profesorul Sigelius nu face astfel de lucruri.

PRIMUL ASISTENT: Desigur este un lucru binecunoscut, dar... poate că nu vă place să refuzați pe vreunul dintre pacienții de care aveți mare interes...

CONSILIERUL: Aici ai dreptate... *(Scoate blocul de rețete și scrie. Apoi, cu dispreț rece.)* Nu crezi, tinere, că-i păcat de dumneata ca să-ți pierzi timpul cu munca asta științifică? N-ar fi mai bine să-ți deschizi un cabinet medical pe cont propriu?

PRIMUL ASISTENT: Tocmai mă gîndeam la asta...

CONSILIERUL: Același sfat ți-l dau și eu... *(Îi întinde o filă pe care a rupt-o din bloc.)* Treci cu asta pe la colegul meu. Te va lua cu dînsul, ca să mergeți împreună la un pacient. Înțelegi?

PRIMUL ASISTENT *(se înclină):* Mulțumesc respectuos, domnule consilier aulic!

CONSILIERUL: Mult noroc, tinere!

(Pleacă grăbit.)

PRIMUL ASISTENT *(își strînge singur mîna):* Felicitările mele! Te felicit, băiete dragă! Felicitări, domnule doctor! Ai cîștigat!

CORTINA

Tabloul al cincilea

Aceeași sală a spitalului. Un cordon de bărbați în halate albe, dar în poziție evident militară. O persoană oficială se uită la ceas.

AL DOILEA ASISTENT *(vine în fugă, abia răsuflînd):* Domnule comisar, s-a telefonat chiar acum că domnul Mareșal s-a urcat în mașină...

PERSOANA OFICIALĂ: Deci, încă o dată: toate saloanele bolnavilor...

AL DOILEA ASISTENT: De la nouă dimineața, încuiate. Tot personalul se adună jos, în vestibul. A și sosit ministrul Sănătății. Trebuie să zbor.

(Dispare.)

PERSOANA OFICIALĂ: Atenție! *(Bărbații în halate iau poziție de drepți.)* Repet pentru ultima oară: n-are voie să treacă nimeni pe aici, în afară de suita excelenței-sale. Pe loc repaus! *(Claxonul mașinii.)* A sosit! Atenție!

(Se retrage în culise.)

(Liniște. De undeva, de jos, se aude discursul de primire. Doi domni în civil străbat repede sala, bărbații în halate salută. Vine Mareșalul, în ținută de campanie, încadrat de consilier și de ministrul Sănătății. În urma lor, suita, militari, medici.)

CONSILIERUL: Aici la nr. 12, avem în observație pacienții atinși de boala lui Cieng. Pe aceștia însă nu-i tratăm cu noua metodă, ca să putem compara rezultatele obținute...

MAREȘALUL: Înțeleg. Să-i vedem.

CONSILIERUL: Îngăduiți-mi, excelență, să vă avertizez: boala este molipsitoare. Apoi, bolnavii au o înfățișare îngrozitoare și, în ciuda tuturor măsurilor luate, în saloane stăruie un miros insuportabil.

MAREȘALUL: Noi, soldații și medicii, trebuie să suportăm totul. Să mergem.

(Intră în salonul nr. 12 și toată suita după el.) (O clipă de liniște. Se aude numai vocea consilierului aulic din salonul nr. 12. Puțin după aceea iese Generalul, clătinîndu-se, sprijinit de cel de al doilea asistent.)

GENERALUL *(gemînd):* Îngrozitor! Îngrozitor!

(Din salonul nr. 12 ies, înghesuindu-se, alți membri ai suitei.)

MINISTRUL SĂNĂTĂȚII: E înspăimîntător! Deschideți fereastra!

AGHIOTANTUL *(cu batista la nas):* E scandalos! Să aduci aici oaspeți!

ALT DOMN: Doamne, Isuse Cristoase! Doamne, Dumnezeule!

GENERALUL: Cum poate Mareșalul să suporte așa ceva?!

MINISTRUL: Domnilor, simt că leșin!

AGHIOTANTUL: Cum l-au putut invita aici pe Mareșal! Imbecilii! Am să le arăt eu!

ALT DOMN: Ați văzut... ați văzut... Ați văzut...

GENERALUL: Vă rog să nu mai vorbim de asta... Ptiu!... Mi-ajunge pentru toată viața. Și, ca soldat, credeți-mă că am văzut destule, domnilor...

AL DOILEA ASISTENT: Să vă aduc puțină apă de colonie, domnilor!

MINISTRUL: Asta ar trebui s-o ții asupra dumitale, omule!

(Al doilea asistent pleacă în grabă.)

AGHIOTANTUL: Atenție!

(Suita se dă la o parte de lîngă ușă. Iese Mareșalul, urmat de consilier și de medici.)

MAREȘALUL *(oprindu-se):* Precum văd, domnii nu pot suporta prea mult. Să trecem mai departe...

CONSILIERUL: În salonul nr. 13 aspectul este cu totul altul. Căci acolo aplicăm noua noastră metodă. Excelența-voastră se va convinge singur...

(Mareșalul intră în salonul nr. 13, urmat de consilier și medici. Cei din suită ezită, se uită pe ușă, apoi intră unul cîte unul în salonul nr. 13. Liniște. Se aude iarăși numai glasul, mai înăbușit, al consilierului. Un glas din culise: „Stai!" Alt glas: „Lasă-mă, trebuie să mă duc acolo...")

PERSOANA OFICIALĂ *(iese din culise):* Ce este? Cine-i ăsta? *(Doi bărbați în halate albe îl duc pe doctorul Galén de mînă.)* Cine l-a lăsat să intre? Ce cauți, omule, aici?

DR. GALÉN: Lăsați-mă să mă duc la bolnavii mei!

(Apare al doilea asistent, cu sticla de colonie.)

PERSOANA OFICIALĂ: Îl cunoașteți pe omul acesta?

AL DOILEA ASISTENT: E doctorul Galén, domnule comisar.

PERSOANA OFICIALĂ: Are vreo treabă aici?

AL DOILEA ASISTENT: Desigur, adică... are. Lucrează aici, la nr. 13.

PERSOANA OFICIALĂ: Vă cer iertare, domnule doctor. Lăsați-l să treacă! Dar de ce n-ați venit înainte de ora nouă, ca toți ceilalți medici?

DR. GALÉN *(frecîndu-şi braţele):* Eu... n-am putut. Am fost ocupat cu prepararea medicamentului pentru bolnavii mei.

AL DOILEA ASISTENT *(încet):* De fapt, doctorul Galén n-a fost invitat.

PERSOANA OFICIALĂ: Aha! Vă rog să rămîneţi cu mine, domnule doctor. Nu puteţi intra pînă ce nu pleacă domnul Mareşal...

DR. GALÉN: Dar aş vrea...

PERSOANA OFICIALĂ: Binevoiţi să mă urmaţi...

(Îl duce între culise. Din salonul nr. 13 iese Mareşalul, urmat de consilier şi de ceilalţi.)

MAREŞALUL: Te felicit, dragă Sigelius. Este un adevărat miracol.

MINISTRUL SĂNĂTĂŢII *(citind o hîrtie):* „Excelenţă, iubite domnule Mareşal, îmi permiteţi ca în numele departamentului meu..."

MAREŞALUL: Vă mulţumesc, domnule ministru al Sănătăţii...

(Se întoarce spre consilier.)

CONSILIERUL: Excelenţa-voastră, sînt prea emoţionat ca să vorbesc, dar pentru clinica noastră, pentru clinica Lilienthal, este o mare cinste... Noi, cercetătorii ştiinţifici, sîntem însă conştienţi cît de mic şi neînsemnat e meritul nostru faţă de meritul aceluia care a reuşit să îndepărteze o excrescenţă mult mai periculoasă, excrescenţa anarhiei, epidemia libertăţii barbare, lepra corupţiei şi ciuma descompunerii sociale, care a cuprins şi a adus într-o stare de descompunere organismul poporului nostru.

MURMURE ELOGIOASE: Foarte bine! Bravo!

CONSILIERUL: Şi de aceea, profit de acest prilej rar, să mă înclin adînc ca simplu doctor în faţa acestui geniu al medicinii care ne-a vindecat pe toţi de această lepră naţională, printr-o terapie dură, uneori chirurgicală, dar mereu salvatoare.

(Se înclină adînc în faţa Mareşalului.)

MURMURE ELOGIOASE: Bravo! Bravo!

MAREȘALUL *(îi dă mîna):* Îți mulțumesc, dragă Sigelius. Ai realizat o operă de o importanță capitală. La revedere!

CONSILIERUL: Cea mai adîncă recunoștință, excelența-voastră.

(Mareșalul pleacă, condus de consilier, de suită, de medici etc.)

PERSOANA OFICIALĂ *(apare din culise):* Așa, gata, atenție! Formați un șir dublu și închideți cortegiul.

(Bărbații în halate albe urmează suita.)

DR. GALÉN: Acum pot intra înăuntru?

PERSOANA OFICIALĂ: O clipă, domnule doctor, îndată ce va pleca domnul Mareșal. *(Se duce spre salonul nr. 12, bagă capul pe ușă și apoi o închide repede.)* Drace! Și acolo lucrează doctorii?

DR. GALÉN: Cum? Sigur că da!

PERSOANA OFICIALĂ: Ce vrei, domnule doctor, e un om mare, un adevărat erou.

DR. GALÉN: Cine?

PERSOANA OFICIALĂ: Mareșalul nostru. A rezistat acolo două minute. Am stat cu ceasul în mînă. *(Claxonul mașinii.)* A plecat. Acum puteți intra, domnule doctor. Și mă iertați că v-am reținut cîteva minute.

DR. GALÉN: Nu face nimic. M-a bucurat foarte mult...

(Se retrage în salonul nr. 13.)
(Vine în fugă al doilea asistent.)

AL DOILEA ASISTENT: Repede! Unde sînt ziariștii?

(Fuge.)

PERSOANA OFICIALĂ *(se uită la ceas):* Mda! Nici n-a ținut prea mult!

(Pleacă.)

VOCEA CELUI DE AL DOILEA ASISTENT: Pe aici, domnilor, pe aici! Domnul consilier va fi aici într-o clipă.

(Intră un grup mic de ziariști, însoțiți de al doilea asistent.)

AL DOILEA ASISTENT: Aici, domnilor, în salonul nr. 12, puteți să vedeți cum arată așa-zisa boală albă, cînd nu

este tratată după metoda noastră. Dar nu vă sfătuiesc, domnilor...

(Grupul de ziariști pătrunde în salonul nr. 12, dar se retrage îngrozit.)

VOCI: Ce-i acolo? Înapoi! Lăsați-mă!... E înspăimîntător!

UNUL DIN ZIARIȘTI: Aceștia... sînt pierduți, nu?

AL DOILEA ASISTENT: Desigur! Iar aici, la nr. 13 vă puteți convinge singuri care sînt rezultatele după tratamentul nostru de cîteva săptămîni. Poftiți, nu vă fie teamă...

(Grupul de ziariști, șovăind, intră în salonul nr. 13. Consilierul se înapoiază radios.)

AL DOILEA ASISTENT: Domnule consilier, ziariștii au intrat chiar acum în salonul nr. 13...

CONSILIERUL: Să mă lase acum în pace! Sînt așa de emoționat! Aș vrea să termin repede. Unde sînt?

AL DOILEA ASISTENT *(la ușa salonului nr. 13):* Poftiți, domnilor, domnul consilier a venit.

(Grupul de ziariști iese pe culoar.)

VOCI: Asta e minunat! Uimitor!

AL DOILEA ASISTENT: Vă rog, domnilor, împrăștiați-vă, domnul consilier va face cîteva comunicări.

CONSILIERUL: Domnilor, vă rog să mă iertați, dar sînt atît de emoționat! Dacă ați ști cu cîtă milă și cu cîtă forță morală s-a aplecat Mareșalul nostru asupra paturilor celor mai nenorociți... A fost un moment de neuitat, domnilor!

UNUL DIN ZIARIȘTI: Și ce a spus?

CONSILIERUL: S-a exprimat în termeni foarte măgulitori...

AL DOILEA ASISTENT: Dacă îmi dați voie, domnule consilier aulic, excelența-sa a spus: „Vă felicit, iubite Sigelius. Este o minune. Ați realizat o operă măreață, domnule consilier aulic."

CONSILIERUL: Ei da, domnul Mareșal a binevoit să supraaprecieze meritul meu. Acum, cînd s-a găsit mijlocul eficace împotriva așa-zisei boli albe, puteți scrie, domnilor, că... a fost cea mai grozavă boală care se cunoaște în istorie, mai rea decît ciuma din Evul Mediu. Acum nu mai e nevoie să trecem sub tăcere

proporţiile acestei calamităţi. Sînt mîndru, domnilor, că laurii triumfului revin poporului nostru şi mai ales că acest triumf a fost dobîndit tocmai în clinica marelui meu învăţător şi predecesor Lilienthal.

(Dr. Galén stă obosit la uşa salonului nr. 13.)

CONSILIERUL: Vino aici, Galén. Domnilor, şi acesta este unul dintre coluptătorii de merit. În ştiinţa noastră medicală nu au importanţă succesele personale, muncim cu toţii pentru binele omenirii. Să nu te ruşinezi, dragă Naivule. Toţi ne-am făcut datoria... pînă la cea din urmă infirmieră. Sînt bucuros că în această mare zi, pot mulţumi din inimă tuturor colaboratorilor mei devotaţi.

UNUL DINTRE ZIARIŞTI: Aţi putea să ne spuneţi, domnule consilier aulic, în ce constă metoda dumneavoastră curativă?

CONSILIERUL: Nu e a mea, domnule, nu e a mea. Metoda e a clinicii Lilienthal... În ce constă — aceasta o vom comunica medicilor: medicamentele trebuie să intre numai în mîinile specialiştilor. Aduceţi la cunoştinţa publicului tot ce aţi văzut aici. Scrieţi numai atît: medicamentul contra celei mai ucigătoare boli din lume a fost descoperit. Nimic mai mult. Dar dacă voiţi să eternizaţi această zi fericită, atunci scrieţi, domnilor, despre vestitul comandant de armată... despre şeful statului nostru... despre marele erou care a păşit între leproşi, înfruntînd groaza şi molima. Acesta este un act de curaj supraomenesc, domnilor! Într-adevăr, nu am cuvinte... Iertaţi-mă, dar mă aşteaptă bolnavii mei. Vă salut, domnilor. Dacă mai aveţi nevoie de ceva, voi fi mereu la dispoziţia dumneavoastră.

(Pleacă grăbit.)

UN ZIARIST: Atunci am terminat, nu?

DR. GALÉN *(trece înainte):* Vă rog, domnilor, încă o clipă... Vă rog, comunicaţi că eu, doctorul Galén, doctorul celor săraci...

ZIARISTUL: Cui trebuie să comunicăm?

DR. GALÉN: Cui? Tuturor regilor şi stăpînitorilor lumii. Scrieţi-le că-i rog... Eu am fost în război, domnilor, ca medic, şi aş vrea să nu mai fie războaie, înţelegeţi? Vă rog, scrieţi-le aceasta!

ZIARISTUL: Credeţi că o să vă asculte?

DR. GALÉN: Da, adică... Spuneţi-le că altfel vor pieri de lepră, nu-i aşa... Medicamentul împotriva maladiei lui Cieng eu l-am descoperit, pricepeţi? Şi nu-l voi face cunoscut pînă ce ei nu-mi vor promite că nu se va mai ucide! Vă rog, domnilor, spuneţi-le că îi avertizez!... Nimeni afară de mine nu cunoaşte leacul... Întrebaţi aci la clinică. Doar eu singur cunosc tratamentul, numai eu... Spuneţi-le că sînt bătrîni... toţi cei care guvernează acum, sînt bătrîni. Spuneţi-le că vor putrezi de vii... ca şi aceştia de aici... Spuneţi-le că lepra îi aşteaptă pe toţi, fără excepţie...

ALT ZIARIST: Şi dumneavoastră aţi putea lăsa să moară oamenii, aşa?

DR. GALÉN: Şi dumneavoastră aţi lăsa să fie omorîţi într-un război? De ce vă întreb? Dacă oamenii pot fi ucişi cu plumb şi cu gaze... atunci de ce noi, doctorii, să luptăm ca să-i salvăm, nu? Dacă aţi şti ce efort e necesar uneori ca să salvezi un copil... sau să vindeci o carie... Şi mereu se vorbeşte de război! Ca medic, trebuie să fiu împotriva gloanţelor şi iperitei, înţelegeţi? Eu am văzut ce nenorociri aduc ele oamenilor. Gîndiţi-vă, eu sînt medic. Nu sînt politician, domnilor, dar ca medic sînt dator să lupt pentru fiecare viaţă omenească, nu? E pur şi simplu o obligaţie profesională înlăturarea războiului.

ZIARISTUL: Vă rog, şi cum aţi dori să-l înlăturaţi?

DR. GALÉN: Cum? Foarte simplu... Să se renunţe la violenţa războiului şi eu le voi da leacul bolii albe.

(Al doilea asistent pleacă grăbit.)

ZIARISTUL: Cum vă închipuiţi că aţi putea sili guvernele întregii lumi să...

DR. GALÉN: Da, cum... Tocmai aici este greutatea, aşa-i? Eu ştiu că nu vor sta de vorbă cu mine, dar dacă dumneavoastră veţi scrie despre asta în ziare... Scrieţi că acest leac nu-l va primi nici un popor, pînă ce nu-şi

va lua obligația să renunțe pentru totdeauna la război, ați înțeles?

ZIARISTUL: Nici chiar cînd ar trebui să se apere?

DR. GALÉN: Să se apere... Și eu m-aș apăra dacă cineva m-ar ataca... aș trage, desigur... Dar de ce să nu se desființeze armele de agresiune, de ce să nu se limiteze înarmarea în toate statele?

ALT ZIARIST: Exclus! Nici un stat nu va face lucrul acesta, astăzi.

DR. GALÉN: Nu? Și atunci... lasă poporul să moară în chip atît de îngrozitor? Atîția oameni să sufere degeaba? Și credeți că oamenii vor tăcea? Credeți că nu se vor revolta? Și chiar cei care dețin puterea se vor descompune de vii, domnule. Tuturor o să le fie teamă, tuturor...

ZIARISTUL: Aveți oarecum dreptate. Trebuie să se țină seamă de opinia publică.

DR. GALÉN: Așa e. Și dumneavoastră spuneți-le: nu vă temeți, există un leac... Siliți pe stăpînitorii voștri să făgăduiască pacea veșnică... să încheie cu toate popoarele o convenție în acest scop... și boala albă va dispărea, nu e așa?

ZIARISTUL: Și dacă nici un guvern nu va consimți?

DR. GALÉN: Credeți-mă, mi-ar părea foarte rău... În acest caz, leacul meu ar rămîne necunoscut. N-aș putea...

ZIARISTUL: Și ce ați face cu el?

DR. GALÉN: Ce? Eu? Ca medic, trebuie să vindec, nu? Mi-aș lecui săracii.

ZIARISTUL: De ce numai pe săraci?

DR. GALÉN: Pentru că ei sînt mulți. Asta ar fi o practică colosală, omule! Știți, cel puțin aș putea dovedi pe o mulțime de cazuri, că boala albă e vindecabilă.

ZIARISTUL: Și pe bogați nu-i veți îngriji?

DR. GALÉN: Regret, domnule, dar n-aș putea. Bogații... ei sînt cei cu influența, nu? Dacă cei puternici și bogați ar dori cu adevărat pacea, ar obține-o. Și contează mai mult, înțelegeți?

ZIARISTUL: Nu vi se pare că sînteți nedrept cu cei bogați?

DR. GALÉN: Se poate, domnule. Știu. Dar nu vi se pare că și sărăcia e o nedreptate? N-ați observat că întotdeauna mor mult mai mulți oameni săraci decît

bogați? Și n-ar fi trebuit să fie așa, domnule, n-ar fi trebuit! Oricine are dreptul la viață, nu? Domnule, dacă s-ar cheltui pentru spitale cît se cheltuiește pentru vasele de război...

(Consilierul vine repede cu cel de-al doilea asistent.)

CONSILIERUL: Rog pe domnii ziariști să părăsească clinica. Domnul doctor Galén are o criză de nervi.

ZIARISTUL: Dar am vrea să-l mai ascultăm.

CONSILIERUL: Domnilor, dincolo de ușa aceasta este o boală infecțioasă. Este în interesul dumneavoastră să vă îndepărtați. Domnule asistent, condu pe domnii ziariști spre ieșire. *(Grupul de ziariști se îndepărtează.)* Ai înnebunit, Galén! Eu nu tolerez ca în clinica mea să aibă loc astfel de discuții, absurde și subversive — și mai ales într-o zi ca asta. Ar trebui să cer arestarea dumitale pe loc, pentru atițare la revoltă. Înțelegi? Din fericire, te iert fiindcă ești medic. Cred că ești prea surmenat. Vino cu mine, Naivule!

DR. GALÉN: De ce?

CONSILIERUL: Să-mi spui formula precisă a medicamentului dumitale. După aceea vei pleca să te odihnești. Ai mare nevoie de asta.

DR. GALÉN: Domnule consilier aulic, eu v-am spus dintru început condițiile mele, nu? Așa că...

CONSILIERUL: Așa că... ce? Hai, spune, ce se va întîmpla?

DR. GALÉN: Vă rog să mă iertați, dar eu... altminteri nu-mi pot divulga leacul, domnule consilier aulic.

CONSILIERUL: Trebuie să fii sau nebun, sau trădător de patrie, Galén! Îți cer stăruitor să te porți ca un medic. Datoria dumitale este să-i ajuți pe bolnavi. Restul... nu te privește.

DR. GALÉN: Dar, în calitatea mea de medic, doresc ca oamenii să nu se mai ucidă între ei...

CONSILIERUL: Iar eu interzic astfel de concepții în clinica mea. Noi nu servim aici întreaga omenire, ci știința și poporul nostru, domnule coleg. Nu uitați că sînteți într-o instituție a statului.

DR. GALÉN: Dar oare statul nostru nu ar putea să încheie și el o pace definitivă?

CONSILIERUL: Nu! Nu poate şi nu are voie! Domnule Galén, se vede că dumneata, ca orice om de origină străină, habar nu ai ce înseamnă viitorul poporului nostru. Şi acum, destul cu nebunia asta. Doctore Galén, ca şef al clinicii, îţi cer pentru ultima oară să-mi dai formula leacului dumitale!

DR. GALÉN: Regret foarte mult, domnule consilier aulic, dar... asta n-o pot face!

CONSILIERUL: ...Atunci, pleacă! Şi să nu mai intri niciodată în clinica mea!

DR. GALÉN: Bine, domnule consilier aulic! Să ştiţi însă că regret cu adevărat acest lucru.

CONSILIERUL: Şi eu, omule. Crezi că mie nu mi-e milă de bolnavii care vor muri mai departe de boala lui Cieng? Şi crezi că nu mi-e penibil cînd mă gîndesc la situaţia mea? Îţi dai seama? Am anunţat atît de solemn că avem leacul împotriva leprei şi acum totul s-a sfîrşit, iar eu... amin cu onoarea mea de om de ştiinţă, doctore Naivul. Ştiu prea bine ce ruşine mă aşteaptă! Dar prefer această înfrîngere, decît să admit... şantajul dumitale utopic, Galén! Prefer să moară toată lumea de lepră, decît să îngădui... în clinica mea o singură clipă... ciuma dumitale pacifistă.

DR. GALÉN: Cred că n-ar trebui... ca medic n-ar trebui să spuneţi aceasta!

CONSILIERUL: Eu nu sînt numai medic, domnule. Eu, slavă Domnului, îmi servesc şi ţara... Afară!

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

BARONUL KRÜG

Tabloul întîi

Pe înserat, familia este adunată în jurul mesei, sub lumina lămpii.

TATĂL *(citind ziarul):* Vezi, draga mea, au şi descoperit un medicament împotriva leprei ăşteia. Uite ce scrie aici!

MAMA: Slavă Domnului!

TATĂL: Cred şi eu! Vezi, eu am spus-o demult. În stadiul actual al civilizaţiei, nu se poate să fie lăsaţi să piară atît de mulţi oameni. Parcă cincizeci de ani reprezintă o vîrstă la care omul trebuie să moară? Acum pot să-ţi spun, draga mea, că mă bucur iarăşi că trăiesc. Oricum, tot îţi era teamă! Numai la noi au murit peste treizeci de colegi de boala asta albă, toţi oameni în jurul vîrstei de cincizeci de ani...

MAMA: Sărmanii!

TATĂL: Şi ca să ştii... Azi-dimineaţă m-a chemat chiar baronul Krüg şi mi-a spus: „Prietene, ne-a murit directorul contabilităţii; deocamdată vei conduce dumneata secţia de contabilitate, iar peste patrusprezece zile vei fi numit director". Ştii, am vrut să-ţi fac o surpriză şi să nu-ţi spun decît atunci cînd voi fi primit numirea, dar fiindcă azi e o zi mare, ţi-am spus-o. Ei, ce zici?

MAMA: Ştii, mă bucur foarte mult pentru tine.

TATĂL: Şi pentru tine nu? Gîndeşte-te, mamă, asta face un plus de douăsprezece mii pe an! Dacă mai ai acolo sticla de vin pe care ţi-am dăruit-o de ziua ta...

MAMA *(se ridică):* Să nu aşteptăm pînă vin şi copiii?

TATĂL: De ce să aşteptăm! Fata e pe undeva cu iubitul ei, iar băiatul trebuie să-şi dea mîine examenul de stat. Adu sticla încoace!

MAMA: Cum vrei tu.

(Iese.)

TATĂL *(citește ziarul):* ...Scrie aici că boala este mai periculoasă decît ciuma din Evul Mediu. Numai că azi nu mai trăim în Evul Mediu, frate! În vremea noastră lumea nu va muri atît de prosteşte. *(Citeşte mai departe.)* Mda, Mareşalul nostru e un adevărat erou. Eu n-aş fi avut curajul să intru la leproşi. Eu nu. *(Aruncă ziarul, se ridică şi umblă prin odaie, frecîndu-şi mîinile.)* Va să zică am ajuns directorul contabilităţii. Cu plecăciune, domnule director! Cum aţi dormit, domnule director? Aşa şi aşa. Vă puteţi închipui, am o mare răspundere...

MAMA *(aduce o sticlă de vin şi un singur pahar.)*

TATĂL: Doar un pahar? Tu nu vrei să bei cu mine?

MAMA: Nu, eu... Bea numai tu.

TATĂL: Atunci în sănătatea ta, draga mea. *(Bea.)* Nu-mi dai o sărutare?

MAMA: Nu, te rog, lasă-mă.

TATĂL *(umple paharul):* Directorul contabilităţii la Krüg... Frate, prin mîinile mele vor trece zilnic milioane, milioane! Milioane în cifre. Să ştii, aşa ceva n-ar putea să facă un ţingău. Şi se mai spune după aceea că oamenii trecuţi de cincizeci de ani ar fi inutili. O să vă arăt eu vouă cine-i inutil! *(Bea.)* Cine s-ar fi gîndit acum treizeci de ani, cînd am intrat în slujbă la Krüg, că o să ajung directorul contabilităţii! Draga mea, asta e carieră, nu glumă! E adevărat, m-am chinuit destul, am muncit cinstit. Mie, baronul Krüg îmi zice întotdeauna „prietene", şi nu „domnule Cutare sau Cutare" cum le spune celor tineri. „Prietene, deocamdată vei conduce dumneata direcţia contabilităţii." „Da, vă rog, domnule baron." Aşa cum mă auzi acum. Ştii, la cinci colegi le lăsa gura apă după postul ăsta. Şi, vezi, toţi au murit. Şi toţi de boala albă. Aproape ai putea să spui că...

MAMA: Ce?

TATĂL: Nimic, mă gîndeam doar... Cînd stai să te gîndeşti că acum se va mărita şi fata noastră, iubitul ei şi-a găsit totuşi o slujbă... Şi băiatul nostru va primi,

desigur, un post după ce-şi va termina examenul de stat... Ştii, draga mea, îţi spun aşa cum simt: trebuie să mulţumim lui Dumnezeu pentru lepra asta!

MAMA: Te rog, cum poţi vorbi astfel!

TATĂL: Dar aşa stau lucrurile. Vezi, noi am profitat şi mulţi alţii la fel. Draga mea, omul trebuie să fie recunoscător soartei. Dacă n-ar fi venit boala asta albă, nu ştiu, zău, dacă aş fi ajuns aşa de bine ca acum. Aşa se prezintă situaţia. Şi acum au găsit un medicament împotriva acestei boli. Nouă nu ni se mai poate întîmpla nimic. Ei, dar n-am isprăvit de citit... *(Ia ziarul.)* Ia te uită, eu spuneam mereu că profesorul Sigelius este un mare om de ştiinţă. Tocmai în clinica lui s-a făcut această descoperire. Mareşalul nostru i-a vizitat clinica, trebuie să citeşti şi tu. Scrie că a fost un moment sublim. Cred şi eu! L-am văzut cînd a trecut strada: zbura ca o săgeată. Este un om mare. Un ostaş fără seamăn, draga mea...

MAMA: Ia spune-mi, crezi că va fi război?...

TATĂL: Se înţelege că va fi. Ar fi un păcat de neiertat, dacă n-ar fi, cînd avem un comandant atît de strălucit. La noi, la concernul Krüg, se lucrează acum în trei schimburi numai muniţii. Nu cumva s-o spui cuiva, dar la noi s-a început fabricarea unui gaz nou... Se spune că este ceva formidabil. Baronul construieşte şase fabrici noi. Să ştii, este o dovadă de mare încredere să fii numit tocmai acum directorul contabilităţii. Îţi spun deschis, nici n-aş fi acceptat numirea asta, dacă nu ar fi vorba de o obligaţie patriotică. Crede-mă.

MAMA: Mă gîndesc numai... ca băiatul nostru să nu fie mobilizat şi el.

TATĂL: Nu-i nimic, trebuie să-şi facă şi el datoria, draga mea. *(Bea.)* De altfel, e prea slab pentru serviciul militar. N-avea nici o grijă, viitorul război nu va dura nici o săptămînă. Inamicul va fi făcut praf şi pulbere mai înainte chiar de a fi aflat că a izbucnit războiul. Aşa se procedează acuşi. Ei, dar lasă-mă să citesc.

(Pauză.)

TATĂL *(aruncă ziarul):* Lua-l-ar dracu de pezevenchi! Cum e posibil să se admită aşa ceva... Mare mirare că ziarele

tipăresc astfel de lucruri. Eu aş porunci ca mizerabilul ăsta să fie arestat şi împuşcat. Ăsta-i sigur un trădător!

MAMA: Cine, tăticule?

TATĂL: Uite ce scrie... Medicamentul acesta a fost descoperit de un oarecare doctor Galén. Şi el nu vrea să-l pună la dispoziţia nici unui stat, care nu este decis să încheie o pace veşnică...

MAMA: Socoţi că asta e rău?

TATĂL: Auzi întrebare!... Astăzi nici un stat n-ar mai putea s-o facă! Ce, am cheltuit fără rost atîtea miliarde pentru înarmare? Pace veşnică! Asta e pur şi simplu o crimă! Ar însemna să închizi toate întreprinderile Krüg, nu? Şi două sute de mii de oameni să fie azvîrliţi pe drumuri, aşa judeci tu? Şi mai mă întrebi dacă e rău! Nemernicul ăsta trebuie închis. Asta e o aţiţare la revoltă, să vorbeşti, în vremurile astea, de pace. Cu ce drept îşi îngăduie ticălosul ăsta să ceară ca de dragul lui să dezarmeze lumea întreagă?!

MAMA: Dar dacă el a descoperit medicamentul ăsta...

TATĂL: Asta mai rămîne de văzut. Eu cred că ticălosul ăsta nici nu-i doctor, ci un agent secret şi provocător, plătit de un stat străin. Ei, ce vorbeşti, domnule, să bage de seamă cu el! Să fie închis fără multă vorbă şi după aceea silit să mărturisească adevărul... Aşa trebuie procedat!

MAMA: Dar dacă omul ăsta are într-adevăr medicamentul?...

(Pune mîna pe ziar.)

TATĂL: Cu atît mai rău. I-aş pune degetele în menghini şi aş strînge pînă cînd nemernicul ăsta ar spune tot... Avem azi destule mijloace ca să constrîngem oamenii să vorbească! Tu crezi că netrebnicul ăsta ar putea să ne lase să crăpăm de lepră numai de dragul unei utopii idioate cum e pacea? Frumos umanitarism ar mai fi ăsta!

MAMA *(citind ziarul)*: Doctorul ăsta spune doar că vrea să fie desfiinţat măcelul.

TATĂL: Pungaşul! Ca şi cum gloria poporului nu contează! Şi... dacă statul nostru are nevoie de un teritoriu mai mare, există cineva să i-l cedeze de bunăvoie? Cine vorbeşte împotriva măcelului, vorbeşte împotriva intereselor sfinte ale patriei, mă înţelegi?

MAMA: Nu, tată, nu înțeleg... Eu aș dori să fie pace... în interesul nostru al tuturor.

TATĂL: Draga mea, nu vreau să mă cert cu tine, dar... îți vorbesc clar, dacă aș avea de ales... între boala asta albă și pacea veșnică, atunci aș prefera mai degrabă boala. Cred că acum te-am lămurit.

MAMA: ...Fie cum crezi tu, tăticule.

TATĂL: Ia spune-mi, ce ai? Ce-i cu tine? De ce porți șalul ăsta? Ți-e frig?

MAMA: Nu, de loc.

TATĂL: Atunci, scoate-l, ai să răcești. Ia să văd!

(Îi smulge șalul.)

MAMA *(Se scoală, fără să spună vreun cuvînt, în picioare.)*

TATĂL: Doamne Isuse Cristoase, mamă!... Mamă, ai o pată albă pe gît!

CORTINA

Tabloul al doilea

În fața ușii cabinetului medical al doctorului Galén, un pîlc de leproși fac coadă. Tatăl și mama, ultimii din coadă.

PRIMUL LEPROS *(din actul întîi):* Uită-te, aici pe gît...

AL DOILEA LEPROS *(din actul întîi):* E mult mai bine.

PRIMUL LEPROS: Te cred. Doctorul a spus că vindecarea progresează foarte frumos.

AL DOILEA LEPROS: Cînd m-a văzut ultima dată, mi-a spus și mie că se și observă o schimbare. Mi s-a micșorat foarte mult pata.

PRIMUL LEPROS: Ei, vezi, prostule!

AL DOILEA LEPROS: La început n-a vrut să mă primească. Spunea: „Dacă ești brutar, atunci nu ești om sărac; eu tratez numai pe săraci". Dar i-am zis: „Domnule doctor, dacă brutarul are lepră, atunci nimeni nu mai cumpără de la el nici o chiflă; situația mea e deci

mai proastă decît a unui cerşetor". Aşa că, în sfîrşit, m-a primit...

(Intră în cabinet.)

TATĂL: Vezi, mamă, totuşi, pînă la urmă, l-a primit. Şi era vorba de un brutar.

MAMA: Dumnezeule, mi-e teamă...

TATĂL: Cad în genunchi în faţa lui şi-i spun: „Domnule doctor, fie-vă milă de noi, avem copii necăpătuiţi... Doar nu-i un păcat dacă omul a ajuns prin muncă cinstită la o poziţie mai înaltă! Am răbdat toată viaţa! Doctorul ăsta nu poate să fie atît de hain.

MAMA: Se spune însă că tratează doar pe cei foarte săraci!

TATĂL: Aş vrea s-o văd şi pe-asta! Să nu te primească! I-aş spune eu cîteva...

MAMA: Te rog să nu te înfurii în faţa lui!

TATĂL: Firește că nu! Dar am să-i spun limpede care e datoria lui de om. Am să-i zic: „Domnule doctor... oricît ar costa... e vorba de soţia mea..."

(Iese doctorul Galén.)

DR. GALÉN: Ce... doriţi?

TATĂL: Domnule doctor... dacă vreţi să fiţi aşa de bun... soţia mea care e aici...

DR. GALÉN: Cine sînteţi dumneavoastră?

TATĂL: Eu, mă rog... eu sînt directorul contabilităţii... întreprinderilor Krüg.

DR. GALÉN: Întreprinderilor Krüg? Îmi pare rău, dar nu pot face nimic... tratez numai pe săraci. Ştiţi doar...

TATĂL: Domnule doctor, fie-vă milă de noi! Vă vom binecuvînta toată viaţa...

DR. GALÉN: Vă rog să mă credeţi, nu pot... Eu, în adevăr, nu tratez decît pe cei săraci. Săracii mei nu pot face nimic, pe cînd ceilalţi ar putea mult mai uşor...

TATĂL: Mă rog, sînt dispus să fac orice... oricît ar costa.

DR. GALÉN: Înţelegeţi, cei bogaţi au mai multe şanse să împiedice pregătirea războaielor. Ei au un cuvînt de spus... au o influenţă mai mare... Spuneţi-le să facă cu toţii uz de influenţa lor...

TATĂL: Domnule doctor, eu aş dori asta, dar personal nu pot face nimic...

DR. GALÉN: Da, da... aşa spun toţi! Dar ascultaţi-mă pe mine, dacă i-aţi spune baronului Krüg să nu mai fabrice tunuri şi muniţii... Dacă l-aţi atrage pe baronul Krüg de partea noastră...

TATĂL: Dar asta nu e cu putinţă, domnule doctor... Cum aş îndrăzni eu... Asta-i absolut exclus!

DR. GALÉN: Vedeţi? Eu cum să pot atunci? Regret foarte mult... dar nu-i nimic de făcut.

TATĂL: Domnule doctor, vă rog, măcar dintr-o datorie umană...

DR. GALÉN: Aşa e, vedeţi... Eu mi-am asumat această datorie, domnule, tocmai asta-i problema... E foarte greu... nu-i aşa... Ascultaţi-mă, dacă aţi renunţa la serviciul ce-l deţineţi la baronul Krüg... dacă i-aţi spune că nu mai vreţi să lucraţi pentru muniţiile lui...

TATĂL: Şi din ce să trăiesc?

DR. GALÉN: Ei, vedeţi că şi dumneavoastră trăiţi de pe urma războiului?

TATĂL: Dacă aş găsi într-alt loc un post de contabil şef... Domnule doctor, omul abia la bătrîneţe îşi ajunge ţinta. Aşa ceva nu-mi puteţi cere!

DR. GALÉN: Da, îmi dau seama... nu poţi cere nimic oamenilor. Asta e, nu-i nimic de făcut!... La revedere, domnule, regret.

(Pleacă.)

MAMA: Ai văzut, ai văzut...

TATĂL: Vino! E un mizerabil, un om fără inimă! Ar dori să mă facă să renunţ la un post atît de important!

CORTINA

Tabloul al treilea

Biroul consilierului aulic.

CONSILIERUL AULIC *(stînd lîngă uşă):* Poftim, intraţi, scumpe baroane Krüg.

BARONUL KRÜG *(intrînd)*: Vă mulțumesc, dragă consiliere. Credeam că nici n-am să mai ajung pînă la dumneavoastră.

CONSILIERUL: Cred și eu! În vremurile de azi... Poftim, luați loc. Aveți mari răspunderi în momentele astea, nu-i așa?

BARONUL KRÜG: Da, grozav de mari. Aveți dreptate.

CONSILIERUL: Ei, dar trăim timpuri mărețe.

BARONUL KRÜG: Cum mărețe? Aha, vă gîndiți în sens politic. Da, da, timpuri mărețe. Mărețe și grele.

CONSILIERUL: Pentru dumneavoastră sînt, desigur, grele, domnule baron.

BARONUL KRÜG: De ce?

CONSILIERUL: Mă gîndesc... la pregătirea războiului care, slavă Domnului, pare inevitabil. Să conduci în astfel de timpuri întreprinderile Krüg, nu-i o jucărie...

BARONUL KRÜG: Așa-i, aveți dreptate... Uite, domnule consilier, m-am gîndit să donez clinicii dumneavoastră o sumă de bani... pentru cercetarea bolii albe.

CONSILIERUL: Asta este caracteristic baronului Krüg. Chiar în timpuri atît de grele și încordate să se gîndească la scopuri științifice... Totdeauna la fel de generos. Desigur, domnule baron, acceptăm cu dragă inimă și, în măsura posibilităților noastre, vom folosi acest dar pentru viitoarele cercetări...

BARONUL KRÜG: Vă mulțumesc.

(Depune pe masă un plic voluminos.)

CONSILIERUL: Să vă dau o chitanță?

BARONUL KRÜG: Nu-i nevoie. Și în ce stadiu sînt, dragă Sigelius, cercetările în...

CONSILIERUL: În boala lui Cieng? Hm. Boala se răspîndește din ce în ce mai mult. Noroc că oamenii se gîndesc azi mai mult la viitorul război decît la boala albă. Lumea este foarte optimistă, domnule baron Krüg. Are încredere absolută.

BARONUL KRÜG: Va să zică, oamenii sînt convinși că boala va fi făcută inofensivă?

CONSILIERUL: Nu, nu. Că vom cîștiga războiul. Întregul popor are încredere în persoana Mareșalului, în dumnea-

voastră și în brava noastră armată. N-a existat niciodată un moment mai prielnic...

BARONUL KRÜG: Și pînă acum nu s-a descoperit nici un medicament?...

CONSILIERUL: Nu, pînă azi, încă nu. Doar preparatul lui Galén. Firește, cercetările continuă stăruitor...

BARONUL KRÜG: Și ce face fostul dumneavoastră asistent? Se spune că bolnavii fac coadă la el. Se pare că el tratează boala după metoda clinicii Lilienthal.

CONSILIERUL: Mofturi, simple mofturi, domnule baron. Între noi fie vorba, nu-i nimic serios. Îmi pare bine că am scăpat de individul ăsta.

BARONUL KRÜG: M-da! Cam asta doream să știu... În treacăt fie zis... ce face acest... doctor Galén?

CONSILIERUL: Își tratează sărmanii. Să știți, asta nu-i altceva decît un gest demagogic... dar rezultatele obținute de acest nebun sînt pozitive...

BARONUL KRÜG: Sigure?

CONSILIERUL: Din păcate, aproape sută la sută. E bine că la noi lumea este foarte înțeleaptă. Nebunul de Galén a crezut că va putea șantaja cu ajutorul medicamentului lui... în favoarea utopiei lui neroade. Și, vedeți, nu l-a urmat aproape nimeni... desigur din păturile sociale superioare. Între noi fie vorba, poliția cercetează în mod discret pe cei care merg la el... Acum s-a dovedit că poporul nostru este patriot. El îl boicotează, ca să zic așa, pe Galén împreună cu medicamentul lui miraculos... Asta-i demn de admirație, nu sînteți de aceeași părere?

BARONUL KRÜG: Desigur, așa e... Doctorul Galén refuză, așadar, din principiu... să trateze pe cei bogați, nu-i așa?

CONSILIERUL: Chiar așa! E un fanatic. Norocul nostru e că avem pe tînărul acela care a fost asistent în clinica mea. Toată clientela selectă îl asaltează... Se spune că el ar fi luat de la noi rețeta secretă a lui Galén... E drept că n-a obținut nici un rezultat pozitiv... dar în schimb are o clientelă strălucită. Iar despre Galén aproape nu se mai vorbește. A dispărut în gloata calicilor lui... și încă mai aiurează despre pacea veșnică. Asta-i ideea lui fixă! În calitatea mea de medic, sînt

de părere că ar trebui să fie internat într-un spital de alienaţi mintali.

BARONUL KRÜG: Deci în această situaţie... nu se poate face nimic împotriva bolii albe, nu este aşa?

CONSILIERUL: Dimpotrivă, domnule baron. Slavă Domnului, se poate face ceva! Zilele astea am reuşit să obţin un frumos succes; acuma sînt speranţe că în curînd vom reuşi să limităm răspîndirea bolii lui Cieng.

BARONUL KRÜG: Îmi pare bine să aud aceasta, dragă Sigelius. Într-adevăr, îmi pare bine... Şi cu ce fel de mijloace o veţi realiza?

CONSILIERUL: Deocamdată chestiunea este strict confidenţială, totuşi... Pe scurt, peste cîteva zile se va publica o dispoziţie care va reglementa izolarea obligatorie a aşa-zişilor leproşi. Aceasta e opera mea, domnule baron. Chiar Mareşalul mi-a făgăduit că se va interesa de această problemă... Asta constituie cel mai mare succes dobîndit împotriva bolii Cieng, în lumea întreagă.

BARONUL KRÜG: Desigur, fără îndoială... un frumos succes. Şi la ce fel de izolare vă gîndiţi?

CONSILIERUL: Lagăre, domnule baron. Fiecare bolnav, orice persoană, pe care va apărea pata albă, va fi transportată în lagăre bine păzite.

BARONUL KRÜG: Am înţeles. Acolo va fi lăsat să moară cu încetul.

CONSILIERUL: Da, însă sub supraveghere medicală. Boala lui Cieng este o infecţie, care este transmisă mai departe de fiecare bolnav. Trebuie să ne ferim de această infecţie pe noi, şi să-i ferim şi pe ceilalţi, dragă baroane. Orice sentimentalism ar constitui o crimă. Cine va încerca să fugă din lagăr va fi împuşcat. Fiecare cetăţean de peste patruzeci de ani va trebui să se prezinte lunar la un control medical obligatoriu. Infecţia va fi combătută, folosind forţa. Altă scăpare nu există.

BARONUL KRÜG: ...S-ar putea să aveţi dreptate, dragă Sigelius. Păcat că nu aţi reuşit mai devreme.

CONSILIERUL: Da, mare păcat. Cu medicamentul stupid al lui Galén am pierdut ceva timp; în intervalul acesta, boala albă s-a răspîndit. Nu mai putem amîna izolarea

celor bolnavi între sîrme ghimpate. Şi nu trebuie să se facă nici o excepţie...

BARONUL KRÜG *(se ridică în picioare):* Desigur. Mai ales să nu se permită nici o excepţie. Vă mulţumesc, dragă domnule consilier.

CONSILIERUL *(se ridică în picioare):* Ce este, nu vă simţiţi bine, domnule baron? Îmi permiteţi...

BARONUL KRÜG *(îşi desface cămaşa la piept):* Vă rog, uitaţi-vă aici, dragă Sigelius...

CONSILIERUL: Daţi-mi voie, pentru Dumnezeu! *(Îl întoarce spre lumină şi examinează pieptul baronului. Îi atinge pieptul cu cuţitul de tăiat hîrtie.)* Nu simţiţi nimica? *(După o scurtă pauză.)* Vă puteţi îmbrăca, domnule baron.

BARONUL KRÜG: Este deci...?

CONSILIERUL: Deocamdată nu se ştie... doar o mică pată albă... Pare-se o uşoară dermatoză...

BARONUL KRÜG: Şi dumneavoastră mă sfătuiţi...

CONSILIERUL *(face un gest neputincios):* Dacă doctorul Galén ar putea fi cumva convins... ca să examineze pe domnul baron...

BARONUL KRÜG: Vă mulţumesc, domnule Sigelius. Nu trebuie să vă strîng mîna, nu-i aşa?

CONSILIERUL: ...Nimănui, domnule baron. Să nu mai strîngeţi nimănui mîna.

BARONUL KRÜG *(în pragul uşii):* Spuneaţi că dispoziţia... cu privire la bolnavi... va apărea în curînd? Trebuie, deci, să dispun ca în fabricile mele să fie mărită producţia de sîrmă ghimpată.

CORTINA

Tabloul al patrulea

Cabinetul medical al doctorului Galén.

DR. GALÉN: Ascultă-mă, omule, totul merge bine. Te poţi îmbrăca.

LEPROSUL *(din actul întîi):* Şi cînd trebuie să mai vin, domnule doctor?

(Se îmbracă în dosul unui paravan.)

DR. GALÉN: Peste două săptămîni, să mai văd, nu? Iar după aceea, cred că nu va mai fi necesar... *(Deschide uşa.)* Următorul!

(Intră baronul Krüg, neras, în haine de cerşetor.)

DR. GALÉN: Ce-i cu dumneata?

BARONUL KRÜG: Domnule doctor, sînt bolnav de boala aia albă...

DR. GALÉN: Jos cămaşa... Şi dumneata de colo, ce faci? Îmbracă-te mai repede, omule...

LEPROSUL: Domnule doctor, eu aş vrea... Ce vă datorez?

DR. GALÉN: Mai trebuie să vii încă o dată.

LEPROSUL: Atunci, deocamdată, vă mulţumesc foarte mult.

(Se strecoară afară.)

DR. GALÉN *(adresîndu-se baronului Krug):* Ia să văd, omule. *(Îl examinează.)* Ascultă-mă, cazul nu este încă prea grav. Ce-i drept, e vorba de boala albă, dar... Cine eşti?

BARONUL KRÜG: N-am servici, domnule doctor. Am lucrat la uzina metalurgică...

DR. GALÉN: Şi acum?

BARONUL KRÜG: Pe unde se nimereşte... Am auzit că domnul doctor ajută pe cei săraci...

DR. GALÉN: Ascultă-mă, ai nevoie de un tratament de patrusprezece zile... În patrusprezece zile ai putea fi vindecat. Eu ţi-aş face şase injecţii... Eşti în stare să plăteşti şase injecţii?

BARONUL KRÜG: Sigur că da... Adică depinde, cît ar costa...

DR. GALÉN: Ar costa... foarte mult, domnule baron Krüg.

BARONUL KRÜG: Dar domnule doctor... Eu nu sînt nici un baron Krüg...

DR. GALÉN: Uite ce e, domnule, aşa nu merge şi... în felul ăsta nu putem discuta mai departe. Ar fi păcat să ne pierdem vremea. Nu sînteţi de aceeaşi părere?

BARONUL KRÜG: Aveţi dreptate, doctore. Păcat de timp. Ştiu foarte bine că dumneavoastră trataţi... numai

pe oamenii săraci. Dar dacă m-ați trata și pe mine, eu aș pune... la dispoziția dumneavoastră personală... să zicem... un milion?

DR. GALÉN *(mirat):* Un milion?

BARONUL KRÜG: Aveți dreptate. Cinci milioane. Doctore, asta-i o sumă respectabilă... Am spus zece milioane, nu-i așa? Cu zece milioane se pot face multe... De pildă, dacă vă gîndiți la o anumită propagandă...

DR. GALÉN: Stați un moment... Ați spus... zece milioane?

BARONUL KRÜG: Douăzeci.

DR. GALÉN: Pentru propagandă în favoarea păcii?

BARONUL KRÜG: Pentru orice doriți. Domnule, cu această sumă puteți cumpăra presa... Pe mine, propaganda mea nu mă costă atîta nici în timp de un an.

DR. GALÉN *(uimit):* Spuneți-mi, să coste atîția bani, ca să se scrie... pentru pace?

BARONUL KRÜG: Desigur. Ca să se scrie pentru pace... sau pentru război costă uneori o grămadă de parale.

DR. GALÉN: Vedeți, așa ceva nu mi-a trecut prin cap... *(Spală seringa de injecție în alcool și-o ține în flacăra unei spirtiere.)* Aici, omul nu află niciodată nimic... Și vă rog, cum trebuie procedat?

BARONUL KRÜG: Trebuie să ai relații.

DR. GALÉN: Dumnezeule, și eu... Trebuie să fie foarte dificil să ai relații, nu ? Asta cere enorm de mult timp, nu-i așa?

BARONUL KRÜG: Într-adevăr. Aproape o viață întreagă.

DR. GALÉN: Atunci, eu nici nu știu cum aș putea... *(Înmoaie o bucățică de vată în benzină.)* Vă rog, domnule baron Krüg, n-ați vrea să vă ocupați chiar dumneavoastră de aceasta?

BARONUL KRÜG: Vă gîndiți... să organizez propaganda pentru pacea perpetuă?

DR. GALÉN: Da, să organizați propaganda *(Șterge cu vată o bucățică de piele de pe antebraț.)* Dumneavoastră aveți relații... Iar eu, după cum vedeți... În schimb, eu v-aș vindeca.

BARONUL KRÜG: Vă cer iertare, domnule doctor, dar nu cred că m-aș pricepe la așa ceva!

DR. GALÉN: Nu? *(Aruncă bucăţica de vată.)* Vedeţi, domnule... este ciudat, dumneavoastră sînteţi... în felul dumneavoastră... un om extraordinar de cinstit.

BARONUL KRÜG: Se poate. Dar şi dumneavoastră sînteţi un om extraordinar de naiv, domnule doctor. Dumneavoastră credeţi că puteţi singur, absolut singur, pe socoteala dumneavoastră, să impuneţi pacea...

DR. GALÉN: Nu, domnule, nu singur. Am un aliat foarte puternic, ştiţi doar!

BARONUL KRÜG: Ştiu, boala albă. Şi frica. Omule, ai dreptate, mi-e frică... Doamne Isuse Cristoase, mi-e frică! Ei, dar dacă doar frica singură ar putea să-i stăpînească pe oameni, atunci n-ar mai fi niciodată războaie. Credeţi dumneavoastră că majoritatea oamenilor nu se tem de război? Şi vedeţi... totuşi, va fi... întotdeauna vor fi războaie.

DR. GALÉN *(ia seringa în mînă):* Atunci, vă rog, cum ar putea fi influenţaţi oamenii?

BARONUL KRÜG: Nu ştiu. Eu am încercat, de obicei, cu bani. Şi rareori am dat greş, doctore. Eu nu pot să vă ofer altceva... decît bani. Şi vă fac, după cum vă exprimaţi chiar dumneavoastră, în felul meu... o propunere cinstită. Douăzeci... treizeci de milioane, în schimbul unei singure vieţi!

DR. GALÉN: Vă este... atît de frică de boala albă?

(Trage medicamentul în seringă.)

BARONUL KRÜG: Da...

DR. GALÉN: Îmi pare foarte, foarte rău... *(Se apropie de baronul Krüg cu seringa în mînă.)* Ascultaţi-mă, n-aţi putea... să opriţi fabricarea armelor şi muniţiilor în întreprinderile dumneavoastră?

BARONUL KRÜG: ...N-aş putea.

DR. GALÉN: Doamne, grea problemă... În definitiv, ce-mi puteţi oferi atunci?

BARONUL KRÜG: ...Doar bani.

DR. GALÉN: Dar vedeţi şi dumneavoastră foarte bine că eu n-aş şti cum... *(Pune seringa pe masă.)* Nu, aceasta n-ar avea nici un rost... nici un rost, vă daţi seama şi dumneavoastră...

BARONUL KRÜG: Atunci, nu vreți să-mi aplicați tratamentul?

DR. GALÉN: Regret foarte mult... Vă puteți îmbrăca, domnule baron.

BARONUL KRÜG: Atunci ăsta-i... sfîrșitul. Doamne Isuse Cristoase... Doamne Isuse Cristoase, care ai fost răstignit pe cruce!

DR. GALÉN: O să mai reveniți, domnule.

BARONUL KRÜG *(se îmbracă în dosul paravanului):* Să mai vin... să mai vin încă o dată?

DR. GALÉN: Da. Și puteți să citiți colo, în fund, cît costă o consultație.

BARONUL KRÜG *(ieșind, încheindu-și nasturii):* Doctore, mi se pare... că nu sînteți chiar atît de naiv.

DR. GALÉN: După ce vă veți răzgîndi... veți reveni. *(Deschide ușa.)* Următorul!

CORTINA

Tabloul al cincilea

Biroul Mareșalului

AGHIOTANTUL *(intră):* Domnul baron Krüg.

MAREȘALUL *(scrie la biroul său):* Să intre.

AGHIOTANTUL *(îl introduce pe baronul Krüg și se retrage.)*

MAREȘALUL *(scriind):* Ia loc, dragă domnule baron. Termin imediat. *(Pune tocul la o parte.)* Te-am chemat să-mi prezinți dumneata personal raportul. Cum stăm?

BARONUL KRÜG: Am făcut tot ce am putut, excelență... Am recalculat toate posibilitățile...

MAREȘALUL: Și rezultatul?...

BARONUL KRÜG: Nu sînt încă mulțumit. Optzeci de tancuri grele pe zi.

MAREȘALUL: În loc de cele șaizeci și cinci cerute?

BARONUL KRÜG: Da. Apoi, șapte avioane de vînătoare pe zi. O sută douăzeci de avioane de bombardament...

Capacitatea de producție ar trebui sporită mai mult acum. Nu vom fabrica numai pentru armata noastră...

MAREȘALUL: Da, da, desigur. Și mai departe?

BARONUL KRÜG: În privința muniților stăm binișor. Putem livra cu treizeci la sută mai mult decît o cere Marele Stat Major...

MAREȘALUL: Și gazul C?

BARONUL KRÜG: În orice cantitate. Ieri am avut un accident... La un atelier a crăpat un recipient...

MAREȘALUL: Cîți morți?

BARONUL KRÜG: Toți. Patruzeci de fete și trei bărbați. Moartea a fost fulgerătoare.

MAREȘALUL: E trist, dar, de altfel, un rezultat foarte frumos. Te felicit, dragă Krüg.

BARONUL KRÜG: Mulțumirile mele, excelență.

MAREȘALUL: Va să zică, în direcția asta totul e pregătit...

BARONUL KRÜG: Da, excelență.

MAREȘALUL: Știam bine că mă pot bizui pe dumneata. În altă ordine de idei: ce mai face nepotul dumitale?

BARONUL KRÜG: Mulțumesc, excelență, este sănătos.

MAREȘALUL: Fiica mea vorbește adesea de el. Mi se pare, dragă baroane, că ne vom încuscri... Ce părere ai?

BARONUL KRÜG *(se ridică în picioare):* Ar fi o mare cinste pentru mine, excelență.

MAREȘALUL *(se ridică în picioare):* Pentru mine, o sinceră bucurie, domnule Krüg. Mai ales că fără sprijinul dumitale nu aș fi devenit ceea ce sînt... Așa ceva nu se uită, prietene.

BARONUL KRÜG: A fost doar datoria mea, excelență. Am făcut-o din dragoste pentru țară... Și... în interesul concernului meu industrial.

MAREȘALUL *(se apropie de baron):* Îți aduci aminte, Krüg, cum ne-am strîns mîna atunci, înainte de a porni cu soldații mei împotriva guvernului?

BARONUL KRÜG: Domnule Mareșal, asemenea zile nu se uită!

MAREȘALUL: Atunci, vechiul meu prieten, să ne strîngem mîinile și acum... Înaintea unei campanii mai mari și mai glorioase.

(Îi întinde mîna.)

BARONUL KRÜG *(se dă înapoi):* Nu pot să vă strîng mîna, excelență.
MAREȘALUL: De ce?
BARONUL KRÜG: Excelență, eu sînt... lepros...
MAREȘALUL *(se dă înapoi):* Pentru Dumnezeu, Krüg... ai fost la Sigelius?...
BARONUL KRÜG: Am fost.
MAREȘALUL: Și?...
BARONUL KRÜG: M-a trimis... la doctorul Galén. Am fost... și acolo.
MAREȘALUL: Și ce-a spus Galén?
BARONUL KRÜG: Că mă pot vindeca în timp de patrusprezece zile.
MAREȘALUL: Slavă Domnului! Nici nu-ți poți închipui ce bine îmi pare... Ei, vezi, prietene, vei fi iarăși sănătos!
BARONUL KRÜG: Desigur, dacă voi îndeplini o condiție.
MAREȘALUL: Krüg, trebuie s-o îndeplinești! Chiar eu îți ordon... Avem prea mare nevoie de dumneata, domnule baron Krüg, indiferent cît va costa. Ce fel de condiție trebuie să îndeplinești?
BARONUL KRÜG: ...Atîta doar: să opresc în fabricile mele producția de armament.
MAREȘALUL: ...Ah, așa?! Se vede că Galén ăsta este într-adevăr nebun.
BARONUL KRÜG: Se poate. În ochii dumneavoastră, excelență, desigur.
MAREȘALUL: Și în ochii dumitale, nu?
BARONUL KRÜG: Domnul Mareșal mă va ierta, dar eu privesc problema aceasta... dintr-un punct de vedere cu totul special...
MAREȘALUL: Krüg, dar este exclus ca fabricile dumitale să oprească livrarea...
BARONUL KRÜG: Din punct de vedere tehnic, nu este imposibil, excelență.
MAREȘALUL: Dar din punct de vedere politic, da. Trebuie să-l convingeți pe Galén să nu stăruie în sensul acesta.
BARONUL KRÜG: Singura condiție pe care o pune... este pacea.
MAREȘALUL: Copilărie! Nu putem admite să ne impună condiții un utopist oarecare!... Uite care e părerea mea, Krüg: mi-ai spus că el te poate vindeca în

patrusprezece zile? Să presupunem că timp de patrusprezece zile oprești fabricarea materialului de război... Desigur, ar fi un lucru foarte neplăcut, dar ce putem face! Am proclama că facem un gest pașnic... că mai facem încă o încercare de a soluționa diferendele dintre state, prin tratative... Da, desigur, pentru dumneata, Krüg, aș face acest lucru. Și imediat cum te vei însănătoși...

BARONUL KRÜG: Vă mulțumesc, excelență, dar ăsta ar fi un joc necinstit.

MAREȘALUL: Baroane, în timp de război n-are importanță cum joci.

BARONUL KRÜG: Știu bine, excelență, dar Galén ăsta nu-i atît de prost. El ar putea prelungi tratamentul...

MAREȘALUL: Ai dreptate, vei fi în mîinile lui. Atunci, spune, domnule Krüg, dumneata ce părere ai?...

BARONUL KRÜG: Excelență, azi-noapte m-am hotărît... să accept condiția pusă de Galén.

MAREȘALUL: Krüg, asta e nebunie!

BARONUL KRÜG: Da, frica este nebunie, excelență.

MAREȘALUL: Ți-e chiar atît de frică?

(Baronul dă din umeri, neputincios.)

MAREȘALUL *(ia loc la masă):* În cazul acesta... din păcate, problema este foarte grea.

BARONUL KRÜG: Domnule Mareșal, dacă ați ști... Cînd frica te-a pătruns pînă în măduva oaselor... te cuprinde un fel de dezgust... E îngrozitor! Mă văd mereu pe mine însumi strigînd de după sîrma ghimpată... Pentru numele lui Dumnezeu, ajutor, oameni buni! Doamne Dumnezeule, nimeni nu va avea milă de mine...

MAREȘALUL: Îmi ești drag, domnule Krüg. Te iubesc ca pe un frate. Ce să fac pentru dumneata?

BARONUL KRÜG: Faceți pace, excelență... Faceți pace! Salvați-mă, salvați-ne pe toți... *(Cade în genunchi.)* Mareșale, salvați-mă!

MAREȘALUL *(se ridică în picioare):* Ridică-te, baroane Krüg.

BARONUL KRÜG *(se ridică în picioare):* Da, excelență.

MAREȘALUL: Baron Krüg, trebuie să măriți producția materialului de război. Nu sînt mulțumit cu cifrele ce mi-ați raportat. Mai mult, mai mult, înțelegi?

BARONUL KRÜG: La ordinele dumneavoastră, excelență.
MAREȘALUL: Sper că îți vei îndeplini datoria față de patrie pînă la capăt.
BARONUL KRÜG: Desigur, excelență.
MAREȘALUL *(se apropie de birou):* Dă-mi mîna și promite-mi că îți vei face datoria.
BARONUL KRÜG: Nu, mareșale! Sînt lepros.
MAREȘALUL: Nu mi-e frică, Krüg. În clipa cînd aș simți ce e frica, n-aș mai fi... conducător. Dă-mi mîna, baroane Krüg.
BARONUL KRÜG *(îi întinde mîna, șovăielnic):* Mareșale... la ordinele dumneavoastră.
MAREȘALUL: Îți mulțumesc, baroane Krüg.

(Baronul Krüg iese afară, clătinîndu-se.)
(Mareșalul sună.)

AGHIOTANTUL *(apare în ușă):* Ordonați, excelență.
MAREȘALUL: Trebuie să mi-l găsești pe doctorul Galén.

CORTINA

Tabloul al șaselea

Același cabinet de lucru al Mareșalului

AGHIOTANTUL *(în ușă):* Doctorul Galén.
MAREȘALUL *(scriind):* Să intre.

(Aghiotantul îl introduce pe doctorul Galén. Amîndoi rămîn în picioare lîngă ușă. Mareșalul continuă să scrie.)

MAREȘALUL *(după o pauză):* Doctorul Galén?
DR. GALÉN *(speriat):* La dispoziția dumneavoastră, domnule consilier aulic.
AGHIOTANTUL *(îi șoptește):* Excelență.
DR. GALÉN: Adică, excelență, nu-i așa?
MAREȘALUL *(scriind mai departe):* Apropie-te.

DR. GALÉN: La ordinele dumneavoastră, domnule... excelenţă.

(Se apropie cu un pas.)

MAREŞALUL *(pune creionul pe masă şi-i aruncă o privire scurtă):* Am ţinut să te felicit, doctore Galén, pentru succesele dumitale în tratamentul bolii albe... Sînt informat... prin serviciile mele... despre rezultatele dobîndite. *(Ia în mînă un dosar cu acte.)* Rezultatele au fost verificate, doctore. Este un lucru uimitor.

DR. GALÉN *(zăpăcit şi mişcat):* Vă mulţumesc prea supus, domnule... excelenţă.

MAREŞALUL: Am pregătit aici un fel de proiect... Vreau să transform spitalul Sfîntului Duh într-un institut pentru combaterea bolii lui Cieng. Vei primi postul de medic-şef, doctore Galén.

DR. GALÉN: Dar eu... asta nu s-ar putea, domnule... eu am o anumită clientelă, excelenţă, nu e aşa... Vă rog, credeţi-mă, într-adevăr n-aş putea.

MAREŞALUL: Consider-o un ordin, dragă domnule Galén.

DR. GALÉN: Aş primi cu dragă inimă, excelenţă... Eu însă nu pot conduce... Nici n-am experienţa necesară, nu-i aşa?

MAREŞALUL: Atunci o să ţi-o spun altfel. *(Se uită la aghiotant, care se retrage.)* Dumneata ai refuzat să-l tratezi pe baronul Krüg.

DR. GALÉN: Asta nu, vă rog. Eu doar... am pus o anumită condiţie...

MAREŞALUL: Ştiu. Îl vei trata totuşi pe baronul Krüg... fără nici o condiţie, doctore Galén.

DR. GALÉN: Regret foarte mult, domnule... excelenţă... dar asta, din păcate, este imposibil... Eu... eu trebuie să menţin condiţia pusă de mine...

MAREŞALUL: Doctore, există mijloace prin care oamenii pot fi constrînşi... să îndeplinească ordinele primite.

DR. GALÉN: Desigur, dumneavoastră puteţi dispune să fiu închis, nu-i aşa, dar...

MAREŞALUL: Bine.

(Pune mîna pe sonerie.)

DR. GALÉN: Ascultați-mă, domnule, să nu faceți asta! Am atîția pacienți... Dacă dați ordin să fiu închis, îi omorîți.

MAREȘALUL *(retrage mîna de pe sonerie):* N-ar fi primii morți în calea mea. Dar te vei răzgîndi. *(Se ridică în picioare și se apropie de el.)* Omule, ești nebun... sau un fel de erou?

DR. GALÉN *(se dă înapoi):* Nu, mă rog, eu... Erou, în nici un caz; dar am făcut războiul... ca medic... și cînd am văzut atîția oameni murind... în plină sănătate... nu-i așa...

MAREȘALUL: Și eu am făcut războiul, doctore. Dar am văzut acolo oameni luptînd pentru patrie. Și i-am adus înapoi ca învingători.

DR. GALÉN: Tocmai aici e deosebirea. Eu mai degrabă i-am văzut pe cei pe care... pe care nu i-ați mai adus înapoi. Aceasta e deosebirea, domnule... excelență.

MAREȘALUL: Ce grad ai avut?

DR. GALÉN *(ia poziția de drepți):* Medic asistent, la regimentul treizeci și șase infanterie, domnule Mareșal.

MAREȘALUL: Un regiment strălucit... Ai vreo decorație?

DR. GALÉN: Crucea de aur cu spade, domnule Mareșal.

MAREȘALUL: Bravo.

(Îi întinde mîna.)

DR. GALÉN: Vă mulțumesc, domnule Mareșal.

MAREȘALUL: Bine. Vei merge la domnul baron Krüg.

DR. GALÉN: ...Vă rog să fiu arestat pentru neexecutare de ordin.

MAREȘALUL *(dă din umeri și sună.)*

AGHIOTANTUL *(apare în ușă.)*

MAREȘALUL: Doctorul Galén va fi arestat.

AGHIOTANTUL: La ordinele dumneavoastră, excelență.

(Se apropie de dr. Galén.)

DR. GALÉN: Ascultați-mă, să nu faceți asta!

MAREȘALUL: Pentru ce?

DR. GALÉN: Poate că o să aveți nevoie de mine, chiar și dumneavoastră.

MAREȘALUL: Eu, în nici un caz. *(Către aghiotant.)* Nu-i nimic. Poți pleca. *(Aghiotantul se retrage.)* Ia loc,

Galén. *(Se aşază lîngă el.)* Cum să-ţi explic asta, încăpăţînatule? Vezi dumneata, personal am mare nevoie de baronul Krüg. Este un om de valoare... Şi e singurul meu prieten. Nu-ţi poţi închipui în ce singurătate trăieşte un dictator. Eu vorbesc cu dumneata... ca om. Doctore, salvează-l pe Krüg. De mult... de foarte mult timp nu m-am rugat de cineva.

DR. GALÉN: Dumnezeule, e un lucru foarte greu... aş dori-o atît de mult... Ascultaţi-mă, aş avea şi eu o rugăminte.

MAREŞALUL: Asta nu-i un răspuns.

DR. GALÉN: Vă rog, excelenţă, numai o clipă... Dumneavoastră sînteţi un mare om de stat şi dispuneţi de o putere nemăsurată... Nu vreau să vă măgulesc, dar... din păcate, asta e situaţia, nu-i aşa... Şi vedeţi, dacă dumneavoastră aţi propune o pace trainică...Doamne! Cum s-ar mai bucura toţi. Numai de dumneavoastră se teme toată lumea... Toţi se înarmează numai din cauza dumneavoastră. Dacă dumneavoastră aţi declara că doriţi pace, s-ar linişti întreaga omenire, nu-i aşa...

MAREŞALUL: Vorbeam de baronul Krüg, doctore.

DR. GALÉN: Desigur, tocmai...dumneavoastră puteţi să-l salvaţi şi, o dată cu el, pe toţi ceilalţi leproşi! Declaraţi doar că doriţi să asiguraţi lumii o pace durabilă... că veţi încheia un tratat cu toate popoarele... şi totul va fi în ordine. Vedeţi, excelenţă, totul depinde numai de dumneavoastră. Vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, salvaţi-i pe săracii leproşi! Cît despre baronul Krüg, mi-a părut foarte rău... Credeţi-mă, tocmai fiindcă e vorba de dînsul...

MAREŞALUL: Baronul Krüg nu poate accepta condiţia dumitale.

DR. GALÉN: Dar dumneavoastră o puteţi accepta... Dumneavoastră puteţi orice!

MAREŞALUL: ...Nu pot. Mai trebuie să-ţi explic, ca unui copil? Crezi că războiul sau pacea depind de voinţa mea? Eu trebuie să mă conduc doar după interesele poporului meu. Dacă poporul meu va trebui să înceapă într-o zi un război, atunci este... de datoria mea să-l pregătesc pentru acest război.

DR. GALÉN: Numai că... fără dumneavoastră... poporul dumneavoastră n-ar porni nici un război de cucerire, nu-i aşa?

MAREŞALUL: N-ar porni. N-ar putea. N-ar fi aşa de bine pregătit. N-ar fi atît de conştient de forţa sa... şi de şansele sale. Astăzi, slavă Domnului, le cunoaşte, iar eu nu fac altceva decît să îndeplinesc voinţa lui...

DR. GALÉN: ...pe care chiar dumneavoastră aţi trezit-o.

MAREŞALUL: Aşa e. Am trezit în poporul meu voinţa de a trăi. Dumneata crezi că pacea este preferabilă războiului. Eu cred că un război victorios este mai bun decît pacea. Şi nu pot admite ca poporul să fie lipsit de victoria lui.

DR. GALÉN: Nici de morţii lui, nu-i aşa?

MAREŞALUL: Nici de morţii lui. Omule, tocmai sîngele celor căzuţi în război face dintr-un petec de pămînt o patrie. Numai războiul face din oameni un popor şi din bărbaţi eroi...

DR. GALÉN: Şi morţi. Ştiţi, în timpul războiului, eu am văzut mai mulţi morţi...

MAREŞALUL: Asta ţine de profesia dumitale, doctore. Eu, în profesia mea, am văzut mai mulţi eroi.

DR. GALÉN: Da, eroii au venit mai pe urmă, excelenţă. Noi, în tranşee, n-am fost atît de curajoşi.

MAREŞALUL: Pentru ce fapte ai fost decorat dumneata?

DR. GALÉN: Numai pentru că am pansat nişte răniţi.

MAREŞALUL: Ştiu, dar aceasta s-a întîmplat pe cîmpul de luptă, în tranşee. Asta nu înseamnă eroism?

DR. GALÉN: Nu, vă rog. Asta era numai o datorie... a medicului, nu-i aşa? Nu puteam face altfel.

MAREŞALUL: Ia ascultă, ce-i cu pacea asta a dumitale? De ce, cu ce drept întreprinzi această acţiune? Spune-mi, ai vreo... însărcinare?

DR. GALÉN: Nu înţeleg, ce vreţi să spuneţi.

MAREŞALUL *(cu voce scăzută)*: Omule, ai vreo misiune înaltă?

DR. GALÉN: Nu, de loc. Doar ca simplu om... nu-i aşa?

MAREŞALUL: Atunci, n-ai voie să acţionezi astfel, doctore. Omul trebuie să aibă o misiune înaltă... trebuie să fie o voinţă superioară, care să ne conducă...

DR. GALÉN: Voinţa cui?...

MAREȘALUL: Al̦ui Dumnezeu. Pe mine m-a desemnat providența, altfel n-ar fi posibil să conduc...

DR. GALÉN: Așadar... trebuie să purtați acest război?

MAREȘALUL: Da. În numele poporului.

DR. GALÉN: Ai cărui fii vor cădea în luptă...

MAREȘALUL: ...și vor cîștiga victoria. În numele poporului...

DR. GALÉN: ...din mijlocul căruia atîția tați și mame se vor prăpădi din cauza leprei...

MAREȘALUL *(se ridică în picioare):* Ăștia nu mă interesează atît de mult, doctore. Ăștia nu vor mai fi niciodată soldați. Mă mir că nu am dat încă ordin să fii arestat.

DR. GALÉN *(se ridică în picioare):* Excelență, dispuneți.

MAREȘALUL: Ai să-l vindeci pe baronul Krüg. Patria are nevoie de el.

DR. GALÉN: Dacă-i așa, atunci... domnul baron să vină la mine, nu-i așa...

MAREȘALUL: ...și să accepte condiția dumitale imposibilă, nu?

DR. GALÉN: Da, excelență. Numai dacă va îndeplini aceasta... condiție imposibilă.

MAREȘALUL: Așadar, stărui în ideea aceasta? Atunci nu-mi rămîne decît... *(Se îndreaptă spre masă. În aceeași clipă sună telefonul. Mareșalul ridică receptorul.)* Da, chiar el... Cum? Da, ascult... Și este... Cînd s-a întîmplat asta? Da. Mulțumesc. *(Pune receptorul la loc. Cu vocea răgușită.)* Poți pleca. Slavă Domnului, acum cinci minute... baronul Krüg s-a împușcat.

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

MAREȘALUL

Tabloul întîi

La Mareșal

MAREȘALUL: Adică, în linii mari...

MINISTRUL PROPAGANDEI: ...peste tot crește agitația împotriva războiului. Mai cu seamă presa engleză... Englezilor le-a fost întotdeauna teamă de boală. Guvernul a primit o petiție cu mai multe milioane de semnături...

MAREȘALUL: Bine. Își subminează singuri țara. Continuați.

MINISTRUL: De data aceasta, din păcate, și cercurile cele mai înalte pledează pentru pace; pînă și regele...

MAREȘALUL: Știu.

MINISTRUL: Majestatea-sa se teme îngrozitor de boala albă. O mătușă de-a dumisale a fost atinsă de această boală... Se spune că regele pregătește un apel către guvernele din lumea întreagă, ca să participe la o conferință pentru o pace perpetuă...

MAREȘALUL: Asta ar fi neplăcut. Nu s-ar putea interveni în prealabil?

MINISTRUL: Lucrurile au mers prea departe. Pe scurt, opinia publică din întreaga lume se va împotrivi cu înverșunare oricărui război. Aceasta se datorează fricii de lepră, excelență. Oamenii resping orice politică, vor numai medicamentul, numai salvarea. Am primit informații că și la noi se vorbește destul... Trebuie s-o spunem, oamenii sînt de-a dreptul împotriva războiului... Sănătatea este preferabilă laurilor...

MAREȘALUL: Lași! Tocmai acum, cînd sîntem atît de bine pregătiți. Greu întîlnești o conjunctură ca aceasta! Nici o dată la o sută de ani. Ascultați-mă, îmi puteți garanta că această... atmosferă poate fi reprimată la noi?

MINISTRUL: Excelență, eu nu pot garanta multă vreme. Tineretul este plin de elan și vă va urma în foc, dar printre oamenii mai vîrstnici își face loc descurajarea și teama...

MAREȘALUL: Eu am mai multă nevoie de cei tineri.

MINISTRUL: Se înțelege, dar din punct de vedere economic, cei bătrîni sînt mai puternici. Pe lîngă aceasta, ei mai dețin încă posturile de conducere și instituțiile superioare sînt în mîna lor... În caz de război, s-ar putea întîmpla ca ici, colo să scîrțîie cîte ceva. Este absolut necesar ca spiritele să se liniștească.

MAREȘALUL: Cum?

MINISTRUL: Medicul acela ar trebui constrîns să pună la dispoziția publicului medicamentul lui.

MAREȘALUL: Omule, nici dacă-l puneți pe scaunul de tortură, nu obțineți nimic. Totul e în zadar. Eu îl cunosc.

MINISTRUL: Avem mijloacele noastre speciale, bine verificate, ca să-i constrîngem pe oameni...

MAREȘALUL: ...numai că aceste mijloace se termină de obicei cu moartea. Nu, mulțumesc. În cazul nostru, aceasta n-ar face o impresie bună.

MINISTRUL: Atunci, nu ar rămîne altceva de făcut decît... să permitem... acest apel pentru pace... măcar temporar...

MAREȘALUL: ...și să pierdem o situație atît de favorabilă! Excludeți această idee.

MINISTRUL: Sau, să atacăm atît de rapid, încît frontul păcii să nu ia ființă. Aceasta înseamnă...

MAREȘALUL: ...să atacăm imediat. Și să atacăm în punctul cel mai slab. În ceea ce privește motivele pentru o intervenție armată...

MINISTRUL: ...le avem pregătite de multă vreme. Conspirații împotriva statului nostru, provocări sistematice și așa mai departe. La momentul oportun se săvîrșește un atentat politic de mai mică importanță... apoi e de ajuns ordonarea arestărilor pe scară întinsă, și un

semnal pentru presă. Astfel vor avea loc demonstrații spontane pentru război... Eu vă garantez entuziasmul patriotic... pînă nu va fi prea tîrziu.

MAREȘALUL: Vă mulțumesc. Știam că mă pot bizui pe dumneavoastră... În sfîrșit! Dumnezeule, în sfîrșit, voi conduce poporul meu spre glorie!

CORTINA

Tabloul al doilea

Înainte de ridicarea cortinei se aud marșuri militare, trompete și bătaia tobelor, care se pierd în larma entuziastă și crescîndă a maselor. Cortina se ridică. Biroul Mareșalului. Pe balconul deschis, Mareșalul vorbește maselor. În birou se află fiica Mareșalului și tînărul baron Krüg, în uniformă militară.

MAREȘALUL *(către mase):* ...în acest moment, cînd avioanele noastre argintii împrăștie prăpădul deasupra orașelor dușmanilor noștri asasini... *(Strigăte entuziaste)*... vreau să mă justific în fața poporului meu pentru acest pas grav. *(„Trăiască Mareșalul! Slavă Mareșalului!")* Da, am pornit războiul și l-am pornit fără declarație de război. Am făcut pasul acesta ca să cruț viața miilor de copii, care în momentul de față cîștigă prima lor victorie, înainte ca inamicul să se fi putut dezmetici din spaima lui. Vă cer acum consimțămîntul... *(Strigăte frenetice: „Da! Da! Sîntem de acord! Trăiască Mareșalul!")* Am declanșat lupta fără tratative înjositoare cu acest stat mizerabil, care credea că îi este îngăduit să provoace și să jignească nepedepsit poporul nostru mare... *(Strigătul indignat al maselor)*... subminîndu-i ordinea și siguranța prin bandiții săi plătiți. *(Răcnetul maselor: „Să-i omorîm! Pe ei! Trădători! La spînzurătoare cu ei!")* Liniște. Cu strigăte nu ne vom lecui de pacostea asta! Ne-a rămas o singură cale: să distrugem printr-o expediție represivă acest

micuţ, dar supărător stat, care a periclitat sistematic pacea noastră, să distrugem acest popor mic şi inferior care nu are nici dreptul la viaţă, să-l nimicim, fără să ne pese de cei ce-l vor apăra... Şi acum, celelalte puteri să-şi dea cărţile pe faţă! Eu declar că nu ne e frică de nimeni! *(Strigăte puternice: „Nu ne e teamă! Trăiască Mareşalul! Trăiască războiul!")* Ştiam că mă veţi urma. Pentru onoarea noastră am trimis admirabila mea armată la luptă. Declar, de asemeni, în numele vostru, în faţa întregii lumi că noi nu doream acest război, dar că îl vom cîştiga. Îl vom cîştiga prin voinţa celui-de-sus... îl vom cîştiga! *(Îşi loveşte pieptul cu pumnii).* Pentru că dreptatea e de partea noastră. De partea noastră... *(Cu voce mai scăzută).* De partea... noastră... *(Strigăte puternice: „Dreptatea este de partea noastră! Trăiască războiul! Trăiască Mareşalul!") (se retrage, împleticindu-se, de pe balcon, îşi loveşte pieptul cu pumnii):* Dreptatea e de partea noastră... Dreptatea e de partea noastră... Dreptatea... Eu...

KRÜG *(se apropie în fugă de el):* Ce aveţi, excelenţă?

FIICA: Ce ai?

MAREŞALUL: Lăsaţi-mă... Plecaţi... *(Îşi loveşte pieptul cu pumnii).* Dreptatea e de partea noastră... Ce-i asta? *(Îşi descheie haina şi îşi pune mîna pe piept).* Dreptatea... e de partea... *(Îşi sfîşie cămaşa).* Ia uitaţi-vă aici...

KRÜG: Daţi-mi voie!

(Krüg şi fata se apleacă deasupra pieptului Mareşalului.)

MAREŞALUL: Nu simt nimic aici... Parcă este din marmoră...

FIICA *(speriată):* Dar nu-i nimic, tată... N-ai nimic acolo, nici nu te mai uita...

MAREŞALUL: Lasă-mă... *(Îşi pipăie pieptul)...* Nu simt nimic... absolut insensibil...

FIICA: Tată, nu-i nimic... ai să vezi!

(De afară creşte chemarea: „Mareşalul! Mareşalul! Mareşalul!")

MAREŞALUL: Ştiu bine ce este. Du-te fetiţo, du-te... lasă-mă...

(Chemarea de afară: „Mareşalul! Vrem pe Mareşal!")

Da. Vin imediat. *(Își încheie haina).* Copii, vă rog, plecați de aici. N-are nici un rost să mai... Asta nu mai e pentru voi. *(„Mareșalul! Vrem pe Mareșal!")* Vin imediat. *(Iese pe balcon, se îndreaptă, cu mîna ridicată pentru salut).*

(Strigăte puternice: „Trăiască Mareșalul! Slavă Mareșalului! Trăiască războiul!")

FIICA *(izbucnește în hohote de plîns).*

KRÜG: Asta nu se poate! Ascultă, draga mea...

FIICA: Paul... dacă tata...

KRÜG: Știu, dar acuma nu-i voie să plîngi. *(Se duce la telefon, caută febril în cartea de telefon, formează un număr).* Alo... Consilierul aulic Sigelius? Aici Krüg. Veniți imediat aci, la palatul Mareșalului... Da, la Mareșal personal... Da, pata albă. *(Pune receptorul la loc).* Te rog, Aneta, nu plînge!

(Se aude de afară chemarea: „Trăiască Mareșalul! Trăiască războiul! Trăiască armata! Slavă Mareșalului!")

MAREȘALUL *(venind de pe balcon):* Totuși, oamenii mă iubesc... Este o zi măreață. Nu, nu mai plînge, micuțo!

KRÜG: Excelență, mi-am permis să-l chem pe consilierul aulic Sigelius...

MAREȘALUL: Da, Paul. Ca să fiu bolnav conform prescripțiilor științifice, nu e așa? *(Face semn cu mîna).* N-a sosit încă... nici o veste... despre avioanele noastre? *(De afară se aud cîntece și muzică militară).* Auziți cum aclamă... În sfîrșit, am reușit să fac din ei un popor. *(Se pipăie sub haină).* Ciudat lucru... E rece ca marmura. Ca și cum n-aș mai fi eu... *(De afară: „Mareșalul! Mareșalul! Mareșalul!")* Vin îndată... vin îndată...

(Înaintează nesigur, clătinîndu-se, spre balcon.)

KRÜG: Permiteți-mi, excelență! *(Aleargă spre balcon și face cu mîna un semn, ca să se liniștească mulțimea de oameni).* Excelența-sa, domnul Mareșal, vă mulțumește. Acum trebuie să lucreze.

(„Trăiască Mareșalul! Trăiască războiul! Slavă Mareșalului!")

MAREȘALUL: E un băiat bun... Bătrînul Krüg îmi era foarte drag. *(Se așază pe scaun).* Bietul baron Krüg! Săracul... săracul de el...

KRÜG: *(se înapoiază de pe balcon):* Te rog, Aneta...

(Arată spre ferestre. Amîndoi lasă în jos perdelele grele și aprind lampa de pe masă. În birou s-a făcut semiîntuneric și liniște; de afară se aud înăbușit cîntece și marșuri.)

MAREȘALUL: Foarte bine. Cel puțin acum camera asta arată ca a unui bolnav.

FIICA *(se așază la picioarele lui):* Tu n-ai să fii bolnav. Au să vină medicii cei mai vestiți din lume și au să te vindece. Acum trebuie să te culci, tată...

MAREȘALUL: Nu, mie nu mi-e îngăduit să fiu bolnav. Eu trebuie să conduc războiul, fetițo! Ai să vezi că nici n-am să mă mai gîndesc la asta... Numai acum, cînd sînt cu voi... mă odihnesc puțin. Zgomotul ăsta e de vină. Știi, omul se simte mai bine, cînd poate să se retragă în întuneric... și să țină pe cineva de mînă. Dar asta va trece, o să vedeți, eu trebuie să fac acest război... Numai de-ar veni primele știri! Auziți cum cîntă oamenii afară? Parcă ar veni... de pe un alt tărîm...

KRÜG: Dacă vă deranjează zgomotul, excelență...

MAREȘALUL: Nu, lăsați-i. Acum pretutindeni fîlfîie steagurile... Ar trebui să ies în oraș... să mă arăt... și să spun tuturor că dreptatea este de partea noastră, a noastră... a noastră...

(Își lovește pieptul.)

FIICA: Nu, tată, nu! Nu mai trebuie să te gîndești la asta!

MAREȘALUL: Nu, n-am voie, fetițo! O să vezi tu, cînd voi merge în fruntea soldaților, ca învingător... Tu nu m-ai văzut în ultimul război, în fruntea soldaților noștri pe care-i conduceam spre casă. Erai încă prea micuță, știi? Dar acum ai să mă vezi... Așteaptă să vezi cum ai să te bucuri! Paul, războiul este un lucru minunat! Pentru noi bărbații este lucrul cel mai de seamă! Să ataci aripa dreaptă! Apoi încercuirea! Să arunci acolo zece corpuri de armată...

AGHIOTANTUL *(apare în ușă):* A sosit domnul consilier aulic Sigelius. Să-l poftesc aici?
MAREȘALUL: De ce? Ce dorește?
FIICA: Poftește-l... în dormitorul tatii.
AGHIOTANTUL: Am înțeles.

(Iese.)

MAREȘALUL: Ah, da, acum pricep. Cei mai buni medici din lume, nu e așa? *(Se ridică în picioare).* Păcat. Cu voi mă simțeam mai bine.
FIICA *(îl conduce pînă la ușă):* Tată, nu trebuie să-ți fie frică.
MAREȘALUL: Ce spui? Mareșalul nu știe ce-i frica, fetițo. Mareșalul are misiunea lui.

(Iese.)

(Tăcere. Numai de afară se aude un marș militar.)

KRÜG: Acum poți să plîngi, Aneta! Acum ai voie!
FIICA: Ascultă-mă, Paul... Poate că are într-adevăr o misiune. Poate că într-adevăr lui nu i se poate întîmpla nimic.
KRÜG: E o grozăvie, Aneta! Într-o fază atît de înaintată... Doamne Isuse Cristoase, cum e posibil să nu fi știut nimic pînă acum?
FIICA: Dacă... dacă nu s-a gîndit de loc la el... Era atît de sigur...

(Plînge în suspine, sprijinită de șemineu.)

KRÜG: Aneta, astă-seară mă prezint la regimentul meu.
FIICA: Doar tu nu trebuie...
KRÜG: În familia noastră datoria trebuie totdeauna împlinită. E o tradiție prostească, înțelegi?
FIICA: Dar războiul ăsta nu poate dura prea mult! Tata spunea că în cîteva zile...
KRÜG: Se poate. Dar, în orice caz... cîtva timp, tu ai să rămîi singură aici. Trebuie să fii curajoasă, Aneta.
FIICA: Am să fiu.
AGHIOTANTUL *(intră):* Radiotelegrame, vă rog.
KRÜG: Puneți-le pe biroul domnului Mareșal.
AGHIOTANTUL: Am înțeles!

(Depune telegramele pe masă și pleacă.)

FIICA: Paul... ce să fac?

KRÜG: O clipă *(Se duce la birou şi cercetează telegramele).* Iartă-mă, n-ar trebui să fac asta, dar... Este nemaipomenit. Un popor atît de mic...

FIICA: Ce fac ei?

KRÜG: Au început să se apere. Ca nişte hîrciogi. Am obţinut succese, dar atacul asupra capitalei n-a reuşit. Am pierdut acolo optzeci de avioane... Tancurile au întîlnit la graniţă o rezistenţă puternică...

FIICA: Situaţia e deci proastă?

KRÜG: În orice caz pierdere de timp. Între timp, pot primi ajutor, ştii? Mareşalul a calculat, se pare, că va fi de ajuns prima lovitură... Uite, aici, două mari puteri ne dau ultimatum; au şi decretat mobilizarea. Doamne, dar repede mai merge! Trei, patru... cinci ultimatumuri deodată...

FIICA: Aşadar, de fapt... veşti proaste?

KRÜG: Cred că foarte proaste, Aneto.

FIICA: Trebuie să i le arătăm?

KRÜG: Trebuie. Fetiţo, să nu-ţi fie frică, Mareşalul este un om tare. Un astfel de om nu se lasă doborît de boală. O să vezi, cum se va apleca deasupra hărţii de război şi va uita totul... E un adevărat ostaş. Să-l pui în faţa gurilor de tun şi nici nu va clinti...

(În cabinetul de lucru, intră Mareşalul, clătinîndu-se, îmbrăcat într-un halat larg deschis, care filfîie în juru-i.)

MAREŞALUL *(suspinînd):* Doamne Isuse... Cristoase... Isuse Cristoase... Isuse Cristoase, care ai fost răstignit!...

FIICA: Tată!

KRÜG *(aleargă la el):* Excelenţă, veniţi-vă în fire...

(Îl conduce spre fotoliu.)

MAREŞALUL: Plecaţi! Plecaţi de aici! O să-mi treacă... numaidecît... Doamne Dumnezeule, Isuse Cristoase... Încă şase săptămîni... Doar şase săptămîni a spus doctorul, şi apoi sfîrşitul... un sfîrşit ca ăsta... Cristoase! Cum este posibil ca omul să nu-şi dea seama mai înainte! Abia cînd o vede pe trupul lui... Doamne, fie-ţi milă de mine!

KRÜG *(face semn Anetei, ca să lase totul pe seama lui):* Excelenţă, au sosit ştirile de pe front.

MAREŞALUL: Ce zici? Acum, lăsaţi-mă, nu pot... Plecaţi cu toţii. Oameni buni, nu vă daţi seama...

KRÜG: Excelenţă, au sosit veşti proaste.

MAREŞALUL: Ce-ai spus? Dă-mi-le! *(Ia telegramele şi le studiază în tăcere).* Asta... desigur... schimbă situaţia. *(Se ridică în picioare).* Cheamă-l pe... Nu, nu, nu chema pe nimeni. Voi da ordinele în scris.

(Se aşază la birou.)

KRÜG *(se postează lîngă el. Fiica stă nemişcată şi se roagă. De afară se aud cîntece).*

MAREŞALUL *(scrie în grabă):* Să se mobilizeze contingentele următoare.

KRÜG *(ia de la el foaia):* Da, excelenţă.

MAREŞALUL *(scrie pînă cînd i se rupe creionul. Krüg îi dă un alt creion):* Dispoziţie către aviaţie.

KRÜG *(luînd foaia de la el):* Da, domnule Mareşal.

MAREŞALUL: Iar aici... *(Şterge ceva înfrigurat.)* Nu, asta nu se poate. *(Rupe fila din bloc, o mototoleşte şi o aruncă la coş.)* Trebuie făcut altfel... *(Scrie şi iarăşi se opreşte.)* Nu. O clipă doar.

(Îşi sprijină capul pe masă.)

KRÜG *(se uită neputincios la Aneta).*

MAREŞALUL:... Dumnezeule, fie-ţi milă! Dumnezeule, fie-ţi milă!

KRÜG: Excelenţă, aştept ordinele dumneavoastră.

MAREŞALUL *(ridică capul):* Da, imediat. *(Se ridică în picioare şi merge, clătinîndu-se, spre centrul scenei.)* Ordon deci... Aneto, mîine, mîine pornesc chiar eu în fruntea armatei la atac. Chiar eu voi comanda toate operaţiunile... Aceasta e misiunea mea, pricepi? Şi cînd vom învinge... voi merge călare în fruntea soldaţilor... *(De afară se aude un marş militar.)* printre mormane de ruine. Ştii, se va spune... acolo a fost odată o capitală. Şi eu voi călări, carnea se va fi desprins de mult de pe trupul meu... numai ochii îmi vor rămîne, dar voi călări mai departe în fruntea soldaţi-

lor, un schelet pe un cal alb... Şi oamenii vor striga: „Trăiască Mareşalul! Trăiască excelenţa-sa Stîrvul!"

FIICA *(izbucneşte în hohote de plîns, acoperindu-şi faţa cu mîinile).*

KRÜG: Nu trebuie să vorbiţi aşa, domnule Mareşal!

MAREŞALUL: Ai dreptate, Paul... Să nu vă temeţi, asta nu se va întîmpla. Ştiu ce am de făcut. Mîine... mîine pornesc în fruntea soldaţilor. Dar nu la Marele Stat Major... Acolo... Generalii mei n-ar putea să-mi suporte duhoarea. Dar în fruntea atacului... cu sabia în mînă... Băieţi, urmaţi-mă, urmaţi-mă pe mine! Iar dacă voi cădea, Paule... de fapt eu trebuie să cad. Atunci cel puţin soldaţii vor răzbuna moartea Mareşalului lor. Se vor bate ca nişte diavoli... Băieţi, înainte! La baionetă! Ura, băieţi, arătaţi ce puteţi! *(Se loveşte, în piept.)* Victoria e a noastră! A noastră... A noastră. *(Îşi pipăie pieptul.)* Eu... Aneto! Aneta, mi-e teamă...

FIICA *(se duce spre el, hotărîtă, maternă):* N-ai voie, tată. Aşază-te aci şi nu te gîndi la nimic, ai înţeles?

(Îl aşază în fotoliu.)

MAREŞALUL: Da. Nu trebuie să mă gîndesc fiindcă... fiindcă, ştii... eu am văzut clinica aceea. Un bărbat a vrut să se ridice în picioare, să mă salute... şi atunci i-a... i-a căzut, uite-aşa, o bucată... Doamne Isuse Cristoase! Isuse Cristoase! Oare nu există nici o îndurare?

KRÜG *(schimbă o privire cu Aneta, dă din cap şi se duce la telefon. Caută în cartea de telefon).*

FIICA *(dezmierdînd capul Mareşalului):* Acuma nu te mai gîndi la asta, tăticule. N-o să te părăsim. O să te faci iarăşi sănătos. Lasă asta pe seama noastră... Trebuie să te vindeci, trebuie, pur şi simplu, trebuie! Spune şi tu că vrei să te faci sănătos...

MAREŞALUL: Eu vreau... Ştii, trebuie să cîştig acest război. Dacă aş mai putea trăi jumătate de an! Dumnezeule, doar un an; pentru acest război.

KRÜG *(a format numărul de telefon):* Alo... doctorul Galén?... Aci vorbeşte Krüg. Doctore, trebuie să

veniţi la Mareşal... Da, este... foarte grav bolnav. Numai dumneavoastră puteţi... Da, înţeleg. Condiţia dumneavoastră este să încheie pacea. Da, o să-i comunic. Vă rog, aşteptaţi puţin la telefon. *(Acoperă cu palma mîinii pîlnia telefonului.)*

MAREŞALUL *(sare în picioare):* Nu! Nu! Nu vreau pace! Eu trebuie să-mi duc războiul. Acum nu mă mai pot retrage... Asta ar fi o înjosire. Ai înnebunit, Paul! Noi trebuie să cîştigăm acest război. Dreptatea este cu noi...

KRÜG: Nu-i cu noi, domnule Mareşal!

MAREŞALUL: Eu ştiu, tinere, că nu-i cu noi, dar vreau ca poporul meu să învingă. Nu e vorba de mine, omule, ci numai el... În numele poporului... Pune receptorul la loc, Paul, pune-l la loc; eu pot!... să mor pentru poporul meu.

KRÜG *(întinde telefonul Anetei):* Puteţi, domnule, dar ce va fi după aceea?

MAREŞALUL: După moartea mea? Băiatule, la asta trebuie să vă gîndiţi... sînt şi eu muritor, nu-i aşa?

KRÜG: Dar dumneavoastră nu vă gîndiţi la asta, domnule Mareşal? Nimeni nu vă poate înlocui... în plin război. Dumneavoastră sînteţi singurul conducător. Fără dumneavoastră vom pierde războiul. Fără dumneavoastră va fi haos. Să ne ferească Domnul de ceea ce s-ar putea întîmpla după ce dumneavoastră...

MAREŞALUL: Ai dreptate, Paul, eu... nu pot să dispar în plin război. Trebuie să-l cîştig mai întîi.

KRÜG: Războiul acesta nu se va termina în şase săptămîni, domnule Mareşal.

MAREŞALUL: Desigur, în şase săptămîni... Dumnezeu n-ar fi trebuit să-mi facă una ca asta! Dumnezeu... n-ar trebui să admită asta... Doamne, ce să fac!

KRÜG: Să împiedicaţi debandada, domnule Mareşal. Acum aceasta-i sarcina dumneavoastră... Aneta...

FIICA *(vorbeşte la telefon):* Doctore, alo! Eu sînt fiica lui. Veniţi! Da, va accepta condiţia pusă de dumneavoastră. Nu, n-a spus-o încă, dar nu-i rămîne altceva de făcut. În acest caz, veniţi? Şi-l veţi salva? Atunci o să-i spun... *(Acoperă pîlnia telefonului.)* Tată, spune că dacă dumneata ai rosti doar un singur cuvînt...

MAREȘALUL: Nu. Pune-l la loc, Aneta. Eu... nu pot. Am terminat.

KRÜG *(calm):* Vă rog să mă iertați. Excelența-sa trebuie s-o facă.

MAREȘALUL: Ce trebuie să fac? Să chem la mine pe acest...

KRÜG: Da.

MAREȘALUL: Și după aceea, să propun, umilit, pace, așa credeți? Să rechem armata, nu-i așa?

KRÜG: Da.

MAREȘALUL: Și să cer scuze... să accept și pedeapsa...

KRÜG: Da.

MAREȘALUL: Să umilesc atît de grozav, atît de absurd poporul meu...

KRÜG: Da, domnule.

MAREȘALUL: Și apoi să plec totuși, să demisionez din funcția mea, dezonorat...

KRÜG: Da. Să plecați, însă în plină pace, domnule.

MAREȘALUL: Nu! Mă auziți? Nu! Asta s-o facă altcineva. Sînt destui aceia care mi s-au împotrivit. S-o facă ei acum... Eu voi demisiona, desigur, și altcineva să propună această pace înjositoare...

KRÜG: Altcineva nu poate face lucrul acesta, excelență.

MAREȘALUL: De ce?

KRÜG: Asta ar însemna război civil. Numai dumneavoastră puteți ordona armatei să se retragă...

MAREȘALUL: Atunci să piară un popor, care nu știe să se cîrmuiască! Să mă lase să plec... să se sfătuiască ei singuri, fără mine...

KRÜG: Nu i-ați învățat acest lucru, excelență!

MAREȘALUL:... Atunci, nu mai rămîne decît ultima soluție ostășească.

(Se îndreaptă spre ușă.)

KRÜG *(i se postează în drum):* N-o să faceți asta, domnule...

MAREȘALUL: Cum? N-am eu oare dreptul să dispun de viața mea?

KRÜG: Nu-l aveți, excelență. Pînă cînd nu terminați războiul.

MAREȘALUL: Poate că ai dreptate, tinere... Aneta, el e un băiat bun, dar raționează prea mult. Nu va reuși niciodată să facă un act măreț.

FIICA *(îi întinde receptorul):* Hai, tăticule!...

MAREȘALUL *(respinge receptorul):* Nu, fetițo dragă. Nu vreau. Nu pot. Nu mai am pentru ce trăi...

FIICA: Te rog, tată! Te rog în numele tuturor leproșilor.

MAREȘALUL: În numele tuturor... Ai dreptate, Aneta. Mai sînt aci și alții... Aici sîntem noi, noi, leproșii! Milioane de leproși în lumea întreagă... Adevărat, eu trebuie să mă duc cu ei. Privește, Universule, privește, aci se află Mareșalul celor leproși... Și nu mai este în fruntea armatelor, ci în fruntea cărnii omenești bolnave, de pretutindeni... Faceți loc, faceți loc, acuma pornim noi... Dreptatea este de partea noastră, de partea leproșilor, noi nu vrem altceva decît îndurare... Aneta, dă-mi receptorul! *(Ia receptorul.)* Alo, doctore... Da, chiar el... Da... da... V-am și spus că da! Bine. Vă mulțumesc. *(Pune receptorul la loc.)* Așa, am terminat cu asta. Va fi aci peste cîteva minute.

FIICA: Slavă Domnului! *(Plînge de bucurie.)* Îmi pare atît de bine, tată... atît de bine, Paul...

MAREȘALUL *(mîngîindu-i părul):* Ei, lasă... Nu ți-e încă scîrbă de mine? Știi... cînd va fi pace... vom pleca.

FIICA: Cînd vei fi sănătos.

MAREȘALUL: Da, cînd vom fi toți sănătoși. Și după ce voi pune totul în ordine, nu? Nu va fi ușor, Paul... Numai de-ar veni doctorul mai repede. Trebuie să oprim ofensiva... și să comunicăm tuturor guvernelor... *(Ia de pe masă ordinele sale și le rupe în bucăți.)* Păcat, ar fi putut să fie un război frumos, măreț.

FIICA: Ei vezi, tată, poate că niciodată nu va mai fi război! Dacă tu desființezi cea mai mare armată din lume...

MAREȘALUL: Da, fetițo, era o armată frumoasă, fetițo... Nici nu-ți poți închipui ce armată strălucitoare era. Timp de douăzeci de ani am creat-o...

KRÜG: Veți crea pacea, domnule. Spuneți oamenilor că Dumnezeu v-a inspirat...

MAREȘALUL: Dumnezeu... Dacă aș ști sigur că Dumnezeu vrea asta. Paul, nu crezi că și pacea poate fi o misiune?

KRÜG: Da, domnule. Ar fi ceva măreț.

MAREȘALUL: Muncă pentru vreme îndelungată, știu. Doar cunosc diplomații, băiatule. Dar dacă aș mai trăi

eu vreo cîțiva ani... Omul rezistă mult, dacă are o misiune. Pacea... Dumnezeu vrea să realizez pacea. Aneta, repetă cuvintele astea... ca să-mi dau seama cum sună.

FIICA: Dumnezeu vrea să realizezi pacea, tată.

MAREȘALUL: Adevărat, nu sună rău... Asta ar fi o misiune măreață, nu-i așa, Aneta? Chiar numai faptul că în lume n-ar mai exista boala albă și tot ar fi o victorie nemaipomenită, ce zici? Să realizezi pacea: în cazul acesta, poporul nostru ar fi primul între popoare. Desigur, va fi o muncă de lungă durată, dar dacă voi trăi... Numai să știu că am o misiune din partea lui Dumnezeu!... Da unde-i doctorul ăsta, Aneta? Unde-i doctorul ăsta?

CORTINA

Tabloul al treilea

Strada

Mulțime de oameni cu steaguri. Cîntece. Din cînd în cînd strigăte: „Trăiască Mareșalul! Trăiască războiul! Slavă Mareșalului!"

FIUL *(din primul act):* Acum, toți deodată: „Trăiască războiul!"

MULȚIMEA: Trăiască războiul!

FIUL: Cu Mareșalul în frunte!

MULȚIMEA: Cu Mareșalul în frunte!

FIUL: Trăiască Mareșalul!

MULȚIMEA: Mareșalul! Mareșalul!

(Se aude claxonul unui automobil, care nu poate pătrunde prin mulțimea de oameni.)

DR. GALÉN *(iese cu trusa în mînă):* O iau pe jos... Dați-mi voie, vă rog, vă rog, lăsați-mă... sînt așteptat de cineva.

FIUL: Cetăţene, strigă şi tu: „Trăiască războiul! Trăiască Mareşalul!“

DR. GALÉN: Nu! Războiul nu. Nu trebuie să fie nici un război. Ascultaţi-mă, nu, nu trebuie să fie război!

VOCI: Ce-ai spus? Trădătorul! Laşul! Pe el!

DR. GALÉN: Trebuie să fie pace. Lăsaţi-mă. Mă duc la Mareşal...

VOCI: L-ai jignit pe Mareşal! Să-l spînzurăm! Ucideţi-l!

(Mulţimea de oameni înconjoară gălăgioasă pe doctorul Galén. Larmă nebunească.)

(Mulţimea se împrăştie. Pe jos zace doctorul Galén şi trusa lui.)

FIUL *(îi dă cu piciorul):* Scoală-te, bestie! Ia seama să nu te mai văd, sau...

UNUL DIN MULŢIME *(îngenunchează lîngă cel ce zace întins la pămînt):* Stai, cetăţene. A murit.

FIUL: Nici o pagubă. Un trădător mai puţin. Slavă Mareşalului!

MULŢIMEA DE OAMENI: Trăiască Mareşalul! Mareşalul! Ma-re-şalul!

FIUL *(deschide trusa):* Uite, era medic! *(Sparge sticluţele cu medicamente şi le calcă în picioare.)* Aşa! Trăiască războiul! Trăiască Mareşalul!

MULŢIMEA DE OAMENI *(înaintează mai departe):* Mareşalul! Mareşalul! Trăiască Mareşalul!

CORTINA

Mama

Piesă în trei acte

În românește de:
Tudor Mușatescu și *Paul B. Marian*

Personajele

MAMA
TATĂL
ONDRA
JIŘÍ
KORNEL
PETR
TONI
BĂTRÎNUL DOMN
O VOCE BĂRBĂTEASCĂ (la radio)
O VOCE DE FEMEIE (la radio)

ACTUL ÎNTÎI

Camera „tatălui", cu ferestrele larg deschise. În față, fotografia tatălui, în uniformă de ofițer; ceva mai încolo sînt atîrnate săbii, spade, pistoale și puști, ciubucuri, relicve, din expediții coloniale, ca: suliți și scuturi, arcuri, săgeți și iatagane, coarne de cerb, cranii de antilopă și alte trofee de vînătoare. Ceilalți pereți sînt ocupați de bibliotecă, de un dulap sculptat, un rastel cu un șir de puști lustruite, de țesături orientale, hărți și piei de animale. În general, încăperea este plină de tot felul de vechituri: un birou masiv, pe care se află dicționare, un glob, pipe, un *presse-papier* făcut dintr-un șrapnel, vase mici pentru tutun și alte nimicuri asemănătoare, o canapea cu perne turcești, jilțuri și taburete roase, o mesuță arabă cu tablă de șah, o mesuță pe care se află un gramofon de călătorie; pe dulapuri, șepci și căști militare și, peste tot, obiecte exotice, măști de negri și tot ceea ce se aducea, acum 20—30 de ani, din voiajuri și din colonii, drept amintire. La prima vedere, totul pare foarte învechit și demodat, semănînd mai degrabă cu un muzeu de familie, decît cu o cameră de locuit. Toni stă pe canapea, cu genunchii la gură. Pe genunchi ține o carte mare drept „masă" și scrie ceva pe o foaie de hîrtie. Apoi citește în șoaptă ce-a scris și bate tactul cu mîna; dă din cap, șterge ceva și scandează, încet, mai departe.

PETR *(intră fluierînd):* A, Toni! Ce faci?

(Se îndreaptă, distrat, spre birou și învîrtește globul, fluierînd un cîntec.)

TONI: Ce zici?

PETR: Scrii versuri?

TONI: Da de unde! *(Ascunde hîrtia în carte.)* Şi ce te priveşte pe tine?

PETR *(se uită la Toni cu mîinile în buzunare, fluierînd):* Nici nu mă interesează! Arată-mi-le, totuşi, şi mie.

TONI *(se preface că citeşte):* Nici nu merită să-ţi arăt.

PETR: Hm! *(Îl apucă pe Toni de păr.)* Atunci, păstrează-le pentru tine, măi... *(Se îndreaptă spre birou şi îşi umple pipa, cu tutun, dintr-un vas mic.)* De altceva, mai bun, nici nu eşti în stare?

(Deschide sertarul.)

TONI: Şi tu la ce eşti bun?

PETR: Să trîndăvesc, Toni! *(Scoate din sertar o carte veche şi o răsfoieşte.)* Trîndăvesc, şi o fac de-a dreptul cu pasiune. Ştii, vremea mea n-a sosit încă. *(Se duce spre mesuţa pe care se află tabla de şah.)* Uite, tata a încercat — cîndva — să rezolve problema asta de şah... Dar n-a terminat-o. Ar trebui să încerc şi eu odată.

(Aşază pe tabla de şah un pumn de figuri negre şi albe şi compară poziţia lor cu cartea, fluierînd încet.)

TONI *(ezitînd):* Ascultă, Petr, nu ştii nimic?

PETR *(distrat):* Ce anume?

TONI: Despre Jirka al nostru.

PETR: Ce să ştiu?

TONI: Nu încearcă, azi, să stabilească... un record?

PETR: Ce te face să crezi asta?

TONI: Fiindcă mi-a spus aseară: „Toni, mîine, să ţii pumnii strînşi, că vreau să încerc ceva. Cam pe la ora trei", zicea.

PETR: Pe la trei? *(Se uită la ceas.)* Păi, asta înseamnă peste cîteva minute. Nouă nu ne-a pomenit nimic. *(Aşază mai departe figurile şi fluieră încet.)* Poate că n-a vrut să ştie mama. Mamei îi e mereu teamă cînd Jirka o ia din loc... Aşa că să nu pomeneşti nimic în faţa ei despre asta! *(Se uită în carte şi pe tabla de şah.)* d5.d5. Tata a notat, ca primă mişcare, d5,

dar — mie — nu mi se pare, tocmai... știi la ce mă gîndesc de multe ori, Toni? Mult trebuie să se mai fi plictisit, uneori, tata, în coloniile alea, ca să-și omoare timpul cu dezlegarea problemelor de șah.

TONI: Și tu te plictisești?

PETR: Teribil! Nu cred c-a mai existat, vreodată, un secol atît de tîmpit ca ăsta! *(Se întoarce.)* Hai! Nu mai face atîtea fasoane și arată-mi versurile.

TONI: Nu ți le-arăt. Mai întîi, că nu sînt gata.

PETR *(se duce spre el):* Ei, haide, nu mai face nazuri!

TONI *(scoate foaia de hîrtie scrisă):* Dacă nu sînt reușite, o să rîzi de mine!

PETR *(îi ia foaia de hîrtie din mînă):* Mă uit numai să văd dacă n-ai făcut greșeli de ortografie.

(Citește poezia încet și cu atenție.)
(Intră Kornel cu o pușcă în mînă.)

KORNEL: Aici erați? *(Apasă cocoșul puștii care țăcăne.)* Rabla! A trebuit s-o demontez toată, dar acum merge strună, de ți-e mai mare dragul. *(Așază pușca în rastel.)* Ar trebui s-o încercăm, Petr. Ei, ce faceți, băieți?

(Ia o altă pușcă și îi încearcă cocoșul.)

TONI *(se uită cu încordare la Petr):* Ia, mai nimic.

PETR: Toni, în versul ăsta ai două silabe în plus.

TONI: În care? Arată-mi!

PETR: Ăsta, care începe: „Tu, Frumoasă Necunoscută, totuși vei veni!"

KORNEL *(suflă în cocoșul puștii):* Ia te uită, versuri! Ce, iar nu i-a reușit rima lui Toni?

(Pune pușca pe masă și scoate din sertar ulei și cîlți.)

PETR: Și cine-i „Frumoasa asta Necunoscută"?

TONI *(sare și vrea să-i smulgă foaia de hîrtie):* Dă-o încoa! Știu că am greșit. Dă-mi-o, s-o ard!

PETR: Te întreb serios, Toni! Nu fi prost! Și vrei să știi ceva? Întîmplător, versurile astea nu sînt chiar atît de proaste.

TONI: Ești sigur?

PETR *(citeşte încet):* Te cred! Nu sună rău, parc-ar fi scrise de Arion[1].

TONI: Tu doar trebuie să-ţi dai seama mai bine cine-i... Necunoscuta aia...

PETR: Te gîndeşti la... moarte, Toni, nu?

(Îi dă înapoi foaia de hîrtie.)

TONI: Dacă ştii, de ce mă mai întrebi!

PETR: Nu-nţeleg însă de ce chemi tu, aşa, moartea? Un băieţandru ca tine!

KORNEL *(curăţă puşca pe birou):* Tocmai de aceea, omule, pentru că e încă un copil. Toni suferă de pesimism. „Frumoasa Necunoscută"!... Fugi, domnule, de-aici cu de-alde astea! Eu nu văd ce poate fi frumos în moarte, afară doar dacă...

PETR: ...dacă mori pentru un ideal, nu?

KORNEL: Exact! Vorbe de aur, Petrícek! De pildă, pentru zdreanţa aceea neagră a voastră din vîrful prăjinii, nu? Moartea pe baricade!... Mai ieftin n-o lasă Petr al nostru. Bum!

TONI *(aproape cu lacrimi în glas):* Isprăviţi odată, c-o să vă certaţi iarăşi.

PETR *(se aşază la masa de şah):* Aş, n-o să ne certăm, copile! Nici prin gînd nu-mi trece. Cine ascultă ce spune fosila asta bătrînă, furioasă şi reacţionară! Ce să-i faci! S-a născut cu jumătate de ceas mai devreme decît mine. Ăsta-i pragul dintre generaţii, băiete. Numai că, roţile istoriei nu se pot opri: apare o generaţie nouă, cu o jumătate de ceas mai tînără. *(Mişcă una din figuri pe tabla de şah.)* d5.d5. Da! Cred că nu merge aşa cum şi-a închipuit tata.

(Retrage figura.)

KORNEL: Nu mi-arăţi şi mie versurile, Toni?

TONI: Ar trebui mai întîi să le refac.

KORNEL *(îşi şterge degetele de cîlţi):* Lasă-le aşa cum sînt! Cu cît îndrepţi mai mult un lucru, cu atît iese mai rău.

[1] Poet liric grec din secolul VII î.e.n.

TONI *(îi dă hîrtia):* Dar să nu rîzi de mine, Kornel.

PETR *(aplecat asupra tablei de şah):* Da de unde! Kornel nu rîde niciodată. Kornel cercetează doar, cu atenţie, dacă nu există cumva vreo tendinţă subversivă, vreun vers liber, să zicem.

TONI: Asta nu este în versuri libere!

PETR: Norocul tău, Toni. Altfel, Kornel te-ar fi declarat trădător de ţară şi bolşevic. Nu trebuie să fii un element destructiv, Toni. Lasă asta pe seama mea. Eu sînt capra rîioasă a familiei... Ce-ar fi să mut nebunul? *(Clatină din cap.)* Ba nu, nu mă las eu descoperit, pentru ca albul să mă nimerească drept în inimă. Mai aştept!... Tu, Frumoasă Necunoscută, o să vii totuşi...

TONI: Lasă-l pe Kornel să citească!

PETR: Iartă-mă, eu gîndesc cu voce tare. Din cauza talentului meu oratoric.

KORNEL *(lasă hîrtia):* E o grozăvie!

TONI: E proastă?

KORNEL: E pur şi simplu revoltător! Din băiatul ăsta o să iasă un poet!... Dintr-o familie de ofiţeri atît de cumsecade!... Nu crezi, c-ar trebui să-i trag o mamă de bătaie?

TONI *(foarte fericit):* Îţi place cu adevărat?

KORNEL *(îl trage prietenește de păr):* De, mai ai însă mult de învăţat, Toni. Şi să nu începi cu moartea, înţelegi? Asta nu e pentru tine, tu, comoara mamei! Se pot face poezii şi despre viaţă...

TONI: Crezi că merită să continui?

KORNEL *(începe din nou să-şi cureţe puşca):* Ştii doar foarte bine că în familia noastră fiecare face altceva. Eu cred că e un blestem!

PETR: Dar tu ştii că Jirka al nostru va încerca — probabil azi — să stabilească un record?

KORNEL *(se opreşte din citit):* Cine ţi-a spus asta?

PETR: Toni zice că Jiří l-a rugat să-i ţină pumnii.

TONI: O, Doamne! Am şi uitat!

(Îşi strînge repede pumnii.)

KORNEL *(se uită pe fereastră):* Vremea e frumoasă! Dacă ar mai avea şi puţin noroc.
TONI: Despre ce record e vorba?
PETR: De înălţime.
KORNEL: Cu greutate.

(Se apleacă din nou asupra puştii.)

TONI: Trebuie să încerci un sentiment extraordinar... să zbori atît de sus... să te roteşti acolo, sus, unde nu-i decît cerul albastru şi să cînţi: Mai sus! Tot mai sus!
PETR: Trebuie să-ţi fie frig, mai ales la mîini, omule.
KORNEL: Pariez că Jirka va bate odată recordul ăsta. Seamănă cu tata.
TONI: La ce?
PETR *(cufundat în şah):* E la fel de curajos ca şi el.
KORNEL *(aplecat asupra puştii):* Are acelaşi simţ al datoriei, Petr.
TONI: Voi cel puţin l-aţi cunoscut pe tata, dar eu... Şi Ondra semăna cu tata?
KORNEL: Da. De aceea a plecat acolo, în sud.
TONI: Dar tu?
KORNEL: Şi eu mă străduiesc în acest sens, Toni. Fac ce pot.
TONI: Dar Petr?
KORNEL: Ăsta face eforturi desperate să semene cît mai puţin cu el.
PETR: Eu? Camarade, eu mă străduiesc, cu desperare, să dezleg problemele lui de şah.
KORNEL: Măcar asta, dar altceva... Ce s-ar mai mira, omule, bietul tata! El, maior de cavalerie şi fiu-său vrea să răstoarne lumea. O adevărată dramă familiară... De ce au ruginit atîta puştile tatii?
PETR: Nu-l crede, băiete. Tata se afla mereu acolo unde se mergea înainte. În privinţa asta, semăn cu el. *(Mută o figură pe tabla de şah.)* De-aia, trebuie ca pionul ăsta negru să înainteze la f4. Albul se apără.
KORNEL: Albul se apără? Ia să văd!

(Se duce la tabla de şah.)

PETR: Negrul trece la atac. Albul pierde teren.

KORNEL *(aplecat asupra şahului):* Stai puţin, Petr, asta n-a fost *fair*. Tata ar fi mutat calul ăsta la d5.

PETR: Poate! Astăzi sînt însă alte timpuri. Tata era cavalerist, pe cînd inima mea e de partea infanteriştilor. Infanteristul merge mereu înainte. Infanteristul poate cădea, dar nu poate da înapoi. Pioni ai lumii, uniţi-vă!

KORNEL: Dar dacă s-ar muta calul la d5...

PETR: Nu te amesteca în partida mea!

KORNEL: E partida tatii. Uite, cu d5, albul te face mat în trei mişcări.

PETR: Şi eu tocmai asta nu vreau, frăţioare. Vreau să-l învinge pe alb. De aceea, pionul negru va înainta pe baricadă şi va alunga calul alb.

KORNEL: La naiba! În cazul ăsta, problema e greşită! Problema n-a ţinut seamă de acest lucru.

PETR: Păi, vezi? Pentru rezolvarea partidei, există două soluţii, stimate domn.

KORNEL: Prima soluţie e a tatii.

PETR: Iar a doua e revoluţionară. Înainte, cu pionii asupriţi. Turnul alb este în primejdie. Atenţie!

KORNEL: Ascultă, Petrícek! Mută înapoi pionul ăsta negru. Altminteri, strici toată partida.

PETR: Care partidă?

KORNEL: A tatii. Tata ar fi mutat la d3.

PETR: Tata a fost soldat, omule. Ar fi spus, negrul e băiat curajos, negrul nu se lasă şi s-ar fi aruncat în luptă pentru victoria albilor.

KORNEL: Atunci retrage pionul ăsta!

PETR: De ce?

KORNEL: Aş vrea să ştiu cum ar fi terminat tata jocul.

PETR: Acum se joacă o altă partidă. Nu mai e vorba de tata, ci de noi. În zadar scaperi din copite, calule alb! Nimeni nu va mai opri înaintarea pionului negru. Cu a patra mişcare, va deveni o atotputernică regină... Numai că noi îi spunem altfel.

KORNEL: Cum?

PETR *(deodată grav):* O nouă guvernare, frăţioare. Guvernarea celor negri. Vom apuca şi vremea asta.

KORNEL: Ba nu, Petr. Uiţi că mai e o mişcare de făcut.

PETR: Care?

KORNEL: Asta!

(Împrăştie, cu mîna, figurile de pe tabla de şah.)

PETR: Aha! Asta se cheamă drumul forţei. *(Se ridică.)* Mă rog. Fie şi-aşa... Problema, însă, o vom rezolva altfel.

TONI *(care a citit pe canapea, ridică capul şi strigă aproape isteric):* Dar mai lăsaţi odată politica asta! Nu mai pot să suport!

KORNEL: Dar asta nu-i decît un joc, mimozo! Un duel. Nu, Petr?

TONI: Nu e un joc. Ştiu eu ce gîndiţi voi.

PETR: Chiar aşa e, Toni! E un lucru grozav de serios. Lupta dintre lumea veche şi cea nouă. Dar nu te teme, o să-l împing pe Kornel, ca pe un gîndac. *In tyrannos!*[1] *(Îşi îndeasă o cască pe cap.)* Să piară lumea veche, cea laşă! Bu, bu, bu, Kornele!

KORNEL *(pune casca de cavalerist pe cap):* Imediat! *(Ia de pe perete două spade.)* Binevoiţi să alegeţi, domnule adversar.

PETR *(îndoaie o spadă):* Merge. Dar, oameni buni, nu se mai luptă nimeni azi cu acelaşi fel de arme, sînt grozav de învechite. *(Se pun amîndoi în gardă.)* Aşa, Toni, dă *comanda!*

TONI *(cu ochii în carte, îşi astupă urechile):* Nu vreau!

KORNEL: Atenţie! Începem!

(Rîd amîndoi şi încep să se lupte.)

PETR: Jos cu tiranii şi cu toţi trădătorii! Prima lovitură!

KORNEL: Umărul. O rană uşoară. Lupta continuă! Norocul e cînd de o parte, cînd de alta.

PETR: Şi apoi vom domni noi!

KORNEL: La sfîntul-aşteaptă! *Touché!*[2]

PETR: O mică zgîrietură. Înainte!

KORNEL: Oho, stăm ca o stîncă, domnule! La! La!

PETR: „Hai la lupta cea mare!" *Toccato!*[3]

[1] Jos tiranii! (Lat.)
Atins! (Fr.)
[3] Atins! (It.)

KORNEL: Da de unde! Na! *(Se opreşte.)* Ascultă, Petrícek, te doare?
PETR: Nu-i nimic. *En garde!*[1]

(Mesuţele şi taburetele sînt răsturnate.)

PETR: Stop! Asta ar fi fost vena jugulară, Kornel. Eşti mort.
KORNEL: Rănit, dar lupta continuă. Pînă la ultima suflare.
TONI *(strigă):* Încetaţi!
PETR: Îndată, Toni. Pionul atacă. Lumea veche se clatină din temelii.
KORNEL: *Finito!*[2] Lovitura asta ţi-a pătruns direct în inimă, Petr!

(Petr apleacă spada.)

PETR *(salută cu spada):* Mulţumesc. Sînt mort.
KORNEL *(salută cu spada):* Îmi pare rău.
PETR: Dar după mine se vor ridica mii de pioni negri. Ura, prieteni!

(Intră mama şi se opreşte în prag.)

MAMA: Copii, copii, ce-aţi mai născocit iar?
PETR: Aoleu, mama! *(Atîrnă în grabă spada pe perete.)* Kornel tocmai m-a ucis, mamă. O rană în inimă.

(Pune casca la loc.)

KORNEL *(atîrnă spada):* Iar mie, Petr mi-a străpuns gîtul, mămico. Tot o lovitură excelentă.

(Pune casca la loc.)

MAMA: Voi parcă n-aţi fi gemeni de vă certaţi mereu! Ia uitaţi-vă, răilor, ce-aţi făcut aici! Şi tocmai în camera tatălui vostru!
PETR: N-ai grijă, mamă! Facem noi iarăşi ordine. Hai, Kornel!

(Amîndoi fac repede ordine, ridică mesuţele şi taburetele răsturnate.)

[1] În gardă! (Fr.)
[2] S-a sfîrşit! (It.)

MAMA: Lăsaţi, lăsaţi. Cunosc eu ordinea pe care o faceţi, voi, bărbaţii. Cu cît faceţi mai multă, cu atît e mai rău.

KORNEL *(în patru labe, îndreaptă covoarele):* Mamă, e gata imediat. Dă-i drumul, Petr!

PETR *(tot în patru labe, îl împinge):* Dă-i drumul tu! *(Pe neaşteptate, se cuprind în braţe şi se iau la trîntă, rostogolindu-se pe podea.)* O să te pun cu umerii la pămînt.

KORNEL *(gîfîie):* Încearcă!

PETR: Aşteaptă numai.

(Se rostogolesc prin încăpere.)

MAMA: Gata! Ajunge! Într-o zi, chiar că o să spargeţi tot ce e aici! Nu vă e ruşine?! Băieţi mari! Oameni în toată firea. Ce-o să creadă Toni despre voi?

PETR *(dîndu-i drumul lui Kornel):* Vino, Toni, să te învăţ şi pe tine.

TONI: Nu vreau!

MAMA: Pe Toni să-l lăsaţi în pace. Şi nici pe voi să nu vă mai prind pe-aici. De ce s-au încăierat, Toni?

TONI: Petr n-a vrut să mute figura la d5.

KORNEL *(adună de pe jos figurile de şah):* Ştii, mamă, asta era mişcarea tatii. Eu n-am făcut decît să apăr tradiţia familiei.

PETR: Nu-i adevărat, mamă. Problema se putea rezolva în două feluri.

KORNEL *(aşază figurile pe tabla de şah):* Atunci, de ce să nu fie jucată aşa cum a vrut tata?

PETR: Şi de ce să nu fie jucată altfel? Astăzi, poate că şi tata ar fi jucat-o ca mine.

MAMA: Nu vă mai certaţi şi ştergeţi-o de aici! Trebuie să pun totul la loc, după voi — dezordonaţilor!

KORNEL: Îţi ajutăm şi noi, mamă.

MAMA: Să-mi ajutaţi, voi?! Ce ştiţi, voi, ce-i aia ordine?

KORNEL: Adică, să pui lucrurile acolo unde au fost.

PETR: Nu. Adică să pui lucrurile acolo unde trebuie să fie.

MAMA: Ba nu. Să le aşezi acolo unde e locul cel mai potrivit pentru fiecare. Dar asta n-o înţelegeţi voi. Acum gata, băieţi!... Plecaţi de-aici!

KORNEL: Petr, să mergem în grădină să tragem cu puşca!

PETR: Bine! Să vedem cine nimereşte sticla de la o sută de paşi. Da?
MAMA: Voi numai de asta sînteţi buni, să spargeţi!
KORNEL: Nu vii şi tu, Toni? *(Ia, din rastel, puşca pe care a adus-o la început.)*
MAMA: Nu, lui Toni nu-i place să tragă cu puşca, aşa cum vă place vouă. Nu-i aşa, Toni?
PETR: Eu ştiu de ce! De frică!
MAMA: Nu-i e frică, voi însă nu-l înţelegeţi. El e cu totul altfel decît voi. Ăsta-i adevărul.
KORNEL: Fiecare din noi este altfel, mămico.
MAMA: Mai puţin decît credeţi. Şi acum, hai, ştergeţi-o, ştrengarilor!
KORNEL *(o sărută pe obraz):* Nu mai eşti supărată?
PETR *(o sărută pe celălalt obraz):* Mama? Da de unde! E obişnuită cu noi!
MAMA: Da Jiří, ştiţi unde e?
KORNEL: Ei, unde să fie? Tu ştii, Toni?
TONI: Nu! Zicea... zicea că are o întîlnire.
MAMA: Cu cine?
PETR: Parcă tu nu ştii, mami! Cu o frumoasă necunoscută.

(Amîndoi fraţii ies, îmbrîncindu-se, pe uşă.)

MAMA: Şi tu ce treabă ai avut aici, Toni?
TONI: Nimic. Am citit... doar...
MAMA: Din cărţile tatii?
TONI: O carte de călătorie, mamă.
MAMA: Mereu ţări îndepărtate... Aşa ceva nu e pentru tine, Toni. Tu n-o să pleci niciodată, nu-i aşa?

(Umblă prin cameră, aranjînd încet lucrurile.)

TONI: Poate că n-o să călătoresc, dar aşa îmi pot imagina multe lucruri. Înţelegi?
MAMA: De exemplu, ce?
TONI: Nu ştiu. Poate iarba din stepă şi, deodată, o turmă de antilope! Mamă, eu nu înţeleg cum poate cineva să împuşte animale.
MAMA: Tata le-a împuşcat, dar tu o să fii altfel, nu? *(Îl îmbrăţişează.)* Eu, cel puţin, aş dori să rămîi totdeauna aşa cum eşti acum. Ştii, Toni, cineva trebuie să rămînă acasă, altfel n-ar mai exista nici un cămin

pe lume. *(Îl sărută.)* Şi acum, du-te! Am treabă aici.

(Toni iese.)

MAMA *(face, în tăcere, ordine în încăpere):* Toni o să fie altfel. Toni trebuie să fie altfel. *(Se opreşte înaintea fotografiei tatălui şi se uită la ea. Tresare, apoi se duce să lase perdelele grele de la ferestre. În încăpere se face semiîntuneric. Mama se întoarce la fotografia tatălui şi aprinde, în faţa ei, lampa cu picior.)* Vezi? Mereu îi atragi aici! Şi ştii bine că asta nu-mi place. Chiar şi Toni, care s-a născut după moartea ta! Nici nu te-a văzut vreodată, şi, cînd poate, tot aici se ascunde... Spune, de ce-mi faci una ca asta?! Vreau şi eu să-i am pentru mine. Nu vreau, Richard, să se ţină tot timpul numai după tine.

TATĂL *(înaintează, încet, dintr-un colţ întunecat; poartă uniforma din portret):* Nu-i atrag eu aici, scumpo! Vin singuri. Ştii bine că, de cînd erau mici, se jucau cu vechiturile astea de aici. Nu trebuie să te mire.

MAMA *(se întoarce spre el, fără să se arate surprinsă):* Aşa spui mereu, dragul meu. Acum, însă, sînt puţin cam prea mari pentru jucăriile astea ale tale şi totuşi mereu îi ai aici!

TATĂL: Deh, amintirile din copilărie. Puteai însă şi tu să arunci, de mult, lucrurile astea, draga mea. La ce mai servesc?

MAMA: Cum adică, ai fi vrut să arunc amintirile care au rămas după tine? Nu, nu, Richard! De ele dispun numai eu. Sînt ale mele. Lucrurile acestea — erai tu. *(Se aşază pe un fotoliu.)* Dar cînd intră copiii aici, în urma lor, rămîne mereu ceva în aer... Ceva, ca şi cum ai fost chiar tu aici. Chiar tu...

TATĂL *(se aşază călare pe un scaun):* E numai mirosul de tutun, scumpo.

MAMA: Mirosul de tutun şi viaţa. Tu nu ştii cum mă simt după aceea. E de ajuns să închid ochii, ca să simt tot, atît de puternic! Richard a fost aici... Richard!... Richard! Mereu e plin de tine aici. Aproape că omul te respiră. Nu spune că asta o fac vechiturile: eşti tu, eşti tu! Şi-mi strici băieţii, Richard!

TATĂL: Da de unde, mamă! Nu-ți mai băga și asta în cap: Cum aș putea să-i stric eu, rogu-te? O dată ce omule... Cîți ani sînt de atunci?

MAMA: Ar trebui s-o știi. Șaptesprezece.

TATĂL: Au și trecut șaptesprezece ani? Așadar, vezi că o dată ce omul e mort de șaptesprezece ani, nu prea mai rămîne mare lucru din el, iubito! Din ce în ce mai puțin și mai puțin. Nu mai sînt bun de nimic, sufletul meu! Doar ca să ștergi praful de pe vechiturile astea care au rămas de la mine.

MAMA: N-are importanță! Îi atragi. De aceea vin mereu aici. Pentru băieți, asta are mare însemnătate: tata a fost soldat, tata a fost erou! Știi cît îi încîntă și cît i-a încîntat, întotdeauna.

TATĂL: Nu trebuia să le fi vorbit despre mine, fetițo. Greșeala e a ta.

MAMA: Nu trebuia?! Ție ți-e ușor s-o spui! Dar cine altul să păstreze memoria ta, dacă nu eu? De la moartea ta, Richard, afară de amintirea ta și de copii, n-am prea avut bucurii. Eu știu ce-ți datorez, adoratul meu. Crezi că mulți copii pot fi atît de mîndri de tatăl lor?... Nici nu-ți închipui ce-ai însemnat tu pentru băieții noștri! Spune, aveam dreptul, eu, să-i privez de asta?

TATĂL: Exagerezi, mamă. Nu te supăra, dar, în privința asta, ai exagerat întotdeauna. Care eroism? N-a fost cine știe ce scofală. O luptă lipsită de importanță, cu indigenii... pe care am mai și pierdut-o, pe deasupra.

MAMA: Lasă! Știu eu că așa spui mereu. Dar generalul tău mi-a scris atunci: „Doamnă, plîngeți pe un erou. Soțul dumneavoastră s-a oferit să execute cea mai primejdioasă misiune".

TATĂL: Vorbe, fetițo! Poate că au vrut numai să-ți ușureze durerea... că m-a păscut nenorocul, mai știi? Ce fel de erou? Cineva trebuia să se ducă acolo. Și dacă nu m-aș fi oferit eu, s-ar fi oferit altul. Asta e tot.

MAMA: Dar, Richard, poate că altul, acela, n-avea cinci copii acasă.

TATĂL: Da, e adevărat. Dar dacă cineva are cinci copii, nu înseamnă că — pentru asta — trebuie să fie un ostaș prost, iubito. Nici măcar n-am făcut ceva deosebit... Dar tu nu înțelegi asta, mamă. În război, omul gîn-

deşte cu totul altfel, şi e greu de explicat de ce. Mai tirziu, s-ar putea crede că a fost vorba de Dumnezeu ştie ce act de eroism... Da cînd te afli în plină luptă, n-ai ce face! E în ordinea firească a lucrurilor. Pur şi simplu, un flanc trebuia acoperit, fetiţo. Uite, pe aici înainta coloana principală, iar aici, în flanc, era defileul muntelui, vezi? Şi defileul ăsta trebuia să-l ocupăm cu un detaşament mic. Asta a fost tot. Şi, în total, au fost doar cincizeci şi doi de morţi. Vezi, dar, că n-are nici o importanţă.

MAMA: Cincizeci şi doi de morţi... din cîţi oameni?

TATĂL: Ei, din cincizeci şi doi, mamă. În schimb, însă, am rezistat şase zile încheiate. Şi, să-ţi spun drept, cu setea am dus-o cel mai greu. Acolo n-aveam apă, ştii? Mi-era o sete teribilă... şi eram tare necăjit. Grozav m-am mai înfuriat acolo, dragostea mea.

MAMA: Pentru ce?

TATĂL: Pentru că, de fapt, acţiunea aceea a fost inutilă. Colonelul nostru a făcut o greşeală, înţelegi? Coloana principală trebuia să aştepte jos şi, în defileul acela, trebuiau trimise cel puţin două batalioane. Şi bateria de munte. Eu am ştiut asta dinainte. I-am spus-o colonelului, dar el mi-a replicat: „După cît se pare, maiorule, ţi-e frică ?"

MAMA: Richard! Şi de asta te-ai dus la... moarte?

TATĂL: Mai cu seamă de asta, sufleţelule, mai ales de asta. Ca să vadă colonelul nostru că eu am avut dreptate, înţelegi? Ce imbecil! Să cazi în cursa indigenilor!

MAMA: Şi din cauza lui... din cauza lui...

TATĂL: Ţie ţi se pare o prostie, nu? Dar, la regiment, fetiţo, asta se numeşte onoare. Ştii, în război nu merge altfel.

MAMA: Richard, despre asta nu mi-ai vorbit pînă acum. Aşadar, tu ai căzut numai pentru că colonelul ăla a dat un ordin greşit?

TATĂL: Aşa se întîmplă uneori, mamă. Dar, cel puţin, s-a văzut că eu am avut dreptate. Şi pentru asta făcea să înfrunţi moartea.

MAMA: Aşadar, la asta te-ai gîndit: să dovedeşti că tu ai avut dreptate! Şi la noi nu te-ai gîndit, nu-i aşa? La faptul că tocmai aşteptam al cincilea copil — nici la asta nu te-ai gîndit?

TATĂL: M-am gîndit, dragoste, cum să nu mă gîndesc! În astfel de situaţii, nici nu-ţi închipui la cîte se gîndeşte omul! De exemplu: mergi călare şi-ţi spui: „Peste trei luni, aş putea fi acasă. Pînă atunci va veni pe lume şi copilul. Va trebui să-mi las foarte încet sabia în antreu şi să merg în vîrful picioarelor... să merg în vîrful picioarelor... Atunci, Ondra al nostru îmi va întinde mîna ca un bărbat în toată firea. „Sal'tare, tată", va spune. „Sal'tare, Ondra! Ce se-aude cu şcoala?" „Nimic, tată!" şi Jirka îmi va arăta vreo maşinuţă: „Priveşte tată!" Iar gemenii vor face ochii mari şi se vor certa care dintre ei să-mi sară mai întîi în braţe. „Ei, hai ştrengarilor, veniţi amîndoi aici, nu vă mai certaţi!" Iar nevasta... n-am mai văzut-o mai bine de o jumătate de an. De peste o jumătate de an! Cînd am s-o prind în mîini, o să i se frîngă iarăşi trupul şi o să se lase moale, de parcă n-ar avea oase! Atunci va şopti oftînd: Richard...

MAMA: Richard...

TATĂL *(se scoală):* Dar tu, sufleţelule? Tu cum ţi-ai petrecut timpul ăsta?

MAMA *(cu ochii închişi):* Ştii bine, scumpule, te-am aşteptat. Ţi-am născut încă un fecior... al cincilea... Este slăbuţ, Richard! Dumnezeu ştie de ce-i atît de plăpînd. Poate din pricină că am plîns atîta după tine.

TATĂL: O să crească, mamă! O să iasă din el un voinic, un erou, ai să vezi!

MAMA *(cu neaşteptată impetuozitate):* Nu! Nu vreau! Nu vreau ca Toni să devină erou. Sînt sătulă de asta, Richard, auzi? Am suferit destul din pricina eroismului vostru! Oare nu-mi ajunge că ai căzut tu? Ştii tu, ştiţi voi, ce înseamnă să-ţi pierzi bărbatul? Dacă ai şti ce-a rămas din mine!... Ce mi-ai făcut, omule? Cum ai putut să te laşi ucis aşa, fără nici un rost?

TATĂL: Scumpo, n-aveam încotro. Ce era să fac, dacă imbecilul ăla de colonel a spus că mi-e frică... a trebuit să mă duc, nu? Şi a spus-o în faţa celorlalţi ofiţeri. „Se pare, maiorule, că ţi-e frică." Dacă ai fi fost acolo, nu ştiu zău, fetiţo, ce mi-ai fi spus.

MAMA *(se scoală încet)*: Ţi-aş fi spus: „Du-te, Richard. Nu poţi admite una ca asta."

TATĂL: Vezi, draga mea, şi tu ai fi simţit la fel!

MAMA: Fiindcă te-am iubit, Richard, fiindcă te iubesc mereu! Dar nu, nu asta trebuie s-o iei în seamă, unica mea dragoste. Nu ştii ce înseamnă pentru o femeie cînd iubeşte pe cineva, aşa, fără minte, femeieşte! Nici eu nu ştiu ce e în noi, femeile! Ştiu numai că ceea ce mi-a plăcut cel mai mult la tine a fost felul tău milităros de a fi, Richard! Zăngănitul pintenilor tăi, curajul tău şi fanfaronada ta, onestitatea şi uşurinţa ta... Nu ştiu pentru ce te-am divinizat! Poate că eram proastă, îndrăgostită, nebună... Dar nici acum... dar nici acum, n-aş putea suporta să te umilească cineva.

TATĂL: Aşadar, vezi! Şi dacă nu m-aş fi dus atunci...

MAMA: Nu, nu, Richard, nu trebuie să crezi ce-ţi spun! Poate... cu siguranţă, că m-aş fi împăcat şi cu asta, adică dacă nu te-ai fi purtat atunci... ca un soldat. Te-ai fi întors la mine şi la copii... şi ai fi demisionat din armată. Eu m-aş fi obişnuit. Şi te-aş fi iubit şi aşa. Poate... puţin altfel. Ştiu că... fără onoarea de militar, ai fi fost foarte mîhnit... Dar am fi trecut şi peste asta... amîndoi. Te-aş fi avut cel puţin lîngă mine, Richard, şi aş fi putut să am grijă de tine...

TATĂL: ...ca de un om care nu mai e bun de nimic altceva decît să se chinuiască. Ţi-ar fi fost de ajuns, iubito?

MAMA: ...ar fi trebuit să-mi fie de ajuns. Gîndeşte-te că şi aşa, a trebuit să mă mulţumesc... cu foarte puţin.

TATĂL: Ştiu, mamă. Regret foarte mult. Pensioara de maior, care a rămas de pe urma mea...

MAMA: Au fost cinci copii, Richard... şi uită-te la ei. Tu nu ştii ce înseamnă asta pentru o femeie singură. Nu, nu, aşa ceva nu poţi tu să înţelegi. Iartă-mă, iubitul meu, n-ar trebui să vorbesc de aşa ceva, dar voi n-aveţi idee despre asemenea lucruri... Haine, mîncare, şcoală şi iarăşi haine, mîncare, şcoală... Mereu, mereu să fiu nevoită să socotesc, să întorc de cinci ori aceeaşi zdreanţă şi fiecare bănuţ... Ce ştiţi voi despre asta?! Desigur, nu e vorba de nici un fel de eroism, e nevoie şi de aşa ceva, iubitul meu. Dragule, dragul meu, de ce te uiţi aşa la mine? Vezi ce a rămas din mine?

TATĂL: Eşti frumoasă, mamă. Eşti mai frumoasă ca oricînd.

MAMA: Nu vorbi prostii, Richard. Noi, cei vii, ne schimbăm foarte mult. Tu, nu! Tu nu te-ai schimbat de loc. Mă rușinez chiar, cît de bătrînă mă simt pe lîngă tine. Nu trebuie să te uiți la mine, dragostea mea! Am avut prea multe griji, știi? A fost greu fără tine...

TATĂL: Sufletul meu, eu nu ți-am fost, totuși, de nici un folos!

MAMA: Cel puțin, n-aș fi fost singură! Și cel mai mult... cel mai mult am avut nevoie de tine, cînd au început copiii să crească. Dar să știi că au fost copii buni. Toți: Ondra, Jiří, gemenii... ar fi făcut totul pentru mine. Dar, de cum au crescut, parcă au început să vorbească altă limbă. Eu nu-i înțeleg destul de bine, Richard. Tu i-ai înțelege mai bine.

TATĂL: Nu știu, fetițo, nu știu. Cred că nici eu nu i-aș putea înțelege. Ce știu eu despre medicină sau aviație, sau despre prostiile alea pe care le au gemenii în cap...

MAMA: Te gîndești la politică?

TATĂL: Da. Pe mine nu mă duce capul la așa ceva, mamă. Eu n-am fost altceva decît soldat.

MAMA: Totuși, pe tine te prețuiesc mai mult. Știu că tu ai fi vrut să-i vezi soldați, dar — cînd ai căzut — mi-am spus: „Nu!" Vezi, puteam să-i dau... fără plată, la școlile militare, dar mai bine... mai bine mi-am căutat de lucru, ca să-i dau să învețe altceva. M-am gîndit, poate, la medicină, sau tehnică... orice, numai la militărie nu. Să facă ceva folositor... ceva care nu-ți cere să-ți pierzi viața. Dacă ai ști cît m-am zbătut ca să-i trimit la școlile acelea... Și vezi ce am de la ei!

TATĂL: Da, dragoste, dar cred că poți fi mulțumită de ei, nu?

MAMA: Să-ți spun drept, nu știu. Parcă aș fi o găină care a clocit vulturi. Stau pe pămînt și cotcodăcesc de spaimă, cînd zboară unul după altul. Uneori îmi spun: „Nu trebuie, nu trebuie să fii atît de fricoasă, nu trebuie să le fii o piedică"... Richard, este înfricoșător ce devine o ființă omenească atunci cînd e mamă! Am avut și eu cîndva nebuniile mele și credeam fel de fel de lucruri mari despre mine... Tu știi asta, dragul meu.

TATĂL: Știu, scumpo.

MAMA: Doar de dragul tău am fugit de acasă. Nu mi-a păsat de nimic! Chiar și viața mi-aș fi jertfit-o. Și acum,

acum aş dori să-mi apăr, ca un avar, ceea ce e viaţa mea şi să strig fiecăruia: nu dau! Nu dau! Am dat destul, Richard. Pe tine... şi pe Ondra al nostru. Mai mult nu mi se poate cere. Ştii, pe mine m-a costat prea mult ceea ce oamenii numesc... eroism. Mai întîi tu, apoi Ondra...

TATĂL: Nu-i nimic, mamă. Ondra a avut o moarte frumoasă. Frumoasă şi... foarte onorabilă...

MAMA: Onorabilă, o ştiu. Vouă vi se pare foarte onorabil să muriţi pentru un ideal, dar că, prin moartea voastră, zdrobiţi inima cuiva, la asta nu vă gîndiţi. Tu, Richard, tu poate că trebuia să te duci la moarte, tu ai fost soldat! Dar Ondra n-a trebuit. Ondra era medic şi cercetător. Putea fi undeva la vreun spital — nu era nevoie să se molipsească...

TATĂL: Lucrurile astea li se întîmplă foarte des medicilor. La noi, la regiment, a murit tot aşa odată un doctor. Era un om foarte simpatic, jucam cu el şah. Şi aşa, din senin, s-a molipsit de holeră.

MAMA: Dar Ondra al nostru nu trebuia să se ducă acolo, în colonii. Din cauza ta s-a întîmplat asta!

TATĂL: Dar, mamă, eu eram de mult mort!

MAMA: N-are nici o importanţă, dar l-ai atras aici, în camera ta. Ai avut influenţă asupra lui, dragul meu. Ondra învăţa mereu aici, aici a stat cufundat cu nasul în cărţi, aici îşi petrecea — măsurînd de la un capăt la altul camera — ore întregi şi fuma... Şi tot aici mi-a spus într-o zi, pe neaşteptate: „Mamă, plec la ecuator, să văd şi eu puţin lumea". Dar, că se duce să lupte cu frigurile galbene... asta a uitat să-mi spună. Ascundeţi mereu de mine gîndurile voastre tainice. Mie îmi spuneţi doar: Mami! E vorba numai de o simplă excursie. Şi, pe urmă, rămîneţi acolo. A fugit ca un hoţ!

(Din colţul întunecos, se apropie Ondra, îmbrăcat într-un halat alb, de doctor.)

ONDRA: Dar mamă, ţi-am explicat de atîtea ori. N-am vrut să-ţi faci griji... De aceea nu ţi-am spus nimic. Asta e tot!

MAMA: Şi tu numeşti asta explicaţie? Ştiu, te-ai gîndit la mine, să nu-mi faci griji. Dar, că ai putea să te molip-

seşti acolo, nu. La asta însă m-am gîndit eu, Ondra. Aici e deosebirea.

ONDRA: Ei, şi la ce ţi-ar fi folosit, mamă? Oricum, tot aş fi plecat...

MAMA: Vezi, Ondra, tu ai fost totdeauna un băiat serios şi cu judecată. De multe ori, dacă n-ai fi fost tu, nu ştiu ce m-aş fi făcut. Ai ţinut loc de tată celorlalţi copii... erai atît de înţelept şi aveai atîta simţ de răspundere... Şi, deodată, hop! pleci la ecuator şi mori acolo de friguri galbene. Să nu-mi spui că erai obligat, Ondra!

TATĂL: Ştii, sufletul meu, medicul are şi el datoria lui. Asta este menirea lui, nu-i aşa, Ondra?

MAMA: Dar de ce ţi-a intrat în cap să vindeci frigurile alea galbene? Puteai să rămîi acasă, să vindeci oamenii de alte boli sau să ajuţi copiilor să vină pe lume...

ONDRA: Vezi, mamă! De friguri galbene mureau în fiecare an sute şi sute de mii de oameni. Ar fi fost ruşinos să nu se găsească vreun leac şi împotriva lor. Era... pur şi simplu o datorie, nu?

MAMA: Datoria ta?

ONDRA: Datoria ştiinţei. Ştii, mamă, că e o boală necruţătoare. Şi oamenii aceia, de-acolo... dacă i-ai fi văzut murind, ai fi spus chiar tu: „Ondra, nu-i poţi lăsa aşa!" E un lucru primejdios, mamă, dar cineva trebuie, totuşi, să se ducă acolo.

MAMA: Dar nu trebuia să fii tocmai tu acela, Ondra. N-o să mă convingi niciodată...

TATĂL: Şi de ce să nu fie tocmai el? Cred că a judecat foarte bine. Pentru astfel de misiuni, fetiţo, trebuie să se ducă, întotdeauna, cei mai buni.

MAMA: Şi, de aceea, cei mai buni trebuie să moară?

TATĂL: Da. Nu se poate altfel, scumpo. Cei mai buni trebuie să meargă întotdeauna înainte, nu? Să nu regreţi ce-ai făcut, Ondra! Ai procedat cum trebuia.

MAMA: Ştiu! Voi, voi bărbaţii, vă uniţi întotdeauna împotriva mea! Ţie îţi vine uşor să spui: „Bine ai făcut". Dar dacă ai şti ce-am simţit cînd am primit telegrama aceea... Nu puteam înţelege în ruptul capului. „Doamnă, fiul dumneavoastră a căzut ca un erou pe cîmpul de onoare al ştiinţei..."

TATĂL: Ai văzut, mamă? Ca un erou. Ca un erou! Măcar pentru atît și tot merita.

ONDRA: Nu, tată. Vezi, asta mă interesa mai puțin. Mă interesa numai... să cunosc cauza frigurilor galbene. Nu e nici un fel de eroism în asta. Cînd omul se ocupă de știință... trebuie să caute cauzele, știi? Altceva nu-l interesează! Ce contează onoarea sau eroismul?... Astea-s copilării, tată! Dar pentru un grăunte de cunoaștere... pentru asta, merită să-ți dai viața.

MAMA: Și-ai descoperit ceva?

ONDRA: Eu nu, mamă! Dar, alții... Un suedez și un american.

TATĂL: Păcat. Nu-mi plac americanii.

MAMA: Vezi, Ondra, c-a fost în zadar? N-a fost oare inutil?

ONDRA: Nu, mamă. Dar tu nu poți să înțelegi așa ceva.

MAMA: Așa e, nu înțeleg. Vi se pare că eu nu v-am înțeles niciodată. Îi aud mereu, și pe Jirka, și pe gemeni: „Mami, tu nu poți să înțelegi asta..." Nu înțeleg! Nu înțeleg! Doamne Isuse Cristoase, am ajuns să nu mă mai înțeleg nici pe mine. Voi sînteți doar o părticică din trupul meu... Și tu, Richard! Ai pătruns în mine și ești tot trupul meu, ești tot sufletul meu. Și eu nu vă înțeleg? Nu-i așa? Dar ce aveți voi atît de deosebit, de nu vă mai pot înțelege eu?

ONDRA *(se apropie de ea):* Mamă! Tu n-ai voie să te enervezi: Ai inima slabă și poate să-ți facă rău.

MAMA: Nu, lasă-mă. Doar v-am înțeles atît de bine cînd ați fost mici! Îți amintești, Ondra? Deși eram în casă, știam cînd unul dintre voi își zdrelea genunchiul afară și alergam imediat... și cînd stăteați toți în jurul mesei, simțeam atît de puternic că eu sînt voi și voi toți — eu. Simțeam asta absolut fizicește. Și acum... „Mami, tu nu poți să înțelegi!" Richard, ce gînduri străine au pus stăpînire pe copiii ăștia și... împotriva mea!

TATĂL: Tu știi, dragoste: acum sînt mari... și au propriile lor interese, nu?

MAMA: Dar pentru mine au existat întotdeauna numai interesele lor, înțelegi? Voi toți vă duceți după treburile voastre, așa cum vă dictează onoarea voastră, vocația voastră, după nu mai știu ce idei, care mai de care mai înaltă, că nu mă pricep la așa ceva. Dar eu, eu v-am

urmat numai pe voi. Eu n-am avut nici o altă misiune decît pe voi. Ştiu, n-a fost nimic măreţ: numai să vă port de grijă şi să vă iubesc... Dar cînd vă aduceam vouă, celor cinci copii, la masă, castronul cu mîncare, pentru mine asta era ca o slujbă religioasă. Ondra, Ondra, tu nu ştii cît de pustiu e totul aici, fără tine!

ONDRA: Îmi pare rău, mamă.

MAMA: Poate că aveţi dreptate voi, şi sînt unele lucruri pe care nu le înţeleg. De pildă, tatăl tău a căzut, pentru că era necesar să omoare nişte sălbatici. Iar tu, Ondra, tu ai murit, pentru că ai vrut să le salvezi vieţile. Vezi, poate că sînt prea proastă ca să înţeleg astfel de lucruri. Fiecare face exact pe dos decît a făcut celălalt şi fiecare îmi spuneţi: „Sînt sarcini mari, mamă, pe care tu nu le poţi înţelege". Unul din voi va clădi ceva, celălalt va dărîma, iar mie îmi veţi spune că „sînt lucruri măreţe, mamă! Trebuie să le înfăptuim chiar cu riscul vieţii!" Viaţă! Vouă vă vine uşor să vorbiţi aşa! Să mori de unul singur — asta o poate face oricine, dar să-ţi pierzi bărbatul sau copilul!... Voi nu ştiţi ce poate să însemne.

ONDRA: Aici... poate că ai dreptate, mamă.

MAMA: Şi chiar dacă n-aş avea! Eu nu vreau să am dreptate. Vreau să vă am pe voi, vreau să-mi am copiii mei! Tu nu trebuia să mori, Ondra! Ai fost un băiat atît de bun şi de serios... Şi ai avut o logodnică, fiule. Trebuia să te căsătoreşti... Cred că asta pot s-o înţeleg şi eu.

ONDRA: Da, mamă.

MAMA: Păi, vezi?...

(Se aud împuşcături în grădină.)

TATĂL *(înalţă capul):* Ce-o fi?

MAMA: Nimic. Băieţii trag la ţintă, Kornel şi Petr.

TATĂL: Foarte bine. Cine nu ştie să tragă, nu-i bun de nimic.

MAMA: Toni al nostru nu va trage cu puşca, Richard. El are altă fire. Nici lui Ondra nu-i plăcea să împuşte, nu-i aşa, Ondra? Pentru tine n-a existat decît cartea, la fel ca şi pentru Toni...

ONDRA: Numai că, pentru Toni, parc-ar fi haşiş, mamă, visează cu ochii deschişi, nu? Şi nu e bine. E o greşeală.

MAMA: Bine, dar e încă un copil.

ONDRA: Tu o să crezi întotdeauna așa despre el.
MAMA: Pentru că e slab.
TATĂL: Ar trebui să-l îndemni, iubito, să se ocupe de ceva serios.
MAMA: Nu vreau! Nu vreau ca lui Toni să-i intre de pe acum cine știe ce în cap! Nu-l mai las în camera asta...
TATĂL: De ce?
MAMA: Pentru că vreți să-l influențați! Pentru că o să-i șoptiți: „Fii bărbat, Toni, fii bărbat! Fă ceva! Du-te să mori pentru ceva: pentru glorie, pentru onoare, pentru adevăr.“ Nu, asta n-o vreau, auziți? Lăsați-l în pace pe Toni!
TATĂL: Dar mamă, sper că nu vrei să faci din Toni o fetiță?
MAMA: Vreau să-l am pentru mine. Tu n-ai nici un drept asupra lui, Richard! Toni s-a născut după moartea ta! Toni este al meu, numai al meu, înțelegi? Nu trebuie să mai intre aici!
ONDRA: Mama consideră compania noastră dăunătoare.
MAMA: ...Da. Pentru că sînteți morți.

(Împușcături în grădină.)

ONDRA: Mamă, te temi de noi?
MAMA: Cum să mă tem de voi, băiatule! Vino mai aproape, Ondra, să te văd mai bine! Dacă ai ști cît de bine îți stă cu halatul ăsta alb! Mereu m-am gîndit că o să mai fii odată lîngă mine. Atunci cînd va trebui să-mi iau ultimul rămas bun de la copii...
ONDRA: Dar, mamă, tu o să trăiești încă multă vreme! O să fii mereu aici.
TATĂL: Mama e mai puternică decît își închipuie. *(Se duce spre masa cu tabla de șah.)* Cine a jucat, aici, iubito?
MAMA: Gemenii. Spuneau că e o problemă a ta.
TATĂL: E adevărat. Cîndva, începusem s-o dezleg... Era o problemă frumoasă.
MAMA: Băieții s-au certat pentru ea. Kornel voia ca Petr să mute calul la d5.
TATĂL: Exact. Și eu tot la d5 l-aș fi mutat.
MAMA: Dar Petr a spus că mai există și o altă soluție. Știi doar că se ceartă mereu amîndoi.
TATĂL *(distrat)*: Altă soluție? Aș vrea s-o cunosc și eu... O fi, azi, altă școală de șah. Poate dacă s-ar merge

înainte cu pionul... Interesant! Într-adevăr, s-ar putea ca Petr să aibă dreptate...

(Prin ușă intră foarte încet Jiří, îmbrăcat într-un combinezon de aviație.)

JIŘÍ: Bună seara, mamă. Salutare, tată! Noroc, Ondra!
TATĂL *(se întoarce)*: A, uite-l pe Jirka!
ONDRA: Noroc!
MAMA: Așa devreme, Jirka?... Ai zburat azi?
JIŘÍ: Am zburat, mamă. Astăzi a fost o zi de zbor minunată.
MAMA: Bine că te văd acasă! Mie nu-mi place cînd zbori. Mi-e așa de frică... Bine că ai venit mai devreme.
JIŘÍ: Știi, mamă, că primul meu drum... e la tine.
TATĂL: Exact. Mă uit la tine, băiete, ce bine îți stă.
MAMA *(se scoală îngrozită)*: Ia stai... Jiří! Tu vezi... pe tata și pe Ondra?
JIŘÍ: Îi văd, mamă. Cum să nu-i văd?
MAMA: Dar ei... ei sînt morți, Jirko! Cum o să poți să-i vezi tu?... Cum poți vorbi cu ei... Jiří?
JIŘÍ: Să vezi, mamă... Dar n-o să te superi pe mine? Știi, avionul s-a defectat. Asta-i toată povestea.
MAMA: Jiří, ți s-a întîmplat ceva?
JIŘÍ: Nimic, mamă. Într-adevăr, nu m-a durut de loc. Știi, în timpul zborului, mi s-a frînt o aripă... și-așa, știi?...
MAMA: Jiří, tu îmi ascunzi ceva!
JIŘÍ: Nu trebuie să te superi, mami, dar eu am murit.
MAMA: Tu... tu...
JIŘÍ: Te rog, mamă, fii calmă.
MAMA: ...deci... tu ești mort, Jiříček?
JIŘÍ: Da, mamă. Eu sînt... așa cum se zice, mort.
MAMA *(plîngînd)*: Doamne, Isuse Cristoase. Jiří...! Jiříček!
ONDRA: Încet, încet, mamă. Trebuie să fii calmă.
MAMA: Jirko, ai murit și tu!
TATĂL: Trebuie să suporți lovitura cu bărbăție, iubito. Vezi doar că a murit ca un erou. A fost o moarte frumoasă.
MAMA *(ca împietrită)*: Moarte frumoasă... Uite ce-ai făcut, Richard! Privește ce-ai făcut.
JIŘÍ: Mamă, nimeni nu e vinovat de ce mi s-a întîmplat. Știi, am încercat ceva... dar mi s-a stricat motorul. Nu știu nici eu cum s-a întîmplat.

MAMA: Jiří al meu.

(Se lasă în fotoliu și plînge.)

ONDRA: Las-o. Plînsul o s-o liniștească.

(Rămîne lîngă ea.)

TATĂL *(îl trage pe Jiří deoparte):* Ce-ai încercat, Jiřík?

JIŘÍ: Recordul de înălțime, tată. Cu greutate. O mie cinci sute de kilograme.

TATĂL: Și... are vreo importanță un astfel de record?

JIŘÍ: Da, tati. De exemplu, în război... Să zbori cît mai sus, cu cea mai mare încărcătură de bombe, înțelegi?

TATĂL: Adevărat. Asta ar putea să aibă mare importanță.

JIŘÍ: Sau cînd e vorba de un transport aerian... Acolo, nu sînt furtuni și nori, înțelegi? Asta ar putea să aibă o importanță extraordinară.

TATĂL: Bine, și la ce înălțime ai ajuns?

JIŘÍ: Ceva peste douăsprezece mii de metri, dar, deodată, motorul a început să dea rateuri...

TATĂL: E un record?

JIŘÍ: Da, tată.

TATĂL: Atunci, bravo, băiete. Mă bucur foarte mult.

JIŘÍ: Numai că... atunci cînd am căzut, m-am făcut zob, tată. Cred că s-a spart altimetrul. Păcat.

TATĂL: De ce?

JIŘÍ: Nu se mai poate constata că am zburat atît de sus.

TATĂL: N-are nici o importanță, Jirko. O dată ce ai atins înălțimea asta!

JIŘÍ: Dar nu va ști nimeni lucrul acesta.

TATĂL: Ai făcut-o însă, și ăsta e principalul. Cine ar fi crezut așa ceva despre tine? Pe tine te-au interesat numai jucăriile. Te felicit, fiule.

MAMA *(suspină):* Jiří... Jiříčku...

ONDRA: Liniștește-te, mamă!...

TATĂL: Nu plînge, sufletelule. Merită să mori pentru așa ceva. Așa că, nu mai plînge. Vezi, acum vor începe grijile cu înmormîntarea...

JIŘÍ: Mămico, te rog să nu te uiți la mine cînd mă vor aduce, auzi? Ceea ce vor aduce nu mai sînt eu. Eu sînt aici.., așa cum am fost... și niciodată n-o să mă vezi altfel. nu-i așa?

MAMA: De ce nu mi-ai spus că vrei să zbori atît de sus? Nu te-aș fi lăsat...

JIŘÍ: Nu se putea, mamă. Trebuia s-o fac.

MAMA: Ce ți-a venit, Jiříčku, ce ți-a trecut prin cap? De ce-ai vrut să bați recordul ăla?

JIŘÍ: Dacă omul poate dispune de un avion atît de perfect, trebuie să încerce. Un avion ca ăsta te obligă, îți impune de la sine să încerci. Știi, te simți pur și simplu îmboldit. Tu, însă, nu poți să înțelegi așa ceva...

(Se aud bătăi în ușă.)

TATĂL *(stinge becul de sub tabloul lui; s-a întunecat de tot):* Nu te mai chinui, iubito!

MAMA: Jirko al meu! Ce băiat voinic! Pentru ce, pentru ce?...

JIŘÍ *(cu voce din ce în ce mai scăzută):* Tu n-ai să poți înțelege, mamă, tu nu poți înțelege asta...

(Bătăi în ușă.)

ONDRA *(șoptind):* Trebuie să te liniștești, mami. Trebuie să fii tare.

TATĂL *(șoptind):* Iubito, cu bine!

(Bătăi în ușă.)

MAMA *(se scoală):* Da.

(În ușa plină de lumina zilei, stă Kornel.)

KORNEL: Iartă-mă, mamă... n-am vrut să te deranjez. Dar trebuie să-ți spun ceva.

MAMA: Da.

KORNEL: Am primit chiar acum... vestea, știi? Vestea că... lui Jirka al nostru i s-a întîmplat ceva... un accident de avion. Dar să nu te sperii, mamă. Nu-i atît de grav...

MAMA: Da.

KORNEL: Dar Jiří... Mamă! Tu știai? Ai și aflat?

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

Aceeaşi încăpere, dar completată cu un aparat de radio.

TONI *(în genunchi, lîngă aparatul de radio, întoarce butonul. Se aude un marş militar. Toni, cu o strîmbătură de nemulţumire, învîrteşte mai departe. Se aude Crainicul.)*

VOCEA DE LA RADIO: Atenţiune, atenţiune, atenţiune!

TONI: Vocea ta seamănă cu vocea lui Kornel al nostru.

VOCEA DE LA RADIO: Adresăm un stăruitor apel către toţi cetăţenii pentru a păstra liniştea şi ordinea. Îi prevenim insistent să nu se îngrămădească pe străzi, altfel organele poliţiei şi cele militare vor interveni cu cea mai mare severitate...

TONI: Brrr!

(Întoarce butonul mai departe; se aude o muzică delicată, îndepărtată. Toni ascultă, în genunchi, bătînd tactul cu mîna.)

(Intră Kornel în ţinută semimilitară, cu pantaloni de călărie şi haina cu însemne militare.)

KORNEL: Isprăveşte, Toni. Ştii că mamei nu-i place să umble cineva la aparatul ăsta de radio. E o amintire de la Jirka al nostru...

TONI: Ascultă, Kornel, ce frumuseţe!

KORNEL: Da, dar acum nu e timp pentru nici un fel de frumuseţi. Închide-l, Toni. Nu pot asculta aşa ceva.

TONI *(închide aparatul şi rămîne îngenuncheat):* Păcat. Era un post străin, de pe undeva, din nord. Îţi sugera întinderi înzăpezite...

KORNEL: Tu totdeauna trebuie să-ţi imaginezi ceva! *(Aprinde o ţigară şi umblă, neliniştit, prin cameră.)* E o prostie că trebuie să rămîn acasă. *(Se uită la ceasul de*

la mînă.) Acum muncitorii ies de la lucru. S-ar putea întîmpla ceva pe afară... A dracului treabă, de aș putea să fiu și eu acolo!

(Se oprește la fereastră și ascultă.)

TONI: Kornele!

KORNEL: Ce?

TONI: Ce-i cu Petr?

KORNEL: Nu știu. E închis undeva. Nu trebuia să se amestece.

TONI: Dar și tu te amesteci, Kornel.

KORNEL: Da, dar eu sînt din tabăra cealaltă. E o deosebire.

TONI: Care deosebire?

KORNEL: Noi sîntem pentru ordine... și pentru fericirea poporului. Tu nu înțelegi încă asta, Toni. Și fii bucuros.

TONI: Și Petr era tot pentru fericirea oamenilor. Și totuși, l-ați arestat.

KORNEL: Pentru că el și-a închipuit altfel această fericire. Credea că pe noi ne va putea conduce gloata aceea mîrșavă... Mersi frumos, bună treabă ar fi ieșit! Ne-au și arătat de ce sînt în stare. Să jefuiască și să se răzbune. *(Strivește țigara.)* Asta ar însemna pieirea patriei, Toni!

TONI: Bine, dar Petr a intervenit împotriva jafurilor!

KORNEL: Cu atît mai rău! Petr ar fi vrut ca din turma asta să se formeze guvernul. Noi nu putem admite una ca asta, pentru nimic în lume.

TONI: Noi? Care noi?

KORNEL: Partidul nostru. Noi, națiunea. Dacă ne-ar guverna ăia, cu utopiile lor... cu ideile lor despre pace și egalitate... ar fi îngrozitor, băiete. Brrr! Ceea ce cer becisnicii ăștia înseamnă trădare națională! Să desființeze armata... să preia instituțiile... să exproprieze fabricile... asta ne-ar mai lipsi! Asta ar însemna sfîrșitul culturii și, în general, sfîrșitul... Nu, nu, Petr, noi nu vom admite această rușine națională! A sosit clipa cea mare, omule, să terminăm cu toți trîntorii și trădătorii ăștia... Dar nu te mai dăscălesc, Toni.

TONI *(se scoală):* Kornel...

KORNEL: Ce vrei?

TONI: Ce se va întîmpla cu Petr?

KORNEL *(dă din umeri):* Nu se poate face nimic. Trebuie să așteptăm. L-au arestat ai noștri... și deocamdată e în închisoare.

TONI: Ca un criminal?

KORNEL: Ca ostatec. Nu te teme, acolo nu i se întîmplă nimic. Dar dacă banda aceea neagră va începe din nou să tragă în stradă, atunci... nu știu.

TONI: Atunci, îl împușcați pe... Petr?

KORNEL: Eu nu, Toni, dar știi, lupta e luptă. Petr nu trebuia să se înroleze în mișcarea lor. Îți poți închipui cît de mult aș regreta dacă... dacă i s-ar întîmpla ceva. Dar asta nu mai depinde de noi... Să depună banditii ăia armele... apoi și ai noștri îi vor da drumul lui Petr... și celorlalți ostateci. Așa stau lucrurile.

TONI *(cu ochii holbați):* Închipuie-ți, Kornel... închipuie-ți cum trebuie să se simtă Petr. Cum se uită spre ușă și așteaptă, așteaptă mereu... să se deschidă... *(Cu voce aspră.)* Vino cu noi!... Încotro?... Înainte, marș! O să vezi!

KORNEL: Stai! *(Ascultă.)* E liniște. Din fericire, acolo nu se trage. Dacă s-ar mai auzi undeva o împușcătură, atunci e rău, Toni. Atunci, ai noștri vor porni fără să mai țină seama de nimic... Dar eu cred că haita aceea s-a retras. Sînt niște lași. Cel puțin, Petr să vadă cu cine s-a înhăitat! Dacă le pui mitraliera în față, fug ca niște găini... Auzi? Acolo e liniște. Poate că se negociază. Deși nu înțeleg cum poate să negocieze cineva cu astfel de gangsteri.

TONI: Kornel, i se leagă mîinile?

KORNEL: Cui? Cînd?

TONI: Cînd îl duc la execuție.

KORNEL: Desigur. Se înțelege că trebuie să fie legate. De ce întrebi?

TONI *(își împreunează mîinile la spate, ca și cum le-ar avea legate):* Știi, îmi imaginez lucrul acesta, nemaipomenit de real. Ce simte omul în astfel de clipe... în fața plutonului de execuție? Știi, cum privește, undeva... pe deasupra capului soldaților... cum simte, prin păr, o adiere rece. Încă nu!... Încă o clipă... La ochi, arm'!... Doamne, Dumnezeule!

KORNEL: Isprăvește!

TONI *(urlă):* Cîinilor! Cîini turbaţi!

KORNEL: Toni!

TONI: Trageţi!

(Se clatină şi cade în genunchi.)

KORNEL *(îl apucă de umeri şi-l zgîlţîie):* Gata! Ajunge! Ai o fantezie bolnăvicioasă!

TONI *(îşi acoperă ochii şi se scoală):* Kornel, cum de se pot urî oamenii atît de îngrozitor?!

KORNEL: Tu nu poţi să înţelegi asta, băiete! N-ai învăţat încă să crezi cu patimă...

TONI: În ce să cred?

KORNEL: În propriul tău adevăr. Niciodată omul n-a putea face pentru sine ceea ce face pentru stindardu său. Nu trebuie să fii atît de sensibil, Toni. Şi numa mama te strică.

TONI: Cu ce?

KORNEL: Cu educaţia pe care ţi-o dă. Din cauza asta, din tine n-o să iasă niciodată un bărbat care să lupte pentru ceva. Pace, dragoste, milă... da, ştiu, e foarte frumos, dar... dar astăzi nu mai e timp pentru de-alde astea, Toni. Astăzi, vremurile sînt prea grave... şi prea măreţe. Mama nu poate să înţeleagă. Noi trebuie să fim pregătiţi... pentru orice, Toni. Dacă i s-ar întîmpla ceva lui Petr... mama nu trebuie să afle. Trebuie să-i spunem numai că e la închisoare, înţelegi? Şi poate că, într-adevăr, totul s-a terminat. Poate că gloata aceea neagră a capitulat în sfîrşit, fiindcă văd că domneşte... o liniște foarte suspectă... Nu trebuie să ieşi afară, Toni.

TONI: Dar tu?

KORNEL *(dă din umeri):* Ar fi trebuit să fiu cu ai noştri, acolo, afară. Doamne, numai să nu lipsesc, dacă s-ar întîmpla ceva! E atît de stupid că trebuie să stau înfipt aici, acasă, lîngă mămica! Dar ştii, dacă s-ar întîmpla ceva, oricît de neînsemnat... Mama are inima atît de slabă... Cu mojicimea asta, omul nu mai ştie cum o va scoate la capăt. Şi dacă vor începe jaful... trebuie să vă păzească cineva aici. *(Cu spatele la Toni, scoate din sertar un revolver şi îl încarcă, apoi îl pune iar la loc.)* Eu ştiu unde mi-e locul. Dar mama nu

trebuie să știe că lucrurile sînt atît de grave, Toni. Așa că eu... o să rămîn acasă, o fac numai pentru mama... și pentru tine.

(Intră mama.)

MAMA: Kornel, unde-i Petr? De ce nu s-a întors încă? De dimineață mi-ai spus că e vorba numai de o simplă neînțelegere și că îl vor elibera la noapte... Auzi, Kornel?

KORNEL: Da, mamă, dar... lucrurile astea nu merg atît de repede. Știi probabil că au arestat sute și sute de oameni și pînă ce vor fi toți cercetați... mai poate să dureze... chiar și o săptămînă...

MAMA: Toată săptămîna? Kornel, se poate să-l chinuiască așa pe Petr al nostru? Nu, nu, nu las eu lucrurile așa. Am să mă duc acolo la ei și am să le spun...

KORNEL: Nu se poate, mamă. Nici nu te vor lăsa.

MAMA: Asta-i bună, să nu lase acolo o mamă! O să-i duc lui Petr rufe și ceva de mîncare... Și nimeni nu poate să împiedice o mamă, copilule. O mamă are acest drept.

KORNEL: Trebuie să mai aștepți, mamă. Privește! Pînă și străzile sînt barate de armată. Nimeni n-are voie să meargă în centrul orașului.

MAMA: Dar pe mamă o vor lăsa. O să le spun că duc ceva fiului meu... Kornel, trebuie să-l văd pe Petr. Trebuie să știu ce este cu el. Petr nu-i un tîlhar ca să îndrăznească să-l închidă. Și am să le-o spun, n-avea grijă. O să le spun că n-au dreptul să țină pe fiul meu în închisoare!

KORNEL: E o chestiune foarte dificilă, mamă. Ei au acest drept.

MAMA: Dar ce, Petr e criminal? A făcut vreun rău cuiva?

KORNEL: Nu este criminal, mamă. Nu spune nimeni asta.

MAMA: Păi, vezi? Atunci n-au dreptul să-l aresteze așa, pe degeaba.

KORNEL: Mamă, mi se pare că tu nu poți să înțelegi destul de bine treaba asta...

MAMA: Știu... știu! Du-te, Toni, du-te. Tu nu trebuie să auzi cît e de proastă mama ta.

(Toni — de voie, de nevoie — se strecoară afară.)

MAMA: Kornel, îmi dau silința să înțeleg totul. Dar nu pot, și pace. Cum poate aresta cineva pe fiul meu, cînd n-a făcut nici un rău nimănui? Probabil că asta am s-o înțeleg greu.

KORNEL: Iartă-mă, mamă. Tu nu vrei să pricepi cu nici un chip că, de fapt, e... război civil.

MAMA: Ei și? Era nevoie de acest război civil?

KORNEL: Da, mamă, era nevoie. Pentru că oamenii sînt împărțiți în două tabere și numai una din ele poate să guverneze, înțelegi? Și de aceea lupta trebuie să hotărască, mamă, cine ne va guverna.

MAMA: De aceea se trage?

KORNEL: Da. Nu se poate altfel.

MAMA: Spune-mi, te rog, de ce țin atît de mult să guverneze? N-au oare familii? Să se îngrijească fiecare de familia lui.

KORNEL: Numai că, familia nu e totul.

MAMA: Ba este, Kornel. Pentru mine este. Și să nu-mi spui că Petr ar vrea să stăpînească. Eu îl cunosc bine. Nu e în stare să bată un cîine. Mai curînd tu, Kornel, dar Petr nu. Nu e în firea lui să poruncească cuiva.

KORNEL: Asta n-are nici o importanță, mamă. Partidul lui însă ar vrea să poruncească tuturor; ar vrea să răstoarne totul după bunul său plac... Asta ar fi o nenorocire pentru întreaga națiune, înțelegi? Ei nu sînt decît o bandă de hoți și de trădători, mamă. Ar răsturna și ar jefui totul...

MAMA: Nu, Kornel, nu spune asta! Eu îl cunosc pe Petr... Petr nu s-ar întovărăși cu astfel de oameni. Nici tu nu te-ai însoți cu hoți și trădători, Kornel.

KORNEL: Din păcate, Petr prea crede orbește în oameni...

MAMA: Dar e tînăr! Tu n-ai fost niciodată atît de tînăr și de prietenos, Kornel. Tu nu te-ai împrietenit cu oricine, și mai degrabă aș zice că ești puțin cam mîndru... Petr al nostru nu se poate împrieteni cu cineva rău.

KORNEL: Atunci înseamnă că eu sînt în stare s-o fac. Unul din noi trebuie să fie pe un drum al naibii de greșit și ori partidul meu, ori al lui, are dreptate.

MAMA: Firea ta are ceva cavaleresc și nobil. Nici tu n-ai putea face ceva josnic... și necinstit.

KORNEL: Păi, vezi! Şi dacă îţi dau cuvîntul meu de onoare că Petr al nostru a fost în tabăra celor răi şi că haita lor trebuie lichidată, ca să fie ordine în lume...

MAMA: Stai, băiete. A trebuit să-l închidă pe Petr al nostru, ca să fie ordine în lume?

KORNEL: Da, mamă. Fiindcă s-a amestecat!...

MAMA: Atunci, e o ruşine, Kornel, şi nu se poate să aibă dreptate, dacă l-au închis pe Petr al nostru!

KORNEL: Mamă, dacă Petr ar fi avut posibilitatea, ar fi lăsat să mă aresteze pe mine...

MAMA: Petr?

KORNEL: Adică oamenii lui. Partidul lui, înţelegi?

MAMA: Atunci trebuie să fie şi proşti... şi ticăloşi! Fiindcă tu, Kornel, nu te poţi gîndi la nimic rău. Cum să te aresteze? Ar fi fost tot atît de nedrept ca şi închiderea lui Petr al nostru. Sînt oameni răi, Kornel. Răi, brutali, oameni înapoiaţi. Doamne, dacă aş putea să-i lovesc cu pumnul ăsta în faţă...

KORNEL: Te rog, mamă!

MAMA: Nu trebuie să-l lăsăm acolo, Kornel! Trebuie să mă ajuţi într-un fel... Spui că-l pot ţine acolo încă cîteva zile?

KORNEL: Poate, mami, dar, sînt sigur, că după aceea îi vor da drumul. Acum e linişte afară; o să vezi că, pînă mîine, totul se va termina.

MAMA: Şi-o să mergi, după aceea, cu mine să-l căutăm pe Petr?

KORNEL: Da, mamă.

MAMA: Şi n-aş putea să-i duc de azi cîte ceva?

KORNEL: Azi nu, mamă.

(Se aud în depărtare cîteva împuşcături. Se întunecă.)

MAMA: Ce-i asta?

KORNEL *(nervos):* Nimic. Undeva, pe stradă... Te rog să nu iasă nimeni afară, mamă.

MAMA: Bine, dar Petr cu siguranţă ne aşteaptă...

KORNEL: Iarăşi Petr! Dar nu e vorba numai de Petr, mamă!

MAMA: Crezi că s-ar putea întîmpla ceva lui Toni... sau ţie?

KORNEL: Iartă-mă, mamă, mă gîndesc la poporul nostru.

(Se aud în depărtare cîteva împuşcături.)

MAMA: Numai de nu i s-ar întîmpla ceva lui Petr!

KORNEL *(ascultă la fereastră):* Numai de nu s-ar întîmpla ceva poporului nostru, mamă... Acolo, undeva, afară, stă pregătit un pluton. Dacă ai şti ce băieţi minunaţi sînt... I se spune plutonul de elită. Trăgaci aleşi, care vor intra primii. Aşteaptă clipa şi se uită unul la altul. „Unde-i Kornel?" Sînt aici, camarazi! Eu nu pot. Eu... trebuie să rămîn acasă. Trebuie să fie cineva aici, dacă s-ar întîmpla ceva. Băieţi, ţineţi-vă bine, dar eu... pe mine mă puteţi şterge de pe lista voastră.

MAMA: Ce-i cu tine, Kornel?

KORNEL: Nimic, mamă. Nu te teme, eu... voi rămîne cu tine... şi cu Toni. Ştii, cînd sînt tulburări pe stradă, apar tot felul de oameni. Să nu-ţi fie frică de nimic, mamă. Eu rămîn acasă.

(Se duce la rastelul cu puşti.)

MAMA: Ce cauţi acolo?

KORNEL: Puşca tatii, pe care o avea în Africa. Trebuie iarăşi curăţată.

(Scoate puşca din rastel.)

MAMA: Dar o şterg zilnic de praf!

KORNEL: Tu nu te pricepi la asta, mamă. Puşca cere mai mult. Uneori trebuie să şi tragi cu ea, ştii? *(Pune mîna pe umărul mamei.)* Nu-ţi mai face griji, mamă! Totul o să fie în ordine, o să vezi.

MAMA: Şi Petr o să se-ntoarcă?

KORNEL: O să se-ntoarcă, mamă.

(Iese cu puşca. Se face din ce în ce mai întuneric.)

MAMA: *(se uită după el):* Eu ştiu că nu-mi spui adevărul, Kornel.

(Umblă prin cameră şi aranjează, ici şi colo, lucrurile.)
(În depărtare se aud cîteva împuşcături.)

MAMA: Doamne, ce-o fi cu Petr? *(Se aşază în fotoliu şi îşi împreunează mîinile.)* Doamne Dumnezeule, ocroteşte-l pe Petr al meu. Fecioară Maria, maică prea îndurerată, milostiveşte-te de mine şi ocroteşte-mi copiii! Doamne Isuse Cristoase, înapoiază-mi-l pe

Petr. Fecioară Maria, roagă-te Domnului pentru copiii mei. Isuse cel răstignit pe cruce, aibi milă de copiii mei!

(Petr apare încet în uşă; e numai în pantaloni şi are cămaşa desfăcută. E aproape întuneric.)

PETR: Noroc, mamă!

MAMA *(sare):* Petr! Ţi-au dat drumul?

PETR: Da de unde!? Numai că, eu, nu mai am ce vorbi cu ei, mamă.

MAMA *(se duce la el):* M-am temut atît de mult pentru tine... Vino la mine, Petrícku!

PETR *(se fereşte):* Nu, mamă. Te rog, rămîi acolo!

MAMA *(se îndreaptă spre el):* Ce-i cu tine, fiule? Unde ţi-ai lăsat haina?

PETR *(ferindu-se):* Acolo. Acolo. Ţi-o vor trimite ei, mamă. Haina şi lucrurile. Sînt grozav de ordonaţi.

MAMA: Cine?

PETR: Ei. Albii. Înţelegi? Nu aprinde, mamă. Îmi pare foarte rău, dar ar trebui să-ţi spun ceva. Tocmai de aceea am venit la tine. Poate că va fi mai bine, dacă ţi-o spun chiar eu.

MAMA: Petr, ce s-a întîmplat? *(Întinde mîna spre el.)* Vino aici!

PETR *(se fereşte):* Nu trebuie să te superi pe mine, dar nu sînt eu de vină, mamă. Nici Kornel nu e vinovat.

MAMA: Ce vină?

PETR: Doamne, mamă, tu nu poţi să înţelegi, dar trebuia să te aştepţi la asta. Kornel o ştia dinainte. Aşa, acum totul s-a terminat, ştii?

MAMA *(cu teamă crescîndă):* Ce s-a terminat, Petrícku?

PETR: A trecut îngrozitor de mult de atunci, mamă. S-a întîmplat acum o jumătate de oră.

MAMA: Ce s-a întîmplat?

PETR: Păi, mamă, m-au împuşcat!

MAMA: Petr!

(Se clatină şi se prăbuşeşte la pămînt.)

PETR: Mamă! Doamne, ce am... Veniţi-mi cineva în ajutor! Ondra!

(Din întuneric apare imediat Ondra în halatul lui alb.)

ONDRA: Ce s-a întîmplat?

PETR: Uite, mama...

ONDRA *(îngenunchează lîngă ea și-i ia pulsul):* Ia să vedem, mamă...

(Din întuneric se apropie tatăl în uniformă militară.)

TATĂL: I s-a-ntîmplat ceva?

PETR: Nu știu, s-a prăbușit deodată la pămînt.

TATĂL: De ce nu bagi de seamă! *(Îngenunchează lîngă mama.)* Suflete, ce e cu tine?

(Din întuneric apare Jiří, în salopetă de aviator.)

JIŘÍ: Noroc, Petr. Mamei nu-i e bine?

(Aprinde lampa de pe birou.)

ONDRA *(îngenuncheat lîngă ea):* Inima. Dacă ați ști cît de neregulat îi bate pulsul... Biata mamă!

TATĂL: Dacă am putea chema pe cineva!

ONDRA: La ce bun? Doar sîntem noi aici. O să rămînă cîtva timp în nesimțire. Șoc nervos, înțelegi? Cel mai bun lucru e s-o lăsăm în liniște... Dați-mi cîteva perne!

PETR *(aduce perne):* Poftim!

JIŘÍ *(aduce mai multe perne):* Uite!

ONDRA: Ridică-i capul, tată! *(Îi pune perna sub cap.)* Așa. Și acum stai întinsă și liniștită, mamă. *(Se scoală.)* Plecați de lîngă ea, să aibă liniște.

TATĂL *(se scoală):* Cu ce ai speriat-o așa, Petr? Și, ia spune-mi, de unde ai apărut aici?

ONDRA: O clipă, tati. *(Îl întoarce pe Petr spre lumină și se uită la fruntea lui.)* Vai! Una și încă una. *(Îi dă deoparte cămașa, descoperindu-i pieptul și lovește cu degetul.)* Una, două, trei. Asta a trecut direct prin inimă, băiete.

TATĂL: Ia să văd și eu. Ciudat lucru, asta arată aproape ca... Odată am executat, cu un singur glonte, pe un arab... Băiete, dar cum ai ajuns aici?

PETR: Execuție cu gloanțe, tati.

TATĂL: Fiule, fiule, ai fost executat de soldați?

PETR: De soldați, tată.

TATĂL: Petr, sper că n-ai săvîrșit o trădare...

PETR: Nu, tată. M-am dus, îndemnat de un ideal măreț și cinstit...

TATĂL: Împotriva soldaților? Nu prea pare verosimil, tinere.

PETR: Și din tabăra noastră fac parte soldați, tată.

TATĂL: În amîndouă taberele sînt soldați?

PETR: Da.

TATĂL: Ai noștri împotriva alor noștri...

PETR: Da, tată.

TATĂL: Asta nu-mi place, Petr; ai noștri împotriva alor noștri. Ați încurcat lucrurile, tinerilor... Și tu ai făcut pe iscoada, Petrícek?

PETR: Nu, tati. Am scris numai la gazete.

TATĂL: Nu minți, Petr... Pentru asta nu te-ar fi împușcat soldații. Noi am executat numai spioni și trădători.

JIŘÍ: Astăzi sînt alte vremuri, tăticule.

TATĂL: Așa se pare. Aveți, probabil, alte reguli de joc, băieți. *(Se întoarce spre mama.)* E! Cum îi mai e?

ONDRA *(stă aplecat deasupra ei):* E leșinată; parcă ar dormi.

TATĂL: Atunci e bine. Numai ea ne poate auzi...

ONDRA: ...și vorbi cu noi. Numai mama ne mai poate vedea. Ea n-a pierdut legătura cu noi.

PETR *(învîrtește distrat globul de pe birou):* Băieți, a fost o clipă chinuitoare cînd a trebuit să-i spun ce s-a întîmplat.

JIŘÍ: Cunosc asta, camarade. Încerci atunci un sentiment atît de neplăcut, ca și cum ai mărturisi o ștrengărie. *(Deschide sertarul biroului și scotocește în el.)* Băieți, știți că mama a păstrat chiar și pipele noastre? Ce bună e mama! De cînd o știu spunea: „Ieși afară cu pipa!" *(Își pune în gură luleaua goală, cu mișcările automate ale unui fumător.)* Mm... Mm. Aici te simți totuși ca acasă.

(Afară se aud împușcături.)

TATĂL *(se duce la fereastră):* Parcă s-ar trage undeva. Poc! Poc! Puști militare.

(Ascultă.)

PETR *(mută fără nici un țel precis scrumierele și presse-papier-*ul): Ăștia sînt ai noștri. Trag ai noștri.

JIŘÍ: Și caietele mele sînt tot aici. E de necrezut cîte mai păstrează mama noastră! *(Răsfoiește caietul.)* A, aici

am schițat... Ce nostim e! Aici am încercat să schițez un nou profil de aripă.

PETR *(așază pe birou o statuetă făcută de negri, care se afla pe dulap):* Dă-mi voie.

JIŘÍ: Pentru ce o pui aici?

PETR: Așa... nici eu nu știu. Ca să fac ceva, nu?

TATĂL *(pleacă de la fereastră):* Lasă-l, Jirka! Asta e doar neliniștea celor morți. Vor să atragă atenția că au fost aici, știi? O să-i treacă și asta odată... Ascultă, Petr, cel puțin te-ai purtat bărbătește?

PETR *(pune undeva cutia cu tutun):* M-am purtat, tată. Nici n-am clipit.

TATĂL: Atunci e bine. N-aveai dreptul să ne faci de rușine, nu-i așa?

ONDRA *(lîngă mama):* Trebuie să încerci... un sentiment grozav de neplăcut cînd ești executat.

PETR: Nici nu mă mai întreba! Cînd stai cu mîinile legate la spate, și-n fața ta, șase soldați de la țară... Mi-era milă de ei, frate. Eu n-aș fi putut executa pe cineva...

TATĂL: Nu ți-au legat ochii?

PETR: Nu, tată. Am refuzat.

TATĂL: Curajos băiat! Cine a comandat execuția?

PETR: Un locotenent sfrijit și pițigăiat, tată. Grozav făcea pe nebunul, ca să nu se vadă că-i face rău execuția. Și-a încărcat revolverul chiar în fața mea... ca să-mi tragă ultimul glonte, dacă ceilalți soldați nu m-ar fi nimerit bine.

ONDRA: La naiba!

TATĂL: Trebuia, Ondra. Nu se poate altfel.

PETR: Ei, drăcia dracului, mi-am zis. Cîinele ăsta mă scoate din sărite. I-am spus: „Pleacă de aici, neisprăvitule, o să comand singur...“

TATĂL: Nu trebuia să faci asta, Petr. Execuția... este un lucru serios. Și eu am asistat o dată la una și... ce să mai vorbim...

PETR: Tată, trebuie să-ți faci într-un fel curaj. E o situație atît de idioată... Soldații au rîs, eu la fel. Asta ne-a făcut pe toți să ne simțim mai ușurați. Ei, și el s-a roșit, a scos sabia și a răcnit: „La umăr, arm'!“... Băieți, vă spun...

JIŘÍ: Ce?

PETR: A trebuit să lupt, ca să nu cad în genunchi. Picioarele îți sînt cuprinse deodată de o senzație de slăbiciune groaznică... Iar în stomac... Brrr! M-am simțit ca o cîrpă. Ciudat, dar nici nu-mi amintesc cînd a strigat neisprăvitul ăla „Foc". Am simțit doar un suflu rece prin păr.

ONDRA: Asta era frica.

PETR: Poate. *(Mută din nou, agitat, din loc în loc, obiectele.)* Vă spun însă... e o senzație teribilă. Îngrozitoare.

JIŘÍ *(își ridică ochii de pe caietul lui):* Mie nu e nevoie să-mi spui.

PETR: Nu, nici tu nu-ți poți închipui, Jirka. Nimeni nu-și poate închipui.

JIŘÍ: Cunosc senzația asta, dragul meu. Știi, cînd m-am prăbușit cu avionul meu.

PETR: Nu se compară. Atunci a fost doar o clipă.

JIŘÍ: Să nu crezi asta. De la douăsprezece mii de metri înălțime, durează cîteva clipe. Omul nu-și dă seama niciodată cît timp se prăbușește, dar i se pare... o veșnicie. Și are impresia, tot timpul, tot timpul, că întreg pămîntul se repede asupra lui.

ONDRA: La ce te gîndeai atunci?

JIŘÍ: De fapt, la nimic. Mă simțeam numai înspăimîntător de liniștit. „Va să zică, ăsta e sfîrșitul. Sau, cam așa ceva", gîndești liniștit de tot, clar, prostește aproape. Și, în același timp, te uiți cam unde o să te zdrobești. „Acolo n-aș vrea." Dincolo, sînt pomi. Dar poate că, totuși, aici, pe cîmp, ar fi mai bine.

PETR: Atunci, n-a fost prea rău, Jirko.

JIŘÍ: Te înșeli. Nepăsarea asta este mai rea și... mai respingătoare decît nu știu ce durere. Ca și cum ar începeni ceva în tine de viu și nu te mai poți mișca... Brr!

ONDRA: Asta nu e nepăsare, Jirko! Mai curînd groază.

JIŘÍ: Nu știu, dar n-aș mai vrea să încerc a doua oară această înspăimîntătoare senzație!

(Pauză.)

PETR: Și cu tine cum a fost, Ondra?

ONDRA: Eu, frate, am avut timp berechet. La mine a durat... cîteva zile și nopți.

PETR: Agonia?

ONDRA: Da. De trei zile știam... că totul se va termina. În clipele acelea, omul se gîndește la atîtea... își amintește multe! Of! Of! Și, în același timp, mă autoobservam; acum am ajuns la simptomul cutare și cutare. „Ficatul ți-e distrus, Ondroušku. Adică am ajuns pînă la..."

TATĂL: Ia spune-mi, Ondra, cum ai luat frigurile alea galbene?

ONDRA: În timpul unei experiențe, tată. Am vrut să constatăm dacă țînțarul acela mizerabil „Stegomyia", transmite boala și de la bolnavii care au trecut de primul stadiu al infecției. Asta nu se știa încă sigur. Așa că m-am lăsat înțepat de țînțarii cu care făceam experiențe.

TATĂL: Și te-ai îmbolnăvit?...

ONDRA: Da. M-am îmbolnăvit în toată legea. Dar era cu totul contrariu presupunerii.

TATĂL: Ascultă, are vreo valoare o astfel de experiență?

ONDRA *(dă din umeri):* Are, cel puțin științifică. Voiam să știm cum se dezvoltă microbul, în țînțar. E destul de important, tată.

JIŘÍ: Și se moare greu de frigurile astea?

ONDRA: Greu, băiete. Zaci ca și Lazăr, ai friguri și gălbinare, ba... chiar mai rău. O boală scîrboasă, prietene. Brr! N-aș dori-o nimănui.

PETR: În cazul acesta, numai tăticul nostru a avut o moarte frumoasă.

TATĂL: Eu? De ce crezi?

PETR: Să mori în luptă! Cel puțin termini repede... și te mai poți și apăra...

TATĂL: Dar eu n-am murit în luptă, fiule!

PETR: Nu? Cum asta? Noi am crezut întotdeauna...

TATĂL: ...că am căzut la ultimul asalt, știu. Așa s-a spus de dragul mamei, copii. Ei nu i s-a putut povesti cum a fost cu adevărat.

JIŘÍ: Și cum a fost?

TATĂL: Nici pomeneală să fi căzut! Am rămas doar acolo, băieți.

ONDRA: Rănit?

TATĂL: Da. Și acolo m-au găsit indigenii.

PETR: Și apoi?...

TATĂL: Apoi m-au torturat pînă ce am murit. *(Face un gest cu mîna.)* Dar să nu mai vorbim de asta, nu? Ondra, ce face mama? Copii, se înțelege că mama nu trebuie să afle asta niciodată.

(Pauză.)

JIŘÍ *(aplecat peste caietul lui):* Știți, e ușor de spus: „Să mori pentru ceva măreț; pentru știință, pentru patrie, pentru credință, pentru mîntuirea lumii" sau mai știu eu pentru ce. Dar cînd ajungi în situația asta...

ONDRA: ...știu, atunci totul arată altfel. Dacă ar izbuti cineva să-și imagineze ce simte omul în clipa aceea, atunci poate că s-ar face mai puțină risipă de fraze: „O! cît e de frumos... să mori pentru ceva!" Frumos! Eu n-am găsit nimic frumos în moartea mea.

PETR: Nici eu, frate.

(Afară, în depărtare, se aud cîteva împușcături.)

TATĂL: Mereu s-a murit pentru ceva, cine mai știe pentru ce... Se pare că nu se poate altfel. Dar mă gîndesc uneori... Dacă aș fi acum colonel sau general în retragere și aș trăi, aici, cu voi și cu mama — mi-aș scrie memoriile și aș săpa pămîntul din grădiniță... N-ar fi rău, băieți. Dar n-ai ce face! Viața e viață, cel puțin omul poate face ceva. Știu că voi toți v-ați dat viața pentru ceva măreț... Ondra, pentru știință, Jirka, pentru progresul tehnicii, iar Petr... De fapt, tu pentru ce ai murit, Petrícek?

PETR *(așază figurile pe tabla de șah):* Pentru egalitate și libertate, tată.

TATĂL: Aha. Și eu pentru rege, pentru patrie și pentru onoarea drapelului. Sau, poate, din cauza ordinului tîmpit al unui colonel — asta n-are nici o importanță. Tot lucruri frumoase și mari, numai că... știți, eu am murit înaintea voastră și vă spun: n-ar fi fost rău să mai fi trăit puțin. Mie îmi plăcea mult viața, copii. Foarte mult. Și cînd mă uit la voi, mă gîndesc: unul din băieții ăștia ar fi reușit, poate, să înfăptuiască cu adevărat ceva serios... sau chiar măreț. Dar, din nefericire, sîntem toți doar niște eroi. E păcat, tinerilor. Am fi putut trăi și astăzi.

ONDRA *(se scoală şi se întinde):* E plicticos, nu? Să priveşti numai ce fac ceilalţi. Noi, cei morţi, nu mai sîntem buni de nimic. *(Se duce la bibliotecă.)* Oameni dragi, dacă aş fi acum în viaţă, aş munci ca un nebun. M-ar fi atras „boala somnului"!

JIŘÍ *(peste caietul lui):* Ce nebunie!

TATĂL: Ce anume?

JIŘÍ: Ideea asta de construcţie. E un lucru absolut posibil, tată. Drace, de ce n-am terminat-o! Ia stai, ar trebui să se facă aşa... *(Se aşază pe scaunul de la birou şi desenează.)* Aşa ar merge.

ONDRA *(deschide biblioteca):* Cît de extraordinară e mama noastră!

PETR *(aplecat peste tabla de şah):* De ce?

ONDRA: Mai e încă abonată la revistele mele medicale! Uite, aici e un număr nou din „Buletinul bolilor tropicale". Colaboram şi eu la acest Buletin.

PETR: Ştii, în revista asta a apărut cîndva un necrolog foarte frumos despre tine.

ONDRA *(scoate o revistă):* Aş vrea să văd ceva!

(Se aşază în fotoliu şi se uită în revista netăiată.)

TATĂL *(aplecat asupra mamei):* Vezi, sufletul meu, sînt iarăşi toţi cu tine. Se simt aici ca acasă. Pentru tine, mamă, sîntem de-a pururi vii, nu-i aşa?

PETR *(aplecat deasupra tablei de şah):* Nu, aşa nu e bine. Drace, ce situaţie complicată!

JIŘÍ *(aplecat deasupra desenului):* Ar merge, dar centrul de greutate trebuia să fie situat mai jos.

TATĂL *(deschide gramofonul portativ):* Gramofonul acesta îl căram cu mine peste tot, copii. Şi la război. *(Îl învîrteşte cu gesturi mecanice.)* Asta era placa mea preferată. Săraca mama! A lăsat-o acolo ca amintire. *(Dă drumul gramofonului. Gramofonul cîntă încetişor. Tatăl ascultă, ceilalţi sînt preocupaţi de ale lor.)*

ONDRA *(aplecat deasupra revistei):* Ia te uită, au găsit ceva împotriva leprei. Ei! Asta mi place!

(Se aud împuşcături.)

JIŘÍ *(deasupra desenului):* Trag mereu.

PETR *(la tabla de şah):* Staţi, acum abia începe. Tati, problema ta se va termina, probabil, remiză. Nu poate fi cîştigată. Nici de negru, nici de alb. Păcat!

(Împuşcăturile se înmulţesc. Cîntecul gramofonului e pe terminate.)

TATĂL: Asta îmi era cea mai dragă. *(Se întoarce şi ascultă.)* Auziţi? Ra-ta-ta. Sînt mitraliere, Petr.

PETR: Asta înseamnă începutul! *(Sare.)* Păcat, aş fi vrut să fiu prezent. Acum, camarazi, nu vă lăsaţi!

ONDRA *(se scoală şi aruncă revista):* Iar o să mai fie o mulţime de eroi, nu-i aşa? Băieţi, nu-mi place să aud aşa ceva.

PETR: Frate, asta-i muzică! Acum înaintează ai noştri. În sfîrşit, băieţi! Iată-i! Pornesc la atac. Acum mătură străzile din faţa lor cu puştile mitraliere şi merg, merg repede, înainte... Ce splendoare! Băieţi, totuşi n-am murit degeaba!

(Împuşcăturile sînt mai dese şi mai puternice.)

TATĂL: Ăsta e un tun cu tragere rapidă. Pac-pac-pac. Distanţa trei kilometri, direcţia... acolo.

JIŘÍ *(se scoală):* Centrul oraşului, tată.

PETR *(febril):* Sînt tunurile noastre! Acum am cîştigat!

TATĂL: Numai să n-o sperie pe mama.

ONDRA: Ea nu ştie nimic. *(Înfăşoară şi desfăşoară, mecanic, pe degete, o bucată de faşă pe care a scos-o din buzunar.)* Nebunii! Să tragă pe străzi! Un adevărat măcel!

PETR: Să fie! Trebuie să se facă loc pentru o lume nouă, Ondra! Jiří, pentru asta merită să lupţi chiar dacă ar costa mii şi mii de vieţi... Auziţi împuşcăturile astea? Ce frumuseţe! Oameni buni, dacă aş putea să fiu şi eu acolo...

TATĂL: Acum se trage şi aici, şi acolo... Mie nu-mi place. Asta nu mai e luptă, băiete. Sună a asasinat.

PETR: Fie şi aşa! Nu se poate altfel. Poporul trebuie să se răfuiască odată cu trădătorii.... Lasă să-i împuşte odată pe banditii ăştia albi! Auziţi cum se întinde lupta? Ai noştri nu se lasă! Infanteria e de partea noastră. Marinarii merg cu noi! Poporul e cu noi. Doar ofiţerii sînt de partea lor. Au aviaţie şi tunuri, dar nu

pot trage cu ele în oraș. Căci și-ar distruge orașul, nu, tată?

TATĂL: Nu știu, Petr. Voi aveți acum alte reguli.

JIŘÍ *(la aparatul de radio):* Și în mîna cui e stația de emisiune?

PETR: Bineînțeles că în mîna alor noștri. Încearcă, Jirko, vreau să-i aud...

JIŘÍ: Bine. *(Întoarce butonul aparatului de radio.)* Atențiune!

VOCEA DE LA RADIO *(care amintește pe aceea a lui Kornel):* Alo, aici comandamentul albilor.

PETR *(stupefiat):* Nu se poate!

VOCEA DE LA RADIO: Alo, alo! Comandamentul armatei albe invită pentru ultima oară bandele negre să înceteze măcelul de pe străzile orașului. Depuneți armele! Dacă peste cinci minute nu se vor depune armele, comandamentul va ordona artileriei să tragă asupra orașului.

PETR *(strigă):* Asta n-o pot face! Tată, Ondra, nu-i așa că asta n-o pot face? Oamenii aceștia au înnebunit!

VOCEA DE LA RADIO: Alo, alo! Comandamentul armatei albe ordonă cetățenilor să se refugieze, imediat, în pivnițe. Dacă negrii nu părăsesc pozițiile lor, atunci, peste patru minute, se va ordona bombardarea centrului cu artileria. Dacă va fi nevoie, se vor folosi și forțele aviației.

PETR: Barbari! Barbari! Să nu faceți asta! Bestii albe, vreți să ne intimidați...

VOCEA DE LA RADIO: Alo, alo! Răspunderea pentru distrugerea orașului și a vieților omenești va cădea asupra comandamentului celor negri. V-am avertizat la timp. Am negociat pînă în ultima clipă, în timp ce negrii au început să masacreze ostatecii, ofițerii și cetățenii orașului.

PETR: E o minciună! Voi ați început, voi, cîinilor, voi, cîini sîngeroși! *(Își descoperă pieptul.)* Ce-a fost asta?

VOCEA DE LA RADIO: Respingem alte negocieri. Cine va fi găsit cu arma în mînă, va fi împușcat pe loc. Oricine a fost de partea celor negri, va fi chemat în fața curții marțiale. Alo! Alo! Peste două minute, centrul orașului va fi bombardat. Somăm pentru ultima oară pe

negri să se predea. Numai așa va putea fi evitat dezastrul orașului nostru.

PETR: Nu, nu, nu, nu ascultați! Camarazi de afară, nu trebuie să vă predați! Să se distrugă tot orașul. Fie ce-o fi!

ONDRA: Ca să ai pentru ce muri, nu? Închide radioul, Jiří!

(Jiří închide aparatul de radio.)

PETR: Da, să ai pentru ce muri! La luptă, negrilor! Pentru libertatea noastră! Pentru victoria noastră! Pentru o lume nouă! Tovarăși, tovarăși, nu vă lăsați! Chiar dacă s-ar distruge tot orașul, chiar dacă ar cădea, măcelărit, tot poporul, chiar dacă ar fi distrusă întreaga lume, cauza noastră trebuie să triumfe! Mai bine să murim cu toții, decît să învingă ciinii albi...

(În depărtare se aude o salvă de tun.)

TATĂL: Astea, astea sînt tunurile. Cele de cincisprezece. Vedeți, s-au ținut de cuvînt.

JIŘÍ: Știți, oameni buni, sînt aproape bucuros că...

TATĂL: ...ești mort? Te cred. Bun! Ăsta era un tun de douăzeci și patru, băieți.

PETR: Asasinii! Asasini ticăloși!

ONDRA: Stați... Liniște. Mama își revine.

JIŘÍ: Biata mamă, tocmai acum.

TATĂL: Stingeți lumina!

(Se face întuneric. Se aude bubuitul tunurilor și răpăitul puștilor.)

VOCEA LUI ONDRA: Cu bine, mamă.

VOCEA TATĂLUI: Nu te teme, iubito. Noi sîntem mereu alături de tine.

VOCEA LUI JIŘÍ: Nu e decît o furtună, mami! Trece.

VOCEA LUI PETR: Asasini! Asasini!

(Bubuitul tunurilor și împușcături. La fereastră, crește lumina roșie a unui incendiu îndepărtat.)

MAMA *(se scoală)*: Petr!... Kornel!... Toni!... Ce se-ntîmplă, Kornel? Unde-i Petr? Toni, unde-i Kornel, Kornel, auzi?

(În ușă apare Toni.)

TONI: Mamă, mămico, eşti aici? *(Aprinde lumina.)* De cînd te caut.

MAMA *(îşi acoperă ochii):* Toni, unde-i Petr? N-a venit încă?

TONI: Nu, mamă. Te rog...

MAMA: Ce se petrece acolo, Toni?

TONI: Se trage cu puşca, mamă, dar ştii, foarte departe. Să nu-ţi fie teamă. Oricum eu am să fiu cu tine... *(Deschide sertarul mesei şi vrea să scoată revolverul, pe care l-a încărcat Kornel.)* Să nu-ţi fie frică!

MAMA: Ce ai luat, Toni? Lasă acolo revolverul. Nu pune mîna pe el, nu-i pentru tine!

TONI: Ştii, mamă... m-am gîndit că, dacă ceva... Kornel spunea...

MAMA: Unde-i Kornel? Cheamă-l pe Kornel!

TONI: Nu te supăra, mamă...

MAMA: Toni, unde-i Kornel al nostru?

TONI: S-a dus acolo, mami. A luat puşca şi a spus: „Toni... spune mamei să nu se supere c-o las aici singură... dar eu trebuie să mă duc."

(În bubuitul tunurilor, cortina cade.)

ACTUL AL TREILEA

Aceeaşi încăpere, dar armele de pe perete şi din rastele au fost îndepărtate.

MAMA *(scoate de pe perete ultima pereche de pistoale, le închide în sertar şi ia cheia):* Aşa. Nu vreau ca Toni să aibă numai arme în faţa ochilor. *(Se uită jur împrejur.)* Nu vreau! *(Se duce la fereastră şi închide jaluzelele.)* Şi nici afară n-am să mă uit. *(Răsuceşte comutatorul electric de lîngă uşă şi aprinde lumina.)* Nu mai e nimic aici? *(Se duce spre aparatul de radio.)* Şi tu o să încetezi a mai vorbi. Toni nu trebuie să ştie ce se petrece afară. *(Ezită lîngă aparat.)* Şi nici eu... nici eu nu trebuie să ştiu. Nu mai vreau să aud nimic. Nu-mi pasă de nimic. *(Şovăie.)* Vezi, acum trebuie să taci. Şi nu-i aşa că ai vrea să vorbeşti? Ai vrea să zăpăceşti, din nou, capul lui Toni? Nu, nu, n-ai să mai răcneşti aici. Anunţă ce vrei... dar nu aici. Aici nu. Aici sînt eu! N-o să-l mai zăpăceşti pe Toni al meu... *(Întoarce butonul aparatului de radio.)* E! Ce zici de-asta? Şi-acum, ia să vedem, ce mai spui?

VOCEA DE LA RADIO *(o voce de femeie, pătimaşă, stăruitoare)*: E o crimă. S-a săvîrşit o crimă împotriva dreptăţii, sînt călcate în picioare toate tratatele, s-a săvîrşit cea mai brutală violenţă. Ascultaţi, ascultaţi, ascultaţi! Fără să se declare război, fără nici un fel de motiv, fără nici un cuvînt de negociere, armata străină a trecut hotarele ţării noastre. Fără nici un cuvînt de avertisment, fără motiv, fără declararea războiului, tunurile şi avioanele au început să bombardeze oraşele noastre. Duşmanul a profitat de clipa cînd po-

porul nostru era slăbit de moarte de pe urma neferici tului război civil şi a atacat teritoriul nostru, sub pretextul că vine să restabilească ordinea. Cine i-a dat acest drept? Ce motive are pentru a justifica această intervenţie? Nu există nici un motiv, nu există nici un drept. Adresăm, prin radio, un apel către întreaga lume! Ascultaţi, s-a săvîrşit o crimă, s-a săvîrşit o crimă îngrozitoare!

We call the world: hear, hear, it is an outrage, it is an awfull crime! Nous appelons toute l'humanité; voyez, quel crime! Wir rufen die ganze Welt: es wurde ein schreckliches Verbrechen begangen![1]

Poporul nostru, nefericitul nostru popor, sleit de puteri, este exterminat ca fiarele sălbatice!

MAMA *(închide aparatul de radio)*: Degeaba strigi la mine! Nu vreau să te ascult! Crimă! Crimă! Cînd l-au împuşcat pe Petr al meu n-a fost crimă? Şi cînd a căzut şi Kornel al meu, n-a fost crimă? Kornel al meu! Petr al meu! Mie îmi vorbeşti de crime? Eu le cunosc, eu, mama! Împotriva mea s-au săvîrşit cele mai multe. Ştiu, tu nu mi-ai cunoscut băieţii. Dacă i-ai fi văzut, cît de plină era casa de ei... Strigi să te audă lumea! Şi eu am strigat, şi crezi că am primit vreun răspuns?

(Întoarce din nou butonul aparatului de radio.)

VOCEA DE LA RADIO: Noi singuri, noi singuri trebuie să ne ajutăm. Ne vom apăra pînă la ultima suflare. Vom face zid de apărare din trupurile şi inimile noastre. Regimentele noastre, trimise împotriva duş manului, se luptă cu un curaj desperat, dar nu pot rezista, dacă nu vor primi întăriturі. Chemăm pe toţi bărbaţii, pînă la cel din urmă. Vă chemăm pe voi, bărbaţi ai acestei ţări: prezentaţi-vă, prezentaţi-vă la arme! Vă chemăm pe voi, femei ale acestei

[1] Lansăm un apel întregii lumi: ascultaţi-ne, ascultaţi-ne, se săvîrşeşte un abuz grosolan, o crimă îngrozitoare! (Engl.) Lansăm un apel întregii lumi: priviţi ce crimă! (Fr.) Lansăm un apel întregii lumi: s-a săvîrşit o crimă îngrozitoare! (Germ.)

țări: treceți la muncă în locul bărbaților și fiilor voștri, pe care îi trimiteți să lupte sub drapelul patriei.

MAMA *(închide butonul aparatului de radio)*: Nu, nu! E în zadar. Eu nu-ți pot trimite pe nimeni, eu n-am pe nimeni. Toni nu poate, el este încă copil. Nu există nici un ordin pentru ca și copiii să se ducă la război. Asta-i o absurditate. Cine ți-a dat dreptul să trimiți pe bărbații sau fiii altora sub drapel? Nu sînt ai tăi, așa că nu mai vorbi! Spune-mi, ai tu vreun fecior?

(Deschide iarăși aparatul de radio.)

VOCEA DE LA RADIO: Acum nu vă mai cheamă o voce omenească, ci vă cheamă însăși patria. Eu, patria, chem pe toți bărbații. Eu, patria mamă, rog pe fiii mei: apărați-mă! Apărați-mi copiii!...

MAMA *(închide aparatul de radio)*: Nu, tu nu ești mamă! Mamă sînt eu, eu, înțelegi? Ce drept ai tu asupra copiilor mei? Dacă ai fi mamă, n-ai putea să-i trimiți la război. I-ai ascunde, ca și mine, i-ai încuia, ca și mine, și ai striga: nu-i dau; nu-i dau! Eu nu mai am pe cine să dau, să-ți intre bine în cap! Aici nu mai este nimeni. Aici sînt numai eu, o femeie bătrînă, nebună. I-am dat pe toți fiii mei. Nu mai am, nu mai am.

(În ușă a apărut Toni.)

TONI: Mamă!

MAMA *(se întoarce)*: Ce cauți aici? *(Strigă îngrozită.)* Toni! Și tu? *(Se repede la el și-l pipăie.)* Nu, slavă Domnului, ești tu, tu ești. Ești viu, nu? Cît m-ai speriat! Ce cauți aici, Toni? Știi că eu nu vreau ca tu să... să asculți aici... pe femeia asta. Nu vreau, Toni!

TONI: Mamă, dar are o voce atît de frumoasă! De extraordinară! Știi, pot să mi-o închipui foarte clar: este înaltă și palidă... și are niște ochi atît de mari...

MAMA: Nu te ocupa tu de ea!

TONI: Dacă mă cheamă!

MAMA: Nu te privește pe tine, Toni. Las-o să spună ce vrea. Și nu mai veni aici. O să încui camera asta.

TONI: De ce?

MAMA *(se așază)*: Uite așa, o închid. Am să aduc aici proviziile noastre. Dacă o să fie război, trebuie să am ce-ți da de mîncare, micuțul meu. Camera asta tot nu mai folosește la nimic. Slavă Domnului că am avut grijă de provizii! O să locuim jos, în pivniță. Ca să nu ne vadă nimeni. O să fie o casă părăsită, din care toată lumea a pierit.

TONI: Dar, mamă...

MAMA: Taci, Toni! Nu te teme! O să te ascund bine și nimeni n-o să știe că ești acasă. N-ai voie să te duci afară. O să rabzi... O să răbdăm totul, pînă o să se liniștească afară. Nici n-o să știi că e război. Războiul nu e pentru tine! Tu ești prea tînăr pentru asta! O să stăm ascunși în pivniță ca șobolanii, și tu o să citești cărți și o să te gîndești cum strălucește afară soarele. Spune, nu-i așa că n-o să ne fie rău acolo?

TONI: Mamă, te rog... te rog, mamă, lasă-mă!

MAMA: Ce tot vorbești, copilule? Încetează cu prostiile.

TONI: Te rog, mamă, lasă-mă, lasă-mă să mă prezint voluntar! Mamă, eu nu pot rămîne aici...

MAMA: Ești nebun, Toni?! Tu nu te poți duce! Nici n-ai împlinit optsprezece ani...

TONI: N-are importanță, mamă. O să vezi că se duc toți. Toată clasa noastră o să se prezinte, mamă. Te rog, mamă, trebuie să mă lași.

MAMA: Ar fi curată nebunie, copilule! Ce să facă acolo cu tine?

TONI: Fii sigură, mamă, că și eu o să fiu tot atît de bun soldat ca oricare din clasa noastră! Mi-am și dat cuvîntul...

MAMA: Cui?

TONI: Colegilor mei de la școală, mamă.

MAMA: Toni, cred că asta mă privește mai mult pe mine, mama ta, decît pe colegii tăi.

TONI: Iartă-mă, mamă, dar de vreme ce merg toți...

MAMA: ...atunci, nu trebuie să te duci și tu, micuțul meu. O să rămîi acasă.

TONI: De ce tocmai eu să nu mă duc?

MAMA: Pentru că tu ai altă fire, Toni. Pentru că tu eşti debil, nu eşti făcut pentru serviciul militar. Şi pentru că nu vreau eu, fiule. E de ajuns?

TONI: Nu te supăra, mamă, dar... vezi tu, este vorba... de patrie... de naţiune...

MAMA: Şi tu o să salvezi naţiunea, da? Că fără tine nu se poate, nu? Cred, copilule, că prezenţa ta n-o să fie hotărîtoare.

TONI: Dacă fiecare mamă ar vorbi aşa...

MAMA: Nu m-aş mira, dragul meu. Crezi că o mamă s-ar putea resemna să i se ia copiii, unul după altul? N-ar mai fi mamă, băiete, dacă ar îngădui aşa ceva.

TONI: Dar dacă este un război atît de îngrozitor, mamă?...

MAMA: Nu sînt eu de vină, Toni. Nici o mamă nu e de vină că a izbucnit războiul. Noi, mamele, fiule, n-am pornit niciodată război. Noi l-am plătit cu copiii noştri. Dar eu n-am să mai fiu atît de proastă să-l dau şi pe ultimul pe care îl mai am. Să se facă războiul şi fără mine. Eu nu mai dau nimic. Pe tine nu te dau, Toni.

TONI: Nu trebuie să te superi, mamă, dar... eu trebuie. Ştii, e un ordin. Toţi bărbaţii trebuie să se prezinte.

MAMA: Tu nu eşti bărbat, Toni. Tu eşti copilul meu. E de ajuns să închid ochii, şi ştii ce văd? Un copilaş care gîngureşte, care stă pe jos şi bagă în guriţă orice jucărie. „Nu e voie, Toni! Nu trebuie să faci aşa! Scoate jucăria din gură!"

TONI: Eu nu mai sînt copil, mamă!

MAMA: Nu? Vino mai aproape, să te văd! Vrei să te duci la război? Toni, eu am avut într-adevăr un băiat mare, dar acela nu mi-a făgăduit să se ducă la război, ci altceva. Îţi aminteşti? Am avut un fiu pe care l-am învăţat să urască războiul, nu? Un fiu care spunea: „Mamă, cînd vom fi mari, n-o să mai fie niciodată război. Noi nu-l vrem, noi nu vom ucide, noi nu ne vom mai lăsa duşi la abator." Şi mai spunea: „Mamă, cum poate cineva să ia arma în mînă împotriva unui om?" Nu-i aşa, Toni?

TONI: Da, mamă, dar acum e cu totul altceva. Acum este vorba de apărare, înţelegi?

MAMA: Dar tu ai putea fi în stare să omori pe cineva?
TONI: Da, mamă. Adică, cred... dacă trebuie...
MAMA: Şi te-ai duce bucuros?
TONI: ...foarte bucuros, mamă.
MAMA: Ei, vezi, Toni, vezi? Şi tu mi-ai scăpat din mînă, băiatul meu. Nici pe tine nu mai pot să te înţeleg. Cum te-ai mai schimbat, micuţule!
TONI: Mamă, plîngi? Atunci... mă laşi?
MAMA: Nu, Toni. Sînt o femeie bătrînă şi încăpăţînată. Eu nu-mi dau fiul... pentru un lucru pe care l-am blestemat. Războaiele voastre m-au costat prea mult, fiule. Tu nu te vei duce. Nu te las.
TONI: Mamă, tu nu poţi să mă opreşti. O să vezi!... O să fug! O să fug! O să fug!
MAMA *(se scoală)*: Atunci, aşteaptă! Uită-te la mine, Toni! Uită-te la mine!
TONI: Mamă, dacă te rog atît de mult...
MAMA: Ai putea să mă laşi aici, tu, unicul meu fiu? Dar la ce s-ar putea întîmpla cu mine, nu te gîndeşti? Cum aş mai putea trăi dacă ai pleca şi tu? Nu-mi poţi face asta, Toni. Nu te am decît pe tine.
TONI: Dar n-o să mi se întîmple nimic, mamă, nu te teme! Pe cinstea mea. Simt. Să nu-ţi închipui nici o clipă că mi s-ar putea întîmpla ceva.
MAMA: Nu, nu-ţi poţi închipui, dar eu da, Toni. Eu da! Toţi, toţi, v-aţi dus ca la o plimbare şi mi-aţi spus la fel: „Nu te teme, mamă! Într-o clipă, vom fi cu toţii iarăşi aici!"... Eu vă cunosc, băiete! Şi e greu să mă mai convingi.
TONI: Nu, mamă, nu vreau să te conving de nimic. Ştiu... ştiu că pot să cad, acolo. Mi-am imaginat lucrul acesta, foarte exact... Din clipa în care m-am hotărît... să mă duc, am căzut de atîtea ori... trăiesc lucrul acesta atît de viu. Sau văd, acolo, zăcînd, pe băieţii clasei noastre. Ca şi cum toţi ar fi căzut, ştii? O grămadă de băieţi zăcînd acolo, cu degetele încă pline de pete de cerneală... Şi, crede-mă, totul îmi e absolut indiferent. Nu mi-e frică de loc. Înţelegi, asta înseamnă că trebuie, nici nu-mi pot închipui că aş putea să nu mă duc.

Noi ne-am spus că asta este o simplă datorie... a noastră, a tuturor!

MAMA: Ştii care e datoria ta, Toni? Să rămîi lîngă mine. Asta îmi eşti dator mie, pentru tata... pentru fraţii tăi. Pe unul, trebuie să mi-l lăsaţi aici. Poate că am şi eu... vreun drept, copii!

TONI: Ştiu, mamă, dar acum e vorba de o datorie mai mare, şi nimic nu contează mai mult decît datoria...

MAMA: Mai mare, mai mare... Ştiu, băiete, că, pentru tine, nu mai însemn nimic. Că, în definitiv, eu n-am fost pentru voi decît... ceva secundar. Toni, eu cunosc acum bine înaltele voastre datorii de bărbaţi. Dar, ca să consider datoria tot atît de însemnată ca voi — asta nu mi-o poate cere nimeni. Sînt prea bătrînă pentru asta. Bătrînă de mii şi mii de ani, băiatule.

TONI: Mamă, dacă nu mă laşi, atunci... atunci...

MAMA: Atunci ce? N-o să mă mai iubeşti, nu? O să mă urăşti, da? O să mă disprețuieşti pe mine şi pe tine însuţi, o să te zbaţi ca un om în lanţuri? Ştiu, Toni. Poţi să nu mă iubeşti, copilul meu, dar o să fii lîngă mine. Şi cînd o să se termine războiul, o să spui: „Ai avut dreptate, mamă, şi viaţa are nevoie de bărbaţi". *(Îi pune mîna pe umăr.)* Ei, ce zici, Toni?

TONI *(se smulge din mîna ei)*: Te rog, mamă, lasă-mă...

MAMA: Bine. Poţi să nu mă iubeşti, fiule. De-acum încolo, sînt destul de tare şi... pentru asta. La urma urmelor, dragul meu, şi dragostea e crudă şi rea. Sînt ca o lupoaică. Nu există ceva mai de nestăpînit, pe lume, decît instinctul matern. Deci, dacă vrei, du-te, du-te, Toni, însă să ştii că mă omori. Ei bine, de ce nu pleci?

TONI: Te rog, mamă, nu te supăra pe mine. Eu nu mă pricep să-ţi vorbesc cum trebuie! Dar o să-ţi vorbească ea, Patria! Şi o să vezi şi tu că trebuie să mă duc ca şi ceilalţi...

MAMA: N-o să văd nimic, Toni. Cum? Încă n-ai observat c-am orbit de atîta plîns? Ce trebuie să văd eu, o mamă bătrînă? Întotdeauna eu nu v-am văzut decît pe voi, copii. Pe voi, copilaşi în cămăşuţe... Poate că nu m-am deprins încă cu gîndul să văd că aţi crescut atît de mari!

Vino să te văd, băiatule, vino-ncoace! Ce mare eşti! Ştii, Toni, trebuie să te porţi ca un bărbat!

TONI: Da, mamă. Trebuie.

MAMA: Vezi dar. Nu trebuie să laşi aşa o mamă bătrînă, nebună, de cinci ori îndurerată, să se chinuiască. Tu nici nu ştii ce aş fi în stare să fac! M-aş duce în stradă şi aş striga că blestem războiul ăsta, că blestem pe cei care vă trimit la el.

TONI: Mamă!

MAMA: N-ai dreptul să-mi faci una ca asta, Toni. Trebuie să fii sprijinul mamei... şi apărătorul ei. Eu nu te mai am decît pe tine. Ştiu foarte bine că pentru tine e un sacrificiu... Dar ca bărbat, Toni, eşti obligat să suporţi şi un astfel de sacrificiu.

TONI *(îşi muşcă buzele ca să-şi biruie plînsul)*: Mamă, eu... Tu ştii, dacă ai nevoie de mine... atunci, eu... cu adevărat, nu mai ştiu...

MAMA *(îl sărută pe frunte)*: Vezi? Vezi? Am ştiut ce pot aştepta de la tine. Eşti înţelept... eşti un băiat curajos. Tata s-ar bucura de tine. Vino, Toni! Trebuie să ne pregătim pentru... războiul ăsta.

(Se sprijină de braţul lui şi îl duce afară. La uşă stinge lumina electrică. Întuneric.)

(Se aude cum mama încuie pe dinafară şi scoate cheia.)

VOCEA LUI ONDRA: Biata mamă!

VOCEA TATĂLUI: Bietul Toni!

VOCEA LUI KORNEL: Pentru băiatul ăsta, trebuie să fie groaznic!

(Pauză. Afară se aud bătăile de tobă şi marşul soldaţilor.)

VOCEA LUI PETR: Auziţi? Soldaţi.

VOCEA LUI JIŘÍ: Se duc pe front.

VOCEA TATĂLUI: Mărşăluiesc frumos. Un, doi! Un, doi!

VOCEA LUI KORNEL: Îmi vine să mă duc şi eu cu ei.

(Pauză. Afară tobele se aud mai slab.)

VOCEA TATĂLUI: Jiří, poate că ai putea să prinzi ceva ştiri la radio. Ar trebui să ştim ce se petrece.

VOCEA LUI JIŘÍ: Da, tată.

(Se aude, pocnind, butonul aparatului de radio.)

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO *(înăbușită)*: Armata noastră din răsărit se retrage mereu, în lupte grele. Flancul drept s-a oprit, acoperit de o coastă de munte și opune dușmanului o rezistență înverșunată.

VOCEA TATĂLUI: Numai de nu ne-ar cădea în spate.

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: În luptele aeriene, șaptesprezece avioane inamice au fost doborîte, iar nouă dintre avioanele noastre nu s-au întors la bazele lor.

VOCEA LUI JIŘÍ: Nouă față de șaptesprezece. Nu e rău!

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: Bombardarea orașelor noastre deschise continuă. Numărul persoanelor civile ucise este evaluat la opt mii. Pînă acum nu avem știri mai exacte despre soarta orașului Villamedia, atacat de aviația dușmană.

VOCEA TATĂLUI: Închide-l, Jiří. Vine cineva.

(Se aude cum pocnește butonul. Se aude cheia, iar în camera întunecată intră mama.)

MAMA *(închide ușa după ea, face cîțiva pași și rămîne nemișcată)*: Știu că sînteți aici. Vă adunați aici, ca gîndacii la pîine... Ce vreți de la mine?

VOCEA TATĂLUI: Am venit numai să te vedem, suflete.

MAMA: Nu ca să mă vedeți pe mine, Richard.

(Aprinde lampa de pe birou și se uită împrejur.)
(În încăpere se află, ici și colo — în picioare sau stînd — domnul bătrîn, tatăl, Ondra, Jiři, Kornel și Petr.)

KORNEL: Bună seara, mamă.

MAMA: Poftim, sînteți toți aici!

TATĂL: Dragă, tu nici n-ai observat... A venit și bunicul cu noi.

DOMNUL BĂTRÎN *(stă într-un fotoliu, îmbrăcat în haine negre, demodate, cu decorații pe piept)*: Bună seara, fetițo.

MAMA: A venit și bunicul? Tată, pe tine nu te-am văzut de mult.

DOMNUL BĂTRÎN: Ei vezi, fato! Nici nu m-am schimbat mult, nu-i așa?

MAMA: Nu te-ai schimbat. Dar pentru ce... te rog... *(Se uită cînd la unul, cînd la altul.)* De ce v-ați adunat cu toții aici? E vorba de vreun consiliu de familie?

ONDRA: Nici gînd, mamă. Am vrut doar să fim lîngă tine, căci sînt zile atît de grele.

MAMA: Nu minți, Ondra? Nu prea mi-amintesc să vă fi gîndit vreodată atît de mult la mine. Despre ce ați vorbit aici?

JIŘÍ: Despre nimic, mamă. Am ascultat știrile, la radio.

MAMA: Ia te uită! Nici n-ai crede că vă mai pot interesa atît de mult.

PETR: Pe noi, morții? Foarte mult, mamă. Mai mult decît îți închipui.

MAMA: Numai că, slavă Domnului, nu vă mai puteți amesteca în lucrurile astea.

TATĂL: Te înșeli, sufletelule! Mai mult decît crezi. Mai mult decît știți voi, cei vii. Cînd e război, noi, morții, ne sculăm...

KORNEL: La drept vorbind, noi nu sîntem atît de morți cum îți închipui tu, mamă.

PETR: Și ceea ce se petrece continuă să fie destinul și opera noastră.

MAMA: Opera voastră, știu. Dacă asta-i opera voastră, atunci n-ați avea de ce să vă lăudați cu ea.

TATĂL: Dar, dragoste, războiul acesta nu s-a terminat încă. Ba chiar poate fi cîștigat onorabil. Numai să se aducă forțe noi. Mi-e teamă de aripa stîngă. Bătrînico, unde ai pus hărțile mele de stat-major?

MAMA *(descuie biroul)*: Sînt aici. Ce vrei cu ele?

TATĂL: Să mă uit la ceva. Mulțumesc.

(Desface hărțile pe birou.)

KORNEL: Tati, cel mai rău e că avem efectivele distruse. Și ofițeri puțini. Au fost omorîți în războiul civil. A fost o grozăvie. Abia acum îți dai seama ce dezastru a fost!

PETR: Voi ați provocat dezastrul ăsta, Kornel.

KORNEL: Nu noi, Petr. Voi îl aveți pe conștiință. Voi, cu anarhia voastră, cu gloata voastră, cu pacifismul vostru ucigaș...

PETR: Și voi cu tunurile voastre, omule. Alea au fost mai rele.

KORNEL: Nu mai spune așa. Oare puteam să privim, în liniște, cum răsculați poporul? Nu, mulțumesc frumos, asta mai lipsea! Slavă Domnului că am putut salva, cel puțin, elita armatei noastre de spiritul vostru destructiv.

PETR: Iar noi, slavă Domnului, am învățat, cel puțin, poporul să lupte. O să fiți chiar bucuroși că poporul s-a obișnuit să se ducă la moarte!

KORNEL: Dar nu să se și supună.

PETR: Nu, față de voi, nu. O să vezi după război.

KORNEL: Ce, crezi că, după război, o să se mai gîndească cineva la utopiile voastre nebunești?

PETR: O să se gîndească! Sigur că o să se gîndească. Băiete, o dată ce-ai înarmat poporul... Abia atunci o să se vadă la ce-a fost bun războiul ăsta!

KORNEL: Petr, din războiul acesta numai națiunea noastră va ieși victorioasă. O națiune puternică, disciplinată, conștientă de valoarea ei. De aceea, binecuvîntez acest război. Pentru că va pune capăt tuturor flecărelilor prosteşti despre o nouă și o mai bună orînduire a lumii...

MAMA: Copii, copii, tot n-ați încetat să vă certați? Nu vă e rușine, gemenilor? Amîndoi ați murit pentru ideile voastre și tot nu vă ajunge? Ce-o să creadă bunicul despre voi?

DOMNUL BĂTRÎN: Eu nu înțeleg lucrurile astea. Ei au sîngele mai tînăr!

PETR: Iartă-mă, mamă. Dar atîta timp cît mai dăinuie ideile noastre... pînă nu se va decide pentru ce am luptat... n-avem liniște nici după moarte.

ONDRA: Noi toți, mamă, ducem mai departe lupta noastră, fiecare după puterile lui. Pentru adevăr, pentru națiune, pentru omenire. Vrem ca ideile noastre să biruie. Și știm că mai putem pierde totul... chiar și după moarte.

TATĂL *(aplecat peste harta statului-major)*: Linia asta ar putea fi apărată. Băieți, ar fi o manevră clasică; întărim cît mai solid centrul, apoi străpungem aripa și-i azvîrlim pe nemernicii ăștia în mare.

KORNEL: Nu știu, tată. Dar pentru străpungerea asta ar trebui să aruncăm în luptă forțe extraordinar de puternice.

TATĂL: Ar trebui, tinere, ar trebui. Și la acțiunea asta vom participa toți, nu?

MAMA: Care toți, Richard?

TATĂL: Toți, sufletelule. Și noi... Și noi...

MAMA *(ironică)*: De mare folos veți fi voi acolo!

ONDRA: Mai mult decît crezi, mamă. Națiunea trebuie să-și aibă acolo morții ei.

MAMA: De aceea sînt uciși atîția, nu?

PETR: Știi, mamă, de data asta e vorba și de noi. Dacă s-ar pierde războiul acesta...

KORNEL: ...ar însemna că noi toți am murit degeaba. Atunci, mamă, n-ar mai rămîne nimic... nici după noi, morții.

MAMA: Richard, copii, voi... voi vreți cu adevărat să vă duceți?

JIŘÍ: Trebuie, mamă, este datoria noastră. Știi doar că ne cheamă. Tata se va duce cu vechiul lui regiment...

PETR: Eu m-aș duce cu voluntarii.

JIŘÍ: Iar eu... rămîn la aviația mea.

TATĂL: De-ar nimeri Toni la regimentul meu!

MAMA: Richard!

TATĂL: Era un regiment excelent, suflete. Un regiment glorios. A avut întotdeauna cei mai mulți soldați căzuți pe cîmpul de luptă.

MAMA: Așadar, de aceea ați venit aici? Mi-am închipuit eu. Dar pe Toni nu vi-l dau, auziți? Toni nu poate să meargă! Toni nu poate...

TATĂL: Ar fi mare păcat, mamă. Mi-ar părea grozav de rău pentru băiatul ăsta.

ONDRA: Trebuie să înțelegi, mamă. Toni s-ar simți grozav de umilit, dacă ar trebui să rămînă acasă. Este atît de sensibil! Pentru el, asta înseamnă o problemă de conștiință.

JIŘÍ: Doar e fiu de maior. Tatăl lui a căzut pe cîmpul de luptă... ca un erou. Ce-ar zice lumea, dacă băiatul nostru nu s-ar prezenta? E o chestiune de onoare, înțelegi?

KORNEL: Este lupta pentru patrie, mamă. Trebuie. E datoria lui.

PETR: Mamă, și eu te rog. Știi că eu am fost și... sînt și azi împotriva războiului, dar împotriva unei asemenea brutalități trebuie să ne apărăm, mamă. Este o chestiune de conștiință.

MAMA *(se uită în jur, hăituită)*: Voi ați vrea să cadă și el? Ați venit după el, nu? Prin urmare, sînteți toți împotriva mea! Toți sînteți împotriva mea!

TATĂL: Dar, suflete, asta nu înseamnă că sîntem împotriva ta!

MAMA: Sînteți! Se vede după cum ați venit la mine! Onoare! Conștiință! Convingere! Datorie! Și asta-i totul? Altceva nu știți?

ONDRA: Ce vrei să spui, mamă?

MAMA: Ați uitat să-mi spuneți: „Tu nu poți să înțelegi, mamă. Asta-i o treabă bărbătească."

TATĂL: Ai dreptate, Dolores, este o problemă care îi privește pe bărbați...

MAMA: Ați văzut? Și eu am făcut din ea o problemă femeiască... problema mea de mamă. După cum văd, Richard, noi... noi nu ne înțelegem. Și voi, copii... nu mai am ce vorbi nici cu voi. Cred că n-are nici un rost să discutăm mai mult.

JIŘÍ: Dar, mamă...

MAMA: Lăsați-mă! Și plecați de aici! Eu... eu nu vreau să vă mai văd.

(Se întoarce.)

(Pauză. Morții se uită unul la altul nedumeriți.)

ONDRA: Mama nu ne crede...

MAMA: Am și de ce, Ondra.

ONDRA: Noi sîntem, pentru Toni, un exemplu rău, nu? Dar dacă ți-ar spune asta bunicul?

DOMNUL BĂTRÎN: Ce, eu? *(Toți întorc capul spre el.)* Doamne, este un lucru atît de greu, copii! Eu nu sînt

nici soldat, nici erou. Eu nu-mi amintesc de nici un război.

MAMA: Tată, ai putea să-ţi trimiţi ultimul copil la război?

DOMNUL BĂTRÎN: Fetiţo, noi aparţinem unei lumi vechi... Voi sînteţi altfel. Voi v-aţi deprins cu războiul şi cu lucruri asemănătoare. Un mort, o mie, o sută de mii de morţi, ce înseamnă asta pentru voi? Dar noi, de unde! Pentru noi, războiul era ca un mit, nu? Ceva care nici nu poate exista cu adevărat la noi.

MAMA: Dar dacă ar exista, tată, dacă ar exista?

DOMNUL BĂTRÎN: Stai... stai puţin. Noi nu rezolvam lucrurile aşa, cu una, cu două. Despre război, am citit doar şi am învăţat că este o mare cinste să mori pentru patrie... Noi, bătrînii, credeam asta, fetiţo. E drept că pe atunci nu cădeau atîţia ca acum... cazurile erau mai rare, ştii? Dar eu am rămas aşa cum am fost şi, prin urmare, m-aş duce, fetiţo, să mor pentru patrie... M-aş duce, fără să şovăi.

MAMA: Te cred, tată. Dar ţi-ai trimite, la război, copiii?

DOMNUL BĂTRÎN: Stai, asta-i altă întrebare, n-o amesteca aici. Eu zic numai că dacă aş fi ca Toni, m-aş duce. Sînt un om bătrîn, copii, şi multe fapte de eroism n-am făcut în viaţă... Şi, totuşi, am ajuns ceva, este? O carieră frumoasă, un serviciu foarte important, decoraţii şi titluri... Stai puţin, oare ce vream să spun?

MAMA: Tată, copiii ţi i-ai trimite la moarte?

DOMNUL BĂTRÎN: A, da, ştiu ce vream să spun. Că mi-am trăit viaţa pînă la capăt, mi-am îndeplinit toate obligaţiile şi am lăsat, în urma mea, o amintire bună. A fost o viaţă fericită. Şi totuşi, uneori mă gîndesc: oare asta să fi însemnat totul? De, fetiţo, vezi, aşa stau lucrurile.

MAMA: Şi ce vrei să spui cu asta? Ce legătură are cu Toni?

DOMNUL BĂTRÎN: Nimic, fetiţo, nimic, doar ca să ştii ce-i viaţa. Cînd te-ai născut tu... n-a lipsit mult ca mama ta să moară. Am îngenuncheat lîngă ea... şi m-am simţit grozav de ruşinat. Mi-am spus: nevasta mea riscă totul ca să aducă pe lume un copil... Dar eu ce risc? Vezi, în asta constă, uneori, preţul vieţii: trebuie plătită cu viaţa însăşi. Asta-i tot o problemă femeiască,

fetiţo. Şi aşa se întîmplă cu toate, înţelegi? Dacă patria n-ar trebui salvată cu preţul vieţii... dacă onoarea, adevărul, libertatea n-ar trebui plătite cu viaţa, atunci preţul lor n-ar fi atît de mare, atît de uriaş... Înţelegi? Lasă-l pe fiul tău să plece. Aşa totul va fi în ordine.

MAMA: Tată! Asta e tot ce poţi să-mi spui?

DOMNUL BĂTRÎN: Nici eu nu ştiu, copila mea. Ştiu doar atît: că aş vrea şi eu să fiu de folos în războiul ăsta. Dacă aş putea să trimit cel puţin un nepot... cel puţin unul, ca să nu fiu mort de tot, ca să fiu şi eu bun la ceva. Un om atît de bătrîn şi mort ca mine nu poate da prea mult.

MAMA: Tată, nu l-ai văzut niciodată pe Toni! Cum poţi vorbi aşa?

DOMNUL BĂTRÎN: Adevărat, nu l-am văzut, dar e din neamul meu. S-ar duce acolo pentru noi. Un neam atît de vechi şi bun.

MAMA: Tată, Toni nu se va duce.

DOMNUL BĂTRÎN: Cum crezi, fetiţo. Dar e păcat. Am fost un neam bun...

(Pauză.)

TATĂL: Ei, sufleţelule, gîndeşte-te. Lasă băiatul să plece!

MAMA: Richard! Tu nu-l cunoşti de loc pe Toni! Nu l-ai ţinut niciodată în braţe, nu l-ai ţinut niciodată pe genunchi! Dacă ai şti ce plăpînd era cînd s-a născut, dacă i-ai fi văzut mînuţele... Tu nu poţi simţi ce simt eu pentru el şi n-ai putea vorbi aşa, dacă l-ai cunoaşte. Toni nu poate pleca. Toni e debil, nu e făcut pentru armată. Tu îl ştii, Ondra. Ai fost doar medic şi spune, mărturiseşte, cît de slab a fost Toni tot timpul. Chiar tu i-ai prescris medicamente, îţi aminteşti? Ondra, tu i-ai ţinut loc de tată. Spune aici, spune că Toni nu se poate duce.

(Ondra ridică din umeri, tăcut.)

MAMA: Nu vrei să vorbeşti? Spune atunci tu, Jiří. Dintre toţi copiii, ţie ţi-a plăcut cel mai mult să te joci... Cît l-ai chinuit pe Toni că nu ştia şi nu voia să se

joace! Spuneai întotdeauna că Toni nu-i bun de nimic, că Toni e ca o fetiţă, că e un fricos... Adu-ţi aminte cît rîdeai de el! Spune, Jirko, recunoaşte! Cum s-ar putea duce la război un băiat atît de fricos? Îţi poţi închipui aşa ceva?

(Jiří ridică din umeri, tăcut.)

MAMA: Nici tu nu vrei să vorbeşti? Atunci spune tu, Kornel, spune tu, Petr: voi ştiţi bine cum e Toni! Bolnăvicios de sensibil! Cînd voi doi vă încăieraţi, se făcea alb ca varul şi se pornea pe plîns. Vă amintiţi cînd a văzut o dată cum era maltratat un cal? Gata-gata să facă o criză de nervi... şi, după mai multe săptămîni, tot mai striga din somn... Spune, Kornel, te rog, ce-ar putea face la armată? Pentru Dumnezeu, Petr, spune cel puţin tu... Voi doi l-aţi cunoscut cel mai bine.

KORNEL: E greu, mamă. Vor trebui să plece toţi.

MAMA: Voi nu-l iubiţi pe Toni! Nici unul dintre voi!

TATĂL: Ba îl iubim, sufletele, îl iubim cu adevărat, numai că... băiatul va suferi, dacă va trebui să rămînă acasă. Noi, de dragul lui...

MAMA: Lasă să sufere! Dacă-i aşa... dacă pentru el e o jertfă, să rămînă cu mama... Nici Toni nu mă mai iubeşte.

ONDRA: Te iubeşte, mamă. Nespus de mult. Te iubim cu toţii, o ştii foarte bine.

MAMA: Taci, Ondra, taci! Habar n-aveţi ce înseamnă să iubeşti. Voi aţi avut mereu şi altceva, Dumnezeu ştie ce, mai măreţ decît iubirea, eu însă nu. Eu n-am nimic mai măreţ, Richard. Nici nu-mi pot închipui ceva mai măreţ. Dacă aţi şti ce înseamnă un copil ca ăsta... Richard, dacă l-ai fi văzut pe Toni, cînd s-a născut! Era atît de neputincios şi de dulce... Dacă ai fi văzut ce păr caraghios avea! Cum, oameni buni, puteţi crede că Toni s-ar putea duce la armată?!

JIŘÍ: Mamă, Toni e băiat mare acum.

MAMA: Aşa vi se pare vouă, mie nu. Toni este un copil care s-a născut plîngînd, pe care l-am crescut la sînul meu, un copil pe care-l duceam de mînuţa cu degetele întotdeauna încreţite, din cauză c-avea prostul obicei să şi

le sugă... Doamne, Isuse Cristoase, voi aţi înnebunit! Cum pot lăsa un copil ca ăsta să plece singur undeva?

KORNEL: Şi pe noi, pînă la urmă, a trebuit să ne laşi, mamă.

MAMA: Nu-i adevărat. Nu v-am lăsat. Dar voi, voi aţi avut mereu lumea voastră, unde eu nu puteam pătrunde... aţi avut lumea voastră, unde vă jucaţi de-a oamenii mari... Ce, credeţi că pentru mine aţi fost vreodată mari, oameni maturi? Voi? Credeţi că am văzut vreodată în voi nişte eroi? Nu, băieţi, n-am văzut decît nişte pui ucişi, nişte copii mici, copii proşti, cărora li s-a întîmplat o mare nenorocire. Iar tu, Richard! Ştii ce-ai fost tu pentru mine? Bărbatul care doarme lîngă mine cu gura deschisă, pe care îl aud cum respiră şi pe care, cu tot trupul meu, cu toată bucuria mea, îl simt că este al meu. Şi, deodată, mi l-au ucis undeva, departe. Cum de nu înţelegi cît este de absurd? Cum am ajuns eu să te pierd? Ce-mi pasă mie de Africa voastră stupidă şi străină? Şi, totuşi, pentru ea a trebuit să-mi dau bărbatul, care era al meu...

TATĂL: Asta s-a petrecut atît de demult, dragă.

MAMA: Nu, Richard, pentru mine, nu. Pentru mine, totul e prezent. Sau tu, Ondra. Pentru mine, eşti mereu acelaşi băiat ursuz şi încruntat, care se crede foarte deştept pentru vîrsta lui. Mă plimb cu tine prin grădină, cu mîna pe umerii tăi, ca şi cum m-aş sprijini de tine... Sau tu, Jirka... Ce de pantaloni ţi-am cîrpit! Te căţărai mereu în pomi... Îţi aminteşti cum îţi ungeam cu iod, în fiecare seară, veşnicele tale jupuieli şi zgîrieturi. „Nu doare, mamă", spuneai, „nu-i nimic"... Sau tu, Kornel...

KORNEL: Astea sînt fleacuri, mamă! Nu mai vorbi de ele!

MAMA: Să nu mai vorbesc de ele? Vezi, voi, tocmai asta nu înţelegeţi. Că mie fiecare fleac mi se pare şi acum de o mie de ori mai important decît toate expediţiile şi războaiele voastre. Şi ştii pentru ce? Pentru că eu, mama voastră, am avut parte numai de aceste fleacuri. Eu v-am putut sluji numai la aceste fleacuri. Asta era lumea mea. Cum v-aţi băgat în cap „ceva măreţ", mi-aţi şi scăpat din mînă. Nici nu v-aţi mai putut

uita în ochii mei, de parcă v-ar fi mustrat conștiința. „Tu nu poți să înțelegi, mamă". Și acum, toți aveți iarăși aceiași ochi care fug de mine. Știu eu, iarăși aveți ceva de tăinuit, ceva al vostru, ceva măreț...

ONDRA: Nu trebuie să te superi, mamă, dar de astă dată este într-adevăr vorba de ceva foarte însemnat...

MAMA: Nici nu vreau să aud, Ondra. Dacă e vorba de Toni, nu vreau să aud nimic. Voi aveți motivele voastre, iar eu le am pe ale mele. Știu eu! Voi aveți sarcinile și datoriile voastre, gloria voastră, onoarea voastră, patria voastră și așa mai departe.

TATĂL: Slujba noastră, mamă!

MAMA: Da, slujba voastră. Și eu am avut gloria mea, dar aceea ați fost voi. Am avut casa mea și aceea ați fost voi. Eu am avut slujba mea și aceea ați fost voi. Voi! Voi!... Explicați-mi, atunci, pentru ce tocmai eu, pentru ce în toată istoria lumii sînt mereu eu, numai eu, eu, mama, eu, femeia care trebuie să plătească atît de cumplit pentru faptele voastre mari?!

DOMNUL BĂTRÎN: Nu trebuie să te superi pe ei, fetițo.

MAMA: Eu nu mă supăr pe ei. Mă supăr pe lume. Îi trimite mereu pe copiii mei la moarte pentru ceva măreț, pentru glorie, sau mîntuire, sau... Și spune-mi, tată! A devenit lumea ceva mai bună din cauza asta? Au avut vreun rost toate astea?

DOMNUL BĂTRÎN: Au avut, fetițo, au avut. E necesar să existe și un trecut glorios.

TATĂL: Știu, suflete, pentru tine a fost greu, dar cînd mă uit la tine...

MAMA: Nu te mai uita, Richard. Nu vă mai uitați la mine, copii! Arăt rău cînd mă supăr.

TATĂL: Fiindcă ești iute din fire! Și tu te-ai duce la moarte, draga mea, dacă ar fi nevoie.

MAMA: Dar pentru voi, omule! Pentru voi și pentru nimic altceva! Pentru bărbatul meu, pentru familia mea, pentru copii. Cînd m-a interesat vreodată altceva pe mine, pe orice femeie? Nu, nu, nu, pe Toni nu vi-l dau.

(Pauză.)

ONDRA: Știi, tată, mama are puțină dreptate. Toni este într-adevăr foarte slab. Un băiat plăpînd, nedezvoltat cum trebuie.

JIŘÍ: Aș zice mai curînd că e slab din fire, Ondra. Exaltat și, în același timp, foarte timid. N-am văzut încă un băiat care să aibă atît de puțin curaj în viață.

KORNEL: Nu e el de vină, Jiří, ci nervii. Toni este talentat, dar prea nervos. Nu știu ce va ieși din băiatul ăsta.

PETR: Păcat de el! N-o să fie niciodată bun de ceva.

MAMA: A, nu trebuie să vorbiți așa! Îl nedreptățiți! Richard, să nu-i crezi. Ei l-au subapreciat întotdeauna. Toni este pur și simplu... prea sensibil. De altfel, s-a mai schimbat. Te-ai bucura să-l vezi cît arată de sănătos și de voinic astăzi. Să știi, chiar el a voit să se prezinte la armată. A venit singur și s-a rugat. Toni nu are nici o vină. Eu nu l-am lăsat. Eu nu-l las.

TATĂL: Și pentru ce, Dolores?

MAMA: Pentru că nu vreau să rămîn singură... Poate că asta înseamnă egoism... Dar, Richard, eu nu-l mai am decît pe Toni! Vă rog, copii! Te rog, tată, lăsați-mi-l! N-aș mai avea pentru cine trăi, n-aș mai avea pe cine servi, n-aș mai avea nimic... Oare nu am nici un drept la viața pe care am zămislit-o? Oare nu merit nimic pentru acești mii de ani? Vă rog, copii, faceți asta de dragul meu, de dragul mamei voastre, neghioabe, obosite de muncă și spuneți singuri că nu trebuie să-l dau pe Toni... Spuneți! Ce, n-auziți?

(Pauză.)

DOMNUL BĂTRÎN: Doamne, Doamne, grea treabă! Nu trebuie să te turburi așa, fetițo! Poate că nici n-o să-i vie rîndul băiatului. Poate că e prea tîrziu și sîntem înfrînți...

TATĂL *(se apleacă deasupra hărții)*: Încă nu sîntem, bunicule. Linia asta ar putea fi apărată. Dacă s-ar arunca în luptă toate forțele...

PETR: Eu mă bizui pe poporul nostru, tată. Poporul are arme și va ieși în stradă. O să vezi, vor ieși chiar și copiii. Înarmați cu puștile părinților.

KORNEL *(privește în jurul lui):* Mamă, unde ai pus armele de aici?

MAMA: Ce zici, dragul meu?

KORNEL: Unde ai pus armele tatii?

MAMA: Le-am ascuns să nu le vadă Toni.

KORNEL: Păcat. Pușca aceea mare ar mai fi trebuit unsă.

JIŘÍ *(deschide sertarul biroului și-și scoate vechiul său caiet pe care apoi îl răsfoiește):* Păcat că nu mi-am putut termina construcția. Ar fi fost bună.

(Se așază cu caietul în mînă.)

TATĂL *(deasupra hărții):* Poziția asta de aici aș fi vrut s-o apăr eu, băieți. Un defileu atît de frumos...

KORNEL: Te rog, mamă, unde e pușca aceea?

MAMA: Voi vă chinuiți mereu. *(Descuie dulapul de stejar.)* Uite-o acolo!

KORNEL: Mulțumesc. *(Scoate pușca și o cercetează.)* Ar fi bună.

(O pune pe masă și începe s-o curețe cu ulei și cîlți.)

(Pauză.)

DOMNUL BĂTRÎN: Vezi, fetițo, acum aproape toată familia s-a strîns laolaltă.

PETR: Auziți?

JIŘÍ: Ce?

PETR: Liniștea asta.

ONDRA: Ca și cum ar vrea cineva să spună ceva.

PETR: Cine? *(Își plimbă privirea de la unul la altul, apoi se îndreaptă spre aparatul de radio.)* Știu cine.

TATĂL *(ridică capul):* Ce este?

(Se întoarce spre aparat.)

JIŘÍ *(ridică capul):* Ce aveți?

(Se uită încordat spre aparat. Toți și-au întors fața spre aparat.)

(Pauză.)

MAMA: Dacă vreți... Pe voi nu vă mai interesează nimic altceva decît războiul.

(Întoarce butonul aparatului de radio.)

KORNEL: Dacă-i război, mami, atunci nu poate interesa decît războiul.

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: Avangarda se apropie de rîu. Detașamentele de voluntari au aruncat în aer podurile și sînt pregătite să apere capul de pod pînă la ultimul om. Dușmanul trebuie oprit cu orice preț. Voluntarii vă comunică: vom muri, dar nu vom ceda!

VOCEA FEMEIASCĂ DE LA RADIO: Atențiune, atențiune, atențiune! Chemăm pe toți bărbații la arme! Chemăm pe toți bărbații la arme! Nu mai este vorba de noi. Nu ne mai luptăm pentru noi, ci pentru pămîntul părinților și copiilor noștri. Chemăm la arme întregul popor, în numele morților și al urmașilor!

MAMA: Nu, Toni n-o să se ducă! Nu ți-l dau!

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: Alo, alo! Comandamentul armatei de nord comunică noi retrageri. Se luptă pentru fiecare palmă de pămînt, pentru fiecare hat, pentru fiecare casă. Țăranii au refuzat să-și părăsească vetrele, le apără cu arma în mînă. Dușmanul face una cu pămîntul fiecare sat și fiecare casă în parte. Pierderile de vieți omenești sînt neasemuit de grele.

ONDRA: Sărmanii oameni...

TATĂL: Lasă! Tot e bine că-i așa! Oricum, se încetinește înaintarea dușmanului.

VOCEA FEMEIASCĂ DE LA RADIO: Atențiune, atențiune, am recepționat tocmai acum o știre transmisă prin radio de vaporul „Gorgona". Rămîneți la aparat, n-o pot citi. Vaporul nostru „Gorgona". Ah, Doamne. *(Vocea se frînge.)* Iertați-mă, am un fiu pe bordul vasului! *(Tăcere.)* Atențiune, atențiune, atențiune! Vasul nostru școală „Gorgona", cu patru sute de elevi marinari la bord, a încercat să spargă blocada dușmană, ca să se întoarcă în portul lui. La ora cinci și șapte

minute... a fost lovit de o torpilă inamică. Vaporul... se cufundă. *(Suspin.)* Elevii de pe vaporul „Gorgona" trimit... ultimul lor salut celor de acasă. Roagă să li se cînte... pentru ultima oară... imnul nostru. Fiul meu! Băiatul meu!

MAMA: Cum? Atunci ai şi tu un fiu? Ai şi tu un copil?

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: Alo, alo! Întrerupem transmiterea ştirilor. Alo, alo, alo! Chemăm vaporul şcoală „Gorgona". Chemăm „Gorgona"! Alo! Alo, ne auziţi? Cadeţi de pe „Gorgona", atenţiune! Cadeţi de pe vaporul „Gorgona", patria vă trimite ultimul ei salut.

(La aparat răsună imnul. Toţi morţii, fără să rostească vreun cuvînt, se ridică şi rămîn în poziţie de drepţi.)

MAMA: Patru sute de băieţi. Cum de se îngăduie să se ucidă astfel!?

PETR: Te rog, mamă, acum nu vorbi.

(Toţi stau ca împietriţi. Imnul se termină.)

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: Alo, alo, alo! Vaporul şcoală „Gorgona" nu mai răspunde.

KORNEL: Cu bine, cadeţi!

(Atîrnă puşca pe perete.)

VOCEA FEMEIASCĂ DE LA RADIO: Atenţiune, atenţiune, atenţiune! Chemăm pe toţi bărbaţii! Chemăm poporul la luptă! Patria îşi cheamă fiii la arme! La arme!

MAMA: Ce, tot strigi? Nu-ţi ajunge, mamă? Mai trimiţi şi pe alţii acolo?

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: Alo, alo! Comandamentul sectorului de vest comunică: luptăm pe tot frontul cu un inamic superior. Lupta pe amîndouă liniile e din ce în ce mai înverşunată. Aviatorii noştri anunţă apariţia unor noi divizii inamice.

(Bătăi în uşă.)

VOCEA LUI TONI: Mamă, mămico!

MAMA *(închide aparatul):* Liniște.

(Bătăi în ușă.)

VOCEA LUI TONI: Mamă, ești acolo?

MAMA: Da, micuțule. *(Face semn ca cineva să stingă lumina.)* Vin!

(Întuneric. Pauză.)

(Descuie ușa): Ce cauți aici, Toni?

TONI: Stai aici, în întuneric?

MAMA: Aprinde lumina!

TONI *(aprinde policandrul, întorcînd comutatorul de lîngă ușă. Încăperea e goală, numai pe masă au rămas întinse hărțile de stat-major.)* Cu cine vorbeai, mamă?

MAMA: Cu nimeni, fiule.

TONI: Am auzit însă niște glasuri.

MAMA: Era doar... ăsta, băiete.

(Deschide aparatul de radio.)

TONI: Și ce-i cu harta asta?

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: Alo, alo! Cartierul general comunică: În cursul atacului aviației de azi-dimineață, inamicul a distrus orașul Villamedia. Au pierit peste opt sute de persoane civile, majoritatea femei și copii. Vechiul castel, tezaurul istoriei noastre, a fost prefăcut în cenușă.

TONI: Auzi, mamă?

VOCEA BĂRBĂTEASCĂ DE LA RADIO: O bombă aruncată din avion a atins un spital, ucigînd șaizeci de bolnavi. Orașul Villamedia este în flăcări.

TONI: Mamă, te rog...

VOCEA FEMEIASCĂ DE LA RADIO: Atențiune! Atențiune! Atențiune! Lansăm un apel întregii lumi! Ne adresăm întregii omeniri! Aviația inamică a atacat azi-dimineață satul Borgo și a aruncat bombe asupra școlii primare. Copiii care fugeau au fost mitraliați. Optzeci de copii au fost răniți. Nouăsprezece copii uciși. Treizeci și cinci de copii au fost sfîrtecați de explozie.

MAMA: Ce spui? Copii?! Cum, omoară, oare, cineva copiii?
TONI *(priveşte harta):* Unde vine asta? Unde vine?
MAMA *(stă ca împietrită):* Copii, copii mici, copilaşi neastîmpăraţi!

(Linişte.)

MAMA *(smulge puşca din perete şi i-o întinde cu amîndouă mîinile lui Toni. Cu un gest măreţ):* Du-te!

CORTINA

CUPRINS

Karel Čapek, dramaturg de Corneliu Barborică 5

TÎLHARUL 35
Comedie în trei acte
În românește de:
Tudor Mușatescu și *Sanda Apostolescu*

R.U.R. 111
Dramă colectivă în trei acte cu un prolog-comedie
În românește de:
Felix Aderca

DIN VIAȚA INSECTELOR 197
Comedie în trei acte cu prolog și epilog
În românește de:
Tudor Mușatescu și *Sanda Apostolescu*

REȚETA MAKROPOLOS 273
Comedie în trei acte și un tablou final
În românește de:
Tantzi Economu și *Alexandra Toader*

BOALA ALBĂ 353
Dramă în trei acte
În românește de:
Tantzi Economu și *Paul B. Marian*

MAMA 429
Piesă în trei acte
În românește de:
Tudor Mușatescu și *Paul B. Marian*